

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ДЕПАРТАМЕНТ З ПИТАНЬ АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА**

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
СФЕРИ ЕНЕРГЕТИКИ, ВКЛЮЧАЮЧИ ЯДЕРНУ,
В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ ТА В УКРАЇНІ**

КИЇВ – 2006

ББК 67.412
П68
УДК [341:620.9](4:477)

Керівник підготовки науково-практичного посібника
Олена Зеркаль

Координатор роботи
Олена Омельченко

Науковий редактор
к. е. н. *Дідик Валентин Григорович*

Колектив авторів:

д. ю. н. Семчик Віталій Іванович, к. ю. н. Ващенко Юлія В'ячеславівна, к. е. н. Дідик Валентин Григорович, к. ю. н. Нагребельний Володимир Петрович, к. ю. н. Пархоменко Наталія Миколаївна, Голікова Світлана Веніамінівна, Жадько Олена Сергіївна, Кишко Оксана Борисівна, Самборська Олена Яківна, Шах Ольга Олександрівна

Переклад здійснено Центром європейського та порівняльного права

П68 Правове регулювання сфери енергетики, включаючи ядерну, в Європейському Союзі та в Україні. – К.: ТОВ «Ніка-Прінт», 2006. – 640 с.
ISBN 966-8578-07-7

У науково-практичному посібнику висвітлено процес становлення, сучасний стан та тенденції розвитку регулювання правовідносин у сфері енергетики, включаючи ядерну. У книзі здійснено порівняльно-правовий аналіз законодавства ЄС та України у сфері енергетики, включаючи ядерну, зокрема, у галузях вугільної промисловості, альтернативних джерел енергії, електроенергетики, нафтової та газової промисловості, ядерної енергетики, та надано відповідні рекомендації стосовно приведення законодавства України у відповідність до законодавства ЄС.

Науково-практичний посібник розрахований на спеціалістів державних установ та організацій, науковців та всіх хто цікавиться питаннями адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

ББК 67.412

ISBN 966-8578-07-7

© Державний департамент з питань адаптації
законодавства, 2006
© ТОВ «Ніка-Прінт», 2006

ЗМІСТ

1. Передмова	7
2. Основні етапи розвитку регулювання сфери енергетики, включаючи ядерну, у <i>acquis communautaire</i> та у законодавстві України	8
3. Компетенція інституцій ЄС у сфері енергетики, включаючи ядерну, у Європейському Союзі (Комісія, Парламент, Рада Міністрів, Генеральний директорат енергетики та транспорту Європейської Комісії, Агенція Євратому з поставок та компетенція інституцій України у сфері енергетики, включаючи ядерну)	14
4. Первинне законодавство ЄС та практика його застосування (включаючи рішення суду ЄС) в сфері енергетики, включаючи ядерну	26
5. Правове регулювання окремих галузей у сфері енергетики, включаючи ядерну, у Європейському Союзі та в Україні	44
5.1. Правове регулювання вугільної промисловості	44
5.2. Правове регулювання альтернативних джерел енергії	66
5.3. Правове регулювання електроенергетики	80
5.4. Правове регулювання нафтової та газової промисловості	137
5.5. Ядерна енергетика	192
6. Тенденції та перспективи розвитку європейського права у сфері енергетики, включаючи ядерну, в Європейському Союзі	226
7. Рекомендації стосовно приведення законодавства України у відповідність до законодавства ЄС у сфері енергетики, включаючи ядерну	227
Глосарій термінів	329
Бібліографія	343
Правові акти Європейського Союзу у сфері енергетики, включаючи ядерну ..	351
1. Угода про співпрацю між європейською спільнотою з атомної енергетики та міжнародної організації з атомної енергетики Офіційний Вісник Серія L 329 від 23 грудня 1975 року C. 0028 – 0029	351
2. Конвенція про ядерну безпеку	353
3. Регламент Комісії № 17/66/Євратом від 29 листопада 1966 року про виключення з Правил поставок переміщення малих обсягів руд, вихідних матеріалів і спеціальних матеріалів, що розщеплюються	361
4. РЕГЛАМЕНТ РАДИ (ЄВРАТОМ) № 1493/93 від 8 червня 1993 року щодо перевезень радіоактивних речовин між державами-членами Офіційний вісник №. L 148, 19/06/1993 C. 0001 – 0007	362
5. РЕГЛАМЕНТ РАДИ (ЄС) № 2964/95 від 20 грудня 1995 р. про впровадження реєстрації імпорту та поставок сирої нафти у Співтоваристві Офіційний журнал N L 310, 22/12/1995 P. 0005 – 0006	367
6. РЕГЛАМЕНТ РАДИ (ЄС) № 736/96 від 22 квітня 1996 року щодо повідомлення Комісії про інвестиційні проекти, що представляють інтерес для Співтовариства в секторах нафти, природного газу та електричної енергії Офіційний часопис NO. 102, 25/04/1996 C. 0001 – 0004	369
7. Регламент Комісії (ЄС) № 2386/96 від 16 грудня 1996 року, яким запроваджується Регламент Ради (ЄС) № 736/96 від 22 квітня 1996 року щодо повідомлення Комісії про інвестиційні проекти, що представляють інтерес для Співтовариства в секторах нафти, природного газу та електроенергії, (Текст є релевантним для ЄЕЗ) Офіційний журнал NO. L 326, 17/12/1996 с. 0013 – 0020	373
8. РЕГЛАМЕНТ РАДИ (ЄВРАТОМ) від 2 грудня 1999 року що визначає інвестиційні проекти, про які необхідно повідомляти Комісію у відповідності до статті 41	

Договору про заснування Європейського Співтовариства з Атомної Енергії	376
9. Регламент Комісії (ЄС) № 1209/2000 від 8 червня 2000 року, що визначає процедури для передачі повідомлень, передбачених статтею 41 Договору про заснування Європейського Співтовариства з Атомної Енергії Офіційний вісник L 138, 09/06/2000 с. 0012	378
10. РЕГЛАМЕНТ № 1407/2002 РАДИ (ЄС) від 23 липня 2002 року про державну допомогу вугільній промисловості.	379
11. РЕГЛАМЕНТ (ЄС) № 1228/2003 ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ ТА РАДИ від 26 червня 2003 року про умови доступу до мережі міжнародного обміну електроенергією.	387
12. РЕГЛАМЕНТ РАДИ (ЄС) № 405/2003 від 27 лютого 2003 року стосовно моніторингу Співтовариства за імпортом антрациту, що походить з третіх країн (Текст стосується ЄЄП)	398
13. ДИРЕКТИВА РАДИ від 20 грудня 1968 накладає зобов'язання на держави-члени ЄЕС, підтримувати критичні запаси сирої нафти та/або нафтопродуктів (68/414/ЄЕС) (ОВ L 308, 23.12.1968, С. 14)	401
14. ДИРЕКТИВА РАДИ від 24 липня 1973 року щодо заходів по зменшенню наслідків пов'язаних з труднощами у постачанні сирої нафти і нафтопродуктів (73/238/ЄЕС)	406
15. ДИРЕКТИВА РАДИ від 27 листопада 1989 року щодо інформування широкої громадськості про заходи охорони здоров'я, що мають вживатись, і дії, які повинні виконуватись, у випадку радіаційної аварії (89/618/Євратом)	408
16. ДИРЕКТИВА РАДИ від 4 грудня 1990 року про захист найманих робітників схильних до ризику проникаючої радіації протягом їх роботи в контрольованих зонах (90/641/ЄВРАТОМ)	412
17. ДИРЕКТИВА РАДИ 92/3/Євратом від 3 лютого 1992 року про нагляд та контроль за перевезеннями радіоактивних відходів між державами-членами, до Співтовариства та із нього Офіційний вісник L 035, 12/02/1992 С. 0024 - 0028 . .	416
18. ДИРЕКТИВА РАДИ 92/75/ЄЕС від 22 вересня 1992 року про вказування за допомогою маркування та зазначення стандартної інформації про товар обсягів споживання енергії та інших ресурсів побутовими електроприладами	422
19. ДИРЕКТИВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ І РАДИ від 20 грудня 1994 року стосовно контролю викидів летючих органічних сполук (ЛОС), що виникають зі сховищ нафти та при її транспортуванні з терміналів до сервісних станцій (94/63/ЄС)	427
20. ДИРЕКТИВА РАДИ 96/29/Євратом від 13 травня 1996 року що встановлює основні стандарти безпеки для захисту здоров'я працівників та населення від небезпеки, що виникає від іонізуючої радіації Офіційний вісник № L 159, 29/06/1996, стор. 0001-0114	436
21. ДИРЕКТИВА РАДИ 96/49/ЄС від 23 липня 1996 року про наближення законів держав-членів про перевезення небезпечних вантажів залізницею (ОВ L 235, 17.9.1996, С. 25)	458
22. ДИРЕКТИВА № 2001/77/ЄС ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ ТА РАДИ від 27 вересня 2001 року про просування електроенергії, виробленої з відновлювальних енергоджерел, на внутрішньому ринку електроенергії	465
23. ДИРЕКТИВА РАДИ 2003/30/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 8 травня 2003 року про сприяння використанню біопалива або іншого відновлюваного палива для транспорту	474
24. ДИРЕКТИВА 2003/54/ЄС ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ ТА РАДИ від	

26 червня 2003 року про загальні правила функціонування внутрішнього ринку електроенергії і скасування Директиви 96/92/ЕС	479
25. ДИРЕКТИВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ І РАДИ від 26 червня 2003 року про загальні правила внутрішнього ринку природного газу та про скасування Директиви 98/30/ЄС (2003/55/ЄС)	500
26. РІШЕННЯ РАДИ від 18 лютого 1980 року про утворення Спеціального консультативного комітету з переробки опроміненого ядерного палива 80/237/ЄВРАТОМ	523
27. Рішення № 647/2000/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 28 лютого 2000 року, яким приймається багаторічна програма сприяння підвищенню ефективності використання енергії (SAVE) (1998-2002 роки)	524
28. РІШЕННЯ РАДИ від 28 травня 1996 року, що формулює серію заходів, спрямованих на створення більш сприятливих умов для розвитку транс-європейських мереж в енергетичному секторі Офіційний журнал NO. L 161, 29/06/1996 С. 0154 – 0155	529
29. РІШЕННЯ РАДИ від 3 червня 2002 року стосовно шостої структурної програми Європейської Спільноти з Атомної Енергії (Євратом) проведення навчальних та дослідницьких робіт в ядерній галузі, що також сприяє утворенню Європейської Зони Досліджень (з 2002 по 2006 рр.) (2002/668/Євратом)	531
30. РІШЕННЯ РАДИ від 30 вересня 2002 року про прийняття спеціальної програми (Євратом) по дослідженням та підготовці в галузі ядерної енергії (2002–2006) (2002/837/Євратом)	538
31. РІШЕННЯ РАДИ від 30 вересня 2002 року що ухвалює спеціальну програму досліджень та підготовки, що будуть проводитися Об'єднаним Дослідницьким Центром безпосередньо для Європейської Спільноти з Атомної Енергії (2002–2006) (2002/838/Євратом)	547
32. Повідомлення від Комісії до Ради і Європейського Парламенту - Ядерна безпека в Європейському Союзі /* СОМ/2002/0605 остаточний */	554
33. ЗАУВАЖЕННЯ ГЕНЕРАЛЬНОГО ДИРЕКТОРАТУ З ЕНЕРГЕТИКИ Й ТРАНСПОРТУ ЩОДО ДИРЕКТИВ 2003/54/ЄС І 2003/55/ЄС ПРО ВНУТРІШНІЙ РИНОК ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ І ПРИРОДНОГО ГАЗУ	575
34. 77/713/ЄЕС: Рекомендація Ради від 25 жовтня стосовно раціонального використання енергії на промислових підприємствах	634
35. ПРАВИЛА Агенції з Постачання Європейської Спільноти з Атомної Енергії, що визначають спосіб, у який попит балансується з пропозицією у постачанні руд, корисних копалин та спеціального ядерного палива (ОJ P 32, 11.5.1960, С. 777)	636

Маємо честь презентувати Вам науково-практичне видання Державного департаменту з питань адаптації законодавства «Правове регулювання сфери енергетики, включаючи ядерну, в Європейському Союзі та в Україні». Дане видання є першим ґрунтовним порівняльно-правовим аналізом законодавства України та ЄС у сфері енергетики, включаючи ядерну, що було здійснено в рамках реалізації першого етапу Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

З часу укладення Угоди про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами (ратифікована Законом України від 10 листопада 1994 року № 237/94-ВР), питанням співробітництва у сфері енергетики, включаючи ядерну, приділяється особлива увага, зокрема, адаптації законодавства України до законодавства ЄС, що є важливою складовою поступового поглиблення політичної співпраці та економічної інтеграції України з ЄС.

У Меморандумі між Україною та Європейським Союзом про порозуміння щодо співробітництва в енергетичній галузі, підписаному 1 грудня 2005 року, було проголошено спільні політичні наміри щодо поступового впровадження Україною *acquis* ЄС у галузі енергетики, визначено важливість інтеграції енергоринків ЄС та України для підвищення рівня енергетичної безпеки Європейського континенту. Окрім цього, поглиблення співробітництва з ЄС у енергетичній сфері слугуватиме стимулом проведення реформ і сприятиме залученню відповідних інвестицій.

Робота над даним дослідженням тривала майже два роки. Авторами посібника було здійснено порівняльно-правовий аналіз чималої кількості нормативно-правових актів законодавства України та законодавства Європейського Союзу у галузях вугільної промисловості, альтернативних джерел енергії, електроенергетики, нафтової та газової промисловості, ядерної енергетики, та надано відповідні рекомендації стосовно приведення законодавства України у відповідність до законодавства ЄС.

Особливу подяку висловлюємо директору Центру енергетичного та ядерного права при Інституті держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, доктору юридичних наук, професору, академіку НАН України *Семчику Віталію Івановичу* за вагомий внесок у підготовку комплексного порівняльно-правового дослідження відповідності законодавства України законодавству Європейського Союзу в сфері енергетики, включаючи ядерну, а також директору Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, доктору юридичних наук, професору, академіку НАН України *Шемшученку Юрію Сергійовичу* за сприяння у підготовці рекомендацій стосовно приведення законодавства України у відповідність до законодавства ЄС у сфері енергетики, включаючи ядерну.

Зважаючи на те, що законодавство України у сфері енергетики, включаючи ядерну, на даний час знаходиться у стадії розвитку, проведене порівняльно-правове дослідження є надзвичайно актуальним. Воно стане у нагоді співробітникам центральних органів виконавчої влади, що займаються адаптацією законодавства України до законодавства ЄС, а особливо, розробкою нормативно-правових актів у сфері енергетики, включаючи ядерну.

З повагою,

*Директор Державного департаменту
з питань адаптації законодавства*

Олена Зеркаль

1. Передмова

Інтеграція України до Європейського Союзу (далі – ЄС) є пріоритетним завданням зовнішньої та внутрішньої політики України. Це передбачає, насамперед, зближення національної правової системи з правом ЄС, створення досконалого політико-правового механізму їх взаємодії, визначення ефективних способів правової інтеграції у рамках ЄС. Такий вибір повинен підкріплюватися поступовим досягненням європейських стандартів рівня життя, в тому числі стандартів виробітку та використання енергії, енергетичній ефективності тощо.

Європейське енергетичне законодавство передбачає зменшення впливу держави в цьому секторі економіки, певної синхронізації змін у законодавстві у всіх підгалузях енергетики (в електроенергетиці, вугільній промисловості, нафтогазовому комплексі, ядерній енергетиці та у сфері застосування альтернативних джерел енергії).

У цьому дослідженні розглянуті основні етапи розвитку регулювання сфери енергетики у *acquis communautaire* та у законодавстві України, наведена інформація щодо компетенції інституцій ЄС у сфері енергетики (Комісія, Парламент, Рада Міністрів, Генеральний директорат енергетики та транспорту Європейської Комісії, Агенція Євратому з поставок) та компетенції інституцій України у цій сфері.

У дослідженні наведені відомості про первинне законодавство ЄС та практику його застосування, надані приклади по найбільш характерним судовим справам, роз'яснена компетенція суду ЄС та порядок виконання його рішень.

Основну частину дослідження складає розгляд правового регулювання окремих галузей енергетики у Європейському Союзі та в Україні а також здійснено певний порівняльний аналіз енергетичного законодавства ЄС та України.

Враховуючи, що існуюча система законодавства України формувалась і продовжує розвиватися в умовах трансформаційних процесів на шляху до ринкової економіки, а система енергетичного законодавства ЄС характеризується відповідною стабільністю, актуальною стає проблема єдиних методичних засад порівняння двох правових систем та подальшого їх зближення.

Адаптація законодавства України в сфері енергетики до законодавства ЄС повинна бути спрямована на лібералізацію ринків енергоносіїв, створення сприятливого інвестиційного клімату щодо залучення для розвитку паливно-енергетичного комплексу іноземного капіталу, підвищення енергетичної ефективності економіки, використання потенціалу енергозбереження, підвищення рівня безпеки АЕС, зменшення негативно-го впливу на навколишнє середовище, створення стратегічних запасів нафти та газу тощо.

2. Основні етапи розвитку регулювання сфери енергетики, включаючи ядерну, у *acquis communautaire* та у законодавстві України

2.1. Основні етапи розвитку регулювання сфери енергетики, включаючи ядерну, у *acquis communautaire*

В основу європейської інтеграції в галузі енергетики покладено Договір про Європейське об'єднання вугілля і сталі (ЄОВС) від 18 травня 1951 року [1], підписаний між Францією, Італією, країнами Бенілюксу та ФРН. Відповідно до положень договору основним завданням об'єднання було сприяння економічному розвитку, зростанню зайнятості і підвищенню життєвого рівня в державах-членах шляхом створення спільного ринку вугледобувної та ливарної промисловості та їх похідних.

Наступним етапом розвитку європейської правової та інституційної систем стало підписання двох Договорів в Римі 25 березня 1957 року та їх вступ в силу з 1 січня 1958 року, якими було оформлено створення Європейського Економічного Співтовариства (ЄЕС) [2] та Європейського Співтовариства з ядерної енергії (Євратом)[3]. Якщо Договір про Євратом стосувався лише мирного використання ядерної енергії та здійснення контролю у цій сфері, то Договір про ЄЕС визначив сутність та направленість європейської інтеграції. В ньому викладені загальні цілі і принципи, які характеризують діяльність всіх трьох Європейських Співтовариств. Відповідно до статті 2 договору Співтовариство повинно забезпечити гармонійний економічний розвиток, невинне збалансоване і стабільне економічне зростання, прискорення підвищення життєвого рівня та зміцнення зв'язків між державами-членами.

Нове формулювання цілей, які стоять перед Європейським Співтовариством, було закріплено в Єдиному Європейському Акті (ЄЄА) [4], який вступив у силу в 1987 році. В документі було визначено основні етапи переходу від спільного до єдиного внутрішнього ринку. Насамперед, передбачалася ліквідація тих обмежень технічного, кількісного та іншого характеру, які все ще існували у взаємовідносинах між державами-членами. В рамках єдиного внутрішнього ринку підлягали скасуванню всі можливі перешкоди та бар'єри на шляху вільного пересування капіталів, товарів, послуг та робочої сили. Єдиний європейський акт сприяв консолідації досягнень Співтовариств, утвердженню та розширенню правових основ у їх діяльності.

В травні 1988 року Європейська Комісія в своєму Робочому документі, що мав назву «Внутрішній енергетичний ринок», визначила створення внутрішнього енергетичного ринку найважливішим завданням розширення загального ринку і надала план поступової лібералізації енергетичного сектора економіки Держав-членів. Цей план, що передбачає координацію цін на енергоносії на рівні Співтовариства та введення загальних для держав-членів правил транзиту електроенергії та газу через їх територію, був в цілому впроваджений в життя на початку 1990-х років.

Наступним етапом розвитку Європейської спільноти стало прийняття Договору про Європейський Союз [5] 7 лютого 1992 року в Маастрихті, який вступив в дію 1 листопада 1993 року. Маастрихтський договір визначає насамперед склад та структуру Європейського Союзу, його цілі і принципи. ЄС створюється на основі трьох Європейських Співтовариств. Крім того, до компетенції ЄС було віднесено спільну зовнішню політику та політику безпеки. Союз ставить своїм завданням збереження досягнень Співтовариств і подальше просування до більш тісної взаємодії в економічному та соціальному розвитку на цій основі. Це, в свою чергу, повинно бути досягнуто шляхом створення простору без внутрішніх кордонів, створення Економічного і Валютного союзу (ЄВС) та введення європейської валюти. Разом з тим, три попередні європейські

утворення продовжували діяти поряд із Європейським Союзом. Рішення та акти, прийняті в межах цих товариств є обов'язковими виключно для тих держав, які прийняли ці рішення, але не для всіх членів ЄС.

На цьому процес інтеграції не зупинився, а продовжував та продовжує розвиватися. Доказом цьому є новий установчий акт – Амстердамський договір [6], який був розроблений і підписаний на підставі правових приписів Маастрихтського договору (Договір про створення Європейського Співтовариства). Цей договір має на меті сприяти подальшому розвитку та зміцненню Європейського Союзу та його правових основ. Договір був підписаний 2 жовтня 1997 року і після ратифікації всіма членами ЄС набув чинності з 1 травня 1999 року. Одним з найважливіших завдань договору стало врегулювання проблем реформування інститутів Союзу у зв'язку з майбутнім розширенням. Відповідно до положень Договору Генеральним секретаріатом була проведена робота по систематизації текстів установчих договорів і укладення консолідованого тексту Договору про Європейський Союз та Договору про заснування Європейського Співтовариства. Така систематизація була проведена з метою досягнення більшої прозорості та підвищення якості правових актів, що приймаються.

Не менш важливе значення для комплексного розуміння завдань та цілей Європейського Союзу в сфері енергетики мають такі правові акти як Резолюція Ради від 23 листопада 1995 року щодо Зеленої книги «Енергетична політика Європейського Союзу» [7] та Резолюція Ради від 8 липня 1996 року щодо Білої книги «Енергетична політика для Європейського Союзу» [8].

Певне значення для енергетичної політики ЄС набуває в останній час положення ст. 154–156 розділу XV «Транс'європейські мережі» Договору про ЄС, які визначають підтримку Співтовариством проектів розвитку транс'європейських енергетичних інфраструктур. Заходи Співтовариства в сфері енергетики безпосередньо також пов'язані із свободою пересування товарів та послуг, екологічною політикою ЄС, а оскільки енергетика є сферою природних монополій, то також із конкурентною політикою ЄС. Енергетика належить до предметів сумісного відання Європейського Співтовариства та держав-членів.

Важливу роль для розвитку енергетичної політики ЄС відіграють такі міжнародні документи як Європейська Енергетична Хартія 1991 року [9] та Лісабонський договір до енергетичної хартії 1994 року [10]. Підписання в 1997 році Кіотського протоколу про Зміну Клімату [11] підвищило важливість аспекту щодо навколишнього середовища та прийнятного розвитку енергетичної політики Співтовариства.

Створення єдиного ринку є частиною енергетичної політики та давно займає місце серед пріоритетів Співтовариства. Метою Комісії у цій сфері є забезпечення ЄС найбільш ефективним, безпечним та конкурентноспроможним енергетичним ринком. Створення єдиного ринку відбувається поетапно. Спочатку було вжито заходів, щоб забезпечити прозорість цін для кінцевих споживачів та полегшити транзит газу та електроенергії між головними енергосистемами Співтовариства. На цьому етапі було прийнято значну кількість Директив, спрямованих на регулювання цих питань. Наступним кроком була зміна певних заборон таким чином, щоб енергетичним компаніям забезпечувався рівний доступ до пошуку та дослідження вуглеводнів – Директива 94/22/ЄС Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу від 30 травня 1994 про умови надання та використання дозволів на розвідку, розробку та видобуток вуглеводнів [12].

Для побудови єдиного енергетичного ринку були прийняті Директиви про загальні правила для електроенергії та газу. Директиви гарантували вільне переміщення електроенергії та газу в межах Співтовариства. Це були: Директива 96/92/ЄС Європейського

Парламенту та Ради від 19 грудня 1996 року щодо спільних правил внутрішнього ринку електроенергії [13]; Директива 98/30/ЄС Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу від 22 червня 1998 року стосовно спільних правил на внутрішньому ринку природного газу [14]; Директива 2003/55/ЄС Європейського парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС [15]; Директива 2003/54/ЄС Європейського парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку електроенергії, яка скасовує Директиву 96/92/ЄС [13].

Вимога, заявлена в Лісабоні Європейською Радою 23 та 24 березня 2000 року щодо прискорення доступу до енергетичних ринків забезпечила новий значний поштовх в цій сфері. В березні 2001 року Комісія вжила ряд заходів для забезпечення повного доступу до ринків газу та електроенергії до липня 2007 року. Ці заходи гарантують умови навіть більш сприятливі для реальної та добросовісної конкуренції, та для створення єдиного ринку, який пропонує гарантії для громадськості, охороняє навколишнє середовище та забезпечує безпечне та доступне постачання енергії.

Завершення побудови внутрішнього ринку енергії супроводжується заходами посилення економічної та соціальної єдності, таких як створення транс-європейських енергетичних мереж. В цій галузі на рівні Співтовариства протягом 1996 року були прийняті певні нормативні акти, які містили перелік проектів спільної зацікавленості в транс-європейських мережах електроенергії та природного газу. Взаємозв'язки були встановлені з деякими середземноморськими країнами, країнами Центральної та Східної Європи та Норвегією. Електричну мережу CENTREL, яка охоплює Польщу, Чеську Республіку, Словаччину та Угорщину, було приєднано до електричної мережі UCPTЕ (головної Європейської електричної мережі) у 1995 році. Поширення електричної мережі UCPTЕ до Балканських держав та їх взаємозв'язок з країнами СНД є предметом вивчення, так як і газове сполучення між Східною та Західною Європою. Проекти щодо зв'язку з країнами середземноморського басейну також досліджуються і вже започатковано євро-середземноморське співробітництво в енергетичному секторі.

ЄС намагається встановити співпрацю в сфері енергетики майже з усіма країнами та регіонами світу. Програма Synergy була спрямована на загальні енергетичні відносини Співтовариства з третіми країнами. Співпраці з Росією у сфері енергетики була надана підтримка на самміті ЄС-Росія у жовтні 2000 року завдяки концепції енергетичного партнерства. До того ж Європейська Енергетична Хартія заохочує східно-західну співпрацю в сфері енергетики. ЄС відіграє активну роль в законодавчих ініціативах в регіоні Балтійського моря, включаючи план дій «Північне розширення». ЄС також розробляє зв'язки з Китаєм. Нарешті, зв'язки ЄС з країнами Перської затоки є важливими як самі по собі, так і як частина діалогу між виробниками енергії та споживачами, який нещодавно був відновлений. ЄС також представлений на значній кількості міжнародних форумів та організацій таких, як Міжнародна Енергетична Агенція (IEA).

У Білій Книзі 1997 [16] року міститься стратегія та план дій Співтовариства щодо відновлювальних джерел енергії. Головною метою, передбаченою Білою Книгою, є подвоєння частки відновлювальних джерел енергії в домашньому споживанні енергії ЄС з 6% у 1997 році до 12% в 2010. Директива Ради і Парламенту про створення сприятливих умов продажу електроенергії, виробленої з відновлювальних енергоджерел була прийнята у вересні 2001 року [17]. Вона спрямована на збільшення відсотку «зеленої» енергії в Союзі з 14% в 1997 році до 22% в 2010. В контексті Київського Протоколу підвищення енергетичної ефективності стає навіть більшим ніж раніше елементом стратегії Співтовариства. У квітні 2000 року Комісія прийняла план дій по підвищенню енергетичної ефективності в Європейському Співтоваристві. Програма SAVE за-

охочує заходи енергетичної ефективності, і була головним інструментом координації плану. Відповідно до плану, нова Директива про підвищення ефективності в будівлях охоплює: загальну методологію мінімальних стандартів характеристики енергії, застосування цих стандартів для нових будівель та основних реконструкцій існуючих будівель, виробництво сертифікату характеристики енергії при будівництві, продажу або оренді будівлі та перевірку систем опалення та кондиціонування. Комісія запропонувала нову багаторічну програму дій «Розумна Енергія для Європи» (2003-2006). Програма розроблена для підвищення підтримки Європою розповсюдження енергії з відновлювальних джерел (ALTENER) та підвищення ефективності енергії (SAVE) та переорієнтації міжнародних дій на ці пріоритети (COOPENER). Комісія також запропонувала запровадити в подальшому розділ програми, який стосується енергетичних аспектів транспорту (STEER). Комісія підтримує дослідження, розвиток та демонстрацію проектів в сфері без'ядерної енергії відповідно до підпрограми ENERGY П'ятої рамкової Програми дослідження та технологічного розвитку. Шоста Рамкова Програма також робить наголос на прийнятному розвитку та питанні зміни клімату, включаючи дослідження в галузі енергетики і транспорту.

Політика Союзу у сфері ядерної енергетики покладається на Європейське Атомне Енергетичне Співтовариство (Євратом), засноване в 1957 році на підставі Договору. Євратом має значну кількість завдань, включаючи дослідження та розвиток мирного використання ядерної енергії, розробку уніфікованих стандартів безпеки, створення єдиного ринку обладнання ядерної енергетики та відповідного постачання ядерної енергії. Воно також відповідальне за гарантування того, щоб ядерні матеріали не використовувались в незаконних цілях, таких як виробництво ядерної зброї. Програми TACIS, PHARE і, до певної міри, SURE залучені до заходів щодо вдосконалення безпеки в третіх країнах.

Для регулювання сфери ядерної енергетики було прийнято ряд нормативних актів, серед яких: Регламент Ради ЄС/ЄАЕ №3 від 31 липня 1958 року, що забезпечує виконання ст. 24 Договору, який засновує Європейське Співтовариство з Атомної Енергії [18]; Регламент Комісії №17/66/Євратом від 29 листопада 1966 р., яким передача малих кількостей руд, вихідних матеріалів та спеціальних матеріалів, що розщеплюються, вилучається з-під дії Правил Розділу про поставки [19]; Резолюції Ради від 22 липня 1975 про технологічні проблеми ядерної безпеки [20]; Директива Ради 89/618/Євратом від 27 листопада 1989 р. про інформування широкої громадськості про заходи охорони здоров'я та дії, що мають бути вжиті у випадку радіаційної аварії [21]; Директива Ради 92/3/Євратом від 3 лютого 1992 р. про нагляд та контроль за перевезеннями радіоактивних відходів між державами-членами до Співтовариства та із нього [22]; Регламент Ради (Євратом) № 1493/93 про перевезення радіоактивних речовин між державами-членами [23]; Директива Ради 96/29/Євратом, що встановлює основні стандарти безпеки для захисту здоров'я працівників та населення від небезпеки, що виникає від іонізуючої радіації [24]; Регламент Ради (Євратом) № 2587/1999 від 2 грудня 1999 року, що визначає інвестиційні проекти, про які необхідно повідомляти Комісію у відповідності до статті 41 Договору про заснування Європейського Співтовариства з Атомної Енергії [25]; Регламент Комісії №1209/2000/ЄС від 8 червня 2000 р. про визначення процедур розгляду повідомлень, визначених Статтею 41 Договору про заснування Європейського Співтовариства з Атомної Енергії [26]; Регламент Комісії (Євратом) № 302/2005 від 8 лютого 2005 року про застосування заходів безпеки Євратому [27].

2.2. Основні етапи розвитку регулювання сфери енергетики, включаючи ядерну, у законодавстві України

Законодавство України, що регулює відносини у сфері паливно-енергетичного комплексу, почало розвиватися у середині 90-х років і на теперішній час являє собою складну систему відповідних законодавчих актів. Паливно-енергетичний комплекс є однією з пріоритетних галузей національної економіки України, тому, маючи стратегічне значення для стабільного функціонування економіки держави, відносини, які виникають в енергетичній сфері, підлягають правовому регулюванню.

Енергетичне законодавство складається з двох частин – загальної і спеціальної. Нормативно-правові акти загальної частини визначають основоположні начала, які виникають у сфері енергетики встановлюють загальні засади регулювання цих відносин. Так, безумовно, центральне місце займає Конституція України, яка закріплює таку правову норму, що засади організації та експлуатації енергосистеми визначаються виключно законами України. Регулювання конкурентних відносин у ПЕК здійснюються нормами таких законів як Закони України «Про захист економічної конкуренції» [28], «Про захист від недобросовісної конкуренції» [29], «Про природні монополії» [30]. Повноваження органів державного регулювання та управління в ПЕК визначаються Указами Президента України «Питання Національної комісії регулювання електроенергетики України» [31] та «Про міністерство палива та енергетики України» [32]. Однак, до цього часу не прийнято закон про орган державного регулювання в енергетиці – Національну комісію. Зараз існує лише проект такого закону, який ще не розглядався у першому читанні.

Спеціальна частина енергетичного законодавства становить собою систему нормативно-правових актів, що регулюють відносини, які виникають в окремих галузях ПЕК України.

Базовим законом, що регулює відносини в галузі електроенергетики, є Закон України «Про електроенергетику» [33], оскільки саме цей закон визначає загальні правові засади діяльності в електроенергетиці, закріплює правовий статус суб'єктів електроенергетики, а також повноваження органів державного управління та регулювання.

Крім того, цей закон визначив електроенергію товарною продукцією, наблизившись тим самим до світової практики, оскільки раніше електроенергія не виступала об'єктом купівлі-продажу, а її виробництво та постачання відносилось до надання послуг.

Після створення у 1994 році Національної комісії регулювання електроенергетики України цим органом видана значна кількість нормативних актів не тільки в галузі електроенергетики, але й нафтогазовій сфері, оскільки Комісія набула права регулювання відносин і в цій сфері.

В нафтогазовій галузі відносини регулюються законами України «Про нафту і газ» [34], «Про угоди про розподіл продукції» [35], «Про трубопровідний транспорт» [36]. Характер регулювання в цій галузі спрямований на визначення основних правових, економічних та організаційних засад діяльності нафтогазової галузі України та регулювання відносин, пов'язаних з особливостями користування нафтогазоносними надрами, видобутком, транспортуванням, зберіганням та використанням нафти, газу та продуктів їх переробки з метою забезпечення енергетичної безпеки України, розвитку конкурентних відносин у нафтогазовій галузі, захисту прав усіх суб'єктів відносин, що виникають у зв'язку з геологічним вивченням нафтогазоносності надр, розробкою родовищ нафти і газу, переробкою нафти і газу, зберіганням, транспортуванням та реалізацією нафти, газу та продуктів їх переробки, споживачів нафти і газу та працівників галузі., а також на створення сприятливих умов для інвестування пошуку, розвідки та видобування корисних копалин у межах території України, її конти-

нентального шельфу та виключної (морської) економічної зони на засадах, визначених угодами про розподіл продукції.

Характер правового регулювання відносин у вугільній галузі України має певну специфіку порівняно з нормативною регламентацією інших галузей ПЕК. Основним законом в цій галузі є «Гірничий закон України» [37], який визначає правові та організаційні засади проведення гірничих робіт, забезпечення противарійного захисту гірничих підприємств, установ та організацій. У той же час ця галузь ПЕК потребує більш досконалого регулювання наприклад, з питань створення конкурентного ринку палива, однак, перманентна зміна органів державної виконавчої влади призводить до послаблення законодавчих ініціатив.

В Україні приблизно 50% електричної енергії виробляється на атомних станціях, тому правове регулювання в ядерній енергетиці є найбільш глибоким та створювалося з самого початку з урахуванням міжнародних вимог (перш за все з урахуванням вимог, до ядерної безпеки та поводження з радіаційними відходами). Основним законом є Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» [38]. Цей Закон є основоположним у ядерному законодавстві України. Він встановлює пріоритет безпеки людини та навколишнього природного середовища, права і обов'язки громадян у сфері використання ядерної енергії, регулює діяльність, пов'язану з використанням ядерних установок та джерел іонізуючого випромінювання, встановлює також правові основи міжнародних зобов'язань України щодо використання ядерної енергії. Наявність цього закону стала основою для подальшої розробки ядерного законодавства України, зокрема, законів України «Про поводження з радіоактивними відходами» [39], «Про видобування та використання уранових руд» [40], «Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання» [41], «Про дозвілну діяльність у сфері використання ядерної енергії» [42], «Про фізичний захист ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання» [43] та інших.

Таким чином, регулювання енергетики України, яке почалося у 90-х роках, продовжується й зараз, є достатньо розвиненим та охоплює всі сфери. У той же час слід зазначити, що розвиток енергетичного законодавства відбувався не зовсім системно, і протягом останніх років до основних законів, особливо з питань електроенергетики та ядерної енергетики, вносилися численні доповнення, які призвели до певних колізій (особливо, після введення в дію у 2004 році Цивільного та Господарського кодексів України).

Значна кількість законів, що регулює діяльність в ПЕК, потребує певної уніфікації та кодифікації. Таку роботу вже ініційовано Верховною Радою України й планується розпочати у 2006 році.

3. Компетенція інституцій ЄС у сфері енергетики, включаючи ядерну, у Європейському Союзі (Комісія, Парламент, Рада Міністрів, Генеральний директорат енергетики та транспорту Європейської Комісії, Агенція Євратому з поставок) та компетенція інституцій України у сфері енергетики, включаючи ядерну

3.1. Компетенція інституцій ЄС у сфері енергетики

Здійснюючи правове регулювання суспільних відносин за участю держав-членів, фізичних та юридичних осіб, Європейський Союз обмежений в своїх діях нормами права. Юридичні рамки діяльності Європейського Союзу характеризуються поняттям «компетенція». Під компетенцією Європейського Союзу, як правило, розуміється сукупність його повноважень у відповідних сферах суспільного життя. Обсяг компетенції Європейського Союзу всіх етапах його розвитку весь час збільшувався та продовжує збільшуватися і зараз. Після укладення Договору про Європейський Союз компетенція цієї організації в цілому набула загального характеру, тобто охопила всі сфери суспільного життя.

Компетенція Європейського Союзу складається з компетенції Європейського співтовариства (а також Європейського об'єднання вугілля та сталі та Євратома) – першої опори; компетенції, що реалізується в рамках спільної внутрішньої політики і політики безпеки – другої опори; компетенції з питань співробітництва поліції та судових органів в кримінально-правовій сфері – третьої опори Європейського Союзу.

Сфери діяльності Європейського Співтовариства визначаються в статті 3 та 4 його установчого договору. Діяльність Європейського Співтовариства, зокрема, в сфері енергетики базується сьогодні на підпункті u пункту 1 статті 3 Договору про Європейське Співтовариство 1957 року [2]. Відповідно до цього пункту одним з напрямків діяльності Співтовариства є «заходи в сфері енергетики». На основі переліку сфер предметної компетенції, які передбачені в статтях 3 та 4, далі відбувається встановлення конкретних повноважень Співтовариства. Джерелом відповідних правових норм в основному є частина третя установчого договору «Політика Співтовариства». Як правило, кожному пункту статті 3 кореспондує певний розділ або глава частини третьої. Нормами цієї частини встановлюються певні аспекти, відповідної сфери діяльності, які можуть регулюватися правовими актами Співтовариства, а також відповідні повноваження органів Європейського Співтовариства, порядок і форми їх реалізації.

Енергетична політика Європейського Співтовариства окремо не відображена серед політик Співтовариства, які передбачені в частині третій установчого Договору. Компетенція Європейського Співтовариства в цій сфері реалізується переважно за допомогою статті 95 Договору про Європейське Співтовариство, яка передбачає здійснення заходів зі зближення законодавства держав-членів з метою забезпечення функціонування внутрішнього ринку. Таким чином, сфері енергетики відповідні органи ЄС діють в межах своїх загальних повноважень.

Щодо органів, які здійснюють регулювання та управління в сфері енергетики, то у Договорі про заснування ЄС передбачено, що завдання, покладені на Співтовариство, мають виконуватися наступними інституціями: Європейським парламентом, Радою Міністрів, Європейською Комісією, Судом Справедливості та Палатою Аудиторів. «Інституційний трикутник» – Комісія, Європейський парламент та Рада – розробляє основні напрями політики та приймає нормативні акти, які застосовуються на території всього ЄС. В принципі, Комісія вносить пропозиції щодо прийняття нових законів, а приймають їх вже Парламент та Рада. Дві інші інституції також відіграють значну

роль: Суд Справедливості забезпечує дотримання європейського законодавства, а Палата Аудиторів слідкує за витрачанням коштів при здійсненні діяльності ЄС.

Члени Ради є представниками держав-членів, тобто на засіданнях Ради присутній один міністр з кожного національного уряду ЄС, який саме міністр відвідує засідання залежить від питань, винесених на порядок денний. Якщо, наприклад, Рада обговорює питання, пов'язані з навколишнім середовищем, на засіданні буде присутній Міністр з охорони навколишнього середовища (з екологічних питань) з кожної держави-члена ЄС, і такі засідання носитимуть назву «Екологічна Рада». Всього існує дев'ять таких конфігурацій Ради залежно від предмету обговорення, серед яких є Рада з питань транспорту, телекомунікацій та енергетики.

До складу Європейської комісії входить Комісар з питань енергетики. Забезпечення Європи стабільним енергопостачанням з одночасним наданням можливості споживачам купувати електроенергію та газ за доступними цінами є головним завданням Комісара з питань енергетики.

Окрім того, в складі Європейської Комісії з 1 січня 2000 року функціонує Генеральний Директорат з питань енергетики та транспорту, який було створено внаслідок злиття Директорату з питань енергетики та Директорату з питань транспорту. Генеральний Директорат з питань енергетики та транспорту очолює директор, він підзвітний Комісару з питань транспорту та Комісару з питань енергетики, та тісно співпрацює з іншими Директоратами, наприклад, в сфері охорони навколишнього середовища, досліджень та міжнародних відносин. Генеральний Директорат з питань енергетики та транспорту відповідає за розвиток та впровадження політики ЄС в сфері енергетики та транспорту. Його основне завдання забезпечувати, щоб енергетична та транспортна політика проводились з найбільшою користю для всіх сфер суспільства: ділових, міських, сільських районів і, понад усе, для населення. Сектори енергетики та транспорту є центральними для забезпечення європейського способу життя та функціонування економіки, а в такому випадку управління цими секторами відповідальне і за економічні, соціальні умови та умови в сфері охорони навколишнього середовища та гарантуванні безпеки.

В червні 2002 року Управління з безпеки Євратома стало частиною Генерального Директорату з питань енергетики та транспорту. Генеральний Директорат складається з дев'яти Директоратів (два з яких займаються справами Євратома) та Агентства з постачання Євратома. Окрім розвитку енергетичної та транспортної політики Співтовариства, Генеральний Директорат займається фінансуванням програм щодо транс'європейських мереж та технологічного розвитку і інновацій.

3.2. Компетенція інституцій України у сфері енергетики, включаючи ядерну

В Україні державне регулювання в сфері енергетики здійснюється як органами загальної компетенції, так і органами спеціальної компетенції. До органів загальної компетенції відносяться органи державної влади, для яких державне регулювання в сфері енергетики є одним із інших напрямків державного регулювання. Органами загальної компетенції в Україні є Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України. Їхні повноваження в сфері енергетики визначені в Основному Законі нашої держави – Конституції України. Зокрема, відповідно до статті 92 Конституції України виключно законами України встановлюються засади організації та експлуатації енергосистем. Отже, до повноважень Верховної Ради України відноситься прийняття законів, спрямованих на регулювання відносин у сфері енергетики. Президент України згідно з Конституцією України підписує прийняті Верховною Радою закони в сфері енергетики, або користується своїм правом вето щодо них, приймає укази та розпо-

рядження з питань, що відносяться до сфери енергетики. Кабінет Міністрів України відповідає за реалізацію політики держави в сфері енергетики, приймає постанови та розпорядження з енергетичних питань. Органами спеціальної компетенції є органи, для яких здійснення державного регулювання в сфері енергетики є основною функцією. До органів спеціальної компетенції в сфері енергетики відносяться, зокрема, Міністерство палива та енергетики України, Національна комісія регулювання електроенергетики України, Державний комітет ядерного регулювання України, Міністерство вугільної промисловості України.

Міністерство палива та енергетики України діє на підставі Положення про Міністерство палива та енергетики України, затвердженого указом Президента України №598/2000 від 14.04.2000, з наступними змінами та доповненнями. Згідно з цим Положенням Міністерство палива та енергетики України (Мінпаливенерго України) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Мінпаливенерго України є головним (провідним) органом у системі центральних органів виконавчої влади з питань забезпечення реалізації державної політики в електроенергетичному, ядерно-промисловому, вугільно-промисловому та нафтогазовому комплексах (далі – паливно-енергетичний комплекс). Основними завданнями Мінпаливенерго України є:

- державне управління паливно-енергетичним комплексом;
- забезпечення реалізації державної політики в паливно-енергетичному комплексі;
- забезпечення енергетичної безпеки держави;
- розроблення пропозицій щодо вдосконалення економічних важелів стимулювання розвитку паливно-енергетичного комплексу;
- участь у формуванні, регулюванні та вдосконаленні ринку паливно-енергетичних ресурсів.

Мінпаливенерго України відповідно до покладених на нього завдань:

- 1) розробляє коротко-, середньо- та довгострокові прогнози економічного і соціального розвитку паливно-енергетичного комплексу;
- 2) розробляє концепцію та цільові програми перспективного розвитку паливно-енергетичного комплексу;
- 3) бере участь у розробленні проектів Державної програми економічного і соціального розвитку України, Державного бюджету України, Програми діяльності Кабінету Міністрів України, загальнодержавних, галузевих та місцевих програм у сферах альтернативних джерел енергії та видів палива;
- 4) контролює цільове, економічне і ефективне використання виділених підприємствам паливно-енергетичного комплексу бюджетних коштів;
- 5) розробляє пропозиції щодо вдосконалення механізму ціноутворення в паливно-енергетичному комплексі;
- 6) вживає заходів, спрямованих на вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємств, установ і організацій паливно-енергетичного комплексу, на захист українських товаровиробників на зовнішньому ринку та розвиток внутрішнього ринку;
- 7) у межах своєї компетенції бере участь у підготовці міжнародних договорів України, готує пропозиції щодо укладення, денонсації таких договорів, укладає міжнародні договори галузевого характеру;
- 8) здійснює в межах своїх повноважень заходи щодо адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу з питань паливно-енергетичного комплексу;
- 9) представляє і захищає у межах своєї компетенції інтереси України під час розв'язання проблем мирного використання атомної енергії в Міжнародному агентстві з атомної енергії (МАГАТЕ), в інших міжнародних організаціях;

10) бере участь у формуванні та реалізації антимонопольної політики як у цілому, так і за відповідними напрямками (демонополізація економіки, розвиток конкуренції, антимонопольне регулювання, вдосконалення антимонопольного законодавства);

11) забезпечує виконання завдань з мобілізаційної підготовки та мобілізаційної готовності держави в межах повноважень, визначених законодавством;

12) забезпечує реалізацію державної політики у сфері енергозбереження, бере участь у розробленні державних програм з енергозбереження та здійснює контроль за їх виконанням на підприємствах паливно-енергетичного комплексу;

13) забезпечує реалізацію державної політики щодо оплати праці та соціального захисту працівників паливно-енергетичного комплексу, вживає заходів щодо забезпечення паливно-енергетичного комплексу висококваліфікованими працівниками;

14) здійснює в межах своїх повноважень координацію робіт, пов'язаних з ліквідацією збиткових вугледобувних та вуглепереробних підприємств;

15) забезпечує у межах своєї компетенції реалізацію проведення державної політики у сфері охорони праці, ядерної, радіаційної та пожежної безпеки і охорони довкілля, здійснює методичне керівництво та організовує контроль з цих питань за діяльністю підприємств паливно-енергетичного комплексу;

16) здійснює відповідно до законодавства України функції з управління об'єктами державної власності, що належать до сфери управління Міністерства;

17) забезпечує в межах своєї компетенції реалізацію державної політики щодо державної таємниці, контроль за її збереженням у центральному апараті Міністерства, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери його управління;

18) забезпечує реалізацію державної науково-технічної та інвестиційної політики в паливно-енергетичному комплексі, може виступати замовником науково-технічних досліджень і проектних робіт;

19) здійснює державне регулювання гірничої справи відповідно до його повноважень;

20) здійснює організаційно-методичне забезпечення і координацію робіт, пов'язаних з розробленням та виконанням комплексної програми створення ядерно-паливного циклу, а також програм поводження з відпрацьованим ядерним паливом, тимчасового і довгострокового зберігання радіоактивних відходів, зняття з експлуатації реакторних установок та інших об'єктів ядерно-промислового комплексу;

22) організовує функціонування державної системи обліку радіоактивних відходів, сховищ таких відходів та безпечне поводження з ними на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери його управління, до передачі радіоактивних відходів на захоронення;

23) бере участь у розробленні та забезпечує виконання державних програм диверсифікації джерел постачання енергоносіїв, сприяє нарощуванню обсягів виробництва альтернативних видів палива та енергії з альтернативних джерел;

24) бере участь у формуванні розміру ставок збору за геологорозвідувальні роботи, виконані за рахунок державного бюджету;

25) розробляє і здійснює у межах своєї компетенції заходи щодо реалізації державних програм, спрямованих на ефективне використання запасів нафти, природного газу і вугілля, альтернативних видів палива, збільшення обсягів їх видобування та забезпечення ефективної переробки;

26) забезпечує координацію діяльності, пов'язаної з транспортуванням нафти, природного газу, газового конденсату і нафтопродуктів, їх експортом, закачуванням та відбором природного газу з підземних сховищ, а також з нафтогазопереробкою;

27) організовує роботу з оперативного усунення наслідків надзвичайних ситуацій

на об'єктах паливно-енергетичного комплексу;

28) визначає державне підприємство для здійснення централізованого диспетчерського (оперативно-технологічного) управління об'єднаною енергетичною системою України;

29) здійснює у межах своєї компетенції функції державного енергетичного нагляду за додержанням режимів споживання електричної та теплової енергії, а також вимог технічної експлуатації електричних станцій і мереж, енергетичного обладнання об'єктів електроенергетики та альтернативної енергетики, підключених до об'єднаної енергетичної системи України;

30) в установленому порядку проводить експертизу, затверджує або подає на затвердження проекти розробки вугільних, нафтових, газових та газоконденсатних родовищ і будівництва, реконструкції та ліквідації об'єктів і підприємств паливно-енергетичного комплексу;

31) бере участь у розробленні та здійсненні заходів щодо ефективного використання природного газу і додержання дисципліни газоспоживання;

32) здійснює організаційно-методичне забезпечення і координацію робіт з розроблення галузевих стандартів, фінансово-економічних та інших нормативів та затверджує їх у встановленому порядку;

33) забезпечує реалізацію державної політики щодо охорони здоров'я працівників, здійснює в межах своєї компетенції організаційно-методичне керівництво діяльністю медико-санітарних закладів ядерно-промислового комплексу та контроль за виконанням покладених на них функцій;

34) розробляє баланси вугілля, природного газу, нафти, нетрадиційних джерел та видів енергетичної сировини і продуктів їх переробки, здійснює моніторинг ринку цих енергоресурсів;

35) координує та визначає обсяги проведення геологорозвідувальних робіт на нафту, природний газ і вугілля, інші природні джерела енергетичної сировини;

36) узагальнює результати геологорозвідувальних робіт та введення в дослідно-промислову експлуатацію вугільних, нафтових, газових, газоконденсатних родовищ, нетрадиційних джерел енергетичної сировини добувними підприємствами;

37) координує в межах своїх повноважень роботи з дослідно-промислової та промислової розробки вугільних, нафтових, газових і газоконденсатних родовищ України, нетрадиційних джерел енергетичної сировини;

38) здійснює контроль за дотриманням суб'єктами підприємницької діяльності ліцензійних умов виданих Міністерством спеціальних дозволів (ліцензій);

39) організовує та контролює в межах своєї компетенції охорону об'єктів паливно-енергетичного комплексу;

40) забезпечує в межах своїх повноважень реалізацію державної політики щодо фізичного захисту ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери його управління, здійснює методичне забезпечення та організовує контроль за їх діяльністю із зазначених питань;

41) організовує науково-технічну, інформаційну діяльність, пропаганду досягнень і передового досвіду, видавничу діяльність, сприяє створенню і впровадженню сучасних інформаційних технологій та комп'ютерних мереж у паливно-енергетичному комплексі;

42) організовує та забезпечує в межах своїх повноважень діяльність Державної воєнізованої гірничо-рятувальної служби у вугільній промисловості;

43) проводить разом з об'єднаннями (асоціаціями, союзами, спілками) виробників

і суб'єктами господарювання постійне дослідження розвитку національних ринків товарів;

44) забезпечує складання та подання українськими суб'єктами господарювання антимпінгових, антисубсидійних і спеціальних скарг (заяв);

44-1) забезпечує в межах своєї компетенції реалізацію основних принципів державної політики у сфері альтернативних видів палива, здійснення державного управління, регулювання та нагляду у сфері альтернативних джерел енергії;

44-2) здійснює в межах своєї компетенції координацію робіт, пов'язаних з виробництвом (видобутком), постачанням, транспортуванням, зберіганням, передачею та споживанням альтернативних видів палива та енергії, виробленої з альтернативних джерел, у паливно-енергетичному комплексі;

45) здійснює інші функції, пов'язані з виконанням покладених на нього завдань.

Мінпаливенерго України має право:

- одержувати в установленому законодавством порядку від центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування інформацію, документи і матеріали, необхідні для виконання покладених на нього завдань;
- залучати спеціалістів центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій (за погодженням з їх керівниками) для розгляду питань, що належать до його компетенції;
- скликати в установленому порядку наради з питань, що належать до його компетенції;
- представляти Кабінет Міністрів України за його дорученням у міжнародних організаціях та під час укладення міжнародних договорів України;
- брати участь у межах своєї компетенції у підготовці, проведенні, в тому числі за кордоном, міжнародних і національних виставок, ярмарків, конференцій, симпозіумів, семінарів, підтримувати зв'язки із засобами масової інформації, провадити видавничу діяльність.

Мінпаливенерго України під час виконання покладених на нього завдань взаємодіє з іншими центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, а також з відповідними органами інших держав.

Мінпаливенерго України в межах своїх повноважень, на основі та на виконання актів законодавства видає накази, організовує і контролює їх виконання. Міністерство в разі потреби видає разом з іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади спільні акти. Нормативно-правові акти Мінпаливенерго України підлягають реєстрації в установленому законодавством порядку. Рішення Мінпаливенерго України, прийняті в межах його повноважень, є обов'язковими для виконання центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами і організаціями всіх форм власності та громадянами.

Основні принципи діяльності Національної комісії регулювання електроенергетики України закріплені у Законі України «Про електроенергетику». Відповідно до статті 11 вказаного Закону державне регулювання діяльності в електроенергетиці провадиться шляхом надання ліцензій на здійснення окремих видів діяльності в електроенергетиці, формування тарифної політики, встановлення порядку здійснення контролю за діяльністю суб'єктів електроенергетики, інших учасників оптового ринку електричної енергії та відповідальності за порушення ними умов і правил здійснення діяльності на оптовому ринку електричної енергії. Національна комісія регулювання електроенергетики України регулює діяльність суб'єктів природних монополій у

сфері електроенергетики та господарюючих суб'єктів, які діють на суміжних ринках, а також виконує інші функції відповідно до законодавства. Згідно зі статтею 12 вказаного Закону основними завданнями Національної комісії регулювання електроенергетики України є:

- участь у формуванні та забезпеченні реалізації єдиної державної політики щодо розвитку та функціонування оптового ринку електроенергії України;
- державне регулювання діяльності суб'єктів природних монополій в електроенергетиці;
- сприяння конкуренції у сфері виробництва та постачання електричної енергії;
- забезпечення проведення цінової та тарифної політики в електроенергетиці;
- захист прав споживачів електричної і теплової енергії;
- розроблення та затвердження правил користування електричною енергією;
- видача суб'єктам підприємницької діяльності ліцензій на виробництво, передачу та постачання електричної енергії;
- контроль за додержанням ліцензіатами умов та правил здійснення ліцензованої діяльності і застосування до них відповідних санкцій за їх порушення.

Національна комісія регулювання електроенергетики відповідно до покладених на неї завдань:

- бере участь у регулюванні платіжно-розрахункових відносин оптового ринку електроенергії;
- встановлює обмеження щодо суміщення видів діяльності суб'єктами підприємницької діяльності;
- визначає відповідність ліквідації, реорганізації у формі злиття, приєднання, участі в об'єднаннях, а також придбання або відчуження більше двадцяти п'яти відсотків часток (акцій, паїв) активів суб'єктів підприємницької діяльності умовам та правилам здійснення ліцензованої діяльності;
- розглядає справи про порушення умов ліцензій і за результатами розгляду приймає рішення в межах своєї компетенції;
- застосовує адміністративні стягнення до посадових осіб та майнові санкції до суб'єктів електроенергетики, інших учасників оптового ринку електричної енергії з урахуванням активних впорядкованих дій щодо забезпечення стабільного фінансового становища електроенергетики та захисту прав споживачів;
- здійснює безперешкодно перевірки дотримання умов ліцензованої діяльності.

Положення про Національну комісію регулювання електроенергетики України затверджене Указом Президента України №335/98 від 21.04.1998 [31]. На сьогоднішній день стоїть питання про необхідність розробки та прийняття Закону України «Про Національну комісію регулювання енергетики України».

Державний комітет ядерного регулювання України діє на підставі Положення про Державний комітет ядерного регулювання України, затвердженого Указом Президента України №155/2001 від 06.03.2001 [44]. Державний комітет ядерного регулювання України (Держатомрегулювання України) є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Держатомрегулювання України здійснює в межах своєї компетенції реалізацію державної політики у сфері використання ядерної енергії, забезпечення додержання вимог ядерної та радіаційної безпеки. Основними завданнями Держатомрегулювання України є:

- участь у формуванні та забезпечення реалізації державної політики у сфері використання ядерної енергії, забезпечення додержання вимог ядерної та радіаційної безпеки;

- здійснення в межах своєї компетенції державного регулювання безпеки використання ядерної енергії, додержання вимог ядерної та радіаційної безпеки;
- здійснення державного нагляду за додержанням законодавства, норм, правил і стандартів з використання ядерної енергії, вимог ядерної та радіаційної безпеки;
- координація діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади, що відповідно до законодавства здійснюють державне регулювання ядерної та радіаційної безпеки.

Держатомрегулювання України відповідно до покладених на нього завдань:

1) готує пропозиції щодо формування та реалізації державної політики у сфері використання ядерної енергії, забезпечення додержання вимог ядерної та радіаційної безпеки;

2) бере участь у розробленні проектів Державного бюджету України, Державної програми економічного і соціального розвитку України, Програми діяльності Кабінету Міністрів України;

3) бере участь у формуванні пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки, державного замовлення, розробленні державних наукових, науково-технічних програм; організовує в установленому законодавством порядку розроблення та реалізацію загальнодержавних програм з ядерної безпеки, проведення наукових і науково-технічних досліджень у сфері використання ядерної енергії, забезпечення додержання вимог ядерної та радіаційної безпеки;

4) розробляє і здійснює заходи щодо формування культури безпеки у сфері використання ядерної енергії;

5) визначає критерії, вимоги та умови безпеки під час використання ядерної енергії; розробляє і затверджує в межах своєї компетенції норми, правила і стандарти з ядерної та радіаційної безпеки, фізичного захисту ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання; погоджує в межах своєї компетенції проекти державних і галузевих стандартів;

6) визначає вимоги до систем і обладнання, що є важливими для безпеки ядерних установок та об'єктів, призначених для поводження з радіоактивними відходами, уранових об'єктів, вимоги до управління безпекою таких установок та об'єктів, а також визначає порядок обліку та реєстрації зазначених систем і обладнання, контролює додержання цього порядку;

7) встановлює вимоги щодо забезпечення якості на всіх етапах життєвого циклу ядерних установок, об'єктів, призначених для поводження з радіоактивними відходами, уранових об'єктів;

8) здійснює оцінку ступеня безпеки та експертизу безпеки ядерних установок, об'єктів, призначених для поводження з радіоактивними відходами, уранових об'єктів координує проведення експертизи безпеки інших джерел іонізуючого випромінювання;

9) надає висновки щодо додержання вимог ядерної та радіаційної безпеки при експорті, імпорті та транзиті радіоактивних матеріалів;

10) здійснює в установленому законодавством порядку ліцензування: проектування ядерних установок або сховищ для захоронення радіоактивних відходів, переробки уранових руд, перевезення радіоактивних матеріалів, переробки, зберігання та захоронення радіоактивних відходів, виробництва та використання джерел іонізуючого випромінювання, підготовки персоналу для експлуатації ядерної установки за переліком посад та спеціальностей, який затверджується Кабінетом Міністрів України; діяльності, пов'язаної із забезпеченням фізичного захисту ядерних матеріалів і ядерних установок, за переліком видів діяльності, який затверджується Кабінетом Міністрів

України; діяльності експлуатуючої організації на окремому етапі життєвого циклу ядерної установки або сховища для захоронення радіоактивних відходів; діяльності, пов'язаної із здійсненням персоналом безпосереднього управління реакторною установкою атомних електростанцій;

11) видає відповідно до законодавства дозволу на виконання робіт чи операцій на етапах введення в експлуатацію, експлуатації та зняття з експлуатації ядерних установок і на етапах експлуатації та закриття сховищ для захоронення радіоактивних відходів, а також дозволу на перевезення радіоактивних матеріалів та сертифікати безпеки транспортно-пакувальних комплектів для перевезення таких матеріалів;

12) здійснює відповідно до законодавства України, міжнародних договорів України заходи щодо організації і ведення державного обліку, запобігання незаконному обігу, забезпечення зберігання ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання;

13) здійснює нагляд за додержанням експлуатуючими організаціями, підприємствами, установами, організаціями, що виконують роботи на майданчиках ядерних установок, об'єктах, призначених для поводження з радіоактивними відходами, уранових об'єктах вимог ядерної та радіаційної безпеки;

14) організовує та здійснює державний нагляд за додержанням законодавства, норм, правил і стандартів з використання ядерної енергії, вимог ядерної та радіаційної безпеки, фізичного захисту ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання;

15) здійснює контроль за реалізацією заходів, спрямованих на запобігання аваріям у процесі виробництва та використання джерел іонізуючого випромінювання на ядерних установках, об'єктах, призначених для поводження з радіоактивними відходами, уранових об'єктах, та забезпечення готовності підприємств, установ і організацій до ліквідації наслідків таких аварій;

16) контролює додержання встановленого порядку подання інформації про випадки порушень у роботі ядерних установок або сховищ для захоронення радіоактивних відходів, організовує з'ясування причин таких порушень, а також обставин виникнення ядерних інцидентів і радіаційних аварій;

17) застосовує в межах своїх повноважень примусові заходи щодо юридичних і фізичних осіб у разі порушення ними законодавства, норм, правил і стандартів з використання ядерної енергії, вимог ядерної та радіаційної безпеки, фізичного захисту ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання, а також умов виданих ліцензій;

18) готує щорічну доповідь про стан ядерної та радіаційної безпеки в Україні, звіти та огляди з цих питань та подає їх Президентові України, Верховній Раді України, іншим органам державної влади, а також органам місцевого самоврядування, громадським організаціям;

19) оперативно повідомляє через засоби масової інформації про радіаційні аварії на території України, а також за її межами в разі можливості транскордонного перенесення радіоактивних речовин;

20) організовує та координує підготовку національних доповідей про вжиті Україною заходи щодо виконання зобов'язань, передбачених Конвенцією про ядерну безпеку, Об'єднаною конвенцією про безпеку поводження з відпрацьованим паливом та про безпеку поводження з радіоактивними відходами й іншими міжнародними договорами України з питань, що належать до його компетенції, затверджує такі доповіді та представляє їх у відповідних міжнародних організаціях;

21) виконує функції компетентного органу та пункту зв'язку, відповідального за

передачу і повідомлення інформації у разі ядерної аварії відповідно до Конвенції про оперативне оповіщення про ядерні аварії та інших міжнародних договорів України;

22) здійснює в установленому законодавством порядку міжнародне співробітництво у сфері використання ядерної енергії, забезпечення ядерної та радіаційної безпеки;

23) бере участь у підготовці міжнародних договорів України з питань, що належать до його компетенції, готує пропозиції щодо укладення, денонсації таких договорів, у межах своїх повноважень укладає міжнародні договори України;

24) готує пропозиції щодо виконання зобов'язань за міжнародними договорами України з питань ядерної та радіаційної безпеки, аналізує стан виконання цих зобов'язань, координує здійснення заходів щодо реалізації Угоди між Україною та Міжнародним агентством з атомної енергії про застосування гарантій у зв'язку з Договором про нерозповсюдження ядерної зброї;

25) координує в межах своєї компетенції взаємодію органів виконавчої влади, державних підприємств, установ та організацій з Міжнародним агентством з атомної енергії, іншими міжнародними організаціями та органами іноземних держав, що здійснюють діяльність у сфері використання ядерної енергії, забезпечення додержання вимог ядерної та радіаційної безпеки, в тому числі у питаннях боротьби з незаконним обігом ядерних матеріалів, інших джерел іонізуючого випромінювання;

26) виконує функції центрального органу та пункту зв'язку, відповідального за фізичний захист ядерного матеріалу згідно з Конвенцією про фізичний захист ядерного матеріалу;

27) здійснює відповідно до законодавства функції з управління об'єктами державної власності, що належать до сфери його управління;

28) розглядає в установленому законодавством порядку звернення громадян з питань, що належать до його компетенції, та здійснює в межах своїх повноважень заходи щодо вирішення порушень у таких зверненнях питань;

29) здійснює в межах повноважень, визначених законодавством, державну політику у сфері охорони державної таємниці, здійснює в установленому порядку контроль за станом охорони та збереження державної таємниці у центральному апараті Комітету, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери його управління;

30) забезпечує в межах повноважень, визначених законодавством, виконання завдань мобілізаційної підготовки та мобілізаційної готовності держави;

31) здійснює інші функції, необхідні для виконання покладених на нього завдань.

Міністерство вугільної промисловості України діє на підставі Положення про Міністерство вугільної промисловості України, яке затверджене Указом Президента України №1417/2005 від 05.10.2005 «Питання Міністерства вугільної промисловості України» [45]. Міністерство вугільної промисловості України (Мінвуглепром України) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Мінвуглепром України є головним (провідним) органом у системі центральних органів виконавчої влади з питань забезпечення реалізації державної політики у вугільній промисловості. Основними завданнями Мінвуглепрому України є:

- участь у формуванні та забезпечення реалізації державної політики у вугільній промисловості;
- здійснення структурної перебудови вугільної промисловості та підвищення ефективності управління нею;
- створення сприятливих умов для приватизації підприємств вугільної промисловості;
- формування балансів вугілля та вугільної продукції;

- розроблення комплексних наукових програм, спрямованих на поліпшення стану довкілля у вугільних регіонах України, забезпечення раціонального використання надр, утилізації відходів вуглевидобутку та вуглезбагачення, впровадження на підприємствах вугільної промисловості безвідходних технологій;
 - сприяння розвитку та вдосконаленню ринку вугільної продукції.
- Мінвуглепром України відповідно до покладених на нього завдань:
- 1) забезпечує підготовку проектів прогнозів та програм розвитку вугільної промисловості;
 - 2) бере участь у розробленні проектів Державної програми економічного і соціального розвитку України, Державного бюджету України, Програми діяльності Кабінету Міністрів України, інших програм;
 - 3) здійснює відповідно до законодавства України управління об'єктами державної власності, що належать до сфери його управління;
 - 4) координує роботу з проектування, будівництва та реконструкції підприємств вугільної промисловості;
 - 5) створює умови для забезпечення підприємств вугільної промисловості матеріально-технічними ресурсами для виконання ними виробничих програм;
 - 6) координує розвиток системи технологічного зв'язку у вугільній промисловості;
 - 7) виступає замовником комплексних наукових досліджень з технологічних, організаційних, екологічних проблем розвитку вугільної промисловості;
 - 8) в межах своєї компетенції бере участь у розробленні екологічних норм і нормативів, забезпечує додержання екологічних вимог у виробництві та раціональне використання вугільних родовищ, вживає заходів щодо запобігання шкідливому впливу виробництва на життя та здоров'я населення, довкілля та природні ресурси;
 - 9) вживає відповідних заходів щодо забезпечення підприємств вугільної промисловості висококваліфікованими працівниками;
 - 10) забезпечує додержання на підприємствах вугільної промисловості трудового законодавства, сприяє підвищенню рівня соціального захисту працюючих та забезпеченню їх державних гарантій;
 - 11) забезпечує відповідно до законодавства створення належних, безпечних і здорових умов праці, проводить аналіз виробничого травматизму на підприємствах вугільної промисловості та вживає відповідних заходів щодо підвищення рівня безпеки праці;
 - 12) організовує розроблення і укладає з відповідними профспілковими об'єднаннями галузеві угоди, бере участь у розробленні актів законодавства про працю, надає підприємствам інформаційну, методичну, консультаційну та іншу допомогу з цих питань;
 - 13) вживає заходів для зростання експортного потенціалу підприємств вугільної промисловості, надає допомогу з питань формування зовнішньоекономічних зв'язків, готує пропозиції щодо тарифного і нетарифного регулювання експортно-імпортних операцій з вугіллям та вугільною продукцією;
 - 14) подає у межах своїх повноважень пропозиції щодо укладання міжнародних договорів України;
 - 15) здійснює в межах своїх повноважень заходи щодо адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу з питань вугільної промисловості;
 - 16) вживає заходів до оптимізації ціноутворення на вугілля та вугільну продукцію;
 - 17) організовує відповідно до законодавства роботу з питань стандартизації та сертифікації;
 - 18) здійснює в установленому порядку організаційні, фінансові, економічні та технічні заходи з підготовки підприємств вугільної промисловості до приватизації;

- 19) проводить вивчення наявних і перспективних потреб у вугіллі (за марками та сортами) на внутрішньому і зовнішньому ринку;
- 20) контролює в межах своєї компетенції ефективність використання бюджетних коштів, виділених підприємствам вугільної промисловості;
- 21) координує в межах своїх повноважень роботу, пов'язану з ліквідацією збиткових вугледобувних та вуглепереробних підприємств;
- 22) організовує науково-технічну, інформаційно-видавничу діяльність, пропаганду досягнень підприємств вугільної промисловості, сприяє створенню і впровадженню сучасних інформаційних та комп'ютерних технологій у вугільній промисловості;
- 23) бере в межах своєї компетенції участь у формуванні та реалізації державної конкурентної політики;
- 24) забезпечує складання та подання українськими суб'єктами господарювання антитемпінгових, антисубсидійних і спеціальних скарг (заяв);
- 25) організовує та контролює в межах своїх повноважень охорону об'єктів державної власності, що належать до сфери його управління;
- 26) організовує та забезпечує в межах своїх повноважень діяльність державних воєнізованих аварійно-рятувальних служб (формувань);
- 27) забезпечує виконання завдань з мобілізаційної підготовки та мобілізаційної готовності держави в межах повноважень, визначених законодавством;
- 28) забезпечує в межах своїх повноважень реалізацію державної політики щодо державної таємниці, здійснення контролю за її збереженням у центральному апараті Міністерства, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери його управління;
- 29) координує обліково-аналітичну роботу підприємств вугільної промисловості, надає їм методичну допомогу з цих питань;
- 30) складає в установленому порядку зведені квартальні, річні бухгалтерські, статистичні звіти і баланси за видами діяльності;
- 31) здійснює інші функції, пов'язані з виконанням покладених на нього завдань.

4. Первинне законодавство ЄС та практика його застосування (включаючи рішення суду ЄС) у сфері енергетики, включаючи ядерну

4.1. Первинне законодавство ЄС та практика його застосування у сфері енергетики, включаючи ядерну

Первинним джерелом права ЄС є три договори про створення співтовариств (разом із додатками і протоколами до них та з наступними змінами і доповненнями), а саме: договір про заснування Європейського об'єднання вугілля і сталі 1951 року; договір про заснування Європейського Економічного Співтовариства 1957 року (Римський договір); договір про заснування Європейського співтовариства з атомної енергетики 1957 року.

Їх доповнюють: договір про злиття 1965 року; акти про приєднання 1972-го (Великобританія, Ірландія, Данія), 1985-го (Іспанія, Португалія), 1994 року (Австрія, Фінляндія і Швеція); Єдиний європейський акт 1986 року; договір про Європейський Союз 1992 року (або Маастрихтський договір); Амстердамський договір 1999 року (або консолідований договір, що об'єднав Римський і Маастрихтський договори та вніс до них зміни). З моменту набуття чинності до цієї категорії відноситиметься також і Ніццький договір 2001 року.

Правопорядок ЄС забезпечує існування самостійної системи правового захисту, метою якого є гарантування реалізації права ЄС. Право ЄС також визначає основи взаємин між співтовариством і його державами-членами, які мають уживати всі необхідні заходи для того, щоб забезпечити виконання зобов'язань, які випливають з договорів ЄС або з відповідних рішень інституцій Союзу. Вони мають сприяти досягненню цілей співтовариства та утримуватися від будь-яких дій, що можуть створити перешкоди для реалізації цілей договорів ЄС. Понад те, держави-члени також несуть відповідальність за порушення права ЄС і перед своїми громадянами, а відтак зобов'язані відшкодувати збитки, спричинені такими діями.

Договори про утворення Європейського Співтовариства, що є частиною первинного законодавства, є більш ніж просто міжнародні договори між суверенними державами. Вони передають суверенні права, які стосуються законодавчого процесу, адміністративних та юридичних повноважень, від держав-членів до установ співтовариства. Наприклад, Договір про заснування Європейського Економічного Співтовариства надає співтовариству повноваження укладати свої міжнародні договори та угоди. У тих сферах, у яких держави-учасниці передали свою «компетенцію» співтовариству, міжнародні договори можуть бути укладені тільки від імені співтовариства. Оскільки Договір про ЄЕС охоплює багато питань і кожного року має місце все більше фактів передачі компетенції, то це свідчить про передачу країнами-членами значного обсягу свого національного суверенітету до ЄС. Договір про заснування Європейської спільноти з вугілля та сталі та Договору про заснування Європейської спільноти з атомної енергії регулює певні відносини ринку енергетичних продуктів та безпеки і експлуатації ядерних установок. Ці договори є складовою частиною первинного законодавства ЄС, хоча мають самостійний характер.

Отже, законодавство ЄС може вплинути на суб'єкти підприємницької діяльності та громадян держав-членів безпосередньо, без втручання законодавчих органів держав-членів. Це стосується лише норм прямої дії. Національні суди зобов'язані застосовувати законодавство ЄС, що має характер прямої дії, а громадяни можуть застосувати таке законодавство при розгляді справ у національних судах. За рішенням Європейського суду, якщо певні положення будь-якого установчого договору ЄС є чітко визначени-

ми і спрямованими на покладання конкретних юридичних обов'язків та надання прав фізичним особам, державам-членам і установам співтовариства, то вони є нормами прямої дії. Це стосується положень договорів щодо тарифів, квот, державних монополій, конкуренції, недискримінації за національними та іншими ознаками як в сфері енергетики, включаючи ядерну, так і в інших сферах. Такі положення можуть відрізнятися від більш численних «приєднаних» умов договору, які не встановлюють норм прямої дії.

Для ілюстрації прямої вживаності часто робиться посилання на прецедентне право Європейського Суду, а саме на рішення за справою 26/62: *Van Gend en Loos*, де в декларативних частинах стверджувалось, що Європейське Економічне Співтовариство створює новий правовий порядок міжнародного права, задля якого країни обмежили свої суверенні права (хоча й в певних галузях), і суб'єкти якого складають не тільки країни-члени, а також їх громадяни. Незалежно від законодавства країн-членів, право Співтовариства не тільки накладає обов'язки на громадян, але також повинно наділяти їх правами. Положення Договору має пряму дію, якщо воно відповідає певним критеріям: наприклад, коли положення розробляються задля прямого застосування (такі як правила конкуренції в Статтях 81 та 82 Договору про заснування Європейського Співтовариства), або коли положення вважаються безпосередньо застосовуваними з метою ефективності (такі як положення про дискримінацію в Статтях 12, 23, 25, 28, 39, 43 та 49 і положення про рівну оплату в Статті 141). Критерії прямого застосування можуть бути вказані у вторинному законодавстві.

Однією з найважливіших ознак правопорядку Співтовариства є те, що положення права ЄС мають пряму дію в національному правопорядку країн-членів. Принцип прямої дії є ключовим елементом конституційної природи своєрідного права ЄС. І все ж пряма дія ніколи не характеризується у договорі як визначна риса права ЄС. Пряма дія є універсальною, її можна екстраполювати на правові норми ЄС. Норма, яку Європейський суд визнав діючою безпосередньо, надає фізичним особам права, що забезпечуються в національній системі у судовому порядку. Права прямої дії є джерелом захисту в разі порушень права ЄС.

Забезпечуючи однакове розуміння права Співтовариства, Європейський суд діє у відповідності до первинного законодавства, тобто засновницьких Договорів, в яких і закладено основоположні принципи існування та функціонування ЄС. Серед принципів, якими керується Суд, забезпечуючи однакове розуміння права Співтовариства, є наступні: принцип свободи руху товарів; принцип свободи руху послуг; принцип свободи руху осіб; принцип свободи руху капіталів; принцип недискримінації, який означає в першу чергу недискримінацію на спільному ринку, заборону на включення дискримінаційних умов до договорів, забезпечення «доступу третьої сторони»; принцип прозорості, який забезпечує прозорість ситуації на внутрішньому ринку, можливість отримання споживачами інформації про рівень цін на енергоносії, а також нагляд Співтовариства за поставками і транзитом енергоносіїв; принцип охорони навколишнього природного середовища, що відображає необхідність здійснення превентивних заходів з охорони оточуючого середовища при здійсненні діяльності з енергопостачання; принцип врахування соціального фактору в енергетичній політиці, що вимагає приділяти увагу залежності рівня безробіття в енергетиці від кон'юнктури ринку, забезпечення безпеки працівників в енергетичній сфері; інші принципи, які випливають із засновницьких договорів.

Слід зазначити, що ці принципи повинні бути реалізовані та дотримані у правових нормах вторинного законодавства (регламенти, директиви), які приймаються у відповідності та на виконання норм, закладених у первинному законодавстві. Тому у

своїй діяльності Суд Європейських Співтовариств, в першу чергу, керується правовими нормами засновницьких договорів, виходячи з цілей, закладених в цих договорах. Значення норм засновницьких договорів можна порівняти із значенням норм Конституції України при вирішенні поставлених завдань Конституційним Судом, спеціалізованими судами та судами загальної юрисдикції на Україні.

4.2. Практика застосування рішень суду ЄС у сфері енергетики, включаючи ядерну

У 1952 році в межах Європейського Об'єднання вугілля та сталі (ЄОВС) було засновано судову установу, оскільки держави-члени, а ще більшою мірою вугледобувні та сталеливарні підприємства були зацікавлені в інституті, який був би здатен контролювати дотримання умов Договору про ЄОВС як його учасниками, так і особливо Вищим керівним органом Об'єднання, рішення та дії якого викликали критику за схильність до жорсткого адміністрування. Суд був покликаний розглядати питання, пов'язані із застосуванням та тлумаченням Договору, а також із законністю актів органів ЄОВС. За позовами, поданими державами-членами або Радою, Суд був уповноважений оголошувати рішення або рекомендації Вищого Органу такими, що не мають сили з мотивів відсутності компетенції, порушення істотних процедурних вимог, порушення Договору або будь-яких інших законодавчих норм, які стосуються його застосування, а також зловживання владою. На підставі звернення держави-члена або Вищого керівного органу Суд міг оголосити такими, що не мають сили акти Загальної асамблеї або Ради Об'єднання. Суд одразу ж мав необмежену юрисдикцію з питань апеляцій проти грошових санкцій та періодичних штрафних виплат, покладених відповідно до Договору. Суд також отримав повноваження приймати рішення про відшкодування Об'єднанням збитків, спричинених персональними помилковими діями службовця Об'єднання в період виконання ним своїх обов'язків. За незначний проміжок часу «одинокого» існування ЄОВС Суд розглянув 137 справ, серед яких переважно спори між підприємствами та Вищим керівним органом. Суд на цьому етапі зробив чимало для того, щоб привчити як бізнес, так і інститути ЄОВС до дотримання норм новоствореного інтеграційного європейського права. Суд почав не лише застосовувати, але й розвивати принципи правового регулювання, проголошені в Договорі.

Досвід ЄОВС був сприйнятий Римськими договорами 1957 року. Спочатку передбачалось, що кожне співтовариство буде мати свій власний, окремий суд. Про це мова йшла в проектах договорів та навіть в підписаних оригіналах. Проте одразу ж після підписання Договору про створення ЄЕС та Євратом була складена та в той же день підписана Конвенція про деякі майбутні інститути, на підставі якої було створено єдиний Суд для всіх трьох співтовариств. У своєму новому складі Суд розпочав активну діяльність.

Повноваження засновницьких договорів, які стосуються Суду європейських співтовариств, виявились серед найбільш незмінних. Не було внесено змін і до статті, яка визначає призначення Суду: «Суд забезпечує однакове розуміння права Співтовариства при тлумаченні та застосуванні даного Договору» (ст. 31 Договору про ЄОВС, ст. 164 Договору про ЄЕС, ст. 36 Договору про Євратом). Під правом співтовариств в цій статті мається на увазі: 1) сукупність засновницьких договорів, тобто первинне право; 2) вторинне право, створене на основі засновницьких договорів; 3) міжнародні договори, які укладені співтовариствами відповідно до засновницьких договорів, тобто теж вторинне право; 4) загальновизнані принципи права. Своє завдання забезпечення однакового розуміння права співтовариств Суд виконує не тільки не підпорядковуючись іншим інститутам співтовариств, але й здійснює судовий контроль за їхньою діяльністю.

Щодо видів судових процесів, то існують два види: безпосередньо процеси, в яких позивач порушує справу в суді на підставах, зазначених у Договорі, та процеси непрямого звернення, в яких національний суд просить у Суду роз'яснень з питань права Співтовариства, які постають перед ним під час судових розглядів.

Стосовно попередніх рішень, то Суд європейських співтовариств уповноважений приймати такі рішення з питань щодо: 1) тлумачення установчих договорів; 2) чинності та тлумачення актів, прийнятих інститутами та іншими органами співтовариств та Європейським центральним банком; 3) тлумачення статутів організацій, створюваних Радою, якщо таке передбачено цими статутами.

У випадку виникнення такого питання перед будь-яким національним судом однієї з держав-членів і цей суд вирішить за необхідне отримати відповідне роз'яснювальне рішення Суду співтовариств, для прийняття власного рішення з даного питання, він може звернутися до Суду співтовариств з проханням винести рішення стосовно цього питання.

Case 72/83 [46]. Характерним прикладом такого роз'яснювального рішення є звернення Верховного Суду Ірландії до Суду ЕС для попереднього вирішення двох питань щодо тлумачення статей 30, 31 та 36 Договору про ЕС, аби вирішити, чи узгоджуються з Договором норми ірландського законодавства, які вимагають від імпортерів нафтопродуктів купувати певну частку від їхніх потреб за цінами, встановленими компетентним міністерством у державного підприємства, яке управляє нафтопереробним заводом в Ірландії (Case 72/83 *Campus Oil and Others* [1984] ECR 2727). У своєму Рішенні у цій справі Суд розтлумачив статті 301 та 362 Договору про ЄЕС по відношенню до національного законодавства Ірландії щодо постачання нафтопродуктів.

Ірландська національна нафтова корпорація (*Irish National Petroleum Corporation*) (далі – *INPC*), що належить Ірландії та чисю функцією є покращення безпеки поставки нафти всередині Ірландії, купила у 1982 році *Irish Refining Company Limited*, якій належав єдиний у країні нафтопереробний завод. *Irish Refining Company Limited* до цього належала чотирьом найбільшим нафтовим компаніям, які оголосили про закриття переробного заводу. Ірландський уряд прийняв рішення купити завод, обґрунтовуючи це необхідністю гарантувати, шляхом підтримування функціонування переробних потужностей всередині Ірландії, забезпечення країни нафтопродуктами, оскільки закриття заводу примусить постачальників нафтопродуктів на ірландський ринок поповнювати свої запаси з ресурсів закордоном. Близько 80 відсотків таких запасів надходять з єдиного джерела – з Великої Британії. Зобов'язання купувати у *INPC*, що встановлювалося наказом 1982 року компетентного міністерства, мало на меті забезпечення реалізації переробним заводом його продукції. Кожний імпортер був зобов'язаний купувати не більше 35 відсотків від його загальних потреб у нафтопродуктах. Позивачі (компанії-імпортери нафтопродуктів) на підтримку свого позову стверджували, що наказ 1982 року суперечить законодавству Співтовариства, зокрема, забороні між державами-членами кількісних обмежень імпорту та будь-яких заходів, що справляють рівнозначний ефект, передбачений статтею 30 Договору. Ірландський уряд та *INPC* доводили, що наказ 1982 року є заходом, який підпадає під дію цієї заборони, та заявляли, що це є виправданим відповідно до статті 36 Договору з підстав суспільної

1 Стаття 30 Договору про ЄЕС передбачає: Кількісні обмеження імпорту та будь-які заходи, що справляють рівнозначний ефект, мають бути, без шкоди для наступних норм, заборонені між державами-членами.

2 Стаття 36 Договору про ЄЕС передбачає: Норми статей 30 та 34 не повинні виключати заборони або обмеження імпорту, експорту або транзиту товарів, що ґрунтуються на підставах суспільної моралі, суспільної політики або громадської безпеки; захисту здоров'я та життя людей, тварин або рослин; захисту національних скарбів, що мають художню, історичну або археологічну цінність; або захисту промислової та комерційної власності. Такі заборони або обмеження не повинні, тим не менш, встановлювати засіб для довільної дискримінації або замаскованого обмеження торгівлі між державами-членами.

політики та громадської безпеки, оскільки має на меті гарантувати функціонування єдиного ірландського переробного заводу, що є необхідним для підтримання запасів нафтопродуктів у країні.

У своєму Рішенні у цій справі Суд зазначив наступне. Деяких попереджувальних заходів дійсно було вжито на рівні Співтовариства для розв'язання труднощів у постачанні сирої нафти та нафтопродуктів. Директиви Ради 68/414/ЄЕС від 20 грудня 1968 року та 73/238/ЄЕС від 24 червня 1973 року вимагають від держав-членів підтримувати мінімальні резерви та узгоджувати до певної міри національні заходи, прийняті з метою використання цих резервів, накладення певних обмежень на споживання та регулювання цін. Рішення Ради 77/706/ЄЕС від 7 листопада 1977 року передбачає встановлення рівня зменшення споживання у випадку труднощів у постачанні та розподілення тих запасів, що залишилися, між державами-членами. Насамкінець, Рішення Ради 77/186/ЄЕС від 14 лютого 1977 року встановило систему експортних ліцензій, що видаються автоматично, аби зробити можливим контроль за торгівлею всередині Співтовариства. Заходів також було вжито Міжнародною Енергетичною Агенцією, створеною в межах Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), членами якої є більшість держав-членів Співтовариства, та у роботі якої Співтовариство, представлене Комісією, бере участь у якості спостерігача. Ці заходи було розроблено з метою запровадження взаємодопомоги між країнами-учасницями у випадку нестачі нафти. Навіть при тому, що ці запобіжні заходи на випадок нестачі нафтопродуктів зменшують ризик, що держави-члени залишаться без необхідних запасів, все одно може існувати реальна небезпека у випадку кризи. Відповідно до статті 3 Рішення Ради 77/186/ЄЕС Комісія може як запобіжний захід дозволити державі-члену при додержанні певних умов тимчасово призупинити видачу експортних ліцензій. Такий дозвіл може бути надано лише при умові, що традиційні торговельні схеми продовжують використовуватися й надалі «наскільки це можливо». Рада кваліфікованою більшістю може відмінити такий дозвіл, і це повноваження не обумовлено безпосередньою згадкою про традиційні торговельні схеми. Відповідно до статті 4 у випадку раптової кризи держава-член може при додержанні певних умов тимчасово призупинити видачу експортних ліцензій строком до 10 днів. У такому випадку Рада кваліфікованою більшістю може затвердити відповідні заходи. Отже, правила, що існують у Співтоваристві, надають державі-члену, чий запаси нафтопродуктів повністю або майже повністю залежать від поставок з інших країн, певні гарантії, що поставки з інших держав-членів продовжуватимуться у випадку серйозного дефіциту пропорційно до запасів на ринку держави-постачальника. Однак це не означає, що заінтересована держава-член має безумовну гарантію, що запаси у будь-якому випадку будуть підтримуватися принаймні на рівні, необхідному для задоволення її мінімальних потреб. За таких умов можливість для держави-члена посилатися на статтю 36 для обгрунтування відповідних додаткових заходів на національному рівні не може бути виключена, навіть якщо на рівні Співтовариства існують правила, що регулюють даний предмет. У цьому зв'язку має бути зазначено, що нафтопродукти, через їхню виняткову важливість як джерела енергії в сучасній економіці, є надзвичайно важливими для існування країни, оскільки не лише її економіка, але перш за все її інституції, її основні функції і навіть виживання її населення залежить від них. Припинення постачання нафтопродуктів, і як наслідок небезпека для існування країни, може серйозно вплинути на громадську безпеку, яку державам дозволяє захищати стаття 36. Стаття 36 посилається на аспекти, які мають неекономічну природу. У світлі серйозності наслідків, які може спричинити припинення постачання нафтопродуктів для існування країни, ціль постійного забезпечення мінімальних запасів нафтопродуктів має розглядатися як така, що виходить за

межі виключно економічних міркувань, а отже як така, що підпадає під концепцію громадської безпеки. Позивачі висловили сумнів у тому, чи функціонування переробного заводу може забезпечити постачання нафтопродуктів у випадку кризи, з огляду на те, що криза призводить перш за все до зменшення поставок сирої нафти, отже переробний завод не зможе функціонувати за таких умов. Правда, що за умов, які склалися на світовому ринку, миттєвим результатом кризи можливо буде припинення або істотне зменшення поставок сирої нафти. Однак має бути зазначено, що факт наявності переробних потужностей на території країни надає їй можливість укласти довгострокові договори з країнами-виробниками нафти на постачання сирої нафти для її переробного заводу, що надає більшу гарантію щодо постачання у випадку кризи. Таким чином, існує менший ризик, ніж для країни, яка не має власних переробних потужностей та яка не має іншої можливості покривати свої потреби, ніж шляхом купівлі на вільному ринку. Більше того, існування національного переробного заводу є гарантією проти додаткового ризику припинення поставок перероблених нафтопродуктів, від якого країна без власних переробних потужностей не захищена. Така країна залежатиме від великих нафтових компаній, які контролюють переробні заводи в інших країнах, та від комерційної політики цих компаній. Отже, може бути зроблено висновок, що наявність переробного заводу на національній території, зменшуючи обидва ризики, може ефективно сприяти покращенню безпеки постачання нафтопродуктів у країну, яка не має власних джерел сирої нафти.

На підставі зазначеного вище Суд розтлумачив, що держава-член, яка повністю або майже повністю залежить у забезпеченні себе нафтопродуктами від імпорту, може посилатися на підстави громадської безпеки у сенсі статті 36 Договору у цілях встановлення вимоги до імпортерів покривати певну частку від їхніх потреб, купуючи нафтопродукти у переробного заводу, що розташований на її території, за цінами, встановленими компетентним міністерством на основі витрат, понесених таким переробним заводом в результаті діяльності, якщо продукція цього переробного заводу не може бути вільно реалізована на ринку за конкурентними цінами. Кількість нафтопродуктів, що підпадають під таку систему, не має перевищувати мінімальні вимоги щодо забезпечення нафтопродуктами, без яких громадська безпека держави буде зачеплена, або рівня продукції, необхідного, аби підтримувати виробничі потужності переробного заводу доступними на випадок кризи, та забезпечувати його здатність продовжувати постійно переробляти сиру нафту, на постачання якої держава уклала довгострокові контракти.

Характеризуючи Суд європейських співтовариств не можна не зазначити його ролі в правотворчості. Ця сторона його діяльності багато в чому визначила високий авторитет цього інституту не лише в співтовариствах, але й за їх межами. Не буде перебільшенням сказати, що Суд сприяв зміцненню правопорядку співтовариств більшою мірою, ніж будь-який інший інститут. Чимало рішень Суду визначили базові принципи права співтовариств, особливо це мало значення для правовідносин в енергетичній галузі, включаючи ядерну енергетику. Оскільки регулювання енергетичної галузі перш за все стосується діяльності природних монополій, недискримінаційного доступу споживачів послуг до мереж (електричних), то й певні справи у суді та тлумачення норм директив стосуються саме питання недискримінаційного доступу.

Case C-17/03 [47]. Рішення по справі між підприємствами *Vereniging voor Energie, Milieu en Water*, *Amsterdam Power Exchange Spotmarket BV* та *Eneco BV* з одного боку та Директором Служби з забезпечення та контролю за постачанням електроенергії (*Case C-17/03*) надав тлумачення поняттю недискримінаційного доступу до електричних мереж, та визнав, що частина 5 Статті 7 та Стаття 16 Директиви 96/92/ЄС не обме-

жуються охопленням технічних правил, але мають тлумачитися як такі, що застосовуються до всіх видів дискримінації і спрямовані на запобігання національним заходам, що надають підприємству преференційні потужності для транскордонного постачання електроенергії незалежно від того, чи такі заходи запроваджені оператором системи, контролюючим суб'єктом чи законодавством. У цій справі Суд мав розтлумачити, по-перше, частину 2 Статті 86 Договору про заснування ЄС1 та, по-друге, частину 5 статті 7 Директиви 96/92/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 19 грудня 1996 року про спільні правила для внутрішнього ринку електроенергії2 (далі – Директива 96/92/ЄС). Адміністративний Суд з питань Торгівлі та Промисловості Нідерландів звернувся до Суду за відповідним тлумаченням у зв'язку зі спором між підприємствами Vereniging voor Energie, Milieu en Water, Amsterdam Power Exchange Spotmarket BV and Eneco BV з одного боку та Директором Служби з забезпечення та контролю за постачанням електроенергії (далі – DTE або контролюючий суб'єкт) щодо рішення, виданого DTE, стосовно закріплення за Nederlands Elektriciteit Administratiekantoor BV (далі – NEA) на преференційній основі певної частки потужностей транскордонної системи для імпортування електроенергії до Нідерландів. Під час виникнення спору NEA носила назву Samenwerkende Elektriciteits Productiebedrijven NV (далі – SEP).

Законодавство Співтовариства. Директива 2003/54 ЄС позначила другий етап лібералізації ринку електроенергії в межах Європейського Співтовариства. Відповідно до пункту 2 Преамбули Директиви її метою є завершення формування конкурентного внутрішнього ринку електроенергії. У статті 7 «Оператор системи постачання», що міститься у главі IV Директиви, зазначено таке: «1. Держави-члени мають призначати або вимагати від підприємств, які володіють системами постачання, призначати, на визначений державою-членом період з урахуванням міркувань ефективності та економічної збалансованості, оператора системи, відповідального за управління, забезпечення утримання та, якщо необхідно, розвитку системи постачання на певній території та її з'єднань з іншими системами з метою гарантувати безпеку постачання. 2. Держави-члени мають забезпечити публікацію технічних правил, що встановлюють мінімальні технічні конструктивні та експлуатаційні вимоги до приєднання до енергогенеруючих станцій, розподільчих систем, безпосередньо приєднуваного устаткування споживачів, схем з'єднання та прямих ліній. Ці вимоги мають забезпечувати сумісність систем та бути об'єктивними та недискримінаційними...3. Оператор системи має бути відповідальним за забезпечення безпеки, надійності та ефективності електроенергетичної системи та, у цьому контексті, за забезпечення доступності всіх допоміжних послуг. 5. Оператор системи не повинен дискримінувати користувачів системи або класи користувачів системи, зокрема, на користь своїх дочірніх компаній та засновників...». Перше речення статті 16 «Організація доступу до системи», що міститься у главі VII Директиви, встановлює, що для такої організації держави-члени можуть обирати між договірним доступом та процедурою єдиного покупця. У другому реченні статті 16 зазначено, що обидві процедури мають проводитися у відповідності з об'єктивними, прозорими та недискримінаційними критеріями. 10. Частина 1, 2 Статті 24 Директиви зазначають: «1. Ті держави-члени, в яких зобов'язання та гарантії функціонування,

1 Частина 2 Статті 86 Договору про ЄС передбачає:

Підприємства, на які покладене управління службами, що становлять загальний економічний інтерес, або які мають характер монополії, що приносить дохід, підпадають під дію положень даного Договору, зокрема, встановленим нормам конкуренції за умови, що їх виконання не перешкоджає досягненню, де-факто чи де-юре, основних завдань, покладених на них. При цьому розвиток торгівлі не повинен суперечити інтересам Співтовариства.

2 Зважаючи на велику кількість поправок, що були внесені до Директиви 96/92/ЄС, та з метою ясності та модернізації положень, що в ній закріплювалися, були викладені в новій редакції в Директиві Європейського Парламенту та Ради 2003/54/ЄС від 26 червня 2003 року про спільні правила для внутрішнього ринку електроенергії та визнання такою, що втратила чинність, Директиви 96/92/ЄС.

надані до вступу в дію цієї Директиви, можуть бути невиконані через норми цієї Директиви, можуть прохати про перехідний режим, який може бути наданий їм Комісією, беручи до уваги, зокрема, розмір системи, про яку йдеться, рівень взаємозв'язку системи з іншими та структуру її електроенергетичної промисловості. Комісія інформує держави-члени, що подали прохання, до того, як вона приймає рішення, зважаючи на повагу до конфіденційності. Це рішення має бути опубліковане в Офіційному Віснику Європейських Співтовариств. 2. Перехідний режим має бути обмеженим у часі та має пов'язуватися із закінченням строку зобов'язань та гарантій, зазначених у абзаці 1. Перехідний режим може поширюватися на відступи від глав IV, VI та VII цієї Директиви. Прохання щодо перехідного режиму мають бути заявлені Комісії не пізніше, ніж через один рік після вступу в дію цієї Директиви».

Національне законодавство. Відповідно до статті 2 закону Нідерландів 1989 року, що встановлює норми щодо виробництва, імпорту, постачання та продажу електроенергії (далі – Закон 1989 року), компанія, призначена для цих цілей, мала завдання разом з суб'єктами, що мають відповідні ліцензії, забезпечувати надійне та ефективне постачання електроенергії для загального використання за якомога найнижчими цінами, які були б виправданими з точки зору суспільного інтересу. Відповідно до статті 34 Закону 1989 року лише призначена компанія мала право імпортувати до Нідерландів електроенергію, призначену для постачання для загального використання. Відповідно до статті 35 Закону 1989 року ця компанія не мала права укладати контракти щодо імпортування електроенергії, призначеної для постачання для загального використання, без погодження компетентного міністерства. Останнє могло відмовити надати погодження, лише якщо б цього вимагав інтерес належного постачання електроенергії. Призначеною компанією, відповідно до положень статей 2, 34 та 35 Закону 1989 року, була SEP, правонаступницею якої стала NEA з 1 січня 2001 року. Закон 1989 року було замінено Законом 1998 року, що вступав у силу з 1 липня 1999 року, прийнятим з метою імплементації Директиви 96/92/ЄС. Після вступу в силу Закону 1998 року SEP передала управління високовольтною мережею своїй дочірній компанії TenneT BV. У 2001 році володіння цією мережею було передане Saranne BV, яка також була дочірньою компанією SEP. Також у 1991 році держава придбала спочатку TenneT, а отже й Saranne. Відповідно до статті 16 Закону 1998 року TenneT між інших своїх завдань мала організовувати та утримувати мережу, забезпечувати її надійність та безпеку, гарантувати достатню резервну пропускну потужність та постачання третім особам електроенергії, що імпортується до Нідерландів та експортується з Нідерландів до інших країн. Відповідно до статті 24 Закону 1998 року оператор мережі повинен забезпечити, аби доступ до мережі був вільний для виробників, посередників, поставальників та покупців електроенергії з додержанням умов недискримінації. Нагляд за функціонуванням мережі та оператора мережі було покладено на DTE. Ієрархічно DTE підпорядковується Міністерству економічних справ, яке може видавати для DTE індивідуальні та загальні вказівки. Відповідно до статті 36 Закону 1998 року DTE має визначати за пропозицією оператора мережі умови доступу до мережі. З цією метою рішенням від 12 листопада 1999 року DTE було затверджено умови функціонування системи транскордонного постачання електроенергії (далі – Кодекс про Систему). Відповідно до пунктів 5.6.4 та 5.6.7 статті 5.6. глави 5 Кодексу про Систему на 2000 рік 1500 Мвт пропускну потужності для імпортової електроенергії з 3200 Мвт доступних через транскордонні лінії було залишено на преференційній основі за SEP для постачання електроенергії, що купувалася за контрактами, підписаними SEP відповідно до статті 35 Закону 1989 року. Йшлося про три контракти на купівлю електроенергії, які SEP уклала з метою реалізації покладеного на неї завдання відповідно до статті 2

Закону 1989 року. Це такі контракти (далі – міжнародні контракти *SEP*): у 1989 році на купівлю 600 Мвт щорічно до 31 березня 2002 року та 750 Мвт щорічно починаючи з 1 квітня 2002 року до 31 березня 2009 року; у 1989 році на купівлю 300 Мвт щорічно до 31 грудня 2005 року; у 1990 році на купівлю 600 Мвт щорічно до 31 березня 2003 року. Окрім того виділення *SEP* щорічно частки потужностей для транскордонних поставок електроенергії на період після 2000 року було прямо врегульовано Перехідним законом про виробничо-електроенергетичний сектор від 21 грудня 2000 року (далі – Закон 2000 року). Частина 1 Статті 13 Закону 2000 року встановлює, що оператор національної високовольтної мережі на запит виділяє призначеній компанії не більше 900 Мвт до 31 березня 2005 року та не більше 750 Мвт з 1 квітня 2005 року до 31 березня 2009 року для поставок електроенергії, де такі поставки здійснюються на виконання міжнародних контрактів призначеної компанії, укладених у 1989 та 1990 роках, доки ці угоди є чинними.

Адміністративний Суд з питань Торгівлі та Промисловості Нідерландів, до якого звернулися позивачі, звернувся до Суду, аби той надав тлумачення з наступних питань: «I.(a) Чи можна апелювати до частини 2 статті 86 Договору про ЄС для обґрунтування продовження надання компанії, на яку раніше покладалося виконання функцій, що становили загальний економічний інтерес, та яка взяла на себе певні зобов'язання у зв'язку з таким виконанням, особливого права, аби дати їй змогу виконати свої зобов'язання після того, як певне завдання, покладене на неї, було завершено? (b) Якщо відповідь на це питання буде ствердною, то чи є правило, яке запроваджує на преференційній основі виділення зазначеному підприємству на 10-річний період від половини до чверті (зменшуваних з часом) потужностей транскордонних поставок електроенергії все одно неправомірним, оскільки воно: не є пропорційним щодо загального інтересу, що обслуговується; зачіпає торгівлю такою мірою, що суперечить інтересам Співтовариства? II.(a) Чи має частина 5 статті 7 Директиви тлумачитися як така, що означає, що вміщена там заборона дискримінації обмежується вимогою, аби системний оператор не застосовував будь-яке розрізнення при наданні доступу до системи через технічні правила? (b) У випадку, якщо метод виділення частки потужностей має розглядатися як технічне правило, або у випадку, якщо частина 5 статті 7 Директиви не обмежується технічними правилами, чи є правило, відповідно до якого застосовується преференційне виділення потужностей транскордонних поставок електроенергії для контрактів, укладених у зв'язку з певним завданням, що становить загальний інтерес, сумісним із забороною дискримінації, яка міститься у цій статті?» 42. По-перше, частина 5 статті 7 Директиви 96/92/ЄС викладена у загальних термінах, які забороняють «[усі форми дискримінації] між користувачами системи або класами користувачів системи». Таким чином, формулювання цієї норми не містить будь-яких проявів, які б свідчили на користь вузького тлумачення, обмеженого технічними правилами [навіть якщо інші абзаци цієї статті стосуються технічних правил]. По-друге, частина 2 статті 7 уже встановлює, що технічні правила є недискримінаційними, тому закріплення такої норми у частині 5 статті 7 було б безцільним. Такий самий висновок [про те, що частина 5 статті 7 Директиви 96/92/ЄС не обмежується технічними правилами] можна зробити зі статті 16 цієї Директиви. Норма про недискримінацію, яка міститься у цій статті, сформульована у загальних термінах та має бути прочитана у світлі частини 1 статті 3 Директиви, відповідно до якої держави-члени повинні утримуватися від усіх форм дискримінації щодо прав та обов'язків електроенергетичних підприємств. Щодо питання чи відповідні заходи вважаються дискримінацією, що суперечить Директиві 96/92/ЄС, слід пам'ятати, що положення Директиви, які вимагають, аби дії оператора системи та держави при наданні доступу до системи були недискримінаційними,

є характерним вираженням загального принципу рівності. Заборона дискримінації, яка є одним з фундаментальних принципів права Співтовариства, вимагає, аби до порівнянних ситуацій не існувало різного ставлення, за виключенням якщо таке різне ставлення об'єктивно обґрунтоване (див., зокрема, *Germany v Council* [1994] ECR I-4973, пункт 67). Загальновизнаною є думка, що пріоритетний доступ, такий як надано SEP – а отже й NEA – до мережі транскордонного транспортування електроенергії на підставі заходів, які тут розглядаються, вважаються різним ставленням. З метою пом'якшення наслідків лібералізації статтею 24 Директиви 96/92/ЄС передбачено можливість застосування перехідного режиму при дотриманні певних умов. Відповідно до цього положення держави-члени можуть відступати, зокрема, від глав IV та VII Директиви, які містять відповідно статті 7 та 16, у випадку, якщо зобов'язання або гарантії функціонування, що їх було надано до вступу в дію Директиви, не можуть бути виконані з урахуванням її положень. Королівство Нідерландів могло на підставі статті 24 Директиви прохати, у відповідний час (не пізніше одного року з часу вступу в силу Директиви), про тимчасовий відступ від частини 5 статті 7 та статті 16 на користь SEP у формі запиту дозволу виділити цьому підприємству на преференційній основі частки потужностей для транскордонних поставок електроенергії. Нідерланди, однак, не зробили цього.

Суд розтлумачив, що: 1. Частина 5 Статті 7 та Стаття 16 Директиви 96/92/ЄС не обмежуються охопленням технічних правил, але мають тлумачитися як такі, що застосовуються до всіх видів дискримінації. 2. Ці статті спрямовані на запобігання національним заходам, що надають підприємству преференційні потужності для транскордонного постачання електроенергії незалежно від того, чи такі заходи запроваджені оператором системи, контролюючим суб'єктом чи законодавством, якщо ці заходи не було погоджено за процедурою, передбаченою у статті 24 Директиви 96/92/ЄС. У зв'язку з цим немає потреби відповідати на питання, чи слід тлумачити частину 2 статті 86 Договору про ЄС як таку, що виправдовує відповідні національні заходи.

Case C-128/92 [48]. В ході розвитку Суду отримали підтвердження два важливих принципи, які визначають його місце як в співтовариствах, так і по відношенню до держав-членів. Перш за все, це обов'язкова юрисдикція Суду європейських співтовариств, яка відрізняє його від традиційного міжнародного суду. Не менш суттєвим є й те, що Суд виступає як найвищий юридичний авторитет, рішення якого обов'язкові для всіх держав-членів. В жодному з документів співтовариств не передбачено право оскарження цих рішень. Нарешті, рішення Суду обов'язкові не лише для держав-членів, але й для підприємств та індивідів на території цих держав. Для таких рішень всередині співтовариств не існує державних кордонів. Прикладом такого рішення є застосування пункту d статі 4, статті 65 та частини 7 статті 66 Договору про заснування Об'єднання Вугілля та Сталі (Case C-128/92).

Суд Правосуддя при Високому Суді Правосуддя Англії та Уелсу (відділення Суду Королівської Лави) звернувся щодо попереднього рішення згідно з статтею 41 Договору про заснування Об'єднання Вугілля та Сталі (надалі – Договір про ЄОВС) та статтею 177 Договору про заснування Європейського Співтовариства (надалі – Договір про ЄС) в справі, що знаходиться на судовому розгляді в цьому суді між *H.J. Banks & Company Limited* та *British Coal Corporation* з приводу тлумачення пункту d статі 4, статей 60, 65 та частини 7 статті 66 Договору про заснування Об'єднання Вугілля та Сталі та статей 85, 86 та частини 1 статті 232 Договору про заснування Європейського Співтовариства.

Правові засади. Згідно з пунктом 4 статті 4 Договору про ЄОВС визнається не-сумісною з спільним ринком вугілля та сталі та відповідно підлягає скасуванню та

забороні в межах Об'єднання обмежувальна практика, яка призводить до поділу або експлуатації ринків. Частина 1 Статті 65 Договору про ЄОВС передбачає, що забороняються всі угоди між підприємствами, рішення об'єднань підприємств, а також узгоджені дії (картельна практика), спрямовані на те, щоб безпосередньо або опосередковано завадити, обмежити або розладити нормальну конкуренцію на спільному ринку, особливо спрямовану на: встановлення або визначення цін; обмеження або контроль за виробництвом, технічним прогресом або інвестуванням; поділ ринків, видів продукції, споживачів або джерел постачання. Згідно з частиною 4 статті 65 будь-яка угода або рішення, заборонені частиною 1 статті 65, автоматично втрачає силу та не може вважатися підставою для посилань в будь-якому суді або трибуналі держав-членів. Вищий керівний орган має виключну компетенцію визначати, чи відповідають такі угоди або рішення даній статті, із застереженням про право звертатися з позовом до Суду. Відповідно до частини 7 статті 66 Договору про ЄОВС якщо Вищий керівний орган вважатиме, що державні або приватні підприємства де-юре або де-факто займають або набувають на ринку одного з видів продукції, яка знаходиться в його юрисдикції, домінуюче становище, яке захищає їх від ефективної конкуренції на значній частині спільного ринку, та використовують це становище з метою, яка суперечить цілям Договору, він надає їм такі рекомендації, які можуть бути необхідними для попередження зловживання домінуючим становищем.

Факти. Banks є приватною компанією, яка зайнята в сфері видобутку вугілля згідно з ліцензіями на його видобуток, виданими British Coal (раніше the National Coal Board), корпорацією, яка заснована на підставі спеціального Акту про націоналізацію промисловості 1946 року, за яким їй було надано право власності на всі запаси вугілля Об'єднаного Королівства. Згідно з цим Актом, British Coal має виключне право на експлуатацію та видобуток вугілля та видачу ліцензій третім особам. Це можуть бути як «royalty ліцензії», за якими отримувач ліцензії сплачує плату за кожну тунну отриманого вугілля та може продати вугілля третім особам, так і «ліцензії на поставку», за якими отримувач ліцензії зобов'язаний продати вугілля British Coal за ціною, визначеною в угоді. British Coal уклала угоди з основними виробниками електроенергії в Англії та Уелсі, а саме National Power PLC та PowerGen PLC, за якими British Coal буде гарантувати протягом певних років поставку вугілля за фіксованими цінами. В березні 1990 року, Національна Асоціація Ліцензованих Операторів з видобутку вугілля відкритим способом («NALOO»), членом якої є Banks, внесла скаргу на Комісію Європейських Спільнот на підставі статей 851 та 86 Договору про заснування Європейського Співтовариства та статей 4, 60, 63, 65 та 66(7) Договору про заснування Об'єднання

1 Стаття 81 (колишня стаття 85) Договору про заснування Європейського Співтовариства:

1. Забороняються через несумісність зі спільним ринком: усі рішення і договори між суб'єктами підприємницької діяльності, рішення асоціацій підприємництва, які можуть впливати на торгівлю між Державами-членами і обмежують чи усувають конкуренцію в межах спільного ринку, зокрема ті з них, які: (a) прямо чи опосередковано фіксують закупівельні ціни чи ціни продажу та будь-які інші умови торгівлі; (b) обмежують або контролюють виробництво, ринки, технічний розвиток чи капіталовкладення; (c) розподіляють ринки чи джерела постачання; (d) визначають неоднакові умови щодо рівноцінних угод з іншими торговельними партнерами, що створює для них нерівні конкурентні умови; (e) укладання контрактів здійснюється залежно від прийняття іншими сторонами додаткових зобов'язань, які за своєю природою або відповідно до торговельної практики не мають зв'язку з предметом таких контрактів. 2. Будь-які угоди чи рішення, що заборонені відповідно до цієї статті, вважаються недійсними.

Стаття 82 (колишня стаття 86) Договору про заснування Європейського Співтовариства:

Будь-які зловживання з боку одного чи кількох підприємств своїм домінуючим становищем на спільному ринку або на значній його частині забороняються як несумісні зі спільним ринком, оскільки це може негативно позначитися на торгівлі між Державами-членами. Суть подібних зловживань може полягати, зокрема, в: (a) прямому чи опосередкованому нав'язуванні несправедливих цін купівлі чи продажу та інших несправедливих умов торгівлі; (b) обмеженні виробництва, ринків і технічного розвитку на шкоду потреб споживача; (c) застосуванні нерівноцінних умов при укладанні рівноцінних угод з іншими торговельними партнерами, що ставить їх у конкурентно невідгудну позицію; (d) діях, які укладання контрактів ставлять у залежність від прийняття іншими партнерами додаткових зобов'язань, що за своїм характером чи відповідно до торговельної практики не мають відношення до предмета таких контрактів.

Вугілля та Сталі, щодо укладених угод та системи ліцензій на видобуток вугілля стосовно як критеріїв видачі ліцензій різним виробникам, так і рівня стягуваної плати. 23 травня 1991 року Комісія відхилила скаргу NALOO, внаслідок чого остання подала позов до Суду першої інстанції Європейських Співтовариств про скасування рішення Комісії (Справа T-57/91 NALOO проти Комісії). За наказом від 14 липня 1993 року, Суд першої інстанції зупинив судовий розгляд в очікуванні результатів цієї справи. В лютому 1991, одночасно зі скаргою NALOO, Banks подали позов до British Coal про відшкодування шкоди до Високого Суду Правосуддя? посилаючись, зокрема, на порушення пункту d статі 4, статей 60, 65 та частини 7 статті 66) Договору про заснування Об'єднання Вугілля та Сталі та, як альтернатива, статей 85, 86 та частини 1 статті 232 Договору про заснування Європейського Співтовариства. Banks оспорювали, по-перше, що рівень плати, встановленої British Coal згідно з «royalty ліцензіями» був перевищений та перешкоджав отриманню Banks справедливого прибутку та, по-друге, ціни, за якими сплачувала British Coal за вироблене вугілля за «ліцензією на поставку» були необґрунтовано низькими. Високий Суд Правосуддя зупинив судовий розгляд та передав на розгляд Суду для попереднього розгляду наступні питання: (1) Чи статті пункту d статі 4, статей 60, 65 та/або частини 7 статті 66 Договору про заснування Об'єднання Вугілля та Сталі застосовуються до ліцензій на видобуток відпрацьованого (вугілля, яке не підлягає переробці) вугілля та щодо плати та строків її платежу? (2) Якщо відповідь на Питання 1 є такою, що такі положення не застосовуються: (i) чи застосовуються статті 85 та 86 Договору про заснування Європейського Співтовариства до обставин, викладених в Питанні 1? (ii) чи відповідь на (i) стосується статті 232(1) Договору про ЄС? (3) Чи пункт d статі 4, статті 60, 65 та/або частина 7 статті 66 Договору про ЄОВС мають пряму силу та чи є підставою для примусової реалізації приватними сторонами прав, які мають захищатися національними судами? (4) Чи має національний суд повноваження та/або обов'язок згідно з Законодавством Співтовариства відшкодувати збитки у зв'язку з порушенням зазначених статей Договорів про ЄОВС та ЄС за втрати, понесені в результаті таких порушень? (5) Якою мірою (якщо взагалі) відповіді на Питання 3 та 4 залежать від: попереднього рішення Комісії; та/або використання засобів судового захисту (якщо всіх), що стосується цієї мети можливе відповідно до Договору про ЄОВС; та/або завершення дій або процедур зазначається у відповідних положеннях? (6) Якщо Комісія прийняла рішення у відповідності до скарги, як це було зроблено в Рішенні від 23 травня 1991 року, в якій мірі національний суд зв'язаний цим рішенням: з огляду на спірне питання, вирішене Комісією; та з огляду на тлумачення Комісією статей Договору про ЄОВС?

З приводу вирішення першого та другого питань щодо того, положення якого Договору (про ЄОВС або ЄС) мають застосовуватися при розгляді даної справи, то міркування Суду наступні: І видобуток вугілля, і угоди щодо зниження цін підпадають під сферу дії Договору про ЄОВС. В Додатку І до Договору, на який міститься посилання в статті 81, визначення терміну «вугілля» категорично стосується твердого вугілля, яке є видом вугілля, з приводу якого виникло спірне питання на судовому розгляді. Крім того, стаття 80 Договору про ЄОВС передбачає, що для цілей Договору, «підприємство» означає будь-яке підприємство, яке задіяне у виробництві у вугільній промисловості в межах європейської території Держав-членів. Рацию мають як Banks, так і British Coal, оскільки видобуток вугілля, який вони здійснюють, є початковим етапом у виробничому циклі більш вдосконаленого продукту і протікає всередині території Держави-члена. Тому правовою основою на основному судовому розгляді є Договір про ЄС. Щодо питання які положення застосовуються до діяльності даних підприємств, то стаття 4 застосовується самостійно лише у випадку відсутності спеціальних норм. У

разі, якщо такі прийнято або врегульовано іншими положеннями Договору, то тексти, які стосуються того самого положення, слід розглядати, як одне ціле та застосовувати разом. Стаття 65 та частина 7 статті 66 впливають на пункт d статті 4, по-перше, забороняючи будь-які угоди, рішення та узгоджену діяльність, зокрема ті, які спрямовані на встановлення або визначення цін, обмеження або контроль за виробництвом, технічним прогресом або інвестуванням, а також поділом ринків, продукції, споживачів або джерел постачання та, по-друге, щоб запобігти використанню домінуючого становища з метою, протилежною цілям Договору. Таким чином, систему ліцензування, яка є спірним питанням на основному судовому розгляді, слід розглядати у світлі пункту d статті 4, статті 65 та частини 7 статті 66 Договору про ЄОВС. Стаття 60 Договору про ЄОВС не застосовується до ліцензій на видобуток вугілля того виду, який є предметом судового розгляду. Розміщення цієї статті в Главі V Договору про ЄОВС свідчить про те, що вона стосується лише недобросовісної та дискримінаційної практик ціноутворення на продукцію. British Coal не може розглядатися такою, що залучена у продаж продукції, де вона надає ліцензії на видобуток вугілля. Власне тому правовою основою для дослідження ліцензій на видобуток вугілля та щодо їх оплати та строків платежу є положення Договору про ЄОВС, зокрема пункту d статті 4, статті 65 та частини 7 статті 66, але не статті 60.

При наданні відповіді на третє питання, Суд керувався положеннями пункту d статті 4, статті 65 та частини 7 статті 66 Договору про ЄОВС. Оскільки пункт d статті 4 не застосовується самостійно (див. абзац 11 вище), вона не може мати прямої сили. Що стосується статті 65, то згідно з другим підпунктом четвертого абзацу цієї статті Комісію наділено виключною юрисдикцією, при умові перегляду Судом першої інстанції та Судом Правосуддя, вирішувати питання про відповідність будь-якої угоди, забороненої в абзаці першому, положенням статті 65. Відповідно, до тих пір, поки така невідповідність не буде встановлена безпосередньо Комісією, особи не можуть звертатися до суду щодо судового розгляду в національних судах питання про те, чи угода не відповідає положенням статті 65. Так само, частина 7 статті 66 Договору про ЄОВС зберігає за Комісією повноваження пересвідчитись чи державні або приватні підприємства де-юре або де-факто займають або набувають на ринку одного з видів продукції, яка знаходиться в його юрисдикції, домінуюче становище, яке захищає їх від ефективної конкуренції на значній частині спільного ринку, та використовують це становище з метою, яка суперечить цілям Договору. Наділення Комісії виключним повноваженням, позбавляє сторони можливості прямо посилатися на це положення при судовому розгляді в національних судах. Таким чином, відповідь на питання 3 є наступною: пункт d статті 4, стаття 65 та частина 7 статті 66 Договору про ЄОВС не надають прав, які можуть бути прямо застосовані приватними сторонами при судовому розгляді у національних судах.

При вирішенні питань 4 та 5 стосовно повноваження та/або обов'язку національних судів відшкодовувати збитки відносно порушення підприємством положень Договору про ЄОВС та чи залежить повноваження або обов'язок від попереднього рішення Комісії, вичерпання засобів судового захисту, можливих згідно з Договором про ЄОВС, та/або завершення дій або процедур, зазначених у відповідних положеннях, Суд роздумав таким чином: оскільки Комісія має виключні повноваження з'ясувати чи були порушені положення статті 65 та частини 7 статті 66 Договору про ЄОВС, то національні суди не можуть приймати позови про відшкодування у разі відсутності рішення Комісії, прийнятого на реалізацію цього повноваження.

Щодо питання 6 стосовно того, наскільки обов'язковим фактично або згідно з законом є рішення Комісії, прийняте за результатами розгляду скарги на підставі статті

65 та частини 7 статті 66 Договору про ЄОВС для національного суду, Суд розтлумачив, що оскільки Комісія має виключну юрисдикцію приймати рішення на підставі статті 65 та частини 7 статті 66 Договору, які згідно з статтею 14 Договору про ЄОВС є загальнообов'язковими, то вони є обов'язковими для національних судів. Хоча, національні суди все ще можуть звернутися до Суду Правосуддя для з'ясування питань щодо законності або тлумачення таких рішень.

Отже, для врегулювання спірних питань, які виникли між компаніями H.J. Banks & Company Limited та British Coal Corporation правовою основою на основному судовому розгляді є Договір про заснування Об'єднання Вугілля та Сталі, зокрема отримання ліцензій на видобуток вугілля та їх оплати та строків платежу слід розглядати в світлі пункту d статті 4, статті 65 та частини 7 статті 66 Договору про ЄОВС. У зв'язку з виключною юрисдикцією Комісії надавати висновки щодо відповідності укладених угод вимогам статті 65 Договору про ЄОВС, то пункт d статті 4, стаття 65 та частина 7 статті 66 не надають прав приватним сторонам, які можуть бути безпосередньо реалізовані на судовому розгляді в національних судах. Так само, Комісія має виключне повноваження встановлювати чи були порушені положення статей 65 та частини 7 статті 66, національні суди не можуть приймати позови про відшкодування у разі відсутності рішення Комісії, прийнятого на реалізацію таких повноважень. У статті 14 Договору про ЄОВС передбачено, що рішення Комісії є обов'язковими в усіх своїх частинах, тому вони є обов'язковими і для національних судів. Проте, національні суди ще можуть звернутися до Суду Правосуддя для вирішення питань щодо законності або тлумачення таких рішень».

Case C-61/03 [49]. Слід зазначити своєрідну дуалістичність значення рішень Суду співтовариства: з одного боку, вони носять прецедентний характер, тобто закріплені в них принципи та тлумачення статей нормативних актів є обов'язковими для виконання та застосування на всій території Європейського Співтовариства та для всіх суб'єктів права держав-членів (включаючи юридичних та фізичних осіб), і вони мають використовуватись в їхній діяльності; з іншого боку, Суд при розгляді наступних правових спорів не зв'язаний своїми попередніми рішеннями щодо аналогічних справ, що пов'язано з динамікою розвитку суспільних відносин в порівнянні з правовим регулюванням та особливістю правової системи кожної держави-члена. Таким чином, Суд європейських співтовариств забезпечує однакове розуміння та застосування права ЄС, і в процесі європейської інтеграції перетворився у важливий правотворчий орган, а саме право ЄС набуло значною мірою прецедентного характеру. Так, наприклад, розвиток атомної енергетики та її вплив на навколишнє середовище, а також високий рівень регулювання цієї галузі призвели до того, що ядерні установки, які мають подвійне значення (цивільне та військове) підпадали під регулювання ЄС, не маючи певного регулювання як військові об'єкти. Це призвело до виникнення судових спорів та створення судової практики з метою подальшого регулювання спірних питань за відсутності загальноєвропейських директив, та нерозповсюдження норм договору про Євроатом на військові об'єкти.

Комісія Європейських Співтовариств звернулася до Суду, аби той підтвердив, що через ненадання загальних відомостей щодо запланованого захоронення радіоактивних відходів, пов'язаного з закінченням експлуатації реактору Jason у Королівському військово-морському коледжі у Гринвічі, Об'єднане Королівство Великої Британії та Північної Ірландії порушило свої зобов'язання відповідно до статті 37 Договору про Євроатом.

Правові засади. Стаття 37 Договору про Євроатом передбачає: «Кожна держава-член має забезпечувати Комісію загальними відомостями, що відносяться до запланованого

захоронення радіоактивних відходів у будь-якій формі, аби було можливим визначити чи реалізація такого плану може призвести до радіоактивного забруднення води, ґрунту чи повітря іншої держави-члена. Комісія повинна повідомити свій висновок протягом шести місяців після консультацій з групою експертів, зазначених у статті 31» У другому абзаці статті 124 Договору про Євратом зазначається: «З метою забезпечити розвиток атомної енергії у Співтоваристві Комісія повинна:... - розробляти рекомендації або надавати висновки у сферах, на які поширюється цей Договір, якщо Договір прямо це передбачає або якщо Комісія вважає це за необхідне.» З метою забезпечити належне здійснення оцінки запланованого захоронення відходів Комісія вирішила, що необхідно визначити, які види роботи можуть призводити до такого захоронення та яка інформація має надаватися в якості загальних відомостей для різних видів роботи. Рекомендація Комісії 91/4/Євратом від 7 грудня 1990 року щодо застосування статті 37 Угоди про Євратом (ОВ 1991 L 6, с. 16) слугувала для цієї мети та залишалася в силі з 7 грудня 1990 року до 5 грудня 1999 року. З 6 грудня 1999 року її було замінено Рекомендацією Комісії 1999/829/Євратом від 6 грудня 1999 року щодо застосування статті 37 Угоди про Євратом (ОВ 1999 L 324, с. 23).

Факти. Реактор Jason, чия максимальна теплова потужність дорівнювала 10 кВт, експлуатувався Міністерством оборони Великої Британії у Королівському військово-морському коледжі у Гринвічі з 1962 до 1996 року. Він використовувався для тренування особового складу та для досліджень на підтримку програми щодо атомних двигунів, впровадженням якої для атомних підводних човнів Королівського флоту займався уряд Великої Британії. Документи, надіслані Суду, не містять дати, коли виведення з експлуатації реактору Jason було завершене. Однак відповідно до цих документів виведення з експлуатації мало місце після відповідного звернення до та прийняття рішення з цього питання Агенцією Англії та Уельсу з питань охорони навколишнього середовища. У 1998 році Комісія було повідомлено, що реактор Jason було виведено з експлуатації та розібрано. Листом від 8 січня 1999 року Комісія надіслала запит до Великої Британії щодо надання деталей стосовно виведення реактору Jason з експлуатації. Згідно з відповіддю від 5 березня 1999 року компетентного органу Великої Британії на цей запит Агенція Англії та Уельсу з питань охорони навколишнього середовища попередньо надала перевірене погодження щодо захоронення радіоактивних відходів, пов'язаного з виведенням реактора з експлуатації. Після подальшого обміну листами в порядку процедури досудового врегулювання та відмови Великої Британії надати відповідну інформацію з огляду на те, що стаття 37 Договору про Євратом не поширюється на військові установки, Комісія вирішила розпочати судовий процес.

Судовий процес. Комісія стверджує, що стаття 37 Договору про Євратом поширюється на захоронення радіоактивних відходів як з цивільних, так і з військових установок. Вона в основному оспорувала, що ця норма має на меті запобігання будь-якому ризику радіоактивного забруднення іншої держави-члена та те, що оскільки захист населення від небезпеки, яка виникає від іонізуючої радіації, є цілісною метою, він має поширюватися на всі джерела небезпеки, включаючи ті, що виникають в результаті виведення з експлуатації військових установок, таких як реактор Jason. Велика Британія відповідає, що стаття 37 Договору про Євратом не може застосовуватися до захоронення радіоактивних відходів з військових установок, оскільки дія власне Договору поширюється лише на цивільне використання атомної енергії та норми глави Договору, що стосуються здоров'я та безпеки, не можуть мати сферу дії ширшу за ту, що мають норми інших глав того самого Договору. Комісія, навпаки, заявляє, що її тлумачення статті 37 Договору про Євратом – єдиної норми, про порушення якої в даному випадку заявляється, – підтверджується, зокрема, тим фактом, що в Договорі не міститься

жодного прямо сформульованого положення, яке б виключало військову діяльність в цілому зі сфери дії Договору. Тому доцільно, аби Суд спочатку розглянув сутність тлумачення, яке є основою позиції Комісії, яке полягає у тому, що використання атомної енергії у військових цілях підпадає під дію Договору, за виключенням окремих прямих положень, які встановлюють обмежені виключення.. У зв'язку з цим сторони, що підписали Договір, шляхом зазначення у преамбулі, окрім іншого, зміцнення справи миру, використання атомної індустрії для покращення добробуту їхніх народів та мирного розвитку атомної енергії, мали намір наголосити на невійськовому характері цього Договору та верховенстві мети популяризації використання атомної енергії у мирних цілях.. Статті 1 та 2 Договору про Євратом, які визначають відповідно задачу та завдання, покладені на Співтовариство, підтверджують, що цілі, які переслідує Договір, є головним чином цивільні та комерційні. Однак має бути зазначено, що за відсутності прямо сформульованого положення, яке б виключало зі сфери дії Договору діяльність, пов'язану з обороною, необхідно взяти до уваги інші фактори, аби визначити, чи передбачалося, що Договір регулюватиме, принаймні в окремих сферах, використання атомної енергії для військових потреб. Свідчення щодо тлумачення, які мають братися до уваги, не можуть обмежуватися історичними передумовами укладення проекту Договору або змістом односторонніх заяв, зроблених представниками окремих держав, які брали участь у переговорах, що призвели до підписання цього Договору. Як вірно зазначив Генеральний Адвокат у пунктах 80 та 81 його Висновку, зрозуміло з передумов та певних заяв, згаданих при підготовці цього Договору, що його можливе застосування до використання атомної енергії у військових цілях розглядалося та обговорювалося представниками держав, які брали участь у цих переговорах. Однак також є очевидним, що вони дотримувалися різних думок з цього питання, а також те, що вони вирішили залишити його невирішеним. Отже, керуватися цим доказом не є достатнім, аби заявляти, що творці Договору мали намір поширити дію його норм на військові установки та використання атомної енергії у військових цілях. Відповідно до позиції Великої Британії головне заперечення проти доводу, що Договір про Євратом може також застосовуватися до використання атомної енергії у військових цілях, є той факт, що на відміну від Договору про ЄС, який було підписано того самого дня, що й Договір про Євратом, та тими самими державами, Договір про Євратом не містить положень, які передбачають відступ від положень Договору, спеціально запроваджених з метою захисту оборонних інтересів держав-членів. Зважаючи на життєву важливість, якої держави-члени, як усі інші держави, надають захисту цих інтересів, видається неможливим, що вони таким чином відкинули право встановлювати відповідні гарантії у такій чутливій сфері як використання атомної енергії у військових цілях. Повне виключення військової діяльності зі сфери дії Договору про Євратом є єдиним поясненням відсутності в Договорі положень, еквівалентних тим, що закріплені у частині 4 статті 48 Договору про ЄЕС (яка стала частиною 4 статті 39 Договору про ЄС) та статті 223 Договору про ЄЕС (яка стала статтею 296 Договору про ЄС). Комісія відхиляє цей аргумент та заявляє, що статті 24-28 та третій абзац статті 84 Договору про Євратом, навпаки, демонструють, що оборонні інтереси держав-членів було взято до уваги та вони були предметом регулювання відповідних положень. Статті 24-27 Договору про Євратом торкаються режиму секретності інформації, розкриття якої може призвести до нанесення шкоди оборонним інтересам однієї або більше держав-членів. Стаття 28 Договору про Євратом покладає обов'язок на Співтовариство компенсувати нанесену шкоду, зокрема, якщо в результаті їхнього спілкування з Комісією винаходи або корисні моделі, призначені для оборонних цілей, були неналежно використані або стали відомими особам, що не мали на це дозволу. Що ж до третього абзацу статті 84

глави 7 розділу II Договору про Євратом, що стосується заходів захисту, з цих заходів захисту виключаються матеріали, які відповідають оборонним вимогам, які в процесі обробки для цих цілей або після такої обробки були, відповідно до виробничого плану, поміщені або зберігалися у військовому комплексі. Однак, як Велика Британія зазначила на слуханні, існування таких положень у Договорі про Євратом не обов'язково веде до висновку, що його норми застосовуються, окрім прямо зазначених виключень, до використання атомної енергії у військових цілях. Існування таких положень може також пояснюватися тим фактом, що застосування певних норм, що містяться у Договорі, навіть якщо він відноситься лише до цивільної діяльності, тим не менш може мати вплив на діяльність та інтереси в межах національної оборони держав-членів. Це безумовно стосується норм, що містяться у главі 2 розділу II Договору, які стосуються розголошення інформації, та тих, що містяться у главі 7 розділу II та стосуються заходів захисту. Більш того, має бути наголошено, що положення, які начебто передбачають відступ, на які посилається Комісія, є обмеженими у дії. Крім двох глав, у яких можна віднайти такі положення, Договір не містить ніяких інших положень, які враховують інтереси та специфічні вимоги, пов'язані з військовою діяльністю. Велика Британія висуває аргумент, що якщо б передбачалося поширення дії Договору на використання атомної енергії у військових цілях, тоді обов'язковим було б передбачити у ньому загальну норму такого змісту, як і стаття 296 Договору про ЄС. Відповідно до частини 1 статті 296 положення Договору про ЄС не виключають право кожної держави-члена, по-перше, не надавати інформацію, розголошення якої вона вважає таким, що суперечить істотним інтересам її безпеки, та, по-друге, вживати такі заходи, які вона вважає відповідними для захисту інтересів, пов'язаних з виробництвом або торгівлею зброєю, боєприпасами та військовим спорядженням.

Слід зауважити, що на слуханні Комісія відстоювала позицію, що відповідно до її тлумачення статті 37 Договору про Євратом, держави-члени не зобов'язані надавати їй будь-яку інформацію, яка має відношення до їхньої військової діяльності. Загальні відомості, що згадуються у цьому положенні, надання яких вимагається Комісією, стосуються виключно устаткування та установок, які більше не використовуються у військових цілях та які у зв'язку з цим держава-член визнала «відходами». Більш того, відповідно до такого тлумачення на розсуд держави-члена залишається визначення часу, з якого військове джерело радіоактивних відходів має вважатися відходами, та власне зміст загальних відомостей, які, без шкоди національним оборонним інтересам держави-члена, мають бути передані Комісії, аби остання могла виконати своє завдання, поставлене перед нею статтею 37 Договору про Євратом. Велика Британія стверджує, що, як Суд уже розтлумачив у Справі 187/87 *Land deSarre and Others* [1988] ECR 5013, стаття 37 Договору про Євратом має розумітися як така, що означає, що Комісії мають бути надані загальні відомості щодо будь-якого запланованого захоронення радіоактивних відходів до того як дозвіл на таке захоронення видасться компетентними органами відповідної держави-члена. Суд зазначив, що з метою забезпечення ефективності цієї норми, чією ціллю є запобігання радіоактивному забрудненню, та зважаючи на надзвичайну важливість інструкцій, які Комісія може надати відповідній державі-члену, є істотним, аби Комісії були повідомлені у належний час загальні відомості щодо будь-якого запланованого захоронення радіоактивних відходів, щоб після консультації з групою експертів надати висновок, який міг би бути проаналізований державою з точки зору можливості врахування пропозицій Комісії до того, як буде видано дозвіл. Тлумачення статті 37 Договору про Євратом таким чином, що держава-член може визначати як час, з якого військове джерело радіоактивних відходів має вважатися цивільними відходами, та власне зміст відомостей, які мають бути передані

Комісії, суперечитиме меті цього положення. По-перше, будь-яке надання із запізненням відомостей зробить позбавить сенсу мету цього положення. По-друге, будь-яке часткове повідомлення належної інформації унеможливить надання висновку з повним знанням фактів. Більш того тлумачення статті 37 Договору про Євратом, яке дозволило б державам-членам таку свободу вибору по відношенню до часу повідомлення відомостей та їхнього змісту, стало б джерелом спорів та зменшило б ефективність застосування цього положення. З цих доказів випливає, що тлумачення статті 37 Договору про Євратом, запропоноване Комісією на слуханні, не може бути прийнято. Тому постановляється, що Комісія не довела, що застосування статті 37 Договору про Євратом до виведення з експлуатації військової установки є обґрунтованим. Однак слід підкреслити, що той факт, що Договір не застосовується до використання атомної енергії у військових цілях, та що Комісія, відповідно, не може посилається на статтю 37 Договору про Євратом з тим, щоб вимагати від держав-членів надавати їй інформацію щодо захоронення радіоактивних відходів з військових установок, жодним чином не применшує життєву важливість мети захисту здоров'я населення та навколишнього природного середовища від небезпеки, пов'язаної з використанням атомної енергії, включаючи використання для військових потреб.

Враховуючи всі наведені вище міркування постановляється, що стаття 37 Договору про Євратом не покладає на Об'єднане Королівство обов'язок надавати Комісії загальні відомості стосовно запланованого захоронення радіоактивних відходів, пов'язаного з виведенням з експлуатації реактору Jason, і, отже, позов Комісії має бути відхилено.

Європейський Суд практично заповнював правовий вакуум, який породжував чимало ускладнень при розгляді певних справ. Тому саме судова практика сьогодні складає досить важливу частину правового регулювання співвідношення права співтовариств та національного права, а в такий динамічній галузі як енергетика рішення Суду стали дійсно такими, що давали змогу застосовувати ті чи інші норми директив безпосередньо всіма країнами ЄС, навіть за відсутності певних норм у національному законодавстві або у випадках, коли життя упереджало створення правових норм.

5. Правове регулювання окремих галузей у сфері енергетики, включаючи ядерну, у Європейському Союзі та в Україні

5.1. Правове регулювання вугільної промисловості

5.1.1. Регулювання внутрішнього ринку добування, переробки та використання вугілля в ЄС

Правове регулювання відносин у сфері вугільної промисловості і ринку вугілля країн Європи на наднаціональному рівні було започатковано 18 квітня 1951 року шляхом укладення Паризького договору шістьма європейськими країнами (Франція, Німеччина, Італія, Бельгія, Нідерланди та Люксембург), в результаті чого було створене Європейське об'єднання вугілля та сталі (ЄОВС). Країни, які пізніше приєдналися до ЄС, також стали членами ЄОВС.

Стратегічною метою діяльності ЄОВС є сприяння економічному розвитку, зростанню зайнятості та підвищенню життєвого рівня в країнах-членах шляхом створення спільного ринку. Що стосується безпосередньо регулювання ринку вугілля, коксу, сталі, чавуну, залізної руди та металобрухту, основною метою діяльності ЄОВС є створення умов, які забезпечуватимуть найбільш раціональний розподіл продукції при можливому найбільш високому рівні продуктивності, зберігаючи постійну зайнятість і не спричиняючи істотних довготривалих порушень в економіці держав-членів.

В історичній перспективі створення ЄОВС ініціювало процес європейської економічної інтеграції і послугувало прообразом для створення Європейського Економічного Співтовариства (ЄЕС) і у подальшому – Європейського Союзу (ЄС). Правові та економічні принципи, які відповідно до Паризького договору були закладені в основу формування спільного ринку вугілля та сталі, стали основою для започаткування і розвитку спільного європейського ринку товарів, робіт та послуг. В даний момент ЄОВС не існує як відокремлена європейська наднаціональна структура внаслідок її злиття з органами ЄС.

Проте регулювання правовідносин у сфері вугільної промисловості і ринку вугілля країн-членів ЄС залишається пріоритетним напрямом економічної політики ЄС. Про це, зокрема, свідчить наявність значного за обсягом масиву актів вторинного законодавства ЄС (регламентів, рішень, рекомендацій), які спрямовані на встановлення єдиних правил господарської діяльності для всіх суб'єктів ринку вугілля, а також контролю з боку керівних органів ЄС за їх дотриманням.

Слід відзначити, що характер правового регулювання вугільної галузі в ЄС дещо відрізняється від змісту та природи нормативної регламентації інших секторів енергетики країн-членів ЄС, таких як нафтова, газова промисловість, ядерна та електроенергетика. Така відмінність, насамперед, обумовлена сутністю економічних відносин та станом відповідних галузей енергетики. В той час, коли на даному етапі характер регулювання ринків нафти, газу, ядерної та електроенергетики визначається переважно принципами забезпечення енергетичної безпеки, викладеними в Європейській енергетичній хартії, то специфіка регулювання вугільної промисловості, крім цього, обумовлюється кризовим станом галузі чи загрозою настання економічного занепаду вугільного сектору з відповідними негативними соціальними наслідками.

Економічний стан вугільної промисловості країн-членів ЄС залежить, зокрема, від таких факторів, які надають уявлення про поглиблення кризових явищ в ньому: виробництво вугілля в ЄС постійно скорочується: передбачається, що в 2005 році буде вироблено близько 50 % вугілля від рівня його видобутку в 1993 році при постійному збільшенні енергоспоживання – орієнтовно на 20 % протягом 1990-2005 років; біль-

шість підприємств вугільної промисловості країн-членів ЄС неспроможна конкурувати з імпортними джерелами постачання вугілля, навіть незважаючи на значне, більш ніж на 50 %, зростання продуктивності вугільного виробництва на початку 90-х років. На даному етапі імпорт забезпечує більш ніж 40 % потреб країн-членів ЄС у вугіллі, а частка ЄС у міжнародній торгівлі вугіллям складає більш ніж третину; незважаючи на те, що вугілля досі становить істотну частину енергетичного балансу ЄС і відіграє важливу роль в диверсифікації джерел постачання енергоресурсів, вугільна промисловість країн-членів ЄС зазнала небувалого процесу реструктуризації та скорочення, який не має аналогів в інших галузях. Наприклад, протягом 1960-90 рр. Кількість зайнятих у вугільній промисловості робітників скоротилася близько на 1 300 000 осіб – з 1 564 000 до 270 000; в ЄС існує велика кількість регіонів, в яких застаріле вугільне виробництво відіграє важливу роль і його закриття може створити загрозу соціальному та економічному стану цих регіонів.

За даних обставин очевидно, що без підтримки з боку ЄС та країн-членів вугільна промисловість ЄС могла б вже припинити своє існування, хоча запаси вугілля є єдиним видом ресурсів твердого палива на території ЄС, що існують в достатній кількості, і вони мають стратегічне значення для забезпечення виробництва електроенергії, чавуну та сталі.

Як відомо, спільний ринок ЄС був заснований на принципах вільного конкурентного ринкового середовища з максимальним скороченням всіх адміністративних обмежень і мінімізацією втручання держави і наддержавних органів у ринкові процеси. Згідно до положень Договору про створення Європейського об'єднання вугілля і сталі ці принципи у рівній мірі застосовувалися і до вугільної галузі. Проте, на відміну від інших галузей економіки, вугільна промисловість протягом строку дії Договору зазнала істотних кризових явищ і реструктуризаційних процесів. Ця обставина викликала занепокоєння на наднаціональному рівні щодо перспектив економічного розвитку вугільної промисловості та його соціальних і регіональних наслідків. У цьому зв'язку нормативне регулювання вугільної галузі на рівні актів вторинного законодавства ЄС зазнало певної модифікації у напрямі збільшення регулятивних повноважень керівних органів ЄС. Звертаємо увагу, що зазначений Договір припинив свою дію у 2002 році.

На даному етапі експерти ЄС визнають, що розвиток вугільної промисловості країн-членів ЄС не може здійснюватися виключно на підставі ринкових чинників без належного сприяння з боку ЄС. Цей висновок, зокрема, міститься в положеннях Резолюції Консультативного комітету ЄОВС від 20 січня 1993 року щодо вугільної політики на внутрішньому ринку.

З огляду на вищевикладене, не дивно, що правове регулювання ЄС щодо вугільної галузі у значній мірі використовує адміністративні важелі впливу. Між тим, у відповідних нормативних актах неодноразово зазначається, що адміністративне регулювання вугільної промисловості з боку ЄС ґрунтується на принципі його сумісності з ринковими чинниками.

Необхідно зазначити, що на сьогоднішній день значна увага у законодавстві Європейського Союзу приділяється саме питанням державної підтримки вугільної промисловості. У зв'язку з цим у дослідження головним чином розглядаються саме ці аспекти при проведенні аналізу законодавства України у зазначеній сфері. При цьому, Регламенти Ради ЄС, які встановлюють правила щодо надання державної підтримки, є нормами прямої дії. Тобто, для них не передбачено процедури адаптації, тобто впровадження їх положень до національного законодавства. Зазначені вище Рішення також є обов'язковими для виконання Державами-Членами без необхідності включення їх положень до законодавства таких держав. Відповідно, для України вони будуть

обов'язковими після набрання Україною членства ЄС. Крім того, враховуючи, що зазначені документи передбачають певні терміни впровадження тих чи інших положень державами-членами, у разі прийняття нових членів уповноважені інституції ЄС вносять відповідні зміни до своїх документів, якими встановлюються особливості їх застосування для нових членів ЄС. Зазначені акти законодавства будуть проаналізовані у наступних розділах дослідження.

5.1.2. Регулювання внутрішнього ринку добування, переробки та використання вугілля в Україні (порівняльний аналіз, проблеми та рекомендації щодо їх вирішення)

Основними актами у зазначеній сфері є:

- Гірничий Закон України від 6 жовтня 1999 року №1127-XIV.
- Закон України «Про Державний бюджет України на 2005 рік» в редакції Закону України від 25 березня 2005 року №2505.
- Постанова Верховної Ради України «Про звіт Міністерства палива та енергетики України щодо запровадження реорганізації вугільної галузі та її соціально-економічних наслідків, а також стану розрахунків між підприємствами зазначеної галузі» від 16 березня 2005 року №2475-IV.
- Указ Президента України «Про заходи щодо підвищення ефективності управління вугільною галуззю та її розвитку» від 6 липня 2004 року №752/2004.
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про встановлення повноважень органів виконавчої влади та виконавчих органів міських рад щодо регулювання цін (тарифів)» від 25 грудня 1996 року №1548.
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення Національної акціонерної компанії «Вугілля України» від 15 жовтня 2004 року №1363.
- Положення про організацію та проведення аукціонів з продажу нафти, газового конденсату, скрапленого газу та вугілля, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 4 квітня 2000 року №599.
- Програма «Українське вугілля», затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2001 року.
- Порядок надання і визначення обсягів державної підтримки вугледобувних підприємств на часткове покриття витрат із собівартості продукції, а також будівництва та технічного переоснащення підприємств з видобутку кам'яного вугілля, лігніту (бурого вугілля) і торфу», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2003 року №1311.
- Порядок фінансування вугледобувних підприємств, які повинні бути підготовлені до ліквідації, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2002 року №223.
- Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.04.2005 року №117-р «Про затвердження заходів щодо виконання у 2005 році Плану дій України – ЄС».
- Наказ Міністерства палива та енергетики України «Про маркування та сертифікацію вугілля та продуктів його переробки» від 22 березня 2005 року №123.
- Наказ Міністерства палива та енергетики України «Про головні напрямки та контрольні показники роботи вугільної промисловості України у 2005 році» від 30 грудня 2004 року №850.
- Порядок використання бюджетних коштів, виділених на реструктуризацію вугільної та торфодобувної промисловості, затверджений наказом Мінпаливенерго України від 11 лютого 2005 року №74.
- Наказ Міністерства палива та енергетики України «Про затвердження Положення про конкурсну комісію з розгляду бізнес-планів та визначення обсягів бюджетно-

го фінансування вугледобувних підприємств щодо виділення їм коштів державної підтримки на капітальні вкладення» від 5 березня 2004 року №132.

Правові та організаційні засади проведення гірничих робіт, забезпечення проти аварійного захисту гірничих підприємств, установ та організацій визначені у Гірничому Законі України від 6 жовтня 1999 року №1127-XIV. У цьому Законі, зокрема, регулюються такі питання: дається визначення основних понять, які в ньому застосовуються; визначається сфера його дії – правовідносини у сфері діяльності гірничих підприємств, установ, організацій, гірничих об'єктів, що займаються розвідкою, розробкою, видобутком та переробкою корисних копалин і веденням гірничих робіт, будівництвом, ліквідацією або консервацією гірничих підприємств, науково-дослідною роботою, ліквідацією аварій у межах території України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, незалежно від їх форм власності та підпорядкування, а також підприємства, установи, організації, громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства; дається перелік об'єктів гірничих відносин (геологічна розвідка корисних копалин; проектування, будівництво (реконструкція, технічне переоснащення), експлуатація, ліквідація або консервація гірничих підприємств; організація проти аварійного захисту гірничих підприємств; охорона праці, забезпечення безпеки та здоров'я людей в особливо небезпечних умовах); основи державної політики у сфері регулювання гірничих відносин (зокрема, принципи державної політики, державне регулювання гірничої справи, державна підтримка гірничих підприємств, державний нагляд у сфері гірничих відносин, повноваження місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері гірничих відносин); визначено порядок підготовки до проведення гірничих робіт і видобутку корисних копалин (зокрема, розташування гірничих підприємств, проектування гірничих підприємств, підготовка до будівництва гірничих підприємств, організація будівництва гірничих підприємств, реконструкція та технічне переоснащення гірничих підприємств, введення в експлуатацію гірничих підприємств); порядок експлуатації гірничих підприємств (основні вимоги до проведення гірничих робіт, порядок проведення гірничих робіт, гірничошахтне устаткування та матеріали, застосування вибухових матеріалів під час проведення гірничих робіт, експертиза проектних рішень з проти аварійного захисту, безпеки проведення гірничих робіт, будівництва та експлуатації гірничих підприємств, використання та облік відпрацьованих гірничих виробок, документи, що дають право на проведення гірничих робіт; питання проти аварійного захисту і безпеки проведення гірничих робіт (система проти аварійного захисту та безпеки проведення гірничих робіт, технічні та організаційні заходи щодо запобігання аваріям і катастрофам, план ліквідації аварій, система оповіщення про аварії, аварійно-рятувальні служби (формування), обов'язки керівника гірничого підприємства під час ліквідації аварій та рятування людей; взаємодія керівників гірничих підприємств з органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями під час ліквідації аварій, забезпечення безпеки проведення гірничих робіт та охорони праці, охорона гірничого підприємства від шкідливого впливу небезпечних виробництв та стихійних явищ); особливості екологічної безпеки гірничих робіт (зокрема, основні екологічні вимоги у сфері проведення гірничих робіт, заходи щодо забезпечення екологічної безпеки при проведенні гірничих робіт); особливості умов праці в гірничодобувній промисловості (трудова відносини працівників гірничих підприємств, основні обов'язки власника (керівника) гірничого підприємства, вимоги до трудової дисципліни, професійної підготовки та кваліфікації працівників гірничих підприємств, спеціальні вимоги до працівників гірничих підприємств, обов'язки працівників гірничих підприємств, додаткові вимоги до

осіб, які перебувають в особливо небезпечних підземних умовах, права та соціальні гарантії працівників гірничих підприємств); припинення діяльності гірничих підприємств (форми припинення діяльності гірничих підприємств, порядок ліквідації або консервації гірничого підприємства, пільги та компенсації працівникам гірничого підприємства у зв'язку з припиненням діяльності цього підприємства, порядок надання пільг і компенсацій працівникам гірничого підприємства, які вивільняються у зв'язку з його ліквідацією або консервацією, соціальні гарантії працівникам гірничих підприємств, що ліквідуються або консервуються); відповідальність за порушення гірничого законодавства; питання міжнародних відносин.

У Гірничому Законі України міститься лише одна стаття, присвячена державній підтримці зазначеної сфери господарської діяльності – стаття 9, згідно з якою «обсяги державної підтримки гірничих підприємств визначаються Державним бюджетом України на поточний рік». Тобто, у Законі не визначено ні способи державної підтримки, ні умови її надання, як це передбачено законодавством Європейського Союзу. У наступних розділах цього дослідження ми більш детально зупинимося на окремих питаннях реформування вугільної галузі з урахуванням основних принципів законодавства ЄС.

5.1.3. Регулювання експорту-імпорту вугілля в ЄС

На сьогоднішній день одним із основних правових актів законодавства ЄС у сфері імпорту вугілля є Регламент Ради ЄС № 405/2003 від 27 лютого 2003 року стосовно моніторингу Співтовариства Імпорту важкого вугілля, яке походить з третіх країн [50].

Згідно зі статтею 2 цього Регламенту Держави-Члени повинні надавати Комісії інформації щодо імпорту важкого вугілля та щодо імпортних цін на вугільні продукти, що використовуються для виробництва електричної енергії та для використання у сталевій промисловості у Співтоваристві. Відповідно до статті 3 Регламенту «імпорт вугілля» означає будь-які поставки вугільних продуктів походженням з третіх країн та які перетинають митну територію Співтовариства з метою, відмінною від транзиту, які призначені для виробництва електричної енергії або для поставок коксуювальних печей держав-членів. «Імпортна ціна» означає ціну вугільних продуктів, без врахування платежів, що сплачуються на кордоні, які перетинають митну територію Співтовариства, що базуються на тоннах вугільного еквіваленту у випадку, коли вугілля призначене для електростанцій та на стандартній якості, якщо вугілля призначене для коксуювальних печей. Будь-яка особа або підприємство, яка імпортує один із вугільних продуктів, визначених у статті 5 з третьої країни, повинна надати Державі-Члену, у якій ця персона чи підприємство засноване, відповідну інформацію щодо такого імпорту. Будь-який імпорт, розподілений на декілька партій у зв'язку з транспортом, повинен розглядатися як єдина імпортна поставка, у разі наявності єдиної ціни. Якщо будь-яка імпортна поставка визначена як розподілена на декілька партій, кожна з окремою ціною, окрема інформація має надаватися за кожною такою партією.

Відповідно до статті 5 інформація щодо імпорту будь-яких вугільних продуктів повинна включати: опис вугільного продукту; кількість, виражена у метричних тоннах, та додатково для енергетичного вугілля – середню найнижчу теплотворну здатність; щодо вугілля для виробництва коксу відповідно до пункту b частини 2: попіл, вологість, летюча речовина, вміст сери; ціна, що фактично сплачується.

Інформація повинна надаватися щодо таких вугільних продуктів: вугілля для виробництва електричної енергії або комбінованого виробництва тепла та електроенергії; вугілля для виробництва коксу для поставок для доменних печей сталевій промисловості.

Держави-члени можуть вимагати від своїх митних служб інформацію, необхідну

для виконання ними своїх обов'язків за цим Регламентом.

Відповідно до статті 6 Регламенту інформація, яку Держави-Члени повинні надавати Комісії відповідно до статті 2, повинна надаватися протягом двомісячного періоду, з 6-місячним інтервалом. Ця інформація повинна містити загальний результат, для кожного типу вугільного продукту, отриманий на підставі інформації, яку держави-члени отримали від осіб та підприємств. Для кожного вугільного продукту інформація повинна включати: тоннаж та характеристики для гармонізації, визначені у пунктах b та c частини 1 статті 5; імпорتنі ціни.

Згідно зі статтею 7 Регламенту на основі інформації, зібраної на підставі цього Регламенту, Комісія публікує у прийнятній формі: кожний семестр, ціни, обчислені на рівні Співтовариства, на все імпортне вугілля, призначене для виробництва електричної енергії або комбінованого виробництва електричної енергії та тепла, за виключенням митних зборів та податків; кожний семестр, ціни, визначені на рівні Співтовариства, на все імпортне вугілля, призначене для виробництва коксу для доменних печей, протягом першої чверті кожного року, звіт щодо ринку твердого палива у Співтоваристві стосовно попереднього року разом з ринковим прогнозом на поточний рік.

Відповідно до статті 8 Держави-Члени та Комісія повинні періодично консультувати один одного на вимогу Держави-Члена або за ініціативою Комісії. Ці консультації повинні стосуватися, зокрема, положень статей 6 та 7 цього Регламенту.

Згідно зі статтею 9 держави-члени не повинні повідомляти деталі, що стосуються конкретних підприємств.

Відповідно до статті 10 у разі, якщо Комісія виявить будь-які неточності у інформації, наданій Державами-Членами, вона може попросити їх надати деталі калькулювання або оціночних процедур, на яких базується загальна інформація.

Цей Регламент застосовується з 24 липня 2002 року до 31 грудня 2010 року. Норми Регламенту є нормами прямої дії.

5.1.4. Реформування в галузі шахтового добування вугілля в ЄС

Друга половина двадцятого сторіччя стала періодом кризи для вугледобувної галузі Західної Європи. У відповідь на зміну енергетичних і геополітичних умов, головними з яких можна вважати зміни в структурі глобального видобутку вугілля, конкуренції з боку країн світу і зміни відносно урядів країн до державної підтримки основних галузей, таких як гірська і металургійна, разом із зниженням попиту як на місцевих, так і експортних ринках, став різко падати видобуток кам'яного вугілля. Все це супроводжувалося масовим закриттям шахт і зростанням інвестицій для механізації процесів в працюючих шахтах, що тільки ускладнювало ситуацію на ринку праці. До початку 1950-х років вугільна галузь все ще залишалася базовою у відродженні післявоєнної економіки країн Західної Європи, в ній було зайнято понад 1,8 млн. чоловік. Проте в другій половині XX століття видобуток кам'яного вугілля в Західній Європі, що перевищив 450 млн. тонн, скоротився приблизно на 80%, і чисельність зайнятих у вугільній галузі істотно скоротилася.

Процес реструктуризації вугільної галузі в Західній Європі почався в 1950-х роках, але в різних країнах він проходив у різний час. Основними країнами Західної Європи, зачепленими реструктуризацією вугільної промисловості, стали крупні виробники вугілля – Бельгія, Німеччина, Іспанія, Нідерланди, Великобританія і Франція. Так, в Нідерландах рішення про припинення видобутку вугілля було ухвалене у середині 1960-х років, і вже через 10 років там закрилася остання шахта. У Бельгії підземна здобич була припинена на початку 1990-х років (збереглася тільки невелика вугільна галузь на базі вугілля, видобутого з відвалів), а у Франції остання вугільна шахта закрилася в травні 2004 року. У Німеччині, Великобританії і Іспанії галузь продов-

жує свою роботу, але скорочення робочих місць впродовж цих років було тут вельми і вельми істотним. В результаті реструктуризації вугледобувного сектора з 1960 по 2000 рік загальна чисельність зайнятих у вугільній промисловості Бельгії, Німеччини, Нідерландів, Великобританії і Франції скоротилася на 94%. Якщо в 1960 році сукупна чисельність зайнятих в цих країнах була небагато чим більше 1,5 млн. чоловік, то до 2000 року вона знизилася приблизно до 93 000 працівників. Нідерланди мають якнайповніший досвід, що дозволяє оцінити терміни, необхідні для кардинальної зміни економічної бази окремого промислового регіону. Тут в цьому процесі важливу роль зіграло вигідне стратегічне географічне положення Детч Лімбург (колишнього вугільного басейну країни) в Західній Європі, що мало основний вплив на успіх економічних програм розвитку. Навпаки, вугільні родовища Південного Уельсу і Астуріас на півночі Іспанії, де закрилися всі вугільні шахти, не могли одержати таких інвестицій в нові галузі із-за їх віддаленості від основних транспортних і комунікаційних маршрутів. Кожна з шести країн пройшла свій шлях.

Нідерланди. Першою з європейських вугледобувних держав, які закрили всі свої шахти, стали Нідерланди. Ця країна має зараз період часу в більш ніж 25 років, щоб оцінити переваги і недоліки програм економічної регенерації. Зважившись на повну відмову від вугільної галузі, Нідерланди (після закриття останньої шахти в 1974 р.) приступили до реалізації так званої програми «Від чорного до зеленого», послідовно позбавляючись від шахтних інфраструктур і електростанцій. На їх місці будувалися нові житлові і промислові будівлі. Колишня державна вугледобувна компанія «DSM» трансформувалася в підприємство хімічної галузі, залишаючись крупним працедавцем, а в центрі регіону відкрився державний університет. Можливо, найбільш важливим чинником в економічному відродженні регіону стало його вигідне географічне розташування, ідеальне для ролі спіци в колесі західноєвропейських ринків і комунікацій. Проте, рівень безробіття в Південному Лімбургу ще довгий час перевищував середній по країні, і лише з 2000 року економіка регіону знаходиться на підйомі.

Бельгія. У Бельгії зростання суспільного тиску, направлене на припинення дорогих субсидій, стало ключовим чинником в рішенні уряду в 1986 році повністю відмовитися від вугледобування на 5-ти шахтах в провінції Лімбург, що залишилися на той час. Передбачалося, що необхідні процеси закриття шахт і відновлення місцевої економіки будуть досягнуті в рамках 10-річної програми «Контракт майбутнього» (1987-1996 рр.), яка повинна була пожавити Лімбург шляхом доведення рівнів зайнятості і освіти до середньонаціональних і перетворення промислових майданчиків і місць захоронення відходів виробництва в комерційні, освітні центри і зони відпочинку. Програма «Контракт майбутнього» була узгоджена між представниками вугільної галузі, різними рівнями уряду і Європейським співтовариством. Ключовою особливістю програми було визначення потреб національних меншин (головним чином турок і марокканців) і їх інтеграція в життя країни. В результаті виконання програми остання шахта припинила здобич в кінці 1992 року. Це спричинило пряму втрату 17 тисяч робочих місць. Початковою умовою, окрім «Контракту майбутнього», було усвідомлення регіональним урядом того, що закриття шахт менш витратне, чим їх дотування, згода уряду на фінансування закриття та економічного і соціального відродження регіону. Фундаментальною концепцією для забезпечення зайнятості тих, хто не зміг знайти іншу роботу і не підходив за віком для виходу на пенсію, було введення освітніх програм. Тоді як попередня мета – закриття шахт – була досягнута раніше наміченого терміну, друга частина програми – відродження економіки – виявилася менш успішною. Відповідальність за освоєння \$2,2 млрд, виділених урядом на виплату вихідної допомоги і відновлення економіки регіону, лягла на компанію «Кемпіше Стілкуймйнен» (Kempische

Steenkoolmijnen NV), колишнього власника 5-ти шахт, що закривалися, яка в 1987 році була націоналізована. Відповідно до Баєном (Baeten і ін., 1999 р.), у складі «Кемпіше» осіла місцева бізнес-еліта, що переслідувала свої комерційні інтереси, які не завжди співпадали з необхідністю створення нових робочих місць. Для регіону Лімбург, другий режим інвестування, що залучив до виконання програми J550 мільйонів від різних європейських фондів, проходив під адмініструванням «Перманенті Веркгруп Лімбург» (Permanente Werkgroep Limburg). На відміну від «Кемпіше» в «Перманенті» були включені представники всіх традиційних бельгійських «соціальних партнерів», включаючи місцеві і національні рівні уряду, працедавців, профспілкові організації. У період між 1986 і 1991 роками «Перманенті» сприяли створенню 24 тис. нових робочих місць, проте в подальші 3 роки ці темпи різко знизилися. Головною причиною цього з'явилися політичні зміни: в цей час замість правлячої Християнсько-демократичної партії до влади прийшли опозиційні ХДП- сили, відомі Соціалістичною партією. Християнські демократи використовували свої могутні місцеві партійні осередки для дестабілізації процесу реструктуризації, таким чином позбавивши своїх опонентів можливості завоювати політичні дивіденди за прогрес, досягнутий на той момент. Уряд Флеміша і Європейське співтовариство швидко дистанціювалися від такого протистояння, залишивши процес відродження в стані тимчасової інерції.

Франція. План закриття шахт у Франції реалізується вже протягом останніх 25 років. Згорання видобутку вугілля відбулося через те, що собівартість і ціна сировини, що здобувається в США і ЮАР, були значно нижчі французьких. По даним на 2003 рік, одна тонна вугілля з Австралії коштувала 40 євро, тоді як французького — 150. Закриття шахт у Франції сприяла і диверсифікація енергетики країни, яка стала широко використовувати газ, нафту, а пізніше і ядерне паливо.

Французький підхід передбачав створення державної вугільної компанії, «Шарбонаж де Франс», як засіб поступового закриття шахт по всій країні. За компанією законодавчо закріплювалася відповідальність за працевлаштування всіх шахтарів, що звільнялися. Число зайнятих у вугільній галузі знизилося з 350 тис. в кінці 1940-х років до 9 тис. в 1999 р. «Шарбонаж де Франс» мала завдання координації поступового зниження здобичі і зайнятості.

Істотним моментом в послідовному закритті шахт було використання соціальних програм, які починали діяти за два роки до закриття шахт і діяли впродовж всього цього періоду. Відповідно до цього «Шарбонаж» була зобов'язана знайти нову роботу всім звільненим шахтарям, окрім осіб пенсійного віку. На ранній стадії велика частина шахтарів, що звільняються, перейшла на роботу в державну енергогенеруючу компанію «Електрісіте де Франс». Після того, як ця можливість вичерпала себе, «Шарбонаж де Франс» представила так звану концепцію «відпустка в кінці кар'єри», у відповідність з якою шахтарі старше 45 років могли залишитися в штаті компанії, але насправді знаходитися в постійній відпустці до виходу на пенсію. Також «Шарбонаж» створила дочірню компанію «SOFIREM», основним завданням якої стало залучення нових бізнесів в проблемні регіони. Одним з найбільш значних успіхів компанії стало відкриття інтегрованого заводу по виробництву автомобілів «Смартвілл» в центрі вугільного басейну Лоррейн, що надав роботу близько півтори тисячі колишнім шахтарям і членам їх сімей. З 1984 року на французькі шахти більш не наймали нових працівників. У 1994 році в країні була введена в дію програма, що гарантує кожному шахтареві зайнятість в інших сферах аж до виходу на пенсію. Із закриттям шахт у Франції зникла одна з наймогутніших і згуртованих груп французького пролетаріату, серед яких було багато поляків і їх нащадки, — на вугільні розробки на початку XX століття приїхало більше півмільйона жителів Польщі. Шахтарі у Франції представляли привілейовану

частину пролетаріату – вони одержували достатньо високу зарплату, в другій половині ХХ століття у них було налагоджено хороше медичне забезпечення. Проте, силікоз і інші легеневі захворювання, наприклад в шахтарських городках півночі Франції, весь час залишалися серйозною проблемою. За угодою між «Шарбонаж» і профспілками закриття останньої національної шахти повинне було відбутися в 2005 році, проте це відбулося декілька років раніше наміченого терміну. На останній вугільній шахті країни – «Ла-ув» була витягнута остання, символічна тонна вугілля в кінці квітня 2004 року. Таким чином завершилася програма згорання національної вугільної промисловості, що тривала більше двох десятиліть.

Німеччина. Німеччина зіткнулася з кризою в двох відособлених секторах своєї вугільної галузі: підземних вугільних шахтах Західної Німеччини і відкритих розробках по здобичі лігніту на сході країни. Відповідно і підходи до них виявилися різними.

У кам'яновугільній галузі в 1968 році була створена компанія «Ruhrkohle AG», яка стала засобом стабілізації положення в секторі, де за 10 років було втрачено дві третини робочих місць. З часом діяльність «Ruhrkohle AG» все більш диверсифікувалася і сьогодні тільки 30% доходів компанії мають вугільне походження.

Навпаки, реструктуризація східнонімецької частини галузі зайняла набагато менший проміжок часу і супроводжувалася багатократним зниженням прямої зайнятості. Проте не всі ці робочі місця були втрачені: у багатьох випадках допоміжні види діяльності підприємств, що закриваються, виділилися і стали основними в роботі невеликих фірм. Крім того, вирішення екологічних проблем, що накопичилися, дало зайнятість багатьом колишнім шахтарям.

У Німеччині процес промислового спаду у вугільній галузі управлявся за допомогою крупного субсидування. Довготривала прихильність Німеччині концепції «соціального миру» забезпечила конституційну основу для досягнення координованого планування економічного відродження. Федеральна структура країни полегшила проведення консультацій і переговорів між профспілками, місцевими властями, іншими зацікавленими групами. В рамках цієї філософії основний виробник вугілля – компанія «Ruhrkohle AG», зіграла ключову роль, диверсифікувавши свою діяльність у бік проведення робіт по меліорації землі і рециркуляції відходів і продуктів. Були сформовані об'єднання підприємств для роботи у сфері захисту навколишнього середовища.

Ключовим стало створення структури «Zukunftsaktion Kohlegebiete» – об'єднання профспілок, працевластувачів і представників уряду, яка погоджувала будь-які плани реструктуризації галузі або відродження місцевих економік. Гарантовані контракти на постачання вугілля на електростанції і металургійні заводи, ранній вихід на пенсію і схеми перенавчання прямо на робочих місцях, програма масових переходів з одних шахт на інші, – все це сприяло безболісній реструктуризації галузі.

Однією з найбільш суттєвих рис обох секторів німецької вугільної галузі був аспект «соціальної свідомості», при якій робочі старшого віку були готові (зрозуміло, на прийнятних умовах) піти по скороченню, щоб молоді шахтарі могли продовжувати працювати. Практикувалася і взаємодія між секторами, як, наприклад, перехід частини підземних шахтарів з Аахенського вугільного басейну на лігнітні розробки в Рейнленде. Проте у 1996 році, коли у відповідь на тиск з боку Європейського співтовариства на зниження субсидій уряд оголосив про своє рішення прискорити процес закриття шахт, мовчазна згода профспілок на реструктуризацію була перервана. Після масових демонстрацій було підписано угоду між виробниками вугілля, профспілками, федеральним і місцевими урядами про зниження субсидій з DM 9,4 млн. до DM 5,5 млн., про зниження видобутку вугілля в два рази, про скорочення числа зайнятих в галузі – з 50 тис. до 30 тис. на десяти шахтах, що залишилися, до 2005 року.

Іспанія. Для реструктуризації вугільної галузі в Іспанії було характерне тривале субсидування високовитратної здобичі як засоби захисту існуючих робочих місць. Не дивлячись на тиск з боку ЄС, спрямований на закриття шахт в найкоротші терміни, уряд поступився натиску з двох боків – політичній силі місцевого уряду і організованому профспілковому руху, прийнявши у великій мірі захисну стратегію, засновану на використанні великомасштабного субсидування державної вугледобувної компанії HUNOSA.

Видобуток вугілля в північній Іспанії розподіляється приблизно порівну між державною компанією HUNOSA і безліччю невеликих приватних виробників. Загальне між ними те, що всі вони потребують істотної державної допомоги, щоб зберегти зайнятість в регіоні, де є небагато альтернативних можливостей для роботи. Компанія HUNOSA, заснована в 1967 році в часи, коли іспанська економічна політика була направлена на пряму державну підтримку основних галузей промисловості, давала роботу 25 тисячам шахтарів. Сьогодні число зайнятих в ній знизилось більш ніж в три рази, і ця тенденція зберігається як частина національного плану роботи вугільної галузі, узгодженого в 1998 році.

Як і в інших європейських країнах, ранній вихід на пенсію став важливим інструментом в зниженні негативної дії закриття шахт на місцевий ринок праці. Проте це дає переваги тільки колишнім шахтарям, але не створює нові робочі місця для наступного покоління.

Тому в 1988 році HUNOSA і уряд провінції Астурія утворили агентство SODECO, покликане створювати нові робочі місця, в основному за рахунок залучення венчурного капіталу у вугледобувні регіони і подає підтримку тим, хто вирішив організувати власну справу. Роль SODECO доповнюється створеною компанією FUCOMI, частково спонсорованою HUNOSA, яка є провідним провайдером програм перенавчання. Діяльність цих агентств лише частково компенсувала втрату 10 тисяч робочих місць тільки в компанії HUNOSA за 1991-1999 рр. За 10 з невеликим років з її допомогою одержали роботу близько 1800 чоловік. Цей показник пояснюється високою залежністю від регіонального уряду, неясністю позначених цілей, відсутністю координації і неурою до приватного сектора.

Для зняття конфліктних ситуацій, що мали місце в 1990-х роках, уряд і профспілки підписали восьмирічний (1998-2005) «План вугледобування і альтернативного розвитку вугледобувних районів», відповідно до якого видобуток вугілля повинен знизитися з 18,1 млн. тонн в 1997 році до 13 млн. тонн в 2005 році, субсидії – на 20-25 % і число зайнятих у вугільній галузі – з 25 до 18 тисяч.

Великобританія. У Великобританії поступове зниження числа шахт з кінця 1940-х до початку 1970-х років перейшло в масове закриття шахт і скорочення зайнятості в 1980-х і початку 1990-х років. Так, під час свого формування в 1947 році Національний Вугільний Департамент мав в своєму складі 958 шахт, на яких працювало майже 720 тис. чоловік. У 2000 році на підземних шахтах країни працювало лише 8,5 тисяч чоловік. Перший час у Великобританії практично не приділялося уваги пов'язаним з цим проблемам, і лише на початку 1990-х років з'явилися деякі заходи. Тільки в кінці останнього десятиліття двадцятого століття уряд зайнявся проблемами колишніх районів вугледобування, представивши довгострокову програму інвестування. Істотне зниження здобичі і зайнятості, яке стало результатом підготовки британської вугільної галузі до реприватизації, мало основний і багато в чому руйнівний вплив на життя вугледобувних регіонів.

У протилежність досвіду інших вугледобувних країн, курс на відродження регіонів у Великобританії у великій мірі визначався центральним урядом. У період з по-

чатку шахтарського страйку в березні 1984 р. до виборів нових лейбористів в травні 1997 р. політика відродження ґрунтувалася на створенні сприятливого підприємницького клімату на місцевому рівні і на перенавчанні шахтарів через мережу створених агентств. Як альтернатива місцеві власті, що не мають великих грошових коштів, намагалися привернути інвестиції і створити нові робочі місця з використанням (або без нього) статусу зон підприємництва. У 1990-х роках представники британських місцевих громад, що постраждали від закриття шахт, одержували все більше допомоги від різних донорських програм, як національних (головним чином City Challenge і Single Regeneration Budget), так і європейських (RECHAR). Така діяльність в цілому принесла відчутні поліпшення в стан навколишнього середовища і допомогла дещо понизити високий рівень безробіття. Проте при ближчому розгляді ці успіхи виявилися не такими вже вражаючими. Наприклад, велика частина нових робочих місць, створених в зонах підприємництва, мала природу передислокації – тобто коли фірми переходили сюди з районів з менш привабливим податковим кліматом. Більш того, робочі місця в колишніх вугледобувних регіонах стають все більш низькооплачуваними, непостійними або з неповним робочим днем. Різні схеми перенавчання для молоді і колишніх шахтарів сприймаються як цинічні дії, направлені на розбавлення статистики «передислокації» нових робочих місць. Мало уваги приділяється правоздатності місцевих громад і залученню їх до розробки і здійснення стратегій відродження.

Стратегія відродження у Великобританії виявилася половинчатою, їй бракувало регіональної узгодженості, як це було в Німеччині і, у меншій мірі, в Бельгії. Одним помітним виключенням тут була діяльність Уельського Агентства Розвитку (Welsh Development Agency, WDA), утвореного в 1976 році з метою залучення інвестицій з країн Західної Європи, США і Японії. У 1980-1990-х роках WDA грала ключову роль у відродженні свого регіону, що втратив десятки тисяч робочих місць у вугільній і металургійній галузях. На початку 1990-х років WDA одержала 13% всіх зовнішніх інвестицій країни, що було вельми значення. Причиною цього успіху була рішучість інтегрувати, або з'єднати, елементи місцевої економіки шляхом застосування таких механізмів, як Source Wales, програми розвитку, призначеної для розвитку місцевих бізнес-груп. Також ключовим чинником була прихильність WDA приватному і суспільному секторам партнерства, чому прикладом стала 5-річна програма, що одержала 1751 млн. урядових інвестицій і майже таку ж суму – 1700 млн. – від приватних вкладень. Наголошувалося, що ця програма привела до реконструкції 7 тисяч будівель, значним об'ємом рекультивационних робіт, 2,5 млн. акрів нових промислових майданчиків і створенню або збереженню 24 тисяч робочих місць.

Критики указують, що велика частина робочих місць, створених WDA, є низькооплачуваними і некваліфікованими. Більш того, рівень безробіття в Уельській долині удвічі вище середнього по країні. Можливо, ще більш показовим став індекс рівня життя, опублікований Національною Асамблеєю Уельсу. Цей індекс відносить колишні вугільні райони Уельсу до категорії бідних районів Великобританії. Мабуть, місцеві зусилля були знехтувані принципом «залучення інвестицій за всяку ціну», створюючи таким чином «вакуум демократії» (Morris, 1995).

Все ж таки, не дивлячись на всі свої безперечні помилки, діяльність WDA нашоує на думку, що регіональний рівень здійснення перебудови з необхідною автономією від центрального уряду може мати істотний вплив на регіональну економіку. Багато дослідників вважають, що робота WDA надихнула уряд на створення Регіональних Агентств Розвитку в кінці 1990-х років.

Тільки в кінці 1990-х років уряд серйозно зайнявся вирішенням проблем відродження вугільних районів. Нова стратегія лейбористів врахувала як важливість регіо-

нальних інституцій – і їх здатність гарантувати об'єднану стратегію відродження, – так і необхідність в наділі повноваженнями місцевих інституцій. У відповідь на 39 пунктів рекомендацій, викладених в доповіді робочої групи (Coalfields Task Force, 1998), Уряд ввів в дію 10-річну програму відродження економіки колишніх вугледобувних районів.

В цілому досвід реструктуризації вугільної галузі Великобританії можна назвати найневдалішим, коли шахти закривалися з невиправданою поспішністю, а підтримка, особливо на початкових стадіях, була украй недостатньою.

Висновки. Реструктуризація вугільної промисловості, що проходила в Західній Європі впродовж останніх 50 років, дає багатий досвід для країн з перехідною економікою, які в даний час здійснюють або стоять на порозі здійснення аналогічних програм реструктуризації вугільної промисловості.

Групою Міжнародного енергетичного агентства (МЕА) по дослідженнях у вугільній промисловості на підставі результатів огляду і оцінки різних підходів до реструктуризації вугільної промисловості, використаних урядами Франції, Німеччини, Нідерландів, Іспанії і Великобританії (довідь «Досвід реструктуризації вугільної промисловості»), де реструктуризація вугільної промисловості мала найбільш глибокі наслідки, були сформульовані «Керівні принципи реструктуризації». Рекомендації щодо найважливіших аспектів, що підлягають обліку, що містяться в цих принципах, покликані полегшити завдання особам, що відповідають за ухвалення рішень і формулювання політики в країнах, що розвиваються, і в країнах з перехідною економікою, які проводитимуть або проводять аналогічну реструктуризацію своєї вугільної промисловості.

Реструктуризація або згортання будь-якої крупної галузі промисловості неминуче супроводжуються загостренням пристрастей і стресом у всіх причетних до цього осіб. Це справедливо незалежно від того, чи йде мова про велике кероване державою підприємство, велику приватну фірму або всього лише єдиного значного працедавця в тому або іншому населеному пункті, як це нерідко відбувається в гірничодобувній промисловості всього світу. У відповідь реакція всіх крупних діючих суб'єктів – фірм, місцевого населення, місцевих і національних органів управління, профспілок і фінансових установ – визначає у вирішальному ступені успіх або невдачу будь-якої такої реструктуризації в плані забезпечення соціального і економічного майбутнього осіб, яких це торкнулося. Хороша взаємодія між ними може і не гарантувати довгострокового процвітання населених пунктів, проте воно, принаймні, закладає основу для майбутнього економічного відродження. Навпаки, поганий зв'язок і відсутність комплексного підходу до відродження є важливими елементами довгострокового економічного і соціального неблагополуччя.

Досвід реструктуризації вугільної галузі показав, що це зовсім не дешева справа. Сама інфраструктура вугільних регіонів, з їх несприятливою екологічною обстановкою, численними промисловими майданчиками і відвалами гірських порід, поганими транспортними комунікаціями, не сприяла приходу сюди нових працедавців. Потрібні значні інвестиції, щоб зробити їх привабливими.

Оцінюється, що втрата тільки одного робочого місця у вугільному басейні Аахен, розташованому на території трьох держав – Бельгії, Голландії і Німеччині, коштувала національним урядам цих країн від 100 до 225 тисяч доларів. Витрати на програму регенерації бельгійського регіону Лімбург «Контракт майбутнього» склали 1,3 млрд. доларів тільки за період з 1987 по 1991 роки, плюс 185 млн. доларів, одержаних як позиків засоби. Законодавче забезпечення раннього виходу на пенсію обходиться британським платникам податків в 90 млн. доларів щорічно, понад первинні виплати на

скорочення штатів в середньому 200 млн. доларів в рік. У довгостроковій перспективі витрати французької економіки на пенсійне забезпечення шахтарів, що звільняються, і інші виплати на період 2000-2040 рр. складуть 59 млрд. доларів, хоча ця цифра буде декілька знижена за рахунок пенсійних внесків шахтарів під час їх трудової діяльності.

Необхідно пам'ятати, що практично всі згадані країни є членами Європейського Союзу, і без допомоги фінансових структур цій організації, таких як Регіональний Структурний Фонд, Соціальний Фонд, Європейське Співтовариство Вугілля і Сталі і інших, відновлення економік вугільних регіонів проходило б набагато важче.

Так, в 1988 році в масштабах Європейського співтовариства була створена асоціація EUR-ACOM («Дії на підтримку шахтарських районів») у складі 400 місцевих органів управління нинішніх і колишніх вугледобувних районів Бельгії, Німеччини, Іспанії, Італії, Португалії, Сполученого Королівства і Франції. Основна мета EUR-ACOM полягає у веденні лобістської діяльності з метою збільшення «притоку ресурсів у вугледобувні райони Європейського союзу для сприяння їх економічному, соціальному і екологічному відродженню». В зв'язку з цим з моменту свого створення організація EUR-ACOM активно залучена в розгортання ініціативи Європейського співтовариства у області регіонального розвитку вугледобувних районів, відомою як Програма RECHAR. Хоча Програма RECHAR офіційно була завершена в 1999 році, низка початих в її межах проектів як і раніше здійснюється.

Другий етап ініціативи RECHAR, іменований RECHAR II, націлений на підтримку економічної конверсії в регіонах ЄС, найбільш зачеплених згоранням вугільної промисловості. Програми підтримки цього етапу були направлені на оздоровлення навколишнього середовища, нову підприємницьку діяльність і підвищення якості людського капіталу/рівня кваліфікації. Одержувачами допомоги з'явилися громади, малі і середні підприємства (МСП) і працівники, що опинилися під загрозою безробіття. У центрі уваги однієї з програм, затверджених Європейською комісією в рамках Ініціативи RECHAR II на громадському рівні, знаходилася північно-східна Англія, в основному родовища в Нортамберленді і Даремі, а також агломерація Тайн-енд-уїр з населенням в 1 548000 чоловік. Заснована на програмі RECHAR 1990-1993 років, RECHAR II охопила період з 1994 по 1999 роки і включала наступні заходи: освоєння і поліпшення земель, чия якість погіршала в результаті видобутку вугілля, і покинутих земель; поліпшення ландшафту родовищ вугілля; економічний розвиток шахтарських районів; розвиток і підтримка ділової активності; інфраструктура для економічної диверсифікації; розвиток туризму; економічна конверсія родовищ вугілля; розвиток людських ресурсів родовищ вугілля; технічне сприяння.

Часткове фінансування Співтовариством цієї програми склало 46% від загальних інвестицій, решта частини коштів була надана національними і регіональними органами і приватним сектором. Фінансові ресурси Співтовариства поступили від Європейського фонду регіонального розвитку (ЕФРР) і Європейського соціального фонду (ЕСФ).

Ще однією організацією, що володіє корисним для країн з перехідною економікою досвідом, є Європейський центр ресурсів для розвитку і реструктуризації промисловості (СЕРРМ), створений в 1993 році у партнерстві з Європейською комісією (Генеральним директором по регіональній політиці). Перед СЕРРМ поставлено завдання «виявляти найбільш успішні методи реструктуризації і відновлення останніх 25 років, покращувати їх, коли це представляється можливим, і передавати їх регіонам і організаціям, яких чекають в майбутньому появи проблем регіонального розвитку, реструктуризації промисловості і соціальних перетворень». СЕРРМ може надати організаціям і регіонам різноманітне сприяння, зокрема проаналізувати їх проблеми у області рес-

структуризації, запропонувати політику відновлення і сформувати групи експертів, здатних знайти практичні рішення.

Таким чином, п'ятдесятирічний досвід західної Європи свідчить про те, що колишні вугледобувні райони здатні вижити після широкомасштабної втрати робочих місць і відтворити життєздатну економічну базу. Для цього необхідні узгоджені довгострокові зусилля всіх зацікавлених сторін, включаючи різні рівні уряду, вугледобувні компанії, профспілки, місцеві громади і фінансові організації.

Керівні принципи реструктуризації вугільної промисловості. Нижче наведені керівні принципи розроблені Групою Міжнародного енергетичного агентства (МЕА) по дослідженнях у вугільній промисловості на підставі результатів огляду і оцінки різних підходів до реструктуризації вугільної промисловості, використаних урядами Франції, Німеччини, Нідерландів, Іспанії і Великобританії.

У плані загальної стратегії реструктуризації:

- Перспективне планування реструктуризації дозволяє створити альтернативні робочі місця і інфраструктуру для залучення нових інвестицій до виникнення в них потреби. У відсутність такого планування будь-які діючі служби будуть переобтяжені новими потребами, що приведе до неприйнятної затримки між втратою робочих місць і створенням нових можливостей. Крім того, нові працедавці з більшою вірогідністю інвестують засоби або перебазуються в нові райони, вже охоплені економічною активністю, і потребуватимуть додаткових стимулів, якщо економічна і соціальна депресія вже почалася.
- Між всіма сторонами повинен існувати активний обмін інформацією. Успішному досягненню економічного відродження значно важко за наявності антипатії між основними зацікавленими сторонами, будь то профспілки, уряди або самі фірми. Украй важливе значення має розуміння повною мірою потенційних проблем, що стоять перед групами населення, що торкнулися, і досягнення загальної згоди відносно найбільш оптимальній лінії на зведення до мінімуму наслідків реструктуризації промисловості.
- Створення в умовах консенсусу керівної управлінської структури дає значний позитивний ефект в плані повсякденного здійснення проектів відродження економічної діяльності.
- На всіх рівнях участі в програмах економічного відродження може бути корисним використання осіб, що володіють спеціальними навиками у області дослідження і забезпечення джерел проектного фінансування в приватному секторі, у урядів і в міжнародних установах.
- Стратегіями економічного відродження повинні враховуватися потреби як трудових ресурсів, безпосередньо зачеплених реструктуризацією, так і майбутнього покоління. Між ними не обов'язково існує безпосередня сумісність в плані їх сподівань і здібностей, оскільки майбутні трудові ресурси мають можливість досягти вищих рівнів компетентності завдяки безперервному навчанню, тоді як найбільш насущна потреба осіб, що втратили роботу, полягає в збереженні прожиткового доходу і задоволенні інших потреб.
- Ранній вихід на пенсію широко і успішно використовується для скорочення чисельності осіб, що потребують роботи. Подібне рішення припускає, зрозуміло, довгостроковий обов'язок містити працездатних людей в працездатному віці, а також їх перехід з категорії платників внесків в категорію одержувачів пенсій з соціального страхування. Встає також питання про втрату майстерності, яка не може бути передана молодим працівникам, хоча у осіб, офіційно позбавлених права на роботу, зберігається можливість участі в тіньовій економіці.

- Підвищення рівня освіти і професійного навчання повсюдно вважається найважливішим елементом соціального і економічного відродження. Хоча у минулому для шахтарських районів нерідко був характерний низький рівень успішності в учбових закладах, що вабило в подальшому пристосування професійного навчання до конкретних потреб гірничодобувної промисловості, наступним поколінням буде потрібно значно більш всебічну освіту – аж до вищої – для того, щоб вони могли успішно адаптуватися в майбутніх економічних умовах.
- Широко поширена думка про те, що малі і середні підприємства забезпечують великі потенційні можливості для економічного відродження неблагополучних в плані зайнятості районів, чим крупні капіталомісткі фірми. Проте, крупні фірми можуть забезпечити значні переваги, що виражаються в непрямій зайнятості у поставальників, і можна провести аналогію з комерційними торговими центрами, де крупні «опорні магазини» формують середовище, що дозволяє успішно функціонувати іншим фірмам.
- Слід віддавати собі звіт в необхідності змін в умовах як працедавців, так і працівників під час переходу кадрів з жорстко структурованого виробничого середовища, наприклад з якої-небудь галузі, контрольованої державою, до працедавців, що діють в умовах вільного ринку. Для цього неминуче буде потрібно певний час. У плані місцевих громад, що зачіпаються реструктуризацією:
- Владам слід публічно демонструвати свою прихильність підтримці економічної активності в районах вугільних родовищ і те, що вони не байдужі до того, що переживається цими районами економічному занепаду. Таким чином, між громадами і особами, що відповідають за здійснення програм відродження, повинен існувати тісний взаємозв'язок, покликаний забезпечити належне задоволення потреб общин.
- Важливо розуміти, що із зникненням або істотним згортанням діяльності крупного працедавця в тій або іншій общині, її члени переживають почуття втрати, схоже з відчуттям втрати. Це необхідно враховувати в короткостроковому плані, хоча населенню важливо також мати перед собою перспективу, що пов'язується з політикою, що проводиться.
- Навіть у разі припинення діяльності крупного працедавця громадам як і раніше необхідні певні орієнтири і відчуття індивідуальності. З цієї причини відновлення навколишнього середовища з включенням певних елементів колишньої галузі, а також з використанням визнаних механізмів общини має важливе значення, оскільки дозволяє громадам зробити перехід до майбутньої соціальної і економічної структури, зберігаючи здатність не поривати з середовищем, в якому багато хто проведе все своє життя.
- Уряду слід підтримувати функціонування комунальних служб на всіх рівнях для забезпечення безперервності обхвату ними жителів. При цьому може виникати необхідність в додатковій фінансовій підтримці об'єктів соціальної сфери, наприклад бібліотек, шкіл і поліклінік, а також в збільшенні субсидування суспільного транспорту. Це тим більше актуально у разі перекладу відповідальності за експлуатацію об'єктів соціальної сфери з гірничодобувної компанії на місцеві органи управління. Слід також розглянути питання про зниження місцевого підприємницького податку з магазинів общини з тим, щоб вони могли продовжувати надання основних послуг місцевим жителям в процесі економічного відродження.
- Необхідно оцінити на ранньому етапі потреби населення общин, що торкнулися, в житті, особливо в тих випадках, коли за умовами трудової угоди працівникам вугільної промисловості надавалося безкоштовне або субсидійоване житло. Слід оцінити поточні потреби в експлуатаційних витратах разом з витратами на приведення неа-

декватного житлового фонду у відповідність з прийнятними стандартами.

- Необхідно також підтримати створення і фінансування організацій самопомогли або громадських організацій, здатних забезпечити місцевому населенню основні послуги. Хоча подібні організації часто укомплектовані добровольцями, вони здатні виконувати корисну функцію, підтримуючи відчуття спільності, а також надаючи населенню можливість придбати нову кваліфікацію, що дозволяє йому знов влитися в ринок праці.
- За відсутності шансу на прихід нових працедавців у віддалені населені пункти, де був припинений видобуток вугілля, властям може бути доцільніше виділити кошти на переселення жителів, чим забезпечувати тривалу підтримку обслуговування населення, що скорочується природним чином.

У плані окремої особи:

- Особам, зачепленим реструктуризацією промисловості, необхідна індивідуальна підтримка організацій, яким вони можуть довіряти: це не може бути їх колишній працедавець, якщо реструктуризація проходить в обстановці соціального конфлікту.
- Перепідготовка повинна відповідати потребам потенційних майбутніх працедавців, які в ідеалі повинні бути залучені в учбовий процес, навіть якщо він фінансується державою.
- Консультації щодо пошуку роботи, потрібних навиків і навчання повинні надаватися на індивідуальній основі. Слід заохочувати осіб, зачеплених реструктуризацією промисловості, користуватися подібними послугами, особливо у випадках стриманого відношення до необхідності проведення реструктуризації.
- Важливе значення має також надання незалежних фінансових консультацій особливо у випадках виплати особам паушальної компенсації, що звільняються.
- Може виникнути необхідність в проміжній підтримці доходів в тій або іншій формі, зокрема в тих випадках, коли колишні шахтарі вимушені влаштуватися на низькооплачувану роботу.
- Нереально чекати, що найбільш «традиціоналістські» промислові робочі, наприклад шахтарі, володітимуть підприємницькими навиками, необхідними для досягнення успіху в самостійній підприємницькій діяльності, хоча ці навики часто заохочуються як важливий інструмент забезпечення альтернативних робочих місць.

У плані витрат:

- Не існує дешевого способу реструктурувати або закрити давно існуючу галузь промисловості. Владою повинні бути передбачені достатні бюджетні асигнування на: фізичну реструктуризацію або процес закриття; екологічне оздоровлення ділянок; створення нової інфраструктури і торгових підприємств; залучення нових працедавців шляхом створення стимулів і надання фінансових пільг; надання допомоги колишнім працівникам, що залишаються на ринку праці, у пошуках роботи і в навчанні; поліпшену учбову мережу для молодих людей і осіб з особливими потребами; довгострокову фінансову підтримку для осіб, що йдуть на пенсію до досягнення пенсійного віку; посібники з соціального страхування для безробітних або осіб, що втратили працездатність за станом здоров'я; довгострокові пенсійні виплати пенсіонерам; подальшу підтримку функціонування комунальних служб.

Порядок державної підтримки галузі. Як вже зазначалося, одним із основних напрямків реформування в сфері вугільної промисловості, є порядок державної підтримки галузі. Зокрема, зазначені відносини регулюються Регламентом Ради ЄС від 23 липня 2002 року №1407/2002 про державну допомогу вугільній промисловості [51]. Регламентом встановлені правила надання державної допомоги вугільній промисловості з метою внеску у її реструктуризацію. Ці правила враховують: соціальні та ре-

гіональні аспекти сектору, що підлягає реструктуризації; потребу підтримання, як превентивний захід, мінімальної кількості виробництва природного вугілля з метою гарантування доступу до резервів.

У статті 2 містяться визначення термінів, які застосовуються у цьому Регламенті. Згідно з цією статтею вугілля означає вищої, середньої та низької якості вугілля категорій А та В, встановлені Економічною Комісією ООН по Європі. Відповідно до статті 3 Регламенту допомога вугільній промисловості може визнаватися сумісною з функціонуванням спільного ринку тільки якщо вона відповідає умовам глави 2, без шкоди державній допомозі стосовно дослідження та технологічного розвитку, охорони навколишнього природного середовища та тренування. Допомога може покривати лише витрати, пов'язані з вугіллям для виробництва електричної енергії, комбінованого виробництва теплової та електричної енергії, виробництва коксу та тепла домен у сталевій промисловості. У главі 2 визначені категорії допомоги вугільній промисловості.

Стаття 4 цієї глави присвячена допомозі для зменшення діяльності. Згідно з цією статтею допомога підприємству, призначена спеціально для покриття поточних втрат виробничих одиниць може бути визнана сумісною зі спільним ринком лише у разі відповідності таким умовам: управління зазначеними виробничими одиницями складає частину закритого плану, термін виконання якого не може перевищувати 31 грудня 2007 року; допомога, визначена в еквіваленті на тону вугілля, не може перевищувати різницю між передбачуваною вартістю продукції та передбачуваним прибутком за вугілля за рік. Допомога, як правило, сплачується, повинна щорічно коригуватися на основі фактичної вартості та прибутку, не пізніше як на кінець року, у якому здійснювалося виробництво вугілля, наступного за роком, на який надавалася допомога; розмір допомоги у еквіваленті за тону вугілля не може призводити до ситуації, коли ціни на вугілля Співтовариства будуть нижчими, ніж ціни на вугілля аналогічної якості з третіх країн; допомога не повинна призводити до будь-яких руйнувань конкуренції між покупцями вугілля та користувачами у Співтоваристві; допомога не повинна призводити до будь-якого руйнування конкуренції на ринку електроенергії, ринку комбінованого виробництва палива та електричної енергії, ринку коксу та ринку сталі.

Стаття 5 присвячена допомозі для доступу до резервів вугілля. Згідно з цією статтею Держави-Члени можуть, у відповідності до частин 2 та 3, надавати допомогу підприємству, яке планує спеціально виробляти виробничі одиниці або групи виробничих одиниць, виключно у випадку, якщо допомога сприяє доступу до резервів вугілля. Виробнича одиниця може отримати допомогу лише на категорії, визначені у частинах 2 або 3. На інші цілі допомога не може надаватися. Допомога для початкових інвестицій Допомога, призначена для покриття початкових інвестицій, може бути визнана сумісною із спільним ринком лише у випадку, якщо вона відповідає умовам, визначеним у пунктах с, d та e Статті 4 та наступним умовам: допомога повинна надаватися діючим виробничим потужностям, які не отримували допомогу відповідно до Статті 3 Рішення №3632/93/ECSC або які отримували допомогу, схвалену Комісією відповідно до Статті 3 та які продемонстрували здатність досягати конкурентної позиції щодо цін на вугілля аналогічної якості від третіх країн; виробничі одиниці повинні складати виробничий план та фінансовий план, які показують, що допомога, яка надається на відповідний інвестиційний проект забезпечить економічну життєздатність цих виробничих потужностей; допомога, яка надається, не повинна перевищувати 30% загальної вартості відповідного інвестиційного проекту, та забезпечувати конкурентноздатність продукції по відношенню до цін на вугілля аналогічної якості від третіх країн. Допомога, яка надається у відповідності з цим параграфом, як у формі одноразового платежу, так і протягом декількох років, не може сплачуватися після 31 грудня 2010 року.

Допомога, призначена на покриття втрат поточного виробництва, може бути визнана сумісною зі спільним ринком лише у випадку, якщо вона відповідає умовам, визначеним у пунктах b або e Статті 4 та наступним умовам: управління відповідними виробничими одиницями або групами виробничих одиниць в аналогічних підприємствах складає частину плану для доступу до резервів вугілля; допомога може надаватися виробничим одиницям, які з частковим відношенням до рівня та типу виробничих витрат, та в межах лімітів кількості природного вугілля, що виробляється у відповідності з планом, визначеним у пункті a, досягають найкращих економічних результатів.

Стаття 6 присвячена зменшенню допомоги. Відповідно до цієї Статті загальний обсяг допомоги вугільній промисловості, наданої у відповідності до Статті 4 та частини 3 Статті 5, повинен слідувати знижувальній тенденції з метою досягнення у результаті значного зменшення. Допомога на зниження активності згідно зі статтею 4 не може надаватися після 31 грудня 2007 року.

Загальний обсяг допомоги вугільній промисловості, наданій відповідно до Статей 4 та 5, не повинен перевищувати, у будь-який рік після 2003, обсяг допомоги, дозволеної Комісією у відповідності до статті 3 та 4 Рішенням № 3632/93/ECSC на 2001 рік.

На часткову відміну попереднього підпараграфу, для держав-членів, які приєдналися до Європейського Союзу 1 травня 2004 року, загальний обсяг допомоги вугільній промисловості, наданий у відповідності зі Статтями 4 та 5, не повинен перевищувати, на будь-який рік після 2004, обсяг допомоги, дозволеної Комісією у відповідності до Статті 10 на 2004 рік.

Стаття 7 присвячена допомозі на покриття виняткових витрат. Згідно з цією Статтею державна допомога надається підприємствам, які здійснюють або здійснили діяльність, пов'язану із виробництвом вугілля, для надання можливості їм покрити свої витрати, які виникають, або виникли внаслідок раціоналізації чи реструктуризації вугільної промисловості, що не пов'язані з поточним виробництвом («спадковий обов'язок»), може бути визнана сумісною із спільним ринком при умові, що виплачений обсяг не перевищує відповідні витрати. Така допомога може використовуватися для покриття витрат, понесених підприємствами, які здійснюють або здійснили реструктуризацію, тобто, витрати, що відносяться до захисту навколишнього природного середовища або колишніх місць розташування вугільних шахт; витрати, понесені декількома підприємствами.

Категорії витрат, що виникли у зв'язку з раціоналізацією та реструктуризацією вугільної промисловості визначені у Додатку.

У Статті 8 визначені загальні положення. Згідно з цією статтею дозволений розмір допомоги, що надається у відповідності з будь-якими положеннями цієї постанови, повинен обчислюватися з урахуванням допомоги, наданої з цією ж метою, у будь-якій формі, за рахунок будь-яких інших національних джерел. Будь-яка допомога, отримана підприємствами, повинна відображатися на рахунках прибутків та збитків окремим пунктом доходу, окремо від товарообігу. У випадку, якщо підприємство, яке отримало допомогу, здійснює не тільки діяльність з видобутку вугілля, отримані грошові фонди у вигляді допомоги повинні відображатися на окремих рахунках з метою забезпечення прозорості фінансових потоків. Управління фондами має здійснюватися таким чином, щоб не допустити їх використання для інших видів діяльності.

Згідно зі Статтею 9 Регламенту держави-члени, які надають допомогу вугільній промисловості, повинні надати Комісії всю необхідну інформацію, з метою підтвердження виробничої потужності, яка є частиною плану доступу до вугільних резервів, мінімальний рівень, необхідний для забезпечення такого доступу, а також категорії допомоги, визначені у цій постанові, прийнятні типи допомоги, з урахуванням специфі-

ки вугільної промисловості у кожній державі-члені. Виробничі витрати, обчислені у відповідності з тримісячними планами витрат, направляються до Комісії вугільними підприємствами або їхніми асоціаціями. Вугільні підприємства включають звичайну амортизацію та відсоток на позичений капітал до їхньої калькуляції виробничих витрат. Допустимі відсоткові витрати на позичений капітал повинні базуватися на ринкових ставках відсотків та обмежуватися операціями (процесами), визначеними у пункті е статті 2.

Держави-члени, які планують надати допомогу на обмеження діяльності у відповідності до статті 4, повинні попередньо надати Комісії закритий план для виробничих одиниць не пізніше 31 жовтня 2002 року. Цей план повинен включати такі мінімальні елементи: опис виробничих потужностей; дійні або очікувані виробничі витрати по кожному виробництву вугілля на вугільний рік; ці витрати обчислюються у відповідності з частиною 3; очікуване виробництво вугілля, на один вугільний рік, виробничими одиницями, які складають предмет закритого плану; очікуваний обсяг допомоги на зниження активності на вугільний рік.

Держави-члени, які планують надати допомогу відповідно до частини 2 Статті 5, повинні до 31 грудня 2002 року, надати Комісії приблизний план доступу до вугільних резервів. План повинен містити, як мінімум, об'єктивно визначені критерії, такий як економічна життєздатність, що має бути досягнута виробничими одиницями з метою отримання допомоги для інвестиційних проектів.

Держави-члени, які планують надати допомогу у відповідності до частини 3 статті 5, повинні до 31 жовтня 2002 року, надати Комісії план доступу до вугільних резервів. Цей план повинен містити такі мінімальні елементи: об'єктивно обраний критерій, якому повинні відповідати виробничі потужності з метою включення до плану; опис виробничих одиниць або груп виробничих одиниць у таких же вугільних підприємствах, які відповідають такому обраному критерію; реальні або очікувані виробничі витрати для кожної виробничої одиниці на один вугільний рік; ці витрати обчислюються у відповідності з частиною 3; виробничий план або фінансовий план для кожної виробничої одиниці або групи виробничих одиниць такого ж підприємства відображає бюджетні принципи держав-членів; очікуване виробництво вугілля, на вугільний рік, що здійснюється виробничими одиницями або групами виробничих одиниць на аналогічному підприємстві складає частину плану доступу до вугільних резервів; очікуваний розмір допомоги на доступ до вугільних резервів для кожного вугільного року; відповідні частини належного вугілля та відновлювальних джерел енергії по відношенню до обсягу прийнятих природних джерел енергії, які досягають мети енергетичної безпеки в межах належного розвитку та їхня очікувана зростаюча або зменшувальна тенденція.

Держави-члени, які вступили до ЄС 1 травня 2004 року, повинні надати вищезазначені плани якомога швидше, але не пізніше 31 серпня 2004 року. Держави-члени повинні повідомляти Комісію про будь-яку фінансову допомогу вугільній промисловості протягом вугільного року, визначаючи природу допомоги з посиланням на форми допомоги, визначені у статтях 4, 5 та 7. Регламент вводиться в дію з 24 липня 2002 року та застосовується до 31 грудня 2010 року. Регламент застосовується прямо всіма Державами-Членами. На виконання зазначеного Регламенту Комісією прийнято Рішення від 17 жовтня 2002 року №2002/871/ЄС, яке встановлює основні засади надання інформації [52].

5.1.5. Реформування в галузі шахтового добування вугілля в Україні (порівняльний аналіз, проблеми та рекомендації щодо їх вирішення)

З початку 1990-х років вугільної промисловості в Україні довелося пережити важкий період перетворень. Вона зіткнулася з безліччю несприятливих чинників, серед

яких: різке скорочення попиту на вугілля; створення системи регулювання енергетичного сектора, що потребує більшої конкурентоспроможності; поступовий відхід держави з енергетичного сектора; необхідність вирішувати складні соціальні задачі і проблеми, пов'язані із зайнятістю і охороною навколишнього середовища; впровадження нових технологій на підтримку газових електростанцій.

Паралельні зміни в електроенергетичному секторі сприяли тому, що майбутнє вугільного сектора стало ще більш невизначеним. Додаткові труднощі в здійсненні процесу реструктуризації були обумовлені тим, що історично вугільна промисловість має ще і політичне значення і проблеми, що виникають в цій галузі, використовуються як засіб впливу на суспільство протягом проведення передвиборчих компаній. Реформування в галузі шахтового добування вугілля в Україні відбувається починаючи з набуття Україною незалежності. Не зважаючи на те, що цій галузі Президенти і уряди країни приділяли значну увагу, принципи та підходи до реформування цієї важливої для держави галузі не можна вважати послідовними.

Відповідно до Указу Президента України «Про заходи щодо підвищення ефективності управління вугільною галуззю та її розвитку» від 6 липня 2004 року № 752/2004 [53] з метою забезпечення дальшої структурної перебудови і розвитку вугільної галузі, створення цілісного комплексу з видобутку та переробки вугілля для забезпечення економічної безпеки держави, проведення єдиної організаційно-технічної, інноваційно-інвестиційної та фінансово-економічної політики в цій галузі Президент визнав за необхідне здійснення невідкладних заходів щодо підвищення ефективності управління вугільною галуззю та її розвитку. В зв'язку з цим Кабінету Міністрів України доручено: для забезпечення структурної перебудови вугільної галузі, її розвитку визначити переліки: прибуткових та потенційно прибуткових підприємств вугільної галузі (вугледобувні і вуглепереробні підприємства), науково-дослідних та проектно-конструкторських установ і організацій галузі, які (частку майна яких) доцільно зберегти у державній власності для забезпечення енергетичної безпеки держави; державних підприємств вугільної галузі, для розвитку яких необхідно залучити недержавні інвестиції і які можуть бути приватизовані; державних підприємств вугільної галузі, які доцільно передати в оренду їх трудовим колективам; забезпечити в установленому порядку: укрупнення та корпоратизацію протягом шести місяців підприємств, зазначених у підпунктах а та б пункту 1 цієї статті, а також укладання договорів оренди підприємств, зазначених у підпункті в пункту 1 цієї статті; приватизацію відкритих акціонерних товариств, зазначених у підпункті б пункту 1 цієї статті, єдиними пакетами акцій під зобов'язання щодо розв'язання економічних, соціальних, екологічних та інших проблем цих товариств; ліквідацію до 1 липня 2006 року збиткових підприємств вугільної галузі, що перебувають у державній власності; завершення до 1 липня 2006 року передачі об'єктів соціальної інфраструктури підприємств вугільної галузі, насамперед, житлового фонду, з державної до комунальної власності або їх приватизацію; здійснити у тримісячний строк заходи щодо створення в установленому порядку Національної акціонерної компанії «Вугілля України», у тому числі: затвердити Статут Компанії; передати до статутного фонду Компанії: 100 відсотків акцій відкритих акціонерних товариств, створених відповідно до підпункту а пункту 2 цієї статті, а також державну частку в майні інших суб'єктів господарювання вугільної галузі, яку доцільно зберегти у державній власності для забезпечення енергетичної безпеки держави. На період до проведення в установленому порядку корпоратизації та передачі до статутного фонду Компанії пакетів акцій зазначених акціонерних товариств ужити заходів щодо надання Компанії організаційно-господарських повноважень стосовно відповідних підприємств; цілісні майнові комплекси науково-дослідних та проект-

но-конструкторських установ і організацій вугільної галузі, зазначених у підпункті а пункту 1 цієї статті. В подальшому вирішити питання про створення у установленому порядку на базі цього майна дочірніх підприємств Компанії; визначити структуру органів управління Компанії, внести за поданням Міністерства палива та енергетики України пропозицію щодо кандидатури для призначення керівника Компанії та призначити органи управління Компанії; визначити ефективні механізми управління Компанією, її активами, залучення інвестицій, кредитів, інших позикових коштів для розвитку Компанії; вирішити в установленому порядку питання про закріплення в державній власності 100 відсотків акцій Компанії, а також недопущення відчуження Компанії, акцій та іншого переданого їй майна з державної власності; до законодавчого врегулювання питання про управління об'єктами державної власності здійснювати управління 100 відсотками акцій Компанії; забезпечити вдосконалення механізмів надання державної підтримки в галузі.

На виконання зазначеного Указу Президента України Кабінет Міністрів України постановою від 15 жовтня 2004 року №1363 постановив: створити Національну акціонерну компанію «Вугілля України» [54] у формі відкритого акціонерного товариства; установити, що статутний Фонд Компанії формується шляхом передачі до нього: 100 відсотків акцій відкритих акціонерних товариств, які утворюються після здійснення передбачених цією постановою заходів на базі майна державних прибуткових та потенційно прибуткових підприємств, зазначених у додатку 1; пакетів акцій, що належать державі у статутних фондах господарських товариств, зазначених у додатку 2; залишити у державній власності пакети акцій у статутних фондах господарських товариств, зазначених у додатку 2, та товариств, які утворюються відповідно до абзацу другого пункту 2 цієї постанови, що передаються до статутного фонду Компанії.

Зазначеною постановою Кабінет Міністрів України затвердив Статут Компанії «Вугілля України». Згідно з пунктом 5 Статуту метою діяльності Компанії є створення умов для надійного та ефективного функціонування і розвитку вугільної галузі, забезпечення економічної, енергетичної безпеки держави та управління державним майном, залучення інвестицій, отримання прибутку. Відповідно до пункту 6 Статуту предметом діяльності Компанії є, зокрема: забезпечення провадження на засадах ринкових відносин діяльності господарських товариств, акції яких передано до статутного фонду Компанії, та її дочірніх підприємств; організація ефективного збуту (продажу) вугілля, іншої продукції, виконання робіт та надання послуг, сприяння проведенню своєчасних розрахунків за реалізовану вугільну продукцію; проведення ефективної цінової політики та вжиття заходів до оптимізації виробничих витрат; участь у забезпеченні використання державних і галузевих програм; координація діяльності господарських товариств, акції яких передано до статутного фонду Компанії, та її дочірніх підприємств; забезпечення проведення єдиної технічної, інноваційної, цінової, фінансової та інвестиційної політики господарськими товариствами, акції яких передано до статутного фонду Компанії, та її дочірніми підприємствами; організація експлуатації родовищ корисних копалин; удосконалення роботи із споживачами вугільної продукції; здійснення заходів з комплексного використання природних ресурсів і ресурсозбереження; удосконалення системи технічного контролю, проведення єдиної технічної політики з метою підвищення якості вугілля, розроблення стандартів і технічних умов; концентрація та розпорядження фінансовими ресурсами для реалізації інвестиційних проектів, налагодження ефективного співробітництва між господарськими товариствами, акції яких передано до статутного фонду Компанії, її дочірніми підприємствами та іншими суб'єктами підприємницької діяльності.

Через рік, у липні 2005 року Указом Президента від 25.07.2005р. №1123/2005 «Про

заходи щодо вдосконалення державного управління вугільною промисловістю» [55] попередній Указ Президента визнано таким, що втратив чинність. Одночасно цим Указом передбачено з метою підвищення керованості вугільною галуззю реорганізувати Міністерство палива та енергетики України шляхом виділення із його складу Міністерства вугільної промисловості України та визначити його головним (провідним) органом у системі центральних органів виконавчої влади з питань забезпечення реалізації державної політики у вугільній промисловості. Положення про Міністерство вугільної промисловості затверджено Указом Президента України від 5 жовтня 2005 року № 1417/2005 [45].

У зв'язку із створення Мінвуглепрому 1 жовтня 2005 року було ліквідовано НАК «Вугілля України». Із створенням Міністерства структура управління вугільною промисловістю стає триступінчатою «міністерство–держпідприємство–шахта». Про це, зокрема, йшла мова і в Концепції розвитку вугільної галузі на 2005-2030 роки. Формування нової структури планується завершити до 2006 року. Якщо бути точним, то йдеться про відтворення у загальних рисах структури, яка існувала кілька років тому. Схожа система передбачалася Указом Президента Л.Кучми від 1996 року «Про структурну перебудову вугільної галузі» [56]. Цей документ також передбачав «створення державних підприємств на базі шахт і інших структурних підрозділів, що не числяться юридичними особами», якими також управляв Мінвуглепром. Указ також передбачав корпоратизацію цих підприємств і подальшу приватизацію частини з них. Правда, тоді всупереч Указу більшість підприємств так і не були корпоратизовані. Саме це на – думку Мінвуглепрому – є основною причиною недоцільності наявності в даний час НАКа.

Враховуючи, що держава розглядає вугільну галузь як одну з ключових для вітчизняної економіки, а також велику кількість невирішених проблем і високу частку державного сектора (у власності держави – близько 80% шахт), можна вважати, що створення єдиного органу галузевого управління на сьогодні є оптимальним варіантом.

7 липня 2005 року КМ України затвердив «Концепцію розвитку вугільної галузі на 2005-2030 роки» [57] та вніс зміни в програму «Вугілля України». Концепція передбачає 3 етапи розвитку: 2006-2010 роки, 2011-2015 роки, 2016-2030 роки. Зокрема, на першому етапі планується збільшити прогнозний об'єм видобутку вугілля до 90,9 млн. тонн в порівнянні з 80,1 млн. тонн вугілля здобутого в 2004 році. Для цього потрібно реконструювати старі шахти, в яких ще є запаси палива, а також побудувати 3 нових вугледобувних підприємства. Реалізація цього етапу програми дозволить до 2010 року повністю забезпечити власні потреби України в енергетичному вугіллі і на 87% потреби у вугіллі, що кокується.

На підставі проведеного аналізу законодавства ЄС та законодавства України вважається доцільним розроблення та прийняття Закону України «Про державну підтримку вугільної промисловості», у якому слід закріпити основні принципи державної підтримки цієї галузі, визначені у законодавстві ЄС.

5.1.6. Підвищення ефективності управління шахтами в ЄС

Питання підвищення ефективності управління шахтами в ЄС не підлягає регулюванню директивами ЄС.

Політика ЄС по відношенню до вугільної галузі не передбачає субсидування збиткових підприємств. Разом з тим, передбачається субсидування заходів щодо закриття шахт та перепрофілювання регіонів їх розташування, оскільки більшість країн-членів ЄС прийняли рішення про суттєве скорочення видобування вугілля на власній території та успішно реалізують відповідні програми. Закриттю не підлягають лише ті шахти, що не є прибутковими. Тобто, фактично в країнах-членах ЄС створені умови,

за яких шахти, переважна більшість яких знаходиться в приватній власності, або здійснюють прибуткову діяльність, або підлягають закриттю.

Таким чином, підвищення ефективності управління шахтами в ЄС забезпечується ринковими умовами функціонування підприємств вугільної галузі. В умовах відсутності державних дотацій на покриття збитків шахт та приватної власності на шахтні підприємства, ефективне управління є єдиною запорукою функціонування таких підприємств.

5.1.7. Підвищення ефективності управління шахтами в Україні (порівняльний аналіз, проблеми та рекомендації щодо їх вирішення).

У наш час керівництво України приділяє значну увагу підвищенню ефективності управління шахтами шляхом залучення на них приватних власників. Так, наприкінці серпня 2005 року Президент України доручив Міністрові вугільної промисловості підготувати вугільну галузь до приватизації. На думку Президента в цих питаннях Україна повинна скористатися позитивним досвідом Росії і Польщі щодо приватизації вугільних підприємств. Але перед тим, як приступати до приватизації, необхідно вирішити проблеми з кредиторською заборгованістю і соціальними боргами.

Мінвуглепром вважає, що приватизація галузі дозволить суттєво підвищити ефективність управління шахтами в Україні. У зв'язку з зазначеним, Мінвуглепром готується проект Закону про приватизацію 5-ти великих вугільних холдингів, який планується прийняти до кінця року. Мінвуглепром також планує ініціювати перегляд результатів приватизації ряду збагачувальних фабрик і практично всіх машинобудівних заводів, що входять в об'єднання «Вуглемаш».

Реалізація зазначених заходів із передачі збиткових шахт до приватних власників та поступове зниження дотування збиткових підприємств шахтної галузі повністю збігається з принципами і підходами, що використовують країни-члени ЄС, і створить умови для підвищення ефективності управління шахтами в Україні.

5.2. Правове регулювання альтернативних джерел енергії

5.2.1. Регулювання ринку відновлювальних джерел енергії в ЄС

Розвиток відновлювальної енергії – зокрема, енергії вітру, води, сонячної енергії та біомаси – центральна мета енергетичної політики Європейської комісії. Можна виділити такі причини цього: Відновлювальна енергія відіграє важливу роль у зниженні викидів CO₂, що є головною метою Співтовариства; зростання частки відновлювальної енергії в енергетичному балансі постійно відбувається. Це також допомагає удосконаленню безпеки постачання енергії шляхом зменшення зростання залежності Співтовариства від імпортованих енергетичних ресурсів; очікується, що відновлювальні енергетичні ресурси будуть економічно конкурентноспроможними у порівнянні з традиційними джерелами.

Одним із перших правових актів Європейського Союзу, присвячених правовому регулюванню відносин, пов'язаних із відновлювальними джерелами енергії, стала Зелена книга Європейської Комісії від 20 листопада 1996 року. Головною метою прийняття даного документу було визначено розпочати дискусію стосовно найбільш термінових і важливих заходів щодо відновлювальних джерел енергії, визначити цілі, перепони та методи, які мають бути застосовані.

Поточна ситуація на момент прийняття Зеленої книги була такою. Європейський Союз мав значний потенціал відновлювальних джерел енергії, але він належним чином не використовувався. Частка використання відновлювальних джерел енергії сягала 6% від валового внутрішнього споживання енергії. За прогнозними оцінками ця

величина має збільшитись до 7,4% – 9% до 2010 року.

До переваг використання відновлювальних джерел енергії було віднесено такі: використання відновлювальних джерел енергії відповідає загальній стратегії сталого розвитку; допомагає зменшити залежність Європейського Союзу від імпорту енергоносіїв і таким чином забезпечує безпеку постачання; допомагає підвищити конкурентноздатність європейської промисловості в цілому; має позитивний вплив на регіональний розвиток та працевлаштування; користується підтримкою громадськості.

До перепон, які перешкоджають широкому використанню відновлювальних джерел енергії, віднесено: великі капітальні витрати та тривалий час їх повернення; різні особи, що приймають рішення про стосовно відновлювальних джерел енергії, недостатньо ознайомлені з їхнім потенціалом; загальна протидія змінам; невирішені економічні та технічні проблеми приєднання до централізованих електричних мереж; труднощі, пов'язані із сезонними змінами деяких джерел енергії (сонячна та вітрова енергія); деякі джерела енергії потребують наявності відповідної інфраструктури.

Зеленою книгою визначається завдання збільшити частку відновлювальних джерел енергії до 12% від валового внутрішнього споживання енергії у 2010 році. Для виконання поставленого завдання необхідно, щоб держави-члени взяли на себе відповідні зобов'язання, а Європейський Союз прийняв політичні рішення щодо: внутрішнього енергетичного ринку (системи кредитів, гармонізації податкового законодавства, державної допомоги, стандартизації); спеціальної фінансової підтримки (програма ALTENER: 40 млн. ЕКЮ на період з 1993 року до 1997 року); збільшення частки відновлювальних джерел енергії у наукових програмах та програмах підтримки розробок (JOULE, THERMIE); регіональної політики підтримки розповсюдження відновлювальних джерел енергії, зокрема, у периферійних та сільськогосподарських районах; відповідної аграрної політики, спрямованої на виробництво та розвиток придатних джерел енергії; використання потенціалу відновлювальних джерел енергії для економічного розвитку країн центральної та східної Європи, країн Середземноморського басейну та країн, що розвиваються.

За результатами дискусії Зеленої книги була прийнята Біла книга у 1997 році, яка визначила стратегію Європейського Союзу та план дій. Біла книга підтвердила головне завдання визначене ще в Зеленій книзі, а саме досягнення до 2010 року 12% енергії відновлювальних джерел в загальному споживанні електроенергії. Для досягнення цієї мети кожна держава-член ЄС має спрямувати свої зусилля на: збільшення використання потенційно доступних відновлювальних джерел енергії; сприяння подальшому зниженню рівня CO₂; зменшення енергозалежності; розвиток національної економіки; створення нових робочих місць.

Для досягнення поставленого завдання знадобиться близько 95 млрд. ЕКЮ інвестицій на період з 1997 до 2010 року. За попередніми оцінками виконання поставленого завдання забезпечить: створення від 500 до 900 000 нових робочих місць; річну економію на паливі у розмірі 3 млрд. ЕКЮ починаючи з 2010 року; зменшення імпорту палива на 17,4%; зменшення емісії CO₂ на 402 млн. тон в рік з 2010 року.

Головною метою плану дій є забезпечення рівних ринкових можливостей для енергії з відновлювальних джерел енергії без надмірних фінансових обтяжень. З цією метою складено перелік першочергових заходів, до яких віднесено: недискримінаційний доступ до ринку електроенергії; податкові та фінансові заходи; нові ініціативи стосовно використання біоенергії для потреб транспорту, виробництва тепла та електроенергії, та, зокрема, спеціальні заходи, спрямовані на збільшення ринкової частки біопалива, розповсюдження використання біогазу та розвитку ринків твердої біомаси; підтримка використання відновлювальних джерел енергії (таких, як сонячна енергія)

при реконструкції старих і будівництві нових будинків.

У Білій книзі констатується, що на цей момент приділяється недостатня увага відновлювальним джерелам енергії у політиці ЄС, програмах та бюджеті. План дій має на меті привернути більшу увагу до відновлювальних джерел енергії при прийнятті рішень у таких сферах, як: навколишнє природне середовище; працевлаштування; конкуренція та державна допомога; технологічні розробки та розвиток, зокрема за програмою JOULE-THERMIE; регіональна політика; загальна аграрна політика та розвиток сільської місцевості; зовнішні відносини, зокрема, за програмами PHARE, TACIS, MEDA.

21 вересня 2001 року була прийнята Директива 2001/77/ЄС Європейського парламенту та Ради про впровадження електроенергії з відновлювальних джерел енергії на внутрішньому ринку електроенергії. Директива 2001/77/ЄС спирається на Білу книгу, яка підтверджує мету досягнення 12% валового внутрішнього споживання енергії з відновлювальних джерел до 2010 року, при цьому електроенергія з них буде складати 22,1%. Директивою 2001/77/ЄС також передбачається ряд заходів, які необхідно вжити для виконання зобов'язань, прийнятих ЄС відповідно до Кіотського протоколу 1997 року. У Директиві 2001/77/ЄС констатується, що на цей час Європейський Союз займає лідируючу позицію серед країн світу щодо розвитку нових технологій, пов'язаних з відновлювальними джерелами енергії. В зв'язку з цим Директива 2001/77/ЄС має на меті підтримувати збільшення значення такої енергії, поважаючи загальні принципи внутрішнього ринку. Директива 2001/77/ЄС стосується електроенергії, виробленої з невидобувних відновлювальних джерел енергії, таких, як вітрова, сонячна, геотермальна енергія, енергія хвиль та припливів, гідро електроенергія, біомаса, газ органічних відходів, газ стічної води та біогаз. Не пізніше 27 жовтня 2002 року та далі кожні 5 років держави-члени зобов'язані публікувати звіт, який має передбачати завдання кожної держави щодо подальшого споживання енергії з відновлювальних джерел на наступні 10 років, з урахуванням загальної мети Європейського Союзу (Біла книга, Кіотський протокол) та заходи, які мають бути вжиті або вже були вжиті для досягнення цих завдань. Кожні два роки, починаючи з 27 жовтня 2003 року, держави-члени публікують звіт, який містить аналіз того, які завдання були виконані. В Звіті також має бути зазначено, які кліматичні фактори впливали на виконання завдань та які вжиті заходи були сумісними з національними зобов'язаннями стосовно зміни клімату. З 27 жовтня 2004 року та далі кожні два роки Комісія буде публікувати свій звіт, який буде спиратися на звіти держав-членів. До 27 жовтня 2005 року комісія має опублікувати звіт про досвід, набутий різними державами – членами під час реалізації заходів щодо впровадження енергії, виробленої з відновлювальних джерел. Такий звіт має допомогти державам-членам в їх роботі.

Директивою 2001/77/ЄС передбачається система, яка має гарантувати оригінальність енергії, виробленої з відновлювальних джерел, з метою полегшення її обміну та підвищення прозорості, коли споживачі роблять свій вибір. Гарантія оригінальності енергії, виробленої з відновлювальних джерел, має зазначати, з якого саме джерела енергії вона вироблена, дату та місце її вироблення, а стосовно гідроелектроенергії – додатково стан потужності. Така система гарантування має бути впроваджена в кожній державі-члені ЄС не пізніше 27 жовтня 2003 року. Один чи декілька компетентних органів, незалежних від виробництва та розподілу, можуть бути призначені для нагляду за випуском таких гарантій. Сертифікати оригінальності енергії, виробленої з відновлювальних джерел, мають взаємно визнаватися в усіх державах-членах. Будь-які спори з цього приводу підлягають вирішенню Комісією.

Також держави-члени або їх відповідні компетентні органи зобов'язуються про-

аналізувати діюче законодавство з точки зору різних адміністративних та уповноважених процедур, які застосовуються до підприємств, які виробляють енергію з відновлювальних джерел. Таке законодавство має бути переглянуто з метою: зменшення регуляторних та нерегуляторних бар'єрів щодо збільшення виробництва електроенергії з відновлювальних джерел; прискорення та оптимізації процедур на відповідних адміністративних рівнях; забезпечення об'єктивності, прозорості та недискримінації правил.

Кожна держава-член за результатами проведеної роботи має опублікувати звіт. Комісія публікує свій звіт, який буде відображати найкращу практику держав-членів ЄС.

Підключення до електромереж може дорого коштувати для виробників енергії з відновлювальних джерел. В зв'язку з цим з однієї сторони мають бути вжиті заходи, щоб ціна підключення до електромереж не впливала негативно на виробництво такої енергії, а з іншої сторони був дотриманий принцип недискримінації всіх учасників внутрішнього ринку електроенергії. З цією метою держави-члени мають або прийняти відповідні правові акти або зобов'язати операторів системи транспортування та розподілу: гарантувати транспортування та розподіл енергії, виробленої з відновлювальних джерел. Держави-члени можуть погодитись з пріоритетом електроенергії, виробленої з відновлювальних джерел; визначити та опублікувати стандартні правила стосовно відповідальності за ціну технічних пристосувань, які необхідно здійснити для того, щоб виробник енергії з відновлювальних джерел мав змогу надавати свою електроенергію до електромереж. Держави-члени можуть зобов'язати операторів сплатити повністю або частково ціну таких технічних пристосувань; визначити та опублікувати стандартні правила стосовно поділу вартості інсталяції системи між усіма виробниками, як отримають від цього користь, таку як інтенсифікація мереж; забезпечувати всіх нових виробників, які виявили бажання приєднатися до мереж, повною та детальною оцінкою вартості підключення. Держави-члени можуть дозволити виробникам оголошувати тендер на роботи з приєднання.

Відповідно до Рішення №2004/20/ЄС створене Виконавче Агентство Розумної Енергії [58], згідно з Програмою Розумної Енергії Співтовариства, запровадженою Рішенням №1230/2003/ЄС [59], Агентство несе відповідальність за впровадження завдань стосовно допомоги Співтовариства відповідно до програми, виключаючи оцінку програми, моніторинг законодавства та стратегічне навчання або будь-які інші заходи, які здійснюються в межах компетенції Комісії. Місцезнаходження Агентства – Брюссель. До завдань Агентства відносяться: Управління всіма стадіями у реалізації спеціальних проєктів у контексті впровадження Програми Розумної Енергії Співтовариства на основі Рішення 1230/2003/ЄС та робочої програми, що здійснюється на підставі цього Рішення та затвердженої Комісією за рекомендацією комітету з програми; Застосування інструментів реалізації бюджету для доходів та витрат та ведення, за делегуванням Комісії, операцій, необхідних для управління програмою Співтовариства; Збір, аналіз та надання Комісії всієї інформації, необхідної для імплементації програми Співтовариства.

26 червня 2003 року Європейським Парламентом та Радою була затверджена багаторічна програма про діяльність у сфері енергетики: «Розумна Енергія – Європа» (2003 – 2006). Програма опублікована в Офіційному Журналі Європейського Союзу 15 липня 2003 року (ОJ, L 176, р 29-36). Ця програма створена з метою підтримки політики ЄС в сфері енергетики, яка закріплена у Зеленій Книзі щодо Безпеки Енергопостачання, Білій Книзі про Транспорт та інших пов'язаних актів законодавства ЄС (включаючи Директиву про відновлювальну електричну енергію, використання енергії у спорудах та біопаливо). Її метою є підтримка прийнятного розвитку в енергетиці, здійснюючи

балансуючий внесок у досягнення головних цілей безпеки енергопостачання, конкурентоспроможності, захисту навколишнього природного середовища.

Рішення №1230/2003/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003, яке адаптує багаторічну програму про діяльність у сфері енергетики: «Розумна Енергія – Європа» (2003 – 2006). Згідно з цим Рішенням програма сприятиме постійному розвитку в енергетиці, здійснюючи балансуючий внесок у досягнення таких основних цілей, як безпека поставок енергії, конкурентоздатність, захист оточуючого природного середовища. Основними цілями цієї програми є: здійснювати елементи, необхідні для забезпечення енергетичної ефективності, збільшення використання відновлювальних енергетичних джерел та енергетичної диверсифікації, таких, як нові та відновлювальні джерела, включаючи транспорт, розвиток потенціалу регіонів, зокрема, віддалених регіонів, та островів, та підготовка юридичних заходів, необхідних для досягнення цих стратегічних цілей; розвивати ідеї та інструменти, які можуть бути використані Комісією та Державами-членами, відстежувати, здійснювати моніторинг та оцінювати вплив заходів, вжитих Співтовариством та Державами-членами у сфері економічної ефективності та відновлювальних джерел, включаючи енергетичні аспекти транспорту; сприяти ефективним та розумним способом виробництва енергії та споживанню, заснованому на тривалих та обґрунтованих підставах шляхом зростання поінформованості, особливо через систему освіти, та сприяння обміну досвідом та ноу-хау серед основних учасників, організацій та громадян, головним чином, шляхом підтримки діяльності щодо інвестування у нові технології, та шляхом сприяння поширенню найкращої практики та найкращих технологій, а також шляхом сприяння на міжнародному рівні. Програма складається з таких частин:

- «SAVE», яка стосується удосконалення енергетичної ефективності та раціонального використання енергії, зокрема, у будівництві та секторі промисловості, за винятком акцій, які здійснюються відповідно до «STEER», включаючи підготовку законодавчих заходів та їх реалізацію;
- «ALTENER», яка стосується сприяння новим та відновлювальним енергетичним ресурсам для централізованого та децентралізованого виробництва електричної енергії та теплової енергії та їхньої інтеграції у місцеве середовище та енергетичні системи, за винятком заходів відповідно до «STEER», включаючи підготовку законодавчих заходів та їхню реалізацію;
- «STEER», яка стосується підтримки ініціатив щодо всіх енергетичних аспектів транспорту, диверсифікації палива, зокрема, через нові та відновлювальні енергоресурси, та сприяння відновлюваному паливу та енергетичній ефективності у транспорті, включаючи підготовку законодавчих заходів та їхню реалізацію;
- «COOPENER», яка стосується підтримки ініціатив щодо сприяння відновлювальним енергетичним ресурсам та енергетичній ефективності у країнах, що розвиваються, зокрема, здійснення співпраці в межах Співтовариства з країнами, що розвиваються, у Африці, Азії, Латинській Америці та Атлантиці.

«Ключовими діями» є ініціативи, що поєднують декілька з вищезазначених сфер та/або які мають відношення до визначених пріоритетів Співтовариства, таких як прийнятний розвиток у віддалених регіонах, як визначено у частині 2 статті 299 Угоди. У зазначених сферах можуть вживатися такі заходи: сприяння відповідному розвитку, безпеці постачання енергії у межах внутрішнього ринку, конкурентоспроможності та захисту навколишнього природного середовища, включаючи розвиток стандартів, маркування та систем сертифікації, погодження довготермінових зобов'язань з промисловістю та іншими власниками, а також вивчення передових технологій, навчання на основі детального аналізу, постійний моніторинг розвитку ринків та енергетичних

тенденцій, у тому числі для підготовки подальших законодавчих заходів або для перегляду діючого законодавства; створення, розширення або реорганізація структур та інструментів для прийнятного енергетичного розвитку, включаючи локальне та регіональне енергетичне планування та управління, а також розвиток відповідних енергетичних продуктів та ринкових інструментів; просування прийнятних енергетичних систем та обладнання з метою прискорення їхнього входження на ринок та стимулювання інвестицій у полегшення переходу від демонстрування до маркетингу найбільш ефективних технологій, включаючи поширення найкращої практики та нових технологій, безпечних компаній та створення інституційних структур з метою впровадження механізму чистого розвитку та приєднання до реалізації Кіотського протоколу; розвиток інформаційних, освітніх та тренінгових структур; використання результатів, просування та поширення ноу-хау та найкращої практики серед всіх споживачів, поширення результатів заходів та проектів та співробітництво з Державами-Членами через операційні мережі у Співтоваристві та на міжнародному рівні; моніторинг впровадження та впливу ініціатив Співтовариства, та допоміжні заходи; оцінка впливу заходів та проектів, заснованих на підставі програми.

Відповідно до програми фінансова допомога заходам та проектам у 4-х визначених сферах та ключовим заходам, визначеним у статті 3 може надаватися на основі доданої вартості Співтовариства операції, що пропонується, та має залежати від її прибутковості та очікуваного впливу. У разі можливості, пріоритет повинен надаватися малим та середнім підприємствам та регіональним чи місцевим ініціативам. Допомога не може перевищувати 50 % загальної вартості діяльності або проекту, інша частина може покриватися публічними або приватними фондами, або їх комбінацією. Однак, допомога може покривати вартість таких видів діяльності як навчання, поширення результатів проекту та інша діяльність щодо підготовки, впровадження та оцінки впливу стратегії Співтовариства та політичних заходів та інших заходів, запропонованих Комісією для полегшення обміну досвідом та ноу-хау для удосконалення координації між ініціативами Співтовариства, національними, міжнародними та іншими ініціативами. Всі витрати, пов'язані з акціями або проектами, що здійснюються за ініціативою Комісії, визначені як такі у пункті b частини 2 статті 5, повинні бути обмежені Співтовариством. В якості внеску у поширення результатів проектів Комісія повинна зробити доступними звіти щодо акцій та проектів, за можливості в електронній формі. Відповідно до статті 5 Рішення протягом 6-ти місяців після прийняття цього Рішення Комісія повинна розробити робочу програму, на підставі консультацій з Комітетом, визначеним у частині 1 статті 8. Ця робоча програма повинна базуватися на принципах, що містяться у частині 2 Статті 1, Статті 3 та Статті 4. Вона має бути підготовлена та оновлена у відповідності з процедурою, визначеною у частині 2 Статті 8. Робоча програма повинна включати такі положення: інструкції щодо кожної з визначених сфер та ключових дій, визначених у Статті 3, з метою впровадження цілей та пріоритетів, закріплених у частині 1 Статті 1, Статті 3 та Статті 4, враховуючи вартість, що всі запропоновані заходи повинні забезпечувати у Співтоваристві рівень порівняно з існуючими заходами; впровадження заходів, розрізняючи заходи, що реалізуються за ініціативою Комісії та заходи, що реалізуються за ініціативою, що надійшла від визначеного сектору чи ринку, а також впровадження заходів та встановлення правил участі; вибір критеріїв, що відображають цілі, визначені в цій Директиві, та заходів, що можуть застосовуватися для кожного типу діяльності, а також методів та інструментів для моніторингу та використання результатів акцій та/або проектів, включаючи визначення показників виконання; індикативний графік використання робочої програми, зокрема, стосовно змісту запрошень для надання пропозицій; деталізовані правила координації та зв'язку

з діючою політикою Співтовариства. Необхідно запровадити процедуру розвитку та впровадження заходів, скоординовану із заходами, що реалізуються державами-членами. Метою є забезпечення додаткової вартості у порівнянні із заходами, що вживаються державами-членами. Заходи повинні надавати можливість досягати оптимальної комбінації різноманітних інструментів під керівництвом Співтовариства та держав-членів; у разі необхідності, запровадження дієвих заходів з метою підтримки участі віддалених регіонів, включаючи острови, у програмі, а також участі малих та середніх підприємств. У програмі повинні бути враховані правила, що стосуються громадського доступу до інформації, прозорості та тендерних тенденцій. Фінансовий ліміт для впровадження цієї програми у період з 2003 до 2006 років має бути 200 мільйонів євро. Бюджетні органи влади повинні встановлювати щорічні асигнування у визначених фінансових межах. Участь у програмі можуть прийняти будь-які юридичні особи, як публічні, так і приватні, засновані на території Держави-Члена. Програма відкрита для участі країн-кандидатів, у відповідності з умовами, визначеними в європейських угодах про асоційоване членство, у додаткових протоколах та рішеннях Рад Асоціацій, на основі відповідних двосторонніх угод. Програма є відкритою для участі держав EFTA/EEA на основі додаткових фондів і у відповідності з процедурами, погодженими країнами.

5.2.2. Регулювання ринку відновлювальних джерел енергії в Україні (порівняльний аналіз, проблеми та рекомендації щодо їх вирішення)

Акти законодавства України, що регулюють відносини, які виникають у зв'язку із застосуванням відновлювальних джерел енергії, є такими:

- Закон України «Про альтернативні джерела енергії» 20 лютого 2003 року №555-IV;
- Постанова Верховної Ради України «Про концепцію розвитку гірничо-металургійного комплексу України» №385/95-ВР від 17.10.1995;
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про першочергові заходи щодо реалізації Програми діяльності Кабінету Міністрів України на 1995-1996 роки» №911 від 15.11.1995;
- Постанова Верховної Ради України «Про основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки» №188/98-ВР від 05.03.1998;
- Постанова Верховної Ради України «Про підсумки парламентських слухань «Енергетична політика України» №1826-III від 22.06.2000;
- Указ Президента України «Про Програму інтеграції України до Європейського Союзу» №1072/2000 14.09.2000;
- Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення пріоритетних завдань Кабінету Міністрів України на 2001 рік» №109-р. 26.03.2001;
- Програма діяльності Кабінету Міністрів України 05.06.2002;
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції функціонування та розвитку оптового ринку електричної енергії України» №1789 16.11.2002;
- Програма діяльності Кабінету Міністрів України «Відкритість, дієвість, результативність» 15.03.2003.

Основним нормативно-правовим актом України, що регулює відносини пов'язані з відновлювальними джерелами енергії, є Закон України «Про альтернативні джерела енергії» від 20 лютого 2003 року №555-IV [60]. Під альтернативними джерелами енергії відповідно до цього Закону розуміються поновлювані джерела, до яких відносять енергію сонячного випромінювання, вітру, морів, річок, біомаси, теплоти Землі, та вторинні енергетичні ресурси, які існують постійно або виникають періодично у довкіллі.

Основними засадами державної політики у сфері альтернативних джерел енергії є: наروшування обсягів виробництва та споживання енергії, виробленої з альтернативних джерел, з метою економного витрачання традиційних паливно-енергетичних ресурсів та зменшення залежності України від їх імпорту шляхом реструктуризації виробництва і раціонального споживання енергії за рахунок збільшення частки енергії, виробленої з альтернативних джерел; додержання екологічної безпеки за рахунок зменшення негативного впливу на стан довкілля при створенні та експлуатації об'єктів альтернативної енергетики, а також при передачі, транспортуванні, постачанні, зберіганні та споживанні енергії, виробленої з альтернативних джерел; одержання безпеки для здоров'я людини на об'єктах альтернативної енергетики на всіх етапах виробництва, а також при передачі, транспортуванні, постачанні, зберіганні та споживанні енергії, виробленої з альтернативних джерел; науково-технічне забезпечення розвитку альтернативної енергетики, популяризація та впровадження науково-технічних досягнень у цій сфері, підготовка відповідних фахівців у вищих та середніх навчальних закладах; додержання законодавства всіма суб'єктами відносин, пов'язаних з виробництвом, збереженням, транспортуванням, постачанням, передачею і споживанням енергії, виробленої з альтернативних джерел; додержання умов раціонального споживання та економії енергії, виробленої з альтернативних джерел; залучення вітчизняних та іноземних інвестицій і підтримка підприємництва у сфері альтернативних джерел енергії, в тому числі шляхом розробки і здійснення загальнодержавних і місцевих програм розвитку альтернативної енергетики.

Державне управління у сфері альтернативних джерел енергії передбачає, зокрема, розроблення загальнодержавних, галузевих та місцевих програм у сфері альтернативних джерел енергії, а також їх наукове, науково-технічне та фінансово-економічне супроводження, розробку і виконання завдань відповідних загальнодержавних цільових наукових та науково-технічних програм.

Державне регулювання у сфері альтернативних джерел енергії здійснюється шляхом: надання дозволів на провадження діяльності у сфері альтернативних джерел енергії; розроблення, затвердження та запровадження норм, правил і стандартів виробництва, передачі, транспортування, постачання, зберігання і споживання енергії, виробленої з альтернативних джерел; нагляду та контролю за безпечним виконанням робіт на об'єктах альтернативної енергетики незалежно від їх форми власності, безпечною експлуатацією енергогенеруючого обладнання та за режимами передачі і споживання енергії; нагляду та контролю за додержанням вимог технічної експлуатації на об'єктах альтернативної енергетики незалежно від їх форми власності, технічної експлуатації енергетичного обладнання об'єктів, підключених до об'єднаної енергетичної системи України; встановлення тарифів на електричну енергію, вироблену на об'єктах альтернативної енергетики, а також на теплову енергію, видобуту з альтернативних джерел; всебічного заохочення і підтримки науково-дослідницьких, дослідно-конструкторських робіт, діяльності винахідників і раціоналізаторів, спрямованих на розвиток виробництва та використання альтернативних джерел енергії.

Окрема стаття цього Закону присвячена фінансуванню заходів у сфері альтернативних джерел енергії. Зокрема, передбачається, що таке фінансування здійснюється за рахунок коштів: передбачених в оптових тарифах на електроенергію та тарифах на теплову енергію, шляхом впровадження спеціальної цільової надбавки до тарифу, визначеної законом; підприємств, установ, організацій; державного та місцевого бюджетів; добровільних внесків; інших коштів, не заборонених законодавством.

Відповідно до статі 9 Закону стимулювання виробництва та споживання енергії, виробленої з альтернативних джерел відбувається шляхом: застосування економічних

важелів і стимулів, передбачених законодавством про енергозбереження та охорону довкілля, з метою розширення використання альтернативних джерел енергії; створення сприятливих економічних умов для спорудження об'єктів альтернативної енергетики.

Таким чином, за результатами аналізу норм Закону України «Про альтернативні джерела енергії» можна зробити, зокрема, такі висновки:

- в законодавстві України для позначення відновлювальних (поновлювальних) джерел енергії вживається термін «альтернативні джерела енергії»;
- більшість із закріплених Законом України основних принципів носить лише декларативний характер, оскільки не самим Законом, не іншими нормативно-правовими актами України не передбачений механізм їх реалізації, незважаючи на те, що з моменту прийняття цього Закону пройшло вже більше року. Наприклад, Законом передбачається, що державне регулювання у сфері альтернативних джерел енергії здійснюється шляхом надання дозволів на провадження діяльності у цій сфері. Однак, законодавством України не визначається ні на які саме види діяльності має бути отриманий дозвіл, ні порядок їх отримання. Крім того, це положення Закону не узгоджується з нормами Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» 01 червня 2000 року N 1775-III [61]. По-перше, згідно із статтею 3 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», де зазначається, що «ліцензія є єдиним документом дозвільного характеру, який дає право на зайняття певним видом господарської діяльності, що відповідно до законодавства підлягає обмеженню». По-друге, відповідно до ст. 2 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» види господарської діяльності, крім виключень із сфери його дії та тих, що не включені до переліку видів господарської діяльності, які підлягають ліцензуванню відповідно до нього, не підлягають ліцензуванню. Виключний перелік видів господарської діяльності, які підлягають ліцензуванню відповідно до Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» міститься у статті 9 цього Закону. У зазначеному переліку відсутні види діяльності, пов'язані з альтернативними джерелами енергії. Серед виключень із сфери дії Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» види діяльності, пов'язані з альтернативними видами енергії також відсутні. Таким чином, положення Закону України «Про альтернативні джерела енергії» мають бути узгоджені із Законом України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності».

Додатково, відповідно до ст. 5 Закону України «Про альтернативні джерела енергії» підлягають розробленню та затвердженню норми, правила та стандарти виробництва, передачі, транспортування, постачання, зберігання і споживання енергії, виробленої з альтернативних джерел. Виходячи з того, що на сьогодні в законодавстві України відсутні такі норми, правила та стандарти, можна констатувати, що в Україні фактично відсутнє спеціальне законодавство, яке спрямоване на безпосереднє врегулювання відносин пов'язаних з альтернативними джерелами енергії. Положення Закону України «Про альтернативні джерела енергії» щодо стимулювання виробництва та споживання енергії, виробленої з альтернативних джерел, також носять декларативний характер, оскільки містять відсылки до законодавства, яке ще не прийняте.

Таким чином, Закон України «Про альтернативні джерела енергії» в існуючій редакції не передбачає комплексного підходу до врегулювання діяльності, пов'язаної з альтернативними джерелами енергії.

Найбільшу групу нормативно-правових актів України, що регулюють відносини, пов'язані з альтернативними джерелами енергії, становлять документи програмного

характеру. Їх розгляд в хронологічному порядку надасть змогу розглянути процес формування державної політики в цій сфері.

Дата прийняття	Вид документу	Основні положення
17.10.1995	Постанова Верховної Ради України «Про концепцію розвитку гірничо-металургійного комплексу України» №385/95-ВР.	До пріоритетних напрямків наукових досліджень віднесено розроблення нових технологій роботи доменних печей, спрямованих на економію коксу та природного газу, а саме: застосування водню та окису вуглецю, вдування продуктів газифікації вугілля, гарячих відновлювальних газів, пилувугільного палива тощо.
15.11.1995	Постанова Кабінету Міністрів України «Про першочергові заходи щодо реалізації Програми діяльності Кабінету Міністрів України на 1995-1996 роки» №911.	Дається завдання Держхарчопрому до грудня 1995 року розробити Концепцію розвитку енергетики харчової промисловості до 2005 року, в якій на основі техніко-економічного обґрунтування кожної галузі передбачити широке впровадження комбінованого вироблення теплової і електричної енергії, використання як палива відходів виробництва (лузги, агримуса, кавової вижимки, лушпиння гречки та інше) сонячної, вітрової та інших відновлювальних видів енергії.
05.03.1998	Постанова Верховної Ради України «Про основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки» №188/98-ВР.	Зазначається, що розв'язання проблем техногенно-екологічної безпеки потребує, зокрема, здійснення перебудови техногенного середовища, технічного переозброєння виробничого комплексу на основі впровадження новітніх наукових досягнень, енерго- і ресурсозберігаючих технологій, безвідходних та екологічно безпечних технологічних процесів, застосування відновлюваних джерел енергії, розв'язання проблем знешкодження і використання всіх видів відходів. З метою здійснення природоохоронних заходів у галузях комунальної теплоенергетики та дорожнього господарства, передбачається необхідність використання нетрадиційних та відновлювальних джерел тепла для зменшення загальних обсягів споживання палива.

22.06.2000	Постанова Верховної Ради України «Про підсумки парламентських слухань «Енергетична політика України» №1826-III.	З метою недопущення глобальної кризи у паливно-енергетичному комплексі України та забезпечення сталого розвитку енергоспоживання споживачів Верховна Рада України постановила Кабінету Міністрів України прискорити впровадження енергозберігаючих технологій, зменшити енергомісткість валового внутрішнього продукту. В рекомендаціях парламентських слухань передбачається необхідність Кабінету Міністрів України визначити макроекономічні умови, за яких можливі стабілізація та розвиток паливно-енергетичного комплексу України і разом з Комітетом Верховної Ради України з питань паливно-енергетичного комплексу, ядерної політики та ядерної безпеки, науковими та громадськими організаціями розробити основні засади енергетичної політики України, у яких визначальними є, зокрема, розвиток нетрадиційних та відновлювальних джерел енергії. Передбачається, що Верховна Рада має взяти під контроль розробку довгострокової енергетичної політики України та стратегії її реалізації. При розробці основних засад енергетичної політики України та стратегії її реалізації мають бути розглянуті пріоритетні напрями розвитку галузей паливно-енергетичного комплексу, до яких віднесено, зокрема, підвищення рівня використання місцевих енергоресурсів, у тому числі вторинних та альтернативних (відновлювальних) джерел енергії.
14.09.2000	Указ Президента України «Про Програму інтеграції України до Європейського Союзу» №1072/2000.	До довгострокових пріоритетів (2004-2007 роки) віднесено пристосування галузевої програми розвитку нетрадиційних та відновлювальних джерел енергії до адекватної програми ЄС АЛТЕНЕР.
26.03.2001	Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення пріоритетних завдань Кабінету Міністрів України на 2001 рік» №109-р.	Передбачається, що Державний комітет з енергозбереження має збільшити на 1,5 відсотка обсяги застосування нетрадиційних та відновлювальних видів енергії, альтернативного рідкого та газового палива.

05.06.2002	Програма діяльності Кабінету Міністрів України	Серед головних дій Уряду, спрямованих на виконання ключових завдань на 2002 рік передбачається проведення політики енергозбереження та створення економічних умов для впровадження енергозберігаючих технологій, розширення використання нетрадиційних та відновлювальних джерел енергії, зниження рівня енергоємності ВВП.
16.11.2002	Постанова Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції функціонування та розвитку оптового ринку електричної енергії України» №1789.	Передбачається необхідність розроблення програми державної підтримки розвитку нетрадиційних та відновлювальних джерел енергії, а особливо малих ГЕС.
15.03.2003	Програма діяльності Кабінету Міністрів України «Відкритість, дієвість, результативність»	Передбачається, що для розвитку паливно-енергетичного комплексу є необхідним створення прозорих конкурентних та ефективних ринків енергоносіїв, адаптація підприємств паливно-енергетичного комплексу до роботи в ринкових умовах. З цією метою здійснюватимуться заходи щодо проведення політики енергозбереження, розширення використання нетрадиційних та відновлювальних джерел енергії тощо.

Крім того, Наказом Міністерства аграрної політики України від 24 липня 2003 року №247 передбачено створення Української корпорації енергозбереження в агропромисловому комплексі «Укragроенергозбереження» [62]. Ця корпорація створюється, зокрема, з метою запровадження нетрадиційних джерел енергії.

Рішенням науково-технічної ради Державного комітету України з будівництва та архітектури від 10 жовтня 2003 року №82 «Про підсумки діяльності ВАТ «КиївЗН-ДІЕП» передбачено, що до пріоритетних напрямків роботи інституту в подальшому віднесено дослідження проблем енергозбереження, розробка науково-проектних засад використання в будівництві нетрадиційних, відновлювальних джерел енергії.

Таким чином, в Україні існують дві організації, на які на рівні індивідуально-правових актів покладено обов'язок впровадження альтернативних джерел енергії.

Відносини пов'язані з альтернативними джерелами енергії також врегульовані низкою нормативно-правових актів Державного комітету України з енергозбереження:

- наказом Державного комітету України з енергозбереження «Про затвердження форми звітності щодо виконання програм енергозбереження» від 16 грудня 2002 року №136 [63] затверджено пояснення до порядку складання звіту за формою №12-ЕЗ. Звіт про результати виконання завдань програм енергозбереження за ф. N 12-ЕЗ складають щоквартально та за підсумками року (за I квартал, за I півріччя, 9 місяців, рік) наростаючим підсумком міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, Рада міністрів АР Крим, обласні держадміністрації, держадміністрації м. Києва та м. Севастополя, на які покладено виконання завдань програм енергозбереження. Розділ 2 даної форми присвячений програмі державної підтримки розвитку

нетрадиційних та відновлювальних джерел енергії та малої гідро-та теплоенергетики;

- наказом Державного комітету України з енергозбереження від 9 березня 1999 року №15 «Про затвердження Інструкції про порядок передачі документації та здійснення державної експертизи з енергозбереження на виконання п. 4 постанови Кабінету Міністрів від 15 липня 1998 р. №1094» [64] затверджений перелік основних заходів щодо енергозбереження в галузях народного господарства, який носить рекомендаційний характер. Серед заходів щодо енергозбереження у соціальній сфері та житлово-комунальному господарстві передбачено, зокрема, залучення до паливно-енергетичного балансу нетрадиційних відновлювальних джерел енергії, місцевих видів палива, твердих побутових відходів та тепла міських стоків;
- наказом Державного комітету України з енергозбереження від 18 вересня 2001 року №89 затверджено Положення про створення та функціонування Державної експертно-аналітичної системи управління процесом енергозбереження [65]. До основних завдань системи віднесено: забезпечення центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, областей, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій оперативними, аналітичними та прогнозованими даними у сфері паливно-енергетичного комплексу для прийняття ними управлінських рішень з проблем енергозбереження; створення необхідних умов для забезпечення інформаційних потреб громадян, підприємств, організацій та установ з питань енергозбереження та енергоефективності, стану використання паливно-енергетичних ресурсів, дієвості впровадження енергоощадних обладнання, технологій, матеріалів тощо. Складовою частиною системи є Регіональні інформаційні центри. До основних завдань Регіонального інформаційного центру віднесено: інформаційно-методичне забезпечення впровадження енергоощадних техніки й технологій, організація навчання і перепідготовки кадрів з питань енергозбереження; формування і супровід інформаційних баз даних: про перспективні науково-технічні проекти, рішення, винаходи та іншу науково-технічну продукцію у сфері енергозбереження, про передові технології й устаткування, фахівців тощо. Наповнення бази Системи здійснюється відповідно до Переліку основних показників ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів. Одним з таких показників є економія паливно-енергетичних ресурсів за рахунок використання нетрадиційних і відновлювальних джерел енергії.

- наказом Державного комітету України з енергозбереження від 13 лютого 2003 року №15 затверджено загальні положення щодо утворення та функціонування демонстраційних зон високої енергоефективності [66]. Демонстраційна зона високої енергоефективності (далі – Демзона) є територією, на якій здійснюється спільна діяльність підприємств та організацій, розташованих на цій території, з демонстрації економічних, екологічних, соціальних переваг ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів. Одним із завдань Демзони є сприяння освоєнню відновлювальних джерел енергії, використання місцевих та альтернативних видів палива, а також вторинних енергетичних ресурсів. До примірного переліку обов'язків адміністрації Демзони віднесено внесення пропозицій органу місцевого самоврядування щодо залучення до паливно-енергетичного балансу відновлювальних джерел енергії, використання місцевих та альтернативних видів палива на підставі проведених досліджень та техніко-економічного обґрунтування їх застосування.

Деякі нормативно-правові акти України присвячені правовому регулюванню відносин, пов'язаних з окремими видами альтернативних джерел енергії, зокрема вітровій енергії. Будівництву вітрових електростанцій в Україні приділяється значна увага. Ос-

новні завдання будівництва вітрових електростанцій визначені Указами Президента України від 2 березня 1996 року N 159 «Про будівництво вітрових електростанцій» [67] та від 2 квітня 1997 року N 285 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 22 березня 1997 року «Про невідкладні заходи по забезпеченню України енергоносіями і їх раціональному використанню» [68], Комплексною програмою будівництва вітрових електростанцій, схваленою постановою Кабінету Міністрів України від 03.02.97 р. N 137 [69]. Фінансування будівництва вітрових електростанцій проводиться за рахунок відрахувань від виробництва електричної енергії традиційними електричними станціями. На сьогоднішній день вітроенергетика ще не має реального впливу на забезпечення потреб національної економіки в електроенергії.

Питання застосування альтернативних джерел енергії також розглядаються і в деяких міжнародних угодах України:

- Угодою між Кабінетом Міністрів України та Урядом Французької Республіки про співробітництво в галузі енергетики передбачається, що сторони співробітничатимуть з метою надання допомоги у розвитку енергетичної галузі України шляхом встановлення відносин у галузі енергетичної політики, в тому числі з питань розвитку нетрадиційних та відновлювальних джерел енергії, у тому числі використання деревини та біогазу;
- Спільним планом дій між Кабінетом Міністрів України та урядом Турецької республіки з розширеного співробітництва передбачено співробітництво в галузі відновлювальних джерел енергії;
- Рамковою конвенцією про охорону та сталий розвиток Карпат, яка ратифікована Україною 07.04.2004 [70] передбачено, що сторони проводять політику, спрямовану на запровадження екологічно безпечних методів виробництва, розподілу та використання енергії, які зменшують негативний вплив на біорізноманіття та ландшафти, включаючи більш широке використання відновлювальних джерел енергії та енергозберігаючих технологій, коли це необхідно;
- укладено Угоду між Державним комітетом України з енергозбереження і Комітетом з енергоефективності при Раді Міністрів Республіки Білорусь про співробітництво в сфері енергоефективності та поновлювальних джерел енергії. Метою цієї Угоди є сприяння становленню і розвитку співробітництва в галузі ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів та відновлювальних джерел енергії для того, щоб сприяти досягненню спільних інтересів Сторін в процесі розробки та використання ефективних і екологічно чистих технологій та джерел енергії як традиційних, так і поновлювальних.

Виходячи з проведеного аналізу законодавства України, що регулює діяльність, пов'язану із застосуванням альтернативних джерел енергії, можна зробити наступні висновки та рекомендації. В Україні на відсутнє комплексне правове регулювання відносин, пов'язаних з альтернативними джерелами енергії, існуюче правове регулювання носить уривчастий характер і має бути суттєво доопрацьоване. За основу для подальшого розвитку законодавства України в цій сфері має бути взятий Закон України «Про альтернативні джерела енергії», у відповідності до якого та на виконання якого мають бути прийняті нові нормативно-правові акти. Такі нормативно-правові акти мають створити ефективний механізм для реалізації положень цього Закону. Крім того, існуючі нормативно-правові акти мають бути приведені у відповідність із Законом України «Про альтернативні джерела енергії». Досвід, як позитивний так і негативний, правового регулювання вітрової енергетики має бути використаний при розробці та прийнятті нормативно-правових актів, спрямованих на правове регулювання інших видів альтернативних джерел енергії.

5.3. Правове регулювання електроенергетики

5.3.1. Регулювання внутрішнього ринку електроенергії в ЄС

Основним документом в цій сфері є Директива 2003/54/ЄС [13] Європейського парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку електроенергії, яка скасовує Директиву 96/92/ЄС. Підставою для прийняття Директиви була потреба у прийнятті конкретних положень для забезпечення рівного ігрового поля у сфері генерування електроенергії та зниження ризиків випадків домінування на ринку та грабіжницької поведінки, забезпечення недискримінаційності тарифів на передачу та розподіл електроенергії шляхом надання доступу до мережі на основі тарифів, які мають бути опубліковано до їх введення в дію, а також забезпечення захисту прав малих та уразливих споживачів і розкриття інформації щодо джерел генерування електроенергії, а також посилення на джерела, де це можливо, з метою надання інформації про їх вплив на навколишнє середовище. Предметом регулювання Директиви є суспільні відносини, що виникають в сфері генерування, передачі, розподілу та постачання електроенергії. Директивою встановлюються правила, що стосуються організації та функціонування електроенергетичного сектора, доступу до ринків, критеріїв та процедур проведення тендерів, санкціонування та роботи систем. Метою Директиви є забезпечення рівного ігрового поля у сфері генерування електроенергії та зниження ризиків випадків домінування на ринку та грабіжницької поведінки, забезпечення недискримінаційності тарифів на передачу та розподіл електроенергії шляхом надання доступу до мережі на основі тарифів, які мають бути опубліковані до їх введення в дію, а також забезпечення захисту прав малих та уразливих споживачів і розкриття інформації щодо джерел генерування електроенергії, а також посилення на джерел, де це можливо, з метою надання інформації про їх вплив на навколишнє середовище.

Відповідно до Директиви основними принципами правового регулювання електроенергетики є: вільний вибір споживачами постачальників; забезпечення недискримінаційного та прозорого доступу до мереж; Забезпечення прозорості та недискримінаційності тарифів на доступ до мереж; захист інтересів споживачів; забезпечення права побутових споживачів на постачання їм електричної енергії певної якості за чітко порівнюваними, прозорими і обґрунтованими цінами.

У Директиві надаються визначення термінів, які вживаються у ній, зокрема: «Генерування» – виробництво електроенергії; «Виробник» – фізична або юридична особа, що виробляє електроенергію; «Передача» – транспортування електроенергії у над високовольтній, високовольтній об'єднаній системі для доставки кінцевим споживачам або розподільчим компаніям, але не включає поставку; «Оператор системи передачі» – фізична або юридична особа, відповідальна за функціонування, що забезпечує обслуговування та, при необхідності, розвиток системи передачі у певному районі і, де це прийнятно, її з'єднань з іншими системами, а також за забезпечення довгострокової здатності системи відповідати вимогам щодо передачі електроенергії; «Розподіл» – транспортування електроенергії у високовольтних, середньовольтних та низьковольтних розподільчих системах для доставки споживачам, але не включає поставку; «Оператор системи розподілу» – фізична або юридична особа, відповідальна за функціонування, що забезпечує обслуговування та, при необхідності, розвиток системи розподілу у певному районі; «Споживачі» – оптові та кінцеві споживачі електроенергії; «Оптові споживачі» – фізичні або юридичні особи, які купують електроенергію з метою її перепродажу в межах чи поза межами системи, де вони створені; «Кінцеві споживачі» – споживачі, що купують електроенергію для своїх власних пот-

реб; «Побутові споживачі» – споживачі, що купують електроенергію для своїх власних побутових потреб, за винятком комерційної та професійної діяльності; «Непобутові споживачі» – фізичні або юридичні особи, які купують електроенергію не для своїх власних побутових потреб, і які включають виробників та оптових споживачів; «Кваліфіковані споживачі» – споживачі, які можуть вільно купувати електроенергію у постачальника за власним вибором, в межах визначення, наведеного у Статті 21 Директиви. «З'єднувальні лінії» – обладнання, що використовується для з'єднання електроенергетичних систем; «Об'єднана енергосистема» – декілька систем передачі та розподілу, об'єднаних за допомогою однієї чи більше з'єднувальних ліній; «Пряма лінія» – як лінія електропередачі, що з'єднує ізольований виробничий майданчик з ізольованим споживачем, так і лінія електропередачі, що з'єднує виробника електроенергії та підприємство з постачання електроенергії з метою безпосереднього енергопостачання їхніх власних приміщень, філій та кваліфікованих споживачів; «Економічний рейтинг» – рейтинг джерел постачання електроенергії відповідно до їх економічних критеріїв; «Допоміжні послуги» – усі послуги, необхідні для функціонування системи передачі або розподілу; «Користувачі системи» – будь-яка фізична або юридична особа, яка постачає електроенергію в систему передачі або розподілу, або якій електроенергія постачається з такої системи; «Постачання» – продаж, включаючи перепродаж, електроенергії споживачам; «Інтегроване електроенергетичне підприємство» – вертикально або горизонтально інтегроване підприємство; «Вертикально інтегроване підприємство» – підприємство чи група підприємств, взаємовідносини яких визначено у частині 3 статті 3 Регламенту Ради (ЄС) № 4064/89 від 21 грудня 1989 року стосовно контролю концентрації підприємств¹, коли таке підприємство/група виконує принаймні одну з функцій передачі чи розподілу та принаймні одну з функцій генерування чи постачання електроенергії; «Споріднене підприємство» – афілійовані підприємства, відповідно до визначення, наведеного у Статті 41 Сьомої Директиви Ради 83/349/ЄС від 13 червня 1983 року, яка ґрунтується на положеннях пункту g частини 2 Статті 44² Угоди стосовно консолідованих рахунків³, та/чи асоційовані підприємства, відповідно до визначення, наведеного у частині 1 Статті 33 Угоди, та/чи підприємства, що належать одним і тим самим акціонерам; «Горизонтально інтегроване підприємство» – підприємство, яке виконує принаймні одну з функцій генерування для продажу, передачі або розподілу чи постачання електроенергії, та займається іншими видами діяльності, що не пов'язані з електроенергією; «Тендерна процедура» – процедура, за допомогою якої плановані додаткові потреби та компенсуючі потужності перекриваються поставками електроенергії з нових або існуючих генеруючих потужностей; «Довгострокове планування» – планування необхідних інвестицій в генерування та передавальні та розподільчі потужності на довгостроковій основі з метою задоволення попиту системи на електроенергію та забезпечення поставок для споживачів; «Мала ізольована система» – будь-яка система, споживання якої становило менш ніж 3000 ГВт/год у 1996 році, і коли менш ніж 5% щорічного споживання електроенергії отримується через взаємне підключення до інших систем; «Ізольована мікросистема» – будь-яка система, споживання якої становило менш ніж 500 ГВт/год. у 1996 році, яка не підключена до інших систем; «Безпека» – безпека постачання та забезпечення електроенергією, а також технічну безпеку; «Ефективність використання електроенергії/управління по-

¹ ОЧ № L 395, 30.12.1989, стор. 1. Положення з останніми змінами та доповненнями, внесеними положенням (ЄС) № 1310/97 (ОЧ № L 180, 9.7.1997, стор. 1).

² * Назву Директиви 83/349/ЄС було змінено з метою врахування нової нумерації статей Угоди про заснування Європейського Співтовариства, згідно зі Статтею 12 Амстердамської Угоди; оригінальне посилання було зроблене на пункт g частини 3 Статті 54.

³ ОЧ № L 193, 18.7.1983, стор. 1. Директива з останніми змінами та доповненнями, внесеними Директивою 2001/65/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ОЧ № L 283, 27.10.2001, стор. 28).

питом» – глобальний чи інтегрований підхід, спрямований на здійснення впливу на обсяг та час споживання електроенергії з метою зниження обсягів первинного споживання електроенергії та пікових навантажень шляхом надання переваги інвестиціям в заходи з підвищення ефективності використання електроенергії чи інші заходи, такі як укладання контрактів, постачання за якими може бути припинене, перед інвестиціями в нарощування генеруючих потужностей, якщо перші є найефективнішим та найекономічнішим варіантом, зважаючи на позитивний вплив зниженого енергоспоживання на навколишнє середовище та забезпечення надійності постачання, а також пов'язані з цим аспекти витрат щодо розподілу; «Поновлювані джерела енергії» – поновлювані невичерпні джерела енергії (енергія вітру, сонячна енергія, геотермальна енергія, енергія хвиль, припливів, гідроенергія, енергія біомаси, газ з органічних відходів, газ з установок для очищення стічних вод та енергія біогазів); «Розподілене генерування» означає підприємства, що генерують електроенергію, приєднані до системи розподілу.

Заходи правового регулювання визначені у Директиві в залежності від сфери правових відносин.

Зокрема, значна увага приділена питанням захисту прав споживачів електричної енергії. Згідно з частиною 3 статті 3 держави-члени гарантують усім побутовим споживачам та, якщо держави-члени визнають це за необхідне, малим підприємствам (а саме підприємствам, які мають менш ніж 50 найманих працівників та річний оборот чи баланс, що не перевищує 10 млн. євро), універсальне обслуговування, тобто, право на постачання електроенергією обумовленої якості в межах території їх розташування за прийнятними, легко і чітко порівнюваними та прозорими цінами. З метою забезпечення універсального обслуговування держави-члени можуть призначати постачальника останньої інстанції. Держави-члени зобов'язують свої розподільчі компанії підключати споживачів до своїх мереж на умовах і згідно з тарифами, визначеними згідно з процедурою, викладеною у частині 2 статті 23. Жодне з положень цієї директиви не може перешкоджати державам-членам зміцнювати ринкові позиції внутрішніх малих та середніх споживачів шляхом розвитку можливостей формування добровільного представницького об'єднання їхнього класу споживачів (частина 3 статті 3).

Згідно з частиною 4 статті 3 Директиви якщо держави-члени надають фінансову чи інші види компенсації та виняткові права з метою виконання зобов'язань, передбачених частинами 2 та 3 статті 3, які ми щойно розглянули, то таке надання здійснюється у прозорий та недискримінаційний спосіб.

Відповідно до частини 5 статті 3 держави-члени вживають відповідних заходів щодо захисту кінцевих споживачів та, зокрема, забезпечують наявність відповідних заходів щодо захисту уразливих споживачів, включаючи заходи, які допоможуть їм уникнути відключення. У цьому контексті держави-члени можуть вжити заходів щодо захисту споживачів, зокрема, щодо забезпечення прозорості виконання умов контрактів, а також втілення механізмів надання загальної інформації та врегулювання суперечок. Держави-члени гарантують, що відповідний споживач справді має змогу перейти до нового постачальника. Такі заходи включають заходи, що визначені у Додатку А, принаймні щодо побутових споживачів.

Заходи щодо захисту прав споживачів конкретизовані у Додатку А до Директиви, згідно з положеннями якого заходи, перелічені у вищезазначеній статті 3, повинні забезпечити, щоб споживачі: мали право укладати контракт з підприємством з надання електроенергетичних послуг, в якому вказується: назва та адреса постачальника; послуги, що надаються; пропоновані рівні якості надання послуг, а також період початкового підключення; види технічного обслуговування, якщо таке пропонується; засоби отримання нової інформації щодо усіх тарифів та плати за технічне обслуговування,

що застосовуються; термін дії контракту, умови поновлення та припинення надання послуг та дії контракту, забезпечення права на розірвання контракту; забезпечення будь-якою компенсацією та заходів з відшкодування, які застосовуються, якщо рівень якості надання послуг не відповідає обумовленому контрактом; спосіб ініціювання процедур врегулювання суперечок згідно з пунктом. Умови мають бути чіткими і заздалегідь відомими. У будь-якому випадку така інформація має бути надано до укладання чи затвердження контракту. Якщо укладання контрактів здійснюється через посередників, вищенаведена інформація також повинна надаватися до укладання контракту; отримували відповідне повідомлення про будь-який намір змінити умови контракту і були поінформовані про їх право на розірвання контракту у разі надання такого повідомлення. Підприємства з надання послуг у належний строк безпосередньо повідомляють своїх абонентів про будь-яке підвищення плати, не пізніше, ніж через один звичайний період виставлення рахунку після того, як таке підвищення вступить в дію. Держави-члени забезпечують, щоб споживачі вільно могли розривати контракти, якщо вони не приймають нових умов, повідомлених їм їхнім підприємством з надання електроенергетичних послуг; отримували прозору інформацію про діючі ціни та тарифи і стандартні терміни та умови, що застосовуються щодо надання доступу та користування електроенергетичними послугами; мали широкий вибір способів платежу. Будь-яка різниця в термінах та умовах відображає витрати на користування різними системами оплати. Загальні терміни та умови повинні бути чіткими і прозорими, їх має бути викладено чіткою та зрозумілою мовою. Споживачі мають бути захищені від застосування нечесних чи оманливих способів продажу; не сплачували плату за зміну постачальника; отримували переваги від застосування прозорих, простих і недорогих процедур розгляду їхніх скарг. Такі процедури повинні давати змогу справедливого та швидкого врегулювання суперечок із застосуванням, де це необхідно, системи відшкодування та/чи компенсації. Ці процедури повинні відповідати, де це можливо, принципам, визначеним Рекомендаціями Комісії 98/257/ЄС; якщо вони мають доступ до універсальних послуг, згідно із положеннями, затвердженими державами-членами відповідно до частини 3 статті 3, були поінформовані про свої права щодо надання універсальних послуг.

Згідно з пунктом 6 статті 3 держави-члени забезпечують, щоб постачальники електроенергії вказували у їхніх рахунках та рекламних матеріалах наступну інформацію для кінцевих споживачів: частку кожного джерела енергії у загальному складі палива, використаного постачальником за попередній рік; принаймні посилання на існуючі джерела інформації, такі як Інтернет-сторінки, де інформація про вплив на довкілля, у показниках викидів CO₂ та радіоактивних відходів внаслідок виробництва електроенергії за використання постачальником загального складу палива за попередній рік є доступною для громадськості.

Щодо електроенергії, одержаної внаслідок обміну електроенергією чи імпортованої з підприємства, розташованого за межами Співтовариства, можуть наводитися зведені показники за попередній рік, надані відповідним підприємством.

Враховуючи важливість забезпечення надійності постачання, зазначеним питанням у Директиві також приділяється значна увага. Згідно зі статтею 4 держави-члени забезпечують контроль надійності постачання. Якщо держави-члени вважають це за доцільне, вони можуть делегувати це завдання регулюючим органам. Цей контроль, зокрема, охоплює баланс поставки/попиту на національному ринку, рівень очікуваного майбутнього попиту та передбачувані додаткові потужності, що плануються чи будуються, та якість і рівень обслуговування мереж, а також заходи щодо покриття пікового попиту та подолання надвиробництва електроенергії одним чи більше пос-

тачальниками. Компетентні органи влади публікують кожні два роки, принаймні до 31 липня, звіт, у якому вказуються результати контролю перелічених питань, а також будь-які заходи, здійснені чи передбачені для їх розв'язання, і відразу направляють такий звіт Комісії.

Наступною сферою відносин в галузі електроенергетики, яка регламентується нормами директиви, є відносини з генерування (виробництва) електроенергії. Згідно зі статтею 6 Директиви для будівництва нових генеруючих потужностей держави-члени обирають процедуру санкціонування, яка повинна здійснюватись відповідно до критеріїв об'єктивності, прозорості та недискримінаційності. Держави-члени визначають критерії для надання дозволів на будівництво генеруючих потужностей на їх території. Ці критерії можуть стосуватись: безпеки та надійності електроенергетичної системи, об'єктів та відповідного обладнання; охорони суспільного здоров'я та безпеки; захисту довкілля; землекористування та вибору місця будівництва; використання громадських земель; енергозбереження; характеру основних джерел; характеристик заявника, таких, як технічні, економічні та фінансові можливості; відповідність заходам, визначеним у статті 3 цієї Директиви.

Згідно з пунктом 3 цієї статті держави-члени забезпечують, щоб процедури санкціонування для малого чи розподіленого генерування враховували їхній обмежений розмір та потенційний вплив. Процедури та критерії санкціонування оприлюднюються. Заявників інформують про причини відмови у надання дозволів. Причини повинні бути об'єктивними та недискримінаційними, належним чином обґрунтованими та підтвердженими. Заявники повинні мати право на оскарження.

У статті 7 визначені вимоги до проведення тендерів щодо нових потужностей. Згідно з цією статтею в інтересах надійності постачання держави-члени забезпечують можливість введення нових потужностей чи підвищення ефективності використання електроенергії/проведення заходів управління попитом за допомогою процедури проведення тендеру чи будь-якої іншої еквівалентної щодо прозорості та недискримінаційності процедури на основі опублікованих критеріїв. Проте, ці процедури можуть бути розпочаті, тільки якщо генеруючі потужності, які було збудовано, чи заходи з підвищення ефективності використання електроенергії/проведення заходів управління попитом, які було проведено на основі процедури санкціонування, є недостатніми для забезпечення надійності постачання.

В інтересах захисту навколишнього природного середовища та розвитку нових технологій держави-члени можуть забезпечити можливість проведення тендеру щодо нових потужностей на основі опублікованих критеріїв. Такий тендер може бути пов'язаний із забезпеченням нових потужностей чи підвищенням ефективності використання електроенергії/проведенням заходів управління попитом. Проте тендерну процедуру може бути розпочато, тільки якщо генеруючі потужності, які було збудовано, чи заходи з підвищення ефективності використання електроенергії/проведення заходів управління попитом, які було проведено на основі процедури санкціонування, є недостатніми для досягнення таких цілей.

Деталі тендерної процедури на засоби виробництва чи підвищення ефективності використання електроенергії/проведення заходів управління попитом публікуються в Офіційному часопису Європейського Союзу принаймні за шість місяців до дати закриття тендеру. Тендерні специфікації надаються всім зацікавленим підприємствам, що створені на території держави-члена з тим, щоб вони мали достатній час для подання тендерної заявки.

З метою забезпечення прозорості та недискримінаційності тендерні специфікації містять детальний опис контрактних специфікацій та процедури, якої повинні до-

тримуватись всі учасники тендеру, та вичерпний перелік критеріїв для відбору переможців тендеру та присудження контракту, включаючи заохочення, такі як субсидії, які охоплюються тендером. Ці специфікації також можуть стосуватись сфер, про які йдеться у частині 2 Статті 6.

При запрошенні до участі в тендері на необхідну потужність також повинні розглядатись пропозиції існуючих генеруючих енергоблоків на постачання електроенергії з довгостроковими гарантіями за умови, якщо таким чином задовольняються додаткові потреби.

Держави-члени призначають орган влади або державний орган, або приватну організацію, що не пов'язані з генеруванням, передачею, розподілом та постачанням електроенергії, який може бути регулюючим органом, відповідальним за організацію, моніторинг та контроль тендерної процедури. Якщо оператор системи передачі є повністю незалежним від інших видів діяльності, не пов'язаних з системою передачі на основі власності, то оператор системи передачі може бути призначений як орган, відповідальний за організацію, моніторинг та контроль тендерної процедури. Цей орган влади або організація вживають всіх необхідних заходів для збереження конфіденційності інформації, що міститься в тендерних заявках.

Наступною групою заходів, передбачених Директивою, є заходи в сфері передачі електроенергії. Згідно зі статтею 8 Директиви держави-члени призначають або вимагають від підприємств, яким належать системи передачі, призначати на період часу, який визначається державами-членами, що займаються розглядом ефективності та економічного балансу, одного чи більше операторів системи передачі. Держави-члени забезпечують, щоб оператори системи передачі діяли відповідно до статей 9 та 12 Директиви. У статті 9 Директиви визначені завдання операторів системи передачі. Згідно з цією статтею кожен оператор системи передачі відповідає за: забезпечення довгострокової здатності системи відповідати обґрунтованим вимогам щодо передачі електроенергії; участь у забезпеченні надійності постачання шляхом забезпечення відповідної потужності передачі та надійності системи; управління енергетичними потоками в системі, беручи до уваги обміни електроенергією з іншими об'єднаними системами. З цією метою оператор системи передачі має відповідати за забезпечення безпечного, надійного та ефективного функціонування енергосистеми і, в цьому контексті, за забезпечення наявності усіх необхідних допоміжних послуг настільки, наскільки їх наявність не залежить від будь-якої іншої системи передачі, з якою об'єднано його систему; надання оператору будь-якої системи, з якою об'єднано його систему, відповідної інформації з метою забезпечення надійного та ефективного функціонування, скоординованого розвитку та взаємодії таких об'єднаних систем; забезпечення недискримінаційності між користувачами системи чи класами користувачів системи, зокрема на користь їхніх споріднених підприємств; надання користувачам системи інформації, якої вони потребують для ефективного доступу до системи.

Згідно зі статтею 10 якщо оператор системи передачі є частиною вертикально інтегрованого підприємства, він повинен бути незалежним, принаймні в юридичній формі, в організації і прийнятті рішень, від інших видів діяльності, не пов'язаних з передачею електроенергії. Ці правила не створюють зобов'язання щодо відокремлення власності на активи системи передачі від вертикально інтегрованого підприємства.

З метою забезпечення незалежності оператора системи передачі, застосовуються наступні мінімальні критерії: особи, відповідальні за управління оператором системи передачі, не можуть брати участі у структурах інтегрованого електроенергетичного підприємства відповідального, безпосередньо чи опосередковано, за оперативне генерування, розподіл та постачання електроенергії; повинні вживатися відповідні

заходи для забезпечення врахування професійних інтересів осіб, відповідальних за управління оператором системи передачі, у такий спосіб, який забезпечує їхню здатність до незалежної діяльності; оператор системи передачі повинен мати реальні права щодо прийняття рішень, незалежно від інтегрованого електроенергетичного підприємства, по відношенню до активів, необхідних для функціонування, обслуговування та розвитку мережі. Це не перешкоджає функціонуванню належних координаційних механізмів, спрямованих на забезпечення захисту економічних та управлінських наглядових прав материнської компанії у філії щодо отримання прибутку з активів, регулювання яких здійснюється опосередковано згідно з частиною 2 Статті 23. Зокрема, це дає змогу материнській компанії затверджувати річний фінансовий план чи будь-який еквівалентний інструмент оператора системи передачі та встановлювати загальні ліміти щодо рівнів заборгованості своїх філій. Це не дає змоги материнській компанії надавати інструкції стосовно оперативного функціонування по відношенню до окремих рішень стосовно будівництва чи модернізації ліній електропередачі, які не виходять за межі, обумовлені фінансовим планом, чи будь-яким еквівалентним засобом; оператор системи передачі розробляє програму відповідності, якою визначаються заходи, що вживаються для забезпечення виключення дискримінаційної поведінки та забезпечити відповідний контроль за її дотриманням. Цією програмою визначаються конкретні зобов'язання найманих працівників щодо досягнення цієї цілі. Річний звіт, у якому вказуються вжиті заходи, подається регулюючому органу, про який йдеться у частині 1 Статті 23, особою чи органом, відповідальним за контроль за виконанням програми відповідності, та публікується.

Відповідно до статті 11 Директиви не завдаючи шкоди поставки електроенергії на основі контрактних зобов'язань, включаючи ті, що базуються на тендерних специфікаціях, оператор системи передачі, якщо на нього покладена така функція, відповідає за диспетчерське управління генеруючими потужностями в своєму регіоні та за визначення використання підключень до інших систем.

Диспетчерське управління генеруючими потужностями та використання між-системних зв'язків визначаються за критеріями, які можуть бути затверджені державою-членом і які повинні бути об'єктивними, опублікованими та застосовуватись недискримінаційно, що забезпечує належне функціонування внутрішнього ринку електроенергії. Вони враховують економічні характеристики електроенергії, що постачається генеруючими об'єктами та по міжсистемним лініям з урахуванням технічних обмежень системи.

При диспетчеризації генеруючих об'єктів держава-член може вимагати від оператора системи надавати переваги генеруючим об'єктам, що використовують поновлювані джерела енергії або відходи, або тим, що виробляють тепло та електроенергію.

З метою забезпечення надійності постачання держава-член може вимагати, щоб пріоритетність надавалась диспетчеризації генеруючих об'єктів, які використовують місцеві основні паливно-енергетичні ресурси, і таке використання становить не більш, ніж 15% на календарний рік від основних енергетичних ресурсів, які необхідні для виробництва електроенергії, що споживається у такій державі-члені.

Держави-члени можуть вимагати від операторів системи передачі відповідності мінімальним стандартам щодо обслуговування та розвитку системи передачі, включаючи потужність взаємоз'єднання.

Оператори системи передачі поставляють електроенергію, яку вони використовують для покриття втрат електроенергії та створення резервних потужностей у їхній системі, за прозорами, недискримінаційними, ринковими процедурами, якщо на них покладено виконання такої функції.

Правила, затверджені операторами системи передачі щодо балансування електроенергетичної системи, повинні бути об'єктивними, прозорими та недискримінаційними, включаючи правила щодо стягнення оплати з користувачів системи, які користуються їхніми мережами, за спричинення енергетичного дисбалансу. Терміни та умови, включаючи правила і тарифи, надання таких послуг операторами системи передачі встановлюються згідно з методикою, сумісною з частиною 2 Статті 23, у недискримінаційний спосіб, що відображає витрати, і публікуються.

Відповідно до статті 12 не завдаючи шкоди положенню Статті 18 чи будь-яких інших правових обов'язків щодо розкриття інформації, оператор системи передачі зберігає конфіденційність комерційно важливої інформації, яку він отримав у ході виконання своєї діяльності. Інформація стосовно своєї власної діяльності, розкриття якої може надавати комерційні переваги, робиться доступною у недискримінаційний спосіб.

Окрему увагу у Директиві приділено питанням відокремленості та прозорості звітності електроенергетичних підприємств. Згідно зі статтею 18 держави-члени або будь-який компетентний орган, призначений ними, включаючи регулюючі органи, про які йдеться у Статті 23, мають право доступу до звітності електроенергетичних підприємств у тій мірі, наскільки це необхідно для виконання їхніх функцій, як зазначено у Статті 19. Держави-члени або будь-який визначений компетентний орган, призначений ними, включаючи регулюючі органи, про які йдеться у Статті 23, повинні зберігати конфіденційність комерційно важливої інформації. Держави-члени можуть забезпечувати розкриття такої інформації, якщо це необхідно для виконання компетентними органами своїх функцій.

Відповідно до статті 19 держави-члени вживають необхідних заходів для забезпечення того, що звітність електроенергетичних підприємств ведеться відповідно до пунктів 2-3.

Електроенергетичні підприємства будь якої юридичної форми та форми власності надають для аудиту та публікують свої щорічні звіти відповідно до національного законодавства, що регулює щорічні звіти компаній з обмеженою відповідальністю, прийнятого згідно з Четвертою Директивою Ради 78/660/ЄЕС від 25 липня 1978 року, що ґрунтується на пункті g частини 2 Статті 44^{1*} Угоди стосовно щорічної звітності певних видів компаній².

Підприємства, які відповідно до законодавства не зобов'язані публікувати свої щорічні звіти, зберігають копії таких звітів у своєму головному офісі, які повинні бути відкриті для громадськості.

При веденні внутрішнього бухгалтерського обліку електроенергетичні підприємства повинні вести окремі звіти щодо передачі та розподілу електроенергії, так, як вони повинні були б їх вести, якщо зазначені види діяльності виконувались окремими підприємствами, з метою уникнення дискримінації, перехресного субсидування та викривлення конкуренції. Вони також ведуть звітність, яка може бути консолідованою для інших видів діяльності щодо електроенергії, не пов'язаних з передачею чи розподілом. До 1 липня 2007 року вони повинні складати окремі звіти на постачання електроенергії кваліфікованим споживачам та постачання електроенергії некваліфікованим споживачам. У звітах також має бути зазначено прибуток від власності на систему передачі/розподілу. Якщо це доцільно, вказані підприємства можуть вести консолідовані звітність для інших видів діяльності, не пов'язаних з електроенергією.

1* Назву Директиви 78/660/ЄЕС було змінено з метою врахування нової нумерації статей Угоди про заснування Європейського Співтовариства, згідно зі Статтею 12 Амстердамської Угоди; оригінальне посилання було зроблене на пункт g частини 3 Статті 54.

2 ОЧ № L 222, 14.8.1978, стор. 11. Директива з останніми змінами та доповненнями, внесеними Директивою 2001/65/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ОЧ № L 283, 27.10.2001, стор. 28).

Внутрішня звітність включають балансовий звіт та звіт про прибутки та збитки по кожному виду діяльності.

При проведенні аудиту, вказаного у пункті 2, зокрема, перевіряється виконання зобов'язань щодо уникнення дискримінації та очікуваного перехресного субсидування, про який йдеться у пункті 3.

Стаття 23 Директиви присвячена регулюючим органам. Згідно з цією статтею держави-члени призначають один чи більше компетентних органів, які виконувати функцію регулюючих органів. Такі органи є цілком незалежними від інтересів електроенергетичної галузі. Вони, шляхом виконання цієї статті, принаймні відповідають за уникнення дискримінації, забезпечення ефективної конкуренції та ефективного функціонування ринку, здійснюючи, зокрема, контроль за: виконанням правил управління та розміщення об'єднаних потужностей, у взаємодії з регулюючим органом чи органами тих держав-членів, з енергосистемами яких існує взаємоз'єднання; впровадженням будь-яких механізмів для подолання перевантаження потужностей національної енергосистеми; термінами для проведення підключень та ремонтів підприємствами з передачі та розподілу електроенергії; опублікуванням операторами системи передачі та розподілу відповідної інформації стосовно взаємоз'єднань, використання енергосистеми та розміщення потужностей для зацікавлених сторін, зважаючи на необхідність поведінки з незведеною інформацією як з комерційно конфіденційною; ефективним відокремленням звітності, як зазначено у Статті 19, з метою забезпечення відсутності перехресного субсидування між генеруванням, передачею, розподілом та постачанням електроенергії; термінами, умовами та тарифами щодо підключення нових виробників електроенергії з метою гарантування того, що ці терміни, умови та тарифи є об'єктивними, прозорими та недискримінаційними, зокрема, беручи до уваги витрати та переваги, пов'язані з різними технологіями використання поновлюваних джерел енергії, розподіленням генерування та комбінованим виробництвом тепла та енергії; ступенем виконання операторами системи передачі та розподілу своїх завдань згідно зі Статтями 9 та 14; рівнем прозорості та конкуренції.

Регулюючі органи відповідають за встановлення чи затвердження, принаймні, методик, до введення їх в дію, які використовуються для розрахунку чи встановлення термінів та умов для: підключення та доступу до національних мереж, включаючи тарифи на передачу та розподіл електроенергії. Такі тарифи чи методики дозволяють здійснювати необхідне інвестування мереж у спосіб, який дає можливість забезпечити життєздатність мереж внаслідок такого інвестування; надання послуг з балансування.

Незважаючи на викладене у пункті 2, держави-члени можуть передбачати надання регулюючими органами тарифів чи, принаймні, методик, про які йдеться у вказаному пункті, а також змін, про які йдеться у пункті 4, відповідному органу держави-члена для офіційного розгляду. Цей відповідний орган у такому випадку має повноваження щодо затвердження чи відхилення проекту рішення, поданого регулюючим органом. Ці тарифи чи методики, або зміни до них, публікуються разом з рішенням про їхнє офіційне затвердження. Будь-яке офіційне відхилення проекту рішення також публікується разом з обґрунтуванням такого відхилення.

Регулюючі органи мають повноваження вимагати, в разі необхідності, від операторів системи передачі та розподілу зміни термінів, умов, тарифів, правил, механізмів і методик, зазначених у пунктах 1, 2 та 3, з метою забезпечення їхньої пропорційності та застосування на недискримінаційній основі.

Будь-яка сторона, яка має скаргу до оператора системи передачі чи розподілу щодо питань, зазначених у пунктах 1, 2 або 4, може надіслати таку скаргу до регулюючого органу, який, діючи як орган з врегулювання суперечок, виносить рішення протягом

двох місяців після отримання скарг. Цей термін може бути подовжено за згодою особи, що подала скаргу. Таке рішення є обов'язковим до виконання, якщо і доки його не буде скасовано чи оскаржено.

Якщо скарга стосується тарифів на підключення для великих нових генеруючих об'єктів, то двомісячний період може бути подовжено регулюючим органом.

Будь-яка сторона, якої це стосується і яка має право на подання скарги стосовно рішення щодо методик, прийнятого згідно з пунктами 2, 3 та 4, чи, якщо регулюючий орган зобов'язаний надавати консультації стосовно пропонованих методик, може щонайменше протягом двох місяців чи коротшого періоду часу, встановленого державами-членами, після опублікування рішення чи пропозиції щодо рішення подати скаргу про його перегляд. Така скарга не має призупиняючої дії.

Держави-члени створюють відповідні та ефективні механізми для регулювання, контролю та прозорості з метою уникнення будь-яких зловживань домінуючим положенням, зокрема завдання шкоди споживачам, та грабіжницької практики. Ці механізми повинні брати до уваги положення Угоди та, зокрема, Статті 82 Угоди.

До 2010 року, до 31 липня кожного року, відповідно до закону про конкуренцію, відповідні органи держав-членів надають Комісії звіт щодо домінуючого положення на ринку, грабіжницької та антиконкурентної поведінки. Крім цього, такий звіт містить огляд зміни форм власності та будь-яких практичних заходів, що вживаються на національному рівні з метою забезпечення відповідного розмаїття учасників ринку, чи практичних заходів, що вживаються з метою підсилення об'єднання мереж та вдосконалення конкуренції. Починаючи з 2010 року і надалі відповідні органи подають такий звіт кожні два роки.

Держави-члени забезпечують вжиття необхідних заходів, включаючи адміністративні дії чи кримінальне судочинство, відповідно до їх національного законодавства щодо відповідальності фізичних чи юридичних осіб за порушення правил збереження конфіденційності, які встановлюються цією Директивою.

У випадку виникнення прикордонних суперечок, органом, що регулює суперечки, є регулюючий орган, який має юрисдикцію відносно оператора системи, який відмовляє у користуванні системою чи у доступі до неї.

Скарги, про які йдеться у пунктах 5 та 6, не перешкоджають використанню права на оскарження згідно із законодавством Співтовариства та національним законодавством.

Національні регулюючі органи сприяють розвитку внутрішнього ринку та рівного ігрового поля шляхом прозорості співпраці один з одним та з Комісією.

Стаття 24 Директиви присвячена заходам безпеки. Відповідно до цієї статті у разі виникнення несподіваної кризи на ринку електроенергії або у разі виникнення загрози фізичній безпеці, безпеці людей, обладнанню або об'єктам чи загрози цілісності системи, держави-члени можуть тимчасово вживати необхідних заходів безпеки.

Застосування таких заходів повинно створювати якомога найменші порушення у функціонуванні внутрішнього ринку, і вони не повинні бути ширшими за масштабом, ніж необхідно для усунення труднощів, що виникли.

Відповідні держави-член негайно повідомляють про ці заходи інші держави-члени та Комісію, які можуть прийняти рішення про те, що зазначені держави-члени повинні змінити або припинити застосування таких заходів настільки, наскільки вони викривляють конкуренцію та негативно впливають на торгівлю, що суперечить спільним інтересам.

Відповідно до статті 25 Директиви держави-члени кожні три місяці повідомляють Комісію про імпорту електроенергії, що стосується фізичних потоків з третіх країн, які

мали місце протягом попередніх трьох місяців.

5.3.2. Регулювання внутрішнього ринку електроенергії в Україні (порівняльний аналіз, проблеми та рекомендації щодо їх вирішення)

В Україні відносини в сфері електроенергетики регулюються, в першу чергу, такими нормативно-правовими актами:

- Конституція України від 28 червня 1996 року;
- Закон України «Про електроенергетику» від 16 жовтня 1997 року №575/97-ВР;
- Закон України «Про природні монополії» від 20 квітня 2000 року №1682-ІІІ;
- Умови та Правила здійснення підприємницької діяльності з виробництва електричної енергії, затверджені постановою Національної комісії з питань регулювання електроенергетики України від 8 лютого 1996 року №3;
- Умови та Правила здійснення підприємницької діяльності з передачі електричної енергії місцевими (локальними) електромережами, затверджені постановою Національної комісії з питань регулювання електроенергетики України від 13 червня 1996 року №15;
- Умови та Правила здійснення підприємницької діяльності з передачі електричної енергії магістральними та міждержавними електричними мережами, затверджені постановою Національної комісії з питань регулювання електроенергетики України від 11 жовтня 1996 року №152;
- Умови та Правила здійснення підприємницької діяльності з постачання електричної енергії за регульованим тарифом, затверджені постановою Національної комісії з питань регулювання електроенергетики України від 13 червня 1996 року №15/1;
- Умови та Правила здійснення підприємницької діяльності з постачання електричної енергії за нерегульованим тарифом, затверджені постановою Національної комісії з питань регулювання електроенергетики України від 12 серпня 1996 року №448/1473;
- Правила користування електричною енергією, затверджені постановою Національної комісії з питань регулювання електроенергетики України від 31 липня 1996 року №28;
- Правила користування електричною енергією для населення, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 26 липня 1999 року №1357;
- Указ Президента України «Про заходи щодо підвищення управління електроенергетичним комплексом» від 22 січня 2004 року №69/2004;
- Указ Президента України від 21 квітня 1998 року №335/98 «Питання Національної комісії регулювання електроенергетики України»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 22 червня 2004 року №794 «Про утворення Національної акціонерної компанії «Енергетична компанія України»;
- Договір між членами Оптового ринку електричної енергії України від 15 листопада 1996 року б/н;
- Постанова Національної комісії регулювання електроенергетики України від 14 лютого 2000 року «Про затвердження Регламенту Національної комісії регулювання електроенергетики України».
- Порядок придбання товарів, робіт і послуг ліцензіатами, ціни (тарифи) на відповідну діяльність яких встановлюються НКРЕ, затверджений постановою Національної комісії регулювання електроенергетики України 25 грудня 2002 року №1455.

Згідно з преамбулою Закону України «Про електроенергетику» [33] цей Закон визначає правові, економічні та організаційні засади діяльності в електроенергетиці і регулює відносини, пов'язані з виробництвом, передачею, постачанням і використанням енергії, забезпеченням енергетичної безпеки України, конкуренцією та захистом прав

споживачів і працівників галузі.

Відповідно до статті 25 Закону України «Про електроенергетику» споживачі мають право на вибір постачальника.

Відповідно до статті 5 Закону України «Про електроенергетику» одним із основних принципів державної політики в сфері електроенергетики є сприяння розвитку конкурентних відносин на ринку електричної енергії.

Згідно зі статтею 15 Закону України «Про електроенергетику» всі суб'єкти підприємницької діяльності з виробництва та постачання електричної енергії мають рівноправний доступ до оптового ринку електричної енергії України та послуг електричних мереж після отримання відповідної ліцензії на право здійснення цих видів діяльності.

У Законі України «Про електроенергетику» міститься стаття 17, яка має назву «Загальні принципи встановлення тарифів на електричну енергію». Проте, виходячи зі змісту вказаної статті, вона присвячена не принципам регулювання тарифів на електричну енергію, а порядку їх встановлення. Відповідний принцип відсутній і у статті 5 цього Закону, у якій закріплені основні принципи державної політики в електроенергетиці. Законодавство України має бути приведене у відповідність до законодавства ЄС в частині закріплення принципів встановлення тарифів на електричну енергію

Згідно зі статтею 5 Закону України «Про електроенергетику» одним із основних принципів державної політики в сфері електроенергетики є забезпечення захисту прав та інтересів споживачів енергії.

Забезпечення права побутових споживачів на постачання їм електричної енергії певної якості за чітко порівнюваними, прозорими і обґрунтованими цінами

У Законі України «Про електроенергетику» аналогічне положення відсутнє. Закон України «Про електроенергетику» необхідно привести у відповідність до законодавства ЄС у частині закріплення вказаного принципу.

Зупинимось на порівняльному аналізі заходів правового регулювання за законодавством ЄС та за законодавством України¹.

Згідно з нормативно-правовими актами України правила користування електричною енергією розрізняються за двома загальними категоріями споживачів: суб'єкти господарської діяльності; населення.

Однією з вимог законодавства ЄС є встановлення гарантій захисту прав малих підприємств – споживачів електричної енергії. Так, відповідно пункту 1.1 Правил користування електричною енергією зазначені Правила визначають взаємовідносини споживачів електричної енергії, постачальників електричної енергії та електропередавальних організацій. До споживачів згідно з Правилами відносяться юридичні або фізичні особи – суб'єкти господарської діяльності, що використовують електричну енергію для забезпечення потреб власних електроустановок на підставі договору. Проте, у вказаному документі відсутній такий механізм підтримки представників малого та середнього бізнесу, який визначено у Директиві, що аналізується.

Законодавство України необхідно привести у відповідність до директиви, а саме, доповнити відповідними нормами Закон України «Про електроенергетику» та нормативно-правові акти, прийняті на його основі.

Згідно зі статтею 25 Закону України «Про електроенергетику» споживачі електричної енергії мають право вибору постачальника. Це означає, що споживач має право у порядку, визначеному законодавством, перейти до нового постачальника. Ця норма

¹ Аналогічні відносини у законодавстві України регулюються, в першу чергу, такими актами: Закон України «Про електроенергетику» від 16 жовтня 1997 року №575/97-ВР; Правила користування електричною енергією, затверджені постановою Національної комісії з питань регулювання електроенергетики України від 31 липня 1996 року №28; Правила користування електричною енергією для населення, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 26 липня 1999 року №1357.

кореспондується з положеннями статті 24 Закону України «Про електроенергетику», відповідно до якої енергопостачальники, що здійснюють постачання електричної енергії на закріпленій території, не мають права відмовити споживачу, який розташований на цій території, в укладенні договору на постачання електричної енергії. З приводу відключення споживачів, то відповідно до статті 24 вказаного Закону постачальники мають право обмежувати постачання електричної енергії та відключати споживачів лише у виняткових випадках та у чітко встановленому порядку, зокрема, у разі порушення споживачами своїх обов'язків, при виникненні надзвичайних ситуацій. Аналогічні положення закріплені також і у вищезазначених Правилах користування електричною енергією та Правилах користування електричною енергією для населення, а також у інших нормативно-правових актах законодавства України. Отже, законодавство України у зазначеній сфері не суперечить законодавству ЄС.

Норми, присвячені регламентації договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану систему, містяться у Цивільному кодексі України та у Господарському кодексі України. Необхідно враховувати, що норми Цивільного кодексу регламентують відносини з постачання електричної енергії громадянам (побутовим споживачам у розумінні директиви ЄС), тоді як норми Господарського кодексу – відносини з постачання електричної енергії суб'єктам господарювання – юридичним особам та фізичним особам – підприємцям. Згідно зі статтею 714 «за договором постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу одна сторона (постачальник) зобов'язується надавати другій стороні (споживачеві, абонентові) енергетичні та інші ресурси, передбачені договором, а споживач (абонент) зобов'язується оплачувати вартість прийнятих ресурсів та дотримуватись передбаченого договором режиму її використання, а також забезпечити безпечну експлуатацію енергетичного та іншого обладнання. До договору постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу застосовуються загальні положення про купівлю-продаж, положення про договір поставки, якщо інше не встановлено законом або не випливає із суті відносин сторін. Законом можуть бути передбачені особливості укладення та виконання договору постачання енергетичними та іншими ресурсами.» Відповідно до пункту 6 статті 179 Кодексу постачальники, які забезпечують споживачів електроенергією, зобов'язані укладати договори з усіма споживачами їхніх послуг. При цьому законодавством можуть передбачатись обов'язкові умови цих договорів. Такі умови визначені, в першу чергу, у статті 275 цього Кодексу. Згідно з цією статтею «за договором енергопостачання енергопостачальне підприємство (енергопостачальник) відпускає електричну енергію, пару, гарячу і перегріту воду (далі – енергію) споживачеві (абоненту), який зобов'язаний оплатити прийняту енергію та дотримуватись передбаченого договором режиму її використання, а також забезпечити безпечну експлуатацію енергетичного обладнання, що ним використовується. Відпуск енергії без оформлення договору енергопостачання не допускається. Предметом договору енергопостачання є окремі види енергії з найменуванням, передбаченим у державних стандартах або технічних умовах. Виробники і постачальники енергії, що займають монополієне становище, зокрема суб'єкти природних монополій, зобов'язані укласти договір енергопостачання на вимогу споживачів, які мають технічні засоби для одержання енергії. Розбіжності, що виникають при укладенні такого договору, врегульовуються відповідно до вимог цього Кодексу. Енергопостачальні підприємства інших, крім державної і комунальної, форм власності можуть брати участь у забезпеченні енергією будь-яких споживачів, у тому числі через державну (комунальну) енергомережу, на умовах, визначених відповідними договорами.»

Норми, присвячені договірним відносинам між постачальниками та споживачами

електричної енергії, містяться і в Законі України «Про електроенергетику». Зокрема, ним встановлено: споживання електричної енергії можливе лише на підставі договору (стаття 26); постачання електричної енергії споживачам здійснюється за тарифами, що обумовлені в договорах на постачання електричної енергії (стаття 17); у разі відпуску електричної енергії, параметри якості якої знаходяться поза межами показників, зазначених у договорі на користування електричною енергією, енергопостачальник несе відповідальність у розмірі двадцяти п'яти відсотків вартості такої електроенергії (стаття 24); оплата електричної енергії здійснюється коштами на поточний рахунок зі спеціальним режимом використання, який відкрито постачальнику електричної енергії (стаття 15-1). Також необхідно звернути увагу на колізію, яка виникла у законодавстві України, що регулює відносини з постачання електричної енергії, у зв'язку з набранням чинності Господарським кодексом України [71]. Так, у відповідності зі статтею 227 Господарського кодексу України абоненти користуються енергією, дотримуючись правил користування енергією відповідного виду, що затверджуються Кабінетом Міністрів України. Правилами можуть бути передбачені типові договори поставки окремих видів енергії. Однак статтею 25 Закону України «Про електроенергетику» передбачено, що Кабінет Міністрів України встановлює правила користування електроенергією виключно для населення. Відповідно, необхідно узгодити ці нормативно-правові акти між собою.

Таким чином, правила користування електричною енергією встановлені такими нормативно-правовими актами: «Правилами користування електричною енергією», затверджені постановою Національної комісії з питань регулювання електроенергетики України від 31 липня 1996 року №28 [72] та «Правила користування електричною енергією для населення», затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 26 липня 1999 року №1357 [73].

Правилами користування електричною енергією, затвердженими НКРЕ, затверджено типовий договір про постачання електричної енергії, який складається з преамбули та таких розділів: Предмет договору; Зобов'язання сторін; Права сторін; Відповідальність сторін; Порядок визначення договірних розмірів споживання електричної енергії та потужності; Порядок обмеження і припинення енергопостачання; Облік електричної енергії та порядок розрахунків; Відносини з третьою особою, об'єктивно наявною у процесі забезпечення споживача електричною енергією; Інші умови; Місцезнаходження та банківські реквізити сторін.

Відповідно до статті 179 Господарського кодексу України, при укладенні господарських договорів сторони можуть визначати їх зміст на підставі типового договору, затвердженого Кабінетом Міністрів України, або, у випадках, передбачених законом, іншими органами державної влади, коли сторони не можуть відступати від змісту типового договору, але мають право конкретизувати його умови.

На сьогоднішній день відсутній законодавчий акт, яким би передбачалось, що НКРЕ (тобто інший орган державної влади у розумінні Господарського кодексу України), затверджує типовий договір для споживачів електричної енергії – суб'єктів господарювання. Більше того, Господарський кодекс визначає, що це є обов'язком Кабінету Міністрів України (ст.227). Таким чином, юридична сила Правил користування електричною енергією є на сьогоднішній день досить спірною. Враховуючи важливість відносин, та вимоги законодавства ЄС до їх регулювання, необхідно вирішити цю колізію якомога швидше.

Дещо краща ситуація на сьогоднішній день із нормативно-правовим регулюванням відносин з постачання електричної енергії населенню. На виконання вимог статті 26 Цивільного кодексу України [74] постановою Кабінету Міністрів України затверд-

жені Правила користування електричною енергією для населення. Додатком 1 до цих Правил є типовий договір про користування електричною енергією, який містить такі розділи: Предмет договору; Права та обов'язки споживача; Права та обов'язки енергопостачальника; Умови та порядок оплати; Відповідальність сторін; Інші умови; Дія обставин непереборної сили (форс-мажорні обставини); Строк дії договору. Положення цього типового договору відповідають вимогам Закону України «Про електроенергетику».

Відповідно до статті 630 Цивільного кодексу України договором може бути передбачено, що його окремі умови визначаються у відповідності з типовими умовами договорів певного виду, оприлюднених у встановленому порядку.

У п.3 розділу «Загальні положення» Правил користування електричною енергією для населення встановлено, що споживання електричної енергії здійснюється на підставі договору про користування електричною енергією між споживачем та енергопостачальником, який розробляється енергопостачальником відповідно до типового договору про користування електричною енергією та укладається на три роки. Інші особливості укладення такого роду договорів не передбачені.

Також фахівці на сьогоднішній день звертають увагу на неоднорідність термінології у назвах договорів з постачання електричної енергії, що вживаються у різних нормативно-правових актах. Так, Цивільним кодексом України передбачається термін «договір постачання енергетичними ресурсами», у Господарському кодексі мова йде про «договір енергопостачання», в Законі України «Про електроенергетику» взагалі вживаються 2 терміни – «договір постачання електричної енергії» та «договір користування електричною енергією», постановою КМУ №1357 від 26 липня 1999 року затверджено типовий договір про користування електричною енергією [73], а постановою НКРЕ №28 від 31 липня 1996 року затверджено типовий договір про постачання електричної енергії [72]. Таким чином, терміни, що вживаються у законодавстві, мають бути уніфіковані.

Законодавство України в сфері захисту прав споживачів електричної енергії в цілому не суперечить законодавству ЄС. Одночасно необхідно доповнити його, зокрема, положеннями щодо: захисту прав підприємств малого та середнього бізнесу; надання постачальниками інформації щодо джерел електричної енергії та впливу її виробництва на навколишнє природне середовище; відсутності плати за зміну постачальника.

Згідно з пунктом 6 статті 3¹ держави-члени забезпечують, щоб постачальники електроенергії вказували у їхніх рахунках та рекламних матеріалах наступну інформацію для кінцевих споживачів: частку кожного джерела енергії у загальному складі палива, використаного постачальником за попередній рік; принаймні посилення на існуючі джерела інформації, такі як Інтернет-сторінки, де інформація про вплив на довкілля, у показниках викидів CO₂ та радіоактивних відходів внаслідок виробництва електроенергії за використання постачальником загального складу палива за попередній рік є доступною для громадськості.

Щодо електроенергії, одержаної внаслідок обміну електроенергією чи імпортованої з підприємства, розташованого за межами Співтовариства, можуть наводитися зведені показники за попередній рік, надані відповідним підприємством. У законодавстві України відсутня така вимога до постачальників електричної енергії. Таким чином, законодавство України необхідно привести у відповідність до законодавства ЄС, а саме: статтю 24 Закону України «Про електроенергетику» після абзацу 9 доповнити абзацом 10 такого змісту: «Постачальники зобов'язані вказувати у рахунках на оплату

¹ Директива 2003/54/ЄС Європейського парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку електроенергії, яка скасовує Директиву 96/92/ЄС.

електричної енергії та рекламних матеріалах таку інформацію для кінцевих споживачів: частку кожного джерела енергії у загальному складі палива, використаного постачальником за попередній рік; принаймні посилення на існуючі джерела інформації, такі як Інтернет-сторінки, де інформація про вплив на довкілля, у показниках викидів CO₂ та радіоактивних відходів внаслідок виробництва електроенергії за використання постачальником загального складу палива за попередній рік є доступною для громадськості.»

Згідно зі статтею 4 електроенергетичної Директиви держави-члени забезпечують контроль надійності постачання. Директивою передбачено відповідний механізм цього контролю. У законодавстві України такий механізм відсутній, а отже, необхідно внести відповідні зміни.

Наступною сферою суспільних відносин в сфері електроенергетики є генерування електроенергії. У Законі України «Про електроенергетику» міститься єдина стаття, присвячена будівництву нових потужностей – стаття 18, згідно з якою нові потужності будуються на тендерних засадах.

Окремі положення, присвячені регулюванню зазначених відносин, містяться в Умовах та Правилах здійснення підприємницької діяльності з виробництва електричної енергії, затверджених постановою НКРЕ від 8 лютого 1996 року №3 [75]. Згідно з пунктом 3.4.2 цього документу ліцензіат відповідно до чинного законодавства України має право на придбання землі, майна та отримання права допуску до проведення робіт і повинен дотримуватись положень, передбачених чинним законодавством. Проте, спеціальний документ, у якому були б визначені вимоги для надання дозволу на будівництво нових енергетичних потужностей, у законодавстві України відсутній.

Відповідно до статті 18 Закону України «Про електроенергетику» проектування та будівництво (нове будівництво, розширення, реконструкція і технічне переоснащення) об'єктів електроенергетики здійснюється на основі законодавства про будівництво. Оснащення об'єктів електроенергетики здійснюється на тендерних засадах.

Проведення зазначених тендерів здійснюється відповідно до Порядку придбання товарів, робіт і послуг ліцензіатами, ціни (тарифи) на відповідну діяльність яких встановлюються НКРЕ, затвердженого постановою Національної комісії регулювання електроенергетики України 25 грудня 2002 року №1455 [76].

Порядок визначає правила організації та проведення тендерів ліцензіатами, ціни (тарифи) на відповідну діяльність яких встановлюються НКРЕ, при придбанні товарів, робіт та послуг незалежно від джерел їх фінансування.

Законодавство України, яким регламентується проведення тендерів щодо нових потужностей не суперечить вимогам директиви ЄС.

Доцільно передбачити у Порядку придбання товарів, робіт і послуг ліцензіатами, ціни (тарифи) на відповідну діяльність яких встановлюються НКРЕ, затвердженого постановою Національної комісії регулювання електроенергетики України 25 грудня 2002 року №1455, таке положення: проведення тендерів на будівництво нових потужностей чи підвищення ефективності використання електроенергії/проведення заходів управління попитом є можливим лише у випадку, якщо генеруючи потужності, які було збудовано, чи заходи з підвищення ефективності використання електроенергії/проведення заходів управління попитом, які було проведено на основі процедури санкціонування, є недостатніми для забезпечення надійності постачання.

З приводу правового регулювання відносин у сфері передачі електричної енергії необхідно звернути увагу на наступне. У Законі України «Про електроенергетику» чітко не врегульовані питання діяльності операторів системи передачі. Ці відносини врегульовані такими підзаконними актами: Умови та Правила здійснення підприєм-

ницької діяльності з передачі електричної енергії місцевими (локальними) електромережами, затверджені постановою Національної комісії з питань регулювання електроенергетики України від 13 червня 1996 року №15 [77]; Умови та Правила здійснення підприємницької діяльності з передачі електричної енергії магістральними та міждержавними електричними мережами, затверджені постановою Національної комісії з питань регулювання електроенергетики України від 11 жовтня 1996 року №152 [78]. Вказаними документами передбачено ліцензування суб'єктів, які здійснюють діяльність з передачі електричної енергії відповідними мережами, а також умови та правила здійснення цієї діяльності.

Вищезазначеними Умовами та Правилами не передбачені всі завдання, які зобов'язані виконувати оператори системи передачі. Так, визначено, що ліцензіат повинен дотримуватись нормативних документів щодо якості та надійності передачі електричної енергії, публікувати в засобах масової інформації інформацію, яка б надавали можливість будь-якій особі мати чітке уявлення про розмір платежів, які вона повинна здійснювати, не повинен без обґрунтованих причин не допускати чи обмежувати доступ до існуючих місцевих (локальних) електромереж споживачів чи інших суб'єктів підприємницької діяльності, які бажають передавати електричну енергію, бути підключеними до електромереж ліцензіата або бажають побудувати, удосконалити чи експлуатувати нові технічні засоби електромереж, при наявності необхідних узгоджень та дозволів (розділ 2 та 3 Умов та Правил здійснення підприємницької діяльності з передачі електричної енергії місцевими (локальними) електромережами). Проте, такі завдання, які визначені у Директиві, у зазначених документах відсутні. Таким чином, законодавство України необхідно привести у відповідність до законодавства ЄС, чітко визначивши завдання операторів системи передачі, як це передбачено Директивою, що аналізується. Такі загальні положення щодо діяльності операторів системи передачі мають бути визначені у базовому законодавчому акті в сфері електроенергетики – Законі України «Про електроенергетику» та конкретизовані у підзаконних нормативно-правових актах Національної комісії з регулювання енергетики України.

Зазначеними вище Умовами та Правилами передбачено заборону операторам системи передачі здійснювати діяльність з виробництва, постачання чи передачі електричної енергії іншими мережами, а також заборона перехресних субсидій. В той же час варто більш чітко це прописати у законодавстві України відповідно до вимог Директиви. Таким чином, законодавство України у зазначеній частині не суперечить законодавству ЄС, проте, є доцільним його приведення у більш точну відповідність до положень Директиви в частині закріплення критеріїв незалежності операторів системи передачі. Варто розглянути варіант щодо закріплення цих норм в базовому законодавчому акті в сфері електроенергетики – Законі України «Про електроенергетику».

Згідно з пунктами 3.4.1 та 3.4.2 Умов та Правил здійснення підприємницької діяльності з передачі електричної енергії магістральними та міждержавними електричними мережами ліцензіат має виконувати централізоване диспетчерське управління згідно з вимогами нормативних документів, інструкцій, та відповідно до Правил оптового ринку електричної енергії. Ліцензіат укладає з оптовим постачальником електричної енергії договір про централізоване диспетчерське (оперативно-технологічне) управління об'єднаною енергосистемою України та передачу електричної енергії магістральними та міждержавними електромережами, який погоджений НКРЕ.

Згідно з пунктом 3.3.1 Умов та Правил здійснення підприємницької діяльності з передачі електричної енергії місцевими (локальними) електромережами ліцензіат повинен здійснювати Диспетчерське управління згідно з Нормативними документами та договорами на передачу електричної енергії. Відповідно до пункту 3.3.4 зазначених

Умов та Правил ліцензіат повинен виконувати роботу з диспетчерського управління відповідно до вимог НКРЕ. Таким чином, законодавство України не суперечить законодавству ЄС. Проте, необхідно доповнити законодавство України положеннями щодо правил здійснення диспетчерського управління операторами системи передачі.

В Умовах та Правилах здійснення підприємницької діяльності з передачі електричної енергії не закріплене положення щодо збереження конфіденційності та надання інформації у недискримінаційний спосіб. Умови та Правила здійснення підприємницької діяльності з передачі електричної енергії необхідно доповнити вимогою щодо збереження конфіденційності та надання інформації у недискримінаційний спосіб.

Наступними питаннями, які потребують правового регулювання згідно з електроенергетичною Директивою ЄС, є питання відокремленості та прозорості звітності енергетичних компаній. Затверджені Національною комісією регулювання електроенергетики України Умови та Правила здійснення діяльності з виробництва, передачі та постачання електричної енергії передбачають: недопущення перехресного субсидювання; надання НКРЕ звітності, передбаченої нормативно-правовими актами Мінфіну та Держкомстату України, і додаткової звітності з ліцензованої діяльності, визначеної НКРЕ в установленому порядку; ведення бухгалтерського обліку та підготовку фінансових звітів з ліцензованої діяльності окремо від обліків та звітів з інших видів діяльності. Таким чином, законодавство України у зазначеній сфері не суперечить законодавству ЄС.

Законодавством України передбачено оприлюднення звітів та проведення обов'язкового аудиту лише для господарських товариств. З метою приведення законодавства України у відповідність до вимог зазначеної Директиви необхідно передбачити обов'язок з підготовки та публікації щорічних звітів для всіх ліцензіатів, незалежно від їх організаційно-правової форми. Такі положення мають бути закріплені у Законі України «Про електроенергетику», а також в Умовах та Правилах здійснення ліцензованої діяльності.

Згідно з електроенергетичною Директивою для регулювання відносин в сфері електроенергетики має бути створений спеціальний регулюючий орган. В Україні створено спеціальний регулюючий орган в сфері електроенергетики – Національну комісію регулювання електроенергетики України. Зазначений орган свою діяльність здійснює на підставі таких документів: Закон України «Про електроенергетику»; Закон України «Про природні монополії»; Указ Президента України від 14 березня 1995 року №213 «Про заходи щодо забезпечення діяльності Національної комісії з питань регулювання електроенергетики України»; Указ Президента України від 21.04.1998 року №335/98 «Питання Національної комісії регулювання електроенергетики України».

Законодавство України в цілому у зазначеній частині відповідає законодавству ЄС. В той же час правовий статус НКРЕ має визначатися на найвищому рівні нормативно-правового регулювання – у Законі України «Про Національну комісію регулювання електроенергетики України».

Стаття 24 електроенергетичної Директиви присвячена заходам безпеки. Відповідно до цієї статті у разі виникнення несподіваної кризи на ринку електроенергії або у разі виникнення загрози фізичній безпеці, безпеці людей, обладнанню або об'єктам чи загрози цілісності системи, держави-члени можуть тимчасово вживати необхідних заходів безпеки. Питання, пов'язані із забезпеченням безпеки в сфері електроенергетики, є надзвичайно актуальними у зв'язку з недостатнім врегулюванням на законодавчому рівні. Окремі положення, які можна віднести до сфери управління ризиками, містяться у Конституції України [96]. Зокрема, відповідно до статті 85 Конституції України до повноважень Верховної Ради України належить в тому числі затвердження протягом

двох днів з моменту звернення Президента України указів про введення воєнного чи надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях, про загальну або часткову мобілізацію, про оголошення окремих її місцевостей зонами надзвичайної екологічної ситуації. Згідно зі статтею 92 Конституції України виключно законами України визначається правовий режим воєнного і надзвичайного стану, зон надзвичайної екологічної ситуації. У статті 106 Конституції України закріплено, що Президент України приймає у разі необхідності рішення про введення в Україні або в окремих її місцевостях надзвичайного стану, а також оголошує у разі необхідності окремі місцевості України зонами надзвичайної екологічної ситуації – з наступним затвердженням цих рішень Верховною Радою України. Відповідно до статті 138 Конституції України до відання Автономної Республіки Крим належить ініціювання введення надзвичайного стану та встановлення зон надзвичайної екологічної ситуації в Автономній Республіці Крим або в окремих її місцевостях.

У нормативно-правових актах законодавства України різної юридичної сили містяться положення, присвячені управлінню ризиками у народному господарстві України. Відносини, які виникають у зв'язку з управлінням ризиками, регламентуються, зокрема, нормами таких законів, як: Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»; Закон України «Про місцеві державні адміністрації»; Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища»; Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану»; Закон України «Про об'єкти підвищеної небезпеки»; Закон України «Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру»; Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища»; Закон України «Про страхування».

Питання управління ризиками на рівні нормативно-правового регулювання регламентуються, зокрема, такими нормативно-правовими актами, як-от: Порядок створення і використання матеріальних резервів для запобігання, ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 29 березня 2001 року №308; Порядок фінансування робіт із запобігання і ліквідації надзвичайних ситуацій та їх наслідків, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 4 лютого 1999 року №140; Програма запобігання та реагування на надзвичайні ситуації техногенного і природного характеру на 2000–2005 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2000 року №1313; Постанова Кабінету Міністрів України від 3 серпня 1998 року №1198 «Про єдину державну систему запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру», з наступними змінами та доповненнями.

В той же час відсутня єдина концепція управління ризиками, яка б враховувала особливості електроенергетичної галузі. Необхідність розробки та прийняття такої концепції підтверджується, зокрема, такими фактами. Безпосередньо регулюванню відносин, пов'язаних з управлінням ризиками заподіяння шкоди внаслідок стихійних лих або техногенних катастроф, присвячені Закон України «Про об'єкти підвищеної небезпеки» та Закон «Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру». Найбільш ґрунтовно питання управління ризиками врегульовані саме Законом України «Про об'єкти підвищеної небезпеки». У зазначеному законодавчому акті даються визначення понять «аварія на об'єкті підвищеної небезпеки», «ризик», «управління ризиком», «прийнятний ризик», визначено повноваження органів державної влади, органів місцевого самоврядування, а також обов'язки суб'єктів господарювання у сфері управління ризиками. Статтею 11 вказаного Закону передбачено, що у порядку реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру суб'єкт господарської діяльності, а також підприємства, уста-

нови, організації, які планують експлуатувати об'єкт підвищеної небезпеки, розробляють і затверджують план локалізації і ліквідації аварій для кожного об'єкта, який вони експлуатують або планують експлуатувати. Однак, відповідно до статті 1 зазначеного Закону під об'єктом підвищеної небезпеки розуміється об'єкт, на якому використовується, виготовляється, переробляється, зберігаються або транспортуються одна або кілька небезпечних речовин чи категорій речовин у кількості, що дорівнює або перевищує нормативно встановлені порогові маси, а також інші об'єкти як такі, що відповідно до закону є реальною загрозою виникнення надзвичайної ситуації техногенного та природного характеру. Якщо проаналізувати інші положення цього Закону, а також положення прийнятих на його виконання нормативно-правових актів, зокрема, постанови Кабінету Міністрів України від 11 липня 2002 року №956 «Про ідентифікацію та декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки» [79] можна зробити висновок про те, що головною ознакою об'єкта підвищеної небезпеки є саме наявність відповідної кількості небезпечних речовин. Необхідно зазначити, що таке трактування об'єкту підвищеної небезпеки відповідає міжнародній практиці. Так, відповідно до Конвенції про запобігання великим промисловим аваріям №174 [80], прийнятій генеральною конференцією Міжнародної організації праці, термін «об'єкт підвищеної небезпеки» означає об'єкт, на якому виготовляється, переробляється, завантажується або розвантажується, використовується, розміщується чи складається постійно або тимчасово одна чи кілька небезпечних речовин або категорій речовин у кількості, яка перевищує гранично допустиму кількість. Таким чином, лінії електропередач та трансформаторні підстанції, не дивлячись на те, що їх пошкодження може спричинити виникнення надзвичайних ситуацій на об'єктах народного господарства України, а також призвести до екологічної катастрофи, не можна віднести до об'єктів підвищеної небезпеки, а отже і поширити на них встановлений чинним законодавством спеціальний режим. В зв'язку з цим необхідно прийняти спеціальний Закон, яким би регулювалися особливості управління ризиками на зазначених об'єктах електроенергетики України.

Загальні положення щодо управління ризиками природного та техногенного характеру містяться у Законі України «Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру». У законі визначено такі основні поняття як «надзвичайна ситуація техногенного та природного характеру», «аварія», «катастрофа», «захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру», «запобігання виникненню надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру» та ін.; визначено повноваження органів державної влади, органів місцевого самоврядування, а також обов'язки суб'єктів господарювання у зазначеній сфері. Однак, головна увага у цьому Законі приділена саме організаційним методам управління зазначеними ризиками. Зокрема, Законом визначено порядок інформування та оповіщення, спостереження, укриття, проведення евакуаційних заходів тощо. Фінансуванню та матеріальному забезпеченню заходів щодо попередження, ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру та їх наслідків присвячений розділ VII Закону. Відповідно до статті 35 Закону фінансування заходів щодо попередження, ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру та їх наслідків здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, республіканського бюджету Автономної Республіки Крим, місцевих бюджетів, а також коштів підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності і господарювання, а також добровільних пожертвувань фізичних та юридичних осіб, благодійних організацій та об'єднань громадян, інших не заборонених законодавством джерел. Для ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру та їх наслідків виділяються кошти з резервного фонду Кабінету Міністрів України

відповідно до законодавства України. Порядок фінансування заходів щодо попередження, ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру та їх наслідків, відшкодування шкоди особам, які постраждали від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, відшкодування матеріальних збитків тощо визначається згідно із законом. Згідно зі статтею 36 Закону матеріальні резерви для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру створюються заздалегідь з метою екстреного використання їх у разі виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру. Зазначені резерви створюються центральними та місцевими органами виконавчої влади, а також органами місцевого самоврядування. Порядок створення і використання матеріальних резервів для попередження та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру визначається згідно із законодавством. Тобто, Законом передбачено фінансування заходів за рахунок резервного фонду Кабінету Міністрів, бюджетних коштів, яких, безумовно, може бути недостатньо. Правове регулювання інших методів управління ризиками у законі відсутнє. Крім того, Закон має загальний порядок та не враховує особливостей електроенергетичної галузі.

Щодо можливості фінансування управління ризиками за рахунок бюджетних та позабюджетних коштів необхідно враховувати положення інших актів законодавства України. Статтею 24 Бюджетного кодексу України визначено, що для здійснення непередбачених видатків, що не мають постійного характеру і не могли бути передбачені при складанні проекту бюджету, формується резервний фонд бюджету. При цьому, однак, встановлено, що резервний фонд бюджету не може перевищувати одного відсотка обсягу видатків загального фонду відповідного бюджету. У Державному бюджеті України резервний фонд створюється обов'язково. Щодо місцевих бюджетів визначено, що створення резервного фонду є правом відповідної ради, але не обов'язком.

Положення, що стосуються управління ризиками заподіяння шкоди внаслідок стихійних лих або техногенних катастроф на місцевому рівні містяться також у Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» та Законі України «Про місцеві державні адміністрації». Зокрема, статтею 68 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» закріплено право органів місцевого самоврядування мати позабюджетні цільові (у тому числі валютні) кошти. Ці кошти перебувають на спеціальних рахунках в установах банків. Порядок формування та використання позабюджетних цільових (у тому числі валютних) коштів місцевого самоврядування визначаються положеннями про ці кошти, що затверджуються відповідною радою. Відповідно до частини 2 статті 70 вказаного Закону органи місцевого самоврядування можуть у межах законодавства створювати комунальні банки та інші фінансово-кредитні установи, виступати гарантами кредитів підприємств, установ та організацій, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, розміщувати належні їм кошти в банках інших суб'єктів права власності, отримувати відсотки від їх доходів відповідно до закону із зарахуванням їх до доходної частини відповідного місцевого бюджету. Отже відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [81] для управління ризиками заподіяння шкоди внаслідок стихійних лих та техногенних катастроф на рівні територіальної громади (декількох територіальних громад) органи місцевого самоврядування можуть створювати спеціальні позабюджетні фонди. Крім того, зазначені кошти можуть розміщуватися на депозитних рахунках у банках. Однак, відповідно до частини 8 статті 13 Бюджетного кодексу України [82] створення позабюджетних фондів органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування та іншими бюджетними установами не допускається. В зв'язку з цим необхідно узгодити норми чинного законодавства,

оскільки якраз за рахунок позабюджетних коштів органів місцевого самоврядування можна було б фінансувати ліквідацію негативних наслідків пошкодження ліній електропередач та перетворюючого обладнання трансформаторних підстанцій на місцевому рівні.

Управлінню ризиками, що спричинили виникнення надзвичайної ситуації на оптовому ринку електричної енергії, присвячене Положення про надзвичайні ситуації в Оптовому ринку електричної енергії (додаток №9 до Договору між членами Оптового ринку електричної енергії України). Згідно з пунктом 7 зазначеного Положення НКРЕ може застосовувати будь-які заходи для усунення або зменшення наслідків надзвичайної ситуації, включаючи такі (але не обмежуючись ними): перерозподіл відповідальним особам коштів, що надійшли на кліринговий рахунок ДПЕ; введення тимчасової надбавки до оптової ціни та електроенергію або тимчасове збільшення тарифу на передачу електроенергії місцевими (локальними) мережами. Однак, зазначені заходи повинні мати допоміжний характер та застосовуватися лише у разі недостатності інших джерел.

Безумовно, управління ризиками має здійснюватися в першу чергу на рівні конкретного енергетичного підприємства. Як вже зазначалося вище, законодавством України передбачено обов'язок суб'єктів господарювання проводити заходи, спрямовані на управління ризиками заподіяння шкоди внаслідок стихійних лих та техногенних катастроф. В той же час в основному законодавчому акті, яким регламентуються відносини, що виникають в сфері електроенергетики, – Законі України «Про електроенергетику», містяться лише окремі положення, які можна віднести до сфери управління ризиками пошкодження ЛЕП та перетворюючого обладнання трансформаторних підстанцій внаслідок стихійних лих та техногенних катастроф на рівні конкретного енергетичного підприємства. Зокрема, у статті 20 вказаного Закону закріплено, що підприємства електроенергетики повинні додержувати вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища, нести відповідальність за його порушення і здійснювати технічні та організаційні заходи, спрямовані на зменшення шкідливого впливу об'єктів електроенергетики на навколишнє природне середовище. У статті 27 Закону визначено в якості правопорушення в електроенергетиці порушення правил охорони електричних мереж. Статтею 9 Закону визначено, що нагляд за додержанням вимог технічної експлуатації електричних станцій і мереж, вимог технічної експлуатації енергетичного обладнання об'єктів електроенергетики, підключених до об'єднаної енергетичної системи України, здійснюється державною інспекцією з експлуатації електричних станцій і мереж. Однак, Законом чітко не визначено обов'язок енергетичних підприємств здійснювати управління ризиками пошкодження ЛЕП та перетворюючого обладнання трансформаторних підстанцій внаслідок стихійних лих та техногенних катастроф, а також перелік заходів, які вони повинні здійснювати в межах управління зазначеними ризиками. Окремі положення, які стосуються управління зазначеними ризиками на рівні енергетичних підприємств, містяться в Умовах та Правилах здійснення підприємницької діяльності з передачі електричної енергії магістральними та міждержавними електричними мережами, затверджених постановою Національної комісії регулювання електроенергетики України від 11 жовтня 1996 року №152, а також в Умовах та Правилах здійснення підприємницької діяльності з передачі електричної енергії місцевими (локальними) електромережами, затверджених постановою НКРЕ від 13 червня 1996 року. Однак, зазначені положення стосуються виключно обов'язку підприємств здійснювати технічні та технологічні заходи з метою управління ризиками пошкодження електричних мереж, тобто, контроль за ризиками.

5.3.3. Регулювання експорту-імпорту та транзиту електроенергії в ЄС

Регламентом Європейського Парламенту та Ради №1228/2003 від 26 червня 2003 року щодо умов доступу до мережі для транскордонного обміну електричною енергією [84] встановлено правила для транскордонного обміну електричною енергією, таким чином посилюючи конкуренцію на внутрішньому ринку електричної енергії шляхом врахування особливостей національного та регіонального ринків. Метою її є захист транскордонної торгівлі електричною енергією, що залишається слабо розвинутою порівняно з іншими секторами, шляхом встановлення основних правил доступу до мереж для транскордонних трансакцій.

Метою регламенту є стимулювання транскордонного обміну електричною енергією шляхом впровадження компенсаційного механізму для транзитних потоків електричної енергії та гармонізованих принципів транскордонних трансмісій та локалізації прийнятих з'єднувальних потужностей між національними трансмісійними системами.

Сутність компенсаційного механізму полягає у наступному. Оператори трансмісійних систем отримують компенсацію витрат, понесених в результаті руху трансмісійних потоків електричної енергії через їхні мережі. Ця компенсація виплачується операторами національних трансмісійних систем, з яких ці трансмісійні потоки походять. Компенсація, яку отримують оператори трансмісійних систем, обчислюється на підставі вартості інфраструктури, що використовується для потоків.

Витрати, що накладаються операторами мереж за доступ до мереж є прямими та враховують потребу у безпеці мережі та відображають фактичні витрати.

5.3.4. Регулювання експорту-імпорту та транзиту електроенергії в Україні (порівняльний аналіз, проблеми та рекомендації щодо їх вирішення)

У базовому законодавчому акті в сфері електроенергетики – Законі України «Про електроенергетику» – відсутні положення, присвячені регулюванню експорту, імпорту та транзиту електричної енергії, відсутні і комплексні підзаконні нормативно-правові акти з регулювання цих відносин. Електрична енергія, яка переміщується через митний кордон України, підлягає митному оформленню. Порядок митного контролю і митного оформлення електроенергії, що переміщується через митний кордон України, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 10 грудня 2003 року №1909 [85]. Умовою для переміщення електроенергії (крім технологічного) через митний кордон України є оформлена митним органом ТД або ПМД. Облік обсягів технологічного переміщення електроенергії та контроль за її компенсацією в розрахунковий період здійснює НЕК «Укренерго». Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, що здійснюють експортно-імпортні операції з електроенергією чи переміщують її транзитом через територію України, провадять декларування в Центральній енергетичній митниці або в інших митних органах за погодженням з цією митницею. Митний контроль і митне оформлення електроенергії, що передається за зовнішньоекономічними договорами (контрактами) як готова продукція з давальницької сировини або в рахунок бартерних операцій, здійснюються в Центральній енергетичній митниці або в інших митних органах за погодженням із цією митницею. Граничні строки прохідного митного транзиту електроенергії обмежуються звітним періодом. Електроенергія перебуває під митним контролем: у разі надходження в Україну – з моменту її фактичного переміщення на митну територію України до моменту здійснення в повному обсязі митного оформлення; у разі переміщення за межі України – з моменту пред'явлення для оформлення документів до здійснення в повному обсязі митного оформлення відповідно до обраного митного режиму та переміщення через митний кордон України.

Зони митного контролю на територіях об'єктів електроенергетики, у межах яких митні органи здійснюють митні процедури, визначаються Держмитслужбою за погодженням з Мінпаливенерго. Фактичний контроль за обсягами електроенергії, що переміщується через митний кордон України, здійснюється посадовими особами митних органів шляхом перевірки документів, фіксування показань приладів розрахункового (комерційного) обліку (далі – прилади обліку) та ведення обліку цих показань. Контроль за заявленими митному органу відомостями про обсяги електроенергії, що переміщується через митний кордон України, здійснюється шляхом звірення цих відомостей з даними документів, за якими здійснено фактичний контроль, а також в іншій формі, передбаченій Митним кодексом України [86] та законами з питань митної справи. Митні органи, які фіксують показання приладів обліку електроенергії, що переміщується через митний кордон України, надсилають інформацію засобами електронного зв'язку до Центральної енергетичної митниці у строк, що не перевищує двох діб після дати складення актів про реєстрацію показань приладів обліку. Перші примірники цих актів надсилаються поштою. Сплата податків і зборів (обов'язкових платежів) під час митного оформлення електроенергії, що переміщується через митний кордон України, здійснюється на загальних підставах згідно із законодавством. Для здійснення митного контролю електроенергії, що переміщується через митний кордон України, суб'єкти підприємницької діяльності зобов'язані подавати Центральній енергетичній митниці документи, передбачені Митним кодексом України та цим Порядком, а НЕК «Укренерго» та суб'єкти господарювання, визначені у затвердженому Кабінетом Міністрів України переліку пунктів, у яких здійснюється митний контроль за переміщенням електроенергії через митний кордон України, також зобов'язані забезпечувати доступ посадових осіб митних органів до приладів обліку електроенергії.

Відповідно до статті 150 Митного кодексу України для митного оформлення електроенергії декларант подає митному органу такі документи: зовнішньоекономічний договір (контракт); довідку-підтвердження відповідного підприємства про кількість електроенергії, що переміщується через митний кордон України; інші документи, передбачені Кодексом та іншими законами України.

З метою забезпечення підготовки та реалізації заходів, спрямованих на створення умов для інтеграції ОЕС України до Об'єднання енергосистем європейських країн і розвитку експортного потенціалу електроенергетичної галузі, передбачених Програмою Кабінету Міністрів України «Назустріч людям», Планом дій Україна – ЄС, заходами щодо їх виконання у 2005 році, затвердженими Кабінетом Міністрів України відповідно постановою від 6 травня 2005 р. N 324 і розпорядженням від 22 квітня 2005 р. N 117-р, Наказом Міністерства палива та енергетики України від 21.06.2005 р. №276 «Про забезпечення інтеграції ОЕС України до об'єднання енергосистем європейських країн та розвитку експортного потенціалу електроенергетичної галузі» під головуванням Міністра палива та енергетики України створено Координаційну раду з питань інтеграції ОЕС України до об'єднання енергосистем європейських країн та розвитку експортного потенціалу електроенергетичної галузі. Координаційна рада утворена з метою забезпечення підготовки та реалізації заходів, спрямованих на створення умов для інтеграції ОЕС України до об'єднання енергосистем європейських країн і розвитку експортного потенціалу електроенергетичної галузі, передбачених Програмою Кабінету Міністрів України «Назустріч людям», Планом дій Україна – ЄС, заходами щодо їх виконання у 2005 році, затвердженими Кабінетом Міністрів України відповідно постановою від 6 травня 2005 р. N 324 і розпорядженням від 22 квітня 2005 р. N 117-р. Основними завданнями Координаційної ради є координація роботи з розробки та впровадження заходів, спрямованих на: інтеграцію ОЕС України до об'єднання

енергосистем європейських країн (далі – Проект інтеграції); розвиток та ефективне використання експортного потенціалу електроенергетичної галузі. Координаційна рада відповідно до покладених на неї завдань: координує роботу з підготовки та реалізації Проекту інтеграції; здійснює розгляд нагальних питань, пов'язаних з реалізацією Проекту інтеграції, розвитку та ефективного використання експортного потенціалу електроенергетичної галузі; здійснює розгляд пропозицій, спрямованих на збільшення експорту електричної енергії та підвищення ефективності експортно-імпортних операцій з нею; розробляє пропозиції щодо визначення напрямів та обсягів фінансування робіт, у т. ч. з державного бюджету, пов'язаних з реалізацією Проекту інтеграції; координує розробку та затверджує щорічні плани заходів із збільшення експорту електроенергії та реалізації Проекту інтеграції; розглядає на постійній основі стан виконання щорічних планів заходів із збільшення експорту електроенергії та реалізації Проекту інтеграції; визначає пріоритетні напрямки експорту електроенергії та вивчає доцільність започаткування нових проектів, спрямованих на його розвиток; розглядає питання, пов'язані з реалізацією міжнародних проектів, спрямованих на підтримку реалізації окремих напрямків Проекту інтеграції та розвитку експортного потенціалу електроенергетичної галузі.

Відповідно до пункту 13 Плану заходів щодо виконання у 2005 році Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.06.2005 року №201-р [87], одним із напрямків адаптації в сфері енергетики є адаптація до Регламенту Європейського парламенту та Ради ЄС від 26 липня 2003 р. №1228/2003 про умови доступу до мережі для транскордонних передач електроенергії [84]. З метою проведення адаптації до зазначеного акту законодавства ЄС Планом заходів передбачено підготовку проектів нормативно-правових актів щодо експортно-імпортних операцій з електричною енергією, доступу до електричних мереж.

Наказом Міністерства палива та енергетики України від 20.07.2005 року №331 «Про організацію та контроль виконання заходів у сфері європейської інтеграції в 2005 році» [88] одним із першочергових заходів визначено розроблення проектів нормативно-правових актів щодо експортно-імпортних операцій з електричною енергією, порядку доступу до міждержавних електричних мереж.

Основні положення щодо експортно-імпортних та транзитних операцій з електричною енергією мають бути закріплені у базовому нормативно-правовому акті в сфері електроенергетики – Законі України «Про електроенергетику» та конкретизовані у підзаконних нормативно-правових актах.

5.3.5. Стимулювання раціонального використання електроенергії в ЄС

Країни Європейського Союзу вже кілька десятиліть приділяють велику увагу питанням використання паливно-енергетичних ресурсів, в тому числі і електричної енергії. Починаючи з 70-х років минулого сторіччя, почала розроблятися нова енергетична стратегія для Співтовариства, спрямована на раціональне використання енергетичних ресурсів. У вересні 1974 року була прийнята Резолюція Ради щодо нової енергетичної стратегії для Співтовариства, а 17 грудня 1974 року – про програму дій Співтовариства щодо раціонального використання енергії. На першому етапі була значно посилена роль державного регулювання у сфері енергозбереження, були введені заходи щодо зниження витрат енергії у вигляді нормування споживання енергетичних ресурсів, встановлено жорсткий контроль за дотримання норм споживання. У 76-77-х роках Радою були прийняті Рекомендації про раціональне використання енергії міським пасажирським транспортом, промисловими підприємствами, через заохочення теплоізоляції будівель. У 80-тих роках Радою було видано цілу низку Резолюцій: стосовно нових

напрямків дій Співтовариства у сфері енергозбереження, про покращання програм з енергозбереження в державах-членах, про раціональне використання енергії у будівельному секторі, про покращання енергетичної ефективності на промислових підприємствах держав-членів.

Поряд з цим велика увага приділялась пропаганді енергозбереження, в результаті чого суспільство поступово звикало до думки про необхідність та важливість енергозбереження. На шляху розв'язання проблем збереження енергетичних ресурсів державами-членами Європейського Союзу були досягнуті суттєві успіхи, що дозволило їм поступово перейти від проблем енергозбереження до розробки заходів, що забезпечують підвищення ефективності використання енергетичних ресурсів.

Питанням підвищення ефективності енергоспоживання присвячено цілий ряд Директив Європейського парламенту та Ради.

Директива Ради 88/106/ЄЕС від 21 грудня 1988 року щодо наближення законів, постанов та адміністративних положень держав-членів стосовно конструкції будівель вимагає проведення робіт та облаштування їх опалення, охолодження та вентиляції таким чином, щоб споживання енергії було якнайнижчим, з врахуванням кліматичних умов їх розташування. Заходи щодо удосконалення використання енергії у спорудах повинні враховувати кліматичні та місцеві умови так само, як і внутрішній клімат та вартісну ефективність. Вони також не повинні суперечити іншим необхідним вимогам щодо споруд таким, як можливість доступ, безпека та безпосереднє використання споруди. Використання енергії у будівлях має розраховуватися на основі методики, яка може відрізнитися на регіональному рівні, та включати, на додаток до теплоізоляції та інших факторів, які відіграють надзвичайно важливу роль, таких як опалення та повітряне кондиціювання, застосування відновлювальних джерел енергії та дизайн споруди.

Згідно зі статтею 1 Директиви її метою є забезпечення удосконалення використання енергії у спорудах в межах Співтовариства, враховуючи зовнішні кліматичні та місцеві умови, а також внутрішні кліматичні вимоги та економічну ефективність.

Ця Директива встановлює такі вимоги: основні положення методики калькулювання інтеграційного використання енергії у спорудах; дотримання мінімуму вимог щодо використання енергії у спорудах; дотримання мінімуму вимог щодо використання енергії у великих спорудах, які підлягають реконструкції; енергетична сертифікація споруд; регулярне інспектування бойлерів та систем повітрокондиціювання у спорудах та додатково оцінка встановлення опалення, там, де бойлери експлуатуються більше 15 років.

Згідно із Директивою держави-члени повинні прийняти методику на національному та регіональному рівнях для обчислення використання енергії у спорудах з врахуванням стандартів та норм, визначених законодавством держав-членів. Використання енергії у спорудах має бути виражене у прозорій манері та повинне включати індикатор емісій CO₂. Держави-члени повинні вжити необхідних заходів для забезпечення мінімальних вимог щодо використання енергії у спорудах, встановлених на основі зазначеної вище методики. Встановлення вимог Держави-члени повинні здійснювати на основі диференціації нових та існуючих споруд та різних категорій споруд. Ці вимоги повинні враховувати загальні внутрішні кліматичні умови, з метою уникнення можливих негативних ефектів, таких як неадекватна вентиляція, а також місцеві умови та призначення і вік споруди. Ці вимоги повинні переглядатися у визначені періоди, які не можуть бути довшими 5 років та, у разі необхідності, поновлюватися з метою відображення технічного прогресу у секторі споруд.

Держави-члени можуть вирішити не застосовувати вищезазначені вимоги до на-

ступних категорій споруд: споруд та монументів, які офіційно захищаються як частина визначеного середовища або у зв'язку з їхньою особливою архітектурною або історичною цінністю, у відповідності з вимогами незмінності їхнього характеру або існування; споруд, що використовуються як місце для культової чи релігійної діяльності; тимчасових споруд із запланованим часом використання протягом 2-х чи менше років, індустріальних місць, майстерень та нестационарних агропромислових споруд з низьким рівнем попиту на енергію та нестационарних агропромислових споруд, які знаходяться у використанні сектору, на який поширюється національна секторна угода щодо використання енергії; стаціонарні споруди, які мають тенденцію до використання менше 4 місяців на рік; окремо розташовані споруди із загальною корисною площею менше 50 м².

Держави-члени повинні вжити необхідних заходів для забезпечення дотримання у нових спорудах вищезазначених мінімальних вимог щодо використання енергії. Для нових споруд із загальною корисною площею більше 1000 м². Держави-члени повинні забезпечити, що такі технічні, природоохоронні та економічні можливості альтернативних систем, як: системи децентралізованого енергопостачання на основі відновлювальної енергії; СНР; обмеження або блокування опалення або охолодження, у разі можливості; теплові насоси, відповідно до визначених умов; вирішені та прийняті до уваги до початку будівництва.

Держави-члени повинні вжити необхідних заходів для забезпечення того, що коли споруди загальною корисною площею більше 1000 м² підлягають серйозній реконструкції, їхнє використання енергії буде перероблене з метою дотримання мінімальних вимог, наскільки це можливо технічно, функціонально та економічно. Держави-члени повинні вивести ці мінімальні вимоги щодо використання енергії на основі вищевказаних вимог щодо використання енергії у спорудах. Вимоги можуть встановлюватися як для споруд, які підлягають реконструкції, в цілому, так і для систем чи компонентів, які підлягають реконструкції, коли вони є частиною реконструкції, яка має бути проведена протягом обмеженого проміжку часу, із вищезазначеною метою удосконалення надмірного споживання енергії у спорудах.

Держави-члени повинні забезпечити, що при будівництві, продажу або оренді споруд сертифікати споживання енергії є доступними для власника або від власника до наступного покупця або орендаря, якщо таке передбачається. Строк дії сертифікату не може перевищувати 10 років. Сертифікат для квартир або частин, дизайн яких передбачає окреме використання у блоках може базуватися: на загальному сертифікаті всієї споруди для блоків із спільною системою опалення; або на оцінці іншого представленого апартаменту у такому ж блоці. Держави-Члени можуть виключити вищевказані категорії споруд із особливими характеристиками із сфери застосування цього параграфу. Сертифікат використання енергії у спорудах повинен включати контрольні показники, такі, як діючі юридичні стандарти та вихідні показники з метою надання можливості споживачам порівняти та оцінювати використання енергії у спорудах. Сертифікат повинен супроводжуватися рекомендаціями щодо рентабельності удосконалення використання енергії. Мета сертифікатів повинна обмежуватися забезпеченням інформацією та будь-які наслідки цих сертифікатів у вигляді юридичних процедур та інших повинні вирішуватися у відповідності з національними правилами. Держави-члени повинні вжити заходів для забезпечення, що споруди із загальною корисною площею більше 1000 м², у яких розміщені органи державної влади та установи, які надають громадські послуги широкому колу осіб та у зв'язку з чим їх відвідують ці особи, енергетичний сертифікат, термін дії якого не більше 10 років, розміщується на видному місці для громадськості. Рівень рекомендованої та поточної внутрішньої

температури та, у разі можливості, інші важливі кліматичні фактори можуть також бути чітко відображені.

Щодо зниження енергоспоживання та обмеження викидів вуглекислого газу Держави-члени повинні вжити необхідних заходів для запровадження регулярних перевірок бойлерів, які працюють на невідновлюваному рідкому або твердому паливі з фактичною потужністю від 20 кВт до 100 кВт. Така перевірка може застосовуватися щодо бойлерів, у яких використовуються інші види палива. Бойлери з фактичною потужністю більше 100 кВт повинні перевірятися принаймні кожних два роки. Щодо газових бойлерів, цей період може бути подовжений до 4-х років. Для опалювальних установок з бойлерами, фактична потужність яких більше 20 кВт та термін експлуатації яких більше 15 років, Держави-члени можуть вживати необхідних заходів для запровадження одноразової перевірки всієї опалювальної установки. На підставі цієї перевірки, яка повинна включати оцінку ефективності бойлера та розміри бойлера у порівнянні з вимогами щодо опалення споруди, експерти повинні надати пораду користувачам щодо заміни бойлерів, інших модифікацій системи опалення та альтернативних рішень; або вжити заходів для забезпечення надання поради користувачам щодо заміни бойлерів, інших модифікацій системи опалення та альтернативних рішень, які повинні включати перевірки оцінки ефективності та прийнятності розміру бойлера. Загальний результат цього підходу має бути якнайбільше еквівалентним результатам, які є наслідком застосування вищезазначених заходів. Держави-Члени, які обрали цей варіант, повинні надавати Комісії звіт щодо еквівалентності цього підходу кожних два роки.

З метою зменшення енергоспоживання та обмеження викидів вуглекислого газу, Держави-члени повинні вжити необхідних заходів з метою запровадження регулярних перевірок систем повітряного кондиціювання з фактичною потужністю менше 12 кВт. Ця перевірка повинна включати оцінку ефективності повітряного кондиціювання та розміру у порівнянні з вимогами щодо охолодження споруди. Споживачам повинна бути надана порада щодо можливого удосконалення або заміни системи повітряного кондиціювання та щодо альтернативних рішень.

Держави-члени повинні забезпечити, що сертифікація споруд, розробка супровідних рекомендацій та перевірка бойлерів та систем повітряного кондиціювання здійснюються у прозорий спосіб кваліфікованими та / або акредитованими експертами, які діють як самостійно, так і працюють за наймом в публічних або приватних органах компаній.

Держави-члени можуть вживати необхідних заходів для інформування користувачів споруд про різноманітні способи та досвід щодо енергоефективності.

Держави-члени повинні ввести в дію закони, постанови та адміністративні умови, необхідні для приведення у відповідність із Директивою не пізніше 4 січня 2006 року. Держави-члени можуть, за браком кваліфікованих та / або акредитованих експертів, отримати додатковий період у 3 роки для запровадження умов, визначених у статтях 7, 8 та 9 (щодо сертифікації та перевірок). Про використання цієї можливості Держави-члени повинні повідомити Комісію для визначення відповідного графіка.

Директива Ради 93/76/ЄЕС від 13 вересня 1993 року присвячена обмеженню викидів двоокису вуглецю шляхом удосконалення енергоефективності [89]¹, яка вимагає від держав-членів розвивати, виконувати та звітувати щодо програм у сфері енергоефективності, зокрема, у секторі споруд, зараз почала демонструвати певні важливі переваги. Проте, повноцінний юридичний механізм потребує закріплення більш конк-

¹ Директива Ради 93/76/ЄЕС від 13 вересня 1993 року присвячена обмеженню викидів двоокису вуглецю шляхом удосконалення енергоефективності

ретних дій з метою досягнення значного нереалізованого потенціалу для енергозберігання та зменшення значних відмінностей у результатах держав-членів у цьому секторі. Метою даної Директиви є досягнення державами-членами цілі щодо обмеження викидів двоокису вуглецю шляхом підвищення енергоефективності, особливо за допомогою розробки і здійснення програм у наступних сферах: енергетична сертифікація будинків; виписка рахунків за опалення, кондиціонування повітря і гарячу воду на базі фактичного споживання; фінансування третьою стороною з метою інвестування енергоефективних технологій у державному секторі; теплова ізоляція нових будинків; регулярна перевірка котелень; енергетичний аудит підприємств з високим енергоспоживанням.

Питання ефективності використання електроенергії регулюються, також Директивою 2002/91/ЄС Європейського парламенту та Ради від 16 грудня 2002 року про використання енергії у спорудах [90]1. У преамбулі Директиви звертається увага на те, що у своїх висновках від 30 травня 2000 року та 5 грудня 2000 року Рада погодила план дій Комісії щодо енергоефективності та вимагає вжиття спеціальних заходів у секторі будівель. Житловий сектор, головною частиною якого є будівлі та споруди, становить більше 40 % кінцевого споживання енергії у Співтоваристві, та спостерігається тенденція зростання споживання енергії та викидів двоокису вуглецю. Директива вимагає від держав-членів гарантій того, що для нових споруд з повною корисною площею більшою від 1000 м2 на початку будівництва приймалися до уваги технічна, екологічна та економічна можливість використання альтернативних систем, типа когенерації тепла і енергії.

Директива 2001/77/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 27 вересня 2001 року передбачає створення сприятливих умов для продажу електроенергії, виробленої з відновлювальних джерел енергії на внутрішньому ринку електричної енергії. Відновлювані джерела енергії визначаються Директивою як альтернативні джерела енергії, не пов'язані із спалюванням палива (вітер, сонце, геотермальна енергія тощо).

Підтримці когенерації, заснованої на корисному використанні тепла на внутрішньому ринку енергії, присвячена Директива 2004/8/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 11 лютого 2004 року [91]. У преамбулі Директиви підкреслено, що підтримка високопродуктивної когенерації, заснованої на корисному використанні тепла, є пріоритетом у Співтоваристві, а також зазначено, що метою цієї Директиви є створення структури для просування когенерації, для чого необхідно мати стабільне економічне та адміністративне підґрунтя для інвестицій у цьому напрямку. Держави-члени повинні бути зацікавлені у такій стабільності, проектуючи схеми підтримки з періодом у крайньому разі до чотирьох років і уникаючи частих адміністративних реформ. Директивою надано визначення терміну «когенерації», що означає одночасну генерацію в одному процесі теплової, електричної та/або механічної енергії. Статтею 4 Директиви встановлені критерії ефективності когенерації. Директива передбачає, що держави-члени Європейського Союзу застосовують різноманітні механізми підтримки когенерації на національному рівні, включаючи інвестиційну допомогу, звільнення від податків або їх скорочення, цінні схеми підтримки.

Європейським Парламентом, Радою та Комісією було також прийнято кілька директив щодо зазначення у стандартній інформації про товар показників споживання енергії побутовими приладами (Директива Ради 92/75/ЄЕС від 22 вересня 1992 року, Директиви Комісії 94/2/ЄС від 21 січня 1994 року, 95/12/ЄС і 95/13/ЄС від 23 травня 1995 року, 96/60/ЄС від 19 вересня 1996 року, 97/17/ЄС від 16 квітня 1997 року, 98/11/ЄС від 27 січня 1998 року, 2002/31/ЄС від 22 березня 2002 року і 2002/40/ЄС від 8 травня

1 Директива 2002/91/ЄС Європейського парламенту та Ради від 16 грудня 2002 року про використання енергії у спорудах

2002 року).

Важливу роль у реалізації енергоефективної політики відіграє Європейська Енергетична Хартія, прийнята 17 грудня 1991 року.

Договором до Енергетичної Хартії, який ратифіковано Україною 6 лютого 1998 року, передбачено, що з метою охорони навколишнього середовища сторони Договору приділяють особливу увагу підвищенню енергоефективності, освоєнню і використанню поновлюваних джерел енергії, заохоченню застосування більш чистих видів палива і використання технологій і технологічних засобів, що знижують забруднення. У Договорі до Європейської Енергетичної Хартії передбачені також заходи стимулювання ефективного використання енергії: фіскальні та фінансові стимули для впровадження енергозберігаючих технологій; заохочення таких новаторських підходів до інвестицій у підвищення енергоефективності, як фінансування третіми сторонами (з використанням механізму енергозбереження на основі перформанс-контракту через енергозберігаючі сервісні компанії – ЕСКО); підтримка та заохочення комбінованого виробництва електричної та теплової енергії; стимулювання підвищення ефективності систем централізованого тепlopостачання; заохочення будівництва енергоефективних будинків тощо.

5.3.6. Стимулювання раціонального використання електроенергії в Україні (порівняльний аналіз, проблеми та рекомендації щодо їх вирішення)

Рівень економічного розвитку в Україні не дозволяє реалізувати політику енергоефективності в тому обсязі і на тому рівні, що характерні для держав-членів Європейського Союзу. На відміну від економік країн-членів Європейського Союзу для української економіки характерні такі негативні явища, як непрозоре формування тарифів на енергетичні ресурси, велика заборгованість за розрахунками у сфері паливно-енергетичного комплексу, перехресне субсидування, хронічні неплатежі. Крім того, в Україні енергоємність валового внутрішнього продукту у три рази вища, ніж у країнах Європейського Союзу. Таким чином, стосовно енергоефективності Україна знаходиться на тому рівні, який відповідає початковому етапу реалізації енергоефективної політики країн Європейського Союзу і у відповідності з їх досвідом повинна послідовно пройти всі етапи реалізації цієї політики.

Тому на сьогодні в Україні виникла необхідність посилення ролі держави у вирішенні проблем енергоефективності шляхом державного регулювання, яке передбачає жорстке нормування використання енергетичних ресурсів, суворий контроль з боку держави за дотриманням цих норм, посилення відповідальності за нераціональне витрачання енергетичних ресурсів. Такий підхід потребує відповідної правової бази.

На сьогодні законодавство у сфері енергозбереження базується на Законі України «Про енергозбереження» від 1 липня 1994 року № 74/94-ВР [92], нормативно-правових актах Президента України та Кабінету Міністрів України.

Закон України «Про енергозбереження» від 1 липня 1994 року N 74/94-ВР визначає правові, економічні, соціальні та екологічні основи енергозбереження для всіх підприємств, об'єднань та організацій, розташованих на території України, а також для громадян.

У відповідності до положень статті 1 Закону України «Про енергозбереження» метою законодавства про енергозбереження є регулювання відносин між господарськими суб'єктами, а також між державою і юридичними та фізичними особами у сфері енергозбереження, пов'язаної з видобуванням, переробкою, транспортуванням, зберіганням, виробленням та використанням паливно-енергетичних ресурсів, забезпечення заінтересованості підприємств, організацій та громадян в енергозбереженні, впро-

вадженні енергозберігаючих технологій, розробці і виробництві менш енергоємних машин та технологічного обладнання, закріплення відповідальності юридичних і фізичних осіб у сфері енергозбереження.

Державна політика енергозбереження базується на таких принципах:

- створення державою економічних і правових умов заінтересованості в енергозбереженні юридичних та фізичних осіб;
- здійснення державного регулювання діяльності у сфері енергозбереження на основі застосування економічних, нормативно-технічних заходів управління;
- пріоритетність вимог енергозбереження при здійсненні господарської, управлінської або іншої діяльності, пов'язаної з видобуванням, переробкою, транспортуванням, зберіганням, виробленням та використанням паливно-енергетичних ресурсів;
- наукове обґрунтування стандартизації у сфері енергозбереження та нормування використання паливно-енергетичних ресурсів, необхідність дотримання енергетичних стандартів та нормативів при використанні палива та енергії;
- створення енергозберігаючої структури матеріального виробництва на основі комплексного вирішення питань економії та енергозбереження з урахуванням екологічних вимог, широкого впровадження новітніх енергозберігаючих технологій;
- обов'язковість енергетичної експертизи;
- популяризація економічних, екологічних та соціальних переваг енергозбереження, підвищення громадського освітнього рівня у цій сфері;
- поєднання методів економічного стимулювання та фінансової відповідальності з метою раціонального використання та економного витрачання паливно-енергетичних ресурсів;
- встановлення плати за прямі втрати і нераціональне використання паливно-енергетичних ресурсів;
- вирішення проблем енергозбереження у поєднанні з реалізацією енергетичної програми України, а також на основі широкого міждержавного співробітництва.

У статті 5 Закону України «Про енергозбереження» зазначено, що до суб'єктів правового регулювання відносин у сфері енергозбереження належать юридичні та фізичні особи, в результаті діяльності яких, зокрема, здійснюється:

- проведення енергозберігаючої політики та заходів щодо енергозбереження в усіх галузях народного господарства – промисловості, транспорті, будівництві, сільському господарстві тощо, соціальній сфері та побуті, а також у сфері міждержавного та міжнародного співробітництва;
- роботи, пов'язані з розвитком і використанням нетрадиційних поновлюваних джерел енергії, вторинних енергетичних ресурсів, процесів заміщення дефіцитних видів палива;
- інформаційне забезпечення народного господарства та населення з проблем енергозбереження і використання нових джерел енергії та видів палива;
- створення ефективних систем управління та засобів контролю за енергозбереженням.

Для проведення ефективної діяльності держави у сфері енергозбереження Законом визначено проведення таких заходів:

- розробки та прийняття загальнодержавних, регіональних, місцевих та інших програм;
- виховання ощадливого ставлення до використання паливно-енергетичних ресурсів забезпечується шляхом навчання і широкої популяризації та пропаганди економічних, екологічних і соціальних переваг енергозбереження;

- забезпечення державою умов для проведення систематичних комплексних досліджень у сфері енергозбереження для розробки наукових основ створення новітніх енергозберігаючих процесів і технологій;
- здійснення державного управління.

До мети державного управління у сфері енергозбереження статтею 9 ЗУ «Про енергозбереження» віднесено: забезпечення потреб народного господарства та населення України в паливі, тепловій та електричній енергії на основі раціонального використання енергоресурсів; скорочення всіх видів втрат паливно-енергетичних ресурсів; здійснення функцій енергетичної експертизи; здійснення функцій контролю; здійснення функцій прогнозування; здійснення функцій інформування та іншої виконавчо-розпорядчої діяльності.

З метою інтенсифікації та розширення процесів енергозбереження в умовах становлення та розвитку ринкових відносин в економіці Законом України «Про енергозбереження» впроваджено економічний механізм.

До економічних заходів, які спрямовані на забезпечення енергозбереження, статтею 11 Закону віднесено: комплексне застосування економічних важелів та стимулів для орієнтації управлінської, науково-технічної і господарської діяльності підприємств, установ та організацій на раціональне використання і економію паливно-енергетичних ресурсів; визначення джерел і напрямів фінансування енергозбереження; створення бази для реалізації економічних заходів управління енергозбереженням у вигляді системи державних стандартів, які містять показники питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів для основних енергоємних видів продукції та технологічних процесів в усіх галузях народного господарства; використання системи державних стандартів у сфері енергозбереження при визначенні розмірів надання економічних пільг та застосування економічних санкцій; введення відрхувань від вартості фактично використаних підприємствами паливно-енергетичних ресурсів; введення плати за нерациональне використання паливно-енергетичних ресурсів у вигляді надбавок до діючих цін та тарифів залежно від перевитрат паливно-енергетичних ресурсів щодо витрат, встановлених стандартами; застосування економічних санкцій за марнотратне витрачання палива та енергії внаслідок безгосподарної або некомпетентної діяльності працюючих; надання юридичним і фізичним особам субсидій, дотацій, податкових, кредитних та інших пільг для стимулювання розробок, впровадження патентних винаходів та використання енергозберігаючих технологій, обладнання і матеріалів; матеріальне стимулювання колективів та окремих робітників за ефективне використання та економію паливно-енергетичних ресурсів, впровадження розробок, захищених патентом.

З метою фінансування заходів щодо раціонального використання та економії паливно-енергетичних ресурсів, включаючи науково-дослідні та проектно-конструкторські роботи у сфері енергозбереження використовуються кошти фондів енергозбереження власні та позикові кошти підприємств, установ і організацій, Державний бюджет України, місцеві бюджети, а також інші джерела.

З метою активного розвитку правовідносин у сфері енергозбереження здійснюється ряд заходів стимулювання цих правовідносин. До таких заходів стаття 16 ЗУ «Про енергозбереження» відносить: надання податкових пільг підприємствам – виробникам енергозберігаючого обладнання, техніки і матеріалів, засобів вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів; надання податкових пільг підприємствам, які використовують устаткування, що працює на нетрадиційних та поновлюваних джерелах енергії; пріоритетне кредитування заходів щодо забезпечення раціонального використання та економії паливно-енергетичних ресурсів; встановлен-

ня підвищених норм амортизації енергозберігаючих основних фондів; надання цільових державних та інших субсидій і безповоротного асигнування на виконання пошукових науково-дослідних робіт у сфері енергозберігаючих технологій і нетрадиційних видів енергії, на виробництво та освоєння нових видів енергозберігаючої техніки та технології.

З метою встановлення комплексу обов'язкових норм, правил, вимог щодо раціонального використання та економії паливно-енергетичних ресурсів у сфері енергозбереження проводиться стандартизація. Державні енергетичні стандарти є обов'язковими для виконання.

У розділі IV Закону України «Про енергозбереження» передбачається обов'язковість проведення державної експертизи з енергозбереження у процесі правотворчої, інвестиційної, управлінської та іншої діяльності, пов'язаної з видобуванням, переробкою, транспортуванням, зберіганням, виробництвом та споживанням паливно-енергетичних ресурсів. В цьому розділі розглядаються питання об'єктів експертизи, її завдань та статусу її висновків.

З метою забезпечення додержання норм законодавства про енергозбереження державними органами, юридичними та фізичними особами запроваджено державний контроль у цій сфері.

Порушення законодавства про енергозбереження тягне за собою встановлену Законом України «Про енергозбереження», а також чинним законодавством України дисциплінарну, адміністративну або цивільну відповідальність.

Порівняльний аналіз законодавства ЄС у сфері ефективного використання енергетичних ресурсів та законодавства України, яке регулює відносини у цій сфері, свідчить про наступне.

Законом України «Про енергозбереження» задекларовано принцип пріоритетності вимог енергозбереження при здійсненні господарської, управлінської або іншої діяльності, пов'язаної з видобуванням, переробкою, транспортуванням, зберіганням, виробленням та використанням паливно-енергетичних ресурсів, що відповідає положенням законодавства Європейського Союзу, проте ця норма Закону є декларативною і фактично не працює, оскільки на сьогодні фактично відсутня державна політика енергозбереження.

Задекларовано Законом також і проведення енергозберігаючої політики та заходів щодо енергозбереження в усіх галузях народного господарства – промисловості, транспорті, будівництві, сільському господарстві тощо, соціальній сфері та побуті, а також у сфері міждержавного та міжнародного співробітництва, однак визначений європейським законодавством як один з основних заходів щодо ефективного використання енергетичних ресурсів у різних сферах економіки – енергетична сертифікація об'єктів – Законом не передбачений і на практиці частково здійснюється на підставі наказу Державного комітету України з енергозбереження від 14 листопада 1997 року № 101, яким було затверджено «Енергетичний паспорт підприємства» для підприємств і організацій усіх форм власності з високим рівнем споживання паливно-енергетичних ресурсів [93].

Норма щодо енергетичної сертифікації об'єктів має бути передбачена у Законі України «Про енергозбереження», а також необхідно розробити механізми її реалізації у підзаконних актах.

Європейським законодавством як один із заходів щодо ефективного використання енергетичних ресурсів передбачено проведення енергетичного аудиту підприємств з високим споживанням енергетичних ресурсів. Законом України «Про енергозбереження» не передбачено здійснення таких заходів, хоча енергетичні обстеження проводять-

ся на підставі наказів Державного комітету України з енергозбереження від 12 травня 1997 року № 49 «Щодо тимчасового положення про порядок проведення енергетичного обстеження та атестації спеціалізованих організацій на право його проведення» та від 9 квітня 1999 року № 27 «Про затвердження Положення про порядок організації енергетичних обстежень».

Необхідно включити норму щодо енергетичних обстежень до Закону України «Про енергозбереження», а також розробити ефективний механізм її реалізації.

Європейським законодавством передбачено стимулювання ефективного використання енергетичних ресурсів. Законом України також передбачено поєднання методів економічного стимулювання та фінансової відповідальності з метою раціонального використання та економного витрачання паливно-енергетичних ресурсів, проте ці норми, в основному, декларативні, вимагають вдосконалення, зокрема, в частині фінансування заходів щодо енергозбереження третьою стороною.

Однією з вимог Європейського законодавства є вимога щодо запровадження енергетичного маркування побутових приладів. Норма щодо маркування відсутня в Законі України «Про енергозбереження», її необхідно внести.

Європейське законодавство передбачає підтримку когенерації та виробництва електричної енергії з відновлюваних джерел енергії. Цим питанням присвячені Закони України «Про альтернативні джерела енергії» від 20 лютого 2003 року № 555-ІУ та «Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного енергопотенціалу» від 5 квітня 2005 року № 2509-ІV, норми яких в цілому відповідають положенням європейського законодавства.

Таким чином, стан правового регулювання відносин, пов'язаних з енергоефективністю, в цілому є дуже недосконалим, а можливості вдосконалення правової бази з цього питання проблематичні.

Так, наказом Державного комітету України з енергозбереження від 24.11.2004 р. №173 було затверджено Концепцію наукового забезпечення розвитку сфери енергозбереження. Концепцією передбачалося: визначення та формування стратегічних напрямів перспективного розвитку енергозбереження в Україні на основі узагальнення аналізу вітчизняного та міжнародного досвіду у сфері енергозбереження, підвищення енергоефективності, в тому числі за рахунок використання відновлюваних джерел енергії; розроблення та впровадження на конкретних об'єктах новітніх енергоефективних технологій, засобів виробництва, матеріалів, іншої наукоємної продукції з метою реалізації завдань, визначених програмами КДПЕ та НВДЕ; вдосконалення нормативно-правової та нормативно-технічної бази енергозбереження та енергоефективності, у тому числі розроблення державних цільових програм та стандартів; сприяння розвитку інформаційного забезпечення та популяризації енергозбереження в регіонах і Україні в цілому; розроблення методологічного, інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації програм енергозбереження; дослідження та аналіз умов формування привабливого інвестиційного клімату та створення ефективних механізмів фінансування сфери енергозбереження, в тому числі здійснення міжнародного співробітництва та розроблення рекомендацій з оптимізації процесу залучення іноземних інвестицій у цій сфері.

Державним комітетом України з енергозбереження було залучено фахівців до розроблення проектів концепції про енергоефективність та енергозбереження, проекту закону про енергоефективність. Проте, Указом Президента України від 20.04.2005 р. №678/2005 Державний комітет України з енергозбереження ліквідовано [94], функції Комітету покладено на Міністерство палива та енергетики України.

Таким чином, на сьогоднішній день відсутнє повноцінне спеціальне законодавство

України у сфері ефективного використання електричної енергії. Враховуючи, що питанням енергоефективності приділяється значна увага у законодавстві Європейського Союзу, необхідно провести комплексне дослідження зазначених питань та розробити проекти відповідних нормативно-правових актів законодавства України з метою імплементації основних принципів ЄС у цій сфері, зокрема, нову редакцію Закону України «Про енергозбереження».

5.3.7. Питання надання субсидій в ЄС

Головні принципи Європейського Союзу щодо надання державної допомоги закріплені у статтях 87-89 Договору про створення Європейського Співтовариства (Амстердамського Договору).

Головним принципом є недопущення негативного впливу державної допомоги на функціонування спільного ринку Європейського Союзу. Так, відповідно до статті 87 будь-яка державна допомога, або допомога, що надається з використанням державних ресурсів, у будь-якій формі, що руйнує або може зруйнувати конкуренцію шляхом створення сприятливих умов для окремих підприємств або виробництва певних товарів, що впливає на торгівлю між державами-членами, вважається несумісною з спільним ринком.

У другій частині цієї статті визначені види державної допомоги, сумісні зі спільним ринком Європейського Союзу. До них відносяться:

- допомога, яка має соціальний характер, надається індивідуальним споживачам, за умови, що така допомога надається без дискримінації, пов'язаної з походженням певних товарів;
- допомога, спрямована на відшкодування шкоди, спричиненої стихійними лихами або надзвичайними ситуаціями;
- допомога, яка надається для економіки окремих регіонів Федеративної Республіки Німеччина, пов'язаних з поділом Німеччини, у випадку, якщо така допомога надається з метою усунення несприятливим економічних умов, які виникли в результаті поділу.

Таким чином, вказані категорії визнаються сумісними зі спільним ринком з самого початку, незалежно від будь-яких умов. У частині 3 цієї статті визначені види державної допомоги, які можуть бути визнаними сумісними зі спільним ринком, а саме:

- допомога, спрямована на стимулювання економічного розвитку регіонів з низьким рівнем життя або де існує серйозна неповна зайнятість;
- допомога, спрямована на підтримку виконання важливого, з точки зору європейських інтересів, проекту, або на усунення серйозного дисбалансу в економіці держави-члена;
- допомога, спрямована на сприяння розвитку певних сфер економічної діяльності або певних галузей економіки, за умови, що така допомога не суперечить спільним інтересам і не вплине негативно на умови торгівлі;
- допомога, спрямована на підтримку культури та збереження культурної спадщини, при умові, що така допомога не суперечить спільним інтересам та не впливає негативно на умови торгівлі та конкуренцію у Співтоваристві;
- інші види державної допомоги за рішенням Ради, прийнятого кваліфікованою більшістю за пропозицією Комісії.

Відповідно до статті 88 Договору про створення Європейського Співтовариства Комісія має право, у співробітництві з державами-членами, контролювати у своєму постійному огляді всі системи допомоги, які існують у цих державах. Комісія має право пропонувати таким державам будь-які прийнятні заходи, які вимагаються для прогресивного розвитку або функціонування спільного ринку. Якщо, після направлення

сторонам запиту про надання їх коментарів, Комісія дійде висновку, що допомога, яка надається державою через державні ресурси, є несумісною зі спільним ринком, як це визначено у статті 87 Договору про створення Європейського Співтовариства, або якщо така допомога була використана неналежним чином, вона може прийняти рішення про скасування або зміну такої допомоги державою протягом проміжку часу, визначеного Комісією. Якщо держава не виконає таке рішення протягом певного періоду, Комісія або будь-яка зацікавлена держава може передати це питання на розгляд Суду. За клопотанням держави-члена Рада може, діючи одностайно, прийняти рішення, що допомога, надана державою або через державні ресурси, повинна бути визнана сумісною зі спільним ринком, якщо таке рішення прийняте внаслідок надзвичайних обставин. Таке клопотання держави-члена призупиняє процедуру, розпочату Комісією, до прийняття остаточного рішення Радою. Якщо, проте, Рада не прийме рішення протягом трьох місяців з моменту надання такого клопотання, Комісія приймає своє рішення у справі. Комісія повинна бути проінформована, у прийнятний час, про будь-які плани з надання або зміни допомоги. Якщо вона вирішить, що який-небудь план є несумісним зі спільним ринком, вона повинна негайно ініціювати вищезазначену процедуру. Держава-член не повинна вживати ніяких заходів до прийняття остаточного рішення з даного питання.

Статтею 89 Договору про створення Європейського Співтовариства Комісії надано право, за погодженням з Європейським Парламентом, приймати прийнятні рішення, за наявності яких державна допомога може бути визнана сумісною зі спільним ринком. Такі рішення Комісії приймаються кваліфікованою більшістю її членів. Одним з таких рішень Європейської Комісії, яке має безпосереднє відношення до енергетичної галузі, є Керівні положення з надання державної допомоги, спрямованої на захист навколишнього середовища 2001/С 37/03 (далі – Керівні положення). Метою цього документу є встановлення умов надання державної допомоги, спрямованої на захист навколишнього середовища, за умови недопущення негативного впливу такої допомоги на конкуренцію у спільному ринку на економічний розвиток. Згідно з пунктом 6 Керівних положень Комісія розглядає в якості заходів із захисту навколишнього середовища заходи з енергозбереження та використання відновлювальних джерел енергії. Під заходами з енергозбереження розуміються заходи, які вживаються компаніями з метою зниження кількості енергії, яка використовується у їх власному виробничому циклі. До відновлювальних джерел енергії відносяться відновлювальні (не копалини) джерела, зокрема, вітрова енергія, сонячна енергія, геотермальна енергія, енергія хвиль, енергія припливів та відливів, гідроелектрична інсталяція з потужністю нижче 10 МВт та біомаса. У цьому пункті також дається визначення електричної енергії, одержаної з відновлювальних енергоресурсів. До неї відносяться електрична енергія, що генерується заводом, який використовує тільки відновлювальні енергоресурси, а також доля електроенергії, що генерується з відновлювальних енергоресурсів змішаним заводом, що використовує традиційні джерела енергії, зокрема, у випадку неперебачуваних обставин.

У відповідності з пунктом 14 Керівних положень політика Комісії в сфері контролю за наданням державної допомоги, спрямованої на захист навколишнього середовища, полягає у задоволенні подвійного імператива:

- гарантувати конкретне функціонування ринків, одночасно із забезпеченням комплекtnості одиничного ринку та зростанням конкурентноздатності фірм;
- гарантувати, що вимоги захисту навколишнього середовища інтегровані у визначення та впровадження конкурентної політики, зокрема, щодо підтримки прийнятного розвитку.

Одним із головних принципів Комісії у сфері надання державної допомоги, спрямованої на захист навколишнього середовища, є принцип включення до складу ціни товарів (робіт, послуг) витрат, пов'язаних із захистом навколишнього середовища. На думку Комісії, ціни повинні відображати ці витрати на всіх стадіях економічного процесу. Комісія вважає, що державна допомога, крім її негативного впливу на торгівлю та конкуренцію, в цілому підтримує цю мету, оскільки по суті санкціонує штучне зниження фірмами цін на витрати із захисту навколишнього середовища. У подальшому окремі форми державної допомоги можуть суперечити цілям прийнятного розвитку.

Згідно з пунктом 18 Керівних положень державна допомога є обґрунтованою у двох випадках:

- у визначених специфічних випадках, коли всі витрати не можуть бути включені фірмами та допомога є тимчасовим рішенням для стимулювання фірм адаптуватися до європейських стандартів в сфері захисту навколишнього середовища;
- у випадку, якщо допомога є стимулом для фірм удосконалювати стандарти або здійснити інвестування, спрямоване на зниження забруднення навколишнього середовища своїми заводами.

Також необхідно відзначити, що у відповідності до цих Керівних положень позиція Комісії полягає у тому, що державна допомога не повинна використовуватися як компенсація відсутності у складі цін витрат на захист навколишнього середовища. Зокрема, така допомога не може бути надана підприємствам для приведення їх виробництв у відповідність до стандартів Співтовариства. Вважається, що дотримання законів є безпосереднім обов'язком таких підприємств. Виняток складають лише підприємства малого та середнього бізнесу, яким держава зобов'язана сприяти згідно з принципами Європейського Союзу. Також допомога може бути надана з метою стимулювання підприємств удосконалити існуючі стандарти у цій сфері, або підвищення захисту навколишнього середовища у сферах, де такі стандарти Європейським Союзом не встановлені.

Окремі положення Керівних положень присвячені оподаткуванню в енергетичному секторі економіки. Зокрема, відповідно до пункту 23 Керівних положень передбачено, що звільнення від оподаткування або зниження податкових ставок у цій сфері економіки з метою захисту навколишнього середовища є сумісними зі спільним ринком у випадку, якщо несприятливий ефект, який вони можуть викликати, компенсується їх позитивним впливом у сфері захисту навколишнього середовища. При цьому, Комісією передбачено, що такі винятки можуть бути лише тимчасовими і не повинні перевищувати 10-річного періоду. У пункті 24 Керівних положень відмічено, що держави-члени в останні роки провели акції, спрямовані на забезпечення використання відновлювальних джерел енергії та комбінованого виробництва теплової та електричної енергії. В зв'язку з цим Комісія заявляє, що такі заходи є сумісними зі спільним ринком за умови дотримання інших вимог первинного та вторинного законодавства ЄС у цій сфері.

5.3.8. Питання надання субсидій в Україні (порівняльний аналіз, проблеми та рекомендації щодо їх вирішення)

Основні принципи державного регулювання господарської діяльності закріплені у Господарському кодексі України від 16 січня 2003 року. Відповідно до статті 6 Господарського кодексу України загальними принципами господарювання в Україні є: забезпечення економічної різноманітності та рівний захист державою всіх суб'єктів господарювання; свобода підприємницької діяльності у межах, визначених законом; вільний рух капіталів, товарів та послуг на території України; обмеження державного регулювання економічних процесів у зв'язку з необхідністю забезпечення соціальної спрямованості економіки, добросовісної конкуренції у підприємництві, екологічного

захисту населення, захисту прав споживачів та безпеки суспільства та держави; захист національного товаровиробника; заборона незаконного втручання органів державної влади і органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у господарські відносини.

У статті 11 Господарського кодексу України передбачено здійснення державою прогнозування та планування економічного та соціального розвитку. Згідно з цією статтею здійснення державою економічної стратегії та тактики у сфері господарювання спрямовується на створення економічних, організаційних та правових умов, при яких суб'єкти господарювання враховують у своїй діяльності показники прогнозних та програмних документів економічного та соціального розвитку. Законом визначаються принципи державного прогнозування та розробки програм економічного та соціального розвитку України, система прогнозних та програмних документів, вимоги до їх змісту, а також загальний порядок розробки, затвердження та виконання прогнозних та програмних документів економічного та соціального розвитку, повноваження та відповідальність органів державної влади та органів місцевого самоврядування з цих питань. У відповідності з цією статтею основними формами державного планування господарської діяльності є: Державна програма економічного та соціального розвитку України; Державний бюджет України; інші державні програми з питань економічного та соціального розвитку, порядок розробки, завдання та реалізація яких визначаються законом про державні програми.

Також у цій статті визначено, що органи влади Автономної Республіки Крим, місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування згідно Конституції України розробляють та затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць та здійснюють планування економічного та соціального розвитку цих одиниць.

У статті 11 міститься важливе положення, згідно з яким суб'єктам господарювання, які не враховують суспільні інтереси, відображені у програмних документах економічного та соціального розвитку, не можуть надаватися передбачені законом пільги та переваги у здійсненні господарської діяльності.

У статті 12 Господарського кодексу України визначені основні способи державного регулювання господарської діяльності. У цій статті закріплено, що держава для реалізації економічної політики, виконання цільових економічних та інших програм та програм економічного та соціального розвитку застосовує різноманітні способи та механізми регулювання господарської діяльності.

Згідно з частиною 2 зазначеної статті основними способами регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання є: державне замовлення, державне замовлення; ліцензування, патентування та квотування; Сертифікація та стандартизація; застосування нормативів та лімітів; регулювання цін та тарифів; надання інвестиційних, податкових та інших пільг; надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій.

У Господарському кодексі України міститься спеціальна стаття, присвячена державній підтримці підприємництва – стаття 48. Згідно з цією статтею з метою створення сприятливих організаційних та економічних умов для розвитку підприємництва органи влади на умовах та у порядку, передбачених законом, зокрема, стимулюють модернізацію технологій, інноваційну діяльність та інші види допомоги. Окремо у цій статті закріплено принцип державної підтримки малого підприємництва.

Проаналізувавши діюче законодавство України, можна виділити, зокрема, такі способи державної підтримки, які можуть надаватися підприємствам в Україні: дотації та компенсації; податкові пільги; інвестиційні пільги; державні гарантії; бюджетне фінансування цільових програм. Надання того чи іншого способу державної підтримки

залежить від певних факторів, наприклад, від статусу суб'єкта господарювання, його місцезнаходження, галузі економіки та її значення для держави та суспільства.

У сфері паливно-енергетичного комплексу застосовуються різні способи державної підтримки. Зокрема, відповідно до статті 17 Закону України «Про електроенергетику» на фінансування будівництва вітрових електростанцій та відповідно до Комплексної програми будівництва вітрових електростанцій встановлюється цільова надбавка в розмірі 0,75 відсотка до діючого тарифу на електричну енергію, яка продається виробниками електричної енергії на оптовому ринку електричної енергії.

Законом України від 22 травня 2003 року №849-IV «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2003 рік» та деякі інші законодавчі акти» встановлено збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну та теплову енергію. Цей збір передбачено пунктом 26 частини 1 статті 14 Закону України «Про систему оподаткування». За своєю природою він є загальнодержавним обов'язковим платежем, що справляється на всій території України. Ці кошти підлягають зарахуванню до спеціального фонду Державного бюджету України та використовуються у 2004 році, зокрема, на фінансування будівництва вітрових електростанцій, енергоблоків атомних та гідроакумуючих електростанцій.

Спеціальними законами України з оподаткування передбачені спеціальні пільги для підприємств ПЕК. Зокрема, відповідно до підпункту 7.13.2 пункту 7.13. статті 7 Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» [95] на період підготовки до зняття та зняття з експлуатації енергоблоків Чорнобильської АЕС та перетворення об'єкта «Укриття» на екологічно безпечну систему, звільняється від оподаткування прибуток Чорнобильської АЕС, якщо ці кошти використовуються на фінансування робіт з підготовки до зняття та зняття Чорнобильської АЕС з експлуатації та перетворення об'єкта «Укриття» на екологічно безпечну систему. У випадку порушення цільового використання коштів платник податків зобов'язаний визначити прибуток, з якого не було утримано податок у зв'язку із застосуванням податкових пільг, та оподаткувати її податком у поточному податковому періоді, а також сплатити пеню у розмірах та за період, визначених у законодавстві України.

Як вже зазначалося вище, одним із способів державної підтримки є бюджетне фінансування державних цільових програм. Необхідно відмітити, що у сфері енергетики України цей спосіб також використовується. Зокрема, Законом України «Про Державний бюджет України на 2005 рік» передбачено фінансування програм у паливно-енергетичному комплексі.

Відповідно до статті 116 Конституції [96] України Кабінет Міністрів України розробляє і здійснює загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального і культурного розвитку України. Згідно зі статтею 85 Конституції України до повноважень Верховної Ради України належить затвердження загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля.

Відповідно до статті 119 Конституції України місцеві державні адміністрації на відповідній території забезпечують виконання державних і регіональних програм соціально-економічного розвитку.

Згідно з пунктом 5 статті 138 Конституції України до відання Верховної Ради Автономної Республіки Крим відноситься розроблення, затвердження та реалізація програм Автономної Республіки Крим з питань соціально-економічного та культурного розвитку, раціонального природокористування, охорони довкілля – відповідно до загальнодержавних програм.

Відповідно до статті 143 Конституції України територіальні громади села, сели-

ща, міста безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку і контролюють їх виконання. Обласні та районні ради затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку відповідних областей і районів та контролюють їх виконання. Аналогічні положення містяться і в Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Відповідно до статті 2 Бюджетного кодексу України бюджетна програма – систематизований перелік заходів, спрямованих на досягнення єдиної мети та завдань, виконання яких пропонує та здійснює розпорядник бюджетних коштів відповідно до покладених на нього функцій.

Програмно-цільовий метод формування бюджетів практикується у багатьох країнах. Його застосування сприяє підвищенню ефективності бюджетного процесу. З 2002 року цей метод запроваджено і в Україні.

Застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі регулюються Бюджетним кодексом України, Законом України «Про державні цільові програми» від 18 березня 2004 року №1621-IV, постановами КМУ «Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ» від 28 лютого 2002 року №228, «Про затвердження переліку груп власних надходжень бюджетних установ, вимог щодо їх утворення та напрямів використання» (з додатками 1 і 2) від 17 травня 2002 року №659, «Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери» (з додатками 1-5) від 30 серпня 2002 року №1298, розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі» від 14 вересня 2002 року №538-р, наказами Міністерства фінансів України «Про затвердження Інструкції про статус відповідальних виконавців бюджетних програм та особливостей їх участі у бюджетному процесі» від 14 грудня 2001 року №574, «Про бюджетну класифікацію та її запровадження» від 27 грудня 2001 року №604, «Про запровадження результативних показників, що характеризують виконання бюджетних програм» від 8 серпня 2002 року №621.

Повне впровадження цього методу вимагатиме певного часу, оскільки міністерствами та відомствами у центрі й на місцях потрібен буде час для того, щоб розробити, викристалізувати основні та допоміжні цілі, завдання та показники ефективності їх реалізації. Програмно-цільовий метод дозволить перейти від існуючої практики зосередження уваги на економічних категоріях (таких, наприклад, як заробітна плата) до концентрації зусиль на цілях, для досягнення яких розпорядниками бюджетних коштів і потрібне фінансування. Цей підхід дозволить Верховній Раді України, Уряду, міністерствам послідовніше реалізовувати функціональний принцип у встановленні пріоритетів та прийнятті рішень щодо розподілу ресурсів.

У бюджетному процесі України вже знайшли застосування деякі елементи програмно-цільового методу. Зокрема, запроваджено: форми бюджетних запитів, у яких передбачається обов'язкове визначення головними розпорядниками бюджетних коштів основної мети діяльності, головних завдань на плановий рік, аналіз результатів, досягнутих у попередньому році, та очікуваних результатів у поточному році, обґрунтування розподілу граничного обсягу за функціями та напрямами діяльності; окремі назви кодів функціональної класифікації, які застосовуються для одного головного розпорядника бюджетних коштів і за своїми ознаками можуть вважатися назвами бюджетних програм.

Крім того, надано можливість перерозподілу головними розпорядниками своїх ви-

датків з метою врахування їх пріоритетності (як на стадії формування проекту бюджету при підготовці бюджетного запиту, так і на стадії виконання бюджету при складанні розпису на поточному фінансуванні).[97]¹

Як зазначалося вище, Верховною Радою України прийнято Закон України «Про державні цільові програми» від 18 березня 2004 року №1621-IV [98].

Відповідно до статті 1 Закону державна цільова програма – це комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, які спрямовані на розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць, здійснюються з використанням коштів Державного бюджету України та узгоджені за строками виконання, складом виконавців, ресурсним забезпеченням. Таким чином, виходячи із визначення державної цільової програми можна зробити висновок про те, що фінансування державних цільових програм може здійснюватися як за рахунок Державного бюджету України, так і шляхом залучення коштів з інших джерел.

У Законі визначено такі види державних цільових програм як загальнодержавні програми та інші програми. Під загальнодержавними програмами економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля розуміються програми, які охоплюють всю територію держави або значну кількість її регіонів, мають довгостроковий період виконання і здійснюються центральними та місцевими органами виконавчої влади. До інших програм відносяться програми, метою яких є розв'язання окремих проблем розвитку економіки і суспільства, а також проблем розвитку окремих галузей економіки та адміністративно-територіальних одиниць, що потребують державної підтримки. Таким чином, загальнодержавні програми вирішують питання загальнодержавного значення, тоді, як інші програми спрямовані на вирішення окремих (локальних) питань.

Згідно зі статтею 2 Закону метою розроблення державних цільових програм є сприяння реалізації державної політики на пріоритетних напрямках розвитку держави, окремих галузей економіки та адміністративно-територіальних одиниць; забезпечення концентрації фінансових, матеріально-технічних, інших ресурсів, виробничого та науково-технічного потенціалу, а також координації діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій для розв'язання найважливіших проблем.

В Законі закріплені основні умови, виключно при наявності яких у сукупності може розроблятися державна цільова програма. До них належать: існування проблеми, розв'язання якої неможливе засобами територіального чи галузевого управління та потребує державної підтримки, координації діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування; відповідність мети програми пріоритетним напрямкам державної політики; необхідність забезпечення міждержавних і міжрегіональних зв'язків технологічно пов'язаних галузей та виробництв; наявність реальної можливості ресурсного забезпечення виконання програми.

Згідно зі статтею 4 Закону заходи, завдання та показники державних цільових програм включаються до відповідних розділів Державної програми економічного і соціального розвитку України на відповідний рік та враховуються під час складання проекту Державного бюджету України на відповідний рік шляхом визначення головними розпорядниками бюджетних коштів обсягів видатків на їх реалізацію у складі бюджетних програм та включення центральним органом виконавчої влади з питань фінансів відповідних бюджетних запитів до пропозицій проекту Державного бюджету України.

Заходи, завдання та показники державних цільових програм, спрямованих на роз-

¹ Науково-практичний коментар Бюджетного кодексу України / За заг. ред. Проф. П.В.Мельника. – Київ. – 2003. – С.93-98.

виток окремих адміністративно-територіальних одиниць, включаються до програм економічного і соціального розвитку Автономної Республіки Крим, областей, районів, міст на відповідний рік.

Перелік державних цільових програм, які планується виконати у відповідному році з використанням коштів Державного бюджету України, подається на розгляд Верховної Ради України у складі проекту Державної програми економічного і соціального розвитку України та разом з проектом закону про Державний бюджет України на відповідний рік.

У статті 5 Закону визначено основні стадії розроблення та виконання державної цільової програми, до яких віднесено: ініціювання розроблення державної цільової програми, розроблення та громадське обговорення концепції програми; схвалення концепції програми та прийняття рішення щодо розроблення проекту програми, визначення державного замовника та строків її розроблення; розроблення проекту програми – визначення заходів і завдань, що пропонуються для включення до неї, а також обсягів і джерел фінансування; державна експертиза проекту програми; погодження та затвердження програми; проведення конкурсного відбору виконавців заходів і завдань програми; організація виконання заходів і завдань програми, здійснення контролю за їх виконанням; підготовка та оцінка щорічних звітів про результати виконання програми, а в разі потреби – проміжних звітів; підготовка та опублікування в офіційних друкованих виданнях заключного звіту про результати виконання програми. Порядок розроблення та виконання державних цільових програм затверджується Кабінетом Міністрів України.

Згідно зі статтею 6 Закону Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади, Національний банк України, Національна академія наук України, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські ради, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації можуть ініціювати розроблення державної цільової програми, розробляти та проводити громадське обговорення концепції програми. Концепція державної цільової програми розробляється з метою обґрунтування необхідності розроблення державної цільової програми та визначення оптимального варіанта розв'язання проблеми. У Законі визначено основні положення, які мають міститися у проекті Концепції. До них відносяться: визначення проблеми, на розв'язання якої спрямована програма; аналіз причин виникнення проблеми та обґрунтування необхідності її розв'язання шляхом розроблення і виконання програми; визначення мети програми; визначення, порівняльний аналіз можливих варіантів розв'язання проблеми та обґрунтування оптимального варіанта; визначення на основі оптимального варіанта шляхів і засобів розв'язання проблеми, строків виконання програми; оцінка очікуваних результатів виконання програми, зокрема економічних, соціальних, екологічних, та визначення її ефективності; оцінка фінансових, матеріально-технічних, трудових ресурсів, необхідних для виконання програми. Проект концепції державної цільової програми публікується в офіційних засобах масової інформації для громадського обговорення.

Ініціатор розроблення державної цільової програми подає Кабінету Міністрів України погоджений із центральними органами виконавчої влади з питань економіки та європейської інтеграції, з питань фінансів і з питань праці та соціальної політики, а в разі необхідності також з іншими міністерствами, центральними та місцевими органами виконавчої влади проект концепції програми. У разі виникнення потреби в розробленні та виконанні державної цільової програми з метою ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій концепція програми може не розроблятися. Кабінет Міністрів України розглядає концепцію державної цільової програми та у разі її схвалення при-

ймає рішення щодо розроблення проекту програми, визначає державних замовників та строки її розроблення.

Державним замовником державної цільової програми можуть бути центральні органи виконавчої влади, Національна академія наук України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації. Державний замовник здійснює загальне керівництво і контроль за розробленням державної цільової програми та виконанням її заходів і завдань. Відповідно до статті 8 Закону «Про державні цільові програми» до повноважень державного замовника відносяться: призначення керівника державної цільової програми, основними завданнями якого є оперативне управління та контроль за розробленням і виконанням програми; подання пропозицій щодо внесення змін до державної цільової програми, а також припинення її виконання; підготовка щорічного звіту про результати виконання державної цільової програми та подання його на розгляд Кабінету Міністрів України з метою визначення ефективності виконання програми. Строки подання державним замовником проміжних звітів визначаються нормативно-правовим актом, яким затверджено програму; підготовка заключного звіту про результати виконання програми та подання його на розгляд Кабінету Міністрів України.

Порядок розроблення проекту державної цільової програми визначено у статті 9 Закону України «Про державні цільові програми». Згідно з цією статтею

Проект державної цільової програми розробляється на основі схваленої концепції державним замовником або визначеним ним відповідно до законодавства розробником.

Проект державної цільової програми повинен містити: паспорт програми – стислий виклад основних даних (назва, рішення про розроблення, відомості про державного замовника та відповідальних виконавців програми, строк виконання, обсяги та джерела фінансування); визначення мети програми; обґрунтування шляхів і засобів розв'язання проблеми, а також необхідності фінансування за рахунок коштів Державного бюджету України; перелік заходів і завдань з визначенням виконавців, строків виконання (в цілому і поетапно), обсягів та джерел фінансування (з розбивкою за роками); розрахунок очікуваних результатів (економічних, соціальних, екологічних тощо) виконання програми та її ефективності; розрахунок обсягів та визначення джерел фінансування програми, у тому числі за рахунок коштів Державного бюджету України (з розбивкою за роками).

Проект державної цільової програми підлягає обов'язковій державній експертизі, що проводиться відповідно до закону.

Органи, уповноважені затверджувати державні цільові програми, визначено у статті 10 Закону «Про державні цільові програми». Критерієм розмежування повноважень є відповідно статус державної цільової програми. Так, загальнодержавні цільові програми економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля за поданням Кабінету Міністрів України затверджуються законом. Інші державні цільові програми за поданням державних замовників затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Порядок виконання державної цільової програми визначено у статті 11 Закону. Згідно з цією статтею державна цільова програма виконується шляхом здійснення її заходів і завдань органами державної влади, а також виконавцями, передбаченими цією програмою. Державний замовник самостійно здійснює заходи і завдання, передбачені державною цільовою програмою, або за необхідності укладає договір (контракт) в порядку, встановленому законодавством. Виконавцями державної цільової програми можуть бути підприємства, установи та організації незалежно від форм власності, що

визначаються державним замовником для виконання заходів і завдань програми на конкурсних засадах.

У разі потреби до державної цільової програми можуть вноситися зміни. Зазначені зміни можуть передбачати: включення до затвердженої програми додаткових заходів і завдань; уточнення показників, обсягів і джерел фінансування, переліку виконавців, строків виконання програми окремих заходів і завдань, щодо яких визнано недоцільним подальше продовження робіт.

Рішення про внесення змін до державної цільової програми приймається органом державної влади, який її затвердив (тобто, відповідно, Верховною Радою України – щодо загальнодержавних програм, або Кабінетом Міністрів України – щодо інших програм).

Стаття 14 Закону України «Про державні цільові програми» присвячена контролю за виконанням державних цільових програм. Згідно з цією статтею зазначений контроль здійснюється з метою: забезпечення виконання заходів та завдань програми в установлені строки; досягнення передбачених цільових показників програми; забезпечення використання фінансових, матеріально-технічних та інших ресурсів за призначенням. Контроль за виконанням державної цільової програми здійснює Кабінет Міністрів України шляхом розгляду проміжних, щорічних, заключного звітів про результати виконання державної цільової програми та узагальненого висновку про кінцеві результати виконання програми. Безпосередній контроль за виконанням заходів і завдань програми, ефективним та цільовим використанням коштів її виконавцями здійснюють державні замовники. Контроль за цільовим та ефективним використанням бюджетних коштів здійснюють спеціально уповноважені органи державної влади відповідно до закону (зокрема, Рахункова палата України, органи державної контрольно-ревізійної служби).

Згідно зі статтею 14 Закону «Про державні цільові програми» виконання державної цільової програми припиняється після закінчення встановленого строку. Державний замовник складає заключний звіт про результати виконання програми та подає його Кабінету Міністрів України разом з узагальненим висновком про кінцеві результати виконання програми не пізніше ніж у тримісячний строк після закінчення встановленого строку виконання програми.

Зазначено статтею передбачені також підстави для дострокового припинення виконання державної цільової програми. До них відносяться: оголошення надзвичайної ситуації загальнодержавного значення, що унеможливило виконання програми; припинення фінансування заходів і завдань програми – за спільним поданням державного замовника, центральних органів виконавчої влади з питань економіки та європейської інтеграції, з питань фінансів; втрати актуальності головної мети програми – за спільним поданням державного замовника, центральних органів виконавчої влади з питань економіки та європейської інтеграції, з питань фінансів, з питань праці та соціальної політики, з питань освіти і науки (щодо наукових та науково-технічних програм). Зазначений перелік підстав дострокового припинення виконання державної цільової програми є вичерпним. Рішення про дострокове припинення виконання державних цільових програм приймається органом, до повноважень якого відноситься затвердження відповідних цільових програм.

У статті 15 Закону «Про державні цільові програми» визначено джерела фінансування державної цільової програми. Із змісту даної норми випливає, що фінансування державних цільових програм може здійснюватися як за рахунок коштів Державного бюджету України, так і за рахунок інших джерел, передбачених законом.

На сьогоднішній день у паливно-енергетичному комплексі виконуються декілька

програм. Зокрема, це такі програми:

- Національна програма «Нафта і газ України до 2010» (Постанова Кабінету Міністрів України від 21 червня 2001 року №665);
- Програма забезпечення розвитку ядерної енергетики (розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 серпня 2002 року №503-р);
- Програма «Українське вугілля» (постанова Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2001 року №1205).

Відповідно до статті 34 Закону України «Про Державний бюджет України на 2004 рік» [99] з метою забезпечення економічного розвитку держави визначено обсяги коштів за державною програмою «Паливно-енергетичний комплекс» у сумі 5 248 606,5 тис. гривень за такими пріоритетними напрямками:

- програма «Українське вугілля» – 4 025 767,4 тис. гривень, з них: державна підтримка будівництва та технічного переоснащення підприємств з видобутку кам'яного вугілля, лігніту (бурого вугілля) і торфу – 1 400895,8 тис. гривень; державна підтримка вуглевидобувних підприємств на часткове покриття витрат із собівартості продукції – 912 000 тис. гривень; реструктуризація вугільної та торфовидобувної промисловості – 644 089,1 тис. гривень; часткове покриття витрат на виплату заборгованості шахтарям з регресних позовів та одноразової допомоги – 254 000 тис. гривень; створення нових робочих місць працівникам вугільної промисловості, які вивільняються у зв'язку із закриттям шахт, – 107 358,5 тис. гривень; охорона праці та підвищення техніки безпеки на вуглевидобувних підприємствах, у тому числі дегазація вугільних пластів, – 55.000 тис. гривень; гірничорятувальні заходи на вуглевидобувних підприємствах – 97 066,4 тис. гривень; погашення заборгованості по заробітній платі за минулі роки працівникам вуглевидобувних підприємств, що зайняті на підземних роботах, – 277 933,6 тис. гривень; субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на безоплатне забезпечення вугіллям на побутові потреби особам, які мають таке право згідно із статтею 48 Гірничого закону України, – 200 000 тис. гривень;
- програма «Будівництво енергоблоків електростанцій України» – 768 678,1 тис. гривень, у тому числі: будівництво енергоблоків атомних та гідроакумуючих електростанцій України – 600.000 тис. гривень; заходи по реалізації комплексної програми будівництва вітрових електростанцій – 80 000 тис. гривень; реконструкція гідроелектростанцій Дніпровського каскаду – 21 589,3 тис. гривень; будова атомних електростанцій – 67 088,8 тис. гривень.

У Законі України «Про Державний бюджет України на 2005 рік» [100] посилення на зазначені програми відсутні.

Таким чином, на сьогоднішній день в Україні застосовується програмно-цільовий метод підтримки підприємств паливно-енергетичного комплексу. Однак, по-перше, зазначені програми затверджені відповідними рішеннями Кабінету Міністрів України, а не законами, та, по-друге, переважна кількість таких програм є недоступною для ознайомлення (по суті, є документами для службового користування). Крім того, враховуючи, що на сьогоднішній день у законодавстві України відбулися зміни, а саме прийнято спеціальний закон «Про державні цільові програми», правовідносини в сфері державної підтримки підприємств ПЕК за допомогою фінансування державних цільових програм вимагають приведення у відповідність з чинним законодавством.

Вищевикладені обставини свідчать про актуальність на даний момент питань удосконалення застосування програмно-цільового методу державної підтримки суб'єктів господарювання в цілому та підприємств ПЕК, зокрема. Крім того, зазначений процес має здійснюватися у 2-х напрямках: удосконалення програмно-цільово-

го методу в цілому; розробка рекомендацій щодо застосування програмно-цільового методу підтримки підприємств ПЕК з урахуванням особливостей зазначеної галузі економіки.

5.3.9. Регулювання споживання електроенергії в ЄС

Питанням регулювання споживання електроенергії присвячена проаналізована у попередніх розділах цього дослідження електроенергетична директива №2003/54. Генеральним Директоратом з енергії та транспорту Європейської Комісії розроблені практичні заходи для розподілу від відкриття ринку до конкуренції від 16.01.2004. Проаналізуємо основні з них.

Відкриття ринків для всіх зовнішніх споживачів з липня 2004 року та для всіх споживачів у липні 2007 року вимагає застосування до можливих нових операторів серії заходів (процедур та методів), конкуренції, для вступу у ринок та захисту великої кількості нових споживачів, у зв'язку з чим необхідно вирішити значну кількість питань.

Дуже важливим є встановлення експлуатаційних процедур для надання можливості малим споживачам вільно обирати свого постачальника. Внутрішній ринок тільки виграє у разі, якщо споживачі прийматимуть активну участь у ньому. Споживачі повинні мати можливість впливати на постачальників через їхній вибір, шляхом привнесення інновацій, різноманітність та удосконалення продуктів та послуг, у показниках якості та ціни. Необхідні процедури повинні бути запроваджені з липня 2004 року та у більш тривалий термін для домогосподарств. Вони мають включати серед інших інформацію для споживачів, облік споживання, прості та чесні процедури зміни постачальників та розрахунків між постачальниками.

Електроенергетична Директива детально не регламентує облік споживання, що є у принципі одним із завдань оператора системи розподілу. Комісія визначає у цьому документі коло заходів та дій, які є необхідними для реального відкриття ринку.

У частині 5 статті 3 встановлено, що «Держави-члени повинні забезпечувати високий рівень захисту споживачів, зокрема, стосовно прозорості щодо контрактних термінів та умов, загальної інформації та механізму розгляду спорів.» Додаток А визначає, що «заходи, встановлені у статті 3, спрямовані на забезпечення отримання споживачами інформації щодо цін та тарифів та стандартних термінів і умов, щодо доступу та використання електроенергетичних (газових) послуг.»

Зрозуміла та повна інформація для споживачів є одним із способів для успішного відкриття ринків. Нові учасники ринку проводять маркетингові компанії, проте нейтральна та прийнятна інформація, яка надається незалежним органом є необхідною для заспокоєння громадськості. Загальна інформація на національному чи регіональному рівні повинна повідомляти споживачів щодо відкриття конкуренції, зазначаючи, що процедура зміни постачальника є простою та вільною, та що відсутній ризик будь-яких перерв у постачанні або зниження якості постачання, та, останнє звернення постачальника або інший механізм. Система забезпечення більш детальною інформацією, зокрема, телефонна лінія допомоги забезпечення інформації та пов'язаних з вимогами, можуть бути запроваджені оператором системи розподілу та або також різними постачальниками. Споживач повинен отримувати персональну відповідь на спеціальну вимогу. Створення веб-сайту завершить інформаційну систему.

У додатку А міститься положення про те, що» споживачі мають право контактувати з їхнім електроенергетичним (газовим) постачальником послуг, що визначає види підтримки послуг, які пропонуються». Це стосується, зокрема, пов'язаних послуг, таких як «управління попитом» або глобальні енергетичні поставки та управлінські послуги. Сюди не включається облік споживання, який проводиться органом, незалежним від постачальника.

«Держави-члени повинні забезпечувати, щоб належний споживач фактично мав можливість переключитися до нового постачальника» (частина 5 Статті 3). Процедура переключення до нового постачальника повинні бути простими, швидкими та звільненими від оплати. Уповноважені органи влади повинні встановлювати умови для переключення, такі як дата, коли це може відбутися, зняття показів лічильника, реєстрація змін постачальника та необхідний інформаційний обмін. З експлуатаційних причин, з метою недопущення постійного перерахунку інформації постачальника, датою, коли відбудеться переключення має бути конкретний день, щотижня або саме більше кожні два тижні. Коли контракт споживача закінчився та не був продовжений, цьому споживачеві фактично продовжуються поставки через мережу. Уповноваженим органом влади ця відповідальність має бути покладена на старого постачальника, або «постачальника внаслідок помилки». Це звичайно місцевий постачальник. Це фактичне визначення іноді може обмежуватися уповноваженими органами влади з метою недопущення виникнення домінуючого становища місцевого оператора. Роль «дистриб'ютора внаслідок помилки» має бути визначена шляхом запрошення до тендеру та /або через серію обов'язків.

Зміна постачальника також означає, що постачальники повинні обмінятися необхідною кількістю надійної інформації швидко, у співробітництві з операторами системи розподілу. З метою сприяння відкриттю ринку, загальні витрати на переключення постачальника приймає на себе оператор системи розподілу. Надмірна кількість переключень повинна покладатися на споживача. Покладення цих витрат на нового учасника ринку знизить економічні переваги цієї пропозиції, руйнуючи тим самим конкуренцію.

«Держави-Члени можуть накладати..., у загальних економічних інтересах, зобов'язання з громадських послуг, які можуть стосуватися безпеки, включаючи безпеку постачання, регулярності, якості...» (частина 2 Статті 3). Держави-Члени можуть накладати на операторів системи стандарти якості, які повинні бути досягнуті, так само, як і лічильники, що вимагаються. Необхідно покладати стандарти якості на операторів системи розподілу, супроводжуючи економічними стимулами (або штрафами). Оператори системи повинні встановити необхідні лічильники, та процедури для запису, супроводження та реєстрації випадків та ведення статистики.

Держави-Члени повинні призначити постачальника на крайній випадок (частина 3 Статті 3). Постачальник на крайній випадок повинен бути призначений недискримінаційним та прозорим способом. Мають бути встановлені спеціальні умови постачання, недискримінаційні та прозорі. Мають бути захищені основні права кінцевих споживачів.

З метою недопущення надмірних витрат за приєднання до системи розподілу, приєднання повинне здійснюватись на умовах існуючого дозволу на будівництво. Регуляторні органи повинні обмежити витрати на приєднання.

Встановлення конкуренції вимагає більш точного обліку споживання, або у квазі-реальному часі, або на основі приблизних розрахунків (інформація щодо загального обсягу). Запровадження обліку залишено як допоміжний захід. Проте, з причин незалежності, облік споживання повинен запроваджуватися організацією, яка є незалежною від діяльності з постачання. Послуги з обліку споживання повинні бути запроваджені не пізніше липня 2004 року. Це може бути оператор системи, або незалежна компанія, бажано визначена шляхом запрошення до тендеру, а не на підставі приватного контракту. Якщо декілька компаній з обліку споживання здійснюють цю діяльність в одній і тій же сфері, аналогічні процедури повинні застосовуватись, враховуючи, що процедури підключення постачальників стають більше комплексними та їх набагато

складніше узгоджувати. Якщо споживач змінить постачальника електричної енергії та компанію з обліку споживання одночасно, всі сторони зазнають змін, які дуже важко провести без помилок. Споживачі не можуть бути примушені сплачувати за зміну компанії з обліку, якщо вони змінюють компанію з обліку.

Послуги з обліку повинні становити конфіденційну інформацію як щодо комерційних послуг. Оператор системи розподілу повинен зберігати комерційно важливу інформацію стосовно здійснення його діяльності, та надавати інформацію стосовно його власної діяльності, розкриття якої може надати комерційну перевагу, на дискримінаційній основі.

Постачальники повинні мати доступ до даних, що стосуються їх споживання, особисто або по телефону чи через Інтернет. Це у тому числі важливо і у випадку ведення звичайного обліку, і у випадку великих споживачів.

Процес оброблення персональних даних має проводитися у відповідності з правом Співтовариства щодо захисту інформації, зокрема, Директивою 95/46/ЕС про захист осіб стосовно процесу оброблення персональних даних та про вільний обіг таких даних). Облік включає в себе збір даних (шляхом телеметрії або зчитування на місці), управління даними та розподіл споживання між відповідними постачальниками. При наявності декількох компаній, які здійснюють облік споживання, необхідно централізувати такі дані щодо споживання з метою ефективних розрахунків. Розрахунки – це механізм фінансової компенсації між різноманітними постачальниками та оператором системи розподілу, який може бути застосований для покриття різниці, за електричну енергію (газ), що постачається та споживається їхніми постачальниками. Відповідні витрати на покриття додаткової різниці між прогнозованим та фактичним споживанням можуть бути розподілені між різноманітними постачальниками або отримані оператором системи, який відшкодує їм у їхньому тарифі на передачу. Механізм розрахунків у цій рекомендації не розглядається. Витрати на облік споживання повинні залишатися помірними. Лічильник є межею між системою розподілу та володінням споживача. Невеликі споживачі, як домогосподарства так і не домогосподарства, не завжди мають у власності лічильники. Бажано, щоб право власності на лічильники було передане оператору системи розподілу або компанії з обліку, у разі, якщо її діяльність є достатньо тривалою. Лічильники повинні бути передані за їхньою залишковою вартістю, у тому числі електромеханічні лічильники старого дизайну. Нові технології, у яких використовуються електронні складові, зараз дозволяють встановлювати більш точні лічильники, які пропонують більше можливостей. Вартість нових лічильників для невеликих споживачів коливається між 60 та 200 Євро. Необґрунтовано встановлювати лічильники, що використовують старі технології, оскільки це буде перешкодою для встановлення нових більш точних лічильників, що сприятимуть відкриттю ринку. Витрати (деталі та робота) на інсталяцію нових, більш складних лічильників, що пропонують основні функції, визначені уповноваженими органами влади, не можуть покладатися виключно на споживача. Їхня вартість, впродовж років повинна включатися до системного тарифу. Вартість установки додаткових функцій має визначатися окремо, проте їхня вартість не може звичайно перевищувати потенційну економію, яку користувач може отримати протягом одного року. Аналогічні вимоги щодо лічильників повинні застосовуватися до всіх постачальників, включаючи зобов'язаного оператора.

У частині 3 Статті 3 встановлено також, що «ніщо не може заборонити державам-членам посилювати ринкову позицію вітчизняних, малих та середніх споживачів шляхом підтримки можливостей для вільної концентрації представництва для цього класу споживачів». Це положення дозволяє державам-членам вживати заходів щодо створення представництва домогосподарств та малих споживачів. Це дозволяє кінцевим

споживачам сильніше впливати на свого постачальника що є чудовою можливістю для встановлення більш конкурентних цін.

У частині 6 Статті 3 встановлено: «Держави-члени повинні забезпечити, що постачальники електричної енергії визначають: внесок кожного енергетичного ресурсу у загальний обсяг палива постачальника протягом звітного року; принаймні посилення на існуючі джерела, такі як веб-сторінки, де міститься інформація щодо впливу на навколишнє природне середовище, як мінімум, у показниках викидів CO₂, та радіаційних відходів, що є наслідком виробництва електричної енергії... Держави-члени повинні вжити необхідних заходів для забезпечення дійсності такої інформації.»

Враховуючи, що баланс між виробництвом та споживанням повинен постійно існувати, ціна на електричну енергію коливається протягом дня. Споживання електричної енергії великою кількістю споживачів має бути визначене більш-менш у реальному часі та має бути більш комплексним.

Технологічний процес та відкриття ринків призводить до значних змін у галузі обліку споживання. Більш складні лічильники, які дозволяють здійснювати більше операцій, відіграють дуже важливу роль. Компанії та постачальники повинні бути спроможними зберегти лояльність своїх споживачів, не тільки шляхом пропонування ціни, заснованої на миттєвому споживанні, або тарифах, які включають більшість з потреб, але і також додаткові послуги, такі як управління попитом. Тарифи, які коливаються в залежності від споживання, повинні стимулювати постачальника виконувати якомога більше завдань. Більш точне визначення вартості споживання стимулюватиме основну кількість домогосподарств-споживачів прилаштувати їхнє споживання з метою отримання переваги дешевших цін. Це також сприятиме більш ефективному управлінню попитом, шляхом руху частини споживання до не максимальних годин. Ці можливості детально розглядаються у технічному додатку до цього документу.

Постачальники мають бути готові до визначення більш-менш точно для кожного з облікових інтервалів (10, 15, 30 або 60 хвилин) обсяг електричної енергії, спожитої їхніми споживачами, з метою бути готовими забезпечити необхідною електричною енергією, та потім отримати остаточну компенсацію (розрахунки). Проте, дуже точний облік споживання малих споживачів на даний момент надто дорогий по відношенню до потенційної економії. До витрат на установку більш складних лічильників повинні додаватися витрати на передачу та обробку даних.

Альтернативою такому точному обліку споживання є використання оцінки споживчих характеристик споживачів протягом всього дня. Це «діаграма навантаження», що визначається на основі споживчих характеристик різноманітних категорій споживачів. Це – загально визначені діаграми навантаження для споживачів з двохрозрядними та трьохрозрядними лічильниками. Постачальники можуть обчислити кількість електричної енергії, яку вони повинні постачати у будь-який момент дня, на основі діаграм навантаження різних категорій споживачів. Метод діаграми навантаження дозволяє новим учасникам увійти до ринку зобов'язаного дистриб'ютора та здійснювати необхідні фінансові трансакції шляхом «розрахунків». Шляхом використання діаграм навантаження, які мають бути чітко визначені, фінансові розбіжності не перевищать 2 %. Ці розбіжності, визначені протягом процедури розрахунків, можуть бути обмежені або всіма постачальниками пропорційно до об'ємів, які вони постачають, або оператором системи розподілу, який включить це до їхніх тарифів. Запровадження діаграм навантаження необхідно для відкриття ринку для малих споживачів та зміцнення конкуренції.

Отже, відкриття ринків для значної кількості споживачів вимагає запровадження ряду процедур. Уповноважені органи влади повинні розробити інструкції щодо: про-

стих та гнучких процедур, які б дозволяли змінити постачальника без оплати; обліку споживання; визначення особи, уповноваженої це здійснювати, її відповідальність та відповідні витрати; порядок передачі права власності на лічильники відповідній компанії та вартість, за якою вони мають передаватись; визначення діаграм навантаження та їх впровадження.

5.3.10. Регулювання споживання електроенергії в Україні (порівняльний аналіз, проблеми та рекомендації щодо їх вирішення)

Відповідно до статті 9 Закону України «Про електроенергетику» [33] Державна інспекція з енергетичного нагляду за режимами споживання електричної та теплової енергії здійснює нагляд за електричними і тепловикористовуючими установками та тепловими мережами споживачів та суб'єктів електроенергетики.

Державні інспектори з енергетичного нагляду за режимами споживання електричної та теплової енергії мають право: безперешкодного доступу до електричних і тепловикористовуючих установок та теплових мереж споживачів та суб'єктів електроенергетики; отримувати від споживачів та суб'єктів електроенергетики інформацію, необхідну для виконання покладених на них завдань відповідно до нормативно-правових актів; давати споживачам та суб'єктам електроенергетики обов'язкові для виконання приписи про усунення порушень нормативно-правових актів; давати споживачам та суб'єктам електроенергетики приписи про приведення засобів обліку, контролю та регулювання споживання електричної і теплової енергії у відповідність з нормами, правилами і стандартами в електроенергетиці; надсилати власникам об'єктів споживача подання про невідповідність займаної посади працівника електротехнічного профілю, який своєчасно не пройшов перевірку знань з електробезпеки та експлуатації струмоприймачів; вимагати від споживачів та суб'єктів електроенергетики додержання встановлених нормативно-правовими актами режимів споживання електричної і теплової енергії; надавати приписи щодо неприпустимості продовження експлуатації електричних і тепловикористовуючих установок споживачів, якщо це створює загрозу життю обслуговуючого персоналу, здоров'ю населення; застосовувати в установленому законодавством України порядку санкції до суб'єктів господарської діяльності за порушення нормативно-правових актів та складати протоколи про адміністративні правопорушення.

Згідно зі статтею 25 Закону України «Про електроенергетику» споживачі електричної енергії мають право на: підключення до електричної мережі у разі виконання правил користування електричною енергією; вибір постачальника електричної енергії; отримання інформації щодо якості електричної енергії, цін, порядку оплати, умов та режимів її споживання; отримання електричної енергії, якісні характеристики якої визначені державними стандартами; відшкодування збитків, заподіяних внаслідок порушення його прав, згідно з законодавством.

Захист прав споживачів електричної енергії, а також механізм реалізації захисту цих прав регулюються цим Законом, законами України «Про захист прав споживачів», «Про захист економічної конкуренції», «Про енергозбереження», іншими нормативно-правовими актами.

Відповідно до статті 26 Закону України «Про електроенергетику» споживання енергії можливе лише на підставі договору з енергопостачальником. Споживач енергії зобов'язаний додержуватися вимог нормативно-технічних документів та договору про постачання енергії. Безпечну експлуатацію енергетичних установок споживача та їх належний технічний стан забезпечує сам споживач. Споживач енергії несе відповідальність за порушення умов договору з енергопостачальником та правил користування електричною і тепловою енергією та виконання приписів державних інспекцій з

енергетичного нагляду за режимами споживання електричної та теплової енергії згідно із законодавством України. Правила користування електричною і тепловою енергією для населення затверджуються Кабінетом Міністрів України. Споживачі (крім населення, професійно-технічних навчальних закладів та вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації державної і комунальної форм власності) у випадку споживання електричної енергії понад договірну величину за розрахунковий період сплачують енергопостачальникам двократну вартість різниці фактично спожитої і договірної величини. У випадку перевищення договірної величини потужності споживачі (крім населення, професійно-технічних навчальних закладів та вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації державної і комунальної форм власності) сплачують енергопостачальникам двократну вартість різниці між найбільшою величиною потужності, що зафіксована протягом розрахункового періоду, та договірною величиною потужності. Споживач, якому електрична енергія постачається енергопостачальником, що здійснює підприємницьку діяльність з постачання електричної енергії на закріпленій території, зобов'язаний оплачувати її вартість виключно коштами шляхом їх перерахування на поточний рахунок із спеціальним режимом використання енергопостачальника. У разі проведення споживачем розрахунків в інших формах та/або сплати коштів на інші рахунки такі кошти не враховуються як оплата спожитої електричної енергії. За умови неповної оплати за спожиту електричну енергію споживач зобов'язаний обмежити власне електроспоживання до рівня екологічної броні або повністю його припинити в разі відсутності такої.

Споживач забезпечує безперешкодний доступ відповідальних представників енергопостачальника, підприємства, що здійснює передачу електричної енергії, до власних електричних установок для контролю за рівнем споживання електричної енергії, а також для виконання відключення та обмеження споживання відповідно до встановленого порядку. В разі перешкоди у доступі зазначених представників до електричних установок споживача посадові особи такого споживача несуть відповідальність відповідно до закону.

У статті 27 Закону України «Про електроенергетику» передбачена відповідальність за порушення законодавства про електроенергетику.

Згідно з цією статтею правопорушення в електроенергетиці тягне за собою встановлену законодавством України цивільну, адміністративну і кримінальну відповідальність. Правопорушеннями в електроенергетиці є: крадіжка електричної і теплової енергії, самовільне підключення до об'єктів електроенергетики і споживання енергії без приладів обліку; пошкодження приладів обліку; розкомплектування та пошкодження об'єктів електроенергетики, розкрадання майна цих об'єктів; створення перешкод у здійсненні державного енергетичного нагляду та у виконанні робіт, пов'язаних з обслуговуванням об'єктів електроенергетики; порушення правил охорони електричних мереж; порушення правил користування енергією; насильницькі дії, які перешкоджають оперативному персоналу та посадовим особам об'єктів електроенергетики виконувати свої службові обов'язки; незабезпечення енергією споживачів, що не допускають порушень своїх обов'язків перед енергопостачальниками.

Суб'єкти господарської діяльності несуть відповідальність за правопорушення в електроенергетиці: за неподання інформації або подання завідомо недостовірної інформації, передбаченої в ліцензіях на виробництво, передачу або постачання електричної енергії та в нормативно-правових актах, що регулюють питання функціонування об'єднаної енергетичної системи України і споживання енергії, – штраф у розмірі до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; за ухилення від виконання або несвоєчасне виконання рішень чи приписів Національної комісії регулюван-

ня електроенергетики України, Державної інспекції з експлуатації електричних станцій і мереж, Державної інспекції з енергетичного нагляду за режимами споживання електричної та теплової енергії та порушення умов ліцензій – штраф у розмірі до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Національна комісія регулювання електроенергетики України, державні інспектори з експлуатації електричних станцій і мереж, державні інспектори з енергетичного нагляду за режимами споживання електричної та теплової енергії на підставі акта перевірки, оформленого в установленому порядку, за наявності порушень, передбачених цією статтею, видають у межах своєї компетенції суб'єктам господарської діяльності постанови про накладення штрафів за встановленою формою. Оскарження дій щодо накладення штрафів проводиться у судовому порядку. Суми стягнених штрафів зараховуються до Державного бюджету України.

Санкції, передбачені частиною восьмою статті 24, частинами третьою, четвертою і п'ятою статті 26 та частиною третьою цієї статті, застосовуються в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Громадяни та службові особи несуть адміністративну відповідальність за ухилення від виконання або несвоєчасне виконання приписів Державної інспекції з енергетичного нагляду за режимами споживання електричної та теплової енергії у вигляді штрафу у розмірі до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян в порядку, встановленому законом.

Законодавством України може бути встановлена відповідальність і за інші види правопорушень в електроенергетиці. Використання об'єктів електроенергетики з метою, що суперечить інтересам безпеки людини і держави, порушує громадський порядок, забороняється. У разі порушення цих умов підприємства, установи та організації електроенергетики мають право в установленому порядку зупинити користування послугами об'єктів електроенергетики. Методика розрахунку розміру шкоди, завданої енергопостачальнику внаслідок викрадення електроенергії, встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Правове регулювання споживання електричної енергії споживачами-фізичними особами здійснюється Правилами користування електричною енергією для населення, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України N 1357 від 26.07.1999. Згідно з пунктом 8 вказаних Правил прилади обліку електричної енергії (далі – прилади обліку) мають бути придбані, встановлені, підключені енергопостачальником, а їх вартість та вартість послуг з встановлення сплачена: а) для новозбудованих будинків – забудовниками; б) у разі розділу обліку електричної енергії – організаціями, які здійснюють розділ обліку. У квартирах або на інших об'єктах споживача, розташованих за однією адресою, встановлюється один прилад обліку незалежно від кількості господарських будівель. За наявності декількох наймачів (власників) квартири прилад обліку встановлюється для кожного з них. Прилади обліку встановлюються відповідно до вимог правил улаштування електроустановок. Відповідальність за збереження приладів обліку, встановлених у квартирі, на інших об'єктах споживача, та пломб на них несе споживач. Відповідальність за збереження поквартирних приладів обліку, встановлених на сходових клітках, та пломб на них несе власник будинку або організація, у віданні якої перебуває будинок. Перенесення приладів обліку за бажанням споживача, якщо це не суперечить вимогам правил улаштування електроустановок, виконується енергопостачальником за рахунок споживача. У разі вибору споживачем іншого виду тарифу на електричну енергію енергопостачальник видає споживачеві технічні умови на встановлення відповідного приладу обліку. При цьому споживач оплачує вартість нового приладу обліку з урахуванням балансової вартості та амортизаційного зносу приладу обліку, який замінюється. У разі встановлення за межами квартири або іншо-

го об'єкта споживача багатофункціонального приладу обліку, приладу обліку з передплатою або іншого, що вимагає щоденного нагляду за його показаннями, у квартирі або на іншому об'єкті споживача встановлюється виносне табло для спостереження за станом обліку, кількістю попередньо оплаченої електричної енергії. У разі виявлення зовнішнього пошкодження приладу обліку, зриву plombи або його несправності в роботі споживач зобов'язаний негайно повідомити про це енергопостачальника. Пошкоджені прилади обліку підлягають експертизі, що проводиться комісією у складі представників енергопостачальника та територіального органу Держстандарту. Експертиза приладу обліку, який належить споживачу або за збереження якого він відповідає, здійснюється у присутності споживача. За результатами експертизи складається акт. У разі сумніву споживача у правильній роботі приладу обліку він може звернутися до енергопостачальника для проведення експертизи. Після оплати споживачем вартості робіт енергопостачальник протягом 20 днів проводить експертизу. У разі підтвердження експертизою неправильної роботи приладу обліку енергопостачальник відшкодовує споживачу всі витрати, пов'язані з проведенням експертизи. У разі пошкодження, втрати або неправильної роботи приладу обліку з вини споживача він відшкодовує вартість перевірки, ремонту або встановлення нового приладу обліку. В інших випадках перевірка, ремонт або заміна пошкодженого чи втраченого приладу обліку здійснюється за рахунок енергопостачальника або організації, яка відповідає за збереження приладу обліку. Енергопостачальник повинен відновити облік електричної енергії протягом 3 місяців. Постачання електричної енергії без обліку понад 3 місяці забороняється. Якщо виникає необхідність тимчасового використання електричної енергії для виконання споживачем робіт протягом декількох годин або днів і встановлення приладу обліку недоцільно або неможливо, споживач повинен звернутися за відповідним дозволом на тимчасове безоблікове використання електричної енергії до енергопостачальника та укласти з ним відповідний договір. У договорі зазначаються величина підключеної потужності (за паспортними даними струмоприймачів), кількість днів безоблікового користування на місяць та годин на добу. Договір підписується енергопостачальником та споживачем.

Таким чином, у законодавстві України містяться норми, присвячені обліку споживання електричної енергії. Проте, необхідно провести комплексний аналіз не тільки юридичних, але і економічних та технічних аспектів щодо відповідності норм, які містяться у законодавстві України, основним вимогам законодавства ЄС у зазначеній сфері. Зокрема, у законодавстві України має бути запроваджено механізм повідомлення споживачів щодо джерела походження електричної енергії.

5.3.11. Формування цін на електроенергію в ЄС

Основні вимоги до формування цін на електричну енергію визначені у електроенергетичній Директиві 2003/54/ЄС та були розглянуті нами у розділі дослідження, присвяченому внутрішньому ринку електричної енергії.

Зокрема відповідно до Преамбули цієї Директиви Держави-Члени повинні вжити заходів з метою забезпечення прозорості та недискримінаційності тарифів на доступ до мереж. Такі тарифи застосовуються до усіх користувачів систем на недискримінаційній основі. Передбачено, що національні регулюючі органи повинні мати право встановлювати і затверджувати тарифи чи, принаймні, методики, що лежать в основі розрахунку тарифів на передачу та розподіл електроенергії. З метою уникнення невизначеності та дорогих і тривалих спорів такі тарифи мають бути опублікованими до введення їх в дію. Національні регулюючі органи повинні мати змогу встановлювати і затверджувати тарифи чи методики, що лежать в основі розрахунку тарифів, на основі пропозиції оператора системи передачі чи оператора (операторів) система розподілу,

або на основі пропозиції, узгодженої між цим оператором (операторами) та користувачами мережі. При виконанні цих завдань національні регулюючі органи повинні забезпечувати, що тарифи на передачу і розподіл є недискримінаційними та відображають витрати, та враховувати довгострокові, граничні та уникнуті витрати мережі внаслідок розподіленого генерування та вжиття заходів щодо управління попитом. Пов'язані з ціноутворенням також положення Директиви щодо відокремленості звітності та недопущення перехресного субсидіювання.

Питанням формування цін на електричну енергію присвячена Директива Ради 90/377/ЄЕС від 29 червня 1990 стосовно порядку, прийнятого Співтовариством для підвищення прозорості цін на газ та електроенергію, впроваджених для кінцевого промислового споживача [101]. Предметом регулювання Директиви 90/377 є відносини, що виникають у сфері встановлення цін на газ та електроенергію, впроваджених для кінцевого промислового споживача¹.

Директивою передбачається обов'язок держав-членів ЄС повідомляти Статистичному Бюро ЄС (далі СБЕС) інформацію щодо: ціни і умов продажу газу і електроенергії кінцевим промисловим споживачам; системи цін, що застосовуються; розподілу споживачів і відповідних обсягів за категоріями споживання для забезпечення репрезентативності цих категорій на національному рівні (ст.1 Директиви). Головними принципами регулювання цієї Директиви є забезпечення прозорості цін та цінових систем із забезпеченням конфіденційності цін кожного окремого постачальника, а також уникнення дискримінації споживачів шляхом збільшення свободи їх вибору між різними джерелами електроенергії та різними постачальниками.

У Додатку II до цієї Директиви визначені спеціальні вимоги до інформації щодо цін на електричну енергію для кінцевого промислового споживача. Ця інформація обов'язково повинна включати, зокрема: звіт щодо «типового споживача» (для споживачів до 10 МВт попиту); ціни на електричну енергію у державах-членах з єдиним національним тарифом повинні досліджуватися лише за одним місцезнаходженням; для держав-членів, у яких тарифи на електричну енергію коливаються в межах держави, ціни повинні бути досліджені за певними визначеними територіями в залежності від країни; ціни на електричну енергію мають бути досліджені за дев'ятьма категоріями типових промислових споживачів у національній валюті без податків та з усіма податками (за винятком ПДВ, що підлягає відшкодуванню). Також у звіті мають зазначатися ставки та методи нарахування податків (національних, регіональних та місцевих), якими оподатковуються операції з продажу електричної енергії споживачу. У звіті мають міститися необхідні пояснення щодо цінової системи та її застосування. Також має бути відмічено, які зміни відбулися протягом періоду, який пройшов з моменту надання попереднього звіту. У державах-членах, у яких всі операції з продажу електричної енергії кінцевим промисловим споживачам здійснюються через одну компанію, інформація повинна надаватися цією компанією. В інших державах-членах, у яких такі операції здійснюються більш ніж однією компанією, інформація повинна надаватися незалежним статистичним органом. Для звіту промислових споживачів з попитом понад 10 МВт має застосовуватися нова система «відмічених цін» В усіх державах-членах, за певними винятками, варіанти в структурі цін та тарифів, встановлених для великих промислових споживачів, а також відмічені ціни та пов'язана інформація повинні збиратися та публікуватися в цілому в державах-членах. Відмічені ціни та пов'язана інформація повинні повідомлятися кожній державі-члену за трьома категоріями великих

¹ Доцільність провадження заходів, передбачених Директивою, в Україні має розглядатися в контексті із заходами, передбаченими Директивою 91/296 ЄЕС від 31 травня 1991 року про транзит природного газу через газотранспортні мережі та Директивою 98/30 ЄС від 22 червня 1998 року про єдині правила для внутрішнього ринку природного газу.

промислових споживачів в залежності від їх максимального попиту.

5.3.12. Формування цін на електроенергію в Україні (порівняльний аналіз, проблеми та рекомендації щодо їх вирішення)

Основні положення щодо формування тарифів на електричну енергію закріплені у Законі України «Про електроенергетику». Відповідно до статті 11 цього Закону формування тарифної політики є одним із напрямків (способів) державного регулювання відносин в сфері електроенергетики. Згідно зі статтею 12 Закону формування тарифної та цінової політики є одним із основних завдань національного регулюючого органу в сфері електроенергетики України – Національної комісії з регулювання електроенергетики України. Загальні принципи встановлення тарифів на електроенергію визначені у статті 17 Закону України «Про електроенергетику». Згідно з цією статтею формування оптових тарифів на електричну енергію здійснюється на оптовому ринку електричної енергії України згідно з договором. Оптові тарифи можуть передбачати витрати на спільне фінансування розвитку нетрадиційних джерел електричної енергії. На фінансування будівництва вітрових електростанцій згідно з Комплексною програмою будівництва вітрових електростанцій встановлюється цільова надбавка в розмірі 0,75 відсотка до діючого тарифу на електричну енергію, що продається виробниками електричної енергії на оптовому ринку електричної енергії України, крім електроенергії, виробленої кваліфікованими когенераційними установками. Роздрібна ціна на електричну енергію формується енергопостачальниками згідно з умовами і правилами здійснення підприємницької діяльності з постачання електричної енергії. Тарифи на передачу і постачання електричної енергії місцевими (локальними) електромережами регулюються Національною комісією регулювання електроенергетики України. Збитки енергопостачальників від надання пільг з оплати за спожиту електричну енергію окремим категоріям побутових споживачів відшкодовуються за рахунок джерел, визначених законодавчими актами, які передбачають відповідні пільги. Формування цін на електричну енергію, вироблену на теплоелектроцентралях та інших установках з комбінованим виробництвом електричної і теплової енергії, здійснюється з урахуванням тарифів на теплову енергію. Регулювання тарифів на електричну енергію, вироблену на вітрових електростанціях, здійснює Національна комісія регулювання електроенергетики України.

Регулювання тарифів на теплову енергію, вироблену на теплоелектроцентралях, інших установках з комбінованим виробництвом електричної і теплової енергії, здійснюється Національною комісією регулювання електроенергетики України. Підприємства, які постачають електричну енергію мережами, які не є їх власністю, повинні купувати електричну енергію на оптовому ринку електричної енергії України та вносити плату за користування місцевими (локальними) електричними мережами. Постачання електричної енергії споживачам зазначеними підприємствами здійснюється за тарифами, які обумовлюються в договорах на постачання електричної енергії.

Умовами та правилами здійснення того чи іншого виду ліцензованої діяльності, які затверджені НКРЕ, передбачено вимоги щодо відокремленості звітності та недопущення перехресного субсидювання, як це вимагається електроенергетичною Директивою.

НКРЕ прийнято, зокрема, такі документи, які стосуються порядку формування тарифів на електричну енергію:

- Порядок формування роздрібного тарифу на електроенергію для споживачів (крім населення і населених пунктів), затверджений Постановою НКРЕ від 22.01.2001 №47;
- Тимчасова методика розрахунку роздрібного тарифу на спожиту електроенергію,

тарифу на передачу електроенергії місцевими (локальними) електромережами та тарифу на постачання електроенергії (до введення в дію розрахунку тарифів за 4 класами напруги), затверджена постановою НКРЕ від 06.05.1998 №564;

- Процедура встановлення або перегляду тарифів для ліцензіатів з передачі електричної енергії місцевими (локальними) електромережами та з постачання електроенергії за регульованим тарифом, затверджена постановою НКРЕ від 01.08.2001 р. №801 в редакції постанови НКРЕ від 11.12.2002 №1393.

Таким чином, можемо зробити висновок, що в цілому законодавство України в частині формування цін та тарифів на електричну енергію не суперечить законодавству ЄС. В цілому можна констатувати, що в сфері електроенергетики вже багато зроблено для адаптації законодавства України до законодавства ЄС. Так, закріплено основні принципи функціонування електроенергетики, зокрема, принцип захисту прав споживачів, недискримінаційності та прозорості, недопущення перехресного субсидювання, створено орган зі спеціальним статусом, до функцій якого віднесено регулювання відносин в сфері електроенергетики – Національну комісію регулювання електроенергетики України.

У той же час існує ще ряд питань, які рекомендується врахувати у законодавстві України, а саме:

1. Одним із основоположних принципів енергетичної Директиви¹ є принцип недискримінаційності тарифів на доступ до мереж. У Законі України «Про електроенергетику» міститься стаття 17, яка має назву «Загальні принципи встановлення тарифів на електричну енергію». Проте, виходячи зі змісту вказаної статті, вона присвячена не принципам регулювання тарифів на електричну енергію, а порядку їх встановлення. Відповідний принцип відсутній і у статті 5 цього Закону, у якій закріплені основні принципи державної політики в електроенергетиці. Таким чином, у Законі України «Про електроенергетику» потрібно чітко закріпити цей принцип.

2. За енергетичною Директивою одним із принципів є також забезпечення права побутових споживачів на постачання їм електричної енергії певної якості за порівнюваними, прозорими і обґрунтованими цінами. У Законі України «Про електроенергетику» аналогічне положення відсутнє. Отже, у Законі України «Про електроенергетику» необхідно закріпити такий принцип.

2. Термінологія, яка вживається в енергетичному законодавстві України, та, у першу чергу, в Законі України «Про електроенергетику» досить часто не співпадає. В зв'язку з уникненням неоднозначного розуміння доцільно прагнути термі логічної єдності. У зв'язку з цим вважаємо необхідним привести терміни енергетичного законодавства у відповідність до положень Директиви.

3. Енергетичною Директивою ЄС передбачено створення сприятливих умов для побутових споживачів та малого бізнесу. Енергетичне законодавство України цього не передбачає. У зв'язку з цим доцільно включити відповідні норми до Закону України «Про електроенергетику», а також до Правил користування електричною енергією.

4. Законодавство України в сфері захисту прав споживачів електричної енергії в цілому не суперечить законодавству ЄС. Одночасно необхідно доповнити його, зокрема, положеннями щодо: захисту прав підприємств малого та середнього бізнесу; надання постачальниками інформації щодо джерел електричної енергії та впливу її виробництва на навколишнє природне середовище; відсутності плати за зміну постачальника.

5. Законодавство України необхідно привести у відповідність до законодавства ЄС в частині надання необхідної інформації кінцевим споживачам, а саме: статтю 24 За-

¹ Директива 2003/54/ЄС Європейського парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку електроенергії, яка скасовує Директиву 96/92/ЄС

кону України «Про електроенергетику» після абзацу 9 доповнити абзацом 10 такого змісту: «Постачальники зобов'язані вказувати у рахунках на оплату електричної енергії та рекламних матеріалах таку інформацію: частка кожного джерела енергії у загальному складі палива, використаного постачальником за попередній рік; посилання на існуючі джерела інформації (такі як Інтернет-сторінки), де є інформація про вплив на довкілля у показниках викидів CO₂ та радіоактивних відходів внаслідок виробництва електроенергії»

6. Директивою передбачено здійснення компетентними органами держав-членів в сфері електроенергетики контролю електропостачання з публікацією кожні два роки відповідного звіту. Енергетичне законодавство України такої вимоги не містить. У зв'язку з цим доцільно включити таке положення до Закону України «Про електроенергетику» та деталізувати цю процедуру у відповідному підзаконному акті.

7. На виконання вимог Директиви необхідно у Законі України «Про електроенергетику» передбачити надання дозволу на будівництво нових генеруючих потужностей, а також розробити та затвердити Порядок надання дозволів на будівництво нових генеруючих потужностей в електроенергетиці, у якому передбачити надання дозволів на підставі таких критеріїв як: безпека та надійність електроенергетичної системи, об'єктів та відповідного обладнання; охорона суспільного здоров'я та безпеки; захист довкілля; землекористування та вибір місця будівництва; використання громадських земель; енергозбереження; характер основних джерел; характеристики заявника, такі, як технічні, економічні та фінансові можливості; відповідність заходам, визначеним у статті 3 цієї Директиви. У зазначеному Порядку також необхідно: передбачити спрощену систему надання дозволів на будівництво потужностей для малого чи розподіленого санкціонування; визначити обов'язок уповноваженого органу інформувати заявників про причини відмови у наданні дозволів. При цьому причини мають бути об'єктивними та не дискримінаційними, належним чином обґрунтованими та підтвердженими; закріпити право заявників на оскарження рішення уповноваженого органу.

8. Законодавство України, яким регламентується проведення тендерів щодо нових потужностей, не суперечить вимогам директиви ЄС.

Однак доцільно передбачити у Порядку придбання товарів, робіт і послуг ліцензіатами, ціни (тарифи) на відповідну діяльність яких встановлюються НКРЕ, затвердженого постановою Національної комісії регулювання електроенергетики України 25 грудня 2002 року №1455, таке положення: «Проведення тендерів на будівництво нових потужностей чи підвищення ефективності використання електроенергії/проведення заходів управління попитом є можливим лише у випадку, якщо генеруючі потужності, які було збудовано, чи заходи з підвищення ефективності використання електроенергії/проведення заходів управління попитом, які було проведено на основі процедури санкціонування, є недостатніми для забезпечення надійності постачання.

9. Законодавство України необхідно привести у відповідність до законодавства ЄС, визначивши завдання операторів системи передачі, як це передбачено Директивою.

10. Доцільно законодавство України в сфері електроенергетики привести у більш точну відповідність до положень Директиви в частині закріплення критеріїв незалежності операторів системи передачі. Варто розглянути варіант щодо закріплення цих норм в базовому законодавчому акті в сфері електроенергетики – Законі України «Про електроенергетику».

11. Необхідно доповнити законодавство України положеннями щодо правил здійснення диспетчерського управління операторами системи передачі.

12. Умови та Правила здійснення підприємницької діяльності з передачі електричної енергії необхідно доповнити вимогою щодо збереження конфіденційності та на-

дання інформації у недискримінаційний спосіб.

13. З метою приведення законодавства України у відповідність до вимог Директиви необхідно передбачити обов'язок з підготовки та публікації щорічних звітів для всіх ліцензіатів, незалежно від їх організаційно-правової форми. Такі положення мають бути закріплені у Законі України «Про електроенергетику», а також в Умовах та Правилах здійснення ліцензованої діяльності.

14. Законодавство України в частині створення спеціального органу регулювання в сфері електроенергетики відповідає законодавству ЄС. В той же час, правовий статус НКРЕ має визначатися на найвищому рівні нормативно-правового регулювання – у Законі України «Про Національну комісію регулювання електроенергетики України».

15. Директивою ЄС передбачено обов'язок держав-членів вживати заходів для забезпечення безпеки в електроенергетиці. Вважаємо необхідним прийняття на урядовому рівні Концепції управління ризиками в електроенергетиці з наступним розробленням масиву нормативно-правових актів, спрямованих на реалізацію її положень.

5.4. Правове регулювання нафтової та газової промисловості

5.4.1. Правила організації та функціонування галузі природного газу, виходу на ринок, критерії та процедури для надання дозволу на здійснення транспортування, розподілу та зберігання природного газу в ЄС

Основним документом законодавства ЄС у зазначеній сфері суспільних відносин є Директива 2003/55/ЄС Європейського парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС. Предмет регулювання: правила організації та функціонування галузі природного газу, виходу на ринок, критерії та процедури для надання дозволу на здійснення транспортування, розподілу та зберігання природного газу. Норми, передбачені Директивою, розповсюджуються на відносини, пов'язані з природним газом, в тому числі зріджений, та інші види газу, при відсутності технічних перешкод для безпечного введення та транспортування таких видів газу у системі природного газу. Мета: підвищення ефективності; зниження цін; підвищення рівня обслуговування; посилення конкуренції. Для виконання поставленої мети, Директивою передбачається ряд заходів: забезпечення повного відкриття ринку; встановлення мінімальних зобов'язань, які стосуються: доступу третіх сторін; розмежування видів діяльності з транспортування та розподілу; регулятивних органів; комунального обслуговування.

Відкриття ринку відбувається таким чином: кваліфіковані споживачі – до 1 липня 2004 року; не побутові споживачі – не пізніше ніж після 1 липня 2004 року; споживачі – з 1 липня 2007 року. Виключення встановлюються для: держав, чії системи безпосередньо не приєднані до об'єднаної системи будь-якої іншої держави (члена ЄС) і які мають лише одного головного зовнішнього постачальника (постачальник, якому належить більше 75% ринку); держав, які мають нові ринки (перший довгостроковий контракт на постачання природного газу було укладено менш ніж 10 років тому).

З метою забезпечення доступу третіх сторін до транспортувальних та розподільчих мереж встановлюються вимоги щодо: недискримінаційного доступу до мереж; тарифів (тарифи або методології, на основі яких вони розраховуються, затверджуються регулюючим органом та після цього публікуються до набрання ними чинності); дій регулюючих органів (мають бути незалежними від інтересів газової галузі). Доступ до газових сховищ може бути або на договірній основі або на регульованій основі.

Органи регулювання повинні здійснювати моніторинг: правил управління та розподілу потужності з'єднувального трубопроводу разом із регулюючим органом

або органами тих держав-членів, з якими існують з'єднувальні трубопроводи; будь-яких механізмів для боротьби із переважністю потужностей у національній газовій системі; тривалості часу, необхідного газотранспортним та газорозподільним підприємствам для здійснення з'єднань та проведення ремонтних робіт; публікації належної інформації газотранспортними та газорозподільними підприємствами стосовно з'єднувальних газопроводів, використання мережі та розподілу потужностей зацікавленим сторонам з урахуванням необхідності розглядати неповну інформацію як комерційно конфіденційну; ефективного відокремлення звітності; умов доступу до сховищ, засобів зберігання в трубопроводі та інших допоміжних послуг; ступеня виконання своїх завдань газотранспортними та газорозподільними підприємствами; рівня прозорості та конкурентної боротьби.

Розмежування видів діяльності з транспортування та розподілу (якщо газотранспортне або газорозподільче підприємство є складовими вертикально інтегрованого підприємства) забезпечується таким чином: газотранспортне або газорозподільче підприємство має бути окремою юридичною особою; має бути незалежним в прийнятті рішень; керівники таких підприємств не можуть займати посади в підрозділах інтегрованого підприємства, які передбачають відповідальність за поточну експлуатацію потужностей видобутку, розподіл та постачання природного газу; підприємство має мати ефективні права щодо прийняття рішень, незалежно від інтегрованого підприємства, стосовно активів, які необхідні для експлуатації, підтримки або розвитку мережі. Ці зобов'язання не стосуються розмежування права власності та функціональна незалежність не повинна перешкоджати координуванню діяльності між головними компаніями та їх дочірніми підприємствами. Газові підприємства ведуть свою внутрішню фінансову звітність окремо для кожного виду діяльності з транспортування, розподілу, зрідження природного газу та зберігання газу так само, як це вимагалось би від них, якби згадані види діяльності здійснювалися окремими підприємствами.

Держави-члени можуть покласти на газові підприємства зобов'язання щодо комунального обслуговування, які можуть стосуватися: безпеки та надійності, включаючи надійність постачання; безперервності; якості та ціни постачання; захисту довкілля. Такі зобов'язання мають бути чітко визначеними, прозорими, недискримінаційними і такими, що можуть бути перевірені.

Основними принципами регулювання відносин згідно із зазначеною Директивою є такі: поступовість створення ринку природного газу; гарантування підтримки високих стандартів громадського обслуговування; доступ до газової мережі повинен бути вільним від дискримінації, прозорим та мати справедливую ціну; існування ефективного регулювання, яке здійснюється одним або кількома національними регулюючими органами; наявність недискримінаційного механізму балансування; споживачі газу повинні мати можливість вільно обирати свого постачальника; з урахуванням необхідних вимог до якості, біогаз та газ, отриманий від біомаси, або інші виду газу будуть отримувати недискримінаційний доступ до газової системи, за умови, що такий доступ буде постійно задовольняти вимоги відповідних технічних норм та стандартів безпеки. У Директиві надаються визначення основних термінів, які в ній вживаються.

Відповідно до пункту 2 статті 3 держави-члени можуть покладати на підприємства, що працюють у газовій галузі, виходячи з загальних економічних інтересів, зобов'язання громадського обслуговування, які можуть стосуватися надійності, в тому числі надійності постачання, регулярності, якості та ціни поставок газу і захисту довкілля, в тому числі енергетичної віддачі та охорони клімату. Такі зобов'язання повинні бути чітко визначеними, прозорими, недискримінаційними, та такими, що піддаються перевірці.

У випадках, коли необхідний дозвіл (наприклад, ліцензія, погодження, концесія, згода або затвердження) для будівництва або експлуатації газових об'єктів, держави-члени або будь-який призначений ними компетентний орган надають дозволи на будівництво та/ або експлуатацію подібних об'єктів, газопроводів та відповідного обладнання на їх території відповідно до пунктів 2-4. Держави-члени або призначені ними компетентні органи можуть також надавати дозволи на аналогічних засадах на постачання природного газу та для оптових споживачів (пункт 1 статті 4).

Якщо держави-члени мають систему дозволів, вони встановлюють об'єктивні та недискримінаційні критерії, яким повинні відповідати підприємства, що подають заявку на отримання дозволу на будівництво та/ або експлуатацію газових об'єктів або заявку на отримання дозволу на постачання природного газу. Недискримінаційні критерії та процедури надання дозволів необхідно довести до широкого загалу (пункт 2 статті 4).

Держави-члени гарантують, що причини відмови у наданні дозволу були об'єктивними і недискримінаційними та доводилися до відома заявника. Причини відмови у наданні дозволу направляються до Комісії для ознайомлення. Держави-члени встановлюють процедуру, що дозволяє заявнику подавати апеляцію по факту відмови у наданні дозволу (пункт 3 статті 4).

З метою сприяння розвитку територій, де постачання газу почалося недавно, та загального забезпечення ефективної роботи, не завдаючи шкоди положенням Статті 24, держави-члени можуть відмовити у наданні нових дозволів на будівництво та експлуатацію газорозподільчих мереж у будь-якому регіоні, якщо такі трубопровідні системи вже побудовано або їх будівництво заплановано в даному регіоні, і якщо пропускна спроможність існуючих або запланованих газопроводів повністю не вичерпана (пункт 4 статті 4).

Держави-члени забезпечують моніторинг проблем надійності постачання. Якщо держави-члени вважають за доцільне, вони можуть делегувати це завдання регулятивним органам, про які йде мова у Статті 25. Цей моніторинг, зокрема, охоплює питання балансу попиту та пропозиції на національному ринку, рівень очікуваного майбутнього попиту та наявні поставки, прогнозовані додаткові потужності, що заплановані або знаходяться на стадії будівництва, і якість та рівень технічного обслуговування мереж, а також заходи, направлені на покриття пікових навантажень та компенсацію недовиконання об'ємів постачання одним або кількома постачальниками. Компетентні органи не пізніше 31 липня кожного року публікують звіт, в якому наводяться конкретні дані, отримані в результаті моніторингу згаданих питань, а також будь-які заходи, що були вжиті або заплановані для розв'язання виявлених проблем, та направляють цей звіт до Комісії (стаття 5).

Держави-члени забезпечують визначення технічних критеріїв безпеки, а також розробку та публікацію технічних правил, що визначають мінімальні вимоги до технічного проекту та мінімальні експлуатаційні вимоги стосовно підключення до системи терміналів ЗПГ, сховищ (об'єктів зберігання газу), інших газотранспортних або газорозподільчих систем та прямих газопроводів. Ці технічні правила забезпечують можливість взаємодії систем, є об'єктивними та недискримінаційними (стаття 6).

Держави-члени призначають одного чи кількох системних операторів або вимагають, щоб газові підприємства, які володіють засобами транспортування, зберігання або ЗПГ, зробили таке призначення на період, що має визначатися державами-членами із урахуванням ефективності та економічної збалансованості. Держави-члени живлять усі необхідні заходи для забезпечення діяльності операторів газотранспортної системи, системи зберігання та ЗПГ відповідно до Статей 8-10 (стаття 7).

Кожний оператор газотранспортної системи, системи зберігання газу та/ або ЗПГ повинен: а) експлуатувати, підтримувати та розвивати на економічно вигідних засадах захищені, надійні та ефективні об'єкти транспортування, зберігання та/ або ЗПГ з дотриманням вимог до захисту довкілля; в) не допускати жодної дискримінації окремих користувачів системи або категорій користувачів системи, особливо на користь своїх дочірніх підприємств. с) надавати будь-якому іншому оператору газотранспортної системи, будь-якому у іншому оператору системи зберігання, будь-якому іншому оператору системи ЗПГ та/ або будь-якому оператору газорозподільчої системи інформацію, достатню для забезпечення транспортування та зберігання природного газу на засадах, які узгоджуються з безпечною та ефективною експлуатацією об'єднаної системи (пункт 1 статті 8).

Правила, прийняті операторами газотранспортної системи для балансування газотранспортної системи, повинні бути об'єктивними, прозорими та недискримінаційними, в тому числі правила нарахування оплати користувачам системи їх мереж за порушення енергетичного балансу. Положення та умови, в тому числі правила і тарифи, для забезпечення таких послуг операторами газотранспортних систем встановлюються відповідно до методології, яка задовольняє вимоги Статті 25, без дискримінації та з відображенням витрат. Ці положення та умови публікуються (пункт 2 статті 8).

Держави-члени можуть вимагати від операторів газотранспортних систем дотримання мінімальних вимог щодо підтримки та розвитку газотранспортної системи, в тому числі з'єднувальних потужностей (пункт 3 статті 8). Оператори газотранспортних систем закуповують енергію, яку вони споживають для виконання своїх головних функцій, відповідно до прозорих, недискримінаційних та ринкових процедур (пункт 4 статті 8). Якщо оператор газотранспортної системи є складовою вертикально інтегрованого підприємства, він повинен бути незалежним, принаймні стосовно його юридичної форми, організації та прийняття рішень, по відношенню до інших видів діяльності інтегрованого підприємства, що не пов'язані із транспортуванням газу. Ці правила не повинні означати будь-якого зобов'язання щодо відокремлення прав власності на активи газотранспортної системи від вертикально інтегрованого підприємства. Для забезпечення незалежності оператора газотранспортної системи, застосовуються наступні мінімальні критерії: а) особи, відповідальні за керування оператором газотранспортної системи, не можуть займати посади в підрозділах компанії інтегрованого газового підприємства, які несуть пряму чи непряму відповідальність за поточну експлуатацію потужностей видобутку, розподілу та постачання природного газу; в) належні заходи мають бути вжиті для урахування професіональних інтересів осіб, відповідальних за керування оператором газотранспортної системи у такий спосіб, що забезпечує їх здатність діяти незалежно; с) оператор газотранспортної системи має ефективні права щодо прийняття рішень, незалежно від інтегрованого газового підприємства, стосовно активів, які необхідні для експлуатації, підтримки або розвитку мережі. Це не порушує існування відповідних механізмів координації для забезпечення захисту прав економічного та адміністративного контролю материнської компанії стосовно прибутку від активів, що регулюються непрямо в дочірній компанії відповідно до Статті 25. Зокрема, це дозволяє материнській компанії затверджувати щорічний фінансовий план або будь-який інший еквівалентний документ оператора газотранспортної системи та встановити глобальні границі для рівнів заборгованості своєї дочірньої компанії. Однак це не дозволяє материнській компанії видавати розпорядження стосовно поточних операцій, а також окремих рішень, пов'язаних із будівництвом або модернізацією транспортних газопроводів, які не перевищують умови затвердженого фінансового плану або будь-якого іншого еквівалентного документу; d) оператор газотранспорт-

ної системи створює відповідну програму виконання, яка визначає заходи, вжиті для забезпечення неможливості дискримінаційної поведінки та забезпечення належного контролю за її дотриманням. Ця програма встановлює конкретні зобов'язання співробітників щодо виконання даної цілі. Щорічний звіт, де розкриваються вжиті заходи, подається особою або органом, який відповідає за моніторинг програми виконання, до регуляторного органу, про який йдеться в Статті 25, та опубліковується (стаття 9). Не порушуючи чинності положень Статті 16 або інших передбачених законодавством зобов'язань стосовно розкриття інформації, кожний оператор газотранспортної системи, системи зберігання та/або ЗПГ зберігає конфіденційність інформації, що має комерційну цінність та отримана у зв'язку із здійсненням ним економічної діяльності, та запобігає дискримінаційному розкриттю інформації стосовно його власної діяльності, що може давати комерційні переваги. Оператори газотранспортних систем не повинні, у контексті купівлі або продажу природного газу дочірніми підприємствами, зловживати інформацією, що має комерційну цінність та була отримана від третіх сторін, у зв'язку із наданням або обговоренням умов доступу до системи (стаття 10).

Держави-члени призначають одного чи кількох операторів газорозподільчих систем або вимагають, щоб газові підприємства, які володіють або відповідальні за газорозподільчі системи, зробили таке призначення на період, що має визначитися державами-членами із урахуванням ефективності та економічної збалансованості, та забезпечують, щоб ці оператори діяли відповідно до положень Статей 12-14. Кожний оператор газорозподільчої системи здійснює експлуатацію, підтримку та розвиток (на економічно вигідних засадах) захищеної, надійної та ефективної системи, дотримуючись при цьому вимог захисту довкілля. За жодних обставин оператор газорозподільчої системи не допускає дискримінації окремих користувачів системи або категорій користувачів системи, особливо на користь своїх дочірніх підприємств. Кожний оператор газорозподільчої системи надає будь-якому іншому оператору газорозподільчої системи та/або будь-якому оператору газотранспортної системи, та/або іншому оператору системи ЗПГ та/або іншому оператору системи зберігання інформацію, достатню для забезпечення транспортування та зберігання природного газу на засадах, які узгоджуються з безпечною та ефективною експлуатацією об'єднаної системи. Кожний оператор газорозподільчої системи надає користувачам системи інформацію, що необхідна їм для забезпечення ефективного доступу до системи. Якщо оператори газорозподільчих систем є відповідальними за балансування газорозподільчої системи, правила, прийняті ними для досягнення цієї цілі, є об'єктивними, прозорими та недискримінаційними, в тому числі правила нарахування оплати користувачам системи за порушення енергетичного балансу. Положення та умови, в тому числі правила і тарифи, для забезпечення таких послуг системними операторами встановлюються відповідно до методології, яка задовольняє вимоги Статті 25, без дискримінації та із відображенням витрат. Дані положення та умови мають бути опубліковані (стаття 12). Якщо оператор газорозподільчої системи є складовою вертикально інтегрованого підприємства, він повинен бути незалежним, принаймні стосовно його юридичної форми, організації та прийняття рішень, відносно інших видів діяльності інтегрованого підприємства, що не пов'язані із розподілом газу. Ці правила не повинні означати будь-якого зобов'язання щодо відокремлення прав власності на активи газорозподільчої системи від вертикально інтегрованого підприємства.

Оператор, що є складовою частиною вертикально інтегрованого підприємства, повинен бути незалежним щодо його організації та прийняття рішень від інших видів діяльності, що не пов'язані з розподілом газу. Для забезпечення такої незалежності, повинні застосовуватися наступні мінімальні критерії: а) особи, відповідальні за ке-

рування оператором газорозподільчої системи, не можуть займати посади в підрозділах компанії інтегрованого газового підприємства, які несуть пряму чи непряму відповідальність за поточну експлуатацію потужностей видобутку, транспортування та постачання природного газу; в) належні заходи мають бути вжиті для забезпечення урахування професіональних інтересів осіб, відповідальних за керування оператором газорозподільчої системи, у таким спосіб, що забезпечує їх здатність діяти незалежно; с) оператор газорозподільчої системи має ефективні права щодо прийняття рішень, незалежно від інтегрованого газового підприємства, стосовно активів, які необхідні для експлуатації, підтримки або розвитку мережі. Це не порушує існування відповідних механізмів координації для забезпечення захисту прав економічного та адміністративного контролю материнської компанії стосовно прибутку від активів, що регулюються непрямо в дочірній компанії відповідно до Статті 25. Зокрема, це дозволяє материнській компанії затверджувати щорічний фінансовий план або будь-який інший еквівалентний документ оператора газорозподільчої системи та встановлювати загальні межі для рівнів заборгованості своєї дочірньої компанії. Це не дозволяє материнській компанії віддавати розпорядження стосовно поточних операцій, а також окремих рішень, пов'язаних із будівництвом або модернізацією розподільчих газопроводів, які не перевищують умови затвердженого фінансового плану або будь-якого іншого еквівалентного документу;

Оператор газорозподільної системи створює відповідну програму виконання, яка визначає заходи, вжиті для забезпечення неможливості дискримінаційної поведінки та забезпечення належного контролю за її дотриманням. Ця програма визначає конкретні зобов'язання співробітників щодо виконання даної цілі. Щорічний звіт, де розкриваються вжиті заходи, подається особою або органом, який відповідає за моніторинг програми виконання, до регуляторного органу, згаданого в Статті 25, та опубліковується.

Не порушуючи чинності положень Статті 16 або інших передбачених законодавством зобов'язань стосовно розкриття інформації, кожний оператор газорозподільчої системи зберігає конфіденційність інформації, що має комерційну цінність та отримана у зв'язку із здійсненням ним економічної діяльності, та запобігає дискримінаційному розкриттю інформації стосовно його власної діяльності, що може давати комерційні переваги.

Оператори газорозподільчих систем не повинні, у контексті купівлі або продажу природного газу дочірніми підприємствами, зловживати інформацією, що має комерційну цінність та була отримана від третіх сторін, у зв'язку із наданням або обговоренням умов доступу до системи (стаття 14).

Правила, що викладені у частині 1 Статті 9 та частині 1 Статті 13, не заважають роботі об'єднаного оператора газотранспортної системи, ЗПГ, систем зберігання та розподілу газу, який є незалежним (щодо його юридичної форми, організації та прийняття рішень) від інших видів діяльності, що не пов'язані із роботою систем транспортування газу, ЗПГ, зберігання та розподілу газу, та який задовольняє вимоги, визначені в підпунктах а – сі. Ці правила не створюють будь-яких зобов'язань щодо відокремлення прав власності на активи об'єднаної системи від вертикально інтегрованого підприємства: а) особи, що є відповідальними за керування оператором об'єднаної системи, не можуть займати посади в підрозділах компанії інтегрованого газового підприємства, які несуть пряму чи опосередковану відповідальність за поточну експлуатацію потужностей видобутку та постачання природного газу; б) належні заходи мають бути вжиті для забезпечення урахування професіональних інтересів осіб, відповідальних за керування оператором об'єднаної системи у такий спосіб, що забезпечує їх здатність діяти незалежно; с) оператор об'єднаної системи має ефективні права щодо прийнят-

тя рішень, незалежно від інтегрованого газового підприємства, стосовно активів, які необхідні для експлуатації, підтримки або розвитку мережі. Це не порушує існування відповідних механізмів координації для забезпечення захисту прав економічного та адміністративного контролю материнської компанії стосовно прибутку від активів, що регулюються непрямо в дочірній компанії відповідно до частини 2 Статті 25. Зокрема, це дозволяє материнській компанії затверджувати щорічний фінансовий план або будь-який інший еквівалентний документ оператора об'єднаної системи, та встановлювати глобальні границі для рівнів заборгованості своєї дочірньої компанії. Це не дозволяє материнській компанії видавати розпорядження щодо поточних операцій, а також окремих рішень, пов'язаних із будівництвом або модернізацією транспортних та розподільчих газопроводів, які не перевищують умов затвердженого фінансового плану або будь-якого іншого еквівалентного документу; с) оператор об'єднаної системи створює відповідну програму виконання, яка визначає заходи, вжиті для забезпечення неможливості дискримінаційної поведінки та забезпечення належного контролю за її дотриманням. Ця програма визначає конкретні зобов'язання співробітників щодо виконання даної цілі. Щорічний звіт, де розкриваються вжиті заходи, подається особою або органом, який відповідає за моніторинг програми виконання, до регулюючого органу, зазначеного в частині 1 Статті 25, та опубліковується (стаття 15).

Держави-члени або призначені ними компетентні органи, в тому числі регулюючі органи, про які йдеться в частині 1 Статті 25, та органи врегулювання спорів, згадані в частині 3 Статті 20, мають право доступу до рахунків газових підприємств відповідно до Статті 17, якщо це необхідно для здійснення їх функцій.

Держави-члени та призначені ними компетентні органи, в тому числі регулюючі органи, про які йдеться в частині 1 Статті 25, та органи врегулювання спорів, зберігають конфіденційність інформації, що має комерційну цінність. За відповідних обставин, держави-члени можуть розкривати таку інформацію з метою забезпечення компетентним органам необхідних умов для виконання їх функцій (стаття 16).

Газові підприємства, незалежно від їх системи власності або юридичної форми, складають, подають для проведення аудиту та публікують свої річні звіти відповідно до положень національного законодавства, стосовно щорічних звітів товариств з обмеженою відповідальністю, прийнятих згідно з Четвертою Директивою Ради від 25 липня 1978 року на основі частини 2 Статті 44 Угоди стосовно щорічних звітів певних типів компаній. Підприємства, яких чинне законодавство не зобов'язує публікувати свої річні звіти, тримають примірник річного звіту в правлінні компанії для можливості надання на ознайомлення всім бажаючим (пункт 2 статті 17).

Газові підприємства ведуть свою внутрішню фінансову звітність окремо для кожного виду діяльності з транспортування, розподілу, ЗПГ та зберігання газу так само, як це вимагалось би від них, якби згадані види діяльності здійснювалися би окремими підприємствами, з метою запобігання дискримінації, підтримки підприємства, що не дає прибутку, за рахунок інших прибуткових підприємств, та спотворення конкурентної боротьби. Вони також ведуть звітність, яка може бути консолідованою, для видів діяльності, що не пов'язані із транспортуванням, розподілом, ЗПГ та зберіганням газу. До 1 липня 2007 р. вони ведуть окрему звітність для діяльності з постачання газу кваліфікованим споживачам та для діяльності з постачання газу некваліфікованим споживачам. Доходи від права власності на газотранспортну газорозподільну мережу зазначаються у звітності. Де це доцільно, вони ведуть консолідовану звітність для видів діяльності, що не пов'язані з газом. Пакет документів внутрішньої звітності включає балансний звіт та звіт про доходи та видатки для кожного виду діяльності (пункт 3 статті 17).

Підприємства зазначають у своїх внутрішніх документах фінансової звітності облікові принципи, що застосовувалися для розподілу активів та пасивів, видатків та доходів, а також амортизаційних відрахувань, з урахуванням вимог національних правил ведення бухгалтерського обліку, якими вони керуються при підготовці окремої звітності, про яку йшлося у пункті 3. Ці внутрішні принципи можуть бути змінені тільки у виняткових випадках. Подібні зміни повинні бути відкритими та належно обгрунтованими. В примітках до документів щорічної звітності вказуються будь-які операції на певну суму, що здійснюються з дочірніми підприємствами (пункти 5, 6 статті 17).

Держави-члени забезпечують впровадження системи доступу третьої сторони до газотранспортної та газорозподільчої системи та терміналів ЗПГ на основі опублікованих тарифів, що справедливі для всіх кваліфікованих споживачів, в тому числі постачальних підприємств, та застосовуються об'єктивно та без жодної дискримінації серед користувачів системи. Держави-члени забезпечують затвердження даних тарифів або методологій, на основі яких вони розраховуються, регулятивним органом, про який йдеться у частині 1 Статті 25, раніше, ніж вони наберуть чинності, а також опублікування даних тарифів та методологій раніше, ніж вони наберуть чинності, якщо тільки згадані методології будуть затверджені.

Оператори газотранспортної системи, якщо це необхідно для виконання своїх функцій, в тому числі стосовно транспортування газу через кордон, мають доступ до мережі інших операторів газотранспортної системи.

Положення Директиви не заважають підписанню довгострокових контрактів за умови їх відповідності правилам конкурентної боротьби у Співтоваристві (стаття 18).

У випадку, якщо доступ надається на договірних умовах, держави-члени вживають необхідних заходів для забезпечення можливості газовим підприємствам та кваліфікованим споживачам, розташованим в межах або за межами території обслуговування єдиної системи, домовитися про умови доступу до сховищ та зберігання в трубопроводі, коли це з технічного та/або економічного боку необхідно для забезпечення ефективного доступу до системи, а також для організації доступу до інших допоміжних послуг. Сторони зобов'язуються добросовісно домовлятися про умови доступу до сховищ, зберігання в трубопроводі та інших допоміжних послуг. оговори стосовно доступу до сховищ та зберігання в трубопроводі та інших допоміжних послуг мають обговорюватися з відповідним оператором системи зберігання або відповідними газовими підприємствами. Держави-члени вимагають від операторів систем зберігання газу та газові підприємства публікувати свої основні комерційні умови використання газових сховищ, засобів зберігання в трубопроводі та інших допоміжних послуг протягом перших шести місяців після запровадження цієї Директиви та щорічно в подальшому (пункт 3 статті 19). У випадку регульованого доступу держави-члени вживають необхідних заходів для забезпечення газовим підприємствам та кваліфікованим споживачам, розташованим в межах або за межами території обслуговування єдиної системи, права доступу до сховищ, засобів зберігання в трубопроводі та інших допоміжних послуг на основі опублікованих тарифів та/або інших умов та зобов'язань щодо використання згаданих сховищ та засобів зберігання в трубопроводі, коли це з технічного та/або економічного боку необхідно для забезпечення ефективного доступу до системи, а також для організації доступу до інших допоміжних послуг. Право доступу для кваліфікованих споживачів може бути надано шляхом дозволу заключати контракти на постачання газу з конкуруючими газовими підприємствами, за винятком власника та/або оператора системи чи дочірнього підприємства (пункт 4 статті 19).

Держави – члени вживають всіх необхідних заходів, щоб газові підприємства та кваліфіковані споживачі, незалежно від місця їх розташування, мали можливість от-

римати доступ до систем газовивідних трубопроводів, в тому числі структур, що надають технічні послуги по забезпеченню такого доступу, відповідно до даної Статті, за винятком ділянок таких мереж та об'єктів, що використовуються для забезпечення операцій місцевого видобутку на родовищі, де видобування газу (стаття 20). Держави-члени можуть вживати заходів, необхідних для забезпечення такої ситуації, коли газові підприємства, що відмовляють у наданні доступу до системи з причин відсутності вільної потужності або відсутності з'єднувального трубопроводу, здійснюватимуть необхідну модернізацію, якщо це вигідно з економічної точки зору, або якщо потенційний споживач погоджується оплатити подібні роботи. Держави-члени вживають таких заходів у випадках, якщо держави-члени застосовують частину 4 Статтю 4 (пункт 2 статті 21).

Держави-члени забезпечують, щоб кваліфікованими споживачами були: а) до 1 липня 2004 р. кваліфіковані споживачі згідно з визначенням Статті 18 Директиви 98/30/ЄС. Держави-члени публікують до 31 січня кожного року критерії визначення таких кваліфікованих споживачів; в) принаймні від 1 липня 2004 р. всі побутові споживачі; с) з 1 липня 2007 р. всі споживачі. Для запобігання незбалансованості при відкритті газових ринків: а) контракти на постачання газу із кваліфікованим споживачем з системи іншої держави-члена не забороняються, якщо даний споживач кваліфікований в обох системах; в) у випадках, коли операції, описані в пункті а), були відхилені, оскільки споживач був кваліфікований тільки в одній із двох систем, Комісія з урахуванням ситуації на ринку та спільного інтересу може зобов'язати сторону, що відхилила пропозицію, здійснити необхідну поставку газу на вимогу однієї з держав-членів двох систем.

Держави-члени вживають всіх необхідних заходів, щоб надати можливість: а) газовим підприємствам, створеним на їх території, постачати газ кваліфікованим споживачам по прямому газопроводу; в) будь-якому кваліфікованому споживачу на їх території отримувати поставки газу від газових підприємств по прямому газопроводу.

У випадках, якщо для будівництва або експлуатації прямого газопроводу необхідний дозвіл (напр., ліцензія, погодження, концесія, згода або затвердження), держави-члени або призначені ними компетентні органи визначають критерії для надання дозволу на будівництво або експлуатацію прямих газопроводів на їх території. Ці критерії повинні бути об'єктивними, прозорими і недискримінаційними (стаття 24).

Держави-члени можуть призначати один або кілька компетентних органів, наділених функціями регулюючих органів. Ці органи повинні бути повністю незалежними від інтересів газової галузі. Завдяки застосуванню даної Статті, вони принаймні будуть відповідальними за забезпечення відсутності будь-якої дискримінації, ефективної конкуренції та ефективного функціонування ринку, здійснюючи, зокрема, наступний моніторинг: виконання правил управління та розподілу потужності з'єднувального трубопроводу разом із регулюючим органом або органами тих держав-членів, з якими існують з'єднувальні трубопроводи; будь-яких механізмів для боротьби із перевантаженістю потужностей у національній газовій системі; тривалості часу, необхідно операторам газотранспортної та газорозподільчої системи для здійснення з'єднань та проведення ремонтних робіт; публікації належної інформації операторами газотранспортної та газорозподільчої системи стосовно з'єднувальних газопроводів, використання мережі та розподілу потужностей зацікавленим сторонам з урахуванням необхідності розглядати неповну інформацію як комерційно конфіденційну; ефективного відокремлення звітності у відповідності із Статтею 17 для забезпечення відсутності підтримки підприємств, що не приносять прибутку, за рахунок прибуткових стосовно діяльності, пов'язаної із транспортуванням, розподілом, зберіганням газу, ЗПГ та пос-

тачанням газу; умов доступу до сховищ, засобів зберігання в трубопроводі та інших допоміжних послуг відповідно до Статті 19; ступеню виконання своїх завдань операторами газотранспортних та газорозподільчих систем відповідно до Статей 8 та 12; рівня прозорості та конкурентної боротьби. Компетентні органи, створені відповідно до положень цієї Статті, публікують щорічний звіт про результати свого моніторингу.

Регулюючі органи несуть відповідальність за визначення або затвердження до їх введення в дію принаймні методологій, що використовуються для розрахунку або встановлення положень та умов для: а) підключення та доступу до національних мереж, в тому числі тарифів на \ транспортування та розподіл. Ці тарифи або методології дозволять здійснювати необхідні інвестиції в мережі таким чином, щоб вони забезпечували життєздатність мереж; в) забезпечення послуг балансування.

Незважаючи на положення пункту 2, держави-члени можуть передбачити, щоб регулюючі органи подавали до відповідних компетентних органів держави-члена тарифи для формального прийняття рішень стосовно них або принаймні методології, про які йде мова в цьому пункті, а також про відповідні зміни, про які йдеться у пункті. У такому випадку, відповідний орган має право затвердити або відхилити проект рішення, поданий регулюючим органом. Ці тарифи або методології чи зміни до них публікуються разом із рішенням про формальне прийняття. Будь-яке формальне відхилення проекту рішення також опубліковується із зазначенням обґрунтування такого відхилення (пункти 2, 3, 4 статті 25).

Будь-яка сторона, що має претензії до оператора газотранспортної, ЗПГ або газорозподільчої системи стосовно питань, про які йдеться у пунктах 1, 2 та 4 та у Статті 19, може направляти свою скаргу до регулюючого органу, який, виконуючи функції органу врегулювання спорів, виносить рішення протягом двох місяців після отримання скарги. Цей період може бути подовжений на два місяці, якщо регулюючі органи потребуватимуть додаткової інформації. Даний період може бути подовжений за погодженням із позивачем. Таке рішення матиме зобов'язуючу силу, доки та якщо не буде відмінено при розгляді апеляції (пункт 5 статті 25). Будь-яка сторона, що має відношення до справи та має право подавати скаргу стосовно рішення по методологіях, прийнятого згідно пунктів 2, 3 або 4, або якщо на регулюючий орган покладено обов'язок проводити консультації стосовно пропонованих методологій, може подати скаргу для перегляду рішення не пізніше, ніж протягом двох місяців або раніше, як передбачено державами-членами, після публікації цього рішення або пропозиції щодо рішення. Така скарга не буде мати ефекту призупинення виконання рішення (пункт 6 статті 25).

Держави – члени створюють адекватні та ефективні механізми для регулювання контролю та забезпечення прозорості з метою запобігання зловживанням монопольним становищем на ринку, зокрема, на шкоду інтересам споживачів, а також попередження грабіжницької поведінки. Ці механізми ґрунтуються на принципах Угоди, зокрема, положеннях її Статті 82 (пункт 8 статті 25).

У випадку виникнення раптової кризи на енергетичному ринку або загрози здоров'ю чи безпеці людей, безпечній роботі обладнання чи установок або цілісності системи, держава-член може вжити необхідних тимчасових запобіжних заходів. Такі заходи повинні завдати якомога меншої шкоди функціонуванню внутрішнього ринку, а їх масштаб не повинен перевищувати обсягів, необхідних для подолання несподіваних труднощів, що виникли (пункти 1, 2 статті 26).

Стаття 27 передбачає умови можливої часткової відміни зобов'язання «прийняти товар або сплатити неустойку».

Держави-члени, чії системи безпосередньо не приєднані до об'єднаної системи

будь-якої іншої держави-члена і які мають тільки одного головного зовнішнього постачальника, можуть бути звільнені від дотримання положень Статей 4, 9, 23 та/або 24 цієї Директиви. Постачальник, якому належить більше 75% ринку, вважається головним постачальником. Цей відступ від дотримання положень Директиви автоматично втрачає чинність з моменту, коли принаймні одна з цих умов більше не існує. Всі випадки відступів від дотримання положень Директиви доводяться до відома Комісії (пункт 1 статті 28).

5.4.2. Правила організації та функціонування галузі природного газу, виходу на ринок, критерії та процедури для надання дозволу на здійснення транспортування, розподілу та зберігання природного газу в Україні (порівняльний аналіз, проблеми та рекомендації щодо їх вирішення)

До основних нормативно-правових актів, що регулюють відносини в газовій галузі України, необхідно віднести:

- Закон України «Про нафту і газ» від 20 квітня 2001 року №2665-ІІ;
- Закон України «Про природні монополії» від 20 квітня 2000 року №1682-ІІІ;
- Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 1 червня 2000 року №1775- ІІІ;
- Закон України «Про трубопровідний транспорт» від 15 травня 1996 року №192/96-ВР;
- Кодекс України «Про надра» від 27 липня 1994 року №132/94-ВР;
- Указ Президента України «Питання Національної комісії регулювання електроенергетики України» від 21 квітня 1998 року №335/98.

Аналіз зазначених актів свідчить про відсутність комплексного регулювання галузі. Певні відносини регулюються різними правовими актами, що приймалися в різний час та з різною метою. Деякі суспільні відносини в галузі практично не врегульовані на рівні законодавства (наприклад питання доступу до газотранспортної системи).

Прийняття Директиви 2003/55/ЄС Європейського парламенту та Ради стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС, стало завершальним етапом у процесі створення внутрішнього газового ринку ЄС. При цьому, слід відмітити, що першим етапом створення внутрішнього ринку природного газу було прийняття таких правових актів: Директиви Ради ЄЕС 91/296/ЄЕС від 31 травня 1991 року про транзит природного газу через газотранспортні мережі; Директиви Ради ЄЕС 90/377/ЄЕС від 29 червня 1990 року про заходи Співтовариства щодо підвищення прозорості тарифів на газ та електроенергію для промислових кінцевих споживачів; Директиви 98/30/ЄС Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу від 22 червня 1998 року стосовно спільних правил на внутрішньому ринку природного газу.

Таким чином, перед тим, як адаптувати національне законодавство до вимог Директиви 2003/55/ЄС, держави-члени ЄС були зобов'язані виконати вимоги всіх попередніх директив. Цю обставину необхідно врахувати під час прийняття рішення про адаптацію українського законодавства до вимог «газового» законодавства ЄС. Вирішення даного питання потребує комплексного підходу. Ефективне функціонування ринку природного газу потребує наявності значної кількості пов'язаних між собою інституційних елементів, які функціонують відповідно до єдиних правил, які повинні бути відображені в національному законодавстві. Директива встановлює вимоги загального характеру, які є лише загальними концептуальними засадами, впровадження яких покладається на держав-членів Співтовариства. Такий підхід дозволяє державі зберегти

діючий або обрати такий режим, який найкраще співвідноситься з конкретною ситуацією. Крім того, Директива передбачає поступовість створення ринку природного газу для забезпечення достатнього терміну для спланованого та гнучкого пристосування об'єктів галузі до нових умов роботи та врахування особливостей структури ринків у різних країнах. Разом з тим, враховуючи такі особливості функціонування галузей природного газу в окремих країнах як наявність тільки одного головного зовнішнього постачальника природного газу (займає понад 75% ринку) та відсутність безпосереднього з'єднання національної газової системи з об'єднаною системою іншої держави-члена, Директива звільняє відповідні держави від дотримання ряду її положень. Директива встановлює спільні правила для транспортування, розподілу, постачання та зберігання природного газу. Вона визначає правила, що стосуються організації та функціонування галузі природного газу, виходу на ринок, критеріїв та процедур для надання дозволу на здійснення транспортування, розподілу та зберігання природного газу і роботи систем. Правила, що встановлені Директивою для природного газу, в тому числі зрідженого природного газу (ЗПГ), розповсюджуються також на біогаз та газ, отриманий від біомаси, або інші види газу, за умови, що не має технічних перешкод для безпечного введення та транспортування подібних видів газу у системі природного газу (стаття 1). Для забезпечення дотримання положень Директиви, держави-члени повинні прийняти відповідні закони, положення та адміністративні акти (пункт 1 статті 33).

На сьогоднішній день основним нормативно-правовим актом України у газовій галузі є Закон України «Про нафту і газ» від 12.07.2001 №2665-III [34]. Однак норми цього Закону спрямовані на правове регулювання відносин, пов'язаних з особливостями використання нафтогазоносних надр, їх геологічним вивченням, добуток нафти і газу. Таким чином, норми цього Закону в основному присвячені правовому регулюванню технологічних питань розвідки та видобутку нафти та газу, функціонування газотранспортної системи та підземних сховищ газу. Питання регулювання ринку природного газу в ньому практично не врегульовані.

Як свідчить світовий досвід, діяльність суб'єктів господарювання, пов'язана з розвідкою та видобутком газу, значно відрізняється від діяльності, пов'язаної з його транспортуванням, зберіганням, розподілом і поставкою. В зв'язку з цим газова галузь держав, на території яких здійснюється експлуатація газових родовищ, складається з двох економічно розподілених секторів – сектор розвідки та видобутку природного газу та сектор транспортування, розподілу, зберігання і поставки природного газу. Такий же розподіл існує і в законодавстві Європейського Союзу, де окремими правовими актами регулюється розвідка та видобуток вуглеводнів і безпосередньо ринок природного газу.

Сьогодні в Україні ринок природного газу в його економічному розумінні практично не існує. Формально його функціонування регулюється лише на рівні підзаконних нормативно-правових актів: кабінетом Міністрів України щорічно приймаються постанови «Про порядок забезпечення галузей національної економіки і населення природним газом». Крім того, НКРЕ були розроблені і затверджені умови та правила здійснення підприємницької діяльності з постачання природного газу за регульованими та нерегульованими тарифами, з транспортування природного газу магістральними трубопроводами, з транспортування природного та нафтового газу розподільчими трубопроводами, зі зберігання природного газу.

Особливу увагу слід приділити питанню доступу до газотранспортної системи України, яке є ключовим моментом в правовому регулюванні ЄС. На сьогоднішній день порядок доступу до газотранспортної системи України регулюється внутрішнім документом НАК «Нафтогаз України», а саме наказом від 26.03.2001 року №79 «Про

затвердження Порядку доступу до газотранспортної системи».

Виходячи з вище викладеного, можна зробити висновок про те, що на сьогоднішній день функціонування ринку природного газу в Україні регламентується відповідними постановами Кабінету Міністрів України, НКРЕ та внутрішніми документами НАК «Нафтогаз України». Таким чином, не існує закріплених на рівні закону правил функціонування ринку природного газу, що означає відсутність як такої моделі функціонування ринку природного газу в Україні. Такі обставини не гарантують стабільності роботи сфери транспортування, розподілу, зберігання та постачання природного газу. Встановлення єдиних правил функціонування ринку природного газу та їх закріплення на рівні закону створить сприятливі умови для розвитку і функціонування в Україні ринку природного газу та буде сприяти ефективній діяльності суб'єктів господарювання, які працюють на ринку природного газу.

Враховуючи стан правового регулювання галузі природного газу в Україні, а також вимоги Директиви щодо такого регулювання, можна рекомендувати прийняття комплексного акту законодавства, який би врегулював основні відносини в галузі природного газу та закріпив основи функціонування газового ринку в Україні. При розробці такого акту необхідно враховувати відповідні положення законодавства ЄС. Насамперед необхідно зупинитися на принципах правового регулювання, які передбачені Директивою. До таких принципів відносяться: поступовість створення ринку природного газу, гарантування підтримки високих стандартів громадського обслуговування, доступ до газової мережі повинен бути вільним від дискримінації, прозорим та мати справедливу ціну, існування ефективного регулювання, яке здійснюється одним або кількома національними регулюючими органами, наявність недискримінаційного механізму балансування, споживачі газу повинні мати можливість вільно обирати свого постачальника, з урахуванням необхідних вимог до якості, біогаз та газ, отриманий від біомаси, або інші виду газу будуть отримувати недискримінаційний доступ до газової системи, за умови, що такий доступ буде постійно задовольняти вимоги відповідних технічних норм та стандартів безпеки.

Поряд із принципами правового регулювання, Директива передбачає ряд заходів, необхідних для реалізації поставленої мети. Деякі з них є обов'язковими для виконання Державами-членами і повинні бути відображені у відповідному національному законодавстві. Інші мають диспозитивний характер і їх імплементація залежить від конкретних обставин або від волі держави. Цю обставину необхідно врахувати при адаптації законодавства України до вимог аналізованої Директиви.

Як зазначалося вище і як випливає з аналізу положень Директиви, адаптація національного законодавства до вимог законодавства ЄС в галузі природного газу вимагає комплексного підходу. Так, наприклад, досягнення певного рівня лібералізації ринку природного газу не можливе без запровадження режиму доступу до газової системи, який, в свою чергу, не може належно функціонувати без запровадження механізмів та засобів, що запобігають дискримінації та викривленню конкуренції на ринку, а також механізмів врегулювання спорів та здійснення відповідного нагляду за діяльністю суб'єктів ринку. Крім того, під час адаптації повинні бути враховані положення Директиви Ради СЕС 91/296/ЄЕС від 31 травня 1991 року про транзит природного газу через газотранспортні мережі, Директиви Ради ЄЕС 90/377/ЄЕС від 29 червня 1990 року про заходи Співтовариства щодо підвищення прозорості тарифів на газ та електроенергію для промислових кінцевих споживачів та Директиви 98/30/ЄС Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу від 22 червня 1998 року стосовно спільних правил на внутрішньому ринку природного газу.

Рекомендується адаптацію законодавства України до законодавства ЄС щодо галузі

природного газу проводити у формі прийняття рамкового (загального) Закону України щодо галузі (ринку) природного газу. Зазначений нормативно-правовий акт повинен відображати основні положення аналізованих Директив ЄС. Безпосередня реалізація положень Закону може бути віднесена до компетенції Кабінету Міністрів України або інших органів влади.

Виходячи з вимог Директиви, була розроблена рекомендована типова структура закону держав-членів ЄС про ринок природного газу, яка може бути використана і в Україні: загальні положення та визначення; загальні правила у газовому секторі; дозволи та концесії; транспортування; розподіл; зберігання; постачання; рахунки, зобов'язання щодо надання інформації; доступ до мережі; зобов'язання комунальних служб; контроль та санкції; зміни та анулювання інших законів і нормативних актів; перехідні та заключні положення¹.

5.4.3. Постачання сирової нафти та нафтопродуктів в ЄС

На відміну від правового регулювання ринку газопостачання, правове регулювання ринку постачання нафти є менш розвинутим та ринок нафтопостачання на рівні Співтовариства є менш інтегрованим у порівнянні з іншими секторами внутрішнього енергетичного ринку. Це пов'язано з великою часткою імпорту нафти та нафтопродуктів на ринок держав-членів. Останнє в свою чергу пов'язано з недостатністю власних нафтових ресурсів для покриття потреби в них в Співтоваристві в цілому.

Найважливішим актом в сфері нафтопостачання є Регламент Ради №2964/95 від 20 грудня 1995 року, що вводить реєстрацію імпорту та поставки сирової нафти [102]. Відповідно до цього Регламенту будь-яка особа або підприємство, що здійснює імпортування сирової нафти з третіх країн або отримує сиру нафту (за договором поставки) з іншої держави-члена, зобов'язанні надавати державі-члену, в якій вони засновані, інформацію про характеристики імпорту та поставки. Держави-члени регулярно передають отриману інформацію до Комісії для того, щоб отримати загальну картину про розвиток умов, відповідно до яких здійснюється імпортування та поставки сирової нафти. Отримана таким чином інформація надається в свою чергу державам-членам. Інформація, що збирається та передається відповідно до цього Регламенту є конфіденційною. Однак, це положення не має перешкоджати публікуванню загальної інформації або інформації у вигляді зведення, що не містить детальної інформації стосовно окремих угод. Інформація, що надається особами або підприємствами державам членам, має включати дані про ціну щодо кожної угоди, а також назву сирової нафти, включаючи її щільність в градусах Американського нафтового інституту, кількість в барелях, ціну CIF, що включає вартість, страхування та фрахт, за барель та процент вмісту сірки. Інформація, що надається державами-членами Комісії має відображати в узагальненому вигляді всі вище перераховані дані стосовно кожного виду сирової нафти та кількість компаній, що надали первісну інформацію.

5.4.4. Постачання сирової нафти та нафтопродуктів в Україні (порівняльний аналіз, проблеми та рекомендації щодо їх вирішення)

В законодавстві України відсутній комплексний підхід до правового регулювання постачання сирової нафти та нафтопродуктів. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2002 року N187-р була затверджена Концепція державної політики у

¹ У Верховній Раді вже зареєстровані два законопроекти, які визначають правові, економічні та організаційні засади функціонування ринку природного газу і спрямовані на врегулювання відносин між суб'єктами ринку природного газу. Це законопроект №4024 від 25.07.2003 «Про основи функціонування ринку природного газу, суб'єкт законодавчої ініціативи Кабінет Міністрів України, і законопроект №4024-1 від 06.07.2004 «Про основи функціонування ринку природного газу», суб'єкт законодавчої ініціативи народні депутати А. Третяков та М. Мартиненко.

сфері постачання та транзиту сирової нафти [103]. Основною метою Концепції є, зокрема, визначення напрямів підвищення енергетичної безпеки держави шляхом диверсифікації джерел постачання сирової нафти на нафтопереробні підприємства, розташовані на території України. Законодавством України також передбачається аналогічна процедура збору інформації стосовно поставок та імпорту сирової нафти.

З метою оптимізації та підвищення ефективності державної політики у сфері виробництва і постачання в Україну нафти і нафтопродуктів, удосконалення державного регулювання у цій сфері, запобігання виникненню непередбачених ситуацій на ринку нафти і нафтопродуктів Указом Президента України було визнано за необхідне створити державну електронну інформаційну базу даних «Нафта і нафтопродукти».

Наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 27 лютого 2002 р. N 60 була затверджена структура державної електронної інформаційної бази даних «Нафта і нафтопродукти» [104]. Зокрема, до розділу II цієї бази включається інформація щодо імпорту та поставлення нафти.

З метою приведення законодавства України у відповідність із законодавством ЄС у цій сфері рекомендується у структурі державної електронної інформаційної бази даних «Нафта і нафтопродукти» ввести розділи, які б передбачали надання інформації відповідно до вимог Регламенту Ради №2964/95 від 20 грудня 1995 року, що вводить реєстрацію імпорту та поставки сирової нафти.

5.4.5. Постачання газу в ЄС.

Сучасне правове регулювання ринку газопостачання на рівні Співтовариства бере свій початок з Директиви 90/377/ЄЕС від 29 червня 1992 року про прозорість цін на газ та електроенергію для кінцевих споживачів. Директива 90/377/ЄЕС встановила аналогічні вимоги щодо надання інформації про ціни на природний газ та електроенергію. Завдяки цій Директиві промислові споживачі отримали доступ до зібраних даних про оплату, що здійснюється всіма категоріями споживачами за газ та електроенергію у всьому Співтоваристві, що надає їм можливість укладання більш вигідних контрактів з постачальниками.

Наступним важливим документом в цій сфері є Директива 91/296/ЄЕС від 31 травня 1991 року про транзит природного газу через енергосистеми, яка зобов'язала держави-члени спростити транзит природного газу по системам газотрубопроводів.

Розвиток лібералізації ринку газопостачання був передбачений Директивою 98/30/ЄС від 22 червня 1998 року стосовно спільних правил на внутрішньому ринку природного газу. Цією Директивою були встановлені загальні правила для транспортування, розподілу, постачання і зберігання природного газу.

Пізніше була прийнята Директива 2003/55/ЄС Європейського парламенту та Ради стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС. Відповідно до статті 2 цієї Директиви під «постачанням» розуміється продаж, в тому числі перепродаж, природного газу (в тому числі зрідженого природного газу) споживачам, а термін «постачальне підприємство» означає будь-яку фізичну або юридичну особу, що здійснює функції постачання. Згідно зі статтею 3 цієї Директиви держави-члени можуть покладати на підприємства, що працюють у газовій галузі, виходячи із загальних економічних інтересів, зобов'язання громадського обслуговування, які можуть стосуватися надійності, в тому числі надійності постачання, регулярності, якості та ціни поставок газу і захисту довкілля, в тому числі енергетичної віддачі та охорони клімату. Такі зобов'язання повинні бути чітко визначеними, прозорими, недискримінаційними, та такими, що піддаються перевірці, вони повинні гарантувати рівний доступ для всіх газових компаній ЄС до національних споживачів. Держави-члени можуть у виняткових випадках призначити постачальника для спожи-

вачів, які підключені до газової мережі. Відповідно до статті 4 цієї Директиви держави-члени або призначені ними компетентні органи можуть надавати дозволи на постачання природного газу. В такому випадку держави-члени мають встановити об'єктивні та недискримінаційні критерії, яким повинні відповідати підприємства, що подають заявку на отримання дозволу на постачання природного газу. Недискримінаційні критерії та процедури надання дозволів необхідно довести до широкого загалу. Статтею 5 Директиви передбачається, що держави-члени забезпечують моніторинг проблем надійності постачання. Якщо держави-члени вважають за доцільне, вони можуть делегувати це завдання регулятивним органам. Цей моніторинг, зокрема, охоплює питання балансу попиту та пропозиції на національному ринку, рівень очікуваного майбутнього попиту та наявні поставки, прогнозовані додаткові потужності, що заплановані або знаходяться на стадії будівництва, і якість та рівень технічного обслуговування мереж, а також заходи, направлені на покриття пікових навантажень та компенсацію недовиконання об'ємів постачання одним або кількома постачальниками. Компетентні органи не пізніше 31 липня кожного року публікують звіт, в якому наводяться конкретні дані, отримані в результаті моніторингу згаданих питань, а також будь-які заходи, що були вжиті або заплановані для розв'язання виявлених проблем, та направляють цей звіт до Комісії. Постачальні підприємства отримують доступ до газотранспортної та газорозподільчої системи та терміналів зберігання природного газу на основі опублікованих тарифів, що застосовуються об'єктивно та без жодної дискримінації. Держави-члени забезпечують затвердження таких тарифів або методологій, на основі яких вони розраховуються, регулятивним органом. Такі тарифи або методології мають бути опубліковані раніше, ніж вони наберуть чинності (частина 1 статті 18 Директиви).

5.4.6. Постачання газу в Україні (порівняльний аналіз, проблеми та рекомендації щодо їх вирішення)

На сьогоднішній день основним нормативно-правовим актом України у газовій галузі є Закон України «Про нафту і газ» від 12.07.2001 №2665-III. Однак норми цього Закону спрямовані на правове регулювання відносин, пов'язаних з особливостями використання нафтогазоносних надр, їх геологічним вивченням, добутком нафти і газу. Таким чином, норми цього Закону в основному присвячені правовому регулюванню технологічних питань розвідки та видобутку нафти та газу, функціонування газотранспортної системи та підземних сховищ газу. Питання регулювання ринку природного газу та газопостачання як його складової в ньому практично не врегульовані.

Як свідчить світовий досвід, діяльність суб'єктів господарювання, пов'язана з розвідкою та видобутком газу, значно відрізняється від діяльності, пов'язаної з його транспортуванням, зберіганням, розподілом і постачанням. В зв'язку з цим газова галузь держав, на території яких здійснюється експлуатація газових родовищ, складається з двох економічно розподілених секторів – сектор розвідки та видобутку природного газу та сектор транспортування, розподілу, зберігання і постачання природного газу.

На сьогодні більшість відносин з постачання природного газу в Україні регулюється на рівні підзаконних нормативно-правових актів. Основними з них в цій сфері є Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з постачання природного газу за нерегульованим тарифом, які затверджені наказом Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва від 25 серпня 2005 р. N 73 та постановою Національної комісії регулювання електроенергетики України від 25 серпня 2005 р. N 694 та Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з постачання природного газу за регульованим тарифом, які затверджені наказом Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва від 25 серпня 2005 р. N 74 та постановою Національної комісії регулювання електроенергетики України від

25 серпня 2005 р. N 693. В кожних з Ліцензійних умов міститься визначення терміну «постачання природного газу за регульованим (нерегульованим) тарифом» – це вид господарської діяльності з постачання природного газу безпосередньо споживачам, що провадиться ліцензіатом відповідно до Ліцензійних умов за вільними цінами та в умовах конкуренції (або за встановленими правилами ціноутворення). Газопостачальне підприємство визначається як суб'єкт господарювання, що здійснює постачання природного газу на підставі одержаної ліцензії безпосередньо споживачам згідно з укладеними договорами.

Положення законодавства України, що стосуються можливості покладання на підприємства газопостачання окремих зобов'язань громадського обслуговування не суперечать положенням Директиви (Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок забезпечення галузей національної економіки та населення природним газом» від 27 грудня 2001 р. N 1729 [105]).

Законодавство України також відповідає вимогам Директиви щодо встановлення об'єктивних і недискримінаційних критеріїв для отримання дозволу на постачання газу.

Що стосується моніторингу проблем надійності постачання, то законодавство України лише частково відповідає положенням Директиви і має бути приведено у відповідність до неї шляхом віднесення до компетенції Національної комісії регулювання електроенергетики України (НКРЕ) здійснення моніторингу проблем надійності постачання. На сьогоднішній день НКРЕ відповідно до покладених на неї завдань захищає в межах своїх повноважень інтереси споживачів у питаннях, що стосуються цін на електроенергію, газ, нафту та нафтопродукти, а також надійності їх постачання та якості послуг з боку постачальних організацій (Положення про Національну комісію регулювання електроенергетики України, затверджене Указом Президента України від 21 квітня 1998 року N 335/98).

На сьогоднішній день порядок доступу до газотранспортної системи України регулюється внутрішнім документом НАК «Нафтогаз України», а саме наказом від 26.03.2001 року №79 «Про затвердження Порядку доступу до газотранспортної системи».

Виходячи з вище викладеного, можна зробити висновок про те, що на сьогоднішній день функціонування ринку природного газу в Україні та, зокрема, постачання газу, регламентується відповідними постановами Кабінету Міністрів України, НКРЕ та внутрішніми документами НАК «Нафтогаз України».

Враховуючи стан правового регулювання галузі природного газу в Україні, а також вимоги Директиви щодо такого регулювання, рекомендується прийняття комплексного акту законодавства, який би врегулював основні відносини в щодо постачання природного газу та закріпив основи функціонування газового ринку в Україні.

5.4.7. Інвестиційні проекти, які стосуються інтересів Співтовариства в нафтовому секторі, секторі природного газу.

Основним правовим актом ЄС в сфері регулювання відносин пов'язаних з інвестиційними проектами, які стосуються інтересів Співтовариства в нафтовому секторі та секторі природного газу є Регламент Ради (ЄС) №736/96 від 22 квітня 1996 року про повідомлення Комісії щодо інвестиційних проектів, які становлять інтерес для Співтовариства у нафтовому, газовому та електроенергетичному секторах [106]. Метою Регламенту є забезпечити надання Комісії достовірної інформації про будь-які заплановані енергетичні інвестиційні проекти, що стосуються інтересів Співтовариства та надати їй таким чином можливість мати повне уявлення запланованих змін, що стосуються потужностей та обладнання в енергетичному секторі Співтовариства.

Перелік інвестиційних проектів, щодо яких Комісія має бути оповіщена передбачений у додатку до даного Регламенту.

До 15 квітня кожного року держави-члени мають надавати Комісії інформацію про інвестиційні проекти, які пов'язані з виробництвом, транспортуванням, зберіганням та розподілом нафти та газу, за три роки до запланованої дати початку робіт. Особи та компанії, які пов'язані з відповідними інвестиційними проектами, зобов'язані інформувати державу-члена, на чий території вони збираються реалізовувати свій проект до 15 березня відповідного року.

У проекті має бути наведена наступна інформація: назва та зареєстрована адреса особи або компанії, яка здійснює інвестування; визначена мета та вид інвестицій; запланована потужність чи продуктивність; можлива дата введення в експлуатацію; види будівельних матеріалів, що будуть використані.

Вся інформація, що передається відповідно до Регламенту, визначається конфіденційною, однак це правило не повинно перешкоджати публікуванню загальної інформації або інформації у вигляді зведення, що не містить положень стосовно конкретних зобов'язань.

5.4.8. Інвестиційні проекти в нафтовому секторі, секторі природного газу в Україні (порівняльний аналіз, проблеми та рекомендації щодо їх вирішення)

Правове регулювання інвестиційної діяльності в нафтовому секторі та секторі природного газу в Україні здійснюється на загальних засадах відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність» від 18 вересня 1991 року N 1560-XII [107] та інших нормативно-правових актів прийнятих на його виконання.

Потреби в інвестиціях суб'єктів господарювання, які є суб'єктами природних монополій, враховуються при регулюванні тарифів на їх товари (частина 2, статті 9 Закону України «Про природні монополії» від 20 квітня 2000 року N 1682-III). З цією метою суб'єкти природних монополій розробляють інвестиційні програми.

Законом України «Про заходи, спрямовані на забезпечення сталого функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу» від 23 червня 2005 року N2711-IV [108] передбачається комплекс заходів спрямований на поліпшення фінансового становища підприємств паливно-енергетичного комплексу, запобігання їх банкрутству та підвищення рівня їх інвестиційної привабливості.

Законодавством України не встановлюються спеціальні процедури повідомлень про інвестиційні проекти в сфері нафти та природного газу, як це передбачається в законодавстві ЄС.

В зв'язку з цим, з метою приведення законодавства України в цій сфері у відповідність до законодавства ЄС рекомендується передбачити в законодавстві України аналогічний механізм збору достовірної інформації про заплановані енергетичні проекти. Ця інформація має надходити до уповноваженого державного органу України, а при вступі України до ЄС, Україна як держава-член ЄС буде надавати відповідну інформацію до Комісії згідно з Регламентом Ради (ЄС) № 736/96 від 22.04.1996 р.

5.4.9. Ціноутворення на нафту і газ для кінцевого споживача в ЄС

Одним з правових актів ЄС, що регулює відносини з ціноутворення на природний газ є Рекомендація Ради 83/230/ЄЕС від 21 квітня 1983 року про методи формування тарифів та цін на газ в Співтоваристві [109].

Відповідно до цієї рекомендації формування ціни на природний газ має відбуватися таким чином, щоб забезпечити найкраще можливе використання газових поставок та оптимальний розподіл газу, приймаючи до уваги ціну виробництва, початкову вар-

тість та ціну розподілу. При формуванні має бути прийнятий до уваги фактор раціонального використання енергії та ринкова вартість природного газу у співвідношенні з цінами інших видів енергії, які є конкуруючими з газом.

Ціни на природний газ для споживачів мають бути якнайбільше наближені до його ринкової вартості у співвідношенні до цін на ті види енергії, які можуть замінити газ та гарантувати обґрунтований прибуток для покриття вартості постачання до споживачів.

Формування ціни на природний газ має відбуватися у відповідності до таких методів, які надають можливість легко змінювати ціну в залежності від конкурентних обставин на ринку та змін вартості, та зокрема вартості газових зобов'язань відповідно до яких придбавається газ. Такі зміни у вартості мають бути якнайшвидше відображені в тарифі та ціні продажу.

Ціни не мають бути занижені по відношенню до ситуації на ринку та вартості, яка таким чином має ефект субсидіювання окремих категорій споживання та/або заохочує марнотратство.

Для домашніх споживачів та невеликих промислових споживачів, приймаючи до уваги місцеві обставини, мають, як правило, застосовуватися двоскладові системи тарифів, що складаються з фіксованої частини для покриття фіксованої вартості, зокрема, вартості постійного приєднання до мережі, та частини, яка змінюється в залежності від кількості поставленого газу.

Така система тарифів, зокрема, має застосовуватися для тих категорій споживачів, які мають однакові характеристики щодо використання, розміру споживання та регулярності придбання товару.

Для більших споживачів, для яких фіксована вартість складає меншу частину від загальної вартості, як правило, має застосовуватись єдиний тариф, однак мають бути передбачені умови для двох або більше складових, які зменшуються, коли збільшується споживання, для того, щоб врахувати економію на розмірі, яка отримується на передачі при збільшенні об'єму. Тарифи, що розраховані для певного місця, також мають відрізнятися в залежності від характеристик придбаного товару, зокрема, коефіцієнту навантаження.

У випадку продажу газу не за тарифами великим споживачам (продаж за контрактами) ціна повинна визначатись, приймаючи до уваги вартість та ринкові умови.

З метою перенесення попиту на не пікові періоди або зменшення навантаження, мають бути передбачені спеціальні тарифи або ціни, пов'язані з угодами про поставки газу, які можуть бути припинені (у разі неплатежу).

Одним з правових актів ЄС, що регулює відносини щодо ціноутворення на нафту є Рішення Ради від 22 квітня 1999 року №1999/280/ЕС стосовно процедури співтовариства щодо інформації та консультацій з питань вартості поставок сирої нафти та цін на нафтопродукти [110].

Відповідно до статті 2 цього Рішення наступні терміни мають таке значення: вартість поставки – вартість всієї імпортованої та поставленої сирої нафти, включаючи сирину нафту вироблену в державі-члені; імпортована сира нафта – вся кількість сирої нафти, що надходить до Співтовариства з метою покриття потреб у ній держави-члена, крім нафти, що надходить на територію Співтовариства з метою транзиту; поставки сирої нафти – вся кількість сирої нафти, що надходить на територію держави-члена з іншої держави-члена з метою покриття потреб у ній, крім нафти, що надходить на територію держави-члена з метою транзиту; сира нафта вироблена в державі-члені – вся сира нафта вироблена і очищена в державі-члені, де таке виробництво складає більше ніж 15% від щорічного об'єму поставок всієї сирої нафти держави-члена; ціна для

споживачів – найбільш репрезентативний рівень цін, що звичайно застосовується для певної категорії споживачів.

Держава-член має повідомляти Комісії наступну інформацію: місячну вартість поставки CIF сирової нафти за місяць; ціну нафтопродуктів для споживачів не включаючи всі податки і мита та включаючи всі чинні податки на 15 день кожного місяця.

На базі діючої системи збирання інформації має продовжувати інформувати Комісію про ціни на нафтопродукти для споживачів, не включаючи чинні податки та мита кожний понеділок до 12-00 наступного дня. На базі інформації отриманої таким чином Комісія публікує у встановленій формі: кожного місяця – вартість поставки CIF сирової нафти та ціни для споживачів на нафтопродукти не включаючи податки і мита та включаючи подати і мита на 15 день кожного місяця; кожного тижня – ціни для споживачів на нафтопродукти, що не включають податки і мита, дійсні на понеділок. Вся інформація, що передається відповідного до Рішення, є конфіденційною. Проте це положення не повинно перешкоджати розповсюдженню загальної інформації або інформації у вигляді зведення, що не розкриває даних стосовно окремого зобов'язання та базується як мінімум на даних про три зобов'язання.

5.4.10. Ціноутворення на нафту і газ для кінцевого споживача в Україні (порівняльний аналіз, проблеми та рекомендації щодо їх вирішення)

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 25 грудня 1996 року N1548 [111] Національна комісія регулювання електроенергетики встановлює: граничний рівень оптових цін підприємств на газ природний, що використовується для потреб населення та бюджетних організацій; роздрібні ціни на газ природний, що використовується для потреб населення; за погодженням з Мінекономіки граничний рівень оптової ціни на газ природний для підприємств комунальної теплоенергетики, теплових електростанцій, електроцентралей та котелень суб'єктів господарювання, в тому числі блочних (модульних) котелень (в обсягах, що використовуються на виробництво теплової енергії для населення, бюджетних установ, за умови ведення цими підприємствами окремого приладового та бухгалтерського обліку тепла і гарячої води для зазначених споживачів).

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 28 листопада 1999 р. N 2184 «Про порядок забезпечення галузей національної економіки і населення природним газом у 2000 році» [112] всі суб'єкти господарської діяльності, в тому числі підприємства комунальної теплоенергетики та котельні промислових підприємств, які відпускають теплову енергію вищезазначеним споживачам, забезпечують свої потреби в природному газі за прямими договорами з його постачальниками та закуповують на аукціонах з продажу природного газу. Потреба в природному газі бюджетних установ і населення забезпечується з ресурсів НАК «Нафтогаз України».

Постановою Національної комісії регулювання електроенергетики України від 18 березня 1999 р. N 337 був затверджений Порядок формування граничного рівня оптової ціни на газ природний, що використовується для потреб населення, і тарифів на послуги з його транспортування та розподілу для споживачів України [113]. Відповідно до цього Порядку граничний рівень оптової ціни (з урахуванням податку на додану вартість) на газ природний, що використовується для потреб населення, складається з оптової ціни газу природного власного видобутку або ціни імпортованого газу, з урахуванням податку на додану вартість, та тарифів на послуги з транспортування та розподілу газу природного з урахуванням податку на додану вартість.

Роздрібні ціни на газ природний, що використовується населенням на комунально-побутові потреби затверджені постановою Національної комісії регулювання електроенергетики України від 10 березня 1999 року N310 [114].

З метою створення прозорого механізму ціноутворення, розвитку конкурентних засад на ринку енергоресурсів постановою Кабінету Міністрів України від 4 квітня 2000 року №599 «Про запровадження аукціонів з продажу нафти, газового конденсату, скрапленого газу та вугілля» [115] запроваджені аукціони, зокрема, з продажу нафти

Постановою Кабінету Міністрів України від 13 червня 2002 року №803 «Про заходи щодо проведення моніторингу цін і тарифів на споживчому ринку» [116] передбачено проведення такого моніторингу, зокрема, щодо газу скрапленого, що відпускається населенню для побутових потреб, та окремих видів нафтопродуктів (дизельне паливо, бензин марки А-76, А-95).

Моніторинг цін і тарифів – це оперативне дослідження рівня цін і тарифів на окремі товари та послуги у регіонах, аналіз і визначення їх динаміки, що здійснюється на підставі інформації та первинних документів підприємств і не є перевіркою дотримання ними державної дисципліни цін.

Метою проведення моніторингу цін і тарифів є вивчення рівня, структури та динаміки цін і тарифів на окремі товари та послуги і внесення на підставі отриманих даних Кабінетом Міністрів України, центральним та місцевим органам виконавчої влади пропозицій щодо стабілізації цінової ситуації на споживчому ринку.

Виходячи з вищевикладеного можна зробити висновок про те, що законодавство України лише частково відповідає вимогам законодавства ЄС, щодо методів, які мають застосовуватися при формуванні тарифів на природний газ та щодо цін на сиру нафту і нафтопродукти.

В зв'язку з цим рекомендується внести зміни до законодавства України в частині встановлення відповідних методів формування тарифів і цін на газ. Такі методи формування тарифів і цін на газ мають запроваджуватися поступово з метою забезпечення соціального захисту певних категорій споживачів. Законодавством України також має бути передбачена процедура інформування уповноваженого державного органу України про ціни на сиру нафту та нафтопродукти. При вступі України до ЄС Україна як держава-член ЄС буде зобов'язана надавати відповідну інформацію до Комісії у відповідності до рішення Ради від 22.04.1999 року №1999/280/ЄС.

5.4.11. Рівень резервів сирової нафти, нафтопродуктів в ЄС

Зазначені правовідносини регламентуються в законодавстві ЄС Директивою Ради ЄЕС від 20 грудня 1968 №68/414 про зобов'язання країн-членів ЄЕС підтримувати мінімальний рівень резервів сирової нафти та/або нафтопродуктів; та Директивою Ради 98/93/ЄС від 14 грудня 1998 року, що змінює Директиву 68/414 ЄЕС, яка покладає на держави – члени ЄЕС зобов'язання щодо утримання мінімальних резервів сирової нафти та/або нафтопродуктів.

Ці директиви будуть розглядатися разом через те, що Директивою 98/93 вносяться зміни і доповнення до Директиви 68/414, деякі положення якої в зв'язку з цим втратили чинність.

Предметом регулювання даних директив є відносини, що виникають в сфері створення, підтримання та використання резервів нафтопродуктів. А саме, директивами встановлюється обов'язковий мінімальний обсяг резервів (встановлюється в процентному відношенні до обсягів річного споживання нафти і нафтопродуктів), перелік категорій нафтопродуктів, які підлягають резервуванню. Передбачається порядок та умови створення і підтримання резервів однієї держави-члена ЄС на території іншої держави-члена ЄС, а також умови використання резервів.

Забезпечення економічної стабільності Співтовариства в умовах залежності від імпорту паливно-енергетичних ресурсів з третіх країн, нейтралізація або пом'якшення можливих негативних наслідків в разі недопоставок сирової нафти та/або нафтопродук-

тів (преамбула Директиви 68/414).

Основними принципами регулювання відносин у зазначеній сфері є: резервування нафтопродуктів на достатньому для забезпечення внутрішнього споживання рівні (ст.1 Директиви 68/414); належний контроль за рівнем нафтопродуктів (ч.8 преамбули Директиви 98/93); прозорість та доступність інформації щодо утримання резервів сирої нафти та нафтопродуктів (ч.10 преамбули Директиви 98/93).

Директивою передбачено утримання запасів нафтопродуктів на рівні, що відповідає принаймні 90-денному середньому щоденному внутрішньому споживанню в попередньому календарному році (ч.1, ст.1 Директиви 98/93).

Частина внутрішнього споживання, що задовольняється за рахунок похідних від нафтопродуктів місцевого виробництва, може бути утримана максимум до 25% від вищевказаного споживання. Розподіл у державах-членах результату цього утримання повинне здійснюватися за рішенням зацікавленої держави-члена (ч.2, ст. 1 Директиви 98/93).

При розрахунку обсягів внутрішнього споживання враховуються наступні категорії нафтопродуктів: автомобільний бензин та авіаційне паливе (авіаційний бензин та паливе для реактивних літаків бензинного типу); газойль, дизельне паливе, гас та паливе для реактивних літаків газового типу; мазут різних марок (ст. 3 Директиви 68/414).

Постачання для бункерів морехідних судів не повинне включатися в калькуляцію внутрішнього споживання (ч. 3, ст.1 Директиви 98/93).

Запаси, що утримуються відповідно до цієї директиви, мають знаходитися в повному розпорядженні держави-члена у випадку виникнення труднощів у нафтопостачанні (ч. 4 ст. 1 Директиви 98/93).

У держави мають бути легальні повноваження для контролю використання запасів у випадку виникнення труднощів у нафтопостачанні (ч. 4 ст. 1 Директиви 98/93).

Протягом всього іншого часу держави-члени мають гарантувати наявність і доступність цих запасів шляхом створення механізмів ідентифікації, обліку і контролю запасів (ч. 4 ст. 1 Директиви 98/93). Держави-члени повинні гарантувати, що їхні механізми збереження запасів застосовуються в справедливих і недискримінаційних умовах (ч.4 ст. 1 Директиви 98/93).

Порядок визначення витрат на утримання запасів має бути прозорим, держави-члени можуть вжити заходів для отримання такої інформації та надати її зацікавленим сторонам (ч. 4, ст. 1 Директиви 98/93).

Держави-члени можуть звернутися до акціонерного товариства або іншої організації, що буде нести відповідальність за збереження запасів (ч. 4, ст. 1 Директиви 98/93). Держави-члени можуть звернутися до акціонерного товариства або іншої організації, що буде нести відповідальність за збереження запасів (ч. 4, ст. 1 Директиви 98/93).

Держави-члени повинні подавати до Комісії статистичне зведення, що показує запаси, які є в наявності на кінець кожного місяця. Таке зведення має містити інформацію щодо кількості днів середнього споживання в попередньому календарному році. Це зведення має бути надано не пізніше 25 числа місяця наступного за звітним (ч.5, ст.1 Директиви 98/93).

Зобов'язання держави-члена по збереженню запасу повинне ґрунтуватися на внутрішньому споживанні протягом попереднього календарного року. На початку кожного року держави-члени мають перераховувати свої зобов'язання по збереженню запасів не пізніше ніж 31 березня, та не пізніше 31 липня гарантувати, що їх запаси відповідають їх новим зобов'язанням (ч.5, ст.1 Директиви 98/93).

У статистичному зведенні про запаси палива для реактивних двигунів, типу гасу

(керосину), повідомляють окремо по категорії II (ч.5, ст.1 Директиви 98/93).

Запаси можуть утримуватися у формі сирової нафти, проміжних продуктів, готових продуктів (ч. 6, ст. 1 Директиви 98/93).

Для статистичного зведення готові продукти повинні підраховуватися відповідно до їх реального тонуажу (ч. 6, ст. 1 Директиви 98/93).

Сира нафта й проміжні продукти повинні підраховуватися: пропорційно кількості кожної категорії продукту, отриманого під час попереднього календарного року від НПЗ зацікавленої країни, або на підставі виробничих програм НПЗ зацікавленої країни на поточний рік, або на основі співвідношення між загальною кількістю зробленого протягом попереднього календарного року країни, що охоплюється зобов'язанням по утриманню запасу, та загальною кількістю сирової нафти, використаної протягом цього року (застосовується не більш, ніж 40% загального зобов'язання для I та II категорій (бензин та газойль), та не більше, ніж 50% для III категорії (нафтове паливо) (ч. 6, ст. 1 Директиви 98/93).

Змішані компоненти, якщо вони призначені для переробки в готові продукти, можуть бути замінені продуктами, в які вони повинні були бути перероблені (ч. 6, ст. 1 Директиви 98/93).

За наявності договорів між урядами, сховища можуть бути створені у межах території держави-члена за рахунок підприємств, заснованих в іншій державі-члені (ч. 7 ст.1 Директиви 98/93).

У такому випадку у статистичному зведенні додатково повинні бути дані щодо запасів, які утримуються державою-членом в межах своєї території для іншої держави члена, та щодо запасів, які зберігаються в інших державах-членах для власної користі (ч. 7 ст.1 Директиви 98/93).

В обох вище перерахованих випадках у звіті повинно зазначатися: місце розташування сховища та/або компанії, що зберігає запаси, обсяги та категорія продукту, що зберігається, або сирової нафти (ч. 7 ст.1 Директиви 98/93).

Проекти таких договорів надаються Комісії, яка може надавати коментарі. Про укладені договори інформують Комісію, яка доводить їх до відома інших держав-членів (ч. 7 ст.1 Директиви 98/93).

Передбачаються умови, яким повинні відповідати договори (ч. 7 ст.1 Директиви 98/93).

Передбачаються категорії нафтопродуктів, які можуть включатися в резерв (ч.3 ст. 6 Директиви 68/414).

Із статистичного зведення виключається: ще не добута сира нафта місцевого походження, постачання призначені для бункерів морехідних судів, постачання прямим транзитом зі сховищ; постачання через трубопроводи, автоцистерни і залізничні цистерни у резервуари сховища роздрібних торгових пунктів та тих, що зберігаються дрібними споживачами; обсяги, що є у розпорядженні збройних сил та ті, що зберігаються для них нафтовими компаніями (ч.7 Директиви 98/93).

Держави-члени визначають штрафні санкції, які застосовуються до порушників. Штрафні санкції мають бути ефективними, розмірними і переконливими (ч.9 ст. 1 Директиви 98/93).

Якщо виникають ускладнення в забезпеченні потреб Співтовариства у нафті та нафтопродуктах, Комісія на прохання будь-якого члена або з власної ініціативи повинна скликати консультації (ст.7 Директиви 68/414).

За винятком особливо термінових випадків або випадків коли необхідно вирішити незначні питання місцевого значення держави-члени повинні утримуватися від відбору запасів з резервів в обсягах, що призведуть до зменшення резервів нижче

обов'язкового мінімального рівня (ст.7 Директиви 68/414).

Держави-члени повинні інформувати комісію про: відбір нафти або нафтопродуктів із створених ними резервів; дату, коли рівень резервів зменшився нижче обов'язкового мінімального; причини відбору; заходи, які були вжиті для поновлення резерву, оцінка, якщо це можливо, вірогідного розвитку ситуації стосовно рівня резервів на період, поки не відновлено їхній мінімальний обов'язковий рівень (ст.7 Директиви 68/414).

5.4.12. Рівень резервів сирової нафти, нафтопродуктів в Україні (порівняльний аналіз, проблеми та рекомендації щодо їх вирішення)

Зазначені правовідносини в Україні врегульовані наступними нормативно-правовими актами:

- Закон України «Про державний матеріальний резерв» від 24 січня 1997 року №51/97;
- Указ Президента України «Про Положення про Державний комітет України з державного матеріального резерву» від 20 жовтня 2001 року №996;
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку формування, розміщення та проведення операцій з матеріальними цінностями державного резерву» від 8 жовтня 1997 року №1129;
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку фінансування системи державного резерву» від 19 вересня 1997 року №1041;
- Наказ Державного комітету України по матеріальних резервах «Про порядок організації проведення конкурсу на право постачання і відпуску матеріальних цінностей державного резерву, в тому числі мобілізаційного» від 18 червня 1998 року №86;
- Наказ Міністерства економіки України, Міністерства фінансів України та Державного комітету України по матеріальних резервах «Про порядок розрахунків за матеріальні цінності державного і мобілізаційного резервів» від 8 червня 1995 року №88/96/43.

Відносини щодо створення та підтримання резервів нафти та нафтопродуктів регулюються законодавством України як складова частина відносин в сфері створення державного матеріального резерву та окремо як предмет правового регулювання не виділяються.

Одним з головних призначень державного матеріального резерву є надання державної підтримки окремим галузям народного господарства, підприємствам, установам та організаціям з метою стабілізації економіки у разі тимчасових порушень термінів постачання важливих видів сировини і паливно-енергетичних ресурсів, продовольства (ст. 3 Закону України «Про державний матеріальний резерв» [117] від 24.01.97).

Таким чином, можна зробити висновок, що мета, на досягнення якої спрямовані відповідні директиви ЄС, а саме – нейтралізація або пом'якшення можливих негативних наслідків в разі недопоставок сирової нафти та/або нафтопродуктів, співпадає з метою створення державного матеріального резерву України. Однак, принципи, що покладені в основу правового регулювання директив ЄС і законодавства України, частково відрізняються. Основна відмінність полягає в тому, що відповідно до директив ЄС інформація щодо утримання резервів сирової нафти та нафтопродуктів має бути прозорою та доступною, а ст. 11 Закону України «Про державний матеріальний резерв» від 24.01.97 встановлюється, що зведені відомості про номенклатуру і рівні накопичення, про загальні обсяги поставок, відпуску, закладення, освіження, розміщення і фактичні запаси державного резерву є державною таємницею. Віднесення вище перерахованих відомостей до державної таємниці робить неможливим проведення порівняння щодо категорій нафтопродуктів, які підлягають резервуванню та вимог, зокрема кількісних,

що до них ставляться. Однак загальні засади створення, підтримання та використання резервів можуть бути порівняні.

Серед вимог, що висуваються в згаданих директивах ЄС до резервів нафти і нафтопродуктів (Директив Ради ЄЕС від 20 грудня 1968 №68/414 та Директива Ради 98/93/ЄС від 14 грудня 1998 року), є їх знаходження в повному розпорядженні держави у випадку виникнення труднощів у нафтопостачанні. Дана вимога повністю дотримується українським законодавством, оскільки відповідно до ст. 4 Закону України «Про державний матеріальний резерв» від 24.01.97 запаси державного резерву незалежно від його місцезнаходження, а також підприємства, установи і організації та інші об'єкти, що входять до системи державного резерву, і земельні ділянки, на яких вони розміщені, є державною власністю і не підлягають приватизації. А в ст. 4 Закону України «Про власність» від 07.02.91 встановлюється загальне правило – власник на свій розсуд володіє, користується і розпоряджається належним йому майном.

Наступною вимогою є наявність у держави легальних повноважень для контролю використання запасів у випадку виникнення труднощів у нафтопостачанні. Наявність таких повноважень в Україні в першу чергу обумовлюється тим, що держава визнається власником державного матеріального резерву: ст. 12 Закону України «Про державний матеріальний резерв» від 24.01.97 визначається, що державний резерв матеріальних цінностей є недоторканим і може використовуватися лише за рішенням Кабінету Міністрів України. Цим Законом та постановою Кабінету Міністрів України від 8.10.97 №1129 «Про затвердження Порядку формування, розміщення та проведення операцій з матеріальними цінностями державного резерву» [118] передбачаються випадки, коли може здійснюватися відпуск матеріальних цінностей з державного резерву, та відповідні процедури такого відпуску в залежності від кожного випадку. Спеціальна процедура контролю за наявністю матеріальних резервів та їх відпуску у випадку виникнення труднощів у нафтопостачанні не передбачена, так як не визначено за яких обставин можна вважати, що виникли труднощі у нафтопостачанні.

В період, коли труднощі у нафтопостачанні відсутні, держава має гарантувати наявність і доступність своїх запасів шляхом створення механізмів ідентифікації, обліку і контролю запасів. В Україні перелік підприємств, установ і організацій усіх форм власності, що виконують відповідальне зберігання матеріальних цінностей державного резерву, номенклатура та обсяги їх накопичення визначаються мобілізаційними та іншими спеціальними планами (п.3, ст. 11 Закону України «Про державний матеріальний резерв»). Таким чином відбувається ідентифікація резервів.

Що стосується обліку, то відповідна норма Закону України «Про державний матеріальний резерв» носить відсильний характер – звітність про наявність запасів матеріальних цінностей державного резерву, їх рух, облік здійснюється у порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України.

Відповідно до Указу Президента України «Про Положення про Державний комітет України з державного матеріального резерву» від 20.10.2001 №996 [119] Держкомрезерв організовує в системі державного резерву бухгалтерський та статистичний облік, забезпечує організацію єдиного обліку запасів матеріальних цінностей державного резерву та їх рух, здійснює контроль за виконанням підприємствами-відповідальними зберігачами незалежно від форм власності зобов'язань щодо відповідності зазначених цінностей затвердженій номенклатурі, встановленим стандартам і технічним умовам. Держкомрезерв також має право проводити ревізії та перевірки обліку руху, наявності та якості матеріальних цінностей державного резерву, які зберігаються на підприємствах системи державного резерву. Умови проведення обліку запасів матеріальних цінностей державного резерву і подання звітності про їх наявність визначається пос-

тановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку формування, розміщення та проведення операцій з матеріальними цінностями державного резерву» від 8.10.97 №1129.

Крім того держава має гарантувати, що її механізми збереження запасів є справедливими і недискримінаційними.

В Україні розміщення запасів матеріальних цінностей державного резерву здійснюється Держкомрезервом на підприємствах, в установах і організаціях системи державного резерву, а також на інших підприємствах, в установах і організаціях незалежно від форм власності на договірних умовах. На підприємствах, в установах і організаціях, що здійснюють відповідальне зберігання матеріальних цінностей державного резерву, розміщення матеріальних цінностей забезпечується Держкомрезервом виходячи з критеріїв економічної доцільності, наявності у цих зберігачів необхідних для зберігання продукції умов, доцільності територіального розташування зберігачів тощо (п. 4 постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку формування, розміщення та проведення операцій з матеріальними цінностями державного резерву» від 8.10.97 №1129). Таким чином, справедливість та недискримінаційність при визначенні критеріїв, що використовуються при розміщенні резервів, законодавчо не забезпечені. Але в ст. 2 Закону України «Про державний матеріальний резерв» дається наступне визначення – відповідальне зберігання матеріальних цінностей державного резерву – зберігання закладених до державного резерву матеріальних цінностей у постачальника (виробника) або одержувача (споживача) без надання йому права користуватися цими матеріальними цінностями до прийняття у встановленому порядку рішення про відпуск їх з державного резерву. Виходячи з цього визначення можна зробити висновок про те, що матеріальні цінності державного резерву розміщуються або у постачальника, або у одержувача. Порядок визначення відповідного постачальника або одержувача регулюється порядком організації проведення конкурсу на право постачання і відпуску матеріальних цінностей державного резерву, в тому числі мобілізаційного, який затверджений наказом Державного комітету України по матеріальних резервах N 86 від 18.06.98 [120]. Таким чином, за допомогою цього порядку забезпечується дотримання умов справедливості і недискримінації при збереженні державного резерву.

Директивою Ради 98/93/ЄС від 14 грудня 1998 року встановлюється, що порядок визначення витрат на утримання запасів має бути прозорим, держава може вжити заходів для отримання такої інформації та надати її зацікавленим сторонам.

П. 5, ст. 11 Закону України «Про державний матеріальний резерв» передбачається, що відшкодування витрат підприємствам, установам і організаціям, що виконують відповідальне зберігання, оплата тарифу за перевезення вантажів, спеціальних тари, упаковки, послуг постачальницько-збутових організацій за поставку і реалізацію матеріальних цінностей державного резерву провадиться у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Однак процедура надання такої інформації зацікавленим сторонам відсутня.

Директивою Ради 98/93/ЄС від 14 грудня 1998 року передбачена можливість звернення держави до акціонерного товариства або іншої організації, що буде нести відповідальність за збереження запасів. В Україні така практика є поширеною. Відповідно до п. 4 постанови КМУ від 8.10.1997 року №1129 «Про затвердження Порядку формування, розміщення та проведення операцій з матеріальними цінностями державного резерву» розміщення запасів матеріальних цінностей державного резерву здійснюється Держкомрезервом на підприємствах, в установах і організаціях системи державного резерву, а також на інших підприємствах, в установах і організаціях незалежно від

форм власності на договірних умовах.

Окремі вимоги містяться в Директиві Ради 98/93/ЄС від 14 грудня 1998 року щодо подання статистичної інформації. Так кожна держава – член ЄС має подавати до Комісії статистичне зведення, що показує запаси, які є в наявності на кінець кожного місяця, та містить інформацію щодо кількості днів середнього споживання в попередньому календарному році. Таке зведення має бути подане не пізніше 25 числа місяця наступного за звітним. Подання аналогічного статистичного зведення передбачено і законодавством України. Відповідно до п. 25 постанови КМУ від 8.10.1997 року №1129 «Про затвердження Порядку формування, розміщення та проведення операцій з матеріальними цінностями державного резерву» Держкомрезерв подає оперативну інформацію про наявність запасів державного резерву – щомісяця до 10 числа наступного місяця КМУ, Мінекономіки і Мінфіну. Таким чином при вступі України до ЄС відповідна інформація може передаватися до Комісії.

З метою відповідності резервів нафти і нафтопродуктів дійсному рівню споживання на початку кожного року держави-члени ЄС мають перераховувати свої зобов'язання по збереженню запасів не пізніше ніж 31 березня, та не пізніше ніж 31 липня гарантувати, що їх запаси відповідають їх новим зобов'язанням.

В Україні номенклатура матеріальних цінностей та норми їх накопичення затверджуються Кабінетом Міністрів України (ст. 5 Закону України «Про державний матеріальний резерв»). При цьому не визначається через який проміжок часу такі норми накопичення мають переглядатися.

Згідно з Директивою Ради 98/93/ЄС від 14 грудня 1998 року для статистичного зведення готові продукти повинні підраховуватися відповідно до їх реального тоннажу. В Україні відповідно до п. 25 постанови КМУ від 8.10.1997 року №1129 «Про затвердження Порядку формування, розміщення та проведення операцій з матеріальними цінностями державного резерву» звітність складається з натуральних і вартісних показників за формами, погодженими з Мінекономіки, Мінфіном і Державним комітетом статистики.

Відповідно до Директиви держави-члени визначають штрафні санкції, які застосовуються до порушників. Штрафні санкції мають бути ефективними, розмірними і переконливими. Ст. 14 Закону України «Про державний матеріальний резерв» передбачається майнова відповідальність за операції з матеріальними цінностями державного резерву. Майнова відповідальність, передбачена за операції з матеріальними цінностями державного резерву, є більш суворою ніж та, що встановлена за аналогічні правопорушення при здійсненні звичайних господарських операцій. Крім того фінансові санкції передбачені за такі правопорушення як прострочення поставки, недопоставку матеріальних цінностей до державного резерву, за поставку (закладення) до державного резерву матеріальних цінностей, не придатних для тривалого зберігання, некомплектних або таких, що не відповідають умовам контракту (договору) щодо їх якості та асортименту, за несвоєчасне повернення до державного резерву позичених матеріальних цінностей та за самовільне відчуження (використання, реалізацію) матеріальних цінностей державного резерву застосовуються в безспірному порядку. Розмір відповідальності за більшість правопорушень покриває на 100% вартість недопоставлених, несвоєчасно повернутих або самовільно відчужених матеріальних цінностей державного резерву. Таким чином можна зробити висновок про те, що штрафні санкції передбачені українським законодавством є достатньо переконливими, оскільки їх розмір є досить великим, та ефективними, через те, що вони передбачені за всі основні правопорушення, які можуть бути здійснені в сфері створення та підтримання державного матеріального резерву, та фінансові санкції, передбачені за особливо небезпечні

правопорушення, які безпосередньо впливають на розмір державного резерву та його надійність, можуть бути застосовані в безспірному порядку.

Директивою Ради ЄС від 20 грудня 1968 №68/414 встановлюється, що за винятком особливо термінових випадків або випадків, коли необхідно вирішити незначні питання місцевого значення, держави-члени повинні утримуватися від відбору запасів з резервів в обсягах, що призведуть до зменшення резервів нижче обов'язкового мінімального рівня. В Україні передбачається можливість відпуску матеріальних цінностей з державного резерву з не знижувального запасу згідно з актом КМУ (Пункт 13 постанови КМУ від 8.10.1997 року №1129 «Про затвердження Порядку формування, розміщення та проведення операцій з матеріальними цінностями державного резерву»). При цьому передбачається процедура погодження такого акту, але не визначаються випадки, обставини, за яких такий акт може бути прийнятий.

Окремі положення Директиви Ради ЄС від 20 грудня 1968 №68/414 стосуються проведення консультацій з Комісією у випадку виникнення ускладнень в нафтозабезпеченні та інформування Комісії про відбір нафти або нафтопродуктів із резервів, дату, коли рівень резервів зменшився нижче обов'язкового мінімального, причини відбору, заходи, які були вжиті для поновлення резерву, оцінку, якщо це можливо, вірогідного розвитку ситуації стосовно рівня резервів на період, поки не відновлено їхній мінімальний обов'язковий рівень.

Україна на сьогоднішній день не є членом ЄС, тому відповідні положення відсутні в її законодавстві. В окремих випадках відпуску матеріальних цінностей з державного резерву передбачається процедура погодження з різними державними органами (П.12 – 20 постанови КМУ від 8.10.1997 року №1129 «Про затвердження Порядку формування, розміщення та проведення операцій з матеріальними цінностями державного резерву»). У той же час здійснення такого погодження не є тотожним проведенню консультацій, оскільки здійснення кожного з цих заходів має різну мету. Проведення консультацій Комісією має на меті вивчення проблеми та пошук шляхів її подолання, в той час як здійснення погодження, передбаченого українським законодавством, є лише способом оформлення рішення про відпуск матеріальних цінностей, яке має бути результатом проведення консультацій.

Особливе місце в обох Директивах відводиться правовому регулюванню відносин щодо створення та утримання резервів однієї держави – члена ЄС на території іншої держави – члена ЄС. Зокрема, встановлюється процедура погодження відповідних договорів з Комісією, висуваються вимоги, яким ці договори мають відповідати, та передбачаються додаткові положення, які мають міститися у статистичному зведенні у такому випадку.

В Україні відсутнє правове регулювання відносин щодо створення її державного резерву на території іншої держави. І хоча в Законі України «Про державний матеріальний резерв» не міститься прямої заборони на створення державного резерву за кордоном, віднесення зведених відомостей про номенклатуру і рівні накопичення, про загальні обсяги поставок, відпуску, закладання, освіження, розміщення і фактичні запаси державного резерву до державної таємниці автоматично накладає обмеження встановлені Законом України «Про державну таємницю» від 21.01.94 №3855-XII [121]. Відповідно до ст. 20 цього Закону в Україні діє дозвольний порядок провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, що означає, що підприємства, установи, організації мають право провадити діяльність, пов'язану з державною таємницею, після надання їм Службою безпеки України спеціального дозволу на провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею. Таким чином залучення іноземної юридичної особи до збереження матеріальних цінностей державного резерву виключається.

Крім того, згідно із ст. 32 Закону України «Про державну таємницю» секретна інформація до скасування рішення про віднесення її до державної таємниці та матеріальні носії такої інформації до їх розсекречення можуть бути передані іноземній державі чи міжнародній організації лише на підставі міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, або письмового мотивованого розпорядження Президента України з урахуванням необхідності забезпечення національної безпеки України на підставі пропозицій Ради національної безпеки і оборони України.

До того ж в Україні не передбачена процедура подання аналогічної інформації відповідальному органу державної виконавчої влади. Найбільш близьким є положення щодо обов'язку Держкомрезерву подавати відомості про поставку, відпуск та повернення позичених матеріальних цінностей державного резерву шокквартилу до 10 числа наступного місяця КМУ і Мінекономіки (п. 25 постанови КМУ від 8.10.1997 року №1129 «Про затвердження Порядку формування, розміщення та проведення операцій з матеріальними цінностями державного резерву»).

Детально розглянувши положення цих Директив та проаналізувавши норми законодавства України, що кореспондують їм, можна зробити наступні висновки та рекомендації.

1. Головним ускладненням при здійсненні порівняльного аналізу є те, що в Україні створення та підтримання резервів нафтопродуктів не виділяється окремо як предмет правового регулювання.

2. Норми Закону України «Про державний матеріальний резерв» – основного нормативно-правового акту в цій сфері – в більшості випадків носять декларативний і відсылний характер, через що втрачається чіткість та прозорість правового регулювання. Відповідно в кожному конкретному випадку треба прийняти рішення про необхідність більш детального (чіткого, прямого) регулювання.

3. Основні положення, які містяться в директивах ЄС і стосуються вимог щодо категорій нафтопродуктів, які підлягають резервуванню, порядку обчислення норм їх накопичення, не мають відповідних положень в законодавстві України.

4. Положення директив, що регулюють відносини, пов'язані з наданням певної інформації компетентним органам ЄС можуть бути відображені в законодавстві України при її вступі до ЄС або аналогічні процедури можуть бути передбачені на національному рівні.

5.4.13. Транзит природного газу через газотранспортні мережі ЄС

Відносини щодо транзиту природного газу через газотранспортні мережі ЄС регулюються, зокрема, Директивою Ради ЄЕС від 31 травня 1991 року про транзит природного газу через газотранспортні мережі №91/296/ЄЕС.

Предметом регулювання зазначеної Директиви є відносини, що виникають в процесі діяльності газотранспортних мереж високого тиску та організацій, відповідальних за їх експлуатацію в державах-членах Співтовариства, визначених в Додатку до Даної Директиви. Положення зазначеної Директиви застосовуються до угод про міжмережвий транзит природного газу.

Директива спрямована на прийняття державами-членами Співтовариства заходів, необхідних для забезпечення транзиту природного газу між окремими газотранспортними мережами високого тиску у відповідності до положень даної Директиви. Дана мета має бути досягнута на основі принципів недискримінаційності умов транзиту для всіх зацікавлених сторін та надійності постачання газу, забезпечення якості транзиту, ефективності експлуатації існуючих мереж.

Кожна угода щодо транспортування природного газу відповідно до даної Дирек-

тиви має передбачати транзит природного газу між мережою. При цьому передача має здійснюватися підприємством або підприємствами, що є відповідальними в кожній державі-члені за газові мережі високого тиску, не включаючи розподільчі мережі, на території держави-члена, початкова або кінцева мережа має знаходитись на території Співтовариства та транспортування має здійснюватися як мінімум через один кордон в середині Співтовариства.

Договори на міжмережевий транзит природного газу погоджуються між підприємствами, відповідальними за експлуатацію відповідних мереж та якість послуг, що надаються у зв'язку з транзитом, а також, за необхідності, з підприємствами держав – членів Співтовариства, відповідальними за імпорт – експорт природного газу.

Умови транзиту повинні, відповідно до положень Договору, бути не дискримінаційними та рівними для всіх зацікавлених сторін, не повинні містити несправедливих умов або необґрунтованих обмежень, або ставити під загрозу надійність постачання та якість послуг, зокрема, в повній мірі забезпечувати використання видобутих ресурсів та потужностей зі зберігання та як найефективнішу експлуатацію існуючих мереж.

Держави-члени повинні вжити заходів, необхідних для забезпечення виконання підпорядкованими їм підприємствами, наступних умов: повідомлення Комісії та відповідних національних органів державної влади про отримані ними заявки на транзит природного газу; проведення переговорів про умови транзиту природного газу на виконання отриманих заявок; інформувати Комісію та відповідні національні органи державної влади про укладання контракту на транзит природного газу; інформувати Комісію та відповідні національні органи державної влади про причини недосягнення домовленості стосовно укладання контракту протягом 12 місяців з дати отримання заявки на транзит.

Кожне відповідне підприємство має право ініціювати процедуру погодження умов транзиту і звернутися до органу, створеного і очолюваного Комісією, в якому підприємства, відповідальні за експлуатацію газотранспортних мереж, мають своє представництво.

Якщо причини неукладання контракту на здійснення транзиту виявляються необґрунтованими або недостатніми, Комісія, що діє у відповідь на скаргу сторони, яка подала клопотання, або за своєю власною ініціативою, застосує процедури, передбачені законодавством Співтовариства.

Держави-члени мали прийняти необхідні правові акти для дотримання вимог Директиви до 1 січня 1992 року.

5.4.14. Транзит природного газу через газотранспортні мережі в Україні

Проаналізувавши законодавство України, що регулює відносини в сфері паливно-енергетичного комплексу, ми прийшли до висновку, що в Україні відсутній нормативно-правовий акт (акти), які б комплексно підходили до регулювання питання транзиту газу, з урахуванням заходів, передбачених Директивами. Окремі аспекти даного питання врегульовані такими актами законодавства:

- Європейська енергетична Хартія від 17 грудня 1991 року;
- Закон України «Про нафту і газ» від 12 липня 2001 року №2665-III;
- Закон України «Про природні монополії» від 20 квітня 2000 року №1682-III;
- Закон України «Про трубопровідний транспорт» від 15 травня 1996 року №192/96-ВР;
- Указ Президента України «Питання Національної комісії регулювання електроенергетики України» від 21 квітня 1998 року;
- Постанова кабінету Міністрів України «Про утворення Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» від 25 травня 1998 року №747.

У зв'язку з особливостями географічного розташування України та структури її газотранспортної системи, через територію України здійснюється транзит російського природного газу. Як наслідок, відносини щодо транзиту врегульовані на рівні двосторонніх міжнародних угод між урядами України та Російської Федерації. Зазначені угоди не регламентують в достатній мірі відносини щодо транзиту природного газу, визначаючи лише основні параметри такого транзиту. Більш детально така регламентація має місце на рівні контрактів між уповноваженими суб'єктами господарської діяльності обох країн, які, однак, не носять нормативний характер.

Таке становище не відповідає вимогам законодавства ЄС щодо встановлення відповідних правових норм в сфері транзиту природного газу, оскільки значна частина суспільних відносин в сфері транзиту природного газу в Україні регулюється підзаконними нормативно-правовими актами та іншими документами, які повинні прийматися на підставі та на виконання законів. Натомість законами недостатньо врегульовано відносини в сфері транзиту України, а їх положення лише частково відображають положення Директиви. У зв'язку з цим, для приведення законодавства України у відповідність із законодавством ЄС в сфері транзиту природного газу, рекомендується прийняти відповідні нормативно-правові акти. Це може бути як прийняття нового (комплексного) нормативно-правового акту щодо транзиту природного газу або внесення змін та доповнень до діючого законодавства, наприклад до Закону України «Про трубопровідний транспорт».

Законом України «Про нафту і газ» передбачається термін «транзит нафти, газу та продуктів їх переробки трубопроводами», який визначається як переміщення відповідно до укладених угод магістральними трубопроводами територією України між прикордонними пунктами приймання та здавання або на перевалювальні комплекси нафти, газу та продуктів їх переробки, що надійшли з території інших держав і призначені для споживачів за межами України, а також переміщення по магістральних трубопроводах нафти, газу та продуктів їх переробки, пов'язане з наданням послуг з тимчасового їх зберігання або переробки на території України з подальшим переміщенням за її межі.

Зазначене визначення практично збігається із визначенням, наведеним в Директиві в частині, що стосується переміщення природного газу через національні кордони. Однак визначення транзиту в українському законодавстві не торкається суб'єктного складу, а саме підприємств, які відповідають за експлуатацію транспортних мереж, як це передбачено в Директиві.

Відповідно до статті 2 Директиви, її положення застосовуються до підприємств, відповідальних за експлуатацію газотранспортних мереж високого тиску. Перелік таких організацій визначається Комісією за поданням держав-членів ЄС.

В Україні організацією, відповідальною за експлуатацію газотранспортних мереж високого тиску є НАК «Нафтогаз України».

Враховуючи попередні висновки про необхідність адаптації законодавства України до згаданої Директиви, необхідно відзначити, що запровадження правового регулювання транзиту природного газу в Україні потребує врахування вимог Директиви щодо сфери її застосування та суб'єктів, на які вона поширюється.

Відповідно до пункту 2 статті 3 Директиви, умови транзиту повинні, відповідно до положень Договору, бути не дискримінаційними та рівними для всіх зацікавлених сторін, не повинні містити несправедливих умов або необґрунтованих обмежень, або ставити під загрозу надійність постачання та якість послуг, зокрема, в повній мірі забезпечувати використання видобутих ресурсів та потужностей зі зберігання та як найефективнішу експлуатацію існуючих мереж.

Законодавство України містить відповідні положення, які відображають вимоги Директиви на рівні декларацій, закріплених в Європейській Енергетичній Хартії, та принципів державної політики у сфері нафтогазового комплексу (Закон України «Про нафту і газ»). Однак, реальні засоби та механізми їх реалізації в законодавстві відсутні. Враховуючи те, що угоди на транзит природного газу територією України на даний момент укладаються урядом у формі міжнародних угод, то потреба у адаптації національного законодавства до зазначеного положення Директиви відсутня. Однак, у випадку запровадження договірної (між суб'єктами господарювання) регулювання транзиту природного газу, як це передбачено в пункті 1 статті 3 Директиви, виникне необхідність адаптації законодавства України до вимог пункту 2 статті 3.

Наступні вимоги передбачені Директивою закріплені в пункті 3 статті 2. Вони стосуються заходів, необхідних для виконання підприємствами, що здійснюють діяльність у сфері транзиту природного газу, умов щодо інформування Комісії ЄС та про свою діяльність.

Законодавство України не містить відповідних положень, які б регламентували порядок інформування зазначеними суб'єктами відповідних державних органів про свою діяльність.

Враховуючи те, що Україна не є членом ЄС, а також не має статусу асоційованого члена ЄС, адаптація вимог Директиви в частині, що стосується інформування Комісії на даному етапі є недоцільною. Проте, вимоги щодо інформування відповідних національних органів, на нашу думку, доцільно закріпити в українському законодавстві. Закріплення таких заходів дасть змогу реалізувати та дотримувати принципи державної політики в нафтогазовому комплексі України. Насамперед, це стосується принципу забезпечення захисту прав та інтересів усіх суб'єктів відносин у цій сфері, а також принципу додержання єдиних державних норм, правил і стандартів усіма суб'єктами відносин, пов'язаних із транзитом природного газу та іншими видами діяльності.

Національним органом державної влади, якому потрібно надавати інформацію, передбачену Директивою доцільно визначити той орган, який здійснює регулювання даною галуззю. Відповідно до частини 2 пункту 3 Положення про Національну комісію регулювання електроенергетики України, затвердженого Указом Президента України від 21 квітня 1998 року N 335/98, одним з основних завдань НКРЕ є державне регулювання діяльності суб'єктів природних монополій в електроенергетиці та нафтогазовому комплексі.

Виходячи з викладеного вище, ми прийшли до висновку, що положення законодавства України необхідно адаптувати до вимог Директиви шляхом закріплення відповідних зобов'язань суб'єктів господарської діяльності, що здійснюють діяльність в сфері транзиту (транспортування) природного газу, щодо надання національному органу влади (НКРЕ України) тої інформації, яка передбачена в Директиві.

Наступною вимогою, передбаченою Директивою є забезпечення права відповідних підприємств ініціювати процедуру погодження умов транзиту і звернутися до органу, створеного і очолюваного Комісією, в якому підприємства, відповідальні за експлуатацію газотранспортних мереж, мають своє представництво (пункт 4 статті 3 Директиви).

Зазначена вимога в частині, що стосується діяльності Комісії не може бути реалізована в українському законодавстві на даному етапі, про що мова йшла вище. Однак, враховуючи зобов'язання України щодо вжиття заходів спрямованих на полегшення доступу до транспортної інфраструктури з метою міжнародного транзиту, що випливає з положень Європейської енергетичної Хартії, а також статусу НКРЕ України, яка зобов'язана здійснювати заходи щодо забезпечення рівних прав доступу до транспор-

тних мереж суб'єктів ринків електроенергії, газу, нафти та нафтопродуктів усіх форм власності, необхідно адаптувати положення українського законодавства до вимог Директиви. Для цього в законодавстві України необхідно чітко визначити процедуру погодження умов транзиту природного газу через газотранспортну систему між відповідними суб'єктами господарської діяльності за участю компетентного національного органу влади.

До засобів регулювання, передбачених Директивою, відноситься також положення статті 4, де йдеться про повноваження Комісії у вирішенні спорів, що виникають в результаті не укладення контрактів на транзит природного газу. Враховуючи попередній висновок про необхідність запровадження процедури погодження умов таких контрактів, необхідно наділити компетентний національний орган повноваженнями щодо вирішення зазначених спорів. На нашу думку, такі повноваження доцільно закріпити в Законі, який визначатиме правовий статус відповідного органу (на даний момент таким органом є НКРЕ України, а її правовий статус визначено Указом Президента).

5.4.15. Умови надання та використання дозволів на пошук, розвідування та видобуток вуглеводнів в ЄС

Зазначені відносини у законодавстві ЄС регулюються Директивою 94/22/ЄС Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу від 30 травня 1994 про умови надання та використання дозволів на розвідку, розробку та видобуток вуглеводнів [12].

Предметом регулювання цієї директиви є відносини щодо пошуку, розвідування та видобутку вуглеводнів, зокрема: порядок визначення ділянок для зазначеної вище діяльності та вимоги до них; процедура надання дозволів та вимоги до них, а також критерії їх надання; контроль за діяльністю організацій, які отримали дозвіл; забезпечення аналогічного режиму з третіми країнами.

Метою вказаної Директиви є створення правових умов для пошуку, розвідки та видобутку вуглеводних ресурсів в найбільш ефективний спосіб та поглиблення інтеграції, розвиток вільної торгівлі на енергетичному ринку для підвищення надійності постачання, скорочення витратів та підвищення економічної конкурентоспроможності (преамбула Директиви).

Основними принципами регулювання відносин є: суверенітет та суверенні права держави на вуглеводневі ресурси на своїй території з урахуванням необхідності забезпечення державної безпеки, безпеки для населення, охорони здоров'я, безпеки транспорту, захисту довкілля, захисту біологічних ресурсів та національних скарбів (преамбула Директиви); недискримінаційний допуск до здійснення діяльності, пов'язаної з пошуком, розвідуванням та видобутком вуглеводнів (преамбула Директива); аналогічність умов та режимів діяльності в третіх країнах для держав-членів Співтовариства, умовам та режимам діяльності, створених для організацій третіх країн в державах-членах Співтовариства (преамбула Директиви); публічність умов, критеріїв та процедур надання дозволів на пошук, розвідування та видобуток вуглеводнів (преамбула Директиви); невтручання держави в управління діяльністю організацій, яким надано дозволи на відповідні види діяльності, якщо така діяльність здійснюється на законних підставах (без порушення норм, правил та стандартів) (преамбула Директиви, ст. 6 Директиви); отримання конфіденційності комерційної інформації (ст.8 Директиви); пріоритетність технічних та економічних показників при визначенні ділянок та наданні дозволів на пошук, розвідування та видобуток вуглеводнів (ст. 4 Директиви).

Згідно з Директивою країни – члени Співтовариства зберігають за собою право самостійно визначати ділянки, розташовані на їх території, які можуть бути надані для здійснення діяльності з пошуку, розвідування та видобутку вуглеводнів (п.1 ст. 2 Директиви). Однак, країни – члени Співтовариства можуть відмовити, з причин де-

ржавної безпеки, в наданні допуску та здійсненні цих видів діяльності будь-якій організації, яка фактично знаходиться під контролем третіх країн або громадян третіх країн (п.2, ст.2 Директиви).

Країни – члени Співтовариства повинні вжити всіх необхідних заходів для забезпечення такої процедури надання дозволу, яка б дозволила всім зацікавленим організаціям подати заявки відповідно до пункту 2 або пункту 3 далі (п.1, ст.3 Директиви). Процедура може бути розпочата: а) з ініціативи компетентних органів шляхом оголошення про подання заявок, опублікованого в «Офіційному часопису Європейського Співтовариства» не менше, ніж за 90 днів до дати завершення прийому заявок; б) або ж шляхом оголошення про подання заявок, опублікованого в «Офіційному часопису Європейського Співтовариства», за фактом подання заявки однією з організацій, зі збереженням чинності положень пункту 1 статті 2. Інші зацікавлені організації повинні мати термін подання заявки не менше 90 днів з дати оголошення (п.2, ст.3 Директиви). В оголошенні необхідно зазначити тип дозволу, географічні ділянки або ділянку, на яку, або частину якої, приймаються, або можуть прийматися, заявки, а також дата або термін, до (протягом якого) надається дозвіл (п.2, ст.3 Директиви). Якщо перевага віддається заявкам, поданим організаціями, що представляють собою фізичну або юридичну особу, оголошення повинне містити необхідну примітку(п.2, ст.3 Директиви).

Країни – члени Співтовариства можуть надавати дозвіл без ініціювання процедури, описаної в пункті 2, якщо ділянка, на яку отримано заявку на дозвіл: надана у використанні на постійній основі; була предметом процедури, описаної в пункті 2, однак за результатами конкурсу дозвіл надано не було; йдеться про ділянку, від якої організація відмовилася і яка не підпадає автоматично під дію підпункту а п.3, ст. 3 Директиви.

Країна – член Співтовариства, яка хоче застосувати положення цього підпункту, повинна протягом 3 місяців після прийняття даної Директиви або, у випадку країни – члена Співтовариства, яка ще не запровадила такої процедури, негайно, опублікувати оголошення в «Офіційному часопису Європейського Співтовариства» з зазначенням, які ділянки на її території можуть бути надані в розпорядження організацій відповідно до цього пункту і де можна отримати докладну додаткову інформацію. Будь-які суттєві зміни до наданої інформації повинні бути предметом нового оголошення. Однак, заявки на отримання дозволу відповідно до положень даного пункту не можуть розглядатися, допоки не буде опубліковано відповідного оголошення, що відповідає зазначеним тут вимогам (п.3, ст. 3 Директиви).

Країна – член Співтовариства може вирішити не застосовувати положення пункту 1 у випадку та за умови, що з геологічних або виробничих міркувань є виправданим надання дозволу на певну ділянку організації, яка має дозвіл на суміжну ділянку. В такому випадку, відповідна країна – член Співтовариства повинна забезпечити можливість для організацій, що мають дозвіл на будь-які інші суміжні ділянки, подати заявку та достатні терміни для її підготовки (п.4, ст.3 Директиви).

Незалежно від ініціації процедури, зазначеної в пункті 2, країни – члени Співтовариства залишають за собою право відмовити у наданні дозволу, якщо використання такого права не веде до дискримінації організацій (п.6, ст. 3 Директиви).

У випадку, якщо дозвіл було надано на основі процедур, визначених в пункті 2 статті 3, для визначення конфігурації та розміру ділянок необхідно застосовувати об'єктивні критерії з доведенням їх до відома організацій до того, як будуть подані заявки (п. а, ст. 4 Директиви).

Термін чинності дозволу не повинен перевищувати терміну, достатнього для виконання тих видів діяльності, на здійснення яких видається дозвіл. Однак, компетентні органи можуть подовжити термін дозволу, якщо передбачений ним термін виявився

недостатнім для завершення відповідного виду діяльності і якщо зазначена діяльність здійснювалася відповідно до умов дозволу (п. 6, ст. 4 Директиви).

Організації не мають виключних прав на здійснення діяльності на географічній території, на яку вони отримали дозвіл, довше, ніж необхідно для належного виконання діяльності, на яку вони отримали дозвіл (п. в, ст.4 Директиви).

Дозволи надаються на основі критеріїв, що в будь-якому випадку визначають: технічні та фінансові ресурси організації; спосіб, в який вони пропонують здійснення пошукових, розвідувальних робіт та/ або розробки відповідної географічної ділянки; а також в разі необхідності: ціну, яку організація готова заплатити для отримання дозволу, якщо дозвіл виставлено на конкурс.

При оцінці поданих заявок компетентні органи можуть також брати до уваги випадки неефективності або безвідповідальності, проявлені заявниками протягом здійснення діяльності в період чинності попередніх дозволів (п.1, ст.5 Директиви). Якщо компетентні органи обумовлюють надання дозволу певною структурою організації, вони повинні визначати ці умови на основі об'єктивних і недискримінаційних критеріїв (п.1, ст.5 Директиви). Критерії відбору підлягають визначенню і опублікуванню в «Офіційному часопису Європейського Співтовариства» до початку терміну подання заявок. Країни – члени Співтовариства, які вже опублікували критерії відбору в своїх офіційних часописах, при публікації в «Офіційному часопису Європейського Співтовариства» можуть обмежитися посиланням на відповідну публікацію в національних офіційних часописах. Однак, будь-які зміни в критеріях підлягають публікації в повному обсязі в «Офіційному часопису Європейського Співтовариства» (п.1, ст.5 Директиви).

Умови та вимоги стосовно здійснення або припинення діяльності, що застосовуються до кожного виду дозволу відповідно до норм законодавчих, нормативних або підзаконних актів, чинних на момент подання заявок, які передбачені дозволом або є передумовами, які приймають до того, як буде надано дозвіл, встановлюються та надаються для ознайомлення всім зацікавленим організаціям в будь-який час. У випадках, передбачених підпунктом а пункту 2 статті 3, вони можуть бути надані для ознайомлення тільки з дати, з якої приймаються заявки на отримання дозволу (п.2, ст. 5 Директиви).

Будь-які зміни, що вносяться до умов та вимог під час чинності процедури, необхідно повідомляти всім зацікавленим організаціям (п.3, ст.5 Директиви).

Організація, заявка якої на отримання дозволу не була задоволеною, може, якщо вона того бажає, отримати інформацію про причини прийнятого рішення (п.5, ст. 5 Директиви).

Країни – члени Співтовариства повинні забезпечити, щоб умови та вимоги, зазначені в пункті 2 статті 5, та докладні зобов'язання по використанню спеціальних дозволів визначалися виключно необхідністю забезпечення належного здійснення діяльності на ділянці, на яку подається заявка на отримання дозволу, шляхом застосування пункту 2, або внесення фінансового внеску, або внесення внеску у формі вуглеводнів (п.1, ст.6 Директиви).

Країни – члени Співтовариства можуть, якщо це викликано міркуваннями державної безпеки, безпеки для населення, охорони здоров'я, безпеки транспорту, захисту довкілля, захисту біологічних ресурсів та національних скарбів, які мають художнє, історичне або археологічне значення, безпеки споруд та робітників, раціонального використання вуглеводневих ресурсів (наприклад, ступінь вичерпаності запасів або оптимізація їх вилучення з надр) або необхідності забезпечення надходжень до державного бюджету, накласти додаткові умови та вимоги на здійснення видів діяльності, визначених в пункті 1 статті 2 (п. 2, ст.6 Директиви).

Правила сплати внесків, передбачених пунктом 1, в тому числі будь-які вимоги щодо участі держави, повинні визначатися країнами – членами Співтовариства в такий спосіб, щоб забезпечити незалежність управління організаціями (п. 3, ст.6 Директиви).

Однак, якщо умовою надання дозволу є участь держави у здійсненні діяльності, якщо право на управління державною часткою передано юридичній особі або держава самостійно управляє своєю часткою, юридична особа та держава приймають на себе всі права та обов'язки, що виникають у зв'язку з цією часткою, пропорційно її розміру, за умови, що юридична особа, або держава, не є суб'єктом інформації та не використовує свого права голосу в частині прийняття рішень стосовно джерел постачання організацій; за умови, що юридична особа, або держава, разом з будь-якою державною організацією або організаціями, не використовує своєї більшості голосів для впливу на процес прийняття рішень з інших питань, і голосування держави або юридичної особи ґрунтується виключно на прозорих, об'єктивних, недискримінаційних засадах і не перешкоджає прийняттю керівництвом організації рішень, що ґрунтуються на нормальних принципах комерційної доцільності (п.3, ст.6 Директиви).

Однак, положення попереднього підпункту не повинні стати перешкодою для юридичної особи або держави виступити проти рішень організації, що є власником дозволу, які суперечать умовам та вимогам, передбаченим дозволом, в частині політики раціонального використання природних ресурсів та захисту фінансових інтересів держави (п.3, ст.6 Директиви).

Можливість непогодження з рішенням керівництва повинна застосовуватися у недискримінаційний спосіб, особливо, якщо йдеться про рішення щодо здійснення інвестицій та вибору джерел постачання організацій. Якщо управління державною часткою доручено юридичній особі, яка, в свою чергу, володіє іншим дозволом, країна – член Співтовариства повинна поставити юридичній особі умову ведення окремого обліку її комерційної діяльності та діяльності в якості управляючого державною часткою, та гарантувати відсутність інформаційних потоків між частиною юридичної особи, відповідальною за управління державною часткою, та частиною юридичної особи, яка отримала дозвіл від свого імені. Однак, у випадку, якщо частина юридичної особи, відповідальна за управління державною часткою, залучає частину юридичної особи, яка володіє дозволом, в якості консультанта, вона може розкрити будь-яку інформацію, необхідну для здійснення консультаційних робіт. Власників дозволів, яких стосується розкрита інформація, необхідно завчасно поінформувати про зміст інформації, яку буде надано в цьому випадку, та передбачити достатній термін для подання протесту (п.3, ст.6 Директиви).

Країни – члени Співтовариства повинні забезпечити, щоб контроль діяльності організацій, яким надано дозвіл, здійснювався тільки в обсягах, необхідних для забезпечення дотримання організаціями умов, вимог та зобов'язань, передбачених пунктом 1. Зокрема, вони повинні вжити необхідних заходів, які визнавали б недейсними будь-які норми законодавчих, нормативних або підзаконних актів, положення угод або дії з боку підприємств, які вимагають від організацій надання інформації про її майбутні або існуючі джерела постачання, за винятком вимоги компетентних органів в рамках виконання положень статті 36 Договору (про Створення Європейського Економічного Співтовариства) (п.4, ст.6 Директиви).

Країни – члени Співтовариства повинні інформувати Європейську Комісію про будь-які труднощі загального характеру, з якими стикаються, де-юре або де-факто, організації в отриманні допуску або здійсненні діяльності з пошуку, розвідкування та видобутку в третіх країнах, про які їм стало відомо. Країни – члени Співтовариства та Комісія повинні забезпечити захист конфіденційності комерційної інформації (п.1,

ст.8 Директиви). Комісія зобов'язується надати звіт Європейському парламенту та Раді Європейського Союзу до 31 грудня 1994 р., а також на регулярній основі в майбутньому, про становище організацій в третіх країнах та про стан будь-яких переговорів, розпочатих у відповідності до пункту 3 з тими країнами або в рамках міжнародних організацій (п.2, ст. 8 Директиви). Кожна країна – член Співтовариства зобов'язується публікувати та направляти в Комісію щорічний звіт, який містить інформацію про географічні ділянки, відкриті для пошуку, розвідування та видобутку, надані дозволи, перелік організацій, що отримали дозвіл, та їх склад, а також оцінювані запаси вуглеводневих ресурсів на її території (ст.9 Директиви).

5.4.16. Умови надання та використання дозволів на пошук, розвідування та видобуток вуглеводнів в Україні (порівняльний аналіз, проблеми та рекомендації щодо їх вирішення)

В Україні такі відносини регулюються на двох рівнях – на рівні загального законодавства, що регулює відносини щодо користування надрами в цілому і на рівні спеціального законодавства, яке встановлює додаткові вимоги до відносин в сфері використання нафтогазоносних надр. В зв'язку з тим, що в даному дослідженні розглядаються відносини в сфері нафтової, газової та нафтопереробної промисловості, порівняльний аналіз буде проводитись з більшою деталізацією щодо правового регулювання відносин в сфері використання саме нафтогазоносних надр.

Згідно зі ст. 16 Кодексу України «Про надра» [122] спеціальні дозволи (ліцензії) на користування надрами надаються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з геологічного вивчення та забезпечення раціонального використання надр за погодженням з Міністерством охорони навколишнього природного середовища України, як правило, на конкурсних засадах в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Особливості здійснення підприємницької діяльності на території України, на її континентальному шельфі та у виключній (морській) економічній зоні іноземними юридичними особами, громадянами визначаються цим Кодексом та іншими законами України. У разі якщо чинним міжнародним договором, згоду на обов'язковість якого надано Верховною Радою України, встановлено інші правила щодо підприємництва, ніж ті, що передбачено законодавством України, застосовуються правила міжнародного договору. Правила міжнародних договорів України, чинних на момент прийняття Конституції України, застосовуються відповідно до Конституції України в порядку, визначеному цими міжнародними договорами (ст.50 Господарського Кодексу України).

На території України згідно зі ст.7 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [123] запроваджуються такі правові режими для іноземних суб'єктів господарської діяльності: національний режим, який означає, що іноземні суб'єкти господарської діяльності мають обсяг прав та обов'язків не менший ніж суб'єкти господарської діяльності України. Національний режим застосовується щодо всіх видів господарської діяльності іноземних суб'єктів цієї діяльності, пов'язаної з їх інвестиціями на території України, а також щодо експортно-імпортних операцій іноземних суб'єктів господарської діяльності тих країн, які входять разом з Україною до економічних союзів; – режим найбільшого сприяння, який означає, що іноземні суб'єкти господарської діяльності мають обсяг прав, преференцій та пільг щодо мит, податків та зборів, якими користується та/або буде користуватися іноземний суб'єкт господарської діяльності будь-якої іншої держави, якій надано згаданий режим, за винятком випадків, коли зазначені мита, податки, збори та пільги по них встановлюються в рамках спеціального режиму, визначеного нижче. Режим найбільшого сприяння надається на основі взаємної угоди суб'єктам господарської діяльності інших держав згідно

з відповідними договорами України та застосовується у сфері зовнішньої торгівлі; – спеціальний режим, який застосовується до територій спеціальних економічних зон згідно із статтею 24 цього Закону, а також до територій митних союзів, до яких входить Україна, і в разі встановлення будь-якого спеціального режиму згідно з міжнародними договорами за участю України відповідно до статті 25 цього Закону.

Надання спеціальних дозволів на користування нафтогазоносними надрами здійснюється з додержанням принципів: відкритості конкурсної системи при виборі переможця конкурсу на отримання спеціальних дозволів на користування нафтогазоносними надрами (ст.12 Закону України «Про нафту і газ»).

Надання спеціальних дозволів на користування нафтогазоносними надрами здійснюється з додержанням принципів: забезпечення державою гарантій власникам спеціальних дозволів на користування нафтогазоносними надрами, та захист їх інтересів відповідно до законодавства протягом усього строку дії спеціального дозволу на користування нафтогазоносними надрами (ст.12 Закону України «Про нафту і газ»).

Одним з принципів господарювання в Україні визначено: «заборона незаконного втручання органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у господарські відносини» (ст. 6 Господарського Кодексу України).

Громадяни, юридичні особи, які володіють інформацією професійного, ділового, виробничого, банківського, комерційного та іншого характеру, одержаною на власні кошти, або такою, яка є предметом їх професійного, ділового, виробничого, банківського, комерційного та іншого інтересу і не порушує передбаченої законом таємниці, самостійно визначають режим доступу до неї, включаючи належність її до категорії конфіденційної, та встановлюють для неї систему (способи) захисту (ст.30 Закону України «Про інформацію»).

Не підлягають обов'язковому наданню для ознайомлення за інформаційними запитами офіційні документи, які містять у собі конфіденціальну інформацію (ст.37 Закону України «Про інформацію» [124]).

Надання спеціальних дозволів на користування нафтогазоносними надрами здійснюється з додержанням принципів: забезпечення максимально ефективного і раціонального використання нафтогазоносних надр (ст. 12 Закону України «Про нафту і газ»).

Мінекоресурсів України видає в установленому законодавством порядку дозvoli (ліцензії) на пошук (розвідку) та експлуатацію родовищ корисних копалин (п.4 Указу Президента України «Питання Міністерства екології та природних ресурсів України» [125]);

Надання спеціальних дозволів на користування нафтогазоносними надрами здійснюється з додержанням принципів: погодження спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з геологічного вивчення та забезпечення раціонального використання надр умов конкурсів по кожній ділянці нафтогазоносних надр з органами місцевого самоврядування, центральним органом виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища, природних ресурсів, а на користування нафтогазоносними надрами з метою промислової розробки – і із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі геології та використання надр (ст.12 Закону України «Про нафту і газ»).

Серед підстав для відмови у видачі ліцензії відповідно до ст.11 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», ст.24 Закону України «Про нафту і газ» та п. 19 Постанови КМУ «Про затвердження порядку надання спеціальних дозволів (ліцензій) на користування надрами» [126] забезпечення державної безпеки не має.

Спеціальні дозволи на користування нафтогазоносними надрами надаються на конкурсних засадах у порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України (дію статті 14 зупинено на 2005 рік щодо умов надання спеціальних дозволів (ліцензій) на користування надрами) (ст. 14 Закону України «Про нафту і газ»). При цьому Кабінет Міністрів має враховувати положення ст. 15 Закону України «Про нафту і газ», де містяться всі вимоги щодо проведення конкурсу. (Дію статті 15 зупинено на 2005 рік щодо умов надання спеціальних дозволів (ліцензій) на користування надрами).

При оголошенні конкурсу спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади в галузі геології та використання надр повинен оприлюднити таку інформацію: строк дії спеціального дозволу на користування нафтогазоносними надрами; вичерпну характеристику, необхідну для даного виду спеціального дозволу на користування нафтогазоносними надрами, щодо природних умов, ландшафту та геологічної будови ділянок нафтогазоносних надр, що надаються в користування; вичерпну характеристику обладнання та споруд, що надаються в користування відповідно до умов спеціального дозволу на користування нафтогазоносними надрами; орієнтовний обсяг капітальних вкладень, які необхідно здійснити на початковій та наступних стадіях використання спеціального дозволу на користування нафтогазоносними надрами; розмір збору за отримання спеціального дозволу на користування нафтогазоносними надрами; іншу інформацію, визначену спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі геології та використання надр (щодо умов надання спеціальних дозволів (ліцензій) на користування надрами дію статті 15 зупинено на 2005 рік) (ст.15 Закону України «Про нафту і газ»).

У разі, якщо геологічне вивчення нафтогазоносності надр здійснено за рахунок користувача нафтогазоносними надрами, що має намір здійснювати їх промислову розробку, то нафтогазоносні надра передаються йому у користування поза конкурсом (щодо умов надання спеціальних дозволів (ліцензій) на користування надрами дію статті 15 зупинено на 2005 рік) (ст.15 Закону України «Про нафту і газ»).

Користувач нафтогазоносними надрами, який має спеціальний дозвіл на видобування нафти і газу, має право проводити в межах наданої йому ділянки надр пошук і розвідку нових покладів нафти і газу.

Користувач нафтогазоносними надрами, який має спеціальний дозвіл на створення і використання підземних сховищ газу, нафти та продуктів їх переробки, може без укладання додаткової угоди здійснювати на одержаній ділянці надр додаткове геологічне вивчення (дорозвідку) об'єктів, у яких планується створити підземні сховища (ст.13 Закону України «Про нафту і газ»).

Якщо виявлене родовище або створене підземне сховище виходить за межі ділянки нафтогазоносних надр, наданої у користування з метою геологічного вивчення, за заявою користувача нафтогазоносними надрами розмір цієї ділянки може бути збільшено для цієї ж мети без проведення конкурсу, якщо суміжна ділянка нафтогазоносних надр не надана в користування (ст.19 Закону України «Про нафту і газ»).

Допускається надання одному заявникові дозволу на промислову розробку кількох близько розташованих родовищ, якщо економічно рентабельною є тільки спільна розробка цих родовищ одним надрокористувачем, що підтверджується відповідним обґрунтуванням Державної комісії по запасах корисних копалин. У межах однієї ділянки надр під час геологічного вивчення різних за видом корисних копалин можуть проводитися роботи за кількома дозволами (п.3 Постанови КМУ «Про затвердження Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами»).

Власник спеціального дозволу на користування нафтогазоносними надрами не може дарувати, продавати або будь-яким чином відчужувати права, надані йому спе-

ціальним дозволом на користування нафтогазоносними надрами, будь-якій іншій юридичній чи фізичній особі, в тому числі передавати їх до статутних фондів створюваних з його участю суб'єктів господарської діяльності, а також до майна спільної діяльності (ст. 14 Закону України «Про нафту і газ»);

Користувач нафтогазоносними надрами, який має спеціальний дозвіл на видобування нафти і газу, має право проводити в межах наданої йому ділянки надр пошук і розвідку нових покладів нафти і газу.

Користувач нафтогазоносними надрами, який має спеціальний дозвіл на створення і використання підземних сховищ газу, нафти та продуктів їх переробки, може без укладання додаткової угоди здійснювати на одержаній ділянці надр додаткове геологічне вивчення (дорозвідку) об'єктів, у яких планується створити підземні сховища (ст. 13 Закону України «Про нафту і газ»);

Користувач нафтогазоносними надрами, який належно виконував вимоги та умови, передбачені спеціальним дозволом на користування нафтогазоносними надрами та угодою про користування нафтогазоносними надрами, має право на продовження строку дії цього дозволу (ст.17 Закону України «Про нафту і газ»).

Спеціальний дозвіл на користування нафтогазоносними надрами не надається у разі, коли: не виконані вимоги цього Закону та умови проведення конкурсу; заявником подано документи з порушенням вимог проведення конкурсу на отримання спеціального дозволу на користування нафтогазоносними надрами; заявником надано недостовірні або неповні відомості про себе (ст.24 Закону України «Про нафту і газ»). Відмова спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади в галузі геології та використання надр у видачі спеціального дозволу на користування нафтогазоносними надрами, яка не є обґрунтованою, або порушення цим органом порядку видачі такого дозволу можуть бути оскаржені до суду (ст.14 Закону України «Про нафту і газ»).

Ст.19 Закону України «Про нафту і газ» встановлюються вимоги до ділянок, на які надаються спеціальні дозволи на користування нафтогазоносними надрами.

Ст. 17 Закону України «Про нафту і газ» встановлюються строки дії спеціальних дозволів на користування нафтогазоносними надрами та можливість їх продовження. Користувач нафтогазоносними надрами, який належно виконував вимоги та умови, передбачені спеціальним дозволом на користування нафтогазоносними надрами та угодою про користування нафтогазоносними надрами, має право на продовження строку дії цього дозволу (Дію статті 17 зупинено на 2005 рік щодо умов надання спеціальних дозволів (ліцензій) на користування надрами).

Спеціальний дозвіл на користування нафтогазоносними надрами має містити зокрема: строк дії спеціального дозволу на користування нафтогазоносними надрами (ст.11 Закону України «Про нафту і газ»).

Надання спеціальних дозволів на користування нафтогазоносними надрами здійснюється з дотриманням принципів: наявності у заявника відповідної кваліфікації, матеріально-технічних та фінансових можливостей для користування нафтогазоносними надрами (ст.12 Закону України «Про нафту і газ»).

Спеціальні дозволи на користування нафтогазоносними надрами надаються на конкурсних засадах у порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України (дію статті 14 зупинено на 2005 рік щодо умов надання спеціальних дозволів (ліцензій) на користування надрами) (Ст. 14 Закону України «Про нафту і газ»).

При оголошенні конкурсу спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади в галузі геології та використання надр повинен оприлюднити певну інформацію.

На запит учасників конкурсу спеціально уповноважений центральний орган вико-

навчої влади в галузі геології та використання надр надає відповідно до чинного законодавства інформацію, що стосується ділянки нафтогазоносних надр, яка надається у користування (Дію статті 15 зупинено на 2005 рік щодо умов надання спеціальних дозволів (ліцензій) на користування надрами) (ст. 15 Закону України «Про нафту і газ»).

Про відмову у наданні дозволу спеціально уповноважений орган виконавчої влади з геологічного вивчення та забезпечення раціонального використання надр у 10-денний строк після прийняття рішення інформує заявника із зазначенням її причин. (п. 19 Постанови КМУ «Про затвердження Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами»).

Надання спеціальних дозволів на користування нафтогазоносними надрами здійснюється з додержанням принципів платності надання спеціальних дозволів на користування нафтогазоносними надрами (ст. 12 Закону України «Про нафту і газ»).

Умови проведення конкурсів на отримання спеціального дозволу на користування нафтогазоносними надрами розробляються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з геологічного вивчення та забезпечення раціонального використання надр і затверджуються Кабінетом Міністрів України. (Дію статті 15 зупинено на 2005 рік щодо умов надання спеціальних дозволів (ліцензій) на користування надрами) (ст.15 Закону України «Про нафту і газ»).

Установлено, що термін дії ліцензії на провадження певних видів господарської діяльності (крім видів господарської діяльності, зазначених у пунктах 3 і 4 цієї постанови) становить 5 років, а плата за її видачу справляється у розмірі 20 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, якщо органом ліцензування є центральний орган виконавчої влади, або 15 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, якщо органом ліцензування є місцевий орган виконавчої влади. (п.1 Постанови КМУ «Про термін дії ліцензії на провадження певних видів господарської діяльності, розміри і порядок зарахування плати за її видачу» [127]).

Дія спеціального дозволу на користування нафтогазоносними надрами може бути тимчасово зупинена спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з геологічного вивчення та забезпечення раціонального використання надр, безпосередньо або за поданням органів державного гірничотехнічного, екологічного і санітарного контролю та органів місцевого самоврядування у разі: порушення користувачем нафтогазоносними надрами або уповноваженим ним виконавцем робіт умов спеціального дозволу на користування нафтогазоносними надрами або угоди про умови користування нафтогазоносними надрами; неодноразового порушення вимог законодавства щодо охорони довкілля і раціонального використання нафтогазоносних надр (ст.26 Закону України «Про нафту і газ»).

Законодавством України не передбачаються випадки, коли фізична або юридична особа, що вже має дозвіл або може звернутися за його отриманням має надавати в обов'язковому порядку інформацію про її майбутні або існуючі джерела постачання.

Розглянувши та порівнявши цілі та принципи регулювання відносин щодо пошуку, розвідування та видобутку вуглеводнів, а також заходи, які необхідно вжити з метою досягнення цих цілей, можна зробити наступні висновки та рекомендації:

1). Цілі регулювання відносин в законодавстві України та відповідній Директиві ЄС співпадають частково. Наприклад, і законодавство України, і законодавство ЄС встановлюють метою свого регулювання підвищення ефективності функціонування відповідної галузі, результатом чого є зростання економічної конкурентоспроможності. Особливий наголос в законодавстві ЄС ставиться на поглиблення інтеграції та розвитку вільної торгівлі на енергетичному ринку, у той час як українське законодавство окремо не виділяє дані напрямки при регулюванні відповідних відносин. Однак

при вступі України до ЄС та подальшому розвитку законодавства вони мають бути обов'язково враховані.

2). Директивою встановлюються можливі підстави для відмови в наданні дозволів. Зокрема, Директивою передбачається, що держави-члени можуть відмовити у наданні дозволів організації, яка фактично знаходиться під контролем третіх країн або громадян третіх країн, з причин державної безпеки. В Україні серед підстав для відмови у видачі дозволу даний критерій не передбачений, однак, беручи до уваги стратегічне значення для держави запасів нафти і газу, така підстава для відмови у видачі дозволу може бути впроваджена і в Україні.

3). Директивою передбачаються вимоги до процедури надання дозволу і, зокрема, можливих варіантів ініціації такої процедури. Відповідно до ст. 14 Закону України «Про нафту і газ» порядок надання дозволів визначається Кабінетом Міністрів України. Частково законодавство України в цій частині відповідає законодавству ЄС, оскільки відповідно до ст. 14 Закону України «Про нафту і газ» спеціальні дозволи на користування нафтогазоносними надрами надаються на конкурсних засадах, який оголошується за ініціативою компетентного державного органу. Крім того, в ст. 11 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» передбачається можливість надання ліцензії за заявою заінтересованої сторони. Розрізнені положення законодавства України мають бути приведені у відповідність до вимог Директив та, зокрема, має бути передбачена можливість подати заявки іншими заінтересованими організаціями протягом 90 днів, оскільки на сьогоднішній день це положення відсутнє в законодавстві України.

4). При наявності об'єктивних умов додатково при встановленні порядку проведення конкурсу може бути враховане положення Директиви щодо примітки, яку має містити оголошення, в разі якщо перевага буде надаватись або фізичним або юридичним особам при визначенні переможця.

5). Директивою встановлюються випадки, коли дозвіл може бути наданий без ініціювання загальної процедури. Необхідно зазначити, що законодавством України та ЄС встановлюються різні випадки, коли відповідна діяльність може здійснюватися без отримання дозволу за загальною процедурою. При цьому випадки, що передбачені законодавством України не суперечать законодавству ЄС. Директивою передбачаються три таких випадки. Перший – ділянка надана у користування на постійній основі. Відповідно до ст. 17 Закону України «Про нафту і газ» всі дозволи в Україні надаються на строковій основі, що в свою чергу відповідає положенням ст.4 Директиви, де зазначається, що термін чинності дозволу не повинен перевищувати терміну, достатнього для виконання тих видів діяльності, на здійснення яких видається дозвіл. Наступним є випадок, коли відповідна ділянка була предметом конкурсу, але відповідний дозвіл наданий не був. Це положення може бути імplementовано до законодавства України. Останнім випадком є ситуація, коли організація відмовилася від ділянки. При цьому необхідно застосовувати диференційований підхід в залежності від причин відмови і загальної ситуації. Крім того ст. 15 Закону України «Про нафту і газ» передбачається, що в разі відмови переможця від отримання спеціального дозволу, компетентний орган проводить повторний конкурс. В разі настання одного з цих випадків, Директивою передбачається обов'язкова процедура публікації відповідного оголошення. Отже в разі настання в законодавстві України одного з вище перерахованих випадків аналогічна процедура має бути запроваджена і в Україні.

6). Директивою передбачається можливість надання дозволу на певну ділянку організації, яка вже має дозвіл на суміжну ділянку. В законодавстві України передбачена аналогічна можливість, однак відсутнє правове регулювання щодо забезпечення права

інших організацій, які мають дозвіл на інші суміжні ділянки подати свою заявку на таку ділянку. Відповідне правове регулювання має бути впроваджено.

7). Серед випадків, які не слід інтерпретувати як надання дозволу, Директива називає переуступку дозволу, в той час як відповідно до законодавства України власник спеціального дозволу не може жодним чином його відчужувати. Однак можна зробити висновок, що законодавство України в цій частині не суперечить законодавству ЄС, оскільки відповідно до законодавства України такий випадок не настане.

8). Цією Директивою визначаються критерії, на основі яких мають надаватися дозволи. Такі критерії передбачені законодавством України частково. В зв'язку з чим дані положення Директиви мають бути враховані при визначенні порядку надання спеціальних дозволів відповідно до ст. 14 Закону України «Про нафту і газ». Крім того, такі критерії мають бути опубліковані до початку терміну подання заявок. Серед інформації, яка підлягає опублікуванню в зв'язку з оголошенням конкурсу відповідно до ст. 15 Закону України «Про нафту і газ», публікація критеріїв не передбачена. Дані вимоги Директиви також мають бути враховані в законодавстві України.

9). Директивою також встановлюється правило, відповідно до якого інформація про умови та вимоги щодо здійснення або припинення кожного виду діяльності, має бути надана для ознайомлення всім зацікавленим організаціям в будь-який час або з дати, з якої приймаються заявки. Відповідно до ст. 15 Закону України «Про нафту і газ» певна інформація перед початком конкурсу оприлюднюється, і її можна вважати доступною для всіх зацікавлених осіб, а будь-яка інша додаткова інформація надається на запит лише учасникам конкурсу. Таким чином, в законодавстві України необхідно розширити коло осіб, яким може бути надана інформація аналогічно до вимог Директиви.

10). Однією з вимог Директиви є обов'язковість повідомлення всім зацікавленим сторонам про зміни, які вносяться до вимог та умов здійснення кожного виду діяльності, під час проведення конкурсу. В Україні таке правило прямо не передбачено і має бути запровадженим.

11). При розробці умов проведення конкурсів відповідно до ст. 15 Закону України «Про нафту і газ» слід врахувати положення п.2 ст. 6 Директиви щодо можливості передбачити додаткові умови, обумовлені гарантуванням державної безпеки, безпеки для населення, охорони здоров'я, безпеки транспорту, захисту довкілля, захисту біологічних ресурсів та національних скарбів, які мають художнє, історичне або археологічне значення, безпеки споруд та робітників, раціонального використання вуглеводневих ресурсів (наприклад, ступінь вичерпаності запасів або оптимізація їх вилучення з надр) або необхідності забезпечення надходжень до державного бюджету, оскільки безпосередньо законодавством України така можливість не передбачена.

12). Окреме місце в Директиві відводиться правовому регулюванню вимог щодо участі держави або організації, якій передано право управління державною часткою, або коли держава самостійно управляє своєю часткою, в конкурсі. Всі положення Директиви з цього приводу стосуються забезпечення принципу недискримінації і з цією метою встановлюють певні обмеження або додаткові вимоги. В законодавстві України відповідні відносини окремо не регулюються. Держава, державні підприємства та підприємства, які мають частку державної власності у своєму статутному фонді, в Україні беруть участь у конкурсі на загальних підставах. Правове регулювання зазначених відносин має розглядатися з точки зору адаптації законодавства з підприємництва і, зокрема, управління державними корпоративними правами, з врахуванням особливостей діяльності підприємств нафтогазової галузі.

13). Також Директивою встановлюються правила щодо звітування держав-членів ЄС перед Комісією. В Україні є доцільним запровадити аналогічний режим звітування

на національному рівні з метою набуття необхідного досвіду.

5.4.17. Особливості оподаткування енергетичних продуктів податком на додану вартість в ЄС

Зазначені правовідносини регулюються, зокрема, Директивою Ради 2003/92/ЄС від 7 жовтня 2003 року, що доповнює Директиву 77/388/ЄЕС стосовно встановлення правил для постачання газу та електроенергії.

На сьогоднішній день вимоги Європейського Союзу до механізму оподаткування операцій податком на додану вартість встановлені, передусім, шостою Директивою 77/388/ЄЕС від 17 травня 1977 року про гармонізацію законодавства держав-членів в сфері непрямих податків [128] – загальну систему податку на додану вартість: уніфіковані принципи справляння. При цьому в частині операцій поставок природного газу через газову розподільчу мережу та електричної енергії, ці спільні правила повинні застосовуватися з урахуванням особливостей, встановлених Директивою Ради від 7 жовтня 2003 року про встановлення правил для поставок газу та електроенергії, що доповнює Директиву 77/388/ЄЕС [129].

Предметом регулювання вказаної Директиви є відносини, що виникають у зв'язку з оподаткуванням податком на додану вартість природного газу та електричної енергії.

Посилення лібералізації сектору газу та електричної енергії, метою якої є завершення формування внутрішнього ринку електричної енергії і природного газу, виявило необхідність перегляду діючих правил оподаткування ПДВ в залежності від місця поставок цих товарів для того, щоб модернізувати та спростити реалізацію механізму справляння ПДВ. Саме з цією метою була прийнята вказана Директива.

Поставки електричної енергії та природного газу здійснюються через розподільчі мережі, доступ до яких надається операторами вказаних мереж. З метою недопущення подвійного оподаткування або не оподаткування податком важливо гармонізувати правила, якими визначається місце надання послуг з передачі та транспортування. Доступ та використання розподільчих мереж, а також забезпечення всіх інших послуг, які безпосередньо пов'язані із зазначеними, повинні бути включені до переліку особливих випадків, передбачених у пункті е частини 2 статті 9 Директиви 77/388/ЄЕС. Імпорт природного газу через газову розподільчу мережу, та імпорт електричної енергії повинні звільнятися від ПДВ з метою уникнення подвійного оподаткування.

Беручи до уваги вищевикладені цілі, до Директиви 77/388/ЄЕС були внесені такі зміни:

1. Було змінено статтю 8 Директиви, якою визначається місце оподаткування товарів (послуг). У пункті d частини 1 статті 8 визначено: стосовно поставок природного газу через газову розподільчу мережу, або поставок електричної енергії дилеру, який підлягає оподаткуванню, місцем оподаткування є місце, знаходження його бізнесу або його постійне місце перебування, для якого він постачає ці товари, або, у випадку відсутності такого місця знаходження бізнесу або місця постійного перебування, – місце його постійного або тимчасового перебування.

Термін «дилер, який підлягає оподаткуванню» для вищевказаних цілей означає особу, яка підлягає оподаткуванню, основною діяльністю якої в сфері поставок природного газу та електричної енергії є перепродаж вказаних продуктів та чиє власне споживання є незначним. Стосовно поставок природного газу через газову розподільчу систему, або поставок електричної енергії, що не підпадають під вищезазначений підпункт (d), місцем оподаткування є місце, у якому споживачем здійснюється ефективне використання та споживання вказаних товарів. Якщо всі або частина товарів фактично не споживаються цим споживачем, товари, що не були спожиті, вважаються використаними у місті, де знаходиться бізнес споживача або його постійне місце пере-

бування, для якого здійснюються поставки цих товарів. В разі відсутності такого місця знаходження, вважається, що він використовував та споживав ці товари у місті, де він постійно або тимчасово проживає (пункт е частини 1 статті 8).

2. Внесено зміни до статті 9 Директиви 77/388/ЄС, якою визначається місце оподаткування послуг. Відповідно до пункту е частини 2 статті 9 місце оподаткування послуг з надання доступу до розподільчої газової або електричної мережі, а також з транспортування або передачі через них, а також з надання послуг, безпосередньо пов'язаних із зазначеними, визначається таким чином: у разі, якщо послуги надаються споживачам, які знаходяться в межах Співтовариства, але не в тій самій країні, що і постачальник послуг, місцем оподаткування вважається місце, де знаходиться бізнес постачальника, або місце його постійного перебування, якому надаються ці послуги, або, в разі відсутності такого місця, – місце, де він постійно або тимчасово перебуває.

3. Внесені зміни до статті 14 (1) Директиви 77/388/ЄС, якою передбачено звільнення від ПДВ імпорتنих операцій. У відповідності до цієї статті незалежно від інших положень законодавства Співтовариства держави-члени ЄС повинні звільняти від оподаткування на умовах, які вони повинні встановити з метою забезпечення точного і неухильного дотримання цього звільнення від оподаткування та недопущення будь-яких можливих ухилень або зловживань, зокрема, імпорту природного газу або електричної енергії через розподільчу мережу. Звертаємо увагу, що визначення імпорту міститься у статті 7 цієї Директиви. У відповідності з цією статтею імпорту товарів означає: Ввезення до Співтовариства товарів, які згідно з умовами, встановленими у статтях 9 та 10 Договору про створення Європейського Економічного Співтовариства, або Угоди про створення Європейського Співтовариства Вугілля та Сталі не перебувають у вільному обігу; Ввезення до Співтовариства товарів з третьої території, які не відносяться до товарів, визначених у попередньому пункті. Електрична енергія та природний газ не відносяться до товарів, що знаходяться у вільному обігу. Відповідно, ввезення електричної енергії або природного газу до держави-члена ЄС з іншої держави-члена ЄС або з території третьої держави (не члена ЄС) є імпортом.

4. Відповідно до статті 28g Директиви 77/388/ЄС з урахуванням внесених змін під контролем внутрішньої системи особою, що відповідає за сплату податку на додану вартість, є особа, яка підлягає оподаткуванню, що закінчує поставку товарів або надання послуг, що підлягають оподаткуванню, крім випадків, встановлених пунктами b, c та f частини 1 статті 28g. Якщо поставка товарів або надання послуг, що підлягають оподаткуванню, здійснюються особою, яка підлягає оподаткуванню, яка не знаходиться в межах території відповідної держави, держави-члени можуть, відповідно до встановлених ними вимог, визначити особою, відповідальною за сплату податку на додану вартість, особу, якій здійснюється поставка цих товарів чи надання послуг. Відповідно до пункту f частини 1 статті 28g особою, відповідальною за сплату податку, є особа, яка виступає платником ПДВ згідно з вимогами відповідної держави та якій ці товари постачаються згідно з умовами, закріпленими в пунктах d або e частини 1 статті 8 (тобто, поставки електричної енергії або газу через газову розподільчу мережу дилерам або кінцевим споживачам), у випадку, якщо вона отримує товари або послуги, які підлягають оподаткуванню, від осіб, які знаходяться за межами території відповідної держави.

5. Відповідно до пункту c частини 1 статті 28h держави-члени зобов'язані вжити заходів для ідентифікації шляхом присвоєння індивідуального номера кожної особи, що підлягає оподаткуванню, за винятком визначених у частині 4 статті 28a, які в межах території відповідної держави здійснюють поставки товарів або послуг з правом утримання податку, крім поставок товарів або послуг, з яких податок сплачується са-

мостійно споживачем або набувачем згідно з пунктами а, b, с або f частини 1 статті 28g (дилерами або кінцевими споживачами у випадку, якщо поставки їм здійснюються особами, які знаходяться за межами відповідної держави).

6. Внесені зміни до пунктів а, b частини 2 статті 28, у якій визначені операції з поставок товарів, що надають право на одержання відшкодування ПДВ. Відповідно до цієї статті право на відшкодування надається особі, яка підлягає оподаткуванню, у випадку здійснення нею поставок товарів зі свого підприємства на територію іншої держави-члена. Під такою поставкою розуміється будь-яке фактичне відправлення чи транспортування товарів особою, яка підлягає оподаткуванню, або від її імені іншою особою, за межі території, визначеної у статті 3 (мається на увазі територія держави-члена ЄС), проте, в межах Співтовариства для цілей його підприємства, відмінних від тих, що зазначені нижче. До переліку операцій, на які не поширюється право на відшкодування ПДВ, включено також операції поставки природного газу через газову розподільчу мережу, та електричної енергії, які здійснюються згідно з положеннями пункту d або e частини 1 статті 8.

Таким чином, нові правила встановлюють в частині поставок природного газу через газову розподільчу мережу та електричної енергії виняток із загального порядку справляння ПДВ, зокрема:

1. Правила встановлені в залежності від категорій поставок газу та електричної енергії: поставки дилерам, які купують товари з метою їх наступного перепродажу; поставки кінцевим споживачам, у тому числі і у випадку, якщо вони є дилерами.

2. Поставки газу та електричної енергії дилерам підлягають оподаткуванню в місці, де створена або має постійне місце перебування особа, якій здійснюються поставки цих товарів. Поставки кінцевим споживачам підлягають оподаткуванню в місці споживання газу та електричної енергії з метою забезпечення оподаткування у тій державі, в якій здійснюється споживання цих товарів. Як правило, це місце, де встановлено лічильник споживача.

3. Якщо електрична енергія або природний газ постачаються в межах однієї держави-члена, особами, які відповідають за сплату ПДВ, є постачальники цих товарів.

4. У випадку поставок електричної енергії або природного газу через газову розподільчу мережу особами, які знаходяться за межами відповідної держави, особами, які відповідають за сплату ПДВ, є дилери або кінцеві споживачі, яким постачаються ці товари.

5. Держави-члени ЄС повинні забезпечити ідентифікацію платників ПДВ шляхом присвоєння індивідуального номера, крім випадків, коли електрична енергія або природний газ постачаються дилерам або кінцевим споживачам особами, що знаходяться за межами відповідної держави-члена ЄС.

6. Імпорт електричної енергії та природного газу через газову розподільчу мережу звільняється від сплати ПДВ.

Директива набрала чинності 11 жовтня 2003 року. Держави-члени ЄС повинні були привести своє національне законодавство у відповідність до цієї Директиви до 01 січня 2005 року. Вони повинні були невідкладно повідомити Комісію про вжиті заходи. При цьому Директивою також передбачено обов'язкове посилання на цю Директиву у процесі приведення національного законодавства у відповідність до її положень. Способи здійснення посилань повинні бути додатково визначені державами-членами.

5.4.18. Особливості оподаткування енергетичних продуктів податком на додану вартість в Україні

В Україні механізм справляння податку на додану вартість встановлений Законом України «Про податок на додану вартість» [130] в редакції Закону України від 3 квітня

Операції, які є об'єктом оподаткування ПДВ, визначені у статті 3 Закону. До них відносяться: поставки товарів (робіт, послуг) на митній території України, у тому числі операції з оплати вартості послуг за договорами оренди (лізингу) та операції з передачі права власності на об'єкти застави позичальнику (кредитору) для погашення кредиторської заборгованості заставодавця; ввезення (пересилання) товарів на митну територію України для отримання робіт (послуг), які надаються нерезидентами для їх використання або споживання на митній території України, у тому числі операції з ввезення (пересилання) майна за договорами оренди (лізингу) та іпотеки; ввезення (пересилання) товарів за межі митної території України та надання послуг (виконання робіт) для їх споживання за межами митної території України.

У Законі України «Про податок на додану вартість» визначені операції, які не є об'єктом оподаткування ПДВ (стаття 3 Закону), операції, звільнені від оподаткування ПДВ (статті 5, 11 Закону). Операції з поставок природного газу через газову розподільчу мережу, а також операції з поставок електричної енергії у вказаних переліках відсутні. Таким чином, ці операції підлягають оподаткуванню ПДВ за законодавством України. Отже, до них застосовуються загальні правила реєстрації платників ПДВ, визначення бази оподаткування, дати виникнення податкових зобов'язань та податкового кредиту, ставки податку, що встановлені Законом.

У відповідності зі статтею 1 Закону України «Про податок на додану вартість» платником ПДВ є особа, яка зобов'язана згідно з цим Законом здійснювати утримання та внесення до бюджету податку, що сплачується покупцем, або особа, яка ввозить (пересилає) товари на митну територію України. Більш детально категорія «платник податку на додану вартість» розкрита у статті 2 цього Закону. Згідно з вказаною статтею платником податку є: особа, обсяг оподатковуваних операцій з продажу товарів (робіт, послуг) якої протягом будь-якого періоду з останніх дванадцяти календарних місяців перевищував 3600 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; особа, яка ввозить (пересилає) товари на митну територію України або отримує від нерезидента роботи (послуги) для їх споживання на митній території України, за винятком фізичних осіб, не зареєстрованих платниками податку, у випадку, якщо такі фізичні особи ввозять (пересилають) товари (предмети) в обсягах, що не підлягають оподаткуванню у відповідності із законодавством; особа, яка здійснює на митній території України підприємницьку діяльність з торгівлі за готівкові кошти незалежно від об'ємів продаж, за винятком фізичних осіб, які здійснюють торгівлю на умовах сплати ринкового збору в порядку, встановленому законодавством; особа, яка надає на митній території України послуги, пов'язані з транзитом пасажирів або вантажів через митну територію України; особа, відповідальна за внесення податку до бюджету за об'єктами оподаткування на залізничному транспорті, визначена у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України; особа, яка надає послуги зв'язку та здійснює консолідований облік доходів та витрат, пов'язаних з наданням таких послуг та отриманих (понесених) іншими особами, що знаходяться у підпорядкуванні такої особи.

Відповідно до підпункту 7.2.4 пункту 7.2. статті 7 вказаного Закону право нарахування податку та складання податкових накладних надається виключно особам, зареєстрованим в якості платників податку, у порядку, передбаченому цим Законом. Порядок реєстрації платників ПДВ встановлений у статті 9 Закону, а також у Положенні про Реєстр платників податку на додану вартість, затверджені наказом Державної податкової адміністрації України від 1 березня 2000 року №79.

Згідно зі статтею 9 Закону реєстр платників ПДВ ведеться Державною податковою адміністрацією України. Будь-якій особі, діяльність якої підлягає оподаткуванню, при-

своюється індивідуальний порядковий номер, який використовується для справляння податку. Закон передбачає обов'язкову реєстрацію в якості платника ПДВ, а також добровільну реєстрацію. Обов'язковій реєстрації підлягають особи, обсяг оподатковуваних операцій з продажу товарів (робіт, послуг) яких протягом будь-якого періоду з останніх 12 календарних місяців перевищував 3600 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Інші особи мають право добровільно зареєструватися платниками ПДВ. Згідно з пунктом 1 Положення про Реєстр платників податку на додану вартість особи, які у відповідності до діючого законодавства не є платниками податку на додану вартість, та особи, які здійснюють імпорт товарів та сплачують податок на додану вартість при ввезенні таких товарів, але не підпадають під визначення платників податку, не повинні проходити реєстрацію та отримувати індивідуальний порядковий номер.

Закон України «Про податок на додану вартість» не містить спеціальних норм стосовно визначення платника ПДВ у разі поставок природного газу через газову розподільчу мережу та поставок електричної енергії. Таким чином, у цій частині законодавства України має бути приведене у відповідність до законодавства ЄС.

Законом України «Про податок на додану вартість» передбачено два методи визначення податкових зобов'язань з ПДВ: товарний та касовий. Товарний метод полягає в тому, що датою виникнення податкових зобов'язань є дата, у яку припадає одна із наступних подій: або дата відвантаження товарів (виконання робіт або надання послуг); або дата зарахування грошових коштів від покупця.

Так, відповідно до підпункту 7.3.1 пункту 7.3. статті 7 Закону України «Про податок на додану вартість» датою виникнення податкових зобов'язань з продажу товарів (робіт, послуг) вважається дата, що припадає на податковий період, протягом якого відбувається одна з наступних подій: або дата зарахування грошових коштів від покупця (замовника) на банківський рахунок платника в якості оплати товарів (робіт, послуг), а у разі продажу за готівкові грошові кошти – дата їх оприбуткування в касі платника податку, а в разі відсутності такої – дата інкасації готівкових грошових коштів у банківській установі, яка обслуговує платника податку; або дата відвантаження товарів, а для робіт – дата оформлення документа, який засвідчує факт виконання робіт (послуг) платником податків.

За касового методу датою виникнення податкових зобов'язань є дата отримання грошових коштів від покупців. Застосування касового методу передбачено у порядку виключення в залежності від категорії учасників операцій та виду таких операцій. Зокрема, у відповідності до пунктом 11.11 статті 11 Закону України «Про податок на додану вартість» тимчасово, до набрання чинності Податковим кодексом України, платники податку, які продають природний газ фізичним особам, бюджетним установам, не зареєстрованим платниками цього податку, а також житлово-експлуатаційним конторам, квартирно-експлуатаційним частинам, товариствам співвласників житла, іншим аналогічним платникам податку, які здійснюють збір коштів від вказаних покупців з метою їх подальшого перерахування продавцям товарів (послуг) з компенсацією їх вартості (далі – ЖЕКи), визначають базу оподаткування операцій з продажу природного газу за касовим методом. За касовим методом визначається також база оподаткування операцій з надання товару для ЖЕКів та бюджетних установ, що отримують товар, у випадку, якщо вони зареєстровані в якості платників ПДВ.

Відповідно до підпункту 7.3.5 пункту 7.3. статті 7 вказаного Закону датою виникнення податкових зобов'язань у випадку продажу товарів (робіт, послуг) з оплатою за рахунок бюджетних коштів є дата надходження таких коштів на поточний рахунок платника податку або дата отримання відповідної компенсації у будь-якому вигляді, включаючи зменшення заборгованості такого платника за його зобов'язаннями перед

таким бюджетом.

Вказаним вище Законом передбачено дві ставки ПДВ: 20 відсотків та нульова ставка. Як відомо, до 1 січня 2000 року стосовно продажу імпортного газу та електричної енергії діяла нульова ставка ПДВ. На сьогоднішній день ця норма не діє. Таким чином, згідно з Законом операції з продажу природного газу та електричної енергії оподатковуються ПДВ за загальною ставкою.

Відповідно до Закону України «Про систему оподаткування» [131] механізм справляння податків, зборів (обов'язкових платежів) повинен встановлюватися виключно законами України з питань оподаткування, або, як їх прийнято називати, податковими законами. У статті 3 вказаного Закону закріплено основні елементи податкового закону, до яких, зокрема, відносяться платники податку (збору, обов'язкового платежу), ставки, порядок обчислення та перерахування до бюджетів (цільових фондів), пільги тощо. Більше того, цим Законом чітко передбачено, що вказані питання не можуть регулюватися Законом України про Державний бюджет України на відповідний рік. Проте, як відомо, в Україні ця норма вже давно не дотримується. В зв'язку з цим необхідно звернути увагу на норми Закону України «Про Державний бюджет України на 2005 рік». Зокрема, статтею 9 цього Закону встановлені особливості справляння податку на додану вартість у 2005 році. Передусім, цією статтею визначено по-іншому базу оподаткування податком на додану вартість, а саме: «база оподаткування податком на додану вартість операцій з поставки товарів (робіт, послуг) визначається виходячи з їх договірної (контрактної) вартості, визначеної за вільними або регульованими цінами (тарифами), але не нижче фактичних витрат на їх виготовлення (придбання), з урахуванням акцизного збору, ввізного мита, інших загальнодержавних податків і зборів (обов'язкових платежів), за винятком податку на додану вартість, які включаються до ціни товарів (робіт, послуг) відповідно до законів України з питань оподаткування. До складу договірної (контрактної) вартості включаються будь-які суми, вартість матеріальних та нематеріальних активів, які передаються платнику податків безпосередньо покупцем або через будь-яку третю особу з компенсацією вартості товарів (робіт, послуг), а також суми відсотків, що сплачуються (нараховуються) їм за договорами товарного кредиту (товарної позики, розстрочення).» При цьому Кабінет Міністрів може встановлювати мінімальну митну вартість на окремі товари, що переміщуються через митний кордон України.

Відповідно до зазначеної статті у 2005 році операції з ввезення природного газу на митну територію України у відповідності із зовнішньоекономічними контрактами, укладеними на виконання міжнародних договорів України, звільняються від оподаткування податком на додану вартість. Цією статтею також встановлено, що датою виникнення податкових зобов'язань з податку на додану вартість при ввезенні (імпорті) товарів є дата надання вантажної митної декларації із визначенням в ній суми податку на додану вартість, що підлягає сплаті. Отже, вимога законодавства ЄС в частині імпорту природного газу від справляння ПДВ частково дотримана. У той же час це положення повинно міститися у податковому законі України (у Законі України «Про податок на додану вартість», а у перспективі – у Податковому кодексі України) та мати постійний, а не тимчасовий характер.

На підставі вищевикладеного, можна зробити такі рекомендації:

1. Відповідно до вимог законодавства ЄС оподаткування ПДВ операцій з продажу природного газу через газову розподільчу мережу та електричної енергії має здійснюватися в залежності від місяця їх споживання.

2. З метою недопущення подвійного оподаткування імпорту природного газу через газову розподільчу мережу та імпорту електричної енергії мають бути звільнені від

ПДВ. Діюче законодавство України у цій частині не в повній мірі відповідає законодавству ЄС.

3. Вимоги Директиви ЄС необхідно врахувати шляхом внесення змін до Закону України «Про податок на додану вартість», а також у проекті Податкового кодексу України.

5.4.19. Особливості справляння акцизного збору з енергетичних продуктів в ЄС

Законодавство Європейського Союзу містить як загальні документи, які визначають порядок справляння непрямих податків, у тому числі і акцизного збору, так і особливості оподаткування акцизним збором певних товарів. Зокрема, такі особливості встановлені для справляння акцизного збору з енергетичних продуктів.

Порядок справляння акцизного збору з енергетичних продуктів, зокрема, з нафтопродуктів, встановлений, передусім, такими актами законодавства Європейського Союзу, як:

- Директива Ради 92/12/ЄЕС від 25 лютого 1992 року;
- Директива Ради 92/81/ЄЕС від 19 жовтня 1992 року;
- Директива Ради 92/82/ЄЕС від 19 жовтня 1992 року;
- Директива Ради 2003/96/ЄС від 27 жовтня 2003 року.

Директива 92/12/ЄЕС [132] встановлює загальні вимоги до визначення дати виникнення податкового зобов'язання, сплати акцизного збору, податкових пільг тощо. У відповідності зі статтею 3 вона поширюється у тому числі і на оподаткування нафтопродуктів.

Особливостям оподаткування акцизним збором нафтопродуктів також присвячені Директиви 92/81/ЄЕС та 92/82/ЄЕС.

Зокрема, Директива Ради 92/81/ЄЕС від 19 жовтня 1992 року [133] містить вимоги щодо гармонізації структур акцизних зборів з нафтопродуктів. Держави-Члени ЄС встановлюють гармонізований акцизний збір з нафтопродуктів, мінімальні ставки якого повинні бути встановлені у відповідності з вимогами цієї Директиви.

Будь-який нафтопродукт, призначений для використання, продажу або який застосовується в якості моторного палива, повинен оподатковуватися акцизом як моторне паливо. Ставка акцизного збору встановлюється (в залежності від цілей використання) на рівні ставки для еквівалентних видів палива для опалення або палива.

Будь-який інший вуглеводневий продукт, за винятком вугілля, бурого торфу або аналогічних продуктів, або природний газ, призначений для використання, продажу або застосування в опалювальних цілях, повинен оподатковуватися акцизним збором за ставкою акцизного збору для еквівалентного нафтопродукту.

Нафтопродукти повинні оподатковуватися акцизом, нарахованим за 1 тис. л продукту при температурі 15 С. Проте, по відношенню до товарів, які використовуються як важке паливо, а також для зрідженого природного газу та метану, спеціальна ставка збору обчислюється із розрахунку на 1 тис. кг.

Відповідно до вказаної Директиви споживання нафтопродуктів на території підприємства, що виробляє нафтопродукти, не вважається підставою для виникнення податкових зобов'язань з акцизного збору у випадку, якщо таке споживання здійснюється для цілей такого виробництва.

Відповідно до статті 6 Директиви Держави-Члени не зобов'язані вважати «виробництвом нафтопродуктів»: діяльність, у процесі якої час від часу виробляються значні обсяги нафтопродуктів; діяльність, за якої на власному підприємстві користувача є можливим повторне використання нафтопродукту. Це допускається при умові, що акцизний збір, вже сплачений з такого товару, є не меншим за акцизний збір, якби та-

кий нафтопродукт знову оподатковувався акцизним збором; діяльність, яка полягає у змішуванні нафтопродуктів з іншими нафтопродуктами або іншими матеріалами за межами виробничого підприємства або митного складу для товарів, у відношенні яких ще не закінчені митні процедури, при умові, якщо: попередньо було сплачено акцизний збір на складові; сплачена сума не менше суми акцизного збору, яка підлягала б сплаті з такої суміші.

Держави-члени ЄС можуть відшкодовувати вже сплачені суми акцизного збору за забрудненими або випадково змішаними нафтопродуктами, які повертаються на податкові склади для переробки.

Також Директивою 92/81/ЄЕС передбачено звільнення від сплати акцизного збору з таких нафтопродуктів, як: нафтопродукти, що використовуються у цілях, відмінних від застосування в якості моторного палива або палива для опалення; нафтопродукти, що використовуються як авіаційне паливо, за винятком приватних прогулянкових польотів.

Держави-члени ЄС можуть застосовувати повне або часткове звільнення або зниження ставки акцизного збору на нафтопродукти або призначені для використання у тих же цілях інші товари, що використовуються під фіскальним контролем, зокрема: у процесі виробництва електроенергії та вироблення теплової енергії на теплоелектростанціях; для перевезень внутрішніми водними шляхами, за винятком випадків використання у приватних прогулянкових суднах; у сфері пасажирських перевезень, а також залізничних вантажоперевезень; у сфері пілотних проектів технологічного розвитку більш безпечних у плані екології товарів тощо.

Дія Директиви 92/82/ЄЕС від 19 жовтня 1992р. щодо зближення ставок акцизних зборів з нафтопродуктів [134] поширюється на етилований бензин, неетилований бензин, газолін, промислові масла, рідкий нафтовий газ, метан та керосин.

Для цих нафтопродуктів передбачені такі мінімальні ставки акцизного збору: на етилований бензин – 337 євро за 1 тис. л; на неетилований бензин – 287 євро за 1 тис. л; на промислові масла – 13 євро за 1 тис. л; на рідкий нафтовий газ та метан – 100 євро за 1 тис. л; на метан – 36 євро за 1 тис. л; керосин – 245 євро за 1 тис. л.

Також цією Директивою передбачені ставки акцизного збору для конкретних держав-членів ЄС та терміни їх впровадження.

Отже, тривалий час законодавство Європейського Союзу регулювало особливості справляння акцизного збору тільки з нафтопродуктів, не приділяючи достатньо уваги іншим енергетичним продуктам. В зв'язку з цим у 2003 р. Рада Європейського Союзу затвердила Директиву 2003/96/ЄС [135]. У даній Директиві встановлені загальні вимоги оподаткування енергопродуктів та електроенергії. Система мінімальних ставок, яка тривалий час застосовувалась для нафтопродуктів, поширена на вугілля, природний газ та електроенергію та заснована на мінімальних ставках оподаткування щодо енергопродуктів, які використовуються в якості палива, та щодо електроенергії. Її метою є удосконалення управління внутрішнім ринком шляхом зменшення викривлень конкуренції між нафтопродуктами та іншими енергетичними продуктами. Відповідно із задачами Європейського Союзу та Кіотського протоколу вона заохочує більш ефективне використання енергії для зниження залежності від імпортованих енергетичних продуктів та обмеження викидів парникових газів. Також в інтересах захисту навколишнього середовища дозволяє державам-членам надавати податкові пільги суб'єктам господарювання, які вживають спеціальних заходів для скорочення таких викидів.

Основи законодавства ЄС в сфері оподаткування енергетичних продуктів та електроенергії встановлені у Директиві Ради ЄС 2003/96/ЄС від 27 жовтня 2003 р. Енергетичні продукти та електроенергія оподатковуються податками, тільки якщо вони ви-

користовуються як моторне або нагрівальне паливо, і не оподатковуються податками, коли використовуються як сировина або в цілях хімічного відновлення, або в електроролітичних та металургійних процесах.

Як основу цього принципу Директива встановлює мінімальні ставки для моторного палива для промислового або комерційного використання, нагрівального палива та електроенергії. Рівень оподаткування, що застосовується державами-членами, не може бути нижчим, ніж мінімальні ставки, встановлені у цій Директиві:

Не пізніше 1 січня 2012 р. Рада повинна на підставі звіту та пропозиції Комісії визначити мінімальні ставки оподаткування нафтогазових продуктів на наступний період, який почнеться 1 січня 2013 року.

Директива дозволяє державам-членам диференціювати ставки акцизу для комерційного та некомерційного використання нафтогазових продуктів в якості рушійної сили при умові дотримання мінімальних ставок оподаткування, а також встановлення ставки для комерційного використання нафтогазових продуктів як рушійної сили не нижче національної ставки, яка діяла станом на 1 січня 2003 року, не дивлячись на будь-які обмеження такого використання, вказані в цій Директиві.

Ця диференціація дозволяє державам-членам знижувати інтервал між рівнем акцизного збору, що застосовується для некомерційних нафтогазових продуктів, що використовуються у машинах, та застосовується до бензину, у випадку, якщо немає природоохоронних або інших підстав для встановлення більш низької ставки у порівнянні з тією, що застосовується до використання нафтогазових продуктів у автомобілях.

У відповідності з Директивою промисловим та комерційним використанням нафтогазових продуктів є їх застосування у: сільськогосподарських, садівницьких або рибогосподарських роботах, а також роботи у лісовому господарстві; стаціонарних двигунах; обладнанні та техніці, що застосовуються у конструкціях, інженерному будівництві та громадських роботах; транспортних засобах, призначених для використання на громадських дорогах.

Держави-Члени, які на 1 січня 2003 року мали право застосовувати рекомендаційний податок для нагрівальних нафтогазових продуктів, можуть продовжувати застосовувати знижену ставку в розмірі 10 ЄВРО за 1 тис. л на такий продукт. Цей дозвіл може бути продовжено до 1 січня 2007 року, якщо Рада, діючи одногослосно на підставі звіту та пропозиції Комісії, прийме таке рішення при умові, що рівень ставки є надто низьким для виникнення проблем торговельних розривів між державами-членами.

Держави-члени мають право застосовувати диференційовані ставки оподаткування, при умові, що вони відповідають мінімальним ставкам оподаткування, встановленим у цій Директиві, і праву Європейського Союзу у випадках, коли: диференційовані ставки прямо пов'язані з якістю продукту; диференційовані ставки залежать від рівнів кількісного споживання електроенергії та енергетичних продуктів, що використовуються у цілях нагрівання; для використання такими суб'єктами як місцевий громадський пасажирський транспорт (включаючи таксі), збройні сили та державна адміністрація, лікарні (машини швидкої допомоги), для збору сміття, забезпечення інвалідів; між комерційним і некомерційним використанням, для енергетичних продуктів та електроенергії, що відносяться до вищевказаних.

У Директиві передбачені такі винятки із перерахованих правил: енергетичні продукти та електроенергія, що використовуються для виробництва електроенергії, а також електроенергія, що використовуються для підтримки спроможності виробництва електроенергії. Проте, держави-члени з метою політики захисту навколишнього середовища можуть піддати ці енергопродукти оподаткуванню; енергетичні продукти, що постачаються для використання у якості повітряної навігації, крім застосування

для приватних польотів; енергетичні продукти, які постачаються для використання в якості палива у цілях навігації у водах Європейського Союзу, включаючи риболовлю, за винятком приватного промислу, та електроенергія, яка виробляється на борту суден. Держави-члени можуть обмежити обсяг останніх 2-х винятків для міжнародного транспорту та транспорту в межах Європейського Союзу. Відповідно, для всіх видів повітряного або водного транспорту у межах держави-члена або між двома державами-членами, які мають двосторонню угоду з цього питання, може бути застосований рівень оподаткування нижче мінімуму, встановленого цією директивою.

Держави-члени можуть застосовувати повні або часткові обмеження рівня оподаткування відносно: енергетичних продуктів, які використовуються під фіскальних контролем у сфері пілотних проектів для технологічного розвитку, або проектів, які є більш прийнятними з точки зору захисту навколишнього середовища, або щодо палива з відновлювальних джерел; біологічного палива; таких форм енергії, як сонячна, енергія вітру, приливів та відливів, геотермальних джерел, біомаси, відходів; енергетичних продуктів або електроенергії, що використовуються як паливо для навігації у внутрішніх водах (включаючи риболовлю), за винятком приватних промислів, а також електроенергії, яка виробляється на борту суден; природного газу та зрідженого нафтового газу, які використовуються в якості рушійної сили.

Директива враховує конкурентноздатність підприємств, вживаючи заходи з пом'якшення податкового тягаря для енергоємних підприємств та/або підприємств, що приймають заходи із захисту навколишнього середовища або з удосконалення ефективного використання енергії.

Держави-члени можуть повністю або частково відшкодовувати податки, сплачені підприємствами, які здійснюють інвестиції у раціоналізації використання ними енергії. Це відшкодування може бути як 100%-им по відношенню до підприємств, які інтенсивно використовують енергію, так і до 50% по відношенню до всіх інших підприємств.

Для деяких держав-членів Директива встановлює перехідні періоди, протягом яких вони повинні поступово зменшити різницю між їхніми податковими ставками та мінімальними податковими ставками, встановленими у ній. При цьому, якщо різниця між національною ставкою і мінімальною ставкою не буде перевищувати 3% мінімальної ставки, держава-член може зачекати до закінчення періоду для приведення у відповідність національної ставки.

Не враховуючи перехідного періоду, держави-члени мають право продовжувати застосовувати встановлені національним законодавством ставки до 31 грудня 2006 року при умові їх попереднього перегляду Радою на підставі пропозиції Комісії. Крім того, держави-члени, у яких спостерігаються труднощі із введенням нових мінімальних ставок оподаткування, мають право на перехідний період до 1 січня 2007 року для того, щоб не піддавати небезпеці стабільність цін на внутрішньому ринку.

Директива Ради 95/60/ЄС від 27 листопада 1995 року щодо податкового маркування газойлю та гасу (керосину) [136], предметом правового регулювання якої є відносини в сфері оподаткування і, зокрема, відносини щодо фіскального маркування газових мастил (газойлю) та гасу (керосину), визначає, що державний податковий суверенітет є тією частиною державного суверенітету у відношенні передачі якого держави – члени ЄС проявляють найбільшу стриманість. Перш за все це пов'язано з тим, що податки є найважливішою складовою фінансової системи держави, і крім того вони встановлюються, змінюються і контролюються національними парламентами. В той же час створення єдиного ринку є неможливим без єдиних стандартів в сфері оподаткування держав – членів ЄС.

При розгляді цього питання був зроблений висновок про те, що уніфікація податкового законодавства є неможливою і доцільною є гармонізація податкового законодавства держав – членів ЄС. Виходячи з цього основного тезису були визначені конкретні цілі і принципи податкової політики.

Для створення єдиного ринку в першу чергу було необхідно гармонізувати національне законодавство і створити інтеграційну правову базу в сфері оподаткування непрямими податками. Ця задача була вирішена за допомогою прийняття відповідних директив і регламентів Ради і Комісії. Директиви, що спрямовані на врегулювання відносин в сфері оподаткування непрямими податками можна розділити на дві групи – директиви щодо акцизів і директиви щодо ПДВ.

Серед директив щодо акцизів слід виділити Директиву Ради ЄЕС 92/12 від 25 лютого 1992 року про загальний режим, зберігання, переміщення і контроль за товарами, що обкладаються акцизом, на яку міститься посилання і в Директиві 95/60. За своєю суттю Директива Ради ЄЕС 92/12 подібна до податкового закону держави, який встановлює порядок сплати акцизів. Головна відмінність полягає у тому, що елементи податку, які встановлюються національним законом, в Директиві регулюються двома видами норм: нормами, що встановлюють певні правила поведінки, тобто фактично нормами прямої дії, які формально мають бути імplementовані шляхом прийняття відповідних національних законів, і нормами, що містять відсилку до діючого законодавства держав – членів ЄС. Наприклад, порядок нарахування акцизів і податковий період регулюються законодавством держав – членів, а об'єкт, предмет оподаткування, податкові пільги – Директивою.

Як вже зазначалося, на відміну від Директиви Ради ЄЕС 92/12, яка носить загальний характер, інші директиви щодо акцизів спрямовані на врегулювання відносин стосовно певних товарів. Оподаткування акцизами мінеральних масел регламентується двома директивами – Директивою Ради ЄЕС 92/81 від 19 жовтня 1992 року і Директивою Ради ЄЕС 92/81 від 19 жовтня 1992 року. Директива 95/60 містить посилання на кожну з цих директив. Отже, можна зробити висновок про те, що Директива 95/60 регулює лише специфічну частину відносин, які в свою чергу мають відповідати вимогам встановленим в інших правових актах більш загального характеру. В ст. 1 Директиви 95/60 встановлюється обов'язок держав – членів ЄС застосовувати фіскальне клеймо до: всіх газових мастил, що підпадають під код 2710 000 69 СН, які реалізуються для споживання у значенні статті 6 Директиви 92/12/ЄЕС та звільняються від, або підпадають під, акцизний збір за ставкою, іншою ніж та, що встановлена у частині 1 статті 5 Директиви 92/82/ЄЕС: гасу, що підпадає під код 2710 00 55 СН, який реалізується для споживання у значенні статті 6 Директиви 92/12/ЄЕС та звільняється від, або підпадає під, акцизний збір за ставкою, іншою ніж та, що встановлена у частині 1 статті 8 Директиви 92/82/ЄЕС.

5.4.20. Правові основи справляння акцизного збору з енергетичних продуктів в Україні

Як відомо, акцизний збір, або як його прийнято називати – акциз, є непрямим податком. Це означає, що сума податку включається до ціни підакцизного товару, та безпосереднім носієм податкового тягара є споживач такого товару. Акцизний збір, як правило, встановлюється на дефіцитну та високорентабельну продукцію і товари, які призначені для населення та є монополією держави.

Загальний механізм справляння акцизного збору встановлений Декретом Кабінету Міністрів України №18-92 від 26 грудня 1992 року [137], а ставки акцизного збору на нафтопродукти затверджені Законом України «Про ставки акцизного збору та ввізного мита на деякі товари (продукцію)» №313/96-ВР від 11 липня 1996 року [138].

При цьому ставка акцизного збору у розмірі 30 євро за 1 тис. кг застосовується у виробництві бензинів моторних сумішевих із вмістом не менш як 5 відсотків високооктанових кисневмісних добавок (2710 00 330, 2710 00 350) або етил-трет-бутилового ефіру (ЕТБЕ) нафтопереробними підприємствами, визначеними Кабінетом Міністрів України. Високооктанові кисневмісні добавки до бензинів виробляються державними спиртowymi заводами, визначеними Кабінетом Міністрів України. Ставки акцизного збору та ставки специфічного ввізного мита на бензин моторний (2710 00 350), що містить тетраетилсвинець, збільшуються в 1,5 рази.

Як видно із вищевказаного, у відповідності з діючим законодавством України ставки акцизного збору встановлені у твердих сумах з одиниці товару (продукції). Враховуючи цей факт, платниками акцизного збору з нафтопродуктів, вироблених на митній території України, є виробники підакцизних товарів на митній території України, у тому числі із давальницької сировини за товарами (продукцією). Слід зазначити, що на практиці питання визначення платника акцизного збору з продукції, виробленої на давальницьких умовах, тривалий час залишався спірним, про що свідчить велика кількість роз'яснень (зокрема, лист ДПАУ №5558/7/16-211 від 19 квітня 2000 року, лист ДПАУ в№11436/7/21-0117 від 18 серпня 2000 року, лист ДПАУ №12300/7/21-0117 від 11 вересня 2000 року, лист ДПАУ №855/3/21-0111 від 4 жовтня 2000 року, інформаційний лист Вищого арбітражного суду України №01-8/482 від 23 квітня 2001 року).

У відповідності зі статтею 4 декрету Кабінету Міністрів України «Про акцизний збір», ставки акцизного збору є єдиними на всій території України. Дата виникнення податкових зобов'язань для акцизного збору визначена за товарний методом.

Конкретний порядок нарахування та сплати акцизного збору встановлений у Положенні про порядок нарахування та строках сплати та надання розрахунку акцизного збору, затвердженому наказом ДПАУ №111 від 19 травня 2001 року.

Державна податкова адміністрація України вже вжила заходів щодо адаптації законодавства України, яке регулює порядок справляння акцизного збору, у тому числі з енергетичних продуктів, до відповідного законодавства Європейського Союзу. Зокрема, наказом ДПАУ №631 від 26 грудня 2003 року затверджені Методичні рекомендації щодо забезпечення приведення положень розроблених проєктів нормативно-правових актів з питань оподаткування акцизним збором у відповідність до законодавства Європейського Союзу та вимогам угод ГАТТ/СОТ. У цьому документі надається стисле викладення основних положень окремих директив законодавства ЄС, а також положень угод ГАТТ/СОТ. Щодо оподаткування енергетичних продуктів у цьому документі викладені основні положення Директиви Ради 92/81/ЄС від 19 жовтня 1992 року з питань гармонізації структур акцизних зборів з нафтопродуктів, у той же час відсутня навіть згадка про Директиву Ради 2003/96/ЄС від 27 жовтня 2003 року.

Аналіз законодавства України та законодавства ЄС в сфері справляння акцизного збору з енергетичних продуктів дозволяє зробити висновок про необхідність приведення законодавства України у відповідність до законодавства ЄС.

В Україні для важких дистилатів (дизельне паливо) – код виробу за Гармонізованою системою опису та кодування товарів – 2710 00 690 – та гасу (керосин) – код виробу за Гармонізованою системою опису та кодування товарів – 2710 00 550, встановлені ставки акцизного збору (у твердих ставках з одиниці товару) – ст. 1 Закону України «Про ставки акцизного збору і ввізного мита на деякі товари (продукцію)» від 11 липня 1996 року №313/96. Однак жодних виключень щодо звільнення зазначених товарів від оподаткування або їх оподаткування за іншою (нижчою) ставкою не передбачено. І відповідно в українському законодавстві відсутні положення щодо фіскального маркування таких товарів. Таким чином в Україні не врегульовані і інші відносини щодо фіскального

маркування товарів, які стосуються хімічного складу клейма, порядку встановлення клейма, порядку використання маркованих товарів, встановлення відповідальності (штрафів) за неналежне використання маркованих товарів.

Наявність відповідних правових норм в законодавстві ЄС пояснюється в першу чергу дією принципу недискримінаційності. Так, наприклад, ст. 95 Договору про ЄС містить заборону на дискримінацію товарів і послуг однієї держави – члена на території іншої держави – члена з метою створення більш сприятливих умов для національного (місцевого) виробника аналогічної продукції. Тому товари, які звільняються від оподаткування або підпадають під іншу ставку, ніж та що встановлюється за загальним правилом, мають бути певним чином виділені і для них створюється спеціальний правовий режим. В Україні, яка на сьогоднішній день не є членом ЄС, відсутня об'єктивна потреба в аналогічному правовому регулюванні. В будь-якому випадку адаптація законодавства України до вимог Директиви 95/60 має відбуватися в контексті адаптації податкового законодавства.

5.5. Правове регулювання ядерної енергетики

5.5.1. Конвенція про ядерну безпеку та співпраця Євратому з МАГАТЕ, заходи безпеки Євратому

Впродовж десятиліть Європейське Співтовариство з атомної енергії співпрацює з МАГАТЕ. За останні роки було прийнято ряд рішень про приєднання Європейського Співтовариства з атомної енергії до ряду конвенцій МАГАТЕ, зокрема, Об'єднаної конвенції про безпеку поводження з відпрацьованим паливом та про безпеку поводження з радіоактивними відходами¹, Конвенції про доступ до інформації, участі громадськості в процесі прийняття рішень і доступі до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища,² Конвенції про ядерну безпеку (МАГАТЕ)³.

Конвенція про ядерну безпеку була прийнята з метою: досягти високого рівня ядерної безпеки в усьому світі на основі зміцнення національних заходів і міжнародного співробітництва, в тому числі, на основі технічного співробітництва в галузі безпеки; створення і підтримування на ядерних установках ефективних засобів захисту від потенційної радіаційної небезпеки, з тим, щоб захистити окремих осіб, суспільство в цілому і навколишнє середовище від шкідливого впливу іонізуючих випромінювань від таких установок; відвернення аварій з радіологічними наслідками і пом'якшення таких наслідків у тому випадку, якщо вони матимуть місце.

Одним із найважливіших завдань Європейського Співтовариства з Атомної Енергії є забезпечення безпеки Євратому, особливо зважаючи на зростання обсягів виробництва ядерних матеріалів, їх використання, перевезення, торгівлю. Отже, послідовним кроком Співтовариства було прийняття Регламенту Комісії (Євратом) № 302/2005⁴ 8 лютого 2005 року про застосування заходів безпеки Євратому, розробленим на виконання положень ст. ст. 77, 78, 79, 81 Договору про заснування Європейського Співтовариства з Атомної Енергії та на заміну Регламенту Комісії (Євратом) № 3227/76⁵ від 19 жовтня 1976 року про застосування положень гарантій безпеки Євратому, що регулював питання безпеки Євратому раніше.

Предметом правового регулювання Регламенту 302/2005 є відносини щодо безпеки Євратому. Відповідно до положень даного Регламенту визначені питання правового

1 Рішення Ради 2005/84/Євратом від 24 січня 2005 року (Official Journal L 030, 03/02/2005 P. 0010 – 0011)

2 (Official Journal L 124, 17.05.2005 p. 4).

3 (Рішення Комісії 1999/819/Євратом від 16 листопада 1999 про приєднання Європейського Співтовариства з атомної енергії до Конвенції про ядерну безпеку (Official Journal L 318, 11/12/1999 P. 0020 – 0020).

4 OJ 2005 L 54/1

5 Official Journal L 363, 31/12/1976 P. 0001 – 0057

регулювання безпеки діяльності в сфері ядерної енергетики, диференціюючи правовий режим забезпечення безпеки в державах-членах, що володіють ядерною зброєю та державах-членах, що нею не володіють. Проте, положення Регламенту 302/2005 не поширюються на питання безпеки кінцевої продукції, яка включає ядерні матеріали, які є такими, що не відновлюються та призначені для застосування в неядерних цілях.

Загалом, Регламентом 302/2005 передбачено обов'язок фізичних та юридичних осіб подавати інформацію до Комісії про базові технічні характеристики та положення щодо здійснення заходів безпеки при встановленні чи використанні обладнання для виробництва, розщеплення та іншого використання сировини та спеціальних матеріалів, що розщеплюються, а також особливі положення щодо здійснення заходів безпеки, ведення обліку та надання звітів до Комісії. Визначено випадки, у яких надаються певні вилучення, та застереження; умови, на яких здійснюється імпорт/експорт таких речовин та ін.

Визначення основних вживаних у документі понять наводиться у ст. 2 Регламенту 302/2005, що в цілому є ідентичними визначенням наведеним у Регламенті 3227/76. Проте, новаціями у новому регламенті є визначення понять «списаної установки» та «закритої установки».

У ст.ст. 3-6 Регламенту визначені положення щодо обов'язку держав-членів декларувати Комісії технічні характеристики установок, на яких здійснюється виробництво чи інше використання сировини чи спеціальних матеріалів, що розщеплюються, або переробка радіоактивного палива, а також щодо строків в які повинні бути надані такі декларації, планів діяльності в сфері поліпшення гарантій безпеки та положення про спеціальні гарантії безпеки. Кожна держава-член, що є стороною Додаткового Протоколу 1999/188/Євратом, зобов'язана визначати уповноваженого представника від кожної установки, розміщеної на її території. Такий представник несе відповідальність за своєчасний збір необхідної інформації¹ та надання такої інформації в Комісію. Порівняно з положеннями Регламенту 3227/76 в Регламенті 302/2005 визначені більш суворі норми щодо строків декларування Комісії основних технічних характеристик нових установок, зокрема, таке декларування відповідно до положень ст. 4 Регламенту 302/2005 повинно здійснюватись за 200 днів до отримання вперше партії ядерних матеріалів, такий самий строк повідомлення Комісії передбачено для нових споруд, до початку їх будівництва, з устаткуванням що містить більше ніж одного ефективного кілограму ядерного матеріалу чи такою ж щорічною пропускну здатністю.

Стосовно певних об'єктів в Співтоваристві можуть бути встановлені спеціальні гарантії безпеки. Вони можуть бути встановлені шляхом видання індивідуального рішення Комісії приймаючи до уваги експлуатаційні та технічні характеристики об'єкту, після консультацій з відповідною особою чи підприємством та відповідною державою-членом, на території якої такий об'єкт розміщено. Особа чи підприємство, яких стосується будь-яке індивідуальне рішення Комісії, повідомляється про нього, і копія такого повідомлення передається відповідній державі-члену. При цьому, спеціальні гарантії безпеки включають заходи щодо встановлення зон балансу матеріалу та вибір таких стратегічних пунктів, які виступають вихідними пунктами виміру для визначення змін та запасів ядерного матеріалу, процедури здійснення обліку ядерних матеріалів для кожної зони балансу матеріалу та складання звітності, періодичність та процедури визначення фактично наявної кількості матеріалу для цілей обліку в якості складової заходів в рамках гарантій безпеки, заходи щодо зберігання та нагляду відповідно до погодженого із експлуатантами установок порядку, взяття зразків експлуатантом установок виключно для цілей гарантій безпеки.

¹ мінімальний перелік питань що мають бути висвітлені визначається у відповідності до Додатку II до Регламенту 302/2005

У ст.ст. 7-19 Регламенту 302/2005 визначаються положення щодо системи обліку ядерних матеріалів. Обов'язок обліку ядерних матеріалів відповідно до положень ст. 7 Регламенту покладається на осіб, що здійснюють діяльність в сфері ядерної енергетики на відповідних об'єктах. Ця система включає ведення облікових та виробничих документів, зокрема, інформацію про кількість, природу, форму та склад таких матеріалів, їх фактичне знаходження, зобов'язання по окремим гарантіям безпеки та відомості про те, яким чином відповідні особи чи підприємства мають намір використати такі матеріали відповідно до прийнятих ними рішень, а також про постачальника або одержувача, у випадку передачі матеріалів. Система вимірів, на якій базується облік, має відповідати останнім міжнародним стандартам або бути аналогічною по своїй якості. На підставі таких облікових документів має бути можливим складання та обґрунтування повідомлень, що передаються до Комісії за формою та у терміни, визначені у ст. ст. 10- 18 Регламенту 302/2005. Облікові документи зберігаються протягом щонайменше п'яти років.

Положення щодо імпорту/експорту ядерних матеріалів закріплені у ст.ст. 20-23 Регламенту 302/2005. Особливо при цьому хотілось би звернути увагу на те, що особи, які мають намір здійснити експорт/імпорт ядерних матеріалів зобов'язані повідомляти про це Комісії.

Спеціальні положення щодо виробництва руди визначені у ст.ст. 24-25 Регламенту 302/2005. При цьому, будь-яка особа чи підприємство, що добувають руду на території держави-члена, повинні вести їх облік. Такі облікові документи повинні вказувати, зокрема, тоннаж та середній склад урану і торію в добутій руді та у родовищі, а також мати підтвердження постачання із зазначенням дати, вантажоодержувача і їх кількості. Такі облікові документи повинні зберігатися не менше п'яти років.

В ст. 34 Регламенту 302/2005 визначено спеціальні положення, що застосовуються на територіях держав-членів, які є державами, що володіють ядерною зброєю. Для ядерних матеріалів, установок чи частин установок, що потенційно можуть бути використані для забезпечення оборонних потреб та які розташовані на території держави-члена, що не є стороною Угоди, межі застосування цього Регламенту та його процедур мають визначатися Комісією після консультацій та досягнення домовленості з відповідною державою-членом з урахуванням положень другого параграфу статті 84 Договору про заснування Європейського співтовариства з Атомної Енергії.

5.5.2. Правове регулювання питань ядерної безпеки в Україні (порівняльний аналіз, проблеми та рекомендації щодо їх вирішення)

Нормативно-правові акти України, які спрямовані на досягнення тієї ж мети, що і мета Регламенту 302/2005, та стосуються того ж предмету регулювання, що і в Регламенті 302/2005, такі:

- Закон України «Про приєднання України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї»;
- Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку»;
- Закон України «Про ратифікацію Угоди між Україною та Міжнародним агентством з атомної енергії про застосування гарантій у зв'язку з Договором про нерозповсюдження ядерної зброї»;
- Закон України «Про видобування і переробку уранових руд» від 19.11.1997 року № 645/97-ВР;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 18.12.96 р. № 1525 «Про затвердження положення про державну систему обліку та контролю ядерних матеріалів»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 № 86 «Про затвердження Порядку здійснення державного контролю за міжнародними

передачами товарів подвійного використання»;

- Правила ведення обліку та контролю ядерних матеріалів на установці, затверджені наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України від 24.12.98 р. та зареєстровані в Міністерстві юстиції України 15.01.99 р. за № 18/3311.

Законом України «Про приєднання України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї» [139] визначено приєднання до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 року із застереженнями щодо того, що Україна є власником ядерної зброї, успадкованої нею від колишнього СРСР. Після розукомплектування та знищення цієї зброї під контролем України і за процедурами, що виключатимуть можливість повторного використання ядерних матеріалів, які є компонентами цієї зброї, за первинним призначенням, Україна має намір застосовувати вищезгадані матеріали виключно у мирних цілях.

Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» [140] в цілому відповідає положенням Регламенту 302/2005, а саме, положення Закону щодо основних принципів державної політики у сфері використання ядерної енергії та радіаційного захисту серед яких, зокрема, визначено принцип забезпечення безпеки під час використання ядерної енергії та також щодо виконання міжнародних договорів, розвиток міжнародного співробітництва у сфері використання ядерної енергії в мирних цілях та зміцнення міжнародного режиму безпеки та радіаційного захисту населення (стаття 5 Закону) відповідає положенням Преамбули Регламенту 302/2005, а положення розділу XII Закону щодо запобігання використанню ядерних матеріалів, обладнання та технологій у воєнних цілях (статті 67-70 даного Закону) стосовно державної системи гарантій, державної системи обліку та контролю ядерних матеріалів, державної системи експортного контролю ядерних матеріалів, обладнання та технологій, обмежень щодо міжнародної передачі ядерних матеріалів, обладнання та технологій, відповідальності за ядерний матеріал відповідають положенням статей 3-7 Регламенту 302/2005 щодо обліку і контролю ядерних матеріалів. Положення статті 71 даного Закону відповідають ст.ст. 20-23 Регламенту 302/2005 щодо імпорту/експорту ядерних матеріалів.

В Угоді між Україною та Міжнародним агентством з атомної енергії «Про застосування гарантій у зв'язку з Договором про нерозповсюдження ядерної зброї» [141] визначено, що Україна у відповідності з пунктом 1 статті III Договору бере на себе зобов'язання прийняти, згідно з положеннями цієї Угоди, гарантії до всього вихідного або спеціального матеріалу, що розщеплюється, в усій мирній ядерній діяльності в межах її території, під її юрисдикцією або що здійснюється під її контролем де б то не було, виключно з метою перевірки того, щоб такий матеріал не переключався на ядерну зброю або інші ядерні вибухові пристрої (стаття I). А також, визначено, що Агентство має право і зобов'язане забезпечити згідно з положеннями цієї Угоди застосування гарантій до всього вихідного або спеціального матеріалу, що розщеплюється, в усій мирній ядерній діяльності в межах території України, під її юрисдикцією або, що здійснюється під її контролем де б то не було, виключно з метою перевірки того, щоб такий матеріал не перетворювався на ядерну зброю або інші ядерні вибухові пристрої (стаття 2).

В Законі України «Про видобування і переробку уранових руд» врегульовано особливості правовідносин при видобуванні, переробці уранових руд та використанні продуктів їх переробки як сировини для одержання ядерного матеріалу, визначає особливості діяльності уранових об'єктів, захисту персоналу, населення та охорони довкілля від впливу іонізуючого випромінювання, а також особливості соціального захисту

персоналу уранових об'єктів та населення у зв'язку із впливом іонізуючого випромінювання. Положення статі 9 даного Закону щодо обліку уранових руд та продуктів їх переробки відповідають положенням статей 24-25 Регламенту 302/2005.

Постанова Кабінету Міністрів України від 18.12.96 р. № 1525 «Про затвердження положення про державну систему обліку та контролю ядерних матеріалів» [142] встановлює вимоги до державної системи обліку та контролю ядерних матеріалів на території України, які є обов'язковими для підприємств, організацій, установ та фізичних осіб (далі – експлуатуючі організації (ліцензіати), які використовують, перевозять або зберігають ядерні матеріали, а також для органів виконавчої влади, що здійснюють контроль у цій сфері. Положення пунктів 5-7 даного Положення відповідають статтям 7-19 Регламенту 302/2005 щодо обліку та контролю ядерних матеріалів. Окрім цього, пункти 11, 13 даного Регламенту 302/2005 відповідають статтям 10-18 Регламенту 302/2005 щодо облікових документів.

Порядок здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів подвійного використання визначає процедури здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів подвійного використання. Положення даного Порядку відповідають положенням Регламенту 302/2005, а саме, пункт 3 даного Положення відповідає ст. ст. 20-23 Регламенту 302/2005 щодо повідомлення про імпорт/експорт ядерних матеріалів.

Правила ведення обліку та контролю ядерних матеріалів на установці були розроблені відповідно до Положення про державну систему обліку та контролю ядерних матеріалів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 18.12.96 N 1525 (1525-96-п). П. п. 1. 1-1. 4 даних Правил відповідають ст. ст. 7 -19 Регламенту 302/2005 щодо обліку і контролю ядерних матеріалів, а також, пункт 5 даних Правил відповідає ст.ст. 3-6 Регламенту 302/2005 щодо контролю ядерних матеріалів.

В цілому, положення законодавства України з питань ядерної безпеки відповідають положенням Регламенту 302/2005. Українське законодавство в галузі застосування гарантій безпеки базується на принципах та засобах регулювання, встановлених МАГАТЕ. Однак, враховуючи те, що процедури повідомлень, форма та змісту звітів (повідомлень) від експлуатуючої організації (ліцензіата) регулюючому органу ЄС (за Регламентом 302/2005) дещо відрізняються від встановленої в Україні, рекомендується врахувати у законодавстві України положення ст.ст. 3-6 Регламенту 302/2005.

5.5.3. Нагляд та контроль за перевезеннями радіоактивних відходів між державами-членами, до Співтовариства та за його межі

В Європейському Співтоваристві нагляд та контроль за перевезеннями радіоактивних відходів між державами-членами, до Співтовариства та за його межі здійснюється відповідно до Директиви Ради 92/3/Євратом від 3 лютого 1992 року.

Ця Директива була прийнята у відповідності до ст. ст. 31, 32 Договору про заснування Європейського Співтовариства з Атомної Енергії, Конвенції про фізичний захист ядерного матеріалу від 3 березня 1980 року, МАГАТЕ, 1980; Кодексу практики: Міжнародне транскордонне переміщення радіоактивних відходів: Кодекс практики, INFCIRC/386, МАГАТЕ, 1990; Четвертій Конвенції Країн Африки, Карибського Басейну і Тихоокеанського регіону Європейського Економічного Співтовариства (Конвенції Ломе), яку було підписано в Ломе 15 грудня 1989 року та враховуючи пропозицію Комісії ЄС, висновки Європейського Парламенту та Комітету з Економічних і Соціальних питань.

Директивою визначається важливість: встановлення порядку отримання попереднього дозволу при перевезенні радіоактивних відходів між державами-членами, а також до Співтовариства та із нього; встановлення нагляду і контроль за поведінням із

радіоактивними відходами; запровадження обов'язкової і єдиної процедури повідомлення про перевезення таких відходів; право компетентних органів держав-членів, до яких ввозяться радіоактивні відходи, заперечувати проти перевезення радіоактивних відходів; право компетентних органів держав-членів походження радіоактивних відходів та через які відбувається транзит радіоактивних відходів, керуючись певними критеріями, встановлювати умови здійснення перевезень радіоактивних відходів по їх території; забезпечення здійснення визначення ризиків, що можуть виникати при здійсненні перевезень радіоактивних відходів; обов'язкове інформування, консультування, а також отримання дозволу третіх країн з яких експортується або в які імпортується, чи через які здійснюється транзит радіоактивних відходів; врахування положень Конвенції МАГАТЕ та інших міжнародних договорів, до яких приєдналися всі держави-члени Співтовариства.

Предметом правового регулювання Директиви є відносини, що виникають при перевезенні радіоактивних відходів між державами-членами до Співтовариства та за його межі, якщо їх кількість і концентрація перевищує рівні визначені пунктах а та b статті 4 Директиви 80/836/Євратом.¹

Суб'єктами правовідносин, що виникають при перевезенні радіоактивних відходів є власники радіоактивних відходів, одержувачі вантажу радіоактивних відходів, компетентні органи, Комісія. У відповідності до положень ст. 2 Директиви 92/3/Євратом «власник радіоактивних відходів» – фізична чи юридична особа, яка до здійснення перевезення несе юридичну відповідальність за ці матеріали і має намір здійснити перевезення вантажоодержувачу (ст.2); «одержувач вантажу радіоактивних відходів» – фізична або юридична особа, якій направляються ці матеріали (ст.2).

Об'єктом правовідносин, що врегульовані в Директиві 92/3/Євратом є відповідно – радіоактивні відходи. Визначення основних понять, що вживаються, наводяться у ст. 2 Директиви 92/3/Євратом, зокрема, «радіоактивні відходи» – будь-який матеріал, що містить радіонукліди, або забруднений ними, і використання якого не передбачається; а «перевезення» – операція по транспортуванню радіоактивних відходів з місця походження до місця призначення включаючи завантаження і розвантаження. Також, у ст.2 Директиви 92/3/Євратом наводяться визначення понять «власник радіоактивних відходів», «одержувач вантажу радіоактивних відходів», « місце походження», «місце призначення», «компетентні органи», «герметизоване джерело випромінювання».

Процедура перевезення радіоактивних відходів між державами-членами Співтовариства визначається у ст. ст. 4 – 9 Директиви 92/3/Євратом:

1) власник радіоактивних відходів подає клопотання щодо отримання дозволу на здійснення перевезення радіоактивних відходів або організацію такого перевезення до компетентних органів країни-походження радіоактивних відходів;

2) компетентні органи країни-походження радіоактивних відходів, в які надійшло визначене (вище) у п.1 клопотання передають його для ухвалення до компетентних органів країни-призначення, транзиту радіоактивних відходів;

3) компетентні органи країни-призначення, транзиту радіоактивних відходів не пізніше ніж через два місяці (такий строк може бути продовжено не більше ніж на один місяць), після одержання клопотання повинні поінформувати компетентні органи країни походження про згоду надати дозвіл, застереження, та умови, які вони визначають за необхідні чи відмову від видачі дозволу;

4) опісля отримання дозволу (строк дії дозволу не повинен перевищувати три роки) компетентні органи країни-походження радіоактивних відходів мають право дозволити власнику радіоактивних відходів відправити їх, при цьому в обов'язковому порядку

¹ Дана Директива втратила чинність і замінена на Директиву №96/29/Євратом.

вони інформують про це компетентні органи країни-призначення, транзиту радіоактивних речовин;

5) вантажоодержувач протягом 15 днів з моменту отримання вантажу радіоактивних відходів, направляє компетентним органам його держави документ про підтвердження одержання вантажу;

6) компетентні органи країни-призначення направляють копії документів про отримання вантажу до компетентних органів країни-походження, транзиту радіоактивних відходів;

7) компетентні органи країни-походження вантажу, в свою чергу, направляють копію документу про підтвердження отримання вантажу власнику радіоактивних відходів.

Особливості імпорту та експорту радіоактивних відходів у (із) Співтовариство(ва) визначено у ст.ст. 10-12 Директиви 92/3/Євратом. В даних статтях, зокрема, передбачено, що при імпорті радіоактивних відходів з третіх країн до держави-члена Співтовариства, вантажоодержувач подає клопотання щодо одержання на це дозволу до компетентних органів цієї держави-члена.

При здійсненні експорту радіоактивних відходів зі Співтовариства до третьої країни, компетентні органи держави-члена походження радіоактивних відходів в обов'язковому порядку звертаються до компетентних органів країни призначення поставки радіоактивних відходів по питанню здійснення такого перевезення. Також, необхідно зазначити, що обов'язковим при експорті та імпорті радіоактивних відходів є виконання процедури отримання дозволу, інформування про надання такого дозволу, про перевезення та отримання радіоактивних відходів суб'єктами даних правовідносин.

У ст. 11 Директиви 92/3/Євратом визначено і заборонні норми щодо експорту і імпорту радіоактивних відходів до держав, що підписали Конвенцію Ломе і не є членами Співтовариства, а також до місць призначення поставки радіоактивних відходів, що розміщені на південь 60 (градусів) південної широти. Особливу увагу заслуговує норма щодо заборони здійснення поставок радіоактивних відходів державами-членами ЄС у треті країни, в яких відсутні технічні, юридичні чи адміністративні ресурси для забезпечення безпечного поводження з радіоактивними відходами.

Якщо перевезення радіоактивних відходів не може бути здійснено або якщо умови перевезення радіоактивних відходів є такими, що суперечать положенням Директиви 92/3/Євратом, компетентні органи держави-члена, у яку відправляються радіоактивні відходи, повинні забезпечити те, щоб власник радіоактивних відходів забрав їх назад (ст.18).

Відповідно до положень Директиви, також, визначена важливість забезпечення і здійснення якнайоперативнішого інформування компетентними органами держав-членів Співтовариства один одного стосовно дотримання ними положень Директиви 92/3/Євратом та обов'язок держав-членів направляти що два роки до Комісії ЄС звіти про виконання норм Директиви 92/3/Євратом. Визначається важливість співпраці по розглянутим питанням всіх відповідних органів Співтовариства.

5.5.4. Нагляд та контроль за перевезеннями радіоактивних відходів на території України та за її межі (порівняльний аналіз, проблеми та рекомендації щодо їх вирішення)

Нормативно-правовими актами України, що регулюють відносини у цій сфері, є:

- Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» від 08.02.1995 № 39/95-ВР;
- Закон України «Про дозвільну діяльність у сфері використання ядерної енергії» від 11.01.2000 № 1370-XIV;

- Закон України «Про поводження з радіоактивними відходами» від 30.06.1995 № 255/95-ВР;
- Об'єднана Конвенція про безпеку поводження з відпрацьованим паливом та про безпеку поводження з радіоактивними відходами. Ратифікована ВРУ 20.04.2000 № 1688-ІІІ;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 15.10.2004 № 1373 «Про затвердження Положення про порядок здійснення перевезення радіоактивних матеріалів територією України»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 № 86 «Про затвердження Порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів подвійного використання»;
- Наказ МОЗ України «Про затвердження державних санітарних правил «Основні санітарні правила забезпечення радіаційної безпеки України» від 02.02.2005 року № 54.

В Законі України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» визначено поняття перевезення вантажів радіоактивних матеріалів і упаковок (абзац 9 частини 1 статті 1) а також, Х розділ згаданого Закону присвячено питанням перевезення джерел іонізуючого випромінювання, а саме: в ньому визначено перелік учасників перевезення радіоактивних матеріалів, передбачені умови видачі дозволу на перевезення радіоактивних матеріалів, спеціальні умови перевезень радіоактивних матеріалів, особливі вимоги щодо міжнародних і транзитних перевезень радіоактивних матеріалів. Окрім цього, врегульовано питання забезпечення безпеки під час перевезення радіоактивних матеріалів та визначено обов'язковість розробки планів аварійних заходів під час перевезення радіоактивних матеріалів.

В цілому положення основоположного закону у ядерному законодавстві України – Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» – відповідають положенням *acquis communautaire* стосовно питань нагляду та контролю за перевезеннями радіоактивних відходів. А саме, поняття перевезення вантажів радіоактивних матеріалів, визначене у абзаці 9 частини 1 статті 1 Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» відповідає поняттю перевезення, визначеному в статті 2 Директиви Ради 92/3/Євратом. Більше того, у вищезгаданій статті Закону України воно є більш деталізованим, що виключає можливість його невірному тлумачення.

Положення статті 54 Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» лише частково відповідають положенням Директиви Ради 92/3/Євратом, оскільки відповідно до положень вищезгаданої статті учасниками перевезення радіоактивних матеріалів є вантажовідправник та перевізник. В статті 54 вищезгаданого Закону рекомендується передбачити визначення поняття «одержувач вантажу радіоактивних відходів» відповідно до статті 2 Директиви 92/3/Євратом.

Положення статей 55-59 Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» не суперечать положенням Директиви 92/3/Євратом, зокрема, щодо вимоги попереднього узгодження органом державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки з компетентними органами всіх країн, територією яких здійснюватиметься перевезення здійснення міжнародних і транзитних перевезень радіоактивних матеріалів територією України.

В Законі України «Про дозвільну діяльність у сфері використання ядерної енергії» визначено окремі види діяльності у сфері використання ядерної енергії, що підлягають обов'язковому ліцензуванню, серед яких, зокрема є і перевезення радіоактивних матеріалів (стаття 7), а також, у згаданому Законі встановлено порядок видачі таких

ліцензій(стаття 12), закріплені обов'язкові складові змісту ліцензії (стаття 14), положення щодо відмови у видачі ліцензії (стаття 13), нагляду за дотриманням умов ліцензії (стаття 15), зупинення чи анулювання дії ліцензії (стаття 16). Всі вище перераховані положення Закону України відповідають положенням Директиви 92/3/Євратом щодо отримання спеціального дозволу на здійснення перевезень радіоактивних матеріалів, а саме, статтям 4-12 Директиви 92/3/Євратом.

В Законі України «Про поводження з радіоактивними відходами» питанням перевезення радіоактивних відходів присвячено статтю 19, в якій значною мірою приділено увагу питанням безпеки перевезення радіоактивних відходів, а саме, забезпечення їх безпечного транспортування а також визначено обов'язковість отримання ліцензії на здійснення перевезень радіоактивних відходів. Положення даної статті відповідають положенням статті 3 Директиви 92/3/Євратом щодо транспортування радіоактивних відходів а також статтям 4 – 12 щодо обов'язковості отримання дозволу компетентних органів на перевезення радіоактивних речовин

Україна¹ як і ЄС² приєдналася до Об'єднаної Конвенції про безпеку поводження з відпрацьованим паливом та про безпеку поводження з радіоактивними відходами. Питанням транскордонного переміщення радіоактивних відходів присвячено статтю 27 Конвенції.

В Положенні про порядок здійснення перевезення радіоактивних матеріалів територію України визначено основні організаційні та правові засади діяльності, пов'язаної з перевезенням радіоактивних матеріалів, зокрема, щодо обов'язковості отримання ліцензії на здійснення перевезень радіоактивних матеріалів (пункт 3), безпеки транспортування радіоактивних матеріалів (пункт 4). Окрім цього зазначається, що міжнародні перевезення джерел іонізуючого випромінювання здійснюються відповідно до Правил безпечного перевезення радіоактивних матеріалів Міжнародного агентства за атомної енергії³, а також Об'єднаної Конвенції про безпеку поводження з відпрацьованим паливом та про безпеку поводження з радіоактивними відходами (пункти 8, 11). В цілому дане Положення відповідає *acquis communautaire*, а саме, статтям 3 (щодо безпечного транспортування радіоактивних відходів), 4-12 (щодо отримання спеціального дозволу на здійснення перевезень радіоактивних матеріалів) Директиви 92/3/Євратом.

Порядок здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів подвійного використання визначає процедури здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів подвійного використання. Положення даного акту не суперечать положенням *acquis communautaire*, що регулюють питання перевезення джерел іонізуючого випромінювання, зокрема, щодо обов'язковості отримання дозволів компетентних органів при здійсненні такого перевезення (пункт 3 Порядку відповідає статтям 4 – 12 Директиви 92/3/Євратом).

Положення основних санітарних правил забезпечення радіаційної безпеки України в цілому відповідають положенням Директиви 92/3/Євратом, а саме, підпункт 10. 3. пункту 10 Правил, в якому визначено, що підприємство, що одержало джерела вип-

¹ Закон України «Про ратифікацію Об'єднаної конвенції про безпеку поводження з відпрацьованим паливом та про безпеку поводження з радіоактивними відходами» від 20.04.2000 № 1688-III.

² 2005/84/Euratom: Council Decision of 24 January 2005 approving the accession of the European Atomic Energy Community to the 'Joint Convention on the Safety of Spent Fuel Management and on the Safety of Radioactive Waste Management' (Official Journal L 030, 03/02/2005 P. 0010 – 0011).

³ Правила безпечного перевезення радіоактивних речовин (серія видань МАГАТЕ з стандартів безпеки N ST-1, 1996 р.), задля імплементації цих правил було прийнято Правила ядерної та радіаційної безпеки при перевезенні радіоактивних матеріалів (НП 306.4.06.050-01). Затверджені наказом Держатомрегулювання України від 23.05.01 № 18, зареєстровані Міністерством України 13.07.01 за № 591/5782. Зазначені Правила відповідають документу МАГАТЕ «Regulations for the Safe Transport of Radioactive Material. 1996 Edition. Safety Standards Series N ST-1. IAEA. Vienna». Відмінність полягає у нумерації пунктів: пункти 1.2, 3.12, 5.21 і т.д. цих Правил відповідають пунктам 102, 312, 521 і т.д. правил МАГАТЕ.

ромініювання (одержувач), зобов'язане у десятиденний термін сповістити про це територіальні заклади державної санітарно-епідеміологічної служби МОЗ України, що містить навіть більш короткий термін для повідомлення ніж визначений у статті 9 Директиви 92/3/Євратом, термін 15 днів з моменту отримання вантажу радіоактивних відходів щодо обов'язку вантажоодержувача направити компетентним органам його держави документ про підтвердження одержання вантажу. Проте, у ньому не враховано положення статті 9 Директиви 92/3/Євратом щодо того, що опісля того як компетентний орган отримав інформацію від вантажоодержувача про підтвердження одержання вантажу, компетентні органи країни-призначення зобов'язані направити копії документів про отримання вантажу до компетентних органів країни-походження, а компетентні органи країни-походження вантажу, в свою чергу, направляють копію документу про підтвердження отримання вантажу власнику радіоактивних відходів відповідно до положень статті 9 Директиви 92/3/Євратом. Окрім цього, підпункт 10.4. пункту 10 Правил відповідає положенням статей 4-12 Директиви 92/3/Євратом щодо того, що передача з одного підприємства на інше будь-яких джерел іонізуючого випромінювання, у тому числі зразків після опромінення в реакторі або на прискорювачі, допускається тільки за замовленнями-заявками, погодженими з територіальними закладами державної санітарно-епідеміологічної служби МОЗ України за місцем перебування як підприємства, що передає, так і підприємства, що приймає. Не допускається передача джерела, якщо сторона, що одержує, не має Санітарного паспорта і ліцензії на використання таких ДІВ (підпункт 10.4. пункту 10 Правил).

В цілому нормативно-правові акти України, що регулюють відносини у сфері, що розглядається, не суперечать *acquis communautaire*, проте в них не враховано низку положень Директиви 92/3/Євратом. Отже, з метою адаптації законодавства України до законодавства ЄС рекомендується підпункт 10.3. пункту 10 Основних санітарних правил забезпечення радіаційної безпеки України доповнити положенням щодо того, що опісля того як компетентний орган отримав інформацію від вантажоодержувача про підтвердження одержання вантажу, компетентні органи країни-призначення зобов'язані направити копії документів про отримання вантажу до компетентних органів країни-походження, а компетентні органи країни-походження вантажу, в свою чергу, направляють копію документу про підтвердження отримання вантажу власнику радіоактивних відходів відповідно до положень статті 9 Директиви 92/3/Євратом. Окрім цього, рекомендується в статті 54 Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» передбачити визначення поняття «одержувач вантажу радіоактивних відходів» відповідно до статті 2 Директиви 92/3/Євратом.

5.5.5. Перевезення радіоактивних речовин між державами-членами

Ліквідація прикордонного контролю у Співтоваристві з 1 січня 1993 року позбавила компетентні органи держав-членів можливості здійснення належного контролю над перевезеннями радіоактивних речовин, у зв'язку з чим виникла нагальна потреба в правовому регулюванні на рівні Співтовариства питань перевезення радіоактивних речовин між державами-членами, що і послугувало причиною прийняття 8 червня 1993 року Регламенту Ради (Євратом) № 1493/93 про перевезення радіоактивних речовин між державами-членами.

Даний Регламент Ради (Євратом) № 1493/93 був прийнятий на виконання положень Директиви Ради № 92/3/Євратом¹ від 3 лютого 1992 року про нагляд та контроль за перевезеннями радіоактивних відходів між державами-членами до Співтовариства та із нього, відповідно до ст. ст.31, 32 Договору про заснування Європейського Співтоварис-

¹ OJ L 035 12.02.1992 p.24

тва з Атомної Енергії, з урахуванням положень Міжнародної Конвенції про фізичний захист ядерного матеріалу від 3 березня 1980 року МАГАТЕ, пропозицій Комісії, висновків Європейського Парламенту, висновків Економічного та Соціального Комітету.

Предметом правового регулювання Регламенту Ради (Євратом) № 1493/93 є відносини пов'язані з перевезенням радіоактивних речовин між державами-членами.

Сфера застосування даного Регламенту поширюється на перевезення між державами-членами речовин, які містять радіоактивні компоненти, та інші подібні речовини, у випадках, якщо їх кількість або концентрація перевищує рівень, визначений у пунктах а та b частини 1 статті 4 Директиви 80/836/Євратом¹, а також на перевезення радіоактивних відходів. В Регламенті Ради (Євратом) № 1493/93 також визначається важливість здійснення контрольних процедур при перевезеннях.

Основними принципами, які визначені в преамбулі до Регламенту є: принцип недискримінації при здійсненні контролюючих процедур; принцип однорідного застосування умов перевезення радіоактивних речовин між державами-членами; принцип рівних прав щодо перевезення.

Аналіз положень даного Регламенту дозволяє визначити такі основні засоби реалізації визначених вище принципів правового регулювання: звітність держав-членів про види діяльності, що містять у собі небезпеку від іонізуючої радіації; санкціонування видів діяльності, що містять у собі небезпеку від іонізуючої радіації; – контроль рівня захисту від іонізуючої радіації; дотримання положень Співтовариства щодо безпеки від радіаційних речовин; відповідальність держав-членів за поведінку із власними радіоактивними відходами; інформування компетентних органів про радіоактивні речовини; декларування (зокрема, попереднє) радіоактивних речовин при перевезенні; дотримання зобов'язань держав-членів та Комісії відповідно до Міжнародної Конвенції з фізичного захисту від Ядерних Матеріалів.

Відповідно до положень Регламенту суб'єктами правовідносин, що врегульовані у даному Регламенті, є власники радіоактивних речовин, вантажоодержувачі радіоактивних речовин, уповноважені особи компетентних органів держав-членів, Комісія. Визначення даних понять наводяться у ст.2 Регламенту, зокрема, «власник радіоактивних речовин» – будь-яка фізична чи юридична особа, що до факту здійснення перевезення несе юридичну відповідальність відповідно до національного законодавства по таких матеріалах та має намір здійснити перевезення вантажоодержувачу; «вантажоодержувач радіоактивних речовин» – будь-яка фізична чи юридична особа, якій перевозять такий матеріал; «компетентні органи» – будь-який орган, що є відповідальним у державі-члені за застосування чи виконання положень Регламенту (Євратом) № 1493/93 або будь-який інший орган, призначений державою-членом.

Об'єктами правовідносин, що пов'язані з перевезенням радіоактивних речовин між державами-членами, є герметизовані радіоактивні джерела, інші подібні джерела радіації, радіоактивні відходи, ядерні матеріали.

Необхідно відзначити, що поняття «перевезення» – означає транспортувальні дії від місця походження до місця призначення, включаючи вантажно-розвантажувальні дії з радіоактивними речовинами (ст.2). В ст. ст. 4, 5, 6 Регламенту визначено процедуру декларування перевезень радіоактивних речовин між державами-членами:

1) Після досягнення домовленості про постачання (перевезення) радіоактивних речовин вантажоодержувач радіоактивних речовин надсилає до компетентного органу держави-члена, до якої планується здійснити перевезення декларацію, яку складає за

¹ Важливо звернути увагу на те, що в Регламенті Ради (Євратом) № 1493/93 є посилання на статті Директиви Ради № 80/836/Євратом, яка втратила чинність, наголосуємо на тому, що вона була замінена на Директиву Ради № 96/29/Євратом про основні стандарти безпеки для захисту здоров'я працівників та населення від небезпеки, що виникає від іонізуючої радіації.

допомогою стандартних документів (відповідно до стандартів визначених в додатках 1 і 2 Регламенту Ради 1493/93) у письмовому вигляді обов'язково зазначаючи про те, що він дотримується всіх відповідних вимог положень законодавства Співтовариства та норм національного законодавства. Компетентний орган ставить печатку на цей документ, підтверджуючи, що декларація врахована. Варто відзначити, що декларація є дійсною протягом періоду, що не перевищує трирічний з дати одержання печатки компетентного органу.

2) Одержавши декларацію з відповідною печаткою від компетентного органу, вантажоодержувач надсилає її власнику герметизованих радіоактивних джерел або радіоактивних відходів, який здійснює поставку лише опісля отримання заповненої декларації.

3) Власник герметизованих джерел радіації, інших подібних джерел та радіоактивних відходів, що здійснив перевезення цих джерел чи відходів, або організував виконання такого перевезення, протягом 21 дня по закінченню кожного календарного кварталу надає компетентним органам у державі-члені місця призначення вантажу радіоактивних речовин інформацію, що відноситься до поставчань про: імена та адреси вантажоодержувачів, загальну активність по радіонуклідах, що були поставлені кожному вантажоодержувачу та кількість здійснених поставчань, найбільшу одиничну кількість кожного радіонукліда, поставленого кожному вантажоодержувачу, та тип речовини: герметизоване джерело радіації, інше подібне джерело чи радіоактивні відходи.

Декларація, про яку йдеться в пункті 1 може відноситись до більш ніж одного перевезення за умови, що перевезення здійснюється від того самого власника тому самому вантажоодержувачу і при участі тих самих компетентних органів, що герметизовані джерела радіації чи радіоактивні відходи, до яких вона відноситься, мають в основному ті ж самі фізичні та хімічні характеристики та не перевищують рівнів активності, затверджених цією декларацією.

У додатках до Регламенту визначені основні вимоги до документів, що повинні заповнюватись при здійсненні перевезень: інформації про вантажоодержувача та власника радіоактивних речовин, опис джерел(ла) (типу радіоактивних відходів), включених до перевезення, декларації уповноваженої чи відповідальної особи, підтвердження компетентним органом країни вантажоодержувача того, що він узяв(прийняв) до відома цю декларацію.

У відповідності до змісту декларації (додаток I, II Регламенту) визначається норма щодо відповідальності вантажоодержувача за правильність і достовірність надаваної інформації та безпечне збереження, використання чи захоронення джерел радіації (радіоактивного відходу).

Особливо варто звернути увагу, що важливим аспектом гарантування безпечних перевезень є обов'язковість здійснення опису характеристик машини/приладу/устаткування, в якому герметизоване джерело(а) знаходиться.

Переліки компетентних органів держав-членів, що відповідальні за застосування чи виконання положень Регламенту (Євратом) № 1493/93 та будь-які зміни інформації щодо таких органів друкуються в Офіційному Журналі ЄС.

Важливою нормою Регламенту є визначення важливості співпраці компетентних органів держав-членів щодо безпеки перевезень радіоактивних речовин.

5.5.6. Перевезення радіоактивних речовин на території України (порівняльний аналіз, проблеми та рекомендації щодо їх вирішення)

Нормативно-правовими актами України, що регулюють відносини у цій сфері, є:

- Об'єднана Конвенція про безпеку поводження з відпрацьованим паливом та про

безпеку поводження з радіоактивними відходами;

- Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку»;
- Закон України «Про дозвільну діяльність у сфері використання ядерної енергії»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 15.10.2004 № 1373 «Про затвердження Положення про порядок здійснення перевезення радіоактивних матеріалів територією України»;
- Порядок державної реєстрації джерел іонізуючого випромінювання, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2000 р. № 1718;
- наказ МОЗ України «Про затвердження державних санітарних правил «Основні санітарні правила забезпечення радіаційної безпеки України» від 02.02.2005 року № 54.

Україна¹ як і ЄС² приєдналася до Об'єднаної Конвенції про безпеку поводження з відпрацьованим паливом та про безпеку поводження з радіоактивними відходами. Питанням транскордонного переміщення радіоактивних відходів присвячено статтю 27 Конвенції.

В Законі України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» визначено поняття перевезення вантажів радіоактивних матеріалів і упаковок (абзац 9 частини 1 статті 1) а також, X розділ згаданого Закону присвячено питанням перевезення джерел іонізуючого випромінювання.

В цілому, положення основоположного закону у ядерному законодавстві України – Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» – відповідають положенням *acquis communautaire* стосовно питань нагляду та контролю за перевезеннями радіоактивних речовин. А саме, поняття перевезення вантажів радіоактивних матеріалів, визначене у абзаці 9 частини 1 статті 1 Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» відповідає поняттю перевезення, визначеному в статті 2 Регламенту Ради (Євратом) 1493/93.

Положення статті 54 Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» лише частково відповідають положенням Регламенту Ради (Євратом) 1493/93, оскільки відповідно до положень вищезгаданої статті учасниками перевезення радіоактивних матеріалів є вантажовідправник та перевізник. Рекомендується у статті 54 вищезгаданого Закону передбачити визначення поняття «одержувач вантажу радіоактивних речовин» відповідно до статті 2 Регламенту Ради (Євратом) 1493/93. Положення статей 55-59 Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» не суперечать положенням Регламенту Ради (Євратом) 1493/93, зокрема, щодо необхідності отримання дозволів на перевезення радіоактивних речовин, закріплене в статті 4 Регламенту Ради (Євратом) 1493/93.

В Законі України «Про дозвільну діяльність у сфері використання ядерної енергії» визначено окремі види діяльності у сфері використання ядерної енергії, що підлягають обов'язковому ліцензуванню, серед яких, зокрема є і перевезення радіоактивних матеріалів (стаття 7). Також у згаданому Законі встановлено порядок видачі таких ліцензій (стаття 12), закріплені обов'язкові складові змісту ліцензії (стаття 14), встановлені положення щодо відмови у видачі ліцензії (стаття 13), нагляду за дотриманням умов ліцензії (стаття 15), зупинення чи анулювання дії ліцензії (стаття 16). Всі вище перераховані положення Закону України відповідають положенням Директиви 92/3/Євратом щодо отримання спеціального дозволу на здійснення перевезень радіоактивних

¹ Закон України «Про ратифікацію Об'єднаної конвенції про безпеку поводження з відпрацьованим паливом та про безпеку поводження з радіоактивними відходами» від 20.04.2000 № 1688-III.

² 2005/84/Euratom: Council Decision of 24 January 2005 approving the accession of the European Atomic Energy Community to the 'Joint Convention on the Safety of Spent Fuel Management and on the Safety of Radioactive Waste Management' (Official Journal L 030, 03/02/2005 P. 0010 – 0011).

матеріалів, а саме, статті 4 Регламенту Ради (Євратом) 1493/93.

Положення про порядок здійснення перевезення радіоактивних матеріалів територією України в цілому не суперечить положенням Регламенту Ради (Євратом) 1493/93. В Положенні визначено основні організаційні та правові засади діяльності, пов'язаної з перевезенням радіоактивних матеріалів, зокрема, щодо обов'язковості отримання ліцензії на здійснення перевезень радіоактивних матеріалів (пункт 3), безпеки транспортування радіоактивних матеріалів (пункт 4), що кореспондує відповідно до преамбули та статті 4 Регламенту Ради (Євратом) 1493/93.

В Порядку державної реєстрації джерел іонізуючого випромінювання передбачено, що кожна юридична або фізична особа, яка провадить діяльність з використанням джерел іонізуючого випромінювання, що підлягають державній реєстрації, зобов'язана подати реєстраційні картки до реєстрового центру за місцезнаходженням джерел іонізуючого випромінювання. На кожне джерело іонізуючого випромінювання заповнюється окрема реєстраційна картка (пункт 9 Порядку). Реєстрація джерел іонізуючого випромінювання у Регістрі у разі їх постачання здійснюється у такому порядку: 1) організація – постачальники джерел іонізуючого випромінювання (посередники), які провадять діяльність на території України, після придбання джерел іонізуючого випромінювання, але не пізніше ніж 10 днів з дати їх отримання подають до Головного реєстрового центру повідомлення за формою 2; 2) якщо протягом 10 днів джерел іонізуючого випромінювання було реалізовано, посередник не пізніше ніж 10 днів з дати відчуження джерел іонізуючого випромінювання надсилає повідомлення за формою 2 до Головного реєстрового центру та реєстрового центру за місцезнаходженням одержувача джерел іонізуючого випромінювання. Окрім цього визначено процедуру обліку джерел іонізуючого випромінювання (пункт 33 Порядку). Вищезазначені положення Порядку відповідають положенням статті 6 Регламенту Ради (Євратом) 1493/93.

Положення основних санітарних правил забезпечення радіаційної безпеки України в цілому відповідають положенням Регламенту Ради (Євратом) 1493/93, зокрема, підпункт 10.4. пункту 10 Правил відповідає положенням статті 4 Регламенту Ради (Євратом) 1493/93 щодо того, що передача з одного підприємства в інше будь-яких джерел іонізуючого випромінювання, у тому числі зразків після опромінення в реакторі або на прискорювачі, допускається тільки за замовленнями-заявками, погодженими з територіальними закладами державної санітарно-епідеміологічної служби МОЗ України за місцем перебування як підприємства, що передає, так і підприємства, що приймає. Не допускається передача джерела, якщо сторона, що одержує, не має Санітарного паспорта і ліцензії на використання таких ДІВ (підпункт 10.4. пункту 10 Правил).

В цілому нормативно-правові акти України, що регулюють відносини у сфері, що розглядається, не суперечать *acquis communautaire*, проте, в них не враховано положення статті 4 Регламенту Ради (Євратом) 1493/93. Отже, з метою адаптації законодавства України до законодавства ЄС рекомендується розділ 10 Основних санітарних правил забезпечення радіаційної безпеки України доповнити відповідно до статті 4 Регламенту Ради (Євратом) 1493/93 щодо того, що після досягнення домовленості про постачання (перевезення) радіоактивних речовин вантажоодержувач радіоактивних речовин зобов'язаний надіслати до компетентного органу держави-члена, до якої планується здійснити перевезення декларацію, яку складає за допомогою стандартних документів (відповідно до стандартів, визначених в додатках 1 і 2 Регламенту Ради 1493/93) у письмовому вигляді, обов'язково зазначаючи те, що він дотримується всіх відповідних вимог положень законодавства Співтовариства та норм національного законодавства. Після чого компетентний орган ставить печатку на цей документ, підтверджуючи, що декларація врахована. Одержавши декларацію з відповідною печаткою від компетен-

тного органу, вантажоодержувач надсилає її власнику герметизованих радіоактивних джерел або радіоактивних відходів, який здійснює поставку лише опісля отримання заповненої декларації.

5.5.7. Правила поставки та переміщення малих обсягів вихідних матеріалів, що розщеплюються, та виключення із них в ЄС

Визначення важливості забезпечення регулярного і в необхідній кількості постачання ядерного палива та руди в Співтовариство в ст. 2 Договору про заснування Європейського Співтовариства з Атомної Енергії було підставою прийняття нормативно-правових актів Співтовариства, що регулюють визначені вище питання. Особливо відзначалась важливість здійснення моніторингу за належним та задекларованим використанням руд, сировини і спеціальних матеріалів, що розщеплюються. На виконання ст. 74 Договору (відповідно до якого Комісія може звільнити від необхідності дотримання визначеної у Главі 6 «Поставки» розділу II «Положення по сприянню прогресу в сфері атомної енергії» Договору процедури стосовно постачань ядерних матеріалів, – при передачі, імпорті, експорті незначної кількості руди, сировини чи спеціальних речовин, що розщеплюються, в об'ємах, що використовуються для дослідницьких робіт) обов'язковим є повідомлення Агенції Євратому з поставок про будь-яке переміщення, імпорт чи експорт, що здійснюється. На підставі ст. 74 Договору було прийнято Регламент Комісії №17/66/Євратом від 29 листопада 1966 р., яким передача малих кількостей руд, вихідних матеріалів та спеціальних матеріалів, що розщеплюються, вилучається з-під дії Правил Розділу про поставки.

Предметом правового регулювання даного Регламенту є правовідносини, що виникають в сфері поставок, переміщення малих обсягів руд, вихідних речовин, що розщеплюються. Суб'єктами правовідносин, що врегульовані у даному документі є особи, що здійснюють імпорт або експорт, постачальники, що здійснюють переміщення малих обсягів руд, вихідних речовин, що розщеплюються, Агенція Євратому з поставок, Комісія. Об'єктом правовідносин, що врегульовані у даному документі є руда, вихідні матеріали, спеціальні матеріали, що розщеплюються.

У відповідності до положень даного Регламенту визначені обсяги та порядок обчислення таких обсягів поставок, переміщення руд, вихідних речовин, що розщеплюються, звітності суб'єктів, що здійснюють такі поставки до Агенції Євратому з поставок.

У відповідності до ст. 1 Регламенту Комісії №17/66/Євратом положення даного Регламенту поширюються на: переміщення та імпорт у Співтовариство матеріалів, які містять уран або торій в обсягах, що не перевищують за одним контрактом одну тону такого матеріалу з лімітом 5 тонн на рік на одного користувача стосовно кожного з цих матеріалів; експорт із Співтовариства обсягів, що не перевищують одну тону матеріалів, які містять уран або торій, з визначеним лімітом 5 тонн на рік на експортера відносно кожного з цих матеріалів; переміщення та імпорт у Співтовариство спеціальних матеріалів, що розщеплюються, в обсягах, що не перевищують 200 грамів урану-235, урану-233 чи плутонію по одному контракту з лімітом – 1000 грамів на рік на користувача.

Особи, які здійснюють імпорт або експорт, постачальники, що здійснюють переміщення малих обсягів руд, вихідних речовин, що розщеплюються, зобов'язані – відповідно до положень ст. 3 Регламенту Комісії №17/66/Євратом – надавати до Агенції Євратому з поставок квартальну звітність (протягом одного місяця з кінця кожного кварталу, на протязі якого були здійснені угоди) щодо заключних угод. До звіту в обов'язковому порядку повинна бути включена інформація про: дату підписання контракту; найменування сторін, що уклали контракт; місце, де матеріал був виготовлений; хімічну та/або фізичну природу товару; кількість у метричних одиницях 1; (в кілогра-

мах, що стосується урану чи торію, які містяться в рудах або вихідних матеріалах, і в грамах, що стосується урану-235, урану-233 чи плутонію, що містяться в спеціальних матеріалах, які розщеплюються); використання, що було чи буде, цих руд, вихідних матеріалів та спеціальних матеріалів, що розщеплюються.

Необхідно відзначити, що у ст. 3 Регламенту визначено і спосіб округлення показників ваги таких речовин до цілих чисел.

5.5.8. Поставка та переміщення малих обсягів вихідних матеріалів, що розщеплюються в Україні (порівняльний аналіз, проблеми та рекомендації щодо їх вирішення)

Нормативно-правові акти України, які спрямовані на досягнення тієї же мети, що і мета Регламенту, та стосуються того ж предмету регулювання, що і в Регламенті, є такими:

- Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку»;
- Закон України «Про видобування і переробку уранових руд»;
- Закон України «Про дозвілну діяльність у сфері використання ядерної енергії»;
- Закон України «Про ратифікацію Угоди між Україною та Міжнародним агентством з атомної енергії про застосування гарантій у зв'язку з Договором про нерозповсюдження ядерної зброї»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 № 86 «Про затвердження Порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів подвійного використання»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 18.12.96 р. № 1525 «Про затвердження положення про державну систему обліку та контролю ядерних матеріалів».

Норми Регламенту Комісії №17/66/Євратом та положення законодавства України та в цілому збігаються, а саме, мета, визначена в законодавстві України щодо створення оптимальної системи управління у сфері використання ядерної енергії, організації ведення обліку та контролю ядерних матеріалів та організації ведення обліку уранових руд та продуктів їх переробки, контролю за їх зберіганням і перевезенням, у цілому відповідає загальній меті, закріпленій у Регламенті.

Закріплений у Регламенті Комісії №17/66/Євратом принцип оптимізації правового регулювання поставок ядерних матеріалів шляхом диференційованого підходу до різних ядерних матеріалів з урахуванням їх потенційної безпеки, в законодавстві України визначений в статтях 26 Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку», статті 5 Закону України «Про видобування та переробку уранових руд», статтях 36-38 Закону України «Про ратифікацію Угоди між Україною та МАГАТЕ про застосування гарантій у зв'язку з Договором про нерозповсюдження ядерної зброї», в Нормх радіаційної безпеки України НРБУ-97.

Таким чином, в цілому законодавство України щодо поставки та переміщення малих обсягів вихідних матеріалів, що розщеплюються, не суперечить принципам Регламенту Комісії №17/66/Євратом.

5.5.9. Процедура передачі повідомлень щодо проектів інвестування у нове устаткування та щодо переобладнання об'єктів ядерної енергетики в ЄС

Регламент Комісії №1209/2000/ЄС від 8 червня 2000 р. про визначення процедур розгляду повідомлень, визначених Статтею 41 Договору про заснування Європейського Співтовариства з Атомної Енергії, був прийнятий відповідно до положень ст. 41 Договору про заснування Європейського Співтовариства з Атомної Енергії. Згідно з цим Договором суб'єкти, що здійснюють діяльність у галузях промисловості (перелік

їх міститься у додатку II до Договору про заснування Європейського Співтовариства по Атомній Енергії), зобов'язані направляти в Комісію проекти інвестування в нове устаткування та в переобладнання, які затверджені Радою ЄС за пропозицією Комісії ЄС, з врахуванням положень Регламенту Ради (Євратом) 2587/1999¹ (яким визначаються інвестиційні проекти, про які необхідно повідомляти Комісію відповідно до ст. 41 Договору про заснування Європейського Співтовариства по Атомній Енергії).

Предметом правового регулювання Регламенту Комісії №1209/2000/ЄС є відносини пов'язані з передачею повідомлень до Комісії про інвестиційні проекти в нове устаткування, зміни, переобладнання. Суб'єктами визначених у регламенті правовідносин є особи, що здійснюють діяльність у галузях промисловості (види якої перераховані у додатку II до Договору про заснування Європейського Співтовариства по Атомній Енергії). Об'єктом даних правовідносин є інвестиційні проекти.

У Регламенті Комісії № 1209/2000/ЄС визначено, що Комісії ЄС мають надаватись повідомлення щодо здійснення інвестиційних проектів у нове устаткування, його переміщення, зміни, переобладнання, особами, що здійснюють діяльність у галузях промисловості (види якої перераховані у додатку II до Договору про заснування Європейського Співтовариства по Атомній Енергії). Такі повідомлення мають здійснюватись у формі, що наведена в додатку до Регламенту Комісії № 1209/2000/ЄС. Відповідно до ст. 4 Регламенту Комісії № 1209/2000/ЄС повідомлення Комісії ЄС щодо усіх змін, які вносяться до інвестиційних проектів, є обов'язковим.

Регламент Ради (Євратом) № 2587/1999 від 2 грудня 1999 року, що визначає інвестиційні проекти, про які необхідно повідомляти Комісію у відповідності до статті 41 Договору про заснування Європейського Співтовариства з Атомної Енергії, було прийнято на виконання ст. ст. 40, 41, 42, 43 Договору про заснування Європейського Співтовариства з Атомної Енергії. Зокрема, відповідно до згаданих положень договору визначається обов'язковість повідомлення Комісії про інвестиційні проекти, що стосуються нових установок, а також про заміни чи перетворення, що відбуваються в промисловій діяльності. Предметом правового регулювання даного Регламенту є визначення інвестиційних проектів, про які необхідно повідомляти Комісію у відповідності до ст. 41 Договору про заснування Європейського Співтовариства з Атомної Енергії. Суб'єктами правовідносин, що врегульовано у даному Регламенті, є Комісія, особи чи підприємства, що беруть участь у промисловій діяльності (види такої діяльності перераховані в Додатку № II до Договору про заснування Європейського Співтовариства з Атомної Енергії). Об'єктом правовідносин, що врегульовані у даному Регламенті є інвестиційні проекти. Регламентом визначено перелік інвестиційних проектів зі специфічними цілями про здійснення яких має бути повідомлено до Комісії не пізніше ніж за три місяці до укладення з постачальниками першого контракту, чи за три місяці до початку робіт, якщо такі роботи повинні проводитись власними активами підприємства, – особами чи підприємствами, задіяними у видах промислових відносин, зазначених у Додатку II до Договору. Метою створення таких інвестиційних проектів може бути: створення виробничих потужностей; підтримка виробничих можливостей відповідно до їхніх кількісних та якісних характеристик; пряме підвищення виробничих потужностей; безпосереднє підвищення продуктивності; покращення якості виробництва; створення об'єктів для управління відпрацьованим паливом чи радіоактивними відходами, включаючи обробку, проміжне чи остаточне збереження та/або захоронення.

В обов'язковому порядку особи чи підприємства, що беруть участь у промисловій діяльності (види такої діяльності перераховані в Додатку № II до Договору про заснування Європейського Співтовариства з Атомної Енергії), зобов'язані повідомляти

¹ OJ L 315 09.12.1999 p.1

Комісії про інвестиційні проекти, метою яких є виведення з експлуатації установок, якщо витрати (що виникають безпосередньо з реалізації інвестиційних проектів) на їх здійснення (незалежно від часу коли ці витрати були понесені) перевищують відповідні граничні дані, що визначені у Додатку до Регламенту Ради (Євратом) № 2587/1999. За умов, якщо такі витрати є меншими граничних значень, повідомлення надаються у добровільному порядку. Варто відзначити, що на добровільних засадах також надаються повідомлення про проекти щодо нових установок для атомних реакторів будь-якого типу, а також про проекти, що стосуються заміни трансформації, модернізації або підвищення потужності цих установок в тому випадку, якщо витрати, що виникають безпосередньо з реалізації проектів, є нижчими за граничні значення, що визначені у Додатку до Регламенту Ради (Євратом) № 2587/1999. Інформація про визначені вище витрати надається за допомогою декларації.

Інформація, яка надається до Комісії повинна містити дані щодо: виду продукції чи діяльності та виробничих потужностей чи потужностей сховищ; загальної суми витрат за проектом; ймовірного строку виконання проекту; перспективи постачань і експлуатації установок.

5.5.10. Процедура передачі повідомлень щодо проектів інвестування у нове устаткування та переобладнання об'єктів ядерної енергетики в Україні (порівняльний аналіз, проблеми та рекомендації щодо їх вирішення)

Нормативно-правовими актами України, що регулюють відносини у цій сфері, є:

- Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку»;
- Закон України «Про інвестиційну діяльність»;
- Закон України «Про порядок прийняття рішень про розміщення, проектування, будівництво ядерних установок і об'єктів, призначених для поводження з радіоактивними відходами, які мають загальнодержавне значення» від 8 вересня 2005 року № 2861-IV;
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про Порядок затвердження інвестиційних програм і проектів будівництва та проведення їх комплексної державної експертизи» від 17 серпня 1998 року № 1308.

Спеціальних нормативно-правових актів, що регулюють інвестування в ядерній галузі у ядерному законодавстві України немає, тому в цій сфері діють загальні норми законодавства про інвестиційну діяльність, визначені у Законі України «Про інвестиційну діяльність». В цілому положення вищезгаданих нормативно-правових актів України не суперечать положенням Регламенту Комісії № 1209/2000/ЄС та Регламенту Ради (Євратом) № 2587/1999.

5.5.11. Основні стандарти захисту здоров'я працівників та населення від небезпеки, що виникає від іонізуючої радіації в ЄС

Важливою подією у Співтоваристві було прийняття 13 травня 1996 року Директиви Ради 96/29/Євратом [24], що встановлює основні стандарти безпеки для захисту здоров'я працівників та населення від небезпеки, що виникає від іонізуючої радіації, яка відмінила Директиву Ради № 80/836/Євратом¹, що регулювала дані правовідносини раніше та втратила чинність.

Директива Ради 96/29/Євратом була прийнята з урахуванням ст. ст. 2, 30, 31, 32, 33 Договору, що засновує Європейське Співтовариство з Атомної Енергії, пропозиції Комісії, висновків Європейського Парламенту, висновків Економічного та Соціального Комітету, Рекомендації № 60 Міжнародної Комісії з радіаційної безпеки. Зокрема, у ст.

¹ Official Journal L 246, 17/09/1980 P. 0001 – 0072

2 Договору, що засновує Європейське Співтовариство з Атомної Енергії було визначено, що важливим є розробка єдиних норм безпеки для захисту здоров'я працівників та населення і контроль за їх виконанням. А у ст. 30 Договору визначено основні стандарти для захисту здоров'я працівників та населення від небезпеки, що виникає від іонізуючої радіації, такі як: а) максимально допустимі дози, що гарантують достатній рівень безпеки; б) максимально допустимі рівні опромінення та забруднення; в) фундаментальні принципи медичного контролю за здоров'ям працівників.

Базові принципи захисту здоров'я працівників та населення від небезпеки, що виникає від іонізуючої радіації було визначено саме у преамбулі до Директиви Ради 96/29/Євратом. У ній, зокрема, говориться, що система радіаційного захисту діяльності засновуватись на принципах обґрунтування економічної та соціальної доцільності опромінення відносно шкоди, яку опромінення може завдати здоров'ю, оптимізації захисту та обмеження дози (держави-члени додатково забезпечують підтримання доз опромінення на рівні «так мало, наскільки це можливо досягти практично», сума доз від всієї відповідної діяльності не повинна перевищувати встановленої граничної дози) враховуючи що:

- обмеження доз повинні бути незмінними беручи до уваги певну ситуацію різних груп опромінених осіб, такі як працівники, студенти, стажери та населення;
- повинна відбуватися реалізація заходів безпеки на робочому місці;
- вищезазначені заходи повинні включати попередню оцінку такої небезпеки, класифікацію робочих місць та працівників, моніторинг зон і робочих умов та медичний контроль;
- у компетенцію Співтовариства входить вимагати від держав-членів визначити діяльність, яка призводить до високих рівнів опромінення для працівників або населення в результаті впливу природних радіаційних джерел, і, які, з точки зору радіаційного захисту, не можна ігнорувати;
- у компетенцію Співтовариства входить вимагати від держав-членів застосування відповідних заходів захисту при здійсненні діяльності, яку визнано такою, що викликає занепокоєння;
- експлуатаційний захист населення при нормальних обставинах передбачає в обов'язковому порядку встановлення державами-членами інспекційної системи для проведення перевірки радіаційного захисту населення та перевірки відповідності основним стандартам;
- існує обов'язковість проведення робіт державами-членами по запобіганню радіологічних аварій та настанню небезпечних наслідків при виникненні таких аварій на їх території,
- важливість співпраці з іншими державами-членами та третіми державами з метою сприяння забезпечення готовності та управління такими ситуаціями;
- діє відповідальність підприємства за діяльність пов'язану з радіологічним опроміненням осіб, адже, підприємство несе відповідальність за оцінку та реалізацію заходів з радіологічного захисту опромінених працівників.

Предметом правового регулювання Директиви Ради 96/29/Євратом є захист здоров'я працівників та населення від небезпеки, що виникає від іонізуючої радіації. В Директиві встановлені норми щодо захисту здоров'я працівників та населення від небезпеки, що виникає від іонізуючої радіації, з метою їх єдиної реалізації державами-членами.

Відповідно до положень Директиви Ради 96/29/Євратом суб'єктами врегульованих в даній Директиві правовідносин є: стажери, співробітники призначеної дозиметричної служби, призначений лікар-терапевт, співробітники призначені служби охорони

здоров'я на виробництві, співробітники компетентних органів держав-членів, опромінені працівники, представники громадськості, кваліфіковані експерти, контрольні групи населення, студенти, населення, Комісія.

Об'єктом правовідносин, що врегульовані у Директиві 96/29/Євратом є здоров'я працівників та населення від небезпеки, що виникає від іонізуючої радіації.

Основні визначення наведені у ст. 1 Директиви Ради 96/29/Євратом, зокрема, «опромінені працівники» – працівники, які отримали опромінення під час здійснення на підприємстві діяльності, яка охоплюється цією Директивою, і що може привести до перевищення одного з рівнів дози, які є ідентичними граничним значенням дози, що встановлені для населення; «втручання» – діяльність особи, спрямована на запобігання або зниження рівня опромінення осіб від радіаційного впливу джерел іонізуючої радіації; «природні радіаційні джерела» – джерела іонізуючої радіації, що виникають від джерел природного приземного або космічного походження.

Сфера застосування Директиви поширюється на всю діяльність, яка пов'язана з ризиком іонізуючої радіації, що випромінюється штучним джерелом або природним радіаційним джерелом.

В розділі III Директиви 96/29/Євратом визначена необхідність звітування про здійснену діяльність, яка пов'язана з ризиком іонізуючої радіації, до компетентних органів держав-членів, а також визначені види діяльності, щодо яких звітування не вимагається (зокрема, звітування не вимагається щодо кількості радіоактивної речовини, та речовин концентрація активності на одиницю маси яких не перевищує «пільгові» значення, встановлені у Додатку I до Директиви Ради 96/29/Євратом), а також перераховані умови щодо необов'язковості звітності у випадках перевищення значень визначених у Додатку I до Директиви Ради 96/29/Євратом, зокрема, щодо закритих джерел іонізуючої радіації, експлуатації електронно-променевих трубок, призначених для демонстрації візуальних образів, або інших електронних апаратів, працюючих на різності потенціалів і не перевищуючих 30 kV, матеріалів, забруднених радіоактивною речовиною, в результаті дозволених скидів, які задекларовані компетентним органом як такі, що не підлягають подальшому контролю.

Попередній дозвіл та допуск повинен отримуватись на захоронення, утилізацію або повторне використання радіоактивних речовин або матеріалів, що містять радіоактивні речовини.

Важливим аспектом є норма щодо необхідності отримання попередніх дозволів для здійснення діяльності по експлуатації та зняттю з експлуатації будь-якої установки ядерно-паливного циклу, використання та закриття уранових рудників, методичному доданні радіоактивних речовин при виробництві та виготовленні медичної продукції, споживчих товарів а також імпорту або експорту таких товарів; використання рентгену або радіоактивних джерел для промислової радіографії і т.д.

Особливою заборонною нормою є положення щодо заборони спеціального додавання радіоактивних речовин при виготовленні продуктів харчування, іграшок, ліків прикрас, косметики, при експорті та імпорті таких товарів.

Для оптимізації радіологічного захисту працівників та населення при необхідності може бути запроваджено обмеження дози (ст.7).

У ст.ст. 9-14 Директиви Ради 96/29/Євратом визначені граничні значення доз для опромінених працівників, стажерів, студентів, населення. Граничні значення доз визначені як для всього організму в цілому, так і для певних найбільш уразливих частин тіла, таких як кришталік ока, руки, передпліччя, ступені, щиколотки, шкіра.

Для певних категорій осіб, таких як стажери та студенти віком від 16 до 18 років, вагітні жінки, та жінки, які здійснюють грудне вигодовування дитини, встановлено

менші граничні значення дози опромінення, а отже, перерахованим суб'єктам законодавчо забезпечується більш високий ступінь захисту здоров'я.

У ст.12 Директиви Ради 96/29/Євратом закріплено положення щодо спеціальних дозволів на індивідуальне професійне опромінення деяких визначених працівників за виняткових обставин (крім радіологічних аварій).

Визначається, що для оцінки ефективної та еквівалентної доз опромінення використовуються значення та взаємозв'язки визначені у Директиві Ради 96/29/Євратом, проте, встановлюється можливість використання компетентними органами держав-членів і еквівалентних методів.

Захист опромінених працівників базується на заходах із: попередньої оцінки з метою визначення характеру та величини радіологічного ризику для опромінених працівників; оптимізації радіаційного захисту під час роботи; класифікації робочих місць відповідно до оцінки очікуваної річної дози та ймовірності та величини потенційного опромінення; класифікації працівників за різними категоріями; реалізації контрольних заходів відносно різних зон та робочих умов, включаючи, індивідуальний моніторинг та медичний контроль. Вкрай важливим заходом по захисту від опромінення осіб є здійснення відповідних заходів на робочих місцях відповідно до типів установок та джерел радіаційного опромінення. В Директиві визначається важливість створення компетентними органами держав-членів керівництв з класифікації контрольованих зон та зон нагляду. У Директиві визначаються категорії А і Б працівників відповідно до дози їх опромінення на рік з метою проведення якнайкращого моніторингу та контролю за їх безпекою. Зосереджується увага на важливості здійснення власниками підприємств (підприємствами) обов'язкового інформування працівників про ризики, що пов'язані з їх роботою, навчанням. Саме на власників підприємств покладено обов'язок, відповідно до положень Директиви 96/29/Євратом, щодо здійснення заходів по забезпеченню наявності на підприємстві відповідних захисних засобів, техніки та проведення перевірок їх ефективності, а також здійснення регулярного вимірювання рівнів випромінювання, та перевірки експлуатаційної надійності приладів вимірювання, правильності їх використання. Результати вимірювань документуються.

В Директиві відзначається важливість проведення поточного та, у випадку аварії, індивідуального моніторингу опромінених працівників та радіоактивно забруднених виробничих приміщень. Результати такого моніторингу реєструються та надаються відповідним органам. У відповідності до положень Директиви визначено коло осіб, яким надаються результати такого моніторингу. Це, зокрема, компетентні органи держав-членів, підприємства, працівники, призначений лікар-терапевт або відповідні служби охорони здоров'я. Недопустимою є затримка надання таких результатів контролю в разі аварійного або (випадкового) опромінення.

Медичний контроль працівників категорії А здійснюється призначеним лікарем-терапевтом, призначеною службою охорони здоров'я на підприємстві. Обов'язковим є здійснення обстеження працівника категорії А до початку роботи (щодо стану здоров'я працівника, чи дозволяє його стан здоров'я працювати з відповідними шкідливими умовами праці) та проведення щонайменше одного разу на рік періодичного медичного огляду стану здоров'я такого працівника, а також, при необхідності, здійснення медичного нагляду за працівником, що припинив працювати. Для кожного працівника категорії А ведеться медична картка.

В Директиві визначені норми щодо здійснення медичного контролю працівників при перевищеннях граничних значень дози опромінення, визначених у Директиві Ради 96/29/Євратом.

В Директиві визначається право осіб оскаржувати результати їх обстеження

Саме на держави-члени покладається обов'язок встановлення системи перевірок за радіаційною безпекою осіб, ініціювання заходів нагляду та втручання, здійснення навчання, контролю за діяльністю та професійними здібностями призначених лікарів-терапевтів, служб охорони здоров'я на підприємствах, дозиметричних служб, експертів.

При визначенні компетентним органом держави-члена необхідності задля забезпечення вищого ступеню радіаційного захисту може бути організовано діяльність спеціалізованого підрозділу з радіаційного захисту. Згаданий спеціалізований підрозділ може функціонувати для декількох установок.

В Директиві 96/29/Євратом також містяться положення щодо опромінення осіб в результаті дії природних радіаційних джерел, серед них, зокрема, визначені у ч.2 ст.40 Директиви 96/29/Євратом карстові печери, шахти, до них віднесено роботу по управлінню літаком та спричинення значного підвищення рівня опромінення матеріалами, що містять радіонукліди природного походження. Визначається важливість контролю за вищезгаданими видами діяльності щодо радіаційного опромінення працівників та впровадження заходів щодо захисту осіб від радіаційного опромінення, зниження рівнів такого випромінювання. Особлива увага при цьому зосереджується на обов'язковості моніторингу компетентними органами держав-членів за здійсненням підприємствами, що експлуатують літаки, заходів по захисту екіпажу літака від радіаційного опромінення, що є більшим за встановлену норму за рік (ст.42).

В Директиві визначається значна важливість забезпечення якомога надійнішого захисту населення від радіаційного опромінення. Відповідно до положень 96/29/Євратом компетентні органи держав-членів встановлюють правила щодо основних ступенів ризику опромінення. Важливо відзначити, що є необхідним отримання дозволу на здійснення діяльності, пов'язаної з ризиком іонізуючої радіації для населення. Обов'язковим є виконання завдань по аналізу та затвердженню планів для установок, що приводять до ризику опромінення та місць розташування таких установок, ввід (прийняття) в експлуатацію таких установок, аналіз скидів рідких радіоактивних відходів. На компетентні органи держав-членів покладається обов'язок забезпечувати те, щоб оцінка дози опромінення населення, яка виникає в результаті діяльності, пов'язаної з ризиком для населення від іонізуючої радіації, здійснювалась належним чином. В Директиві 96/29/Євратом визначається обов'язковість створення державами-членами системи інспектування дотримання в державах-членах положень даної Директиви.

У ст. 47 Директиви 96/29/Євратом визначено обов'язки підприємств, що здійснюють діяльність, яка пов'язана з ризиком іонізуючої радіації, це, зокрема: досягнення та підтримання оптимального рівня охорони навколишнього середовища та захисту населення; перевірка ефективності технічних засобів для охорони навколишнього середовища та захисту населення; проведення регулярного калібрування приборів вимірювання та регулярної перевірки їх експлуатаційної відповідності та правильного використання і т. д.

Визначена важливість залучення кваліфікованих експертів до виконання вищезгаданих обов'язків.

Кожна держава-член забезпечує врахування можливості виникнення радіологічних аварій на її території або поза межами її території. Відповідно до положень Директиви 96/29/Євратом важливим є: врахування відповідними органами (підприємствами, компетентними органами) держав-членів можливості радіологічних аварій; оцінювання просторового або тимчасового розповсюдження радіоактивних речовин у випадку можливої радіологічної аварії; оцінювання відповідного потенційного опромінення (ст.49).

Положеннями Директиви також закріплена необхідність встановлення компетен-

тими органами держав-членів планів та відповідних рівнів втручання при різних типах радіологічних аварій. Визначається необхідність проведення навчання спеціальних груп технічного та медичного втручання, а також груп охорони здоров'я. Наголошується на важливості співпраці відповідних органів щодо наведених вище питань, та наявності відповідного дієвого механізму оповіщення відповідних органів. Підприємство, яке здійснює діяльність, що пов'язана з ризиком іонізуючої радіації, зобов'язане негайно оповіщати компетентні органи держав-членів про аварію та про діяльність по ліквідації наслідків такої аварії, а також про попередню оцінку обставин та наслідків аварії та про надання допомоги працівникам та населенню. У випадку радіологічної аварії кожна держава-член є відповідальною за організацію відповідного втручання, беручи до уваги реальні характеристики такої аварії.

У Директиві 96/29/Євратом зазначена норма щодо обов'язкового здійснення радіологічного моніторингу та медичного контролю за особами, що входять до спеціальних аварійних команд втручання. Визначається обов'язковість встановлення державами-членами рівнів опромінення таких осіб (беручи до уваги технічні завдання та ризики для здоров'я). Опромінення вище спеціальних рівнів допускається тільки для добровольців, які були проінформовані про ризики, пов'язані з таким втручанням, та лише у виняткових ситуаціях.

На держави-члени покладено обов'язок здійснювати заходи по забезпеченню безпеки осіб, що зазнали тривалого опромінення в результаті наслідків радіологічної аварії, зокрема, щодо забезпечення регламентованого доступу до території або будинків, розміщених у розмежувальній зоні.

5.5.12. Основні стандарти захисту здоров'я працівників та населення від небезпеки, що виникає від іонізуючої радіації в Україні (порівняльний аналіз, проблеми та рекомендації щодо їх вирішення)

Нормативно-правовими актами України, що регулюють відносини у цій сфері, є:

- Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» від 08.02.1995 № 39/95-ВР;
- Закон України «Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання» від 14.01.1998 № 15/98-ВР;
- Закон України «Про дозвільну діяльність у сфері використання ядерної енергії» від 11.01.2000 № 1370-XIV;
- Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24.02.1994 № 4004-XII;
- наказ МОЗ України «Про затвердження державних санітарних правил «Основні санітарні правила забезпечення радіаційної безпеки України» від 02.02.2005 року № 54;
- норми радіаційної безпеки України (НРБУ-97);
- норми радіаційної безпеки України, доповнення: Радіаційний захист від джерел потенційного опромінення (НРБУ-97Д-2000).

В Законі України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» визначено пріоритетність безпеки людини та навколишнього природного середовища, права і обов'язки громадян у сфері використання ядерної енергії.

В цілому положення Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» відповідають положенням. А саме, в статтях 22, 24, 25 Закону враховані положення розділу IV Директиви 96/29/Євратом щодо встановлення системи нагляду та контролю за виконанням заходів щодо захисту людини від впливу іонізуючого випромінювання. Також врахованими є положення статті 6 Директиви 96/29/Євратом щодо основних принципів радіаційного захисту; щодо того, що величина індивідуаль-

них доз, кількість осіб, які опромінюються, та ймовірність опромінення від будь-якого з видів іонізуючого випромінювання повинні бути найнижчими за тих, що їх можна практично досягти, враховуючи економічні і соціальні фактори; щодо опромінення окремих осіб від усіх джерел та видів діяльності у підсумку не повинно перевищувати встановлених меж; щодо важливості встановлення найнижчих показників величини індивідуальних доз, кількості осіб, що опромінюються, ймовірності опромінення від будь-якого конкретного джерела іонізуючого випромінювання за нормами, правилами і стандартами з радіаційної безпеки з урахуванням економічних і соціальних умов держави (статті 4, 5 Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» кореспондуються із статтею 6 Директиви 96/29/Євратом). Окрім цього в згаданому Законі (статті 26, 29 Закону) враховано положення статей 4, 5 Директиви 96/29/Євратом щодо дозвільного принципу використання ядерних установок та джерел іонізуючого випромінювання. В статті 36 Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» визначено, що персонал повинен проходити обов'язкові медичні огляди (попередній – під час прийняття на роботу і періодичні – протягом трудової діяльності), а особи, у яких визначено захворювання, зазначене в переліку медичних протипоказань щодо допуску до роботи з джерелами іонізуючого випромінювання, до роботи на ядерних установках і з джерелами іонізуючого випромінювання не допускаються – це положення кореспондується з III розділом Директиви 96/29/Євратом.

Проте, ст. 37 Директиви 96/29/Євратом стосовно встановлення процедури оскарження рішень щодо результатів медичного контролю опромінених працівників, здійснених відповідно до ст.ст. 32,33, 35 Директиви 96/29/Євратом, не врахована у Законі України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку». Рекомендується доповнити ст. 36 Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» стосовно права осіб на оскарження рішень щодо результатів медичного контролю опромінених працівників.

Закон України «Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання», прийнятий з метою правового регулювання питань забезпечення захисту життя, здоров'я та майна людей від негативного впливу іонізуючого випромінювання, спричиненого практичною діяльністю, а також у випадках радіаційних аварій, шляхом виконання запобіжних та рятувальних заходів і відшкодування шкоди.

В цілому положення Закону України «Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання» [144] відповідають положенням Директиви 96/29/Євратом, а саме: щодо визначень понять втручання, рівня втручання, ефективної дози опромінення, опромінення, професійного опромінення (положення статті 1 Закону кореспондуються із положеннями статті 1 Директиви 96/29/Євратом); щодо права людини на забезпечення захисту від впливу іонізуючого випромінювання (стаття 3 Закону кореспондується із статтями 38, 43 Директиви 96/29/Євратом); щодо встановлення основних меж опромінення населення (стаття 5 Закону кореспондується із статтею 45 Директиви 96/29/Євратом); щодо встановлення основних дозових меж опромінення персоналу, зокрема, щодо максимальної ефективної дози опромінення на рік – 50 мілізівертів (стаття 6 Закону кореспондується із статтею 9 Директиви 96/29/Євратом); щодо залучення осіб до ліквідації радіаційних аварій лише на добровільних засадах (стаття 7 кореспондується із ст. 52 Директиви 96/29/Євратом); щодо рівнів втручання у разі радіаційних аварій (стаття 8 кореспондується із статтями 49-51 Директиви 96/29/Євратом); щодо оцінки стану захисту людини від впливу іонізуючого випромінювання (стаття 11 кореспондується із статтею 45 Директиви 96/29/Євратом); щодо обов'язку фізичних та юридичних осіб щодо захисту людини від впливу іонізуючого випромінювання під час

здійснення практичної діяльності (стаття 13 кореспондується із статтею 47 Директиви 96/29/Євратом – врахована частково); щодо обов'язку юридичних і фізичних осіб щодо захисту людини у випадках радіаційних аварій (стаття 14 кореспондується із статтями 48-51 Директиви 96/29/Євратом); щодо забезпечення захисту людини від впливу радіонуклідів, що містяться в продуктах харчування, продовольчій сировині та питній воді (стаття 16 кореспондується із статтею 6 Директиви 96/29/Євратом – враховано частково); щодо системи контролю та обліку доз опромінення населення (стаття 18 кореспондується із статтями 43, 45 Директиви 96/29/Євратом).

Проте, п. 5 статті 6 Директиви 96/29/Євратом враховано у статті 16 Закону України «Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання» частково, адже, у відповідності до пункту 5 статті 6 Директиви 96/29/Євратом визначено, що держави-члени не дозволяють спеціальне додання радіоактивних речовин при виготовленні продуктів харчування, іграшок, особистих прикрас та косметики, а також імпорту або експорту таких товарів, а у статті 16 Закону України містяться положення лише про забезпечення захисту людини від впливу радіонуклідів, що містяться в продуктах харчування, продовольчій сировині та питній воді.

Закон України «Про дозвільну діяльність у сфері використання ядерної енергії» визначає правові та організаційні засади дозвільної діяльності у сфері використання ядерної енергії, а також загальні положення регулювання суспільних відносин, що виникають під час її здійснення. Положення Закону, зокрема, стаття 7 в цілому не суперечить положенням статей 4, 5 Директиви 96/29/Євратом.

В Законі України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» [145] врегульовано суспільні відносини, які виникають у сфері забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя, визначено права і обов'язки державних органів, підприємств, установ, організацій та громадян, встановлено порядок організації державної санітарно-епідеміологічної служби і здійснення державного санітарно-епідеміологічного нагляду в Україні. Положення Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» відповідають положенням Директиви 96/29/Євратом, а саме, статті 23, 30, 33, 48 щодо забезпечення радіаційної безпеки відповідають статтям 23, 47, 48 Директиви 96/29/Євратом.

Для Основних санітарних правил забезпечення радіаційної безпеки України поширюється на всі види виробничої діяльності, а також на всі ситуації втручання, в умовах яких відбувається чи може відбуватися опромінення людини на виробництві та/або в побуті будь-якими джерелами природного та/або штучного походження. В цілому положення даних правил не суперечать положенням Директиви 96/29/Євратом, зокрема, розділ 8 Правил відповідає положенням статей 38, 43 Директиви 96/29/Євратом, розділ 13 Правил відповідає положенням статей 49-52 Директиви 96/29/Євратом щодо запобігання радіаційним аваріям та ліквідації їх наслідків, розділ 14 Правил відповідає статті 47 Директиви 96/29/Євратом щодо дозиметричного контролю на підприємствах, проте, пункти b і d частини 1 статті 47 Директиви 96/29/Євратом щодо обов'язку підприємств перевіряти ефективність технічних засобів для охорони навколишнього середовища та захисту населення, а також проведення регулярного калібрування приборів вимірювання та регулярної перевірки їх експлуатаційної відповідності та правильного використання не враховані у розділі 14 Основних санітарних правил забезпечення радіаційної безпеки України. Зважаючи на те, що дані положення є важливим заходом радіаційної безпеки, рекомендується передбачити у розділі 14 Основних санітарних правил забезпечення радіаційної безпеки України положення щодо обов'язку підприємств перевіряти ефективність технічних засобів для охорони навколишнього середовища та захисту населення, а також проведення регулярного калібрування приборів

вимірювання та регулярної перевірки їх експлуатаційної відповідності та правильного використання.

Норми радіаційної безпеки України (НРБУ-97), Норми радіаційної безпеки України, доповнення: Радіаційний захист від джерел потенційного опромінення (НРБУ-97Д-2000) частково відповідають положенням Директиви 96/29/Євратом. В п.5 НРБУ-97, в якому встановлено вікові та статеві обмеження щодо персоналу, який підпадає під опромінення, встановлено, що «Особи, молодші за 18 років, не допускаються до роботи з джерелами іонізуючого випромінювання», що встановлює вищий ступінь захисту молоді ніж, визначено у статті 39 Директиви 96/29/Євратом, оскільки відповідно до положень даної статті умови опромінення та експлуатаційний захист студентів та стажерів віком між 16 та 18 років є еквівалентними захисту опромінених працівників категорії В. Отже, в ЄС допускається залучення до роботи з джерелами іонізуючого випромінювання молодь віком 16 років і старше.

Врахованими є положення статі 17 Директиви 96/29/Євратом щодо визнання необхідності використання таких принципів експлуатаційного захисту працівників, що опромінюються: попередня оцінка з метою визначення характеру та величини радіологічного ризику для опромінених працівників та реалізації оптимізації радіаційного захисту під час всіх робочих умов, класифікація робочих місць на різні сфери, де необхідно, відповідно до оцінки очікуваної річної дози та ймовірності та величини потенційного опромінення, класифікація працівників на різні категорії, реалізація контрольних заходів та моніторингу відносно різних зон та робочих умов, включаючи, де необхідно, індивідуальний моніторинг, медичний контроль. В підпункті 5.7. пункту 5 НРБУ-97 визначено наступні засоби експлуатаційного захисту персоналу, що підпадає під опромінення: здійснення систематичного контролю за радіаційною обстановкою на робочих місцях, приміщеннях, території, у санітарно-захисних зонах та зонах спостереження, а також за викидами і скидами радіоактивних речовин; здійснення контролю і обліку індивідуальних доз опромінення персоналу; організація проведення періодичних медичних оглядів персоналу; регулярне інформування персоналу щодо рівнів іонізуючого випромінювання на робочих місцях та значення отриманих ним доз опромінення. В п. 1.7 НРБУ-97 встановлено, що «Радіаційна безпека та протирадіаційний захист стосовно практичної діяльності будуються з використанням наступних основних принципів, а саме, рівні індивідуальних доз та/або кількість опромінюваних осіб по відношенню до кожного джерела випромінювання повинні бути настільки низькими, наскільки це може бути досягнуто з врахуванням економічних та соціальних факторів (принцип оптимізації)», що відповідає положенням статті 6 Директиви 96/29/Євратом, в якій визначено, що кожна держава-член забезпечує в контексті оптимізації всі дози опромінення необхідні підтримувати згідно з принципом «так мало, наскільки це можна досягти практично», враховуючи економічні та соціальні фактори. Положення п. 4.3 НРБУ-97, в яких встановлено: «Нормами радіаційної безпеки встановлюються такі категорії осіб, які зазнають опромінювання: категорія А (персонал) – особи, які постійно чи тимчасово працюють безпосередньо з джерелами іонізуючих випромінювань; категорія Б (персонал) – особи, які безпосередньо не зайняті роботою з джерелами іонізуючих випромінювань, але у зв'язку з розташуванням робочих місць в приміщеннях та на промислових майданчиках об'єктів з радіаційно-ядерними технологіями можуть отримувати додаткове опромінення» – не суперечить положенням статті 21 Директиви 96/29/Євратом, в якій визначено, що для цілей моніторингу та контролю, встановлюються розрізнення між наступними двома категоріями опромінених працівників: категорія А: опромінені працівники, які отримують ефективну дозу більшу, ніж 6 mSv на рік, або еквівалентну дозу більшу ніж визначену у Додатку II до

даної директиви (>NUM>3 >DEN>10) граничного значення дози для кришталіка ока, шкіри та кінцівок, що встановлені у статті 9; категорія В: опромінені працівники, яких не Були класифіковані як опромінені працівники категорії А. В українському законодавстві персонал також розподілений на дві категорії, але не за принципом отримання ним доз, що перевищують заздалегідь встановлену межу, а через відношення їх до роботи з джерелами іонізуючого випромінювання (безпосередньо зайняті або безпосередньо не зайняті такими роботами). Положення статті 21 Директиви 96/29/Євратом кореспондується із пунктами 4 та 5 НРБУ-97. Однак, в статті 5 НРБУ-97 встановлено, що «Індивідуальний дозиметричний контроль, у конкретних для кожного випадку обсягах є обов'язковим для осіб, у яких річна ефективна доза опромінення може перевищувати 10 мЗв за рік», що суперечить положенням статті 21 Директиви 96/29/Євратом, в якій визначено, що стосується індивідуального моніторингу, то за Директивою він обов'язковий для усіх працюючих, віднесених до категорії А, тобто для працівників, які отримують індивідуальну ефективну дозу опромінення більшу за 6 мЗв за рік. На відміну від Директиви, українське законодавство визначає обов'язковість індивідуального дозиметричного контролю для осіб, у яких річна ефективна доза опромінення може перевищувати 10 мЗв за рік. Рекомендується привести українське законодавство у відповідність до цих положень.

5.5.13. Правове регулювання питань нерозголошення відомостей, що падають під режим секретності в сфері ядерної енергетики в ЄС

Регламент Ради ЄС №3 від 31 липня 1958 року, що забезпечує виконання ст. 24 Договору, який засновує Європейське Співтовариство з Атомної Енергії, був прийнятий відповідно до ст. ст. 24,25, 217¹ Договору про заснування Європейського Співтовариства з Атомної Енергії. У відповідності до вказаних статей визначені умови, при яких відомості (розголошення яких може нанести збитки інтересам оборони однієї чи декількох держав-членів), що отримуються Співтовариством в результаті виконання програми досліджень, підпадають під режим секретності.

Предметом правового регулювання Регламенту є відносини, пов'язані із визначенням ступенів безпеки та заходів безпеки, що застосовуються до інформації, яку отримує Співтовариство Відповідно до ст. 1 Регламенту Ради ЄС №3 від 31 липня 1958 року інформація, про яку йдеться мова називається Класифікованою Інформацією Євратому (КІЄ). Поняття КІЄ поширюється на звіти, дані, документи, і ін. інформацію, розкриття якої наносить шкоду інтересам оборони однієї чи більше держав-членів. Суб'єктами правовідносин, що пов'язані із визначенням ступенів безпеки та заходів безпеки є: Комісія, комітети, організації, установи і служби Співтовариства; Служба безпеки Співтовариства, співробітники Служби Безпеки; органи, відповідальні за застосування заходів безпеки в державах-членах; спільні підприємства; особи та підприємства, визначені у ст. 196 Договору про заснування Європейського Співтовариства з Атомної Енергії. Об'єктом правовідносин, що врегульовано у Регламенті Ради ЄС №3 від 31 липня 1958 року, є Класифікована Інформація Євратому.

Важливо відзначити, що в Співтоваристві, відповідно до положень ст. 6 Регламенту Ради ЄС №3 від 31 липня 1958 року діє, заснована Комісією ЄС, – Служба безпеки. До її повноважень, зокрема, належить: координація та забезпечення загального застосування заходів безпеки; нагляд за застосуванням цих заходів в організаціях, комітетах та службах Співтовариства; право на отримання даних перевірки національними органами застосування заходів безпеки на території держав-членів; при необхідності, виконання перевірки самостійно при сприянні та співробітництві з національними ор-

¹ Стаття втратила чинність

ганами і ін.

На рівні держав-членів (на виконання положень Регламенту Ради ЄС/АЕ №3 від 31 липня 1958 року) діють призначені державами-членами офіційні органи, що є відповідальними за застосування або забезпечення виконання заходів безпеки на їх територіях.

У кожній організації, службі чи установі Співтовариства, де робота пов'язана з КІЄ, працює відповідальна особа Служби Безпеки – «Співробітник Служби Безпеки», яка відповідає за: обов'язкову реєстрацію категорій КІЄ «Еура – цілком таємно» та «Еура – таємно»; належне ведення реєстру всіх осіб по категоріях, що мають право доступу до КІЄ; проведення інструктажу осіб, що мають право доступу до КІЄ, стосовно вимог безпеки; забезпечення застосування фізичних заходів безпеки.

Варто відзначити, що КІЄ у ЄС класифікують відповідно до шкали категорій безпеки саме щодо наслідків несанкціонованого розголошення інформації на: Еура – цілком таємно (дуже серйозні наслідки для оборонних інтересів однієї чи більше держав-членів); Еура – таємно (серйозні наслідки для оборонних інтересів однієї чи більше держав-членів); Еура – конфіденційно (наносить шкоду оборонним інтересам однієї чи більше держав-членів); Еура – доступ обмежений (впливає на оборонні інтереси однієї чи більше держав-членів, проте, має, менший ступінь безпеки, ніж «Еура – конфіденційно».

Згідно з положеннями ст. 11 Регламенту повноваження щодо наведеної класифікації КІЄ належать Комісії ЄС.

Доступ та одержання КІЄ мають лише ті особи, які мають необхідність у одержанні такої інформації при виконання службових обов'язків та уповноважені на це належним чином. Лише доступ до КІЄ, що відноситься до категорії безпеки «Еура – доступ обмежений» не потребує санкціонування.

У ст. 15 Регламенту Ради ЄС/АЕ №3 від 31 липня 1958 року визначено норми ЄС щодо надання повноважень особам, що працюватимуть з КІЄ. Зокрема, передбачено, що такі особи повинні проходити перевірку (порядок та процедура проходження визначені у ст.16) та отримати інструкції щодо правил безпеки (процедури отримання інструкцій у ст.17). Повноваження, надані уповноваженими на те органами – Службою Безпеки чи державою-членом, – визнаються всіма органами Співтовариства та всіма державами-членами. Реєстр осіб, яким надано право доступу до КІЄ категорій «Еура – цілком таємно» та «Еура – таємно», в обов'язковому порядку ведеться офіційними органами держав-членів, що відповідають за заходи безпеки КІЄ, та Службою Безпеки. Особливі норми щодо візитів та обміну інформацією службових осіб з метою обговорення чи отримання КІЄ категорій «Еура – цілком таємно» та «Еура – таємно» визначено у ст. 18 Регламенту. Зокрема, відзначено, що між такими органами чи особами (які володіють інформацією КІЄ) укладається попередня угода, в якій визначається умова про надсилання керівником органу, в якому працює особа, що здійснюватиме візит, документу, завіреного належним чином Співробітником Служби Безпеки, в якому зазначаються причина візиту та всі особисті деталі, по яких можна ідентифікувати відвідувача та (при необхідності рівень) його повноважень.

У ст. 19 Регламенту визначено досить суворі норми щодо нанесення позначок на документи, що містять КІЄ. Зокрема, на документи категорії безпеки «Еура – цілком таємно», «Еура – таємно» та «Еура – конфіденційно» обов'язково повинні бути представлені печатки зверху і знизу кожної сторінки, та ці сторінки повинні бути пронумеровані. Менш суворі норми щодо нанесення позначок на документи, що містять КІЄ, категорії «Еура – доступ обмежений», зокрема, достатнім є поставлення печатки чи друк слів «Еура – доступ обмежений» тільки у верхній частині кожної сторінки, а у

випадку, якщо такий документ переплетений одним томом – тільки у верхній частині першої сторінки цього тому. Особливі норми щодо копіювання документів КІЄ категорій «Eura – цілком таємно» та «Eura – таємно» записано у ст. 20 Регламенту, зокрема, процедура репродукування КІЄ категорій «Eura – цілком таємно» у випадку передачі КІЄ відповідно до ст. 24 Договору про заснування Європейського Співтовариства з Атомної Енергії, продається тільки за згодою Служби Безпеки та у випадку передачі КІЄ відповідно до ст. 25 Договору про заснування Європейського Співтовариства з Атомної Енергії, за згодою держави-члена, яка є першоджерелом КІЄ. Для репродукування КІЄ категорії «Eura – таємно» в обов'язковому порядку повинен бути проінформований співробітник Служби Безпеки підприємства чи органу, що володіє КІЄ.

Приміщення, в яких зберігаються документи КІЄ категорій «Eura – цілком таємно», «Eura – таємно» та «Eura – конфіденційно», мають контролюватись та бути доступними лише для осіб, що мають право входу до них (ст.21). В даному Регламенті зосереджується увага на тому, що документи КІЄ категорій «Eura – цілком таємно» в обов'язковому порядку повинні зберігатися в армованих охоронних шафах під замком з потрійною комбінацією, а КІЄ «Eura – таємно» та «Eura – конфіденційно» – в армованих чи укріплених сталлю шафах, замковий механізм яких регулярно перевіряється. Документація КІЄ категорії «Eura – доступ обмежений» зберігається таким чином, щоб особи, що не мають на те повноважень, не могли отримати до неї доступ (ст.22). Всі КІЄ категорій «Eura – цілком таємно» та «Eura – таємно» мають спеціальну процедуру реєстрації (ст.23).

У Регламенті також містяться положення щодо обігу КІЄ, особлива увага при цьому приділяється питанням уникнення (запобігання) будь-якого витоку інформації. Зокрема, визначається, що документи КІЄ категорій «Eura – цілком таємно», «Eura – таємно» та «Eura – конфіденційно», що відправлені за межі приміщення їх постійного зберігання, повинні бути поміщені у два конверти, при цьому саме і лише на внутрішньому конверті повинні бути помітки (відмітки) про категорію безпеки КІЄ, яка надсилається; документи КІЄ категорії «Eura – цілком таємно» при відправленні за кордон, повинні переправлятися дипломатичною поштою під наглядом кур'єра у супроводі іще однієї людини, КІЄ категорій «Eura – таємно» та «Eura – конфіденційно» – дипломатичною поштою (ст.25); щодо обігу КІЄ в межах держав-членів в Регламенті визначено більш м'якіші норми, зокрема, визначається можливість направлення КІЄ категорій «Eura – таємно» та «Eura – конфіденційно» в межах держав-членів може бути відправлена поштою як зареєстрований лист (ст.26). В Регламенті визначається, також, заборона щодо передачі КІЄ категорій «Eura – цілком таємно», «Eura – таємно» та «Eura – конфіденційно» телекомунікаційними засобами незашифрованим текстом, особливо, відзначено, що КІЄ категорії «Eura – цілком таємно» може передаватись засобами телекомунікацій лише у екстрених випадках при абсолютній необхідності (ст.28).

Знищення КІЄ проводиться шляхом спалювання, подрібнювання чи розрізування на дрібні шматочки, на знищення КІЄ категорій «Eura – цілком таємно» та «Eura – таємно» обов'язковим є отримання попереднього дозволу від органів, уповноважених приймати рішення щодо їхньої класифікації, а процес знищення КІЄ таких категорій проходить (відбувається) в присутності Співробітника Служби Безпеки чи особи, що призначена нею для цієї мети, опісля чого дана особа складає звіт. Засоби, що репродукують КІЄ (рукописні замітки, негативи плівки і т.п.) знищуються відповідно до інструкцій, що надаються Співробітником Служби Безпеки (ст.29).

Відповідно до положень ст. 32 Регламенту кожна особа, що була проінструктована відповідно до положень даного Регламенту, та яка виявила чи припускає, що відбулося

порушення норм щодо заходів безпеки, зобов'язана негайно повідомити про такі порушення Співробітника Служби Безпеки чи хоча б керівника відділу, в якому дана особа працює.

5.5.14. Правове регулювання питань нерозголошення відомостей, що падають під режим секретності в сфері ядерної енергетики в Україні (порівняльний аналіз, проблеми та рекомендації щодо їх вирішення)

Нормативно-правовими актами України, що регулюють відносини у цій сфері, є:

- Закон України «Про інформацію»;
- Закон України «Про державну таємницю»;
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Інструкції про порядок обліку, зберігання і використання документів, справ, видань та інших матеріальних носіїв інформації, які містять конфіденційну інформацію, що є власністю держави» від 27 листопада 1998 року № 1893.

Закон України «Про інформацію» закріплює право громадян України на інформацію, закладає правові основи інформаційної діяльності. Положення Закону не суперечать положенням Регламенту Ради ЄСAE №3, зокрема, положення статті 30 Закону, яке стосується інформації з обмеженим доступом, відповідає положенням преамбули Регламенту Ради ЄСAE №3, в якому встановлено пріоритетність забезпечення безпеки держав-членів щодо інформації, розкриття якої наносить шкоду інтересам оборони однієї чи більше держав-членів.

Закон України «Про державну таємницю» в цілому відповідає положенням Регламенту Ради ЄСAE №3. Зокрема, положення статті 5 Закону України «Про державну таємницю», в яких передбачено, що спеціально уповноваженим органом державної влади у сфері забезпечення охорони державної таємниці є Служба безпеки України, відповідає положенням Регламенту Ради ЄСAE №3 щодо призначення кожною державою-членом на території, що перебуває в рамках її юрисдикції, офіційного органу, відповідального за застосування або за забезпечення виконання заходів безпеки по КІЄ. Розділ IV Закону України «Про державну таємницю», в якому закріплено пріоритети захисту конфіденційності і таємної інформації, що є власністю держави, відповідає положенням преамбули Регламенту Ради ЄСAE №3, в якому встановлено пріоритетність забезпечення безпеки держав-членів щодо інформації, розкриття якої наносить шкоду інтересам оборони однієї чи більше держав-членів. Ст.21 Закону України «Про державну таємницю» передбачає права режимно-секретних органів щодо перевірки дотримання режиму секретності, що відповідає положенням Регламенту Ради ЄСAE №3 щодо негайного реагування на порушення регламенту з безпеки, які можуть трапитись або мали місце.

В Інструкції про порядок обліку, зберігання і використання документів, справ, видань та інших матеріальних носіїв інформації, які містять конфіденційну інформацію, що є власністю держави, визначається обов'язковий для всіх центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності порядок обліку, зберігання, використання та знищення документів, справ, видань, магнітних та інших матеріальних носіїв інформації, які містять конфіденційну інформацію, що є власністю держави. П.34 Інструкції визначає порядок доступу до документів з грифом «Для службового користування», що відповідає положенням Регламенту Ради ЄСAE №3 щодо Встановлення порядку доступу до КІЄ та її одержання. Також, п.55 Інструкції, в якому визначено заходи фізичного захисту конфіденційності та секретності інформації, відповідає положенням Регламенту

Ради ЄСАЕ №3 щодо запровадження фізичних засобів захисту КІС.

В цілому положення законодавства України з питань нерозголошення відомостей, що підпадають під режим секретності в сфері ядерної енергетики відповідають положенням Регламенту Ради ЄСАЕ №3. Проте, на даному етапі доцільним є врегулювати питання захисту інформації у ядерній галузі України в спеціальному нормативно-правовому акті.

5.5.15. Інформування широкої громадськості про заходи з охорони здоров'я, що мають вживатися, та дії, які повинні виконуватися у випадку радіаційної аварії, в ЄС

Основним нормативним актом в ЄС, що визначає порядок здійснення державами-членами заходів і процедур для інформування широкого загалу громадськості щодо оперативного захисту здоров'я людей у випадку радіологічної небезпеки, є Директива Ради 89/618/Євратом¹. Директива була прийнята відповідно до положень ст. 31 Договору про заснування Європейського Співтовариства з Атомної Енергії, Конвенції про оперативне оповіщення про ядерну аварію МАГАТЕ², пропозиції Комісії ЄС, висновків Європейського Парламенту, Комітету з Економічних та Соціальних питань. В цих нормативних актах та документах, зокрема, визначається важливість: прогнозування дій по співпраці компетентних органів, підприємств з населенням у випадку радіаційної аварії; інформування населення та проведення просвітницької роботи по заходах безпеки на випадок ядерної аварії; захисту робітників і населення від загрози, яка виникає в зв'язку з іонізуючим випромінюванням; обов'язковість отримання працівниками, які зазнають дії радіації, адекватної інформації про радіаційний захист.

Важливо звернути увагу на те, що в Директиві Ради (Євратом) №89/618/Євратом є посилання на статті Директиви Ради № 80/836/Євратом, яка хоч і втратила чинність, та була замінена на Директиву Ради № 96/29/Євратом про основні стандарти безпеки для захисту здоров'я працівників та населення від небезпеки, яка виникає від іонізуючої радіації. Предметом правового регулювання даної Директиви є відносини щодо інформування широкої громадськості про заходи охорони здоров'я, що мають вживатися та дії, які повинні виконуватись у випадку радіаційної аварії. Суб'єктами правовідносин, що врегульовані у даній Директиві є: населення (яке може постраждати у випадку радіаційної аварії, населення, яке постраждало внаслідок радіаційної аварії), особи, які не входять до штату підприємств, діяльність яких пов'язана з можливістю радіоактивного опромінення, але можуть залучатись до організації термінової допомоги у випадку радіаційної аварії, держави-члени, компетентні органи держав-членів, Комісія. Об'єктом правовідносин, що врегульовані у даному документі є інформація про радіаційну аварію (факт аварії, про заходи охорони здоров'я населення, яке може постраждати (або постраждало) у випадку такої аварії).

Основні визначення, що застосовуються в даній Директиві, наведені у ст.ст.2-4 Директиви Ради 89/618/Євратом. Це, зокрема, поняття «радіаційна аварія», «значний викид радіоактивного матеріалу», «перевищуючі допустимі рівні радіації, які можуть завдати шкоду здоров'ю населення», «населення, яке може постраждати у випадку радіаційної аварії», «населення, яке постраждало внаслідок радіаційної аварії». На особливу увагу заслуговує визначення поняття «радіаційна аварія» – ситуація, що настає після

¹ Багато положень Директиви Ради 89/618/Євратом дублюють норми Конвенції про оперативне оповіщення про ядерну аварію МАГАТЕ яка застосовується у разі неконтрольованих викидів радіоактивних речовин з будь-якого джерела, незалежно від його походження і місцезнаходження, якщо ці викиди з огляду на радіаційну безпеку можуть мати значення для іншої держави), зокрема, наприклад, перелік установок, наведений у ст.1 Конвенції є ідентичним переліку наведеному у ч. 2 ст. 2 Директиви Ради 89/618/Євратом.

² Proposal for a Council Decision approving the conclusion of the Convention on the Early Notification of a Nuclear Accident/* COM/2004/0560 final */.

аварії на: ядерному реакторі, будь-якій іншій установці з ядерним паливним циклом, установки по переробці радіоактивних відходів, місця зберігання ядерного палива або радіоактивних відходів, транспортування ядерного палива, радіоактивних відходів, виробництво, використання, зберігання, утилізація і транспортування радіоізотопів для сільськогосподарських, промислових, медичних та пов'язаних з ними наукових та дослідницьких цілей, використання радіоізотопів для генерування енергії в космічних апаратах – коли відбувається чи може відбутись значний викид радіоактивного матеріалу; виявлення на власній території або поза її межами перевищуючі допустимі рівні радіації, які можуть завдати шкоди здоров'ю населенню у цій державі-члені; або аварій, які можуть спричинити чи спричиняють ситуацію коли відбувається чи може відбутись значний викид радіоактивного матеріалу; або інших аварій, що спричинили або можуть спричинити значний викид радіоактивного матеріалу. Відповідно до положень ст. 3 поняттями «значний викид радіоактивного матеріалу» та «перевищуючі допустимі рівні радіації, які можуть завдати шкоду здоров'ю населення», визначаються ситуації, коли населення може отримати дози радіоактивного опромінення, що перевищують допустимі норми, які визначені у нормативно-правових актах Співтовариства.

На питаннях важливості надання попереджувальної інформації про заходи щодо охорони здоров'я та дії у випадку радіаційної аварії населенню, яке може постраждати у випадку радіаційної аварії, зосереджена увага у ст. 5 Директиви 89/618/Євратом. Зокрема, відзначається, що така інформація повинна регулярно поновлюватись (у випадку значних її змін) та розповсюджуватись, бути постійно доступною, та передаватись населенню без попереднього запиту. Необхідно відзначити, що в обов'язковому порядку така інформація повинна містити положення, визначені у Додатку I Директиви 89/618/Євратом про: радіоактивність та її вплив на людей і довкілля; типи радіаційних аварій та їх наслідки для населення і навколишнього середовища; аварійні заходи, передбачені для попередження, захисту і допомоги населенню у випадку радіаційної аварії; дії населення у випадку радіаційної аварії.

Важливе значення у справі безпеки та охорони здоров'я населення у випадку радіаційної аварії є здійснення негайного інформування про: тип аварії, що сталася (походження, масштаб і можливий розвиток); поради щодо захисту залежно від типу аварії щодо обмеження споживанні певних видів харчових продуктів, що можуть бути забруднені, правила гігієни та дезактивації, використання захисних речовин, порядок евакуації та при необхідності супроводжуватись спеціальними попередженням для певних груп населення; оголошення, що рекомендують виконувати інструкції або вимоги компетентних органів; також, по можливості визначена вище інформація повинна доповнюватись нагадуванням основних фактів про радіоактивність і її вплив на людей і довкілля. (Поради, інформація, рекомендації, телевізійне і радіо оповіщення) (Додаток № II до Директиви 89/618/Євратом).

У відповідності до положень ст. 7 Директиви 89/618/Євратом обов'язковим є надання адекватної і регулярно поновлюваної інформації про застережні заходи та можливий вплив на здоров'я осіб, які не входять до штату установок або не залучені до діяльності пов'язаної з радіоактивним випромінюванням, але можуть залучатись до організації термінової допомоги у випадку радіаційної аварії.

Відповідно до положень Директиви 89/618/Євратом відповідальність за виконання положень Директиви покладається на держави-члени ЄС, в обов'язковому порядку на вимогу Комісії ЄС надається інформація про дотримання державами-членами положень Директиви.

5.5.16. Інформування широкої громадськості про заходи з охорони здоров'я, що мають вживатися, та дії, які повинні виконуватися у випадку радіаційної аварії в Україні (порівняльний аналіз, проблеми та рекомендації щодо їх вирішення)

Нормативно-правовими актами України, що регулюють відносини у цій сфері, є:

- Конвенція про оперативне оповіщення про ядерну аварію;
- Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку»;
- Закон України «Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання»;
- Закон України «Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 03.08.2001 № 1198 «Про Єдину державну систему запобігання та реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру»;
- наказ МОЗ України «Про затвердження державних санітарних правил «Основні санітарні правила забезпечення радіаційної безпеки України» від 02.02.2005 року № 54.

Конвенція про оперативне оповіщення про ядерну аварію [146] застосовується у разі неконтрольованих викидів радіоактивних речовин з будь-якого джерела, незалежно від його походження і місцезнаходження, якщо ці викиди з огляду на радіаційну безпеку можуть мати значення для іншої держави. Відповідно до положень даної Конвенції про будь-яку аварію де б вона не сталася (на землі, на морі, в космосі), країни, що приєдналися до Конвенції зобов'язані сповіщати усі зацікавлені країни.

В Законі України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» визначено поняття радіаційної аварії, що відповідає визначенню даного поняття у статті 2 Директиви 89/618/Євратом. У статті 5 вищезгаданого закону закріплено положення щодо відкритості і доступності інформації, пов'язаної з використанням ядерної енергії, у статті 10, визначені права громадян та їх об'єднань на одержання інформації у сфері використання ядерної енергії та радіаційної безпеки, окрім цього у статті 24 закріплено обов'язок органів державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки оперативно оповіщати через засоби масової інформації про радіаційні аварії на території України, а також за її межами у разі можливості трансграничного перенесення радіоактивних речовин, що відповідають положенням статей 5, 6 і додатків I та II Директиви 89/618/Євратом.

Закон України «Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання» містить норми щодо права людини на отримання інформації щодо рівнів опромінення людини та заходів захисту від впливу іонізуючого випромінювання в місцях їх проживання чи роботи від відповідних органів виконавчої влади, до відання яких належать функції захисту людини від впливу іонізуючого випромінювання згідно з законодавством України (стаття 4 Закону), що відповідає положенням статей 5 і 6 Директиви 89/618/Євратом. Окрім цього, положення статті 7 Закону щодо того, що залучення осіб до ліквідації радіаційних аварій та їх наслідків допускається лише на добровільних засадах, за контрактом, в якому повинна зазначатися можлива доза опромінення за час ліквідації радіаційної аварії та її наслідків, відповідає положенням статті 7 Директиви 89/618/Євратом. У цій статті визначено, що держави-члени зобов'язані забезпечити те, щоб особи, які не входять до штату установок та/або не залучені до діяльності у сфері використання джерел іонізуючого випромінювання, визначених у статті 2 даної Директиви, але можуть залучатися до організації термінової допомоги у випадку радіаційної аварії, одержували адекватну і регулярно поновлювану інформацію про можливий вплив на здоров'я від їх втручання, а також про застережні заходи, які можуть вжива-

тись у цьому випадку. Також, положення статті 10 Закону (щодо обов'язку місцевих органів виконавчої влади забезпечувати постійну готовність засобів оповіщення населення відповідної території про виникнення радіаційної аварії; організації контролю за виконанням заходів щодо захисту населення від радіаційних аварій та їх наслідків; забезпечення населення, в місцях його проживання, інформацією щодо рівнів опромінення людини та заходів захисту від впливу іонізуючого випромінювання, що виконуються на відповідній території; розроблення та впровадження регіональних програм захисту людини від впливу іонізуючого випромінювання; оповіщення населення у разі виникнення радіаційної аварії та інформування про рятувальні та профілактичні заходи у зв'язку з цим), та положення статті 11 даного Закону (щодо оцінки стану захисту людини від впливу іонізуючого випромінювання), а також статті 14 даного Закону (щодо обов'язків юридичних і фізичних осіб стосовно захисту людини у випадках радіаційних аварій) відповідають положенням статей 5, 6 і додатків I та II Директиви 89/618/Євратом.

Закон України «Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру» [147] відповідає положенням Директиви 89/618/Євратом, а, зокрема, стаття 4 даного Закону (щодо вільного доступу населення до інформації стосовно захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру), стаття 8 даного Закону (щодо обов'язку центральних та місцевих органів виконавчої влади, виконавчих органів рад надавати населенню через засоби масової інформації оперативну і достовірну інформацію про стан захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, про виникнення надзвичайних ситуацій, методи та способи їх захисту, вжиття заходів щодо забезпечення безпеки), стаття 25 даного Закону (щодо обов'язку підприємств, установ, організацій забезпечувати своєчасне оповіщення своїх працівників про загрозу виникнення або про виникнення надзвичайної ситуації), стаття 30 даного Закону щодо повноважень спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади, до компетенції якого віднесено питання захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій здійснення оповіщення населення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайної ситуації) та стаття 32 даного Закону (щодо повноважень місцевих органів виконавчої влади та самоврядування здійснювати підготовку населення до дій у надзвичайних ситуаціях техногенного та природного характеру) відповідають положенням статей 5, 6 і додатків I та II Директиви 89/618/Євратом.

Положення «Про єдину державну систему запобігання та реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру» [148] визначає принципи створення єдиної державної системи запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру, основні завдання, склад сил і засобів, порядок виконання завдань і взаємодії структурних підрозділів, а також регулює основні питання функціонування єдиної державної системи. В цілому дане Положення відповідає положенням Директиви 89/618/Євратом, а саме, п. 21 Положення відповідає ст.ст. 5, 6 і додатків I та II Директиви 89/618/Євратом щодо попереджувальної інформації та інформації у випадку аварії.

Основні санітарні правила забезпечення радіаційної безпеки України, зокрема, п. 13. 4 розділу 13 даних Правил відповідає ст.ст. 5, 6 Директиви 89/618/Євратом щодо попереджувальної інформації та інформації у випадку аварії.

Висновком є те, що законодавство України, що регулює питання інформування широкої громадськості про заходи з охорони здоров'я, що мають вживатися, та дії, які повинні виконуватися у випадку радіаційної аварії, відповідає положенням Директиви 89/618/Євратом.

6. Тенденції розвитку законодавства ЄС в сфері енергетики

Тенденції розвитку законодавства Європейського Союзу в сфері енергетики визначаються стратегією ЄС у зазначеній сфері. Основні стратегічні завдання ЄС визначаються в залежності від сфери енергетики, зокрема, в сфері безпеки виробництва та постачання, розвитку альтернативних джерел енергії тощо.

Напрямки розвитку енергетичної галузі ЄС визначені, зокрема, у таких програмних документах, як:

- Звернення Комісії до Європейського Парламенту, Ради, Соціального Комітету та Комітету Регіонів щодо стратегічних цілей 2000–2005 «Створюючи нову Європу»;
- Зелена книга з безпеки енергопостачання;
- Програма «Розумна енергія для Європи»;
- Біла та Зелена книги в сфері альтернативних джерел енергії.

У відповідності із стратегічними завданнями, які визначаються інституціями ЄС у програмних документах, виникає і потреба у відповідному законодавчому забезпеченні їх реалізації. Зокрема, певні питання врегульовуються на рівні директив, для інших – застосовуються регламенти, норми яких, як відомо, є нормами прямої дії. Крім того, до ЄС приєднуються нові країни, і на законодавчому рівні необхідно врегулювати питання щодо виконання новими членами ЄС тих чи інших законодавчих вимог (зокрема, встановлення строків імплементації тощо).

Необхідно враховувати також постійний розвиток науки та техніки, що, безумовно, не може не вплинути на необхідність внесення певних змін до енергетичного законодавства ЄС. Як приклад можна навести тенденції розвитку законодавства, яким регламентуються відносини в сфері альтернативних джерел енергії.

Ще однією тенденцією розвитку енергетичного законодавства ЄС як і будь якого іншого законодавства є його удосконалення у зв'язку із практикою його застосування. Мова йде про те, що на момент прийняття тих чи інших законодавчих актів неможливо заздалегідь передбачити всі обставини їх застосування. У зв'язку з цим велике значення має практика застосування, її аналіз, виявлення так званих «білих плям» та їх усунення шляхом внесення змін до законодавства.

Інституції ЄС в межах своєї компетенції постійно аналізують енергетичне законодавство ЄС і практику його застосування, та на підставі цього розробляють пропозиції щодо його удосконалення. Значна роль у цьому процесі належить Європейській Комісії та такому її структурному підрозділу як Генеральний Директорат енергетики та транспорту. На офіційному сайті законодавства Європейського Союзу знаходиться велика кількість пропозицій змін до законодавства ЄС за певними галузями енергетики. Як приклад можна навести такі документи:

- Пропозиція до Регламенту Європейського Парламенту та Ради, який визначає основні правила для надання Співтовариством фінансової допомоги в сфері транс'європейських транспортних мереж та енергії та доповнення до Регламенту Ради ЄС №2236/95;
- Пропозиція до Директиви Європейського Парламенту та Ради щодо енергоефективності при кінцевому споживанні та енергетичних послуг.

7. Рекомендації стосовно приведення законодавства України у відповідність до законодавства ЄС у сфері енергетики, включаючи ядерну

№	Положення актів ЄС, які потребують імплементації	Положення нормативно-правових актів України, що суперечать законодавству ЄС	Заходи щодо адаптації та пропозиції щодо внесення змін до законодавства України (із зазначенням пропозиції до редакції статті законодавчого акту)	Коментарі
1	«біомаса» означає такі, що розкладаються під впливом мікроорганізмів, залишки продуктів, відходів та залишків сільськогосподарської діяльності, включаючи речовини рослинного та тваринного походження, лісової та спорідненої промисловості, а також такі, що розкладаються під впливом мікроорганізмів, частини промислових та міських відходів (пункт <i>б</i> статті 2 Директиви 2001/77/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 27 вересня 2001 року щодо сприяння виробництву електроенергії з відновлюваних джерел енергії на внутрішньому ринку електроенергії (Official Journal L 283, 27/10/2001 P. 0033–0040)		Стаття 1 Закону України «Про альтернативні джерела енергії» від 20 лютого 2003 року №555-IV (Офіційний вісник України, 2003, № 12 (04.04.2003), ст. 522) доповнити абзацом такого змісту: «біомаса є такими, що розкладаються під впливом мікроорганізмів, залишками продуктів, відходів та залишків сільськогосподарської діяльності, включаючи речовини рослинного та тваринного походження, лісової та спорідненої промисловості, а також такими, що розкладаються під впливом мікроорганізмів, частини промислових та міських відходів».	В законодавстві України відсутнє визначення такого терміну як «біомаса». Внесення доповнення до Закону України «Про альтернативні джерела енергії» щодо визначення терміну «біомаса» буде сприяти його однозначному застосуванню і тлумаченню.

2	«електроенергія, вироблена з відновлюваних джерел енергії» означає електроенергію, вироблену станціями, які використовують тільки відновлювані джерела енергії, а також порційну частку електроенергії, виробленої з відновлюваних джерел енергії гібридними станціями, які також використовують традиційні джерела енергії, та включаючи відновлювану електроенергетику, яка використовується для заповнення систем акумуляування, включаючи електроенергію, яка виробляється в результаті експлуатації акумуляторних систем.	об'єкти альтернативної енергетики – енергогенеруюче та інше обладнання, що виробляє енергію за рахунок використання альтернативних джерел енергії, частка яких становить не менш як 50 відсотків від встановленої потужності всіх задіяних на об'єкті джерел енергії <i>абзац 5 статті 1 Закону України «Про альтернативні джерела енергії» від 20 лютого 2003 року №555-IV; Офіційний вісник України, 2003, N 12 (04.04.2003), ст. 522.</i>	Абзац 4 статті 1 Закону України «Про альтернативні джерела енергії» від 20 лютого 2003 року №555-IV (Офіційний вісник України, 2003, № 12 (04.04.2003), ст. 522) викласти таким чином, щоб забезпечити включення в поняття «енергія, вироблена з альтернативних джерел» порційної частки електричної енергії, виробленої з відновлюваних джерел енергії гібридними станціями, які разом із тим уживають традиційні джерела енергії, та включаючи відновлювану електроенергетику, яка використовується для заповнення систем акумуляування, включаючи електроенергію, яка виробляється в результаті експлуатації акумуляторних систем.	В законодавстві України відсутнє визначення терміну «електроенергія, вироблена з відновлюваних джерел енергії». При цьому в Законі України «Про альтернативні джерела енергії» передбачається визначення більш широкого терміну «енергія, вироблена з альтернативних джерел», який включає в себе і електричну енергію, однак при цьому вживається термін «об'єкти альтернативної енергетики», визначення якого обмежує поняття електроенергії, виробленої з альтернативних джерел енергії у розумінні Директиви 2001/77/ЄС. В зв'язку з цим пропонується внести зміни до Закону України «Про альтернативні джерела енергії» в частині визначення терміну «об'єкти альтернативної енергетики» стосовно електроенергії.

3	«споживання електроенергії» означає обсяг національного виробництва електроенергії, включаючи її виробництво для власних потреб, плюс імпорту, мінус експорт (валове національне споживання електроенергії) (пункт 4 статті 2 Директиви 2001/77/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 27 вересня 2001 року щодо сприяння виробництву електроенергії з відновлюваних джерел енергії на внутрішньому ринку електроенергії (Official Journal L 283, 27/10/2001 P. 0033 – 0040))		Статтю 1 Закону України «Про альтернативні джерела енергії» від 20 лютого 2003 року №555-IV (Офіційний вісник України, 2003, № 12 (04.04.2003), ст. 522) доповнити абзацом наступного змісту: «споживання електроенергії – обсяг виробництва електроенергії в Україні, включаючи її виробництво для власних потреб, плюс імпорту, мінус експорт (валове національне споживання електроенергії)».	В законодавстві України не передбачено визначення терміну «споживання електроенергії». З метою його однозначного застосування та з'ясування пропонуємо внести відповідні зміни до Закону України «Про альтернативні джерела енергії».
4	Держава вживає всіх необхідних заходів з метою сприяння збільшенню обсягів споживання електроенергії, виробленої з відновлюваних джерел енергії, відповідно до національних планових завдань. Держави періодично приймають та публікують звіт, яким встановлюється національні планові завдання в секторі майбутнього споживання електроенергії, виробленої з відновлюваних джерел енергії, з відсотковим обрахуванням		Статтю 4 Закону України «Про альтернативні джерела енергії» від 20 лютого 2003 року №555-IV (Офіційний вісник України, 2003, № 12 (04.04.2003), ст. 522) доповнити абзацом, в якому передбачити обов'язковість розроблення через визначені періоди часу загальнодержавної програми, яка має встановлювати планові завдання та обсяги майбутнього споживання електроенергії, виробленої з відновлюваних джерел енергії,	З метою стимулювання виробництва та споживання електроенергії, виробленої з альтернативних джерел енергії, необхідно перевелення та виконання планових завдань в цьому секторі.

	частки такої електроенергії в загальному обсязі споживання електроенергії. В звіті також визначаються національні заходи, які вживають або планують вживати держави з метою виконання планових завдань. Планові завдання встановлюються з урахуванням ринкових та географічних умов кожної держави, а також з урахуванням зобов'язань, взятих на себе державою згідно з Кіотським протоколом до Конвенції ООН про зміну клімату. Окрім того, держави періодично звітують про стан виконання національних планових завдань. <i>(стаття 3 Директиви 2001/77/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 27 вересня 2001 року щодо сприяння виробництву електроенергії з відновлюваних джерел енергії на внутрішньому ринку електроенергії (Official Journal L 283, 27/10/2001 P. 0033 – 0040))</i>	а також заходи, які були вжиті або заплановані для виконання цих завдань.	

5	Походження електроенергії, виробленої з відновлюваних джерел енергії, засвідчується гарантією походження, яку видають компетентні органи державної влади на запит. З метою нагляду за видачею гарантій походження держави призначають один чи більше компетентних органів, незалежних від виробництва та розподілу електроенергії. Гарантія походження має визначати джерело, з якого було вироблено електроенергію, із зазначенням дат та місця виробництва, та, у випадку використання гідроелектростанцій, із зазначенням потужності станції; дозволяє виробникам електроенергії з відновлюваних джерел енергії продемонструвати, що походження енергії, яку вони продають, відповідає чинному законодавству. <i>(стаття 5 Директиви 2001/77/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 27 вересня 2001 року щодо сприяння виробництву електроенергії з відновлюваних джерел енергії на внутрішньому ринку електроенергії (Official Journal L 283, 27/10/2001 P. 0033–0040)</i>	Частина 1 статті 6 Закону України «Про альтернативні джерела енергії» від 20 лютого 2003 року №555-IV (Офіційний вісник України, 2003, №12 (04.04.2003), ст. 522) доповнити абзацами такого змісту: «гарантія походження електроенергії, виробленої з відновлюваних джерел енергії на основі об'єктивних, прозорих і не-дискримінаційних критеріїв»; «Гарантія походження електроенергії, виробленої з відновлюваних джерел енергії, має зазначати джерело енергії, з якого було вироблено електроенергію, а також дату і місце виробництва. При застосуванні гідроелектричного устаткування має бути зазначена його потужність». Окрім того, необхідно розробити проект нормативно-правового акту, яким закріплюється порядок надання гарантій походження електроенергії.	На сьогодні в Україні відсутній механізм видачі гарантій походження електроенергії, виробленої з відновлюваних джерел енергії.

6	Держави-члени або компетентні органи, призначені державами-членами, оцінюють існуючі законодавчо-нормативні рамки стосовно дозвільних процедур або інших процедур, викладених у Статті 4 Директиви 96/92/ЄС, які застосовуються до електростанцій, які виробляють електроенергію з відновлюваних джерел, з метою: - зниження регуляторних і нерегуляторних бар'єрів для збільшення виробництва електроенергії з відновлюваних джерел енергії; - погодження і прискорення процедур на відповідному адміністративному рівні, а також - забезпечення, щоб правила були об'єктивними, прозорими й недискримінаційними, та повністю враховували особливості технології різноманітних відновлюваних джерел енергії (пункт 1 статті 6 Директиви 2001/77/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 27 вересня 2001 року щодо сприяння	Статтю 9 Закону України «Про альтернативні джерела енергії» від 20 лютого 2003 року №555-IV (Офіційний вісник України, 2003, № 12 (04.04.2003), ст. 522) доповнити абзацом: «зниження регуляторних і нерегуляторних бар'єрів для збільшення виробництва електроенергії з відновлюваних джерел; погодження і прискорення процедур на відповідному адміністративному рівні; забезпечення того, щоб державні норми, правила і стандарти були об'єктивними, прозорими і недискримінаційними та повністю враховували особливості технології різноманітних відновлюваних джерел енергії».	В разі прийняття запропонованих змін слід доручити уповноваженим органам виконавчої влади здійснити відповідні заходи з метою забезпечення реалізації зазначених заходів

	<i>виробництву електроенергії з відновлюваних джерел енергії на внутрішньому ринку електроенергії (Official Journal L 283, 27/10/2001 P. 0033 – 0040)</i>	Енергопостачальники, які здійснюють діяльність з передачі електричної енергії з використанням власних мереж, зобов'язані забезпечити рівноправний доступ до цих мереж усіх суб'єктів підприємницької діяльності, що отримали в установленому порядку ліцензію на здійснення відповідного виду діяльності і уклали договір на передачу електричної енергії. <i>Частина 7 статті 24 Закону України «Про електроенергетику» від 16.10.1997 № 575/97-ВР (Відомості Верховної Ради України, 1998, №1, ст.1).</i>	Статтю 24 Закону України «Про електроенергетику» від 16.10.1997 № 575/97-ВР (Відомості Верховної Ради України, 1998, №1, ст.1) після частини 7 доповнити частиною, яка має передбачати обов'язок суб'єктів постачання електроенергії, які здійснюють передачу та розподіл електроенергії, надавати пріоритетний доступ до системи мереж для електроенергії, виробленої з відновлюваних джерел, та гарантувати її передачу та розподіл. <i>Частина 3 статті 14 Закону України «Про електроенергетику» від 16.10.1997 № 575/97-ВР (Відомості Верховної Ради України, 1998, №1, ст.1) доповнити наступним чином: «надання пріоритету станціям, які виробляють електроенергію з відновлюваних джерел».</i>	В Україні діє єдина централізована диспетчерська система оперативного-технологічного управління виробництвом, передачею та постачанням електричної енергії, в зв'язку з чим зобов'язання щодо надання пріоритету станціям, які виробляють електроенергію з відновлюваних джерел, має бути закріплено не за окремими операторами передавальної системи, а за державним підприємством, що здійснює централізоване диспетчерське (оперативно-технологічне) управління.
7	Жодним чином не обмежуючи збереження надійності та безпеки мереж, держави-члени вживають необхідних заходів для забезпечення того, щоб оператори системи транспортування й оператори системи розподілу на їх території гарантували передачу та розподіл електроенергії, виробленої з відновлюваних джерел. Вони також можуть передбачити пріоритетний доступ до системи мереж для електроенергії, виробленої з відновлюваних джерел. При диспетчеризації електростанцій оператори системи транспортування надають пріоритет електростанціям, які використовують відновлювані джерела енергії настільки, наскільки це допускає експлуатація національної електроенергетичної системи. <i>(пункт 1 статті 7 Директиви</i>			

	2001/77/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 27 вересня 2001 року щодо сприяння виробництву електроенергії з відновлюваних джерел енергії на внутрішньому ринку електроенергії (Official Journal L 283, 27/10/2001 P. 0033 – 0040)			
8	Оператори систем транспортування та розподілу повинні надавати будь-якому новому виробникові, який бажає приєднатись до систем, всеосяжний і детальний кошторис витрат, пов'язаних із цим приєднанням. Держави-члени можуть дозволити виробникам електроенергії з відновлюваних джерел, які бажають приєднатися до мережі, оголосити тендер на приєднувальні роботи. (пункт 4 статті 7 Директиви 2001/77/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 27 вересня 2001 року щодо сприяння виробництву електроенергії з відновлюваних джерел енергії на внутрішньому ринку електроенергії (Official Journal L 283, 27/10/2001 P. 0033 – 0040))		Статтю 24 Закону України «Про електроенергетику» від 16.10.1997 № 575/97-ВР (Відомості Верховної Ради України, 1998, №1, ст.1) доповнити частиною, яка має передбачати обов'язок постачальників енергії, що здійснюють передачу та розподіл електроенергії надавати будь-якому новому виробникові, що бажає здійснити приєднання, всеосяжний і детальний кошторис витрат, пов'язаних із цим приєднанням.	Відповідні повноваження мають бути закріплені за органом, що здійснює регулювання діяльності в сфері відновлювальних (альтернативних) джерел енергії. На виконання цієї норми має бути розроблений та прийнятий відповідний підзаконний нормативно-правовий акт.

9	Держави-члени створюють правові засади або зобов'язують операторів систем транспортування та розподілу розробити та опублікувати свої стандарти щодо розподілу оплати за користування системним усугаткуванням, таким як вузли з'єднання електромереж та посиловачі, між всіма виробниками, які користуються ними. Розподіл оплати запроваджується за допомогою механізму, заснованого на об'єктивних, прозорих та недискримінаційних критеріях, зважаючи на прибутки, який спочатку та в подальшому отримують від з'єднання виробники та оператори систем транспортування та розподілу. <i>(пункт 5 статті 7 Директиви 2001/77/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 27 вересня 2001 року щодо сприяння виробництву електроенергії з відновлюваних джерел енергії на внутрішньому ринку електроенергії (Official Journal L 283, 27/10/2001 P. 0033 – 0040)</i>	В частині 2 статті 5 Закону України «Про альтернативні джерела енергії» від 20 лютого 2003 року №555-IV (Офіційний вісник України, 2003, № 12 (04.04.2003), ст. 522) передбачити необхідність розроблення правил стосовно розподілу витрат на системні устаткування, такі як вузли з'єднання електромереж та посиловачі, між усіма виробниками, які отримують від них вигоду.	

10	Держави-члени можуть відмовити, з метою забезпечення державної безпеки, в наданні доступу до та дозволу на розвідку, добування та переробку вуглеводневих продуктів будь-якої організації, яка фактично знаходиться під контролем третіх держав або громадян третіх держав. <i>(Абзац 2 пункту 2 статті 2 Директиви 94/22/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 30 травня 1994 щодо умов надання та використання дозволів на розвідку, добування і переробку вуглеводневих продуктів (Official Journal L 164, 30/06/1994 P. 0003 – 0008))</i>	Спеціальний дозвіл на користування нафтогазовими надрами не надається у разі, коли: не виконані вимоги цього Закону та умови проведення конкурсу; заявником подано документи з порушенням вимог проведення конкурсу на отримання спеціального дозволу на користування нафтогазовими надрами; заявником надано недостовірні або нетовірні відомості про себе. <i>Частина 1 статті 24 Закону України «Про нафту і газ» від 12.07.2001 №2665-III; Офіційний вісник України, 2001, N 33 (31.08.2001), ст. 1524.</i>	В частині 1 статті 24 Закону України «Про нафту і газ» від 12.07.2001 № 2665-III (Офіційний вісник України, 2001, № 33 (31.08.2001), ст. 1524) передбачити таку підставу для відмови у видачі дозволу на користування нафтогазовими надрами, яка має полягати в тому, що дозвіл не надається, якщо це загрожуватиме державній безпеці, оскільки претендент фактично знаходиться під контролем третіх країн або громадян третіх країн.	Законодавством України не передбачається такої підстави у видачі дозволу на користування нафтогазовими надрами як загрозливих національній безпеці, в зв'язку з чим пропонуємо внести відповідні зміни до Закону України «Про нафту і газ»
11	Процедура надання дозволів може бути розпочата: а) з ініціативи компетентних органів шляхом оголошення про подання заявок, опублікованого в Офіційному віснику Європейського Співтовариства (Official Journal of European	Організація проведення конкурсів здійснюється спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з геологічного вивчення та забезпечення національного використання надр,	Частина 1 пункту 2 Порядку і загальних умов проведення конкурсів на отримання спеціального дозволу на користування нафтогазовими надрами, який затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2003 р.	Законодавством України передбачається можливість проведення конкурсу лише за ініціативою спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з геологічного вивчення та забезпечення національного

Communities) не менше, ніж за 90 днів до дня завершення прийому заявок; б) шляхом оголошення про подання заявок, опублікованого в Офіційному віснику Європейського Співтовариства, за фактом подання заявки однією з організацій, зі збереженням чинності положень пункту 1 статті 2. Інші зацікавлені організації повинні мати термін подання заявки не менше 90 днів з дати оголошення. (пункт 2 статті 3 Директиви 94/22/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 30 травня 1994 щодо умов надання та використання дозволів на розвідку, добування і переробку вуглеводних продуктів (Official Journal L 164, 30/06/1994 P. 0003 – 0008)	який вміщує у газеті «Урядовий кур'єр» публікацію про проведення конкурсу. <i>Частина 1 пункту 2 Порядку і загальних умов проведення конкурсів на отримання спеціального дозволу на користування нафтогазовими надрами, який затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2003 р. N 1475 (Офіційний вісник України, 2003, N 38 (03.10.2003), ст. 2032).</i> Останній строк подання заявки визначається окремим щодо кожного об'єкта надрокористування, але не пізніше ніж за 30 календарних днів після публікації оголошення. Заявки, що надійшли пізніше 16 години визначеної кінцевої дати подання, повертаються претендентам у нерозкритих конвертах. <i>Пункт 7 Порядку і загальних умов проведення конкурсів на отримання спеціального дозволу на користування нафтогазовими надрами,</i>	№ 1475 (Офіційний вісник України, 2003, N 38 (03.10.2003), ст. 2032), доповнити таким чином, щоб передбачити можливість проведення конкурсу за ініціативою претендента шляхом подання заявки. В пункті 7 Порядку і загальних умов проведення конкурсів на отримання спеціального дозволу на користування нафтогазовими надрами, який затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2003 р. № 1475 (Офіційний вісник України, 2003, № 38 (03.10.2003), ст. 2032), цифри «30» замінити на цифри «90».	використання надр. В зв'язку з цим, пропонується внести зміни, які б дозволили проводити конкурс також і за ініціативою претендентів. При цьому, відповідно до вимог Директиви мінімальний строк для подачі заявок має бути збільшений з 30 днів до 90 з дати публікації.

12	Якщо перевага віддається заявкам, поданим суб'єктами, що представляють собою фізичну або юридичну особу, оголошення повинне містити необхідну примітку. (Абзац 5 пункту 2 статті 3 Директиви 94/22/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 30 травня 1994 щодо умов надання та використання дозволів на розвідку, добування і переробку вуглеводневих продуктів (Official Journal L 164, 30/06/1994 P. 0003 – 0008))	який затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2003 р. N 1475 (Офіційний вісник України, 2003, N 38 (03.10.2003), ст. 2032).	Статтю 15 Закону України «Про нафту і газ» від 12.07.2001 № 2665-III (Офіційний вісник України, 2001, № 33 (31.08.2001), ст. 1524) доповнити абзацом 13 такого змісту: «якщо перевага надається одному з видів суб'єктів господарської діяльності (фізичним або юридичним особам), то відповідна інформація має бути оприлюднена».	Законодавством України не передбачається надання переваг при визначенні переможця конкурсу фізичним чи юридичним особам.
13	Держави можуть надавати дозвіл без ініціювання процедури, описаної в пункті 2, якщо діяльність, на яку отримано заявку на дозвіл: а) надана у використанні на постійній основі; б) була предметом процедури, описаної в пункті 2, однак за	У разі, якщо переможець конкурсу і спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з геологічного вивчення та забезпечення рационального використання надр протягом 30 календарних днів з	Частину 10 статті 15 Закону України «Про нафту і газ» від 12.07.2001 № 2665-III (Офіційний вісник України, 2001, № 33 (31.08.2001), ст. 1524) доповнити наступним чином: «або надає дозвіл без проведення конкурсу».	Норма Директиви щодо надання дозволів без проведення конкурсів носить диспозитивний характер, тобто держава-член самостійно вирішує доцільність надання дозволу без проведення конкурсу у визначених випадках. Законодавством

	результатами конкурсу дозвіл надано не було; в) йдеться про ділянку, від якої організація відмовилася і яка не підпадає автоматично під дію пункту (а) (пункт 3 статті 3 Директиви 94/22/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 30 травня 1994 щодо умов надання та використання дозволів на розвідку, добування і переробку вугледобувних продуктів (Official Journal L 164, 30/06/1994 P. 0003 – 0008))	конкурсу не уклали угоду про умови користування нафтогазовими надрами або переможць конкурсу відмовляється від отримання спеціального дозволу на користування нафтогазовими надрами, спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з геологічного вивчення та забезпечення раціонального використання надр проводить повторний конкурс відповідно до вимог цього Закону. <i>Частина 10 статті 15 Закону України «Про нафту і газ» від 12.07.2001 №2665-III; Офіційний вісник України, 2001, № 33 (31.08.2001), ст. 1524.</i>		Україні передбачається необхідність проведення повторного конкурсу. Дана норма може бути змінена у відповідності до положень Директиви.
14	Держава може вирішити не застосовувати положення пункту 1 (див. рек. 13) у випадку та за умови, що з геологічних або виробничих міркувань є виправданим надання дозволу на певну ділянку організації, яка має дозвіл на суміжну ділянку.	Якщо виявлене родовище або створене підземне сховище виходить за межі ділянки нафтогазових надр, наданої у користування з метою геологічного вивчення, за заявою користувача нафтогазовими	До частини 6 статті 19 Закону України «Про нафту і газ» від 12.07.2001 № 2665-III (Офіційний вісник України, 2001, № 33 (31.08.2001), ст. 1524) необхідно внести зміни, які б передбачали можливість інших користувачів суміжних нафтогазових	Законодавство України частково відповідає вимогам Директиви щодо надання дозволу на певну ділянку користувачу суміжної ділянки без проведення конкурсу, однак не враховує права інших можливих

	В такому випадку, держава повинна забезпечити можливість для організації, що мають дозвіл на будь-які інші суміжні ділянки, подати заявку та достатні терміни для її підготовки. (пункт 4 статті 3 Директиви 94/22/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 30 травня 1994 щодо умов надання та використання дозволів на розвідку, добування і переробку вуглеводневих продуктів (<i>Official Journal L 164, 30/06/1994 P. 0003 – 0008</i>))	надрами розмір цієї ділянки може бути збільшено для цієї ж мети без проведення конкурсу, якщо суміжна ділянка нафтогазових надр не надана в користування. <i>Частина 6 статті 19 Закону України «Про нафту і газ» від 12.07.2001 №2665-III; Офіційний вісник України, 2001, N 33 (31.08.2001), ст. 1524.</i>	ділянок подати свою заявку в прийнятний термін.	користувачів суміжних ділянок. В зв'язку з чим пропонується внести відповідні зміни до законодавства.
15	Критерії відбору підлягають визначенню і опублікуванню в Офіційному віснику Європейського Співтовариства до початку терміну подання заявок. (абзац 9 пункту 1 статті 5 Директиви 94/22/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 30 травня 1994 щодо умов надання та використання дозволів на розвідку, добування і переробку вуглеводневих продуктів (<i>Official Journal L 164, 30/06/1994 P. 0003 – 0008</i>))	Організація проведення конкурсів здійснюється спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з геологічного вивчення та забезпечення національного використання надр, який вміщує у газеті «Урядовий кур'єр» публікацію про проведення конкурсу із зазначенням кінцевого строку подання заявок, адреси, за якою приймаються документи, телефону для довідок. <i>Пункт 2 Порядку і загально-</i>	Пункт 2 Порядку і загальних умов проведення конкурсів на отримання спеціального дозволу на користування нафтогазовими надрами, який затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2003 р. № 1475 (Офіційний вісник України, 2003, № 38 (03.10.2003), ст. 2032), доповнити, виходячи із того, що публікація має містити відомості про критерії відбору. Критерії відбору переможця можуть публікуватися в офіційному виданні України, зокрема, газеті «Урядовий кур'єр».	Законодавством України, яке регулює відносини в сфері національного використання надр не передбачено опублікування інформації про критерії відбору, які будуть застосовуватись при визначенні переможця, вони визначаються в законодавстві України в загальному порядку.

		них умов проведення конкурсів на отримання спеціального дозволу на користування нафтогазовими надрами, який затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2003 р. N 1475 (Офіційний вісник України, 2003, N 38 (03.10.2003), ст. 2032).			В законодавстві України відсутнє відповідне правове регулювання, в зв'язку з чим мають бути прийняті запропоновані зміни.
16	Будь-які зміни, що вносяться до умов та вимог впровадження процедури, необхідно повідомляти всім зацікавленим організаціям. (пункт 3 статті 5 Директиви 94/22/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 30 травня 1994 щодо умов надання та використання дозволів на розвідку, добування і переробку вуглеводневих продуктів (Official Journal L 164, 30/06/1994 P. 0003 – 0008))			Абзац 2 пункту 2 Порядку і загальних умов проведення конкурсів на отримання спеціального дозволу на користування нафтогазовими надрами, який затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2003 р. № 1475 (Офіційний вісник України, 2003, № 38 (03.10.2003), ст. 2032), доповнити наступним чином: «у випадку внесення змін до конкурсної документації під час проведення конкурсу, про це мають бути повідомлені усі зацікавлені особи».	

17	Організація, заявка якої на отримання дозволу не була задоволена, має право отримати інформацію про причини прийнятого рішення. <i>(пункт 5 статті 5 Директиви 94/22/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 30 травня 1994 щодо умов надання та використання дозволів на розвідку, добування і переробку вуглеводневих продуктів (Official Journal L 164, 30/06/1994 P. 0003 – 0008)</i>		Статтю 14 Закону України «Про нафту і газ» від 12.07.2001 №2665-ІІІ (Офіційний вісник України, 2001, № 33 (31.08.2001), ст. 1524) доповнити абзацом 3 наступного змісту: «Претендент, чия заявка на отримання дозволу не була задоволена, має право отримати інформацію про причини відмови».	
18	Кожна держава-член Співтовариства зобов'язується публікувати та направляти в Комісію щорічний звіт, який містить інформацію про географічні ділянки, відкриті для пошуку, розвідкування та видобутку, надані дозволи, перелік організацій, що отримали дозвіл, та їх склад, а також оціновані запаси вуглеводневих ресурсів на її території. <i>(стаття 9 Директиви 94/22/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 30 травня 1994 щодо умов надання та використання</i>		Частина 2 статті 6 Закону України «Про державну геологічну службу України» від 04.11.1999 № 1216-XIV (Офіційний вісник України, 1999, № 48 (17.12.99), ст. 2335) доповнити абзацом такого змісту: «публікація щорічного звіту про географічні ділянки, відкриті для пошуку, розвідкування та видобутку, надані дозволи, перелік суб'єктів, що отримали дозволи, а також оціновані запаси вуглеводневих ресурсів на відповідних ділянках».	Виходячи з принципу прозорості та недискримінаційного ставлення до всіх учасників відносин, пов'язаних з розвідкою, видобуванням та переробкою вуглеводневих продуктів, доцільним є передбачити публікування звіту в межах України.

	<i>дозволів на розвідку, добування і переробку вуглеводневих продуктів (Official Journal L 164, 30/06/1994 P. 0003 – 0008)</i>			
19	Держави-члени приймають такі закони, правила або адміністративні положення, які необхідні для забезпечення підтримання своїх запасів нафтопродуктів на рівні, що відповідає, для кожної категорії нафтопродуктів, перелічених у статті 2, для принаймні 90 денного середнього щоденного внутрішнього споживання в попередньому календарному році. (пункт 1 статті 1 Директиви Ради 68/414/ЄС щодо зобов'язання держав-членів ЄС підтримувати мінімальний рівень резервів сировини та/або нафтопродуктів від 20 грудня 1968 року (Official Journal L 308, 23/12/1968 P. 0014 – 0016)) При розрахунку обсягів внутрішнього споживання необхідно враховувати такі категорії нафтопродуктів:	Номенклатура матеріальних цінностей державного резерву і норми їх накопичення, в тому числі не знижуваного запасу, затверджуються Кабінетом Міністрів України. Порядок розробки номенклатури матеріальних цінностей державного резерву і норм їх накопичення, у тому числі не знижуваного запасу, встановлюється центральним органом виконавчої влади, що здійснює управління державним резервом. Частина 1 та 2 статті 5 Закону України «Про державний матеріальний резерв» від 24.01.1997 №51/97-ВР (Відомості Верховної Ради України, 1997, N 13, ст. 112).	Доповнити розділ Х «Окремі питання діяльності у нафтогазовій галузі» Закону України «Про нафту і газ» від 12.07.2001 №2665-III (Офіційний вісник України, 2001, № 33 (31.08.2001), ст. 1524) статтею «резервування нафтопродуктів», в якій: передбачити обов'язковість створення мінімального резерву нафтопродуктів у розмірі, що відповідає для кожної категорії нафтопродуктів як мінімум 90-денному середньому щоденному внутрішньому споживанню в попередньому календарному році. передбачити необхідність врахування наступних категорій нафтопродуктів при визначенні обсягів внутрішнього споживання:	Законом України «Про державний матеріальний резерв» передбачається, що номенклатура матеріальних цінностей і норми їх накопичення визначаються Кабінетом Міністрів України, при цьому зведені відомості про номенклатуру і рівні накопичення є державною таємницею. На рівні законодавства не визначається вимог як до номенклатури матеріальних цінностей, так і до норм їх накопичення. В зв'язку з цим пропонуємо на рівні закону встановити мінімальні вимоги до резервування нафтопродуктів відповідно до положень Директиви, які будуть обов'язковими для Кабінету Міністрів України при прийнятті ним відповідних рішень.

	- автомобільний бензин та авіаційне паливе (авіаційний бензин та паливе для реактивних літаків бензинного типу); - газойль, дизельне паливе, гас та паливе для реактивних літаків гасового типу; - мазут різних марок. <i>Стаття 3 Директиви Ради 68/414/ЄС щодо зобов'язання держав-членів ЄС підтримувати мінімальний рівень резервів сировини нафти та/або нафтопродуктів від 20 грудня 1968 року (Official Journal L 308, 23/12/1968 P. 0014 – 0016)</i> Держави-члени подають до Комісії статистичний звіт, в якому вказується запаси, які існують на кінець кожного місяця, в якому вказується кількість днів середнього споживання в попередньому календарному році, що представлений тими запасами. <i>Стаття 4 Директиви Ради 68/414/ЄС щодо зобов'язання держав-членів ЄС підтримувати мінімальний рівень резервів сировини нафти та/або нафтопродуктів від 20 грудня 1968 року (Official Journal L 308,</i>	- автомобільний бензин та авіаційне паливе (авіаційний бензин та паливе для реактивних літаків бензинного типу); - газойль, дизельне паливе, гас та паливе для реактивних літаків гасового типу; - мазут різних марок. Бункерні поставки для морехідних суден не повинні включатися в калькуляцію внутрішнього споживання.	передбачити обов'язок Держкомрезерву щомісяця подавати до Кабінету Міністрів України звіт, який має передбачати кількість днів середнього споживання в попередньому календарному році, що представлений запасами нафтопродуктів.

	<i>23/12/1968 Р. 0014 – 0016)</i> У статистичному обліку запасів кінцеві нафтопродукти підраховуються відповідно до їхнього реального тонуажу; сира нафта та проміжні продукти підраховуються: - пропорційно кількості для кожної категорії продукту, отриманого під час попереднього календарного року від НПЗ зацікавленої країни, або - на підставі виробничих прогнозів НПЗ зацікавленої країни на поточний рік, або - на підставі співвідношення між загальною кількістю виробленого протягом попереднього календарного року в країні, зацікавленій в продуктах, які входять до категорії резервних, та загальною кількістю сирої нафти, використаної протягом цього року; вищезгадане застосовується не більш, ніж до 40% загального зобов'язання для бензину і газойлю, та не більш, ніж до 50% для нафтового палива. Компоненти нафтопродуктів, якщо вони призначені для переробки в кінцеві продукти,	передбачити види нафтопродуктів, які входять до резервних запасів.	

	перераховані в статті 2, можуть бути замінені іншими продуктами, тими, у які вони повинні були бути перероблені. <i>Стаття 5 Директиви Ради 68/414/ЄЕС щодо зобов'язання держав-членів ЄЕС підтримувати мінімальний рівень резервів сировини нафти та/або нафтопродуктів від 20 грудня 1968 року (Official Journal L 308, 23/12/1968 P. 0014 – 0016)</i> Резерви можуть також включати наступні категорії нафтопродуктів: - запаси, що знаходяться на борту нафтоналивних танкерів в порту і підлягають розвантаженню, оскільки всі необхідні портові процедури завершені; - запаси, що знаходяться в порту розвантаження; - запаси, що знаходяться у нафтохранилищах в пунктах відбору з нафтопроводів; - запаси, що знаходяться у нафтопереробних резервуарах на нафтопереробних заводах, за винятком запасів в нафтопроводах та на нафтопереробних заводах;		передбачити, що за умови повного доступу держави до резервів нафтопродуктів при визначенні мінімально об'язкового розміру резерву можуть бути враховані також наступні категорії нафтопродуктів: - запаси, що знаходяться на борту нафтоналивних танкерів в порту і підлягають розвантаженню, оскільки всі необхідні портові процедури завершені; - запаси, що знаходяться в порту розвантаження; - запаси, що знаходяться у нафтохранилищах в пунктах відбору з нафтопроводів; - запаси, що знаходяться у нафтопереробних резервуарах на

- запаси, що знаходяться у сховищах, які належать нафтопереробним заводам та компаніям з імпорту, зберігання та оптового продажу нафтопродуктів; - запаси, що зберігаються у сховищах великих споживачів відповідно до положень національного законодавства, які зобов'язують підтримувати постійний рівень резервів; - запаси, що зберігаються на баржах та каботажних судах, які належать до внутрішнього флоту, за умови, що існує процедура для перевірки уповноваженими органами рівня цих запасів та за умови, що такі запаси можуть бути негайно надані для використання. <i>Пункт 3 статті 6 Директиви Ради 68/414/ЄС щодо зобов'язання держав-членів ЄС підтримувати мінімальний рівень резервів сировини та/або нафтопродуктів від 20 грудня 1968 року (Official Journal L 308, 23/12/1968 P. 0014 – 0016)</i> Зі статистичного зведення мають бути виключені: ще не добыта		нафтопереробних заводах, за винятком запасів в нафтопереробних заводах та на нафтопереробних заводах; - запаси, що знаходяться у сховищах, які належать нафтопереробним заводам та компаніям з імпорту, зберігання та оптового продажу нафтопродуктів; - запаси, що зберігаються у сховищах великих споживачів відповідно до положень національного законодавства, які зобов'язують підтримувати постійний рівень резервів; - запаси, що зберігаються на баржах та каботажних судах, які належать до внутрішнього флоту, за умови, що існує процедура для перевірки уповноваженими органами рівня цих запасів та за умови, що такі запаси можуть бути негайно надані для використання.	

	сира нафта місцевого походження; запаси, призначені для бункерів морехідних суден; запаси для прямого транзиту, крім тих запасів, що згадуються в пункті 2; запаси в трубопроводах, в автоцистернах та залізничних цистернах, у резервуарах-сховищах роздільних торгових пунктів та запаси, які зберігаються у дрібних споживачів; запаси збройних сил, а також ті, що зберігаються для них нафтовими компаніями.	передбачити, що наступні категорії нафтопродуктів не враховуються у статистичному звіті: ще не добута сира нафта місцевого походження; запаси, призначені для бункерів морехідних суден; запаси для прямого транзиту, крім тих запасів, що згадуються в пункті 2; запаси в трубопроводах, в автоцистернах та залізничних цистернах, у резервуарах-сховищах роздільних торгових пунктів та запаси, які зберігаються у дрібних споживачів; запаси збройних сил, а також ті, що зберігаються для них суб'єктами господарювання.	
<i>Абзац 2 пункту 3 статті 6 Директиви Ради 68/414/ЄС щодо зобов'язання держав-членів ЄС підтримувати мінімальний рівень резервів сировини та/або нафтопродуктів від 20 грудня 1968 року (Official Journal L 308, 23/12/1968 P. 0014 – 0016)</i> Держави-члени Співтовариства інформують Європейську Комісію про відбір нафти/нафтопродуктів зі створених ними резервів, а також негайно повідомляти Комісії такі дані: - дата, коли рівень резервів зменшився нижче обов'язкового		передбачити обов'язок Держкомрезерву інформувати Кабінет Міністрів України про відбір нафти/нафтопродуктів зі створених ними резервів, а також негайно повідомляти такі дані: - дата, коли рівень резервів	

	мінімального; - причини відбору нафти/нафтопродуктів з резервного фонду; - заходи, які було (якщо було) вжито для поповнення резервів; - оцінка, якщо це можливо, вірогідного розвитку ситуації щодо рівня резервів на період, поки не відновлено їхній мінімальний обов'язковий рівень. <i>Абзац 2 статті 7 Директиви Ради 68/414/ЄС щодо зобов'язання держав-членів ЄС підтримувати мінімальний рівень резервів сирої нафти та/або нафтопродуктів від 20 грудня 1968 року (Official Journal L 308, 23/12/1968 P. 0014 – 0016)</i>	зменшити нижче обов'язкового мінімального; - причини відбору нафти/нафтопродуктів з резерву; - заходи, які було (якщо було) вжито для поповнення резервів; - оцінка, якщо це можливо, вірогідного розвитку ситуації щодо рівня резервів на період, поки не відновлено їхній мінімальний обов'язковий рівень.		
20	Держави-члени передають до Комісії таку інформацію: (а) ціни CIF на місячні поставки сирої нафти - протягом місяця по закінченні місяця, що розглядається; (б) споживчі ціни на нафтопродукти без зборів та податків та включаючи всі чинні податки на 15 день кожного місяця –	Розділ I «Цінова інформація» Структури державної електронної інформаційної бази даних «Нафта і нафтопродукти», яка затверджена наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 27 лютого 2002 р № 60, доповнити пунктом а) 3.1. наступного змісту: «Розрахункові ціни на видобуту та очищену	3 метою стимулювання розроблення прозорої та недискримінаційної цінової політики в нафтогазовій галузі необхідно створити механізм збору інформації щодо цін на сиру нафту та нафтопродукти на національному рівні .	

протягом 30 днів після 15 числа місяця, що розглядається. <i>Пункт 1 статті 3 Рішення Ради 1999/280/ЄС від 22 квітня 1999 року стосовно порядку інформування та надання консультацій щодо цін на постав- ки сирої нафти та споживчих цін на нафтопродукти (Official Journal L 110, 28/04/1999 P. 0008 – 0011)</i>		нафту нафтовидобувних під-приємств на базисних умовах поставки CIF». Пункт Д.1.1.1. Розділу II «Опе-ративна та статистична інфор-мація» Структури державної електронної інформаційної бази даних «Нафта і нафтопро-дукти», яка затверджена нака-зом Міністерства економіки та з питань європейської інтегра-ції України від 27 лютого 2002 р. № 60, доповнити наступним чином: «Ціна імпорту сирої нафти на базисних умовах пос-тавки CIF». Пункт А.4. Розділу I «Цінова ін-формація» Структури держав-ної електронної інформаційної бази даних «Нафта і нафтопро-дукти», яка затверджена нака-зом Міністерства економіки та з питань європейської інтегра-ції України від 27 лютого 2002 р. № 60, доповнити наступним чином: «без зборів та податків та включаючи всі податки».	

21	Держави-члени Співтовариства вживають заходів, необхідних для забезпечення того, що підприємства, які постачають газ та електроенергію кінцевим промисловим споживачам, як визначено в додатках I та II, надають інформацію СБЕС (Статистичне бюро Європейських Співтовариств) у формі, передбаченій статтею 3: 1. ціни і умови продажу газу і електроенергії кінцевим промисловим споживачам; 2. системи цін, що знаходяться у використанні; 3. розподіл споживачів і відповідних обсягів за категоріями споживання для забезпечення репрезентативності цих категорій на національному рівні. <i>Стаття 1 Директиви Ради 90/377/ЄЕС від 29 червня 1990 року щодо підвищення прозорості цін на газ та електроенергію, призначених для промислових споживачів (Official Journal L 185, 17/07/1990 P. 0016 – 0024)</i>	Пункт 3.1 розділу 3 «Вимоги до провадження господарської діяльності з постачання природного газу за нерегульованим тарифом» Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з постачання природного газу за нерегульованим тарифом, які затверджені наказом Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва від 25 серпня 2005 р. № 73, постановою Національної комісії регулювання електроенергетики України від 25 серпня 2005 р. № 694 (Офіційний вісник України, 2005, № 39 (14.10.2005), ст. 2504), доповнити підпунктом, в якому передбачити обов'язок ліцензіата надавати до НКРЕ інформацію щодо ціни і умов продажу газу кінцевим промисловим споживачам, порядок формування ціни, розподіл споживачів за категоріями споживання.	3 метою забезпечення підвищення прозорості цін як на газ, так і на електроенергію, в цьому розділі будуть розглянуті положення, що стосуються забезпечення підвищення прозорості цін на газ.

22	На підставі даних, зазначених у параграфі 1, СБЕС кожного травня та кожного листопада у належній формі публікує ціни на газ та електроенергію, для промислових користувачів у державах-членах Співтовариства, а також системи цін, що використовувалися з цією метою. <i>Пункт 2 статті 2 Директиви Ради 90/377/ЄЕС від 29 червня 1990 року щодо підвищення прозорості цін на газ та електроенергію, призначених для промислових споживачів (Official Journal L 185, 17/07/1990 P. 0016 – 0024)</i>		Пункт 4 Положення про Національну комісію регулювання електроенергетики України, яке затверджено Указом Президента України від 21 квітня 1998 року № 335/98 (Офіційний вісник України, 1998, № 16 (07.05.98), ст. 588), доповнити підпунктом наступного змісту: «публікує кожного травня та листопада ціни на газ для промислових кінцевих споживачів, а також порядок формування цих цін».	
23	Інформація, передбачена Статтею 1 (3), надсилається до СБЕС і до компетентних органів Держав-членів Співтовариства раз на два роки. Перше повідомлення стосується ситуації станом на 1 січня 1991. Ця інформація не публікується. Пункт 3 статті 2 Директиви Ради 90/377/ЄЕС від 29 червня 1990 року щодо підвищення прозорості цін на газ та електроенергію, призначених для промислових споживачів (Official Journal L 185, 17/07/1990 P. 0016 – 0024)		Пункт 3.1 розділу 3 «Вимоги до провадження господарської діяльності з постачання природного газу за нерегульованим тарифом» Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з постачання природного газу за нерегульованим тарифом, які затверджені наказом Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва від 25 серпня 2005 р. № 73, постановою Національної комісії регулювання електроенергетики	

Ціни повинні включати плату за оренду лічильника, постійну плату за електроенергію та тариф за споживання. Вони не повинні включати витрати на монтаж обладнання для споживача. <i>Пункт 9 Додатку І до Директиви Ради 90/377/ЄЕС від 29 червня 1990 року щодо підвищення прозорості цін на газ та електроенергію, призначених для промислових споживачів (Official Journal L 185, 17/07/1990 P. 0016 – 0024)</i> Було обрано таких промислових споживачів, що мають код від ПІ до І5: Річне споживання Модуляція ПІ-1 418, 60 ГДж або 116 300 КВт/год Коефіцієнт навантаження не визначений (*) І2-1 4 186, ГДж Або 1 163 000, КВт/год 200 добогодин І3-1 41 860, ГДж Або 11,63 ГВт/год.) І3-2 41 860, ГДж або 11,63 ГВт/год.		України від 25 серпня 2005 р. № 694 (Офіційний вісник України, 2005, № 39 (14.10.2005), ст. 2504), доповнити підпунктом, в якому: - передбачити, що інформація розподіл споживачів за категоріями споживання надається ліцензіатом НКРЕ раз на два роки. - передбачити, що ціни, які ліцензіат повідомляє в НКРЕ повинні включати плату за оренду лічильника, постійну ціну газу та тариф за споживання, ціна не повинна включати витрати на монтаж обладнання для споживача. - передбачити, що споживачі, ціни на газ для яких повідомляються ліцензіатом в НКРЕ, мають бути розподілені за категоріями відповідно до вимог Директиви.	

250 діб 4 000 годин I4-2 418 600, ГДж або 116,3 ГВт/год. 250 діб 4 000 годин I4-2 418 600, ГДж або 116,3 ГВт/год. 330 діб 8 000 годин I5-4 4 186 000, ГДж або 116,3 ГВт/год. 330 діб 8 000 годин	^(*) Якщо необхідно 115-200 діб. Пункт 10 Додатку I до Директиви Ради 90/377/ЄС від 29 червня 1990 року щодо підвищення прозорості цін на газ та електроенергію, призначених для промислових споживачів (Official Journal L 185, 17/07/1990 P. 0016 – 0024)	Заресстровані ціни ґрунтуються на тарифах, контрактах, умовах та правилах, що є чинними на початок кожного шестимісячного періоду (січень та липень), включно з будь-якими знижками. Пункт 12 Додатку I до Директиви Ради 90/377/ЄС від 29 червня 1990 року щодо підвищення прозорості цін на газ та електроенергію, призначених		- передбачити, що ціни, які повідомляються ліцензіатом НКРЕ повинні бути чинними на початок кожного шестимісячного періоду (січень та липень) та включати будь-які знижки.	

	для промислових споживачів (Official Journal L 185, 17/07/1990 P. 0016 – 0024) Мають бути показані два рівні цін: - виключаючи всі податки, - включаючи всі податки (включаючи ПДВ, який відшкодовується). Пункт 16 Додатку I до Директиви Ради 90/377/ЄЕС від 29 червня 1990 року щодо підвищення прозорості цін на газ та електроенергію, призначених для промислових споживачів (Official Journal L 185, 17/07/1990 P. 0016 – 0024) З метою дотримання конфіденційності дані про ціни передаються тільки в тому випадку, якщо в тих державах-членах Співтовариства, про які йдеться, існує принаймні три споживачі кожної категорії, на які є послання в параграфі 10. Пункт 20 Додатку I до Директиви Ради 90/377/ЄЕС від 29 червня 1990 року щодо підвищення прозорості цін на газ та електроенергію, призначених для промислових споживачів	- передбачити, що ліцензіат має надавати ціни на газ, що включають всі податки, і ціни, що не включають податків.	- передбачити, що з метою дотримання конфіденційності опублікуванню підлягають тільки ті ціни, де існує не менше трьох споживачів однієї категорії.

	<i>(Official Journal L 185, 17/07/1990 P. 0016 – 0024)</i>	Правове регулювання відсутнє		Визначення «газове підприємство» необхідно закріпити на рівні закону в такій редакції: «газове підприємство - підприємство, що здійснює, принаймні, один з таких видів діяльності, як видобуток, транспортування, розподіл, постачання, купівля або зберігання природного газу і не є кінцевим споживачем природного газу».	На рівні закону правове регулювання питань функціонування ринку газу на сьогодні відсутнє. Необхідно розробити проект закону щодо функціонування ринку газу, до якого включити вказану норму, або включити цю норму до проекту такого закону, який зареєстровано у Верховній Раді України. У Верховній Раді України зареєстровано чотири проекти Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу»: № 4024 від 25.07.2003 подало Кабінетом Міністрів України; № 4024-1 від 06.07.2004 подало н.д. О. Третяковим та М.Мартиненком; № 4024-2 від 20.09.2005 подало н.д. С.Слабенко та В. Надрагою; № 4024-3 від 17.11.2005 подало н.д. Ю. Оробцем
24	«Газове підприємство» означає будь-яку фізичну або юридичну особу, що здійснює хоча б один із наступних видів діяльності: видобуток, транспортування, розподіл, постачання, купівля або зберігання природного газу, в тому числі ЗПГ, яка несе відповідальність за комерційні, технічні завдання та/або технічне обслуговування у зв'язку із виконанням зазначених видів діяльності, але не є кінцевим споживачем газу; пункт 1 статті 2 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57				

25	«Система газопроводів» означає будь-який трубопровід або систему трубопроводів, що експлуатується та/або побудовано як частку проекту, пов'язаного із видобутком нафти чи газу, або використується для подачі природного газу із одного або кількох таких проектів на газопереробний завод або термінал, або кінцевий береговий вантажний термінал; пункт 2) статті 2 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57	Правове регулювання відсутнє	Визначення «Система газопроводів» необхідно закріпити на рівні закону в такій редакції: «система газопроводів - трубопровід або система трубопроводів, що є частиною об'єкту, пов'язаного із видобутком природного газу, який використовується для транспортування до переробних підприємств або терміналів».	Необхідно розробити проект закону щодо функціонування ринку газу, до якого включити вказану норму, або включити цю норму до проекту такого закону, який зареєстровано у Верховній Раді України. У Верховній Раді України зареєстровано чотири проекти Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу»: № 4024 від 25.07.2003 подано Кабінетом Міністрів України; № 4024-1 від 06.07.2004 подано н.д. О. Третяковим та М. Мартиненком; № 4024-2 від 20.09.2005 подано н.д. С. Слабенко та В. Надратою; № 4024-3 від 17.11.2005 подано н.д. Ю. Оробцем
26	«Транспортування» означає транспортування природного газу з використанням системи трубопроводів високого тиску, за винятком трубопроводів на родовищах, з метою доставки	Транспортування природного і нафтового газу магістральними трубопроводами - вид господарської діяльності з надання послуг з транспортування природ-	Визначення цього терміну в цілому відповідає положенням Директиви, проте на рівні закону таке визначення відсутнє. Визначення цього терміну повинно бути закріплене в такій	Необхідно розробити проект закону щодо функціонування ринку газу, до якого включити вказану норму, або включити цю норму до проекту такого закону, який

споживачам, але не включаючи постачання; пункт 3) статті 2 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57	ного і нафтового газу (далі - природний газ) магістральними трубопроводами, що проводиться ліцензіатом відповідно до Ліцензійних умов за встановленими законодавством України правилами ціноутворення абзац 23 пункту 1.3 Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з транспортування природного і нафтового газу магістральними трубопроводами, затверджених наказом Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва від 30 вересня 2005 N 86, постановою Національної комісії регулювання електроенергетики України від 30 вересня 2005 N 856 (Офіційний вісник України, 2005, № 43 (09.11.2005), ст. 2741)	редакції: «транспортування – транспортування природного газу системами магістральних трубопроводів безпосередньо до споживачів»	зарєєстровано у Верховній Раді України. У Верховній Раді України зарєєстровано чотири проекти Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу»; № 4024 від 25.07.2003 по-дано Кабінетом Міністрів України; № 4024-1 від 06.07.2004 по-дано н.д. О.Третяковим та М.Мартиненком; № 4024-2 від 20.09.2005 по-дано н.д. С.Слабенко та В. Надрагою; № 4024-3 від 17.11.2005 по-дано н.д. Ю.Оробцем
27	Підземне сховище нафти, газу чи продуктів їх переробки – технологічний комплекс, штучно створений в	Визначення не в повній мірі відповідає положенням Директиви. Необхідно привести законодав-	Необхідно розробити проект закону щодо функціонування ринку газу, до якого включити вказану норму,

експлуатується газом підприємством, в тому числі частина терміналів ЗПГ, що використовується для зберігання, але за винятком частини, що використовується для виробництва ЗПГ та за винятком потужностей, які зарезервовані виключно для операторів газотранспортних систем і необхідні їм для виконання своїх функцій	природній або штучній емоності надр накопичувач нафти чи газу і технологічно поєднані з ним споруди, які служать для періодичного наповнення, зберігання і відбирання нафти, газу чи продуктів їх переробки для постачання споживачам <i>стаття 1 Закону України «Про нафту і газ» від 12 липня 2001 року №2665-III (Офіційний вісник України, 2001, № 33 (31.08.2001), ст. 1524)</i> Підземне сховище газу (ПСГ) - технологічний комплекс, штучно створений у природній або штучній емоності надр накопичувач природного газу і технологічно поєднані з ним споруди, які призначені для періодичного наповнення, зберігання і відбирання природного газу для постачання споживачам <i>абзац 17 пункту 1.3. Ліцензійних умов провадження господарської діяльності із зберігання природного газу,</i>	стиво України у відповідність з положеннями Директиви, а також включити визначення до спеціального закону щодо функціонування ринку газу	або включити цю норму до проекту закону, який зареєстровано у Верховній Раді України. У Верховній Раді України зареєстровано чотири проекти Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу»: № 4024 від 25.07.2003 подало Кабінетом Міністрів України; № 4024-1 від 06.07.2004 подало н.д. О.Третяковим та М.Мартиненком; № 4024-2 від 20.09.2005 подало н.д. С.Слабенко та В.Надрагою; № 4024-3 від 17.11.2005 подало н.д. Ю.Оробчем

		затверджених наказом Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва від 30 вересня 2005 р. N 90, постановою Національної комісії регулювання електроенергетики України від 30 вересня 2005 р. N 855 (Офіційний вісник України, 2005, № 43 (09.11.2005), ст. 2745)		
28	«Система» означає будь-які транспортні мережі, розподільчі мережі, термінали ЗПГ та/або сховища, що знаходяться у власності та/або експлуатуються газовим підприємством, в тому числі засоби для зберігання в трубопроводі, та підрозділи, що надають допоміжні послуги, і засоби суміжних підприємств, які необхідні для надання доступу до передачі, розподілу та ЗПГ (пункт 13) статті 2 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57	Правове регулювання відсутнє	Необхідно закріпити визначення на рівні закону в такій редакції: «система - майновий виробничий комплекс, який складається з організаційно і технологічно пов'язаних об'єктів, призначених для транспортування, зберігання, і розподілу природного і нафтового газу, і включає: магістральні газопроводи, газопроводи відгалуження, газорозподільні станції, підземні сховища газу та газорозподільні мережі»	Необхідно розробити проект закону щодо функціонування ринку газу, до якого включити вказану норму, або включити цю норму до проекту такого закону, який зареєстровано у Верховній Раді України. У Верховній Раді України зареєстровано чотири проекти Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу»: № 4024 від 25.07.2003 по-дано Кабінетом Міністрів України; № 4024-І від 06.07.2004 по-дано н.д. О. Третяковим та М. Мартиненком; № 4024-2 від 20.09.2005 по-

29	«Допоміжні послуги» означає всі послуги, що необхідні для доступу до та експлуатації транспортних та/або розподільчих мереж та/або терміналів ЗПГ та/або сховищ, в тому числі засоби для вирівнювання навантаження та перемішування, але за винятком потужностей, які зарезервовані виключно для операторів газотранспортних систем і необхідні їм для виконання своїх функцій пункт 14) статті 2 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57	Правове регулювання відсутнє	Необхідно закріпити визначення на рівні закону у такій редакції: «допоміжні послуги – послуги, необхідні для організації доступу до газотранспортної системи та газорозподільних мереж, а також для їх експлуатації, крім потужностей, необхідних виключно для газотранспортних підприємств для виконання ними своїх функцій»	Визначення «Допоміжні послуги» необхідно включити до спеціального закону щодо функціонування ринку газу, проєкту якого має бути розроблено або необхідно включити відповідне визначення до проєкту Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу», який знаходиться на розгляді Верховної Ради України. У Верховній Раді України зареєстровано чотири проєкти Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу»: № 4024 від 25.07.2003 подано Кабінетом Міністрів України; № 4024-1 від 06.07.2004 подано н.д. О.Третяковим та М.Мартиненком; № 4024-2 від 20.09.2005 подано н.д. С.Слабенко та В.Надрагою;	дано н.д. С. Слабенко та В. Надрагою; № 4024-3 від 17.11.2005 подано н.д. Ю. Оробцем

30	«Зберігання в трубопроводі» означає зберігання газу шляхом його стиснення у газотранспортних та газорозподільних трубопроводних системах, але за винятком потужностей, які зарезервовані для операторів газотранспортних систем і необхідні їм для виконання своїх функцій	Правове регулювання відсутнє	Необхідно закріпити визначення на рівні закону у такій редакції: «зберігання у трубопроводах – зберігання газу шляхом його стиснення у магістральних трубопроводах або газорозподільних мережах, крім потужностей газотранспортних підприємств, необхідних їм для виконання своїх функцій»	Визначення необхідно включити у спеціальний закон щодо функціонування ринку газу, проект якого має бути розроблено або необхідно включити відповідну норму до проекту Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу», який знаходиться на розгляді Верховної Ради України. У Верховній Раді України зареєстровано чотири проекти Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу»: № 4024 від 25.07.2003 по-дано Кабінетом Міністрів України; № 4024-1 від 06.07.2004 по-дано н.д. О.Гретьяковим та М.Мартиненком; № 4024-2 від 20.09.2005 по-дано н.д. С.Слабенко та В.Надрагою; № 4024-3 від 17.11.2005 по-дано н.д. Ю.Оробцем

31	«Об'єднана система» означає декілька систем, що з'єднані між собою пунктом 16) статті 2 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57	Єдина газотранспортна система України - сукупність функціонально пов'язаних між собою підприємств з виробництва, передачі та постачання природного газу абзац 11 статті 1 Закону України «Про нафту і газ» від 12 липня 2001 року №2665-III (Офіційний вісник України, 2001, № 33 (31.08.2001), ст.1524)	Визначення в цілому відповідає положенням Директиви, проте, це визначення необхідно закріпити нормами спеціального закону про засади функціонування ринку природного газу	Визначення необхідно включити у спеціальний закон щодо функціонування ринку газу, проект якого має бути розроблено або необхідно включити відповідну норму до проекту Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу», який знаходиться на розгляді Верховної Ради України.
32	«З'єднувальний трубопровід» означає транспортний газопровід, що перетинає або покриває кордон між державами-членами з єдиною метою об'єднати національні транспортні системи згаданих держав-членів пунктом 17) статті 2 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57	Правове регулювання відсутнє	Визначення необхідно закріпити на рівні закону у такій редакції: «з'єднувальний трубопровід – магістральний трубопровід, що об'єднує національні газотранспортні системи різних країн»	Визначення необхідно включити у спеціальний закон щодо функціонування ринку газу, проект якого має бути розроблено або необхідно включити відповідну норму до проекту Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу», який знаходиться на розгляді Верховної Ради України.

33	«Прямий газопровід» означає трубопровід для транспортування природного газу, домішних по відношенню до об'єднаної системи (пункт 18) статті 2 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57	«Пряма труба» – трубопровід, через який споживач отримує природний газ безпосередньо з газотранспортної системи або від газодобувних підприємств абзац 23 преамбули Порядку доступу до газотранспортної системи, затвердженого наказом Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» від 26 березня 2001 року № 79 (Офіційно не опубліковано)	Визначення в цілому відповідає положенням Директиви, проте має бути закріплено на рівні закону	Визначення необхідно включити у спеціальний закон щодо функціонування ринку газу, проект якого має бути розроблено або необхідно включити відповідну норму до проекту Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу», який знаходиться на розгляді Верховної Ради України.
34	«Інтегроване газове підприємство» означає вертикально або горизонтально інтегроване підприємство (пункт 19) статті 2 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57	Правове регулювання відсутнє	Визначення «інтегроване газове підприємство» необхідно врегулювати на рівні закону в такій редакції: «інтегроване газове підприємство – інтегроване вертикально або горизонтально підприємство».	Визначення необхідно включити у спеціальний закон щодо функціонування ринку газу, проект якого має бути розроблено або необхідно включити відповідну норму до проекту Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу», який знаходиться на розгляді Верховної Ради України.
35	«Споживачі» означає оптових та кінцевих споживачів природного газу та газові	Споживач природного газу - юридична особа, громадянин - підприємств або фізична	Визначення в цілому відповідає положенням Директиви, проте це визначення необхідно закрі-	Визначення необхідно включити у спеціальний закон щодо функціонування

	підприємства, що купують природний газ <i>пункт 24) статті 2 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57</i>	особа, що отримує природний газ відповідно до договору <i>абзац 19 пункту 1.3. Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з постачання природного газу за регульованим тарифом, затверджених наказом Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва від 25 серпня 2005 р. N 74, постановою Національної комісії регулювання електроенергетики України від 25 серпня 2005 р. N 693 (Офіційний вісник України, 2005, № 39 (14.10.2005), ст. 2505)</i> споживач природного газу (споживач) – юридична особа чи її відокремлений підрозділ або фізична особа, що використовує природний газ для власних потреб на підставі договору <i>абзац 27 преамбули Порядку доступу до газотранспортної системи, затвердженого наказом Національної акціонерної компанії «Нафто-</i>	пити на рівні закону в такій редакції: «споживач – юридична особа, фізична особа-підприємств або фізична особа, що отримує природний газ відповідно до договору»	ринку газу, проект якого має бути розроблено або необхідно включити відповідну норму до проекту Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу», який знаходиться на розгляді Верховної Ради України.

36	«Побутові споживачі» означає споживачів, що купують природний газ для свого власного побутового споживання <i>пункт 25) статті 2 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57</i>	Правове регулювання відсутнє	газ України» від 26.04.2001 № 79 (Офіційно не опубліковано)	Визначення необхідно закрити на рівні закону в такій редакції: «побутові споживачі – фізичні особи, які отримують природний газ для власних побутових потреб»	Визначення необхідно включити у спеціальний закон щодо функціонування ринку газу, проект якого має бути розроблено або необхідно включити відповідну норму до проекту Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу», який знаходиться на розгляді Верховної Ради України.
37	«Непобутові споживачі» означає споживачів, що купують природний газ, який не призначений для своїх власних побутових потреб <i>пункт 26) статті 2 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57</i>	Правове регулювання відсутнє		Визначення необхідно закрити на рівні закону в такій редакції: «непобутові споживачі – юридичні особи, фізичні особи-підприємці, що отримують природний газ, не призначений для власних потреб»	Визначення необхідно включити у спеціальний закон щодо функціонування ринку газу, проект якого має бути розроблено або необхідно включити відповідну норму до проекту Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу», який знаходиться на розгляді Верховної Ради України.

38	«Кінцеві споживачі» означає споживачів, що купують природний газ для своїх власних потреб <i>пункт 27) статті 2 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57</i>	Правове регулювання відсутнє	Визначення необхідно закрити на рівні закону в такій редакції: «кінцеві споживачі – юридичні особи, фізичні особи-підприємці, фізичні особи, що отримують природний газ для власних потреб»	Визначення необхідно включити у спеціальний закон щодо функціонування ринку газу, проект якого має бути розроблено або необхідно включити відповідну норму до проекту Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу», який знаходиться на розгляді Верховної Ради України.
39	«Кваліфіковані споживачі» означає споживачів, що мають право вільно купувати газ у постачальника, якого вони самі обирають в контексті значення Статті 23 цієї Директиви <i>пункт 28) статті 2 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57</i>	Правове регулювання відсутнє	Визначення необхідно закрити на рівні закону в такій редакції: «кваліфіковані споживачі – споживачі, які самі обирають постачальників газу і визначаються за критеріями, встановленими законом»	В законодавстві України відсутнє поняття «кваліфікований споживач», хоча на практиці такі споживачі існують. Питання щодо «кваліфікованого споживача» необхідно врегулювати у спеціальному законі щодо функціонування ринку газу, проект якого має бути розроблено або необхідно включити відповідну норму до проекту Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу», який знаходиться на розгляді Верховної Ради України.

40	« <i>Оптові споживачі</i> » означає будь-яких фізичних або юридичних осіб, відмінних від операторів газотранспортних та газорозподільних систем, що купують природний газ з метою перепродажу в межах чи поза межами системи, в якій вони створюються <i>пункт 29) статті 2 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57</i>	Правове регулювання відсутнє	Визначення необхідно закріпити на рівні закону в такій редакції: «оптові споживачі – споживачі, що отримують природний газ для перепродажу»	Визначення необхідно включити у спеціальний закон щодо функціонування ринку газу, проект якого має бути розроблено або необхідно включити відповідну норму до проекту Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу», який знаходиться на розгляді Верховної Ради України.
41	« <i>Надійність</i> » означає як надійність постачання природного газу, так і технічну безпеку <i>пункт 32) статті 2 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57</i>	Правове регулювання відсутнє	Визначення необхідно закріпити на рівні закону в такій редакції: «надійність – надійність постачання природного газу і технічна безпека його постачання»	Визначення необхідно включити у спеціальний закон щодо функціонування ринку газу, проект якого має бути розроблено або необхідно включити відповідну норму до проекту Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу», який знаходиться на розгляді Верховної Ради України.

42	В повній мірі беручи до уваги відповідні положення Угоди, зокрема її Статті 86, державні члени можуть покладати на підприємства, що працюють у газовій галузі, виходячи з загальних економічних інтересів, зобов'язання громадського обслуговування, які можуть стосуватися надійності, в тому числі надійності постачання, регулярності, якості та ціни поставок газу і захисту довкілля, в тому числі енергетичної віддачі та охорони клімату <i>пункт 2 статті 3 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57</i>	Газопостачальна організація зобов'язана: забезпечити безперервне постачання газу з відповідними якісними показниками в порядку, передбаченому договором; неухильно дотримуватися вимог Правил безпеки систем газопостачання; публікувати в засобах масової інформації детальну інформацію про зміну роздрібних цін на газ за п'ять днів до введення їх у дію та перелік послуг, що надаються споживачеві і вартість яких включена до тарифу на постачання природного газу; надавати інформацію щодо тарифів на постачання газу, ціни газу, порядку плати за спожитий газ, переліку послуг з газопостачання і виконання послуг, розміру плати за виконання додаткових робіт, правил підключення до газових мереж та методи розрахунку плати за підключення до газових	Положення законодавства України в цілому відповідають положенням Директиви, проте вимагають врегулювання на рівні спеціального закону	Питання, врегульовані законодавством України на рівні підзаконних актів, необхідно врегулювати у спеціальному законі щодо функціонування ринку газу, проект якого має бути розроблено або необхідно включити відповідні норми до проекту Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу», який знаходиться на розгляді Верховної Ради України.

		мереж, нормативних та фактичних параметрів якісних показників газу та його тиску в газовій мережі тощо; видавати споживачеві безоплатно бланки договорів, розрахункові книжки з бланками квитанцій та платіжні документи встановленого зразка; розглядати в установленому порядку претензії споживача щодо відповідності якісних показників газу та якості послуг і за наявності відповідних підстав задовольняти його вимоги; самостійно протягом місяця з моменту виявлення факту невідповідності фактичних якісних показників газу нормативним величинам або з моменту перерви у наданні послуг з газопостачання здійснити споживачеві перерахунок розміру плати за неякісні або ненадані послуги з газопостачання, повідомивши його про це протягом 10 календарних днів	

		пункт 32 Правил надання населенню послуг з газопостачання, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2004 № 476 (Офіційний вісник України, 2004, № 16 (07.05.2004), ст.1101) Основними принципами охорони навколишнього природного середовища є: а) пріоритетність вимог екологічної безпеки, обов'язковість дотримання екологічних стандартів, нормативів та лімітів використання природних ресурсів при здійсненні господарської, управлінської та іншої діяльності; б) гарантування екологічно безпечного середовища для життя і здоров'я людей; в) запобіжний характер заходів щодо охорони навколишнього природного середовища; г) екологізація матеріального виробництва на основі комплексності рішень у питаннях охорони навколишнього	

		природного середовища, використання та відтворення відновлюваних природних ресурсів, широкого впровадження новітніх технологій; <i>абзаци 1-5 статті 3 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.91 № 1264 (Відомості Верховної Ради України, 1991, № 41 (08.10.91), ст.546)</i>		
43	Держави-члени вживають відповідних заходів для захисту кінцевих споживачів та забезпечення на високому рівні захисту споживачів і, зокрема, гарантуватимуть адекватні запобіжні заходи для захисту уразливих споживачів, в тому числі відповідні заходи для допомоги у недопущенні їх відключення. В цьому контексті вони можуть вживати відповідні заходи для захисту споживачів у віддалених районах, які підключені до газової системи. Держави-члени можуть у виняткових випадках призначати		природного середовища, використання та відтворення відновлюваних природних ресурсів, широкого впровадження новітніх технологій; <i>абзаци 1-5 статті 3 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.91 № 1264 (Відомості Верховної Ради України, 1991, № 41 (08.10.91), ст.546)</i>	Положення законодавства України в цілому відповідають положенням Директиви, проте вимагають врегулювання на рівні спеціального закону
				Питання, врегульовані законодавством України на рівні підзаконних актів, необхідно врегулювати у спеціальному законі щодо функціонування ринку газу, проект якого має бути розроблено або необхідно включити відповідні норми до проекту Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу», який знаходиться на розгляді Верховної Ради України.

	постачальника для споживачів, які підключені до газової мережі. Вони забезпечують на високому рівні захист споживачів, зокрема, щодо прозорості стосовно загальних контрактних положень та умов, загальної інформації та механізмів врегулювання спорів. Держави-члени гарантуватимуть, що кваліфікований споживач зможе ефективно перейти до нового постачальника газу пункт 3 статті 3 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57	пункт 1 Положення про порядок призначення та надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 1995 . N 848 (в редакції постанови N 848 Кабінету Міністрів України від 22 вересня 1997 N 1050) (Збірник постанов Уряду України, 1996, № 2, ст. 76) Послуги з газопостачання надаються споживачеві на підставі укладеного між ним та газопостачальною (газотранспортною) організацією договору про надання послуг з газопостачання, типова форма якого затверджена НКРЕ пункт 4 Правил надання населенню послуг з газопостачання, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2004 № 476 (Офіційний вісник України, 2004, № 16 (07.05.2004), ст.1101)		

44	Кожний оператор газотранспортної системи, системи зберігання газу та/або ЗПГ повинен: а) експлуатувати, підтримувати та розвивати на економічно вигідних засадах захищені, надійні та ефективні об'єкти транспортування, зберігання та/або ЗПГ з дотриманням вимог до захисту довкілля; б) не допускати жодної дискримінації окремих користувачів системи або категорій користувачів системи, особливо на користь своїх дочірніх підприємств. с) надавати будь-якому іншому оператору газотранспортної системи, будь-якому іншому оператору системи зберігання, будь-якому іншому оператору системи ЗПГ та/або будь-якому оператору газозподільної системи інформацію, достатню для забезпечення транспортування та зберігання природного газу на засадах, які узгоджуються з безпечною та ефективною експлуатацією об'єднаної системи <i>пункт 1 статті 8 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня</i>	Газотранспортні та газодобувні підприємства НАК «Нафтогаз України», а також суб'єкти господарської діяльності, що мають ліцензію на транспортування природного і нафтового газу розподільними трубопроводами: забезпечують рівні умови доступу до газотранспортної системи для всіх суб'єктів господарської діяльності незалежно від форми власності; забезпечують транспортування природного газу згідно з порядком використання газотранспортної системи на договірній основі із посередниками; виконують диспетчерські функції з контролю та регулювання надходження і реалізації природного газу; ведуть облік газу, протранспортованого та реалізованого споживачам; обмежують або припиняють подачу газу споживачам в установленому порядку	Положення законодавства України лише частково відповідають положенням Директиви і мають бути приведені у відповідність з ними	Питання функціонування газотранспортних та газозберігаючих підприємств, в тому числі і стосовно відповідальності за порушення балансу, необхідно врегулювати у спеціальному законі щодо функціонування ринку газу, проект якого має бути розроблено або необхідно включити відповідні норми до проекту Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу», який знаходиться на розгляді Верховної Ради України.

2003 рік стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57 Правила, прийняті операторами газотранспортної системи для балансування газотранспортної системи, повинні бути об'єктивними, прозорими та недискримінаційними, в тому числі правила нарахування оплати користувачам системи їх мереж за порушення енергетичного балансу. Положення та умови, в тому числі правила і тарифи, для забезпечення таких послуг операторами газотранспортних систем встановлюються відповідно до методології, яка задовольняє вимоги Статті 25(2), без дискримінації та з відображенням витрат. Ці положення та умови публікуються пункт 2 статті 8 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 рік стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57	Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 № 1729 (Офіційний вісник України, 2002, № 52 (11.01.2002), ст. 2347) Якщо відхилення від балансу природного газу не перевищує допустимого рівня, платежі базуються на ціні балансування. Якщо рівень відхилення від балансу виходить за дозволені межі, платежі коригуються за рахунок надбавок та знижок. При цьому надбавки до ціни газу застосовуються у разі отримання постачальником негативного відхилення від балансу, а знижки - позитивного відхилення. Значення коефіцієнта коригування щорічно встановлюється НКРЕ і може бути як більше, так і менше 1, в залежності від негативного або позитивного відхилення від балансу абзаци 1 і 3 підпункту 2.3.5.4. пункту 2.3. Порядку доступу до газотранспортної системи, затверджен-	у разі неповного проведення розрахунків за спожитий природний газ та надані послуги з його транспортування. При цьому відповідальність за наслідки дій з припинення подачі газу несе сторона, яка не виконала умов укладених договорів; відповідно до порядку оформлення актів приймання-передачі газу підписують до 5 числа місяця, що настає за звітним, акти приймання-передачі газу, що пройшов через газорозподільні станції; складають разом із споживачами та постачальником газу акти про обсяги газу, використаного за місяць, і на підставі цих актів складають до 10 числа місяця, що настає за звітним, реєстри обсягів реалізації газу пункт 12 Порядку забезпечення галузей національної економіки та населення природним газом, затвердженого постановою	

45	Якщо оператор газотранспортної системи є складовою вертикально інтегрованого підприємства, він повинен бути незалежним, принаймні стосовно його юридичної форми, організації та прийняття рішень, по відношенню до інших видів діяльності інтегрованого підприємства, що не пов'язані із транспортуванням газу. Ці правила не повинні означати будь-якого зобов'язання щодо відокремлення прав власності на активи газотранспортної системи від вертикально інтегрованого підприємства. <i>пункт 1 статті 9 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57</i>	Правове регулювання відсутнє	Дане положення Директиви необхідно закріпити у спеціальному законі	Питання організації форми газотранспортного підприємства та порядку його функціонування необхідно врегулювати у спеціальному законі щодо функціонування ринку газу, проект якого має бути розроблено або необхідно включити відповідні норми до проекту Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу», який знаходиться на розгляді Верховної Ради України.
46	Для забезпечення незалежності оператора газотранспортної системи, про якого йдеться у пункті 1, застосовуються наступні мінімальні критерії:	Правове регулювання відсутнє	Дане положення Директиви необхідно закріпити у спеціальному законі	Питання незалежності газотранспортного підприємства та порядку його функціонування необхідно врегулювати у спеціальному законі

	а) особи, відповідальні за керування оператором газотранспортної системи, не можуть займати посади в підрозділах компанії інтегрованого газового підприємства, які несуть пряму чи непряму відповідальність за поточну експлуатацію потужностей видобутку, розподілу та постачання природного газу; б) належні заходи мають бути вжиті для урахування професійних інтересів осіб, відповідальних за керування оператором газотранспортної системи у такий спосіб, що забезпечує їх здатність діяти незалежно; с) оператор газотранспортної системи має ефективні права щодо прийняття рішень, незалежно від інтегрованого газового підприємства, стосовно активів, які необхідні для експлуатації, підтримки або розвитку мережі. Це не порушує існування відповідних механізмів координації для забезпечення захисту прав економічного та адміністративного контролю		щодо функціонування ринку газу, проект якого має бути розроблено або необхідно включити відповідні норми до проекту Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу», який знаходиться на розгляді Верховної Ради України.

			материнської компанії стосовно прибутку від активів, що регулюються непрямо в дочірній компанії відповідно до Статті 25(2). Зокрема, це дозволяє материнській компанії затверджувати щорічний фінансовий план або будь-який інший еквівалентний документ оператора газотранспортної системи та встановити глобальні границі для рівнів заборгованості своєї дочірньої компанії. Однак це не дозволяє материнській компанії видавати розпорядження стосовно поточних операцій, а також окремих рішень, пов'язаних із будівництвом або модернізацією транспортних газопроводів, які не перевищують умови затвердженого фінансового плану або будь-якого іншого еквівалентного документа; d) оператор газотранспортної системи створює відповідну програму виконання, яка визначає заходи, вжиті для забезпечення неможливості дискримінаційної поведінки та забезпечення належного		

	контролю за її дотриманням. Ця програма встановлює конкретні зобов'язання співробітників щодо виконання даної цілі. Щорічний звіт, де розкриваються вжиті заходи, подається особою або органом, який відповідає за моніторинг програми виконання, до регуляторного органу, про який йдеться в Статті 25(1), та опубліковується пункт 2 статті 9 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; <i>ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57</i>				
47	Не порушуючи чинності положень Статті 16 або інших передбачених законодавством зобов'язань стосовно розкриття інформації, кожний оператор газотранспортної системи, системи зберігання та/або ЗПГ зберігає конфіденційність інформації, що має комерційну цінність та отримана у зв'язку із здійсненням ним економічної	Суб'єкт господарювання, що є володільцем технічної, організаційної або іншої комерційної інформації, має право на захист від незаконного використання цієї інформації третіми особами, за умов, що ця інформація має комерційну цінність у зв'язку з тим, що вона невідома третім особам і до неї	Положення законодавства в цілому відповідають положенням Директиви, проте потребують врегулювання на рівні спеціального закону	Питання конфіденційності інформації на ринку газу необхідно врегулювати у спеціальному законі щодо функціонування ринку газу, проект якого має бути розроблено або необхідно включити відповідні норми до проекту Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу»,	

	дільності, та запобігає дискримінаційному розкриттю інформації стосовно його власної діяльності, що може давати комерційні переваги. Оператори газотранспортних систем не повинні, у контексті купівлі або продажу природного газу дочірніми підприємствами, зловживати інформацією, що має комерційну цінність та була отримана від третіх сторін, у зв'язку із наданням або обговоренням умов доступу до системи. <i>стаття 10 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57</i>	немає вільного доступу інших осіб на законних підставах, а володілець інформації вживає належних заходів до охорони її конфіденційності. Строк правової охорони комерційної таємниці обмежується часом дії сукупності зазначених у частині першій цієї статті умов. Особа, яка протиправно використовує комерційну інформацію, що належить суб'єкту господарювання, зобов'язана відшкодувати завдані йому такими діями збитки відповідно до закону. Особа, яка самостійно і добросовісно одержала інформацію, що є комерційною таємницею, має право використовувати цю інформацію на свій розсуд <i>частини 1, 2, 3 статті 62 Господарського кодексу України від 16.03.2003 № 436-ІУ (Офіційний вісник України, 2003, № 11 (28.03.2003), ст. 462)</i>	який знаходиться на розгляді Верховної Ради України.

48	Держави-члени призначають одного чи кількох операторів газорозподільчих систем або вимагають, щоб газові підприємства, які володіють або відповідалі за газорозподільчі системи, зробили таке призначення на період, що має визначатися державами-членами із урахуванням ефективності та економічної збалансованості, та забезпечують, щоб ці оператори діяли відповідно до положень Статей 12 - 14 стаття 11 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57	Правове регулювання відсутнє	Дане положення Директиви необхідно закріпити у спеціальному законі	Положення Директиви необхідно врегулювати у спеціальному законі щодо функціонування ринку газу, проект якого має бути розроблено або необхідно включити відповідні норми до проекту Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу», який знаходиться на розгляді Верховної Ради України.
49	Кожний оператор газорозподільчої системи здійснює експлуатацію, підтримку та розвиток (на економічно вигідних засадах) захищеної, надійної та ефективної системи, дотримуючись при цьому вимог захисту довкілля.	Газотранспортні та газодобувні підприємства НАК «Нафтогаз України», а також суб'єкти господарської діяльності, що мають ліцензію на транспортування природного і нафтового газу розподільними трубо-	Положення законодавства України лише частково відповідають положенням Директиви і мають бути приведені у відповідність з ними	Питання функціонування газорозподільчих підприємств, в тому числі і стосовно відповідальності за порушення балансу, необхідно врегулювати у спеціальному законі щодо функціонування ринку газу, проект

	За жодних обставин оператор газорозподільної системи не допускає дискримінації окремих користувачів системи або категорій користувачів системи, особливо на користь своїх дочірніх підприємств. Кожний оператор газорозподільної системи надає будь-якому іншому оператору газорозподільної системи та/або будь-якому оператору газотранспортної системи, та/або іншому оператору системи ЗПП та/або іншому оператору системи зберігання інформацію, достатню для забезпечення транспортування та зберігання природного газу на засадах, які узгоджуються з безпечною та ефективною експлуатацією об'єднаної системи. Кожний оператор газорозподільної системи надає користувачам системи інформацію, що необхідна їм для забезпечення ефективного доступу до системи. Якщо оператори газорозподільних систем є відповідальними за балансування газорозподіль-	проводами; забезпечують рівні умови доступу до газотранспортної системи для всіх суб'єктів господарської діяльності незалежно від форми власності; забезпечують транспортування природного газу згідно з порядком використання газотранспортної системи на договірній основі із постачальниками; виконують диспетчерські функції з контролю та регулювання надходження і реалізації природного газу; ведуть облік газу, протранспортованого та реалізованого споживачам; обмежують або припиняють подачу газу споживачам в установленому порядку у разі неповного проведення розрахунків за спожитий природний газ та надані послуги з його транспортування. При цьому відповідальність за наслідки дій з припинення подачі газу несе сторона,	якого має бути розроблено або необхідно включити відповідні норми до проекту Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу», який знаходиться на розгляді Верховної Ради України.

	чої системи, правила, прийняті ними для досягнення цієї цілі, є об'єктивними, прозорими та недискримінаційними, в тому числі правила нарахування оплати користувачам системи за порушення енергетичного балансу. Положення та умови, в тому числі правила і тарифи, для забезпечення таких послуг системними операторами встановлюються відповідно до методології, яка задовольняє вимоги Статті 25(2), без дискримінації та із відображенням витрат. Дані положення та умови мають бути опубліковані. <i>стаття 12 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003</i> <i>C. 57</i>	яка не виконала умов укладених договорів; відповідно до порядку оформлення актів приймання-передачі газу підписують до 5 числа місяця, що настає за звітним, акти приймання-передачі газу, що пройшов через газорозподільні станції; складають разом із споживачами та постачальником газу акти про обсяги газу, використаного за місяць, і на підставі цих актів складають до 10 числа місяця, що настає за звітним, реєстри обсягів реалізації газу пункт 12 Порядку забезпечення галузей національної економіки та населення природним газом, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 N 1729 (Офіційний вісник України, 2002, №52 (11.01.2002), ст. 2347) Якщо відхилення від балансу природного газу не перевищує допустимого рівня, платежі базуються на ціні	

		балансування. Якщо рівень відхилення від балансу виходить за дозволені межі, платежі коригуються за рахунок надбавок та знижок. При цьому надбавки до ціни газу застосовуються у разі отримання постачальником негативного відхилення від балансу, а знижки - позитивного відхилення. Значення коефіцієнта коригування щорічно встановлюється НКРЕ і може бути як більше, так і менше 1, в залежності від негативного або позитивного відхилення від балансу. <i>абзаци 1 і 3 підпункту 2.3.5.4. пункту 2.3. Порядку доступу до газотранспортної системи, затвердженого наказом Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» від 26.04.2001 № 79 (Офіційно не опубліковано)</i>	Дане положення Директиви необхідно закріпити у спеціальному законі	Питання організаційної форми газорозподільного підприємства та порядку
50	Якщо оператор газорозподільчої системи є складовою вертикально інтегрованого підприєм-	Правове регулювання відсутнє		

	ства, він повинен бути незалежним, принаймні стосовно його юридичної форми, організації та прийняття рішень, відносно інших видів діяльності інтегрованого підприємства, що не пов'язані із розподілом газу. Ці правила не повинні означати будь-якого зобов'язання щодо відокремлення прав власності на активи газорозподільчої системи від вертикально інтегрованого підприємства. Крім вимог пункту 1, де мова йде про оператора газорозподільчої системи, що є складовою частиною вертикально інтегрованого підприємства, такий оператор повинен бути незалежним щодо його організації та прийняття рішень від інших видів діяльності, що не пов'язані з розподілом газу. Для забезпечення такої незалежності, повинні застосовуватися наступні мінімальні критерії: а) особи, відповідальні за керування оператором газорозподільчої системи, не можуть займати посади в підрозділах компанії інтегрованого газового		його функціонування необхідно врегулювати у спеціальному законі щодо функціонування ринку газу, проект якого має бути розроблено або необхідно включити відповідні норми до проекту Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу», який знаходиться на розгляді Верховної Ради України.

	підприємства, які несуть пряму чи непряму відповідальність за поточну експлуатацію потужностей видобутку, транспортування та постачання природного газу; б) належні заходи мають бути вжиті для забезпечення урядування професіональних інтересів осіб, відповідальних за керування оператором газорозподільчої системи, у такий спосіб, що забезпечує їх здатність діяти незалежно; с) оператор газорозподільчої системи має ефективні права щодо прийняття рішень, незалежно від інтегрованого газового підприємства, стосовно активів, які необхідні для експлуатації, підтримки або розвитку мережі. Це не порушує існування відповідних механізмів координації для забезпечення захисту прав економічного та адміністративного контролю материнської компанії стосовно прибутку від активів, що реалізуються непрямо в дочірній компанії відповідно до Статті 25(2). Зокрема, це дозволяє ма-		

	теринській компанії затверд-жувати щорічний фінансовий план або будь-який інший еквівалентний документ оператора газорозподільчої системи та встановлювати глобальні границі для рівнів заборгованості своїй дочірній компанії. Це не дозволяє материнській компанії віддавати розпорядження стосовно поточних операцій, а також окремих рішень, пов'язаних із будівництвом або модернізацією розподільчих газопроводів, які не перевищують умови затвердженого фінансового плану або будь-якого іншого еквівалентного документа; d) оператор газорозподільчої системи створює відповідну програму виконання, яка визначає заходи, вжиті для забезпечення неможливості дискримінаційної поведінки та забезпечення належного контролю за її дотриманням. Ця програма визначає конкретні зобов'язання співробітників щодо виконання даної цілі. Щорічний звіт, де розкривають-		

	ся вжиті заходи, подається особою або органом, який відповідає за моніторинг програми виконання, до регуляторного органу, згаданого в Статті 25(1), та опубліковується. Держави-члени можуть вирішити не застосовувати пункти 1 та 2 до інтегрованих газових підприємств, що обслуговують менше 10000 підключених споживачів <i>стаття 13 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57</i>				
	Не порушуючи чинності положень Статті 16 або інших передбачених законодавством зобов'язань стосовно розкриття інформації, кожний оператор газорозподільчої системи зберігає конфіденційність інформації, що має комерційну цінність та отримана у зв'язку із здійсненням ним економічної	Правове регулювання відсутнє		Положення законодавства України в цілому відповідають положенням Директиви, проте потребують врегулювання на рівні спеціального закону	Питання конфіденційності інформації на ринку газу необхідно врегулювати у спеціальному законі щодо функціонування ринку газу, проект якого має бути розроблено або необхідно включити відповідні норми до проекту Закону України «Про засади функціонування

51	діяльності, та запобігає дискримінаційному розкриттю інформації стосовно його власної діяльності, що може давати комерційні переваги. Оператори газорозподільчих систем не повинні, у контексті купівлі або продажу природного газу дочірніми підприємствами, зловживати інформацією, що має комерційну цінність та була отримана від третіх сторін, у зв'язку із наданням або обговоренням умов доступу до системи <i>стаття 14 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57</i>			ня ринку природного газу», який знаходиться на розгляді Верховної Ради України.
52	Правила, що викладені у Статті 9(1) та Статті 13(1), не заважають роботі об'єднаного оператора газотранспортної системи, ЗПГ, систем зберігання та розподілу газу, який є незалежним (щодо його юридичної форми,	Правове регулювання відсутнє	Дане положення Директиви необхідно закріпити у спеціальному законі	Положення Директиви необхідно передбачити у спеціальному законі щодо функціонування ринку газу, проект якого має бути розроблено або необхідно включити відповідні норми

організації та прийняття рішень) від інших видів діяльності, що не пов'язані із роботою систем транспортування газу, ЗПГ, зберігання та розподілу газу, та який задовольняє вимоги, визначені в пунктах (а) - (д). Ці правила не створюють будь-яких зобов'язань щодо відокремлення прав власності на активи об'єднаної системи від вертикально інтегрованого підприємства: а) особи, що є відповідальними за керування оператором об'єднаної системи, не можуть займати посади в підрозділах компанії інтегрованого газового підприємства, які несуть пряму чи опосередковану відповідальність за поточну експлуатацію потужностей видобутку та постачання природного газу; б) належні заходи мають бути вжиті для забезпечення урахування професіональних інтересів осіб, відповідальних за керування оператором об'єднаної системи у такий спосіб, що забезпечує їх здатність діяти незалежно;		до проекту Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу», який знаходиться на розгляді Верховної Ради України.

	с) оператор об'єднаної системи має ефективні права щодо прийняття рішень, незалежно від інтегрованого газового підприємства, стосовно активів, які необхідні для експлуатації, підтримки або розвитку мережі. Це не порушує існування відповідних механізмів координації для забезпечення захисту прав економічного та адміністративного контролю материнської компанії стосовно прибутку від активів, що регулюються непрямо в дочірній компанії відповідно до Статті 25(2). Зокрема, це дозволяє материнській компанії затверджувати щорічний фінансовий план або будь-який інший еквівалентний документ оператора об'єднаної системи, та встановлювати глобальні границі для рівнів заборгованості своєї дочірньої компанії. Це не дозволяє материнській компанії віддавати розпорядження щодо поточних операцій, а також окремих рішень, пов'язаних із будівництвом або модернізацією транспортних та розподіль-		

	чих газопроводів, які не перевищують умови затвердженого фінансового плану або будь-якого іншого еквівалентного документа; d) оператор об'єднаної системи створює відповідну програму виконання, яка визначає заходи, вжиті для забезпечення неможливості дискримінаційної поведінки та забезпечення належного контролю за її додержанням. Ця програма визначає конкретні зобов'язання співробітників щодо виконання даної цілі. Щорічний звіт, де розкриваються вжиті заходи, подається особою або органом, який відповідає за моніторинг програми виконання, до регулюючого органу, зазначеного в Статті 25(1), та опубліковується <i>стаття 15 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57</i>		

53	Держави-члени або призначені ними компетентні органи, в тому числі регулюючі органи, про які йдеться в Статті 25(1), та органи врегулювання спорів, зазначені в Статті 20(3), мають право доступу до рахунків газових підприємств відповідно до Статті 17, якщо це необхідно для здійснення їх функцій. Держави-члени та призначені ними компетентні органи, в тому числі регулюючі органи, про які йдеться в Статті 25(1), та органи врегулювання спорів, зберігають конфіденційність інформації, що має комерційну цінність. За відповідних обставин, держави-члени можуть розкривати таку інформацію з метою забезпечення компетентним органам необхідних умов для виконання їх функцій <i>стаття 16 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57</i>	Суб'єкти природних монополій зобов'язані: надавати органам, які регулюють їх діяльність, документи та інформацію, необхідні для виконання цими органами своїх повноважень, в обсягах та у строки, встановлені відповідними органами <i>абзаци 1 і 5 статті 10 Закону України «Про природні монополії» від 20 квітня 2000 року № 1682-III (Офіційний вісник України, 2000, №19 (26.05.2000), ст. 772)</i> При провадженні господарської діяльності з транспортування природного газу магістральними трубопроводами ліцензіат повинен дотримуватися таких вимог: надавати на вимогу НКРЕ фінансову (бухгалтерську) звітність за результатами господарської діяльності з транспортування природного газу магістральними трубопроводами.	Положення законодавства України в цілому відповідають положенням Директиви, однак відповідні повноваження органу регулювання необхідно встановити на рівні спеціального закону	Повноваження органу регулювання необхідно передбачити у спеціальному законі щодо функціонування ринку газу, проект якого має бути розроблено або необхідно включити відповідні норми до проекту Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу», який знаходиться на розгляді Верховної Ради України. У разі прийняття Верховною Радою за основу одного з проектів закону про орган державного регулювання в енергетиці України, які знаходяться на її розгляді (проект № 6269, поданий н.д. І.Франчуком, Л.Супрун, М.Рудьковським та проєкт № 6269-П, поданий н.д. Бронніковим), згадані повноваження необхідно передбачити у цьому проєкті

		підпункт 3.1.2. пункту 3.1. Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з транспортування природного і нафтового газу магістральними трубопроводами, затверджених наказом Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва від 30.09.2005 N 86, постановою Національної комісії регулювання електроенергетики України від 30.09.2005 N 856 (Офіційний вісник України, 2005, №43 (09.11.2005), ст. 2741)			
54	Газові підприємства, незалежно від їх системи власності або юридичної форми, складають, подають для проведення аудиту та публікують свої річні звіти відповідно до положень національного законодавства, стосовно щорічних звітів то-вариств з обмеженою відпові-дальністю, прийнятих згідно з Четвертою Директивою Ради від 25 липня 1978 року на основі	Правове регулювання від-сутнє	Дане положення Директиви не-обхідно закріпити у спеціаль-ному законі	Питання аудиту газових підприємств та публікації їх річних звітів необхідно врегулювати у спеціаль-ному законі щодо функціону-вання ринку газу, проект якого має бути розроблено або необхідно включити відповідні норми до проєк-ту Закону України «Про за-сади функціонування ринку природного газу», який зна-	

	Статті 44(2) (g)* Угоди стосовно щорічних звітів певних типів компаній. Підприємства, яких чинне законодавство не зобов'язує публікувати свої річні звіти, тримають примірник річного звіту в правлінні компанії для можливості надання на ознайомлення всім бажаним <i>пункт 2 статті 17 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57</i>			ходиться на розгляді Верховної Ради України.
55	Газові підприємства ведуть свою внутрішню фінансову звітність окремо для кожного виду діяльності з транспортування, розподілу, ЗПГ та зберігання газу так само, як це вимагалося би від них, якби згадані види діяльності здійснювалися би окремими підприємствами, з метою запобігання дискримінації, підтримки підприємства, що не дає прибутку, за рахунок	Суб'єкти природних монополій зобов'язані: вести окремий бухгалтерський облік за кожним видом діяльності, що підлягає ліцензуванню абзаци 1 і 3 статті 10 Закону України «Про природні монополії» від 20 квітня 2000 року № 1682-III (Офіційний вісник України, 2000, № 19 (26.05.2000), ст. 772)	Законодавство України в цілому відповідає положенням Директиви, проте ці положення необхідно закріпити на рівні спеціального закону	Питання ведення обліку газовими підприємствами необхідно врегулювати у спеціальному законі щодо функціонування ринку газу, проект якого має бути розроблено або необхідно включити відповідні норми до проекту Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу», який знаходиться на розгляді

інших прибуткових підприємств, та спотворення конкурентної боротьби. Вони також ведуть звітність, яка може бути консолідованою, для видів діяльності, що не пов'язані із транспортуванням, розподілом, ЗПГ та зберіганням газу. До 1 липня 2007 р. вони ведуть окремому звітність для діяльності з постачання газу кваліфікованим споживачам та для діяльності з постачання газу некваліфікованим споживачам. Доходи від права власності на газотранспортну/газорозподільчу мережу зазначаються у звітності. Де це доцільно, вони ведуть консолідовану звітність для видів діяльності, що не пов'язані з газом. Пакет документів внутрішньої звітності включає балансовий звіт та звіт про доходи та видатки для кожного виду діяльності пункт 3 статті 17 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 рік стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57	Відповідно до цього Закону ліцензуванню підлягають такі види господарської діяльності: транспортування нафти, нафтопродуктів магістральним трубопроводом, транспортування природного і нафтового газу трубопроводами та його розподіл; постачання природного газу за регульованим, за нерегульованим тарифом; зберігання природного газу в обсягах, що перевищують рівень, установлений ліцензійними умовами; пункт 18), 19), 20) статті 9 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 1 червня 2000 року № 1775-III (Офіційний вісник України, 2000, № 27 (21.07.2000), ст. 1109)	ді Верховної Ради України.

56	Держави-члени забезпечують впровадження системи доступу третьої сторони до газотранспортної та газорозподільної системи та терміналів ЗГП на основі опублікованих тарифів, що спрavedливі для всіх кваліфікованих споживачів, в тому числі поставальних підприємств, та застосовуються об'єктивно та без жодної дискримінації серед користувачів системи. Держави-члени забезпечують затвердження даних тарифів або методологій, на основі яких вони розраховуються, регулятивним органом, про який йдеться у Статті 25(1), раніше, ніж вони наберуть чинності, а також опублікування даних тарифів та методологій раніше, ніж вони наберуть чинності, якщо тільки зазначені методології будуть затверджені. <i>пункт 1 статті 18 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57</i>	Основними завданнями Комісії є: забезпечення проведення цінової і тарифної політики в електроенергетиці та нафтогазовому комплексі <i>абзац 5 пункту 3 Положення про Національну комісію регулювання електроенергетики України, затвердженого Указом Президента України від 21 квітня 1998 року N 335/98 (Офіційний вісник України, 1998, № 16 (07.05.98), ст. 588)</i> Ліцензіат зобов'язаний: Опублікувати в засобах масової інформації детальну інформацію: а) про ціни на природний газ - за п'ять днів до введення їх у дію; б) про тариф на постачання природного газу - за п'ять днів до введення його у дію; в) про перелік послуг, які надаються споживачу і включені до тарифу на постачання природного газу, - за п'ять днів до введення тарифу в дію;	Законодавство України в цілому відповідає положенням Директиви, проте ці положення вимагають врегулювання на рівні закону	Повноваження органу регулювання необхідно передбачити у спеціальному законі щодо функціонування ринку газу, проект якого має бути розроблено або необхідно включити відповідні норми до проекту Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу», який знаходиться на розгляді Верховної Ради України. У разі прийняття Верховною Радою за основу одного з проектів про орган державного регулювання в енергетиці України, які знаходяться на її розгляді (проект № 6269, поданий н.д. І.Франчуком, Л.Супрун, М.Рудьковським та проектом № 6269-П, поданий н.д. Бронніковим), відповідні норми необхідно включити до цього законопроекту.

		г) про розмір плати за виконання додаткових робіт, пов'язаних з провадженням господарської діяльності з постачання природного газу, - за п'ять днів до введення її в дію. Публікація повинна містити таку інформацію, що забезпечує можливість будь-якій особі мати чітке уявлення про розмір платежів, які вона повинна здійснювати, та про структуру тарифу та інших платежів. підпункти 3.7.3 і 3.7.4 пункту 3.7 Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з постачання природного газу за регульованим тарифом, затверджених наказом Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва від 25 серпня 2005 р. N 74, постановою Національної комісії регулювання електроенергетики України від 25 серпня 2005 р. N 693 (Офіційний вісник України, 2005, № 39 (14.10.2005), ст. 2505)	

57	У випадку, якщо доступ надається на договірних умовах, держави-члени вживають необхідних заходів для забезпечення можливості газовим підприємствам та кваліфікованим споживачам, розташованим в межах або за межами території обслуговування єдиної системи, домовитися про умови доступу до сховищ та зберігання в трубопроводі, коли це з технічного та/або економічного боку необхідно для забезпечення ефективного доступу до системи, а також для організації доступу до інших допоміжних послуг. Сторони зобов'язуються добросовісно домовлятися про умови доступу до сховищ, зберігання в трубопроводі та інших допоміжних послуг Договори стосовно доступу до сховищ та зберігання в трубопроводі та інших допоміжних послуг мають обговорюватися з відповідним оператором системи зберігання або відповідними газовими підприємствами. Держави-члени вимагають від операторів систем зберігання	Газотранспортне підприємство зобов'язується за винагороду зберігати в підземному сховищі газу природний газ і повернути замовнику газ, якість і обсяги якого відповідають якості обсягів газу, прийнятого у замовника згідно з відповідним договором підпункт 2.4.1. пункту 2.4. Порядку доступу до газотранспортної системи, затвердженого наказом Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» від 26.04.2001 № 79 (Офіційно не опубліковано)	Законодавство України лише частково відповідає положенням Директиви і має бути приведенено у відповідність з положеннями Директиви	Питання доступу до газових сховищ необхідно врегулювати у спеціальному законі щодо функціонування ринку газу, проект якого має бути розроблено або необхідно включити відповідні норми до проекту Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу», який знаходиться на розгляді Верховної Ради України.

	газу та газові підприємства публікувати свої основні комерційні умови використання газових сховищ, засобів зберігання в трубопроводі та інших допоміжних послуг протягом перших шести місяців після запровадження цієї Директиви та щорічно в подальшому. <i>пункт 3 статті 19 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57</i>				Питання регульованого доступу до газових сховищ необхідно врегулювати у спеціальному законі щодо функціонування ринку газу, проект якого має бути розроблено або необхідно включити відповідні норми до проекту Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу», який знаходиться на розгляді Верховної Ради України.
58	У випадку регульованого доступу держави-члени вживають необхідних заходів для забезпечення газовим підприємствам та кваліфікованим споживачам, розташованим в межах або за межами території обслуговування єдиної системи, права доступу до сховищ, засобів зберігання в трубопроводі та інших допоміжних послуг на основі опублікованих тарифів та/або інших умов та	Правове регулювання відсутнє	Дане положення Директиви необхідно закріпити у спеціальному законі		

	зобов'язань щодо використання згаданих сховищ та засобів зберігання в трубопроводі, коли це з технічного та/або економічного боку необхідно для забезпечення ефективного доступу до системи, а також для організації доступу до інших допоміжних послуг. Право доступу для кваліфікованих споживачів може бути надано шляхом дозволу заключати контракти на постачання газу з конкуруючими газовими підприємствами, за винятком власника та/або оператора системи чи дочірнього підприємства <i>пункт 4 статті 19 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57</i>			
59	Держави-члени вживають всіх необхідних заходів, щоб газові підприємства та кваліфіковані споживачі, незалежно від місця їх розташування, мали можли-	Правове регулювання відсутнє	Дане положення Директиви необхідно закріпити у спеціальному законі	Питання газовивідних газопроводів необхідно врегулювати у спеціальному законі щодо функціонування ринку газу, проект якого

	вість отримати доступ до систем газопровідних трубопроводів, в тому числі структур, що надають технічні послуги по забезпеченню такого доступу, відповідно до даної Статті, за винятком ділянок таких мереж та об'єктів, що використовуються для забезпечення операцій місцевого видобутку на родовищі, де видобування газу <i>пункт 1 статті 20 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57</i>			має бути розроблено або необхідно включити відповідні норми до проекту Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу», який знаходиться на розгляді Верховної Ради України.
60	Газові підприємства можуть відмовити заявнику у наданні доступу, якщо відсутні необхідні потужності, або якщо надання доступу до системи перешкоджатиме їм виконувати покладені на них державні зобов'язання по обслуговуванню споживачів, передбачені статтею 3(2), або з причини серйозних економічних або фі-	Газорозподільні підприємства не мають права без обґрунтованих причин захищати чи обмежувати доступ до існуючих газорозподільних мереж: - постачальникам природного газу, які дотримуються встановленого порядку забезпечення природним газом народного господар-	Положення законодавства України не суперечать положенням Директиви, проте потребують доповнення та врегулювання на рівні спеціального закону	Питання доступу до газопроводів необхідно врегулювати у спеціальному законі щодо функціонування ринку газу, проект якого має бути розроблено або необхідно включити відповідні норми до проекту Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу», який знаходиться на розгляді

	наносивих труднощів, пов'язаних з виконанням контрактів, що зобов'язують покупця прийняти товар або сплатити неустойку, з урахуванням критеріїв та процедур, передбачених Статтею 27, та альтернативи, вибраної державою-членом відповідно до пункту 1 зазначеної Статті. Причини такої відмови, належним чином обґрунтовані, повідомляються заявникові. <i>Пункт 1 статті 21 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57</i>	ства та населення України, визначеного Кабінетом Міністрів України, виконують Умови та правила здійснення підприємницької діяльності з постачання природного газу за регулюванням та нерегульованим тарифами, а також цей Порядок; - споживачам, які мають намір споживати природний газ з газорозподільної мережі у межах її пропускної можливості. <i>абзац 3 пункту 3.1. Порядку доступу до газотранспортної системи, затвердженого наказом Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» від 26.04.2001 № 79 (Офіційно не опубліковано)</i>	Дане положення Директиви необхідно закріпити у спеціальному законі	Імплементація цього положення Директиви можлива у разі реформування газового ринку і прийняття відповідного законодавства	Питання кваліфікованих споживачів можливо врегулювати
61	Держави-члени забезпечують, щоб кваліфікованими споживачами були: а) до 1 липня 2004 р. кваліфіковані споживачі згідно з визначенням Статті 18 Директиви 98/30/ЄС. Держави-члени пуб-	Правове регулювання відсутнє			

лікують до 31 січня кожного року критерії визначення таких кваліфікованих споживачів; б) принаймні від 1 липня 2004 р. всі непобутові споживачі; с) від 1 липня 2007 р. всі споживачі. Для запобігання незбалансованості при відкритті газових ринків: а) контракти на постачання газу із кваліфікованим споживачем з системи іншої держави-члена не забороняються, якщо даний споживач кваліфікований в обох системах; б) у випадках, коли операції, описані в пункті а), були відхилені, оскільки споживач був кваліфікований тільки в одній із двох систем, Комісія з урахуванням ситуації на ринку та спільного інтересу може зобов'язати сторону, що відхилила пропозицію, здійснити необхідну поставку газу на вимогу однієї з держав-членів двох систем. <i>Стаття 23 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для</i>			лювати у спеціальному законі щодо функціонування ринку газу, проект якого має бути розроблено або необхідно включити відповідні норми до проекту Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу», який знаходиться на розгляді Верховної Ради України.

	<i>внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57</i>	Правове регулювання відсутнє		Дане положення Директиви необхідно закріпити у спеціальному законі	Імплементація цього положення Директиви можлива у разі реформування газового ринку і прийняття відповідного законодавства Питання постачання кваліфікованих споживачів по прямому газопроводу можливо врегулювати у спеціальному законі щодо функціонування ринку газу, проект якого має бути розроблено або необхідно включити відповідні норми до проекту Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу», який знаходиться на розгляді Верховної Ради України.
62	Держави-члени вживають всіх необхідних заходів, щоб надати можливість: а) газовим підприємствам, створеним на їх території, постачати газ кваліфікованим споживачам по прямому газопроводу; б) будь-якому кваліфікованому споживачу на їх території отримувати поставки газу від газових підприємств по прямому газопроводу. У випадках, якщо для будівництва або експлуатації прямого газопроводу необхідний дозвіл (напр., ліцензія, погодження, концесія, згода або затвердження), держави-члени або призначені ними компетентні органи визначають критерії для надання дозволу на будівництво або експлуатацію прямих газопроводів на їх території. Ці критерії повинні бути об'єктивними, прозорими і недискримінаційними				

	пункти 1 і 2 статті 24 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57	Регулювання діяльності суб'єктів природних монополій у сферах, визначених у статті 5 цього Закону, здійснюється національними комісіями регулювання природних монополій, які створюються і функціонують відповідно до цього Закону	Положення законодавства України лише частково відповідають положенням Директиви і мають бути приведені у відповідність з ними	На сьогодні правовою основою здійснення Національною комісією регулювання електроенергетики України (далі - НКРЕ) державного регулювання діяльності у сфері газу є Положення про НКРЕ, затверджене Указом Президента України від 21 березня 1998 року № 335 (Офіційний вісник України, 1998, № 16 (07.05.98), ст.588) У разі прийняття Верховною Радою за основу одного з проектів про орган державного регулювання в енергетиці України, які знаходяться на її розгляді (проект № 6269, поданий н.д. І.Франчуком, Л.Супрун, М.Рудьковським та проект
63	Держави-члени можуть призначати один або кілька компетентних органів, наділених функціями регулюючих органів. Ці органи повинні бути повністю незалежними від інтересів газової галузі. Завдяки застосуванню даної Статті, вони принаймні будуть відповідальними за забезпечення відсутності будь-якої дискримінації, ефективної конкуренції та ефективного функціонування ринку, здійснюючи, зокрема, наступний моніторинг: а) правил управління тарифами; б) будь-яких механізмів для	Регулювання діяльності суб'єктів природних монополій у сферах, визначених у статті 5 цього Закону, здійснюється національними комісіями регулювання природних монополій, які створюються і функціонують відповідно до цього Закону <i>абзац 1 частини 1 статті 4 Закону України «Про природні монополії» (Офіційний вісник України, 2000, № 19 (26.05.2000), ст. 772)</i> Відповідно до цього Закону регулюється діяльність суб'єктів природних монополій у таких сферах: транспортування природного і нафтового газу трубопроводами та його розподіл		

боротьби із переважаністю потужностей у національній газовій системі; с) тривалості часу, необхідного операторам газотранспортної та газорозподільчої системи для здійснення з'єднань та проведення ремонтних робіт; д) публікації належної інформації операторами газотранспортної та газорозподільчої системи стосовно з'єднувальних газопроводів, використання мережі та розподілу потужностей зацікавленим сторонам з урахуванням необхідності розглядати неповну інформацію як комерційно конфіденційну; е) ефективного відокремлення звітності у відповідності із Статтею 17 для забезпечення відсутності підтримки підприємств, що не приносять прибутку, за рахунок прибуткових стосовно діяльності, пов'язаної із транспортуванням, розподілом, зберіганням газу, ЗПГ та постачанням газу; ф) умов доступу до сховищ, засобів зберігання в трубопроводі та інших допоміжних послуг відповідно до Статті 19;	<i>абзаци 1 і 3 частини 1 статті 5 Закону України «Про природні монополії» (Офіційний вісник України, 2000, № 19 (26.05.2000), ст. 772)</i> До суміжних ринків, що регулюються відповідно до цього Закону, належать: постачання природного газу та інших речовин, транспортування яких здійснюється трубопровідним транспортом; зберігання природного газу в обсягах, що перевищують рівень, який встановлюється умовами та правилами здійснення підприємницької діяльності із зберігання природного газу (ліцензійними умовами) <i>абзаци 1, 2, 3 статті 6 Закону України «Про природні монополії» (Офіційний вісник України, 2000, № 19 (26.05.2000), ст. 772)</i> Комісії відповідно до покладених на них завдань: розробляють та затверджують спеціальні умови	№ 6269-П, поданий н.д. Бронніковим), відповідні норми необхідно включити до цього законопроекту.

г) ступеня виконання своїх завдань операторами газотранспортних та газорозподільчих систем відповідно до Статей 8 та 12; h) рівня прозорості та конкурентної боротьби. пункт 1 статті 25 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57 Регулюючі органи несуть відповідальність за визначення або затвердження до їх введення в дію найкращих методологій, що використовуються для розрахунку або встановлення положень та умов для: а) підключення та доступу до національних мереж, в тому числі тарифів на транспортування та розподіл. Ці тарифи або методології дозволяють здійснювати необхідні інвестиції в мережі таким чином, щоб вони забезпечували життєздатність мереж;	і правила здійснення підприємницької діяльності суб'єктами природних монополій та суб'єктами господарювання, що здійснюють діяльність на суміжних ринках, контролюють їх дотримання, вживають у встановленому порядку заходів щодо запобігання порушенням цих умов і правил; видають у встановленому порядку суб'єктам природних монополій та суб'єктам господарювання, що здійснюють діяльність на суміжних ринках, ліцензії на здійснення відповідних видів підприємницької діяльності; формують у відповідних сферах природних монополій цінову політику, визначають умови доступу споживачів до товарів, що виробляються суб'єктами природних монополій; подають відповідним державним органам пропозиції щодо укладання держав-	

б) забезпечення послуг балансування. Незважаючи на положення пункту 2, держави-члени можуть передбачити, щоб регулюючі органи подавали до відповідних компетентних органів держави-члена тарифи для формального прийняття рішень стосовно них або прийнятні методології, про які йде мова в цьому пункті, а також про відповідні зміни, про які йдеться у пункті 4. У такому випадку, відповідний орган має право затвердити або відхилити проект рішення, поданий регулюючим органом. Ці тарифи або методології чи зміни до них публікуються разом із рішенням про формальне прийняття. Будь-яке формальне відхилення проекту рішення також опубліковується із зазначенням обґрунтування такого відхилення. <i>Пункт 2 статті 25 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує</i>	них контрактів, розробки стандартів і показників якості товарів і послуг та пропозиції щодо регулювання інвестиційних процесів у сферах природних монополій; суб'єктів природних монополій, діяльність яких регулюється відповідно до цього Закону; беруть участь у розробці та вносять у встановленому порядку пропозиції щодо вдосконалення законодавства про природні монополії; інформують громадськість через засоби масової інформації про свою діяльність і діяльність суб'єктів природних монополій; публікують щорічні доповіді про результати своєї діяльності та діяльності суб'єктів природних монополій; передають до відповідних державних органів матеріали про порушення чинного законодавства;	

	Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57	здійснюють інші функції, що випливають з покладених на них завдань <i>стаття 13 Закону України «Про природні монополії»(Офіційний вісник України. 2000, № 19 (26.05.2000), ст. 772)</i>		
64	Будь-яка сторона, що має претензії до оператора газотранспортної, ЗПГ або газорозподільної системи стосовно питань, про які йдеться у пунктах 1, 2 та 4 та у Статті 19, може направляти свою скаргу до регулюючого органу, який, виконуючи функції органу врегулювання спорів, вносить рішення протягом двох місяців після отримання скарги. Цей період може бути продовжений на два місяці, якщо регулюючі органи потребуватимуть додаткової інформації. Даний період може бути продовжений за погодженням із позивачем. Таке рішення матиме зобов'язуючу силу, доки та якщо не буде відмінено при розгляді апеляції <i>пункт 5 статті 25 Директиви</i>	Правове регулювання відсутнє	Дане положення Директиви необхідно закріпити у спеціальному законі	Положення Директиви про порядок розгляду скарг щодо доступу до газотранспортної, газорозподільної системи та систем зберігання газу мають бути врегульовані на законодавчому рівні. У разі прийняття Верховною Радою за основу одного з проектів про орган державного регулювання в енергетиці України, які знаходяться на її розгляді (проект № 6269, поданий н.д. І.Франчуком, Л.Супрун, М.Рудьковським та проектом № 6269-П, поданий н.д. В.Бронніковим), відповідні норми необхідно включити до цього законопроекту.

	2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57			
65	Будь-яка сторона, що має відношення до справи та має право подавати скаргу стосовно рішення по методологіях, прийнятого згідно пунктів 2, 3 або 4, або якщо на регулюючий орган покладено обов'язок проводити консультації стосовно запропонованих методологій, може подати скаргу для перегляду рішення не пізніше, ніж протягом двох місяців або раніше, як передбачено державами-членами, після публікації цього рішення або пропозиції щодо рішення. Така скарга не буде мати ефекту призупинення виконання рішення пункт 6 статті 25 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку	Рішення Комісії, прийняті в межах її повноважень, є обов'язковими для виконання підприємствами, установами, організаціями всіх форм власності, які здійснюють діяльність на оптовому ринку електроенергії, ринках газу, нафти та нафтопродуктів. Рішення Комісії можуть бути оскаржені у встановленому законодавством порядку абзаци 2 і 3 пункту 13 Положення про НКРЕ, затвердженого Указом Президента України від 21 квітня 1998 року № 335/98 (Офіційний вісник України, 1998, № 16 (07.05.98), ст.588) У разі незгоди з рішенням комісії суб'єкти природних	Положення законодавства України в цілому відповідають положенням Директиви, проте ці положення мають бути врегульовані на рівні спеціального закону	Питання оскарження рішень органу регулювання, в тому числі стосовно встановлення тарифів або затвердження методики їх формування, необхідно врегулювати у спеціальному законі щодо функціонування ринку газу, проєкт якого має бути розроблено або необхідно включити відповідні норми до проєкту Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу», який знаходиться на розгляді Верховної Ради України.

	<i>природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57</i>	монополій, суб'єкти господарювання, що здійснюють діяльність на суміжних ринках, об'єднання споживачів та інші заінтересовані особи мають право у місячний термін з дня одержання копії рішення оскаржити його у судовому порядку. Оскарження рішень комісії у судовому порядку не зупиняє їх виконання. <i>абзац 1 частини 2 статті 15 Закону України «Про природні монополії» від 20 квітня 2000 року № 1682-III (Офіційний вісник України, 2000, № 19 (26.05.2000), ст. 772)</i>			
66	У випадку виникнення раптової кризи на енергетичному ринку або загрози здоров'ю чи безпеці людей, безпечній роботі обладнання чи установок або цілісності системи, держава-член може вжити необхідних тимчасових запобіжних заходів. Такі заходи повинні завдати якомога меншої шкоди функціонуванню внутрішнього ринку,	Правове регулювання відсутнє	Дане положення Директиви необхідно закріпити у спеціальному законі	Відповідно до Закону України «Про надзвичайний стан» від 16 березня 2000 року № 1550-III (Офіційний вісник України, 2000, № 15 (28.04.2000), ст.588) виникнення несподіваної кризи на енергетичному ринку не є умовою введення надзвичайного стану, тому положення Директиви, що розгляда-	

	а їх масштаб не повинен перевищувати обсягів, необхідних для подолання несподіваних труднощів, що виникли <i>пункти 1 і 2 статті 26 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57</i>			ється, необхідно включити до спеціального закону щодо функціонування ринку газу, проект якого має бути розроблено або необхідно включити відповідні норми до проекту Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу», який знаходиться на розгляді Верховної Ради України.
67	Якщо газове підприємство стикається або вважає, що може стикнутися, з серйозними екологічними та фінансовими труднощами через зобов'язання «прийняти товар або сплатити неустойку», прийняті ним в рамках одного або кількох контрактів на купівлю газу, воно має право направити заявку на частковій відміні застосування положень Статті 18 на адресу відповідної держави-члена або призначеного нею компетентного органу. Заявки необхідно, на розсуд держави-члена, подавати на індивідуальній основі до або після відмови у наданні	Правове регулювання відсутнє	Дане положення Директиви необхідно закріпити у спеціальному законі	Положення Директиви необхідно врегулювати у спеціальному законі щодо функціонування ринку газу, проект якого має бути розроблено або необхідно включити відповідні норми до проекту Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу», який знаходиться на розгляді Верховної Ради України.

			доступу до системи. Держава-член може також залишити вибір за газовим підприємством, або подавати заявку до, чи після відмови у наданні доступу до системи. Якщо газове підприємство відмовило у паданні доступу, заявку необхідно подати негайно. Заявки супроводжуються повною відповідною інформацією про суть та глибину проблеми, а також про заходи, вжиті газовим підприємством з метою розв'язання проблеми. Якщо альтернативні рішення виявляються неприйнятними, а також з урахуванням положень пункту 3, держава-член або призначений нею уповноважений орган можуть прийняти рішення про надання права на часткову відміну <i>пункт 1 статті 27 Директиви 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС; ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57</i>

<i>Надання державної допомоги вугільній промисловості</i>			
68	Державна допомога вугільній промисловості покриває тільки витрати, пов'язані з вугіллям, призначені для виробництва електроенергії, комбінованого виробництва теплової та електричної енергії, виробництва коксу та опалення домен у сталевій промисловості. <i>Пункт 2 статті 3 Регламенту Ради ЄС № 1407/2002 від 23 липня 2002 року про державну допомогу вугільній промисловості (Official Journal L 205, 2.8.2002, p. 1)</i>	В законодавстві України необхідно передбачити норми, які регулюють покриття державою виключно витрат, пов'язаних з вугіллям, призначених для виробництва електроенергії, комбінованого виробництва теплової та електричної енергії, виробництва коксу та опалення домен у сталевій промисловості.	Вважаємо доцільним розробити проект Закону України “Про правові засади державної підтримки вугільної промисловості”, у якому закріпити положення, які б відповідали основним вимогам законодавства ЄС у секторі надання державної допомоги вугільній промисловості.
69	Допомога підприємству, призначена конкретно на покриття поточних витрат на виробництві, припустима, тільки якщо відповідає таким вимогам: діяльність щодо продукції, про яку йдеться, є частиною плану закриття підприємства, який має чіткі строки виконання; допомога, передбачена в еквіваленті на тону вугілля, не може перевищувати різницю між передбачуваною вартістю виробництва та передбачуваним прибутком за вугілля за рік.	У проекті Закону України “Про правові засади державної підтримки вугільної промисловості” передбачити межі надання допомоги підприємствам, яка призначена для покриття поточних витрат на виробництві, а також передбачити захист від неконкурентної поведінки учасників відносин, пов'язаних з виробництвом та споживанням вугілля.	

			Допомога, яка виплачується, повинна щорічно коригуватися на основі фактичної вартості та прибутку, не пізніше кінця року, у якому здійснювалося виробництво вугілля, наступного за роком, на який надавалася допомога; розмір допомоги у еквіваленті на тону вугілля не повинні призводити до ситуації, коли ціни на вугілля в Співтоваристві є нижчими, ніж ціни на вугілля аналогічної якості з третіх країн; допомога не повинна призводити до будь-яких порушень правил конкуренції між покупцями вугілля та користувачами; допомога не повинна призводити до будь-яких порушень правил конкуренції на ринку електроенергії, ринку комбінованого виробництва тепла та електричної енергії, ринку коксу та ринку сталі. <i>Стаття 4 Регламенту Ради ЄС № 1407/2002 від 23 липня 2002 року про державну допомогу вугільній промисловості (Official Journal L 205, 2.8.2002, р. 1)</i>

70	1. Держави можуть надавати допомогу підприємству, яке спрямовує її на конкретні виробничі одиниці або групи виробничих одиниць, виключно у випадку, якщо допомога сприяє полегшенню доступу до резервів вугілля. Виробнича одиниця може отримати допомогу лише згідно з категоріями допомоги, визначеними у пунктах 2 або 3. На інші цілі допомога не може надаватися. 2. Допомога, призначена для покриття початкових інвестицій, припустима тільки за умови, що вона відповідає вимогам, визначеним у статті 4 (див. п.69) та таким умовам: допомогі повинна надаватися діючим виробничим потужностям, які не отримували допомогу відповідно до Статті 3 Рішення №3632/93/ЄСВС або які отримували допомогу, схвалену Комісією відповідно до Статті 3 та які продемонстрували здатність займати конкурентоспроможну позицію щодо цін на вугілля аналогічної якості від третіх країн;	В законодавстві України необхідно передбачити норми, які регулюють надання державної допомоги, призначеної для покриття початкових інвестицій та допомоги на покриття виробничих витрат.	

	виробничі одиниці повинні складати виробничий план та фінансовий план, які показують, що допомога, яка надається на відповідний інвестиційний проект, забезпечить економічну життєздатність цих виробничих потужностей; допомога, яка надається, не повинна перевищувати 30% загальної вартості відповідного інвестиційного проекту, з метою забезпечення конкурен-тоспроможності продукції по відношенню до цін на вугілля аналогічної якості від третіх країн. 3. Допомога, призначена на покриття втрат поточного виробництва, є припустимою у випадку, якщо вона відповідає умовам, визначеним у статті 4 (б) або (е) та таким умовам: діяльність виробничих одиниць або груп виробничих одиниць в аналогічних підприємствах є частиною плану забезпечення доступу до резервів вугілля; допомога може надаватися виробничим одиницям, які з частковим відношенням до рівня та		

	типу виробничих витрат, та в межах лімітів кількості природного вугілля, що виробляється у відповідності з планом, визначеним у пункті (а) статті 4, досягають найкращих економічних результатів. <i>Стаття 5 Регламенту Ради ЄС № 1407/2002 від 23 липня 2002 року про державну допомогу вугільній промисловості (Official Journal L 205, 2.8.2002, p. 1)</i>			
71	Державна допомога надається підприємствам, які здійснюють або здійснили діяльність, пов'язану із виробництвом вугілля, для надання можливості їм покрити свої витрати, які виникають або виникли внаслідок раціоналізації чи реструктуризації вугільної промисловості, що не пов'язані з поточним виробництвом ("спадковий обов'язок"), може бути визнана сумісною із спільним ринком за умови, що виплачений обсяг не перевищує відповідні витрати. Така допомога може використовуватися для покриття витрат, понесених		В законодавстві України необхідно передбачити умови надання разової державної допомоги підприємствам вугільної промисловості.	

	підприємствами, які здійснюють або здійснили реструктуризацію, тобто, витрати, що відносяться до захисту навколишнього природного середовища або колишніх місць розташування вугільних шахт; витрати, понесені декількома підприємствами. Категорії витрат, що виникли у зв'язку з раціоналізацією та реструктуризацією вугільної промисловості, визначені у Додатку. <i>Стаття 7 Регламенту Ради ЄС № 1407/2002 від 23 липня 2002 року про державну допомогу вугільній промисловості (Official Journal L 205, 2.8.2002, p. 1)</i>			
72	Дозволений розмір допомоги, що надається у відповідності з будь-якими положеннями цього регламенту, повинен обчислюватися з урахуванням допомоги, наданої з цією ж метою, у будь-якій формі, за рахунок будь-яких інших національних джерел. Будь-яка допомога, отримана підприємствами, повинна відображатися на рахунках прибутків та збитків	В законодавстві України необхідно передбачити норми, які б регулювали відносини, пов'язані з управлінням фондами державної допомоги, веденням обліку наданої допомоги та її цільового використання.		

	окремим пунктом доходу, окремо від товарообігу. У випадку, якщо підприємство, яке отримало допомогу, здійснює не тільки діяльність з видобутку вугілля, отримані грошові фонди у вигляді допомоги повинні відображатися на окремих рахунках з метою забезпечення прозорості фінансових потоків. Управління фондами має здійснюватися таким чином, щоб не допустити їх використання для інших видів діяльності. <i>Стаття 8 Регламенту Ради ЄС № 1407/2002 від 23 липня 2002 року про державну допомогу вугільній промисловості (Official Journal L 205, 2.8.2002, р. 1)</i>			
73	Стосовно поставок природного газу через газову розподільчу мережу, або поставок електричної енергії дилеру, який підлягає оподаткуванню, місцем оподаткування є місце знаходження його бізнесу або його постійне місце перебування, для якого він постачає ці товари, або, у випадку відсутності	Оподаткування податком на додану вартість енергетичних продуктів		
			Статтю 1 Закону України “Про податок на додану вартість” від 3 квітня 1997 року № 168/97-ВР (Відомості Верховної Ради України. – 1997 р. – №21. – Ст. 156) доповнити пунктом 1.19 такого змісту: “1.19. Дилер в сфері поставок природного газу або електричної енергії – особа, основною	Механізм справляння податку на додану вартість в Україні регламентується Законом України “Про податок на додану вартість” від 3 квітня 1997 року №168/97-ВР. У зазначеному Законі відсутні спеціальні положення, якими б визначався порядок оподаткування

такого місця знаходження бізнесу або місця постійного перебування, – місце його постійного або тимчасового перебування. Термін “дилер, який підлягає оподаткуванню” для вищевказаних цілей означає особу, яка підлягає оподаткуванню і особним видом діяльності якої в сфері поставок природного газу та електричної енергії є перепродаж вказаних продуктів, та чие власне споживання є незначним. <i>Абзаци 1-2 пункту 1 статті 1 Директиви Ради 2003/92/ЄС від 7 жовтня 2003 року, яка змінює Директиву 77/388/ЄЕС стосовно правил щодо місця постачання газу та електроенергії (Official Journal L 260, 11/10/2003 P. 0008 – 0009)</i>		діяльністю якої в сфері поставок природного газу або електричної енергії є перепродаж вказаних товарів, при умові, що власне споживання цією особою вказаних товарів є незначним.” Статтю 2 Закону України “Про податок на додану вартість” від 3 квітня 1997 року № 168/97-ВР (Відомості Верховної Ради України. – 1997 р. – №21. – Ст. 156) доповнити пунктом 2.5 такого змісту: “2.5. Дилер в сфері поставок природного газу або електричної енергії, при умові, що митна територія України є місцем знаходження його бізнесу або місцем його постійного перебування, для якого він постачає природний газ або електричну енергію, а у випадку відсутності такого місця знаходження бізнесу або місця постійного перебування, – місце його постійного або тимчасового перебування.”	операцій поставок природного газу або електричної енергії, як це вимагається зазначеною Директивою ЄС. У зв'язку з цим вважатимемо необхідним внести відповідні зміни до Закону України “Про податок на додану вартість”.

74	Стосовно поставок природного газу через газову розподільчу систему, або поставок електричної енергії, що не підпадають під вищезазначений пункт (див. п. 73), місцем оподаткування є місце, у якому споживачем здійснюється ефективне використання та споживання вказаних товарів. Якщо всі товари або частина товарів фактично не споживаються цим споживачем, товари, що не були спожиті, вважаються використаними у місті, де знаходиться бізнес споживача або його постійне місце перебування, для якого здійснюються поставки цих товарів. В разі відсутності такого місцезнаходження, вважається, що він використовував та споживав ці товари у місті, де він постійно або тимчасово проживає. <i>Абзац 3 пункту 1 статті 1 Директиви Ради 2003/92/ЄС від 7 жовтня 2003 року, яка змінює Директиву 77/388/ЄС стосовно правил щодо місця постачання газу та електроенергії (Official Journal L 260, 11/10/2003 P. 0008 – 0009)</i>		Доповнити пункт 3.1 статті 3 Закону України “Про податок на додану вартість” від 3 квітня 1997 року №168/97-ВР (Вісник Верховної Ради України. – 1997 р. – №21. – Ст. 156) підпунктом 3.1.4 такого змісту: “3.1.4. Операції з поставки природного газу або електричної енергії, які здійснюються дилером в сфері поставок природного газу або електричної енергії, при умові, що митна територія України є місцем знаходження його бізнесу або місцем його постійного перебування, для якого він постачає природний газ або електричну енергію, а у випадку відсутності такого місця знаходження бізнесу або місця постійного перебування, – місце його постійного або тимчасового перебування.” Доповнити пункт 3.1 статті 3 Закону України “Про податок на додану вартість” від 3 квітня 1997 року № 168/97-ВР (Вісник Верховної Ради України. – 1997 р. – №21. – Ст. 156) підпунктом 3.1.5 такого змісту: “3.1.5. Операції з поставки при-

			родного газу або електричної енергії, які не підпадають під підпункт 3.1.4 цього пункту, при умові, що ефективне використання або споживання вказаних товарів здійснюється споживачами, які знаходяться на митній території України. Якщо всі або частина товарів фактично не споживаються цим споживачем, товари, що не були спожиті, вважаються використаними на території України, якщо в Україні знаходиться бізнес споживача або його постійне місце перебування, для якого здійснюються поставки цих товарів. У разі відсутності такого місця знаходження, вважається, що він використовував та споживав ці товари на території України, якщо, він постійно або тимчасово проживав чи перебував в Україні.”

75	Місце оподаткування послуг з надання доступу до розподільчої газової або електричної мережі, а також з транспортування або передачі через них, а також з надання послуг, безпосередньо пов'язаних із зазначеними, визначається таким чином: у разі, якщо послуги надаються споживачам, які знаходяться в межах Співтовариства, але не в тій самій країні, що і постачальник послуг, місцем оподаткування вважається місце, де знаходиться бізнес постачальника, або місце його постійного перебування, якому надаються ці послуги, або, в разі відсутності такого місця, – місце, де він постійно або тимчасово перебуває. <i>Пункт 2 статті 1 Директиви Ради 2003/92/ЄС від 7 жовтня 2003 року, яка змінює Директиву 77/388/ЄЕС стосовно правил щодо місця постачання газу та електроенергії (Official Journal L 260, 11/10/2003 P. 0008 – 0009)</i>		Доповнити пункт 3.1 статті 3 Закону України “Про податок на додану вартість” від 3 квітня 1997 року № 168/97-ВР (Відомості Верховної Ради України. – 1997 р. – №21. – Ст. 156) підпунктом 3.1.6 такого змісту: “Пункт 3.1.6. Операції з надання доступу до розподільчої газової або електричної мережі, операції з надання послуг транспортування або передачі через них, а також операції з надання послуг, безпосередньо пов'язаних із вищезазначеними послугами, у разі, якщо послуги, надаються споживачам, які знаходяться в межах Європейського Співтовариства, але не в тій самій країні, що і постачальник послуг, при умові, що в Україні знаходиться бізнес постачальника, або місце його постійного перебування, якому надаються ці послуги, або в разі відсутності такого місця, – у разі, якщо він постійно або тимчасово перебуває на території України.”

76	Незалежно від інших положень законодавства Співтовариства держави-члени ЄС повинні звільняти від оподаткування на умовах, які вони повинні встановити з метою забезпечення точного і неухильного дотримання цього звільнення, від оподаткування та недопущення будь-яких можливих ухилень або зловживань, зокрема, імпорту природного газу через розподільчу мережу або електричної енергії. <i>Пункт 3 статті 1 Директиви Ради 2003/92/ЄС від 7 жовтня 2003 року, яка змінює Директиву 77/388/ЄС стосовно правил щодо місця постачання газу та електроенергії (Official Journal L 260, 11/10/2003 P. 0008 – 0009)</i>		Статтю 5 Закону України “Про податок на додану вартість” від 3 квітня 1997 року № 168/97-ВР (Відомості Верховної Ради України. – 1997 р. – №21. – Ст. 156) доповнити пунктом 5.18 такого змісту: “5.18. Звільняються від оподаткування операції з імпорту природного газу через розподільчу мережу та з імпорту електричної енергії.”	
77	Особою, відповідальною за сплату податку, є особа, яка виступає платником ПДВ згідно з вимогами відповідної держави та якій ці товари постачаються згідно з умовами, визначеними вище (див. пп. 75-76) (тобто, поставки електричної енергії або газу через газову		Статтю 2 Закону України “Про податок на додану вартість” від 3 квітня 1997 року № 168/97-ВР (Відомості Верховної Ради України. – 1997 р. – №21. – Ст. 156) доповнити пунктом 2.6 такого змісту: “2.6. Кінцевий споживач природного газу, поставленого	

	розподільчу мережу дилерам або кінцевим споживачам), у випадку, якщо вона отримує товари або послуги, які підлягають оподаткуванню, від осіб, які знаходяться за межами території відповідної держави. <i>Пункт 5 статті 1 Директиви Ради 2003/92/ЄС від 7 жовтня 2003 року, яка змінює Директиву 77/388/ЄЕС стосовно правил щодо місця постачання газу та електроенергії (Official Journal L 260, 11/10/2003 P. 0008 – 0009)</i>		через газову розподільчу мережу, або електричної енергії, у випадку, якщо він отримує зазначені товари, або супутні їм послуги, що підлягають оподаткуванню, від осіб, які знаходяться за межами України.”		У випадку доповнення пункту 5.1 статті 5 Закону України “Про податок на додану вартість” №168/97-ВР від 03.04.1997 (Відомості Верховної Ради України. – 1997 р. – №21. – Ст. 156) пунктом 5.18 щодо звільнення від оподаткування операцій з імпорту електричної енергії та природного газу, що постачається через газову розподільчу мережу, додаткових змін щодо непоширення експортного відшкодування на операції з експорту зазна-
78	Право на відшкодування надається особі, яка підлягає оподаткуванню, у випадку здійснення нею поставок товарів зі свого підприємства на територію іншої держави-члена. Під такою поставкою розуміється будь-яке фактичне відправлення чи транспортування товарів особою, яка підлягає оподаткуванню, або від її імені іншою особою, за межі території, визначеної у статті 3 (мається на увазі територія держави-члена ЄС), проте, в межах Співтовариства для цілей його підприєм-	Нульова ставка податку не застосовується, якщо товари (супутні послуги), що експортуються, звільняються від оподаткування згідно з пунктом 5.1 (крім підпунктів 5.1.2, 5.1.7) та пунктом 5.2 статті 5 цього Закону. Пункт 6.3 статті 6 Закону України “Про податок на додану вартість” №168/97-ВР від 03.04.1997 (Відомості Верховної Ради України. – 1997 р. – №21. – Ст. 156)			

	сства, відмінних від тих, що зазначені нижче. До переліку операцій, на які не поширюється право на відшкодування ПДВ, включено також операції поставки природного газу через газову розподільчу мережу, та електричної енергії. <i>Пункт 7 статті 1 Директиви Ради 2003/92/ЄС від 7 жовтня 2003 року, яка змінює Директиву 77/388/ЄС стосовно правил щодо місця постачання газу та електроенергії (Official Journal L 260, 11/10/2003 P. 0008 – 0009)</i>		чених товарів не потрібно вносити.

Глосарій термінів

Термін українською мовою	Термін англійською мовою	Визначення терміну
Вугілля	Coal	Вугілля вищої, середньої та низької якості категорії А та В у розумінні міжнародної системи кодифікації вугілля, встановленої Економічною комісією ООН для Європи
План доступу до вугільних запасів	Plan for accessing coal reserves	Розроблений Державою-Членом план, який передбачає виробництво мінімальної кількості природного вугілля, необхідного для гарантування доступу до вугільних запасів
Закритий план	Closure plan	Розроблений Державою-Членом план, який містить заходи, що закінчуються визначеним розкриттям вугільних виробничих одиниць
Витрати на початкові інвестиції	Initial investment costs	Фіксовані капітальні витрати, які безпосередньо відносяться до роботи інфраструктури або до обладнання, необхідного для будівництва шахт або вугільних ресурсів у діючих шахтах
Витрати на виробництво	Production costs	Витрати, які відносяться до поточного виробництва. Вони покривають, окремо від шахтових операцій, операції з оброблення вугілля, зокрема, миття, визначення розміру та сортування, а також транспортування до місця призначення.
Поточні виробничі втрати	Current production losses	Позитивна різниця між витратами на виробництво вугілля та ціною продажу, яка вільно визначається сторонами у світлі умов, прийнятих на світовому ринку
Генерування електроенергії	Generation	Виробництво електроенергії
Виробник електроенергії	Producer	фізична або юридична особа, що виробляє електроенергію

Передача електроенергії	Transmission	Транспортування електроенергії у над високовольтній, високовольтній об'єднаній системі для доставки кінцевим споживачам або розподільчим компаніям, але не включає поставку
Оператор системи передачі електроенергії	Transmission system operator	Фізична або юридична особа, відповідальна за функціонування, що забезпечує обслуговування та, при необхідності, розвиток системи передачі у певному районі і, де це прийнятно, її з'єднань з іншими системами, а також за забезпечення довгострокової здатності системи відповідати вимогам щодо передачі електроенергії
Розподіл електроенергії	Distribution	Транспортування електроенергії у високовольтних, середньовольтних та низьковольтних розподільчих системах для доставки споживачам, але не включає поставку
Оператор системи розподілу електроенергії	Distribution system operator	Фізична або юридична особа, відповідальна за функціонування, що забезпечує обслуговування та, при необхідності, розвиток системи розподілу у певному районі
Споживачі електроенергії	Customers	Оптові та кінцеві споживачі електроенергії
Оптові споживачі електроенергії	Wholesale customers	Фізичні або юридичні особи, які купують електроенергію з метою її перепродажу в межах чи поза межами системи, де вони створені
Кінцеві споживачі	Final customers	Споживачі, що купують електроенергію для своїх власних потреб
Побутові споживачі	Household customers	Споживачі, що купують електроенергію для своїх власних побутових потреб, за винятком комерційної та професійної діяльності
Непобутові споживачі	Non-household customers	Фізичні або юридичні особи, які купують електроенергію не для своїх власних побутових потреб, і які включають виробників та оптових споживачів

Кваліфіковані споживачі	Eligible customers	Споживачі, які можуть вільно купувати електроенергію у постачальника за власним вибором, в межах визначення, наведеного у Статті 21 Директиви 2003/54
З'єднувальні лінії	Interconnectors	Обладнання, що використовується для з'єднання електроенергетичних систем
Об'єднана енергосистема	Interconnected system	Декілька систем передачі та розподілу, об'єднаних за допомогою однієї чи більше з'єднувальних ліній
Пряма лінія	Direct line	Лінія електропередачі, що з'єднує ізольований виробничий майданчик з ізольованим споживачем, так і лінія електропередачі, що з'єднує виробника електроенергії та підприємство з постачання електроенергії з метою безпосереднього енергопостачання їхніх власних приміщень, філій та кваліфікованих споживачів
Економічний рейтинг	Economic precedence	Рейтинг джерел постачання електроенергії відповідно до їх економічних критеріїв
Допоміжні послуги	Ancillary services	Усі послуги, необхідні для функціонування системи передачі або розподілу
Користувачі системи	System users	Будь-яка фізична або юридична особа, яка постачає електроенергію в систему передачі або розподілу, або якій електроенергія постачається з такої системи
Постачання	Supply	Продаж, включаючи перепродаж, електроенергії споживачам
Інтегроване електроенергетичне підприємство	Integrated electricity undertaking	Вертикально або горизонтально інтегроване підприємство

Вертикально інтегроване підприємство	Vertically integrated undertaking	Підприємство чи групу підприємств, взаємовідносини яких визначено у Статті 3 Регламенту Ради (ЄС) № 4064/89 від 21 грудня 1989 року стосовно контролю концентрації підприємств, коли таке підприємство/група виконує принаймні одну з функцій передачі чи розподілу та принаймні одну з функцій генерування чи постачання електроенергії
Споріднене підприємство	Related undertaking	Афілійовані підприємства, відповідно до визначення, наведеного у Статті 41 Сьомої Директиви Ради 83/349/ЄС від 13 червня 1983 року, яка ґрунтується на положеннях Статті 44 Угоди стосовно консолідованих рахунків, та/чи асоційовані підприємства, відповідно до визначення, наведеного у Статті 33 Угоди, та/чи підприємства, що належать одним і тим самим акціонерам
Горизонтально інтегроване підприємство	Horizontally integrated undertaking	Підприємство, яке виконує принаймні одну з функцій генерування для продажу, передачі або розподілу чи постачання електроенергії, та займається іншими видами діяльності, що не пов'язані з електроенергією
Тендерна процедура	Tendering procedure	Процедура, за допомогою якої плановані додаткові потреби та компенсуючі потужності перекриваються поставками електроенергії з нових або існуючих генеруючих потужностей
Довгострокове планування	Long-term planning	Планування необхідних інвестицій в генерування та передавальні та розподільчі потужності на довгостроковій основі з метою задоволення попиту системи на електроенергію та забезпечення поставок для споживачів

Мала ізолювана система	Small isolated system	Будь-яка система, споживання якої становило менш ніж 3000 ГВт/год у 1996 році, і коли менш ніж 5% щорічного споживання електроенергії отримується через взаємне підключення до інших систем
Ізолювана мікро-система	Micro isolated system	Будь-яка система, споживання якої становило менш ніж 500 ГВт/год. у 1996 році, яка не підключена до інших систем
Безпека	Security	Безпека постачання та забезпечення електроенергією, а також технічну безпеку
Ефективність використання електроенергії/управління попитом	Energy efficiency/ demand-side management	Глобальний чи інтегрований підхід, спрямований на здійснення впливу на обсяг та час споживання електроенергії з метою зниження обсягів первинного споживання електроенергії та пікових навантажень шляхом надання переваги інвестиціям в заходи з підвищення ефективності використання електроенергії чи інші заходи, такі як укладання контрактів, постачання за якими може бути припинене, перед інвестиціями в нарощування генеруючих потужностей, якщо перші є найефективнішим та найекономічнішим варіантом, зважаючи на позитивний вплив зниженого енергоспоживання на навколишнє середовище та забезпечення надійності постачання, а також пов'язані з цим аспекти витрат щодо розподілу
Поновлювані джерела енергії	Renewable energy sources	Поновлюванні невичерпні джерела енергії (енергія вітру, сонячна енергія, геотермальна енергія, енергія хвиль, припливів, гідроенергія, енергія біомаси, газ з органічних відходів, газ з установок для очищення стічних вод та енергія біогазів)
Розподілене генерування електроенергії	Distributed generation	Підприємства, що генерують електроенергію, приєднані до системи розподілу

Газове підприємство	Natural gas undertaking	Будь-яка фізична або юридична особа, що здійснює хоча б один із наступних видів діяльності: видобуток, транспортування, розподіл, постачання, купівля або зберігання природного газу, в тому числі ЗПГ, яка несе відповідальність за комерційні, технічні завдання та/ або технічне обслуговування у зв'язку із виконанням зазначених видів діяльності, але не є кінцевим споживачем газу
Система газопровідних трубопроводів	Upstream pipeline network	Будь-який трубопровід або система трубопроводів, що експлуатується та/або побудовано як частку проекту, пов'язаного із видобутком нафти чи газу, або використовується для подачі природного газу із одного або кількох таких проектів на газопереробний завод або термінал, або кінцевий береговий вантажний термінал
Транспортування газу	Transmission	Транспортування природного газу з використанням системи трубопроводів високого тиску, за винятком трубопроводів на родовищах, з метою доставки споживачам, але не включаючи постачання
Оператор газотранспортної системи	Transmission system operator	Будь-яка фізична або юридична особа, яка здійснює функції транспортування та несе відповідальність за експлуатацію, забезпечення технічного обслуговування та, у разі необхідності розвиток системи транспортування в даній місцевості, а також, де це доцільно, з'єднувальних трубопроводів з іншими системами і за забезпечення довготривалої спроможності системи задовольняти обґрунтовані потреби щодо транспортування газу

Розподіл газу	Distribution	Транспортування природного газу з використанням місцевих або регіональних газопровідних мереж з метою його доставки споживачам, але не включаючи постачання
Оператор газорозподільної системи	Distribution system operator'	Будь-яка фізична або юридична особа, яка здійснює функції розподілу та несе відповідальність за експлуатацію, забезпечення технічного обслуговування та, у разі необхідності, розвиток розподільчої системи в даній місцевості, а також, де це доцільно, з'єднувальних трубопроводів з іншими системами та за забезпечення довготривалої спроможності системи задовольняти обґрунтовані потреби щодо розподілу газу
Постачання	Supply	Означає продаж, в тому числі перепродаж, природного газу (в тому числі ЗПГ) споживачам
Постачальне підприємство	Supply undertaking	Будь-яка фізична або юридична особа, що здійснює функції постачання
Сховище	Storage facility	Споруди, що використовуються для накопичення запасів природного газу і знаходяться у власності та/або експлуатуються газовим підприємством, в тому числі частина терміналів ЗПГ, що використовується для зберігання, але за винятком частини, що використовується для виробництва ЗПГ та за винятком потужностей, які зарезервовані виключно для операторів газотранспортних систем і необхідні їм для виконання своїх функцій
Оператор системи зберігання	Storage system operator	Будь-яка фізична або юридична особа, що здійснює функції зберігання та несе відповідальність за експлуатацію сховища

Термінал ЗПГ	LNG facility	Термінал, що використовується для зрідження (скраплення) природного газу або ввезення, розвантаження та регазифікації ЗПГ і повинен включати допоміжні послуги та тимчасове сховище для процесу регазифікації і подальшої доставки до системи транспортування, але не повинен включати будь-яку частину терміналів ЗПГ, що використовується для зберігання ЗПГ
Оператор системи ЗПГ	LNG system operator	Будь-яка фізична або юридична особа, яка здійснює функції зрідження природного газу або ввезення, розвантаження та регазифікації ЗПГ і несе відповідальність за експлуатацію терміналів ЗПГ
Система	System	Будь-яка транспортна мережа, розподільчі мережі, термінали ЗПГ та /або сховища, що знаходяться у власності та/або експлуатуються газовим підприємством, в тому числі засоби для зберігання в трубопроводі, та підрозділи, що надають допоміжні послуги, і засоби суміжних підприємств, які необхідні для надання доступу до передачі, розподілу та ЗПГ
Допоміжні послуги (в газовій сфері)	Ancillary services	Всі послуги, що необхідні для доступу до та експлуатації транспортних та/або розподільчих мереж та/або терміналів ЗПГ та/або сховищ, в тому числі засоби для вирівнювання навантаження та перемішування, але за винятком потужностей, які зарезервовані виключно для операторів газотранспортних систем і необхідні їм для виконання своїх функцій

Зберігання в трубопроводі	Linepack	Зберігання газу шляхом його стиснення у газотранспортних та газорозподільчих трубопровідних системах, але за винятком потужностей, які зарезервовані для операторів газотранспортних систем і необхідні їм для виконання своїх функцій
Об'єднана система	Interconnected system	Декілька систем, що з'єднані між собою
З'єднувальний трубопровід	Interconnector	Транспортний газопровід, що перетинає або покриває кордон між державами-членами з єдиною метою об'єднати національні транспортні системи згаданих держав-членів
Прямий газопровід	Direct line	Трубопровід для транспортування природного газу, допоміжний по відношенню до об'єднаної системи
Інтегроване газове підприємство	Integrated natural gas undertaking	означає вертикально або горизонтально інтегроване підприємство
Вертикально інтегроване газове підприємство	Vertically integrated undertaking	Газове підприємство або група підприємств, взаємні відносини яких визначені Статтею 3 Регламенту Ради №4064/89 від 21 грудня 1989 р. стосовно контролю концентрації підприємств ¹ , де відповідне підприємство чи група підприємств здійснює щонайменше одну із функцій транспортування, розподілу, ЗПГ або зберігання і щонайменше одну із функцій видобутку або постачання природного газу
Горизонтально інтегроване газове підприємство	Horizontally integrated undertaking	означає підприємство, що здійснює принаймні одну із функцій видобутку, транспортування, розподілу, постачання або зберігання природного газу, і діяльність, не пов'язану із газом
Користувачі газової системи	System users	Будь-які фізичні або юридичні особи, до яких здійснюють постачання або яким здійснюється постачання з боку системи

Споживачі газу	Customers	Оптові та кінцеві споживачі природного газу та газові підприємства, що купують природний газ
Побутові споживачі газу	Household customers	Споживачі, що купують природний газ для свого власного побутового споживання
Непобутові споживачі газу	Non-household customers	Споживачі, що купують природний газ, який не призначений для своїх власних побутових потреб
Кінцеві споживачі газу	Final customers	Споживачі, що купують природний газ для своїх власних потреб
Кваліфіковані споживачі газу	Eligible customers	споживачі, що мають право вільно купувати газ у постачальника, якого вони самі обирають в контексті значення Статті 23 цієї Директиви
Оптові споживачі газу	Wholesale customers	Будь-які фізичні або юридичні особи, відмінні від операторів газотранспортних та газорозподільчих систем, що купують природний газ з метою перепродажу в межах чи поза межами системи, в якій вони створюються
Довгострокове планування (щодо газу)	Long-term planning	Планування обсягів постачання та необхідних транспортних потужностей газових підприємств на довгострокову перспективу з метою задоволення попиту на природний газ в системі, диверсифікації джерел отримання та гарантування поставок газу споживачам
Новий ринок (щодо газу)	Emergent market	Держава-член, в якій перша комерційна поставка за першим довгостроковим контрактом на постачання природного газу була здійснена не більше, ніж 10 років тому
Надійність (щодо газу)	Security	Як надійність постачання природного газу, так і технічна безпека
Нова інфраструктура	New infrastructure	Інфраструктура, будівництво якої ще не завершено на момент введення в силу цієї Директиви

Споруда	Building	Конструкція з покрівлею та станами, у якій енергія використовується з метою створення внутрішнього клімату. споруда може відноситися до споруд або в цілому, або в частині, яка створена окремо, або може використовуватися окремо
Енергозабезпечення споруди	Energy performance of building	Кількість енергії, фактично спожитої або призначеної задовольняти різні потреби, пов'язані з стандартним використанням споруди, до яких відносяться, зокрема, опалення, опалення гарячою водою, охолодження, вентиляція та освітлення. Ця кількість має бути визначена в одному або кількох показниках, які можуть бути обчислені з урахуванням ізоляваності, технічних та установчих характеристик, дизайну та розташування щодо кліматичних аспектів, сонячного освітлення та впливу сусідніх структур, виробництва власної енергії та інших факторів, включаючи внутрішній клімат, який впливає на потреби будівлі.
Сертифікат про енергозабезпечення споруди	Energy performance certificate of a building	Сертифікат, який визнається Державою-Членом або юридичною особою, створеною нею, який включає використання енергії у споруді, обчислене відповідно до методики, що базується на загальних принципах, встановлених у додатку.
Комбіноване паливо	CHP (combined heat and power)	Однчасне перетворення природного палива у механічну або електричну та теплову енергію, яке відповідає якісним критеріям енергетичної ефективності.
Система повітряного кондиціювання	Air-conditioning system	Комбінування всіх компонентів, які вимагаються для підтримання форми повітряного середовища, за якого температура контролюється, або може знижуватися, за можливості у поєднанні з контролем за вентиляцією, вологістю та чистотою повітря.

Ефективний продукт (виражений у Квт)	Effective rated output (expressed in kW)	Максимальний тепловий продукт, визначений та гарантований виробником, який може бути поставлений протягом періоду експлуатації, що відповідає визначеній виробником ефективності.
Тепловий насос	Heat pump	Апарат або установка, що виділяє тепло при низькій температурі з повітря, води, землі та постачає тепло у будівлю.
SAVE	SAVE	Програма, що стосується удосконалення енергетичної ефективності та раціонального використання енергії, зокрема, у будівництві та секторі промисловості, за винятком акцій, які здійснюються відповідно до «STEER», включаючи підготовку законодавчих заходів та їх реалізацію.
ALTENER	ALTENER	Програма, яка стосується сприяння новим та відновлювальним енергетичним ресурсам для централізованого та децентралізованого виробництва електричної енергії та теплової енергії та їхньої інтеграції у місцеве середовище та енергетичні системи, за винятком заходів відповідно до «STEER», включаючи підготовку законодавчих заходів та їхню реалізацію.
STEER	STEER	Програма, яка стосується підтримки ініціатив щодо всіх енергетичних аспектів транспорту, диверсифікації палива, зокрема, через нові та відновлювальні енергоресурси, та сприяння відновлюваному паливу та енергетичній ефективності у транспорті, включаючи підготовку законодавчих заходів та їхню реалізацію.

COOPENER	COOPENER	Програма, яка стосується підтримки ініціатив щодо сприяння відновлювальним енергетичним ресурсам та енергетичній ефективності у країнах, що розвиваються, зокрема, здійснення співпраці в межах Співтовариства з країнами, що розвиваються, у Африці, Азії, Латинській Америці та Атлантиці.
Ключові дії	Key actions	Ініціативи, що поєднують декілька з вищезазначених сфер та/або які мають відношення до визначених пріоритетів Співтовариства, таких як прийнятий розвиток у віддалених регіонах, як визначено у статті 299 Угоди.
Міжнародний потік	Cross-border flow	Фізичний потік електричної енергії через систему передачі Держави-Члена внаслідок впливу виробників та/або споживачів за межами Держави-Члена у її системі передачі.
Нагромадження	Congestion	Ситуація, при якій пов'язані з'єднувальним трубопроводом національні системи передачі, не можуть вмістити всі фізичні потоки, які виникли в результаті міжнародної торгівлі, яка вимагається учасниками ринку, внаслідок браку потужності з'єднувального трубопроводу та/або відповідних національних систем передачі.
Декларований експорт електроенергії	Declared export	Передача електроенергії з однієї Держави-Члена на підставі відповідного договору з метою, що кореспондує приймання (декларований імпорт) матиме місце в іншій Державі-Члені або в третій країні.
Декларований транзит електроенергії	Declared transit	Випадок, при якому відбувається «декларований імпорт» електроенергії та коли визначений напрямок трансакції включає країну, у якій ні передача, ні кореспондує приймання електричної енергії не матиме місце.

Декларований імпорт електроенергії	Declared import	Прийняття електроенергії у Державі-Члені або третій країні одночасно з передачею електроенергії («декларований імпорт») в іншій Державі-Члені.
Новий з'єднувальний трубопровід	New interconnector	З'єднувальний трубопровід, який ще не завершено на момент набрання чинності Регламенту 1228/2003 Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року про умови доступу до мереж для міжнародних обмінів електроенергії.
Довготерміновий контракт на поставку газу	Long-term gas supply contract	Контракт на поставку газу на термін, що перевищує 10 років.
Руйнування основних поставок	Major supply disruption	Ситуація, коли Співтовариство ризикує втратити понад 20% його поставок газу з третіх країн та ситуація на рівні Співтовариства не може бути вирішена шляхом застосування національних заходів.

Бібліографія

1. Договір про заснування Європейського об'єднання вугілля і сталі (ЄОВС) від 18 травня 1951 року.
2. Договір про заснування Європейського економічного співтовариства від 25 березня 1957 року.
3. Договір про заснування Європейського Співтовариства з Атомної Енергії від 25 березня 1957 року.
4. Єдиний Європейський Акт (ЄСА) від 1986 року.
5. Маастрихтський договір про утворення Європейського Союзу від 7 лютого 1992 року.
6. Амстердамський договір про заснування Європейського Співтовариства від 2 жовтня 1997 року.
7. Резолюція Ради від 23 листопада 1995 року щодо Зеленої книги «Енергетична політика Європейського Союзу» (ОВ С 327, 07.12.95 С. 3).
8. Резолюція Ради від 8 липня 1996 року щодо Білої книги «Енергетична політика для Європейського Союзу» (ОВ С 224, 01.08.96 С. 1).
9. Заключний документ Гаазької конференції з Європейської енергетичної хартії від 17 грудня 1991 року.
10. Лісабонський Договір до Енергетичної Хартії (ратифікований Законом України від 6 лютого 1998 року N 89/98-ВР) від 17 грудня 1994 року.
11. Кіотський протокол до Рамкової Конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату від 11 грудня 1997 року (ратифікований Законом України від 4 лютого 2004 року N 1430-IV).
12. Директива Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу 94/22/ЄС від 30 травня 1994 року про умови надання та використання дозволів на розвідку, розробку та видобуток вуглеводнів (ОВ L 164, 30.06.94 С. 3).
13. Директива Європейського Парламенту та Ради 2003/54/ЄС від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку електроенергії, яка скасовує Директиву 96/92/ЄС (ОВ L 176, 15.07.2003 С. 37).
14. Директива Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу 98/30/ЄС від 22 червня 1998 року стосовно спільних правил на внутрішньому ринку природного газу (ОВ L 204, 21.07.98 С. 1).
15. Директива Європейського парламенту та Ради 2003/55/ЄС від 26 червня 2003 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС (ОВ L 176, 15.07.2003 С. 57).
16. Біла книга Європейської Комісії «Енергія майбутнього: поновлювальні джерела енергії» 1997 року.
17. Директива Європейського Парламенту та Ради 2001/77/ЄС від 27 вересня 2001 року про стимулювання виробництва електроенергії поновлюваними джерелами енергії на внутрішньому ринку електроенергії (ОВ L 283, 27.10.2001 С. 33).
18. Регламент Ради ЄС №3 від 31 липня 1958 року, що забезпечує виконання ст. 24 Договору, який засновує Європейське Співтовариство з Атомної Енергії (ОВ 017, 06.10.58 С. 406).
19. Регламент Комісії № 17/66/ЄВРАТОМ від 29 листопада 1966 року, яким передача малих кількостей руд, вихідних матеріалів та спеціальних матеріалів, що розщеплюються, вилучається з-під дії Правил Розділу про поставки (ОВ 241, 28.12.66 С. 4057).
20. Резолюція Ради від 22 липня 1975 року про технологічні проблеми ядерної безпеки (ОВ С 185, 14.08.75 С. 1).
21. Директива Ради 89/618/Євратом від 27 листопада 1989 року про інформування

- широкої громадськості про заходи охорони здоров'я та дії, що мають бути вжиті у випадку радіаційної аварії (ОВ L 357, 07.12.89 С. 31).
22. Директива Ради 92/3/Євратом від 3 лютого 1992 року про нагляд та контроль за перевезеннями радіоактивних відходів між державами-членами до Співтовариства та із нього (ОВ L 035, 12.02.92 С. 24).
23. Регламент Ради (Євратом) № 1493/93 від 8 червня 1993 року щодо перевезень радіоактивних речовин між державами –членами (ОВ L 148, 19.06.93 С. 1).
24. Директива Ради 96/29/Євратом від 13 травня 1996 року, що встановлює основні стандарти безпеки для захисту здоров'я працівників та населення від небезпеки, що виникає від іонізуючої радіації (ОВ L 159, 29.06.96 С. 1).
25. Регламент Ради (Євратом) №2587/1999 від 2 грудня 1999 року, що визначає інвестиційні проекти, про які необхідно повідомляти Комісію у відповідності до статті 41 Договору про заснування Європейського Співтовариства з Атомної енергії (ОВ L 315, 09.12.99 С. 1).
26. Регламент Комісії (ЄС) №1209/2000 від 8 червня 2000 року про визначення процедур розгляду повідомлень, визначених Статтею 41 Договору про заснування Європейського Співтовариства з Атомної енергії (ОВ L 138, 09.06.2000 С. 12).
27. Регламент Комісії (Євратом) № 302/2005 від 8 лютого 2005 року про застосування заходів безпеки Євратому (ОВ L 054, 28.02.2005 С. 1).
28. Закон України «Про захист економічної конкуренції» від 11 січня 2001 року № 2210-III.
29. «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 7 червня 1996 року № 236/96-ВР.
30. Закон України «Про природні монополії» від 20 квітня 2000 року №1682-III.
31. Указ Президента України «Питання Національної комісії регулювання електроенергетики України» від 21 квітня 1998 року №335/98.
32. Указ Президента України «Про міністерство палива та енергетики України» від 14 квітня 2000 року № 598.
33. Закон України «Про електроенергетику» від 16 жовтня 1997 року №575/97-ВР.
34. Закон України «Про нафту і газ» від 20 квітня 2001 року №2665-ІІ.
35. Закон України «Про угоди про розподіл продукції» від 14 вересня 1999 року № 1039-ІІІ.
36. Закон України «Про трубопровідний транспорт» від 15 травня 1996 року №192/96-ВР.
37. «Гірничий закон України» від 6 жовтня 1999 року №1127-ІІІ
38. Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» від 8 лютого 1995 року № 39/95-ВР.
39. Закон України «Про поводження з радіоактивними відходами» від 30 червня 1995 року № 255/95-ВР.
40. Закон України «Про видобування і переробку уранових руд» від 19 листопада 1997 року № 645/97-ВР.
41. Закон України «Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання» від 14 січня 1998 року № 15/98-ВР.
42. Закон України «Про дозвільну діяльність у сфері використання ядерної енергії» від 11 січня 2000 року № 1370-ІІІ.
43. Закон України «Про фізичний захист ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання» від 19 жовтня 2000 року № 2064-ІІІ.
44. Указ Президента України «Про Положення про Державний комітет ядерного регулювання України, затвердженого від 06 березня 2001 року №155/2001.

45. Указ Президента України «Питання Міністерства вугільної промисловості України» від 5 жовтня 2005 року №1417/2005.
46. Справа 72/83 Рішення Суду від 10 липня 1984 року *Campus Oil Limited and others v. Minister for Industry and Energy and others* (БЄС 1984 С. 2727).
47. Справа С-17/03 Рішення Суду (Вища Палата) від 7 червня 2005 року. *Vereniging voor Energie, Milieu en Water and Others v Directeur van de Dienst uitvoering en toezicht energie*. (БЄС 2005 С. 00000).
48. Справа С-128/92 Рішення Суду від 13 квітня 1994 Н. *J. Banks & Co. Ltd v. British Coal Corporation* (БЄС 1994 С. I-1209)
49. Справа С-61/03 Рішення Суду (Велика Палата) від 12 квітня 2005 року. *Commission of the European Communities v United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland*. (БЄС 2005 С. 00000)
50. Регламент Ради ЄС №405/2003 від 27 лютого 2003 року стосовно моніторингу Співтовариства імпорту важкого вугілля, яке походить з третіх країн (ОБ L 062, 06.03.2003 С. 1).
51. Регламент Ради ЄС від 23 липня 2002 року №1407/2002 про державну допомогу вугільній промисловості (ОБ L 205, 02.08.2002 С. 1).
52. Рішення Комісії №2002/871/ЄС від 17 жовтня 2002 року про утворення об'єднаної структури для передачі інформації, яка необхідна для застосування Регламенту Ради N 1407/2002 від 23 липня 2002 про державну допомогу вугільній промисловості (ОБ L 300, 05.11.2002 С. 42).
53. Указ Президента України «Про заходи щодо підвищення ефективності управління вугільною галуззю та її розвитку» від 6 липня 2004 року №752/2004.
54. Постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення Національної акціонерної компанії «Вугілля України» від 15 жовтня 2004 року №1363.
55. Указ Президента « Про заходи щодо вдосконалення державного управління вугільною промисловістю» від 25 липня 2005 року №1123/2005.
56. Указ Президента України від 1996 року «Про структурну перебудову вугільної галузі» від 7 лютого 1996 року № 116/96 (втратив чинність)
57. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку вугільної промисловості» від 7 липня 2005 р. N 236-р
58. Рішення №2004/20/ЄС від 23 грудня 2003 року, яким створено виконавчий орган «Виконавче Агентство Розумної Енергії» для управління діяльністю Співтовариства в сфері енергетики при виконанні Регламенту Ради (ЄС) №58/2003 (ОБ L 005, 09.01.2004 С. 85).
59. Рішення №1230/2003/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003, про впровадження багаторічної програми про діяльність у сфері енергетики: «Розумна Енергія – Європа» (2003 – 2006) (ОБ L 176, 15.07.2003 С.29).
60. Закон України «Про альтернативні джерела енергії» від 20 лютого 2003 року №555-IV.
61. Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» 01 червня 2000 року N 1775-III.
62. Наказ Міністерства аграрної політики України «Про утворення Української корпорації енергозбереження в агропромисловому комплексі «Укראгроенергозбереження»» від 24 липня 2003 року № 247.
63. Наказ Державного комітету України з енергозбереження «Про затвердження форми звітності щодо виконання програм енергозбереження» від 16 грудня 2002 року №136.
64. Наказ Державного комітету України з енергозбереження «Про затвердження

Інструкції про порядок передачі документації та здійснення державної експертизи з енергозбереження на виконання п. 4 постанови Кабінету Міністрів від 15 липня 1998 р. №1094» від 9 березня 1999 року №15.

65. Наказ Державного комітету України з енергозбереження «Про затвердження Положення про створення та функціонування Державної експертно-аналітичної системи управління процесом енергозбереження» від 18 вересня 2001 року №89 затверджено.

66. Наказ Державного комітету України з енергозбереження «Щодо утворення та функціонування демонстраційних зон високої енергоефективності» від 13 лютого 2003 року №15.

67. Указ Президента України «Про будівництво вітрових електростанцій» від 2 березня 1996 року № 159.

68. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 22 березня 1997 року «Про невідкладні заходи по забезпеченню України енергоносіями і їх раціональному використанню» від 2 квітня 1997 року № 285.

69. Постанова Кабінету Міністрів України «Про Комплексну програму будівництва вітрових електростанцій» від 3 лютого 1997 року № 137.

70. Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат від 22 травня 2003 року, яка ратифікована Україною 07 квітня 2004 року.

71. Господарський Кодекс України від 16 січня 2003 року №436-IV.

72. Постанова Національної комісії з питань регулювання електроенергетики України «Про затвердження Правил користування електричною енергією» від 31 липня 1996 року №28.

73. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил користування електричною енергією для населення» від 26 липня 1999 року №1357.

74. Цивільний Кодекс України від 16 січня 2003 року №435-IV.

75. Постанова Національної комісії з питань регулювання електроенергетики України «Про затвердження Умов і Правил здійснення підприємницької діяльності з виробництва електричної енергії» від 8 лютого 1996 року №3.

76. Постанова Національної комісії регулювання електроенергетики України «Про затвердження Порядку придбання товарів, робіт і послуг ліцензіатами, ціни (тарифи) на відповідну діяльність яких встановлюються НКРЕ» від 25 грудня 2002 року №1455.

77. Постанова Національної комісії з питань регулювання електроенергетики України «Про затвердження Умов і Правил здійснення підприємницької діяльності з передачі електричної енергії місцевими (локальними) електромережами» від 13 червня 1996 року №15.

78. Постанова Національної комісії з питань регулювання електроенергетики України «Про затвердження Умов і Правил здійснення підприємницької діяльності з передачі електричної енергії магістральними та міждержавними електричними мережами» від 11 жовтня 1996 року №152.

79. Постанова Кабінету Міністрів України «Про ідентифікацію та декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки» від 11 липня 2002 року №956.

80. Конвенція про запобігання великим промисловим аваріям №174 від 2 червня 1993 року, прийнята генеральною конференцією Міжнародної організації праці.

81. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року №280/97-ВР.

82. Бюджетний кодекс України від 21 червня 2001 року №2542-III.

83. Рішення Комісії ЄСВС від 5 травня 1960 року, яким визначається дата, з якої починає діяти Агенція з поставок Євратому, та схвалюються Правила Агенції від 5 травня 1960 року, які визначають той засіб, в який попит має бути збалансований

пропозиціями щодо поставок руд, вихідних матеріалів та спеціальних матеріалів, що розщеплюються (ОВ Р 032, 11.05.60 С. 776).

84. Регламент Європейського Парламенту та Ради №1228/2003 від 26 червня 2003 року щодо умов доступу до мережі для транскордонного обміну електричною енергією (ОВ L 176, 15.07.2003 С. 1).

85. Постанова Кабінету Міністрів України «Про митний контроль і митне оформлення електроенергії, що переміщується через митний кордон України» від 10 грудня 2003 року №1909.

86. Митний кодекс України від 11 липня 2002 року №92-IV.

87. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо виконання у 2005 році Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 16 червня 2005 року №201-р.

88. Наказ Міністерства палива та енергетики України «Про організацію та контроль виконання заходів у сфері європейської інтеграції в 2005 році» від 20 липня 2005 року №331.

89. Директива Ради 93/76/ЄС від 13 вересня 1993 року, прийнята з метою обмеження викидів вуглекислого газу через покращання ефективності енергоспоживання (ОВ L 237, 22.09.93 С. 28).

90. Директива Європейського Парламенту та Ради 2002/91/ЄС від 16 грудня 2002 року про експлуатаційні характеристики будівель в сфері енергозбереження (ОВ L 001, 04.01.2003 С. 65).

91. Директива Європейського Парламенту та Ради 2004/8/ЄС від 11 лютого про підтримку когенерації, заснованої на корисному використанні тепла на внутрішньому ринку енергії, та якою змінено Директиву 92/42/ЄС (ОВ L 052, 21.02.2004 С. 50).

92. Закон України «Про енергозбереження» від 1 липня 1994 року № 74/94-ВР.

93. Наказ Державного комітету України з енергозбереження «Щодо проведення паспортизації енергоспоживаючих об'єктів» від 14 листопада 1997 року N 101.

94. Указ Президента України «Про ліквідацію Державного комітету України з енергозбереження» від 20 квітня 2005 р. №678/2005.

95. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 28 грудня 1994 року № 334/94-ВР.

96. Конституція України від 28 червня 1996 року.

97. Науково-практичний коментар Бюджетного кодексу України / За заг. ред. Проф. П.В.Мельника. – Київ. – 2003. – С.93-98.

98. Закон України «Про державні цільові програми» від 18 березня 2004 року №1621-IV.

99. Закон України «Про Державний бюджет України на 2004 рік» від 27 листопада 2003 року №1344-IV.

100. Закон України «Про Державний бюджет України на 2005 рік» в редакції Закону України від 25 березня 2005 року №2505.

101. Директива Ради ЄС 90/377/ЄС від 29 червня 1990 року про заходи Співтовариства щодо підвищення прозорості тарифів на газ та електроенергію для промислових кінцевих споживачів (ОВ L 185, 17.07.90 С. 16).

102. Регламент Ради (ЄС) N 2964/95 від 20 грудня 1995 року, яким в Співтоваристві вводиться реєстрація імпорту та поставок сирової нафти (ОВ L 310, 22.12.95 С. 5).

103. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження Концепції державної політики у сфері постачання та транзиту сирової нафти» від 5 квітня 2002 року N187-р.

104. Про затвердження структури державної електронної інформаційної бази да-

них «Нафта і нафтопродукти» та здійснення першочергових заходів щодо її створення та функціонування від 27 лютого 2002 р. N 60.

105. Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок забезпечення галузей національної економіки та населення природним газом» від 27 грудня 2001 р. N 1729.

106. Регламент Ради (ЄС) №736/96 від 22 квітня 1996 року про повідомлення Комісії щодо інвестиційних проєктів, які становлять інтерес для Співтовариства у нафтовому, газовому та електроенергетичному секторах (ОВ L 102, 25.04.96 С. 1).

107. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18 вересня 1991 року N 1560-XI.

108. Закон України «Про заходи, спрямовані на забезпечення сталого функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу» від 23 червня 2005 року N2711-IV.

109. Рекомендація Ради 83/230/ЄЕС від 21 квітня 1983 року про методи формування тарифів та цін на газ в Співтоваристві (ОВ L 123, 11.05.83 С. 40).

110. Рішення Ради від 22 квітня 1999 року №1999/280/ЕС щодо процедури Співтовариства щодо інформування та консультацій стосовно сирової нафти та споживчих цін на нафтопродукти (ОВ L 110, 28.04.99 С. 8).

111. Постанова Кабінету Міністрів України «Про встановлення повноважень органів виконавчої влади та виконавчих органів міських рад щодо регулювання цін (тарифів)» від 25 грудня 1996 року №1548.

112. Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок забезпечення галузей національної економіки і населення природним газом у 2000 році» від 28 листопада 1999 р. N 2184.

113. Постанова Національної комісії регулювання електроенергетики України «Про затвердження граничного рівня оптової ціни на газ природний, що використовується для потреб населення, і тарифів на послуги з транспортування та розподілу газу природного для споживачів України» від 18 березня 1999 р. N 337.

114. Постанова Національної комісії регулювання електроенергетики України «Про роздрібні ціни на газ природний, що використовується населенням на комунально-побутові потреби» від 10 березня 1999 року N310.

115. Постанова Кабінету Міністрів України «Про запровадження аукціонів з продажу нафти, газового конденсату, скрапленого газу та вугілля» від 4 квітня 2000 року №599.

116. Постановою Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо проведення моніторингу цін і тарифів на споживчому ринку» від 13 червня 2002 року N803.

117. Закон України «Про державний матеріальний резерв» від 24 січня 1997 року №51/97.

118. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку формування, розміщення та проведення операцій з матеріальними цінностями державного резерву» від 8 жовтня 1997 року №1129.

119. Указ Президента України «Про Положення про Державний комітет України з державного матеріального резерву» від 20 жовтня 2001 року №996.

120. Наказ Державного комітету України по матеріальних резервах «Про порядок організації проведення конкурсу на право постачання і відпуску матеріальних цінностей державного резерву, в тому числі мобілізаційного» від 18 червня 1998 року №86.

121. Закон України «Про державну таємницю» від 21 січня 1994 року №3855-XII.

122. Кодекс України «Про надра» від 27 липня 1994 року №132/94-ВР.

123. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 року №959-XII.

124. Закону України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року №2657-XII.

125. Указ Президента України «Питання Міністерства екології та природних ре-

курсів України» від 29 травня 2000 року № 724/2000 (втратив чинність).

126. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку надання спеціальних дозволів (ліцензій) на користування надрами» від 31 серпня 1995 року № 709.

127. Постанова Кабінету Міністрів України «Про термін дії ліцензії на провадження певних видів господарської діяльності, розміри і порядок зарахування плати за її видачу» від 29 листопада 2000 року № 1755.

128. Директива Ради 77/388/ЄЕС від 17 травня 1977 року стосовно гармонізації законодавства держав-членів щодо податків з обороту – Спільна система податку на додану вартість: уніфікована база оподаткування (ОВ L 145, 13.06.1977 С. 1).

129. Директива Ради 2003/92/ЄС від 7 жовтня 2003 року про встановлення правил для поставок газу та електроенергії, що доповнює Директиву 77/388/ЄЕС стосовно встановлення правил для постачання газу та електроенергії від 17 травня 1977 року про гармонізацію законодавства держав-членів в сфері непрямих податків (ОВ L 260, 11.10.2003 С. 8).

130. Закон України «Про податок на додану вартість» від 3 квітня 1997 року №168/97-ВР.

131. Закон України «Про систему оподаткування» від 25 червня 1991 року №1251-ХІІ.

132. Директива Ради 92/12/ЄЕС від 25 лютого 1992 року про загальний режим підакцизних товарів та про зберігання, рух. та моніторинг таких товарів (ОВ L 076, 23.03.92 С. 1).

133. Директива Ради 92/81/ЄЕС від 19 жовтня 1992 року щодо гармонізації структур акцизних зборів на нафтопродукти (ОВ L 316, 31.10.92 С. 12).

134. Директива Ради 92/82/ЄЕС від 19 жовтня 1992 року щодо зближення ставок акцизних зборів на нафтопродукти (ОВ L 316, 31.10.92 С. 19).

135. Директива Ради 2003/96/ЄС від 27 жовтня 2003 року, якою впроваджується реструктуризація системи Співтовариства з оподаткування продуктів електроенергетики (ОВ L 283, 31.10.2003 С. 51).

136. Директива Ради 95/60/ЄС від 27 листопада 1995 року щодо податкового маркування газойлю та гасу (керосину) (ОВ L 291, 06.12.95 С. 46).

137. Декрет Кабінету Міністрів України «Про акцизний збір» від 26 грудня 1992 року №18-92.

138. Закон України «Про ставки акцизного збору та ввізного мита на деякі товари (продукцію)» від 11 липня 1996 року №313/96-ВР.

139. Закон України «Про приєднання України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї» від 16 листопада 1994 року № 248/94-ВР.

140. Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» від 8 лютого 1995 року № 39/95-ВР.

141. Угода між Україною та Міжнародним агентством з атомної енергії «Про застосування гарантій у зв'язку з Договором про нерозповсюдження ядерної зброї».

142. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження положення про державну систему обліку та контролю ядерних матеріалів» від 18 грудня 1996 року № 1525.

143. Закон України «Про ратифікацію Об'єднаної конвенції про безпеку поводження з відпрацьованим паливом та про безпеку поводження з радіоактивними відходами» від 20 квітня 2000 року № 1688-ІІІ.

144. Закон України «Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання» від 14 січня 1998 року № 15/98.

145. Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24 лютого 1994 року № 4004-ХІІ.

146. Конвенція про оперативне оповіщення про ядерну аварію.

147. Закон України «Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру» від 8 червня 2000 року №1809-III.

148. Постанова Кабінету Міністрів України «Про єдину державну систему запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру» від 3 серпня 1998 року №1198.

УГОДА ПРО СПІВПРАЦЮ МІЖ ЄВРОПЕЙСЬКОЮ СПІЛЬНОТОЮ З АТОМНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ ТА МІЖНАРОДНОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ З АТОМНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ

Офіційний Вісник Серія L 329 від 23 грудня 1975 року С. 0028 – 0029

Спеціальне іспанське видання: Розділ 12 Том 2 С. 92

Спеціальне португальське видання: Розділ 12 Том 2 С. 92

Спеціальне фінське видання: Розділ 11 Том 3 С. 6

Спеціальне шведське видання: Розділ 11 Том 3 С. 6

УГОДА ПРО СПІВПРАЦЮ МІЖ ЄВРОПЕЙСЬКОЮ СПІЛЬНОТОЮ З АТОМНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ ТА МІЖНАРОДНОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ З АТОМНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ (75/780/Євратом)

Стаття 1

Співпраця та консультація

Міжнародна Організація з Атомної Енергетики (далі “Організація”) та Європейська Спільнота з Атомної Енергетики (далі “Спільнота”) з огляду на промоцію досягнення цілей, встановлених Статутом Організації та Угоди, встановленої Спільнотою, домовилися діяти у тісній співпраці. Сторони Угоди постійно консультуватимуться одна з одною з питання взаємних інтересів для гармонізації своїх зусиль настільки, наскільки це можливо, у відповідності зі своїми цілями та завданнями.

Стаття 2

Представництво

1. Спільноту запрошуватимуть на постійні щорічні сесії Загальної Конференції Організації та її представники можуть брати участь, без права голосу, у розглядах організації, її комітетів, їх порядку денного, в яких Спільнота має інтерес.

2. Організація і Спільнота також домовлятимуться щодо взаємного представництва на відповідних зустрічах, які збираються за їх участі.

Стаття 3

Обмін інформацією та документами

Організація та спільнота здійснюватимуть повний обмін інформацією та документами, що відносяться до таких обмежень та дій, які можуть вважатися необхідними будь-якою Стороною для збереження конфіденційної природи певної інформації та документів.

Стаття 4

Адміністративна та технічна співпраця

Якщо співпраця, запропонована однією зі Сторін іншій у відповідності з цією Угодою, потребує витрати поза звичайними витратами, проводяться консультації між Організацією та Спільнотою для визначення найсправедливішого способу оплати витрат.

Стаття 5

Виконання Угоди

Генеральний Директор Організації та Комісії Європейської Спільноти може здійснювати домовленості, необхідні для задовільного виконання цієї Угоди.

Стаття 6

Повідомлення Об'єднаним Націям та запис

1. Відповідно до її Угодою з Об'єднаними Націями Організація інформує Об'єднані Нації про умови цієї угоди.

2. Зі вступом у силу цієї Угоди у відповідності зі Статтею VIII Організація звернеться до Генерального Секретаря Об'єднаних Націй для запису.

Стаття 7

Термін дії Угоди

Будь-яка Сторона може припинити цю Угоду, попередивши за шість місяців про це.

Стаття 8
Набрання чинності

Ця Угода набирає чинність з першого дня місяця наступної дати повідомлення Сторонами одна одну про завершення укладення угоди¹.

Стаття 9
Мови

Ця Угода укладена в двох екземплярах, англійською та французькою мовами, при чому обидва варіанти є оригіналами.

З огляду на потреби Сторін Організація приготує офіційний переклад цієї Угоди російською та іспанською, і Спільнота приготує переклад датською, голландською, німецькою та італійською мовами.

Вчинено у Відні 1 грудня 1975 року.

Від Європейської Спільноти з Атомної Енергетики

Від Міжнародної Організації з Атомної Енергетики

Гуїдо БРУННЕР

Сігвард ЕКЛУНД

¹ Такі повідомлення відбулись 1 грудня 1975 року, Угода вступає в силу 1 січня 1976 року.

КОНВЕНЦІЯ ПРО ЯДЕРНУ БЕЗПЕКУ

ПРЕАМБУЛА

ДОГОВІРНІ СТОРОНИ,

- (i) розуміючи важливість для міжнародної спільноти забезпечення, щоб використання ядерної енергії було безпечним, врегульованим та екологічним;
- (ii) погоджуючись з необхідністю продовження підтримки високого рівня ядерної безпеки у всьому світі;
- (iii) погоджуючись, що відповідальність за ядерну безпеку покладається на країну, у чій юрисдикції знаходиться ядерне обладнання;
- (iv) бажаючи провадити політику ефективної ядерної безпеки;
- (v) розуміючи, що аварії на ядерному обладнанні можуть мати наслідки для сусідніх країн;
- (vi) пам'ятаючи про Конвенцію про Фізичний Захист Ядерних Матеріалів (1979), Конвенцію про Термінове Повідомлення про Аварію на Ядерних Установках (1986) та Конвенцію про Допомогу у Випадку Аварії на Ядерних Установках чи при Радіологічній Небезпеці (1986);
- (vii) підтверджуючи важливість міжнародної співпраці для підвищення ядерної безпеки шляхом існуючих двосторонніх чи багатосторонніх механізмів, а також шляхом підписання цієї Конвенції;
- (viii) розуміючи, що дана Конвенція тягне за собою зобов'язання застосовувати основні принципи безпеки для ядерного обладнання, а не деталізовані стандарти безпеки, і що існують сформульовані міжнародні настанови щодо безпеки, які час від часу поновлюються та можуть забезпечити настанови стосовно сучасних шляхів досягнення високого рівня безпеки;
- (ix) підтверджуючи необхідність якнайшвидше розпочати розробку міжнародної конвенції щодо безпеки при поводженні з радіоактивними відходами як тільки процес встановлення основ безпечного поводження з відходами завершиться широким міжнародним договором;
- (x) розуміючи корисність подальшої технічної роботи, пов'язаної з безпекою інших частин циклу ядерного палива, і що ця робота може згодом полегшити застосування цього чи майбутніх міжнародних документів;

ДОМОВИЛИСЯ про наступне:

ГЛАВА 1

МЕТА, ВИЗНАЧЕННЯ ТА СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ

Стаття 1

Завдання

Завданням цієї Конвенції є:

- (i) досягти та підтримувати високий рівень ядерної безпеки у всьому світі шляхом покращення національних заходів та міжнародної співпраці, включаючи, де потрібно, технічну співпрацю з метою підтримання безпеки;
- (ii) встановити та підтримувати ефективний захист ядерного обладнання від потенційних радіологічних ризиків з метою захисту осіб, суспільства та навколишнього середовища від шкідливого впливу іонізуючої радіації, до надходить від такого обладнання;
- (iii) попереджувати аварії, що матимуть радіологічні наслідки та зменшувати такі наслідки у разі їх виникнення.

Стаття 2

Визначення

Відповідно до цієї Конвенції:

- (i) 'ядерне обладнання' означає для кожної Договірної Сторони будь-яку наземну цивільну атомну станцію, що знаходиться у її юрисдикції, включаючи склади, споруди для обробки та роботи з радіоактивними матеріалами, які знаходяться на одній території та прямо пов'язані з діяльністю атомної станції. Така станція перестає бути атомною, коли всі елементи ядерного

палива будуть назавжди вилучені з ядра реактора та будуть зберігатися у безпеці відповідно до встановлених процедур, та коли керівним органом затверджена програма виведення з експлуатації;

- (ii) 'керівний орган' означає для кожної Договірної Сторони, будь-який орган чи органи, яким Договірна Сторона надала юридичні повноваження видавати ліцензії та визначати місце розташування, дизайн, конструкцію, регулювати введення в експлуатацію, діяльність та виведення з експлуатації ядерного обладнання;
- (iii) 'ліцензія' означає будь-яке уповноваження, що надається керівним органом заявнику щодо місця розташування, дизайну, конструкції, регулювання введення в експлуатацію, діяльності та виведення з експлуатації ядерного обладнання.

Стаття 3

Сфера застосування

Ця Конвенція стосується безпеки ядерного обладнання.

ГЛАВА 2

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

(a) Загальні положення

Стаття 4

Заходи для виконання

Кожна Договірна Сторона повинна вжити, не виходячи за рамки національного законодавства, усіх законодавчих, керівних та адміністративних заходів та інших кроків, необхідних для виконання своїх зобов'язань за даною Конвенцією.

Стаття 5

Звітність

Кожна Договірна Сторона повинна надати для перевірки перед кожною зустріччю (за статтею 20) звіт про заходи, вжиті для виконання кожного зобов'язання за цією Конвенцією.

Стаття 6

Існуюче ядерне обладнання

Кожна Договірна Сторона повинна вжити відповідних заходів, щоб переконатись, що безпека ядерного обладнання на момент набуття чинності Конвенції буду переглянута як найшвидше. Якщо потрібно, за даною Конвенцією, Договірна Сторона має провести всі можливі вдосконалення з метою покращення безпеки ядерного обладнання. Якщо таке вдосконалення неможливе, необхідно розробити план якнайшвидшого закриття ядерного обладнання. Строки закриття повинні враховувати енергетичні потреби та можливі альтернативи, а також соціальні, екологічні та економічні наслідки.

(b) Законодавство та регламент

Стаття 7

Рамки законодавства та регламенту

1. Кожна Договірна Сторона повинна встановити та дотримуватись рамок законодавства та регламенту для управління безпекою ядерного обладнання.

2. Рамки законодавства та регламенту мають забезпечити:

- (i) встановлення відповідних національних вимог та регламенту;
- (ii) систему ліцензування стосовно ядерного обладнання та заборони роботи ядерного обладнання без ліцензії;
- (iii) систему регламентної інспекції та оцінки ядерного обладнання для перевірки дотримання відповідних вимог та умов ліцензії;
- (iv) проведення в житті відповідних вимог та умов ліцензії, включаючи призупинення, модифікацію чи ануляцію.

Стаття 8

Керівний орган

1. Кожна Договірна Сторона повинна запровадити чи назначити керівний орган, на який буде покладено виконання вимог законодавства та регламенту, вказаних у статті 7, а також якому бу-

дуть надані відповідні повноваження, компетенція, фінансові та кадрові ресурси для виконання покладених обов'язків.

2. Кожна Договірна Сторона повинна вжити відповідних заходів для забезпечення чіткого розділу між функціями керівного органу та органу чи органів чи організацій, відповідальних за сприяння продажу чи використання ядерної енергії.

Стаття 9

Відповідальність власника ліцензії

Кожна Договірна Сторона повинна забезпечити, що основна відповідальність за безпеку ядерного обладнання покладається на власника відповідної ліцензії, а також повинен вжити відповідних заходів, щоб упевнитись, що кожен власник ліцензії виконує свої зобов'язання.

(с) Загальні міркування безпеки

Стаття 10

Пріоритет безпеки

Кожна Договірна Сторона повинна вжити відповідних заходів, щоб забезпечити, що всі організації, які мають безпосереднє відношення до ядерного обладнання, у своїй політиці нададуть належну перевагу ядерній безпеці.

Стаття 11

Фінансові та кадрові ресурси

1. Кожна Договірна Сторона повинна вжити відповідних заходів, щоб упевнитись, що існують адекватні фінансові ресурси для підтримання безпеки функціонування кожної окремої ядерної установки протягом всього циклу роботи.

2. Кожна Договірна Сторона повинна вжити відповідних заходів для забезпечення достатньої кількості кваліфікованого персоналу відповідною освітою, підготовкою та перепідготовкою стосовно діяльності, пов'язаної з безпекою кожної окремої ядерної установки протягом всього циклу роботи.

Стаття 12

Людський фактор

Кожна Договірна Сторона повинна вжити відповідних заходів, щоб забезпечити, що можливості та обмеження на застосування людської праці будуть враховані протягом всього терміну роботи ядерного обладнання.

Стаття 13

Гарантія якості

Кожна Договірна Сторона повинна вжити відповідних заходів, щоб забезпечити складання та виконання програми гарантії якості, маючи на меті переконатися, що вказані вимоги безпеки ядерного обладнання виконуються протягом всього терміну роботи ядерного обладнання.

Стаття 14

Оцінка та перевірка безпеки

Кожна Договірна Сторона повинна вжити відповідних заходів, щоб забезпечити, що:

- (i) повна та систематична оцінка безпеки проведена перед конструкцією та введенням в експлуатацію ядерного обладнання та протягом усього періоду його роботи. Така оцінка повинна бути підтверджена документами, послідовно поновлюватись у зв'язку із досвідом роботи та значної новою інформацією щодо безпеки та перевірятись керівним органом;
- (ii) перевірка шляхом аналізу, нагляду, випробування та інспекції виконується, щоб забезпечити, що фізичний стан та робота ядерного обладнання відповідають його дизайну, відповідним вимогам національної безпеки, операційним вимогам та умовам.

Стаття 15

Захист від радіації

Кожна Договірна Сторона повинна вжити відповідних заходів, щоб забезпечити, що на усіх стадіях експлуатації, радіаційний вплив на працівників та інших людей буде триматися на найнижчому можливому рівні, і що вплив на жодну людину не буде перевищувати безпечного рівня,

встановленого для цієї країни.

Стаття 16

Готовність до надзвичайних ситуацій

1. Кожна Договірна Сторона повинна вжити відповідних заходів, щоб забезпечити наявність планів дій у надзвичайній ситуації на території та поза територією станції, які регулярно перевіряються на ядерному обладнанні та містять детальний план дій у випадку надзвичайної ситуації. Для будь-якого нового ядерного обладнання такі плани мають бути підготовлені та випробувані перед запуском обладнання на найнижчому рівні струму, як вказано керівним органом.

2. Кожна Договірна Сторона повинна вжити відповідних заходів, щоб населенню та компетентним органам країн, які знаходяться поблизу ядерного обладнання та можуть бути радіологічно уражені, була надана відповідна інформація про план дій у випадку надзвичайної ситуації.

3. Договірні Сторони, які не мають ядерного обладнання на своїй території, але які знаходяться поблизу ядерного обладнання та можуть бути радіологічно уражені, мають вжити відповідних заходів для підготовки та випробування плану дій у випадку надзвичайної ситуації, який містить порядок дій у випадку такої надзвичайної ситуації.

(d) Безпека обладнання

Стаття 17

Місце розташування

Кожна Договірна Сторона повинна вжити відповідних заходів, щоб забезпечити встановлення та виконання наступних заходів:

- (i) щодо оцінки всіх важливих факторів розташування, які можуть вплинути на безпеку ядерного обладнання протягом планованого терміну експлуатації;
- (ii) щодо оцінки потенційного впливу запропонованого ядерного обладнання на безпеку населення, суспільства та навколишнього середовища;
- (iii) щодо переоцінки у разі необхідності всіх важливих факторів, вказаних в пунктах (i) та (ii) з метою встановлення безпеки ядерного обладнання;
- (iv) щодо консультування Договірних Сторін, які знаходяться поблизу планованого ядерного обладнання і які можуть зазнати впливу такого обладнання, та, на вимогу, забезпечення необхідною інформацією таких Договірних Сторін так, щоб вони мали змогу провести власну оцінку можливого впливу ядерного обладнання на їх територію.

Стаття 18

Дизайн та конструкція

Кожна Договірна Сторона повинна вжити відповідних заходів, щоб забезпечити, що:

- (i) дизайн та конструкція ядерного обладнання забезпечують декілька надійних рівнів та методів захисту (захист у глибині) від радіоактивних матеріалів, щоб попередити виникнення аварійних ситуацій та зменшення радіологічних наслідків у разі їх виникнення;
- (ii) технології, застосовані у дизайні та конструкції ядерного обладнання випробувані досвідом чи затверджені після тестування чи аналізу;
- (iii) дизайн ядерного обладнання передбачає надійну, стабільну експлуатацію, якою легко управляти, з особливим урахуванням людських факторів та інтерфейсом "людина-машина".

Стаття 19

Експлуатація

Кожна Договірна Сторона повинна вжити відповідних заходів, щоб забезпечити, що:

- (i) початковий дозвіл на експлуатацію ядерного обладнання заснований на відповідному аналізі безпеки і програма введення в експлуатацію демонструє, що за своєю конструкцією обладнання відповідає дизайну та вимогам безпеки;
- (ii) обмеження та умови експлуатації, які виходять з аналізу безпеки, тестування та досвіду експлуатації, визначаються та перевіряються за необхідності для встановлення меж безпечної експлуатації;
- (iii) експлуатація, обслуговування, інспекція та тестування ядерного обладнання проводяться згідно з встановленими процедурами;
- (iv) процедури встановлено з метою ефективного реагування у разі виникнення надзвичайних ситуацій;

- (v) необхідна інженерно-технічна допомога у всіх зонах можливої небезпеки надається протягом усього періоду експлуатації ядерного обладнання;
- (vi) про всі випадки, які стосуються безпеки, власник ліцензії вчасно повідомляє відповідний керівний орган;
- (vii) програми для збору та аналізу досвіду експлуатації встановлені, результати отримано, висновки зроблено, а також існуючі механізми діляться важливим досвідом з міжнародними органами чи іншими діючими організаціями та керівними органами;
- (viii) утворення радіоактивних відходів у результаті процесу експлуатації ядерного обладнання зводиться до мінімуму, як у рівні активності, так і у об'єму, та будь-яка обробка та зберігання витраченого палива та відходи прямо пов'язані з експлуатацією та які знаходяться на тій же території, що і ядерне обладнання, враховують обробку та утилізацію.

ГЛАВА 3 ЗУСТРІЧІ ДОГОВІРНИХ СТОРІН

Стаття 20 **Контрольні засідання**

1. Договірні Сторони мають проводити засідання (надалі “контрольні засідання”) з метою перевірки звітів, наданих за вимогами статті 5 у відповідності до процедур, встановлених статтею 22.

2. Згідно з положеннями статті 24, підгрупи, що складатимуться з представників Договірних Сторін, можуть бути сформовані та функціонуватимуть під час контрольних засідань, якщо така необхідність виникне у зв'язку з перевіркою певних пунктів, про які йтиметься у звітах.

3. Кожна Договірна Сторона повинна мати можливість обговорювати звіти, надані іншими Договірними Сторонами та вимагати роз'яснення стосовно таких звітів.

Стаття 21 **Розклад**

1. Підготовче засідання учасників Договору має відбуватися не пізніше, ніж за шість місяців після дати набуття чинності даною Конвенцією.

2. На такому підготовчому засіданні Договірні Сторони повинні визначити дату першого контрольного засідання. Таке контрольне засідання має відбуватися якомога раніше, але не пізніше, ніж за 30 місяців після дати набуття чинності даною Конвенцією.

3. На кожному контрольному засіданні Договірні Сторони мають визначити дату наступного засідання. Інтервал між засіданнями не повинен перевищувати трьох років.

Стаття 22 **Процедурні заходи**

1. На підготовчому засіданні, що проводиться за статтею 21, Договірні Сторони мають підготувати та прийняти шляхом консенсусу Правила Процедури та Фінансові Правила. Договірні Сторони мають встановити зокрема та у відповідності до Правил Процедури:

- (i) настанови стосовно форми та структури звітів, що подаватимуться за статтею 5;
- (ii) дата подачі таких звітів;
- (iii) процес перевірки таких звітів.

2. На контрольних засіданнях Договірні Сторони можуть, у разі необхідності, переглянути домовленості, встановлені за пунктами з (i) по (iii), та прийняти виправлення шляхом консенсусу, якщо у Правилах Процедури не зазначено інакше. Вони також мають право шляхом консенсусу вносити поправки до Правил Процедури та Фінансових Правил.

Стаття 23 **Позачергові засідання**

Позачергове засідання Договірних Сторін відбувається:

- (i) якщо про це погодились більшість Договірних Сторін, що є присутніми та голосують на засіданні, утримання вважається голосуванням; чи
- (ii) на письмову вимогу Договірної Сторони, протягом шести місяців з моменту інформування Договірних Сторін та отримання повідомлення секретаріатом стосовно статті 28, що вимога була підтримана більшістю Договірних Сторін.

Стаття 24

Присутність

1. Кожна Договірна Сторона повинна бути присутня на засіданнях Договірних Сторін та бути представленим на таких засіданнях одним делегатом, та, у разі необхідності, експертами та радниками.

2. Договірні Сторони можуть запрошувати, шляхом консенсусу, будь-яку міжнародну організацію, яка є компетентною у питаннях, що регулюються даною Конвенцією, відвідати на правах спостерігача будь-яке засідання чи його частину. Спостерігачі повинні попередньо письмово погодитись виконувати положення статті 27.

Стаття 25

Звітні доповіді

Договірні Сторони мають прийняти шляхом консенсусу та опублікувати документ, у якому йдеться про справи, які були обговорені, та висновки, які були зроблені протягом засідання.

Стаття 26

Мови

1. Мовами засідань Договірних Сторін мають бути арабська, китайська, англійська, французька, російська та іспанська, якщо інакше не зазначено у Правилах Процедури.

2. Звіти, надані за статтею Article, повинні бути підготовлені національною мовою Договірної Сторони чи єдиною мовою, погодженою Правилами Процедури. Якщо звіт подається національною мовою, а не встановленою єдиною мовою, Договірна Сторона має також надати переклад на встановлену мову.

3. Незважаючи на положення частини 2, за умови компенсації, секретаріат візьме на себе переклад на єдину мову звітів, поданих будь-якою мовою засідання.

Стаття 27

Конфіденційність

1. Положення цієї Конвенції не повинні впливати на права та обов'язки Договірної Сторони за їхнім законом захищати інформацію від розголошення. Згідно з цією статтею, поняття "інформація" включає, *inter alia*, (i) особисті дані; (ii) інформація, що захищається правом інтелектуальної власності чи є виробничою чи комерційною таємницею; та (iii) інформацію, що стосується національної безпеки чи фізичного захисту ядерних матеріалів чи ядерного обладнання.

2. Якщо, у контексті даної Конвенції Договірна Сторона надає інформацію, яка позначена як захищена, за описом у частині 1, така інформація може використовуватись лише з тією метою, для якої вона була призначена, а її конфіденційність має бути збережена.

3. Зміст переговорів протягом перевірки звітів Договірних Сторін на кожному засіданні має бути конфіденційним.

Стаття 28

Секретаріат

1. Міжнародна Агенція з Атомної Енергії, (надалі – "Агенція") повинна надати секретаріат для проведення засідань Договірних Сторін.

2. Секретаріат повинен:

- (i) збирати, підготовувати та обслуговувати засідання Договірних Сторін;
- (ii) передавати Договірним Сторонам інформацію, отриману чи підготовлену відповідно до положень даної Конвенції.

Витрати Агенції на проведення заходів, вказаних у пунктах (i) та (ii) є частиною регулярного бюджету Агенції.

3. Договірні Сторони можуть шляхом консенсусу просити Агенцію надати інші послуги у обслуговуванні засідань Договірних Сторін. Агенція може надавати такі послуги, якщо вони можуть бути проведені у рамках її програми та бюджету. Якщо це неможливо, Агенція може надати такі послуги за умови їх добровільного фінансування з іншого джерела.

ГЛАВА 4 ПРИКІНЦЕВІ ТА ІНШІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 29 **Вирішення суперечок**

У разі виникнення суперечки між двома чи більше Договірними Сторонами стосовно інтерпретації чи застосування даної Конвенції, Договірні Сторони мають радитись у рамках засідання Договірних Сторін з метою вирішення суперечки.

Стаття 30 **Підписання, ратифікація, прийняття, ухвала, приєднання**

1. Ця Конвенція повинна бути відкритою для підписання усіма державами у Штаб-квартирі Агенції у Відні з 20 вересня 1994 року до моменту набуття чинності.
2. Ця Конвенція підлягає ратифікації, прийняттю та ухвалі державами, що її підписали.
3. Після набуття чинності до цієї Конвенції може приєднатися будь-яка Держава.
4. (i) Ця Конвенція повинна бути відкритою для підписання чи приєднання будь-яких регіональних організацій інтеграції чи іншого характеру, якщо така організація представляє суверенну державу та є компетентною у питаннях переговорів, висновків та застосування міжнародних домовленостей, охоплених цією Конвенцією.
- (ii) у питаннях, що знаходяться у межах їх компетенції, такі організації повинні від власного імені користуватися правами та виконувати обов'язки, висунуті цією Конвенцією до учасників.
- (iii) Після того, як така організація стане частиною даної Конвенції, вона повинна надати довіренті особі, вказаній у статті 34, декларацію з зазначенням держави, яку вона представляє, які статті даної Конвенції можуть бути застосовані до неї та межі компетенції, охоплені цими статтями.
- (iv) Така організація не повинна мати права додатково голосу до голосу її держави-члена.
5. Документи про ратифікацію, прийняття, ухвалу чи приєднання повинні зберігатися у довіренті особі.

Стаття 31 **Набуття чинності**

1. Ця Конвенція набуває чинності на 90-ий день від дати передавання на зберігання довіренті особі 22 документів про ратифікацію, прийняття чи погодження, включаючи документи 17 держав, у кожній з яких є щонайменше одна ядерна установка, яка досягла критичності ядерного реактора..
2. Для кожної держави чи регіональної організації інтеграції чи іншого характеру, яка ратифікує, приймає, ухвалює чи приєднується до цієї Конвенції після дати передачі останнього документу, необхідного для виконання умов, викладених у частині 1, ця Конвенція набуває чинності на 90-ий день від дати передавання на зберігання довіренті особі відповідного документу від такої держави чи організації.

Стаття 32 **Поправки до Конвенції**

1. Будь-яка Договірна Сторона може запропонувати поправку до цієї Конвенції. Запропоновані поправки будуть розглянуті на загальній зустрічі чи на позачерговій зустрічі.
2. Текст запропонованої поправки та причини щодо її внесення повинні бути надані довіренті особі, який оперативним проінформує Договірні Сторони та щонайменше за 90 днів до зустрічі, на якій така поправка буде розглянута. Будь-які коментарії стосовно такої пропозиції будуть надаватися довірентю особою Договірної Сторони.
3. Договірні Сторони після розгляду запропонованої поправки мають вирішити, чи приймати її у випадку консенсусу, чи, за відсутності консенсусу, передати її на розгляд Дипломатичної

Конференції. Рішення передати запропоновану поправку на розгляд Дипломатичної Конференції вимагатиме більшості у дві третіх голосів Договірних Сторін, які є присутніми та беруть участь у голосуванні, за умови, що хоча б половина Договірних Сторін є присутніми під час голосування. Утримання вважатиметься голосуванням.

4. Дипломатична Конференція для розгляду та прийняття поправки до цієї Конвенції має бути зібрана та проведена не пізніше, ніж за рік після відповідного рішення, прийнятого відповідно до частини 3 цієї статті. Дипломатична Конференція має докласти зусиль, щоб забезпечити прийняття поправок шляхом консенсусу. Якщо це неможливо, поправки приймаються більшістю у дві третіх голосів усіх Договірних Сторін.

5. Поправки до цієї Конвенції прийняті у відповідності до частин 3 та 4 підлягають ратифікації, прийняттю, ухваленню чи затвердженню Договірних Сторін та набувають чинності для Договірних Сторін, які ратифікували, прийняли, ухвалили чи затвердили їх на 90-ий день після прийняття довіреною особою відповідних документів щонайменше від трьох четвертих Договірних Сторін. Щодо Договірної Сторони, яка ратифікувала, прийняв, ухвалив чи затвердив згадані поправки, поправки набувають чинності на 90-ий день від дати передачі останнього відповідного документу довірєній особі.

Стаття 33

Денонація (відмова)

1. Будь-яка Договірна Сторона може відмовитися від даної Конвенції, письмово повідомивши довірену особу.

2. Відмова набуває чинності за рік після отримання повідомлення довіреною особою, чи пізніше, залежно від дати, зазначеної у повідомленні.

Стаття 34

Довірена особа

1. Генеральний Директор Агенції є довіреною особою цієї.

2. Довірена особа має інформувати Договірні Сторони про наступне:

- (i) підписання цієї Конвенції та подання документів про ратифікацію, прийняття чи приєднання, відповідно до статті 30;
- (ii) дату, з якої Конвенція набуває чинності, відповідно до статті 31;
- (iii) попередження про відмову від Конвенції та про дату такої відмови, відповідно до статті 33;
- (iv) запропоновані поправки до цієї Конвенції, що надійшли від Договірних Сторін, поправки, прийняті на відповідній Дипломатичній Конференції чи зустрічі Договірних Сторін, та про дату, з якої такі поправки набувають чинності, відповідно до статті 32.

Стаття 35

Оригінальні тексти

Оригінал цієї Конвенції, тексти якої арабською, китайською, англійською, французькою та іспанською мовами також є оригіналами, зберігатиметься у довірєній особи, яка надішле завірєні копії Договірним Сторонам.

Декларація Європейської Спільноти з Атомної Енергії згідно з положеннями статті (4)(iii) Конвенція про Ядерну Безпеку

Наступні Держави на даний момент є членами Європейської Спільноти з Атомної Енергії: Королівство Бельгії, Королівство Данії, Федеральна Республіка Німеччина, Грецька Республіка, Королівство Іспанії, Французька Республіка, Ірландія, Італійська Республіка, Велике Герцогство Люксембург, Королівство Нідерландів, Республіка Австрія, Португальська Республіка, Республіка Фінляндія, Королівство Швеції, Сполучене Королівство Великобританії та Північної Ірландії.

Спільнота заявляє, що статті 15 та 16(2) Конвенції застосовуються щодо неї. статті з 1 по 5, стаття 7(1), стаття 14(ii) та статті з 20 по 35 також застосовуються щодо неї у рамках застосування статей 15 та 16(2).

Спільнота є компетентною, разом з усіма вищеназваними державами-членами, у рамках застосування статей 15 та 16(2) Конвенції, як передбачено Договором про заснування Європейської спільноти з Атомної Енергії у статті 2(b) та відповідних статтях Розділу II, Глави 3 під назвою "Здоров'я та безпека".

**Регламент Комісії №17/66/Євратом
від 29 листопада 1966 року
про виключення з Правил поставок переміщення малих обсягів руд,
вихідних матеріалів і спеціальних матеріалів, що розщеплюються**

Опубліковано в Офіційному віснику 241, 28/12/1966р. 4057 – 4058

КОМІСІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СПІВТОВАРИСТВА З АТОМНОЇ ЕНЕРГІЇ,

Враховуючи положення Договору про створення Європейського Співтовариства з Атомної Енергії, зокрема пункту (d) статті 2, статей 74, 77, 124 і 161 даного Договору;

Беручи до уваги, що після вступу в силу Постанови Комісії №10 від 19 грудня 1961 року обсяг ядерних матеріалів, що використовується у даний час для досліджень, зріс;

Беручи до уваги, що позиція Співтовариства стосовно постачань ядерних матеріалів надає можливість для виключення, передбаченого у статті 74, таким чином, щоб гарантувати, що всі користувачі можуть одержувати регулярні та у повному обсязі поставки руд, вихідних матеріалів та спеціальних матеріалів, що розщеплюються,

УХВАЛИЛА ЦЕЙ РЕГЛАМЕНТ:

Стаття 1

Нижченаведені операції буде звільнено від положень Розділу IV Договору, стосовно руд і вихідних матеріалів урану і торію:

- переміщення в межах і імпорт у Співтовариство в обсягах, що не перевищують за одним контрактом одну тунну матеріалу, який містить уран та торій (або уран, або торій), з лімітом 5 тонн на рік на одного користувача стосовно кожного з цих матеріалів;

- експорт із Співтовариства обсягів, що не перевищують одну тунну матеріалів, які містять уран та торій (або уран, або торій), з лімітом 5 тонн на рік на експортера відносно кожного з цих матеріалів.

Стаття 2

Що стосується спеціальних матеріалів, що розщеплюються, то їх переміщення в межах та імпорт до Співтовариства в обсягах, що не перевищують 200 грам урану-235, урану-233 чи плутонію по одному контракту, буде звільнено від положень Розділу IV Договору з лімітом 1000 грам на рік на користувача. У випадках імпорту або експорту це правило повинно застосовуватися відповідно до угод про співробітництво, укладених Співтовариством із третіми країнами.

Стаття 3

Будь-яка особа, що здійснює імпорт або експорт, та будь-який постачальник, що здійснює переміщення в межах Співтовариства, які підпадають під виключення, викладені у положеннях статей 1 і 2 цього Регламенту, будуть зобов'язані надавати Агенції з Поставок квартальну звітність по угодах, включаючи таку інформацію:

(a) дата підписання контракту на постачання;

(b) найменування сторін, що уклали контракт;

(c) місце, де матеріал був вироблений;

(d) хімічна та фізична (або хімічна, або фізична) природа товару;

(e) кількість у метричних одиницях¹;

(f) використання, що було чи буде, цих руд, вихідних матеріалів та спеціальних матеріалів, що розщеплюються.

Стаття 4

Цей Регламент набирає чинності з дати його опублікування в Офіційному Віснику Європейського Співтовариства. Він скасовує і замінює Регламент, який прийнято Комісією 29 листопада 1961 року, і опубліковано в Офіційному Віснику Європейського Співтовариства 19 грудня 1961 року, змінена версія якого була опублікована в Офіційному Віснику 20 січня 1962 року.

Підписано 29 листопада 1966 року в Брюсселі.

*За Комісію
Голова*

P. CHATENET

¹ Вищевказані висновки повинні бути виражені в кілограмах, що стосується урану чи торію, які містяться в рудах або вихідних матеріалах, і в грамах, що стосується урану-233, урану-235 або плутонію, що містяться в спеціальних матеріалах, що розщеплюються. Цифри, що містять десяткові дробі, повинні бути округлені до наступного меншого чи більшого цілого числа, залежно від того, чи є десяткове число більше чи менше, ніж 0,75. Якщо десятковий дріб дорівнює 0,75, то число повинно бути округлене до наступного більшого чи меншого цілого числа, згідно тому, чи є цифра, що стоїть попереду десяткового дробу, парним числом чи непарним. Щомісячні звіти повинні подаватися Агенції протягом одного місяця з кінця кожного кварталу, протягом якого були здійснені угоди, що відносяться до цього Регламенту.

РЕГЛАМЕНТ РАДИ (ЄВРАТОМ) № 1493/93
від 8 червня 1993 року
щодо перевезень радіоактивних речовин між державами-членами

Офіційний вісник №. L 148, 19/06/1993 С. 0001 – 0007

РАДА ЄВРОПЕЙСЬКИХ СПІВТОВАРИСТВ,

Враховуючи Договір про заснування Європейського Співтовариства з Атомної Енергії та, зокрема, його статті 31 і 32,

Враховуючи пропозицію Комісії⁽¹⁾, складену після одержання висновку групи осіб, призначених Науковим і Технічним Комітетом з наукових експертів держав-членів,

Враховуючи висновок Європейського Парламенту⁽²⁾,

Враховуючи висновок Економічного і Соціального Комітету⁽³⁾,

Беручи до уваги, що 2 лютого 1959 року Рада прийняла директиви, що затверджують основні стандарти по захисту здоров'я робітників і громадськості від погроз, що відбуваються від іонізуючої радіації⁽⁴⁾, змінені, зокрема, Директивою 80/836/Євратом⁽⁵⁾;

Беручи до уваги, що відповідно до статті 3 Директиви 80/836/Євратом кожна держава-член повинна в обов'язковому порядку звітувати про ті види діяльності, що містять у собі небезпеку, яка відбувається від іонізуючої радіації; беручи до уваги, що від можливої небезпеки та інших релевантних міркувань, ці види діяльності підлягають санкціонуванню у випадках прийняття такого рішення кожною державою-членом; беручи до уваги, що в результаті цього держави-члени установили в межах своїх територій системи для того, щоб виконувати вимоги статті 3 Директиви 80/836/Євратом; беручи до уваги, що, отже, за допомогою внутрішнього контролю, застосовуваного державами – членами на базі національних правил, погодженого з існуючими вимогами Співтовариства та будь-якими релевантними міжнародними вимогами, держави – члени продовжують забезпечувати порівнянний рівень захисту в межах своїх територій;

Беручи до уваги, що перевезення радіоактивних відходів між державами-членами та в/за межі Співтовариства піддаються спеціальним заходам, затвердженим Директивою 92/3/Євратом⁽⁶⁾; беручи до уваги, що країни-члени повинні, не пізніше ніж 1 січня 1994 року, ввести в дію закони, регламенти та адміністративні положення, необхідні для дотримання Директиви 92/3/Євратом; беручи до уваги, що кожна держава-член є відповідальною за забезпечення правильного поводження зі своїми власними радіоактивними відходами;

Беручи до уваги, що ліквідація прикордонного контролю у Співтоваристві з 1 січня 1993 року позбавила органи держав-членів інформації, яку вони раніше одержували за допомогою цього контролю над перевезеннями радіоактивних речовин; беручи до уваги, що є необхідність у тому, щоб зацікавлені компетентні органи одержували такий же обсяг інформації, як раніше, для продовження здійснення свого контролю з метою захисту від радіації; беручи до уваги, що система декларування та надання інформації в Співтоваристві полегшує зберігання системи контролю радіаційного захисту; беручи до уваги, що система попереднього декларування необхідна при перевезеннях герметично зачинених джерел радіації та радіоактивних відходів;

Беручи до уваги, що спеціальні матеріали, що розщеплюються, як визначається статтею 197 Договору ЄС, підпадають під дію положень Розділу II Глави VII Гарантій за цим Договором; беручи до уваги, що транспортування таких матеріалів підпадає під дію зобов'язань держав-членів та Комісії, відповідно до Міжнародної Конвенції з Фізичного Захисту від Ядерних Матеріалів (МАГАТЕ 1980);

Беручи до уваги, що цей Регламент не завдає шкоди наданню інформації та контролю, накладеному з причин іншим, ніж радіаційний захист,

УХВАЛИЛА ЦЕЙ РЕГЛАМЕНТ:

Стаття 1

1. Цей Регламент застосовується до перевезень між державами-членами герметизованих радіоактивних та інших подібних джерел радіації, коли обсяги та концентрації перевищують

1 ОВ С 347, 31. 12. 1992, с. 17.

2 ОВ № 150, 31. 5. 1993,

3 ОВ С 19, 25. 1. 1993, с. 13.

4 ОВ L 11, 20. 2. 1959, с. 221/59.

5 ОВ L 246, 17. 9. 1980, с. 1. Директива змінена Директивою 84/467/Євратом (ОВ L 265, 5.10.1984, с. 4).

6 ОВ L 35, 12. 2. 1992, с. 24.

рівні, затверджені у пунктах (а) і (б) статті 4 Директиви 80/836/Євратом. Він також застосовується до перевезень радіоактивних відходів між державами -членами, як охоплюється Директивою 92/3/Євратом.

2. У випадку ядерних матеріалів кожна держава-член здійснює всі необхідні контролю в межах своєї власної території, для того, щоб гарантувати, що кожен одержувач вантажу цих матеріалів, що перевозяться з іншої держави-члена, дотримує національних положень, що впроваджують статтю 3 Директиви 80/836/Євратом.

Стаття 2

В цілях цього Регламенту:

- перевезення – означає транспортувальні дії від місця походження до місця призначення, включаючи вантажно-розвантажувальні дії з радіоактивними речовинами,
- власник радіоактивних речовин – означає будь-яку фізичну чи юридичну особу, що, до факту здійснення перевезення, несе юридичну відповідальність відповідно до національного законодавства по таких матеріалах та має намір здійснити перевезення вантажоодержувачу,
- вантажоодержувач радіоактивних речовин – означає будь-яку фізичну чи юридичну особу, якій перевозять такий матеріал,
- герметизовані радіоактивні джерела – має значення, що надане в Директиві 80/836/Євратом,
- інші подібні джерела радіації – означає будь-яку радіоактивну речовину, що не є герметично зачиненим джерелом радіації, призначене для прямого чи непрямого використання іонізуючої радіації, випромінюваної їм для медичних, ветеринарних, промислових, комерційних, дослідницьких чи сільськогосподарських застосувань,
- радіоактивні відходи – має значення, дане в Директиві 92/3/Євратом,
- ядерні матеріали – означає спеціальні матеріали, що розщеплюються, вихідні матеріали і руди, як визначається в статті 197 Договору по ЄСАСЕ,
- компетентні органи – означає будь-який орган, що є відповідальним у державі-члені за застосування чи виконання цього Регламенту або будь-який інший орган, призначений державою-членом,
- діяльність – має значення, дане в Директиві 80/836/Євратом.

Стаття 3

Контроль над перевезеннями герметизованих радіоактивних джерел, інших подібних джерел радіації та радіоактивних відходів між державами-членами, відповідно до законодавства Співтовариства та національного законодавства, з метою захисту від радіації здійснюється як частина контролюючих процедур, застосовуваних недискримінаційним шляхом по всій території держав-членів.

Стаття 4

1. Власник герметизованих радіоактивних джерел або радіоактивних відходів, що має намір виконати перевезення цих джерел або відходів, чи організувати виконання такого перевезення, одержує попередньо декларацію в письмовому вигляді від вантажоодержувача радіоактивних речовин про те, що вантажоодержувач у державі-члені, яка є місцем призначення, дотримує всім положенням, що застосовуються на виконання статті 3 Директиви 80/836/Євратом, а також всі стосовні до цього національні вимоги з безпеки збереження, використання або захоронення джерел чи відходів такого класу. Декларацію складають за допомогою стандартних документів, наданих у Додатках I і II до цього Регламенту.

2. Декларацію, що згадується в пункті 1, вантажоодержувач відправляє компетентному органу держави-члена, до якої планується перевезення. Компетентний орган ставить свою печатку на цей документ, підтверджуючи що декларація врахована, і далі вантажоодержувач відправляє декларацію до власника.

Стаття 5

1. Декларація, про яку йдеться в статті 4, може відноситися до більш, ніж одного перевезення, за умови, що:

- Герметизовані джерела радіації чи радіоактивні відходи, до яких вона відноситься, мають в основному ті ж самі фізичні та хімічні характеристики,
- Герметизовані джерела радіації чи радіоактивні відходи, до яких вона відноситься, не перевищують рівнів активності, затверджених цією декларацією, а також

- перевезення здійснюються від того самого власника тому самому вантажоодержувачу і при участі тих самих компетентних органів.

2. Декларація є дійсною протягом періоду, що не перевищує трирічний, з дати одержання печатки компетентного органу, як згадується у частині 2 статті 4.

Стаття 6

Власник герметизованих джерел радіації, інших подібних джерел та радіоактивних відходів, що здійснив перевезення цих джерел чи відходів, або організував виконання такого перевезення, протягом 21 дня по закінченню кожного календарного кварталу надає компетентним органам у державі-члені місця призначення наступну інформацію, що відноситься до постачань протягом кварталу:

- імена й адреси вантажоодержувачів,
- загальна активність по радіонуклідах, що були поставлені кожному вантажоодержувачу та кількість здійснених постачань,
- найбільша одинична кількість кожного радіонукліда, поставленого кожному вантажоодержувачу,
- тип речовини: герметизоване джерело радіації, інше подібне джерело чи радіоактивні відходи.

Перший подібний звіт охоплює період з 1 липня по 30 вересня 1993 року.

Стаття 7

Компетентні органи держав-членів співробітничать для забезпечення застосування та виконання вимог цього Регламенту

Стаття 8

Держави-члени направляють до Комісії не пізніше, ніж 1 липня 1993 року ім'я(на) та адресу(и) компетентних органів, як визначається у статті 2, а також усю необхідну інформацію для забезпечення швидкого зв'язку з такими органами.

Держави-члени направляють до Комісії будь-які зміни цих даних.

Комісія передає цю інформацію та будь-які зміни до неї всім компетентним органам у Співтоваристві та публікує їх, а також всі їхні зміни, в Офіційному віснику Європейських Співтовариств.

Стаття 9

Ніщо в цьому Регламенті не впливає на існуючі національні положення та міжнародні угоди з транспортування радіоактивних матеріалів, включаючи транзит.

Стаття 10

Ніщо в цьому Регламенті не впливає на зобов'язання та права, які витікають з Директиви 92/3/Євратом.

Стаття 11

1. Регламент набирає чинності на 20 день після його публікації в Офіційному віснику Європейських Співтовариств.

2. Застосування цього Регламенту припиняється стосовно радіоактивних відходів з 1 січня 1994 року.

Цей Регламент є обов'язковим у всій його цілісності та безпосередньо застосовується у всіх державах-членах.

Здійснено в Брюсселі, 8 червня 1993 року.

За Раду

Голова

Президент

N. HELVEG
PETERSEN

ДОДАТОК І
ПЕРЕВЕЗЕННЯ ГЕРМЕТИЗОВАНИХ ДЖЕРЕЛ РАДІАЦІЇ
МІЖ ДЕРЖАВАМИ-ЧЛЕНАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СПІВТОВАРИСТВА

Стандартний документ для використання відповідно до Регламенту Ради (ЄЕС) № 1493/93
Повідомлення

- Вантажоодержувач герметизованих джерел радіації повинний заповнити клітинки анкети з 1 по 5 та відправити цю форму до відповідного компетентного органу у своїй країні.
- Компетентний орган держави-члена вантажоодержувача повинний заповнити клітинку 6 та повернути цю форму вантажоодержувачу.
- Вантажоодержувач повинен відправити цю форму до власника в країну відправника попередньо, до перевезення герметизованих джерел.
- Усі секції цієї форми повинні бути заповнені та клітинки відмічені, як необхідно.

1. ДАНА ДЕКЛАРАЦІЯ СТОСУЄТЬСЯ: ОДНОГО ПЕРЕВЕЗЕННЯ (Ця форма дійсна доти, поки перевезення не завершено, якщо інше не затверджується клітинкою 6)

Очікувана дата перевезення (якщо є);

ДЕКІЛЬКОХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ (Ця форма дійсна протягом трьох років, якщо інше не затверджується клітинкою 6)

2. МІСЦЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ДЖЕРЕЛА(Л)

Ім'я вантажоодержувача:

Контактна особа:

Адреса:

Тел.: Факс:

3. ВЛАСНИК ДЖЕРЕЛА(Л) У КРАЇНІ ВІДПРАВНИКА

Ім'я власника:

Контактна особа:

Адреса:

Тел.: Факс:

4. ОПИС ДЖЕРЕЛА(Л), ВКЛЮЧЕНИХ ДО ПЕРЕВЕЗЕННЯ(И)

(a) Радіонуклід(и):

(b) Максимальна активність окремого джерела (MBq):

(c) Кількість джерел:

(d) Якщо це(ці) герметизоване джерело(а) закріплене в машині/приладі/устаткуванні, то короткий опис машини/приладу/устаткування:

(e) Указати (якщо є інформація та якщо це потрібне компетентному органу):

- національний або міжнародний технічний стандарт, якому відповідає герметизоване джерело(а) та номер сертифіката:

- дата закінчення терміну дії сертифіката:

- ім'я виробника референція каталогу:

5. ДЕКЛАРАЦІЯ УПОВНОВАЖЕНОЇ ЧИ ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ОСОБИ

- Я, вантажоодержувач, цим підтверджую, що інформація, надана в цій формі, є правильною.

- Я, вантажоодержувач, цим підтверджую, що я маю ліцензію, повноваження або інші дозволи на одержання джерела(л), що описані у цій формі.

- Номер ліцензії, повноваження чи інших дозволів (якщо застосовуються) та термін їхньої дії:

- Я, вантажоодержувач, цим підтверджую, що я дотримую всіх релевантних національних вимог, такими є вимоги, що відносяться до безпечного збереження, використання чи поховання джерела(л), описаних у цій формі.

Ім'я: Підпис: Дата:

6. ПІДТВЕРДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТНИМ ОРГАНОМ КРАЇНИ ВАНТАЖООДЕРЖУВАЧА ТОГО, ЩО ВІН ПРИЙНЯВ ДО ВІДОМА ЦЮ ДЕКЛАРАЦІЮ.

Печатка: Назва органу:

Адреса:

Тел.: Факс:

Дата:

Дана декларація дійсна до (якщо є):

Будь ласка, дивиться клітинку 1, стор. 1, для одержання посібника з тривалості терміну дії цієї форми.

ДОДАТОК II

ПЕРЕВЕЗЕННЯ РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ МІЖ ДЕРЖАВАМИ-ЧЛЕНАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СПІВТОВАРИСТВА

Стандартний документ для використання відповідно до Регламенту Ради (Євратом) № 1493/93
Повідомлення

- Вантажоодержувач радіоактивного відходу повинний заповнити клітинки з 1 по 6 та відправити цю форму до відповідного компетентного органу своєї країни.
- Компетентний орган держави-члена вантажоодержувача повинний заповнити клітку 7 та повернути цю форму до вантажоодержувача.
- Вантажоодержувач повинний потім відправити цю форму до власника в країну відправника попередньо, до перевезення радіоактивного відходу.
- Усі секції цієї форми повинні бути заповнені та клітинки відмічені, де потрібно.
- Цей документ не застосовується більше з 1 січня 1994 року.

1. ДАНА ДЕКЛАРАЦІЯ СТОСУЄТЬСЯ: ОДНОГО ПЕРЕВЕЗЕННЯ

Очікувана дата перевезення (якщо є):

ДЕКІЛЬКОХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ

2. МІСЦЕ ПРИЗНАЧЕННЯ РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ

Ім'я вантажоодержувача:

Контактна особа:

Адреса:

Тел.: Факс:

3. ВЛАСНИК РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ У КРАЇНІ ВІДПРАВЛЕННЯ

Ім'я вантажоодержувача:

Контактна особа:

Адреса:

Тел.: Факс:

4. ТИП РАДІОАКТИВНОГО ВІДХОДУ

(a) Опис відходу:

(b) Походження відходу: (наприклад: медичний, дослідницький, енергетичний і т.д.)

(c) Основні радіонукліди:

(d) Максимальна альфа активність партії(й) (Bq):

(e) Максимальна бета/гама активність партії(й) (Bq):

(f) Максимальна кількість відходу в партії(ях), обсяг чи маса (м3 чи кг):

(g) Кількість перевезень:

5. ДЕКЛАРАЦІЯ УПОВНОВАЖЕНОЇ ЧИ ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ОСОБИ

- Я, вантажоодержувач, цим підтверджую, що інформація, надана в цій формі, є правильною.
- Я, вантажоодержувач, цим підтверджую, що я маю ліцензію, повноваження чи інші дозволи на одержання радіоактивного відходу, описаного в цій формі.
- Номер ліцензії, повноваження чи інших дозволів (якщо застосовуються) та термін їхньої дії:
- Я, вантажоодержувач, цим підтверджую, що я дотримую всіх релевантних національних вимог, такими є вимоги, що відносяться до безпечного збереження чи захоронення відходу, описаного в цій формі.

Ім'я: Підпис: Дата:

7. ПІДТВЕРДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТНИМ ОРГАНОМ КРАЇНИ ВАНТАЖООДЕРЖУВАЧА
ТОГО, ЩО ВІН УЗЯВ ДО ВІДОМА ЦЮ ДЕКЛАРАЦІЮ.

Печатка: Назва органу:

Адреса:

Тел.: Факс:

Дата:

Дана декларація дійсна до (якщо є):

Будь ласка, дивиться повідомлення, стор. 1, для одержання посібника з тривалості терміну дії цієї форми.

Чинне законодавство Європейського Співтовариства

Документ 395R2964

Розділи директорії, що містять даний документ:

[12.50.30 – Other measures relating to oil and gas]

395R2964

Регламент Ради (ЄС) № 2964/95 від 20 грудня 1995 р. про впровадження реєстрації імпорту та поставок сирої нафти у Співтоваристві

Офіційний журнал N L 310, 22/12/1995 P. 0005 – 0006

РЕГЛАМЕНТ РАДИ (ЄС)

№ 2964/95 від 20 грудня 1995 р.

**про впровадження реєстрації імпорту та поставок
сирої нафти у Співтоваристві**

РАДА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ,

Враховуючи Договір що засновує Європейське Співтовариство та, зокрема, його статтю 213,
Враховуючи пропозиції Комісії,

Оскільки створення єдиної енергетичної політики є однією з цілей, поставлених перед собою Співтовариством; оскільки ціллю Комісії є запропонування заходів, що мають вживатись для цього;

Оскільки безпека постачання при стабільних цінах є однією з головних цілей цієї політики;

Оскільки бажаною є прозорість ринку;

Оскільки, зважаючи на ситуацію з постачанням та з метою стабілізації ринку Співтовариства, а також запобігання тому, щоб сильні коливання світового ринку чинили небажаний вплив на ринок Співтовариства, держави-члени та Комісія повинні регулярно одержувати інформацію про вартість сирої нафти, що постачається;

Оскільки, у своєму Регламенті (ЄЕС) № 1893/79 (1) Радою введено заходи для реєстрації імпорту сирої нафти у Співтоваристві;

Оскільки, у своєму Регламенті (ЄЕС) № 2592/79 (2) Рада встановила правила щодо здійснення реєстрації імпорту сирої нафти у Співтоваристві, передбаченої у Регламенті (ЄЕС) № 1893/79;

Оскільки термін дії зазначених Регламентів закінчився 31 грудня 1991 р., а встановлені ними правила мають вводитись знову, пристосовуючи їх до існуючих на міжнародних нафтових ринках умов торгівлі та цілей підтримання або покращення стану довкілля; оскільки вимоги щодо звітності повинні, у міру можливості, відповідати до вимог національних органів влади та Міжнародного Енергетичного Агентства,

ПРИЙНЯЛА ЦЕЙ РЕГЛАМЕНТ:

Стаття 1

Будь-яка особа або підприємство, які імпортують сирю нафту з третіх країн або одержують поставку сирої нафти з іншої держави-члену, зобов'язані інформувати державу-члена, в якій вони розташовані, про технічні дані зазначеного імпорту або поставки.

Стаття 2

На основі інформації, зазначеної у статті 1, держави-члени регулярно направляють Комісії таку інформацію, яка дає змогу одержати правдиву картину розвитку умов імпорту або здійснених поставок.

Ця інформація розповсюджується серед держав-членів.

Стаття 3

Інформація, зібрана та направлена відповідно до цієї Постанови, є конфіденційною.

Це положення не заважає публікації загальної інформації або інформації у реферативній формі, що не містить подробиць, які стосуються конкретних підприємств.

Стаття 4

1. Інформація, яку особи або підприємства зобов'язані надавати державі-члену, в якій вони розташовані, повинна стосуватись кожного випадку імпорту або поставки сирої нафти за визначеною ціною.

2. "Імпорт" означає кожну партію сирої нафти, що ввозиться на митну територію Співтовариства з метою, іншою ніж транзит. "Поставка" означає кожну партію сирої нафти, що надходить з іншої держави-члена з метою, іншою ніж транзит. Імпорт або поставки, що здійснюються від імені компаній, розташованих поза межами країни-імпортера, та які призначені для перегонки

за контрактом і подальшого експорту в повному обсязі у вигляді очищених продуктів, виключаються.

3. Однак, нафта видобута з морського дна, на яке держава-член має ексклюзивні права експлуатації, при її надходженні на митну територію Співтовариства, не вважається імпортом у межах положень пункту 2.

Стаття 5

Для цілей статті 1 характеристики кожного імпорту або поставки сирової нафти до держави-члена включають:

- маркування сирової нафти, у тому числі щільність у відсотках згідно API,
- кількість у барелях,
- сплачена ціна CIF (вартість, страхування і фрахт) за барель,
- процентний вміст сірки.

Стаття 6

Інформація, зазначена у статтях 4 і 5, повинна надаватися відповідній державі-члену відносно кожного періоду, що не перевищує одного місяця.

Стаття 7

Інформація, яку держави-члени зобов'язані передати Комісії відповідно до статті 2, повинна направлятися протягом одного місяця по закінченні кожного місяця, як зазначено у статті 6. Ця інформація повинна містити сумарні дані по кожному типу сирової нафти, отримані від осіб та підприємств. Для кожного типу сирової нафти інформація має включати:

- маркування сирової нафти, у тому числі середня щільність у відсотках згідно API,
- кількість у барелях,
- середня ціна CIF (вартість, страхування і фрахт),
- кількість компаній, що надали звіти,
- процентний вміст сірки.

Стаття 8

1. Комісія аналізує інформацію, зібрану відповідно до положень статті 7, та передає її державам-членам щомісяця.

2. Держави-члени та Комісія регулярно консультують одна одну на вимогу держави-члену або за ініціативою Комісії. Такі консультації стосуються, зокрема, повідомлень Комісії, встановлених у пункті 1. Консультації можуть організовуватись з міжнародними організаціями та третіми країнами, які створили аналогічні інформаційні системи.

Стаття 9

1. Інформація, передана відповідно до статті 4, та інформація, передбачена у статті 7, є конфіденційною. Проте, це положення не повинно надавати шкоди розповсюдженню інформації у формі, що не розкриває подробиці, які стосуються окремих підприємств, тобто у такій формі, що стосується, принаймні, трьох підприємств.

2. Інформація, направлена до Комісії на підставі положень статті 7, та повідомлення, зазначені у статті 8 (1), можуть використовуватись лише для цілей Статті 8 (2).

3. Якщо Комісія виявить в інформації, наданій їй державами-членами відповідно до вимог статті 7, відхилення або розбіжності, які заважають отримати правдиву картину динаміки умов імпорту та поставок, що мали місце, вона може попросити держави-члени надати їй доступ до відповідної розрізної інформації, наданої підприємствами, та процедур розрахунку та оцінки, які використовувались для одержання сумарних показників.

Стаття 10

Комісія, після консультацій з державами-членами, приймає докладні правила впровадження цього Регламенту.

Стаття 11

Цей Регламент набуває чинності у день його опублікування в Офіційному Журналі Європейського Співтовариства.

Цей Регламент має обов'язкову силу в цілому і безпосередньо впроваджується в усіх державах-членах.

Здійснено в Брюсселі, 20 грудня 1995 р.

За Раду

Президент

Дж.М. ЕГЬОЙЕГЕРЕЙ (J. M. EGUIAGARAY)

Чинне законодавство Європейського Співтовариства

Документ 396R0736

Розділи директорії, що містять даний документ:

[12.10.10. – General]

396R0736

Регламент Ради (ЄС) № 736/96 від 22 квітня 1996 року щодо повідомлення Комісії про інвестиційні проекти, що представляють інтерес для Співтовариства в секторах нафти, природного газу та електричної енергії

Офіційний часопис NO. 102, 25/04/1996 С. 0001 – 0004

Зміни:

Внесені документом 396R2386, (OJ L 326 17.12.1996 с.13)

Текст:

РЕГЛАМЕНТ РАДИ (ЄС) № 736/96 від 22 квітня 1996 року щодо повідомлення Комісії про інвестиційні проекти, що представляють інтерес для Співтовариства в секторах нафти, природного газу та електричної енергії

РАДА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ,

Враховуючи Договір, що засновує Європейське Співтовариство, та, зокрема, статтю 213 вищевказаного Договору,

Враховуючи Договір, що засновує Європейське Співтовариство з Атомної Енергії, та, зокрема, статтю 187 вищевказаного Договору,

Враховуючи пропозицію Комісії¹,

Враховуючи думку Європейського Парламенту²,

Враховуючи думку Економічного і Соціального Комітету³,

Беручи до уваги, що для забезпечення ясності, у зв'язку з новими виправленнями, необхідне нове формулювання Регламенту Ради (ЄС) №056/72 від 18 травня 1972 року щодо повідомлення Комісії про інвестиційні проекти, що представляють інтерес для Співтовариства в секторах нафти, природного газу та електричної енергії⁴;

Беручи до уваги, що прийняття загальної енергетичної політики є однією з цілей, поставлених самим Співтовариством; з огляду на те, що задачею Комісії є запропонування заходів, що повинні бути вжиті для здійснення цієї цілі;

Беручи до уваги, що інформація, що зібрана відповідно до вищезгаданого Регламенту, є необхідною для постійної діяльності Комісії, а також оскільки ці дані є єдиним для Комісії офіційним джерелом інформації з розробок в виробничих, переробних та передаючих потужностях в секторах електричної енергії, нафти та природного газу;

Беручи до уваги, що вивчивши звернення Комісії від 18 грудня 1968 року стосовно вихідних орієнтирів для енергетичної політики Співтовариства, Рада, під час свого 88 засідання, проведеного 13 листопада 1969 року:

- схвалила основні принципи цього звернення згідно звіту від Комітету Постійних Представників,
- звернулася до Комісії з проханням надати якомога швидше термінові конкретні пропозиції в цій галузі,
- погодилася вивчити ці пропозиції якомога швидше для того, щоб впровадити енергетичну політику Співтовариства;

Беручи до уваги, що одержання загальної картини розвитку інвестування в Співтовариства є одною із особливостей цієї політики, зокрема, для надання Співтовариству можливості робити необхідні порівняння;

Беручи до уваги, що виконання цієї задачі вимагає найбільш точної по можливості інформації з інвестування; беручи до уваги, що стосовно вугілля та атомної енергії, підприємства, від-

¹ OJ No C 346, 23. 12. 1995, с. 10.

² OJ No C 17, 22. 1. 1996.

³ OJ No C 18, 22. 1. 1996, с.107.

⁴ OJ No L 120, 25.5.1972, с.7 Постанова одержала останні зміни Постановою (ЄС) № 1215/76 (OJ No L 140, 28.5.1976, с.1).

повідно до Договору, що засновує Європейське Співтовариство Вугілля і Сталі та Договору, що засновує Європейське Співтовариство з Атомної Енергії, мають зобов'язання щодо повідомлення про свої інвестиційні проекти; беручи до уваги, що бажано доповнювати цю інформацію деталями, що відносяться до нафти, природного газу та електричної енергії; оскільки, з цією метою, Комісія повинна одержувати інформацію про інвестиційні проекти, що становлять інтерес для Співтовариства в згаданих секторах;

Беручи до уваги, що для того, щоб Співтовариство могло виконувати свою задачу, необхідно інформувати його вчасно про будь-які істотні зміни в цих проектах, зокрема, що стосується періоду, необхідного для їхнього виконання та запланованої потужності; оскільки, в результаті, повідомлення цих деталей однаково необхідне;

Беручи до уваги, що з цією метою держави – члени повинні звертатися до Комісії з будь-якими наявними в них коментарями, деталями інвестиційних проектів, що плануються до реалізації на їхніх територіях, що мають відношення до виробництва, збереження та розподілу нафти, природного газу або електричної енергії; оскільки, з цією метою, відповідні особи та підприємства повинні виконувати зобов'язання щодо надання державі-члену інформації з даного питання;

Беручи до уваги, що в деяких державах – членах немає потреби в збереженні цього зобов'язання перед відповідними особами або підприємствами для того, щоб реалізовувати інвестиційні проекти, про які згодом необхідно повідомляти Комісію;

Беручи до уваги, що через технічні, фінансові, промислові та соціальні аспекти інвестиційних проектів у секторі електроенергетики існує зростаюча тенденція в розробці цих проектів принаймні за п'ять років до очікуваного початку робіт;

Беручи до уваги те, що необхідно забезпечити, щоб Комісія одержувала повідомлення про інвестиційні проекти в секторі електроенергетики, початок роботи з яких очікується протягом п'яти років з 1 січня поточного року;

Беручи до уваги, що у випадку перегонки нафти, інвестування в установки сіркоочищення для нафтових залишків, газойлю, сировини або інших нафтопродуктів здобуває зростаючу важливість згідно суворих стандартів якості, що впроваджуються у Співтовариства для здійснення контролю за викидами;

Беручи до уваги, що статті 41 та 42 Договору, що засновує Європейське Співтовариство з Атомної Енергії, передбачають, що Комісія повинна одержувати повідомлення про будь-які ядерні інвестиційні проекти не пізніше, ніж за три місяці до підписання першого контракту з постачальниками або за три місяці до початку робіт; оскільки це означає, що фактично повідомлення про проекти надається коли вони знаходяться вже в дуже просунутій стадії, а також тільки з ініціативи та в день, обраний особою або підприємством, що робить інвестицію;

Беручи до уваги, що для надання допомоги обробній промисловості в здійсненні інвестицій та узгоджень, необхідних для постачання важкого устаткування згідно з інвестиційними програмами, що відносяться до енергетичних постачань, Комісія повинна бути поінформована по проектах, що входять у ці програми значно раніше їх здійснення, для того щоб вона могла надати галузі інформацію – у точній формі, зі змінами відповідно до рівня досягнутих підсумкових зобов'язань стосовно будівельних планів – що дозволить зробити точну оцінку пов'язаних з проектом технічних, фінансових та соціальних ризиків;

Беручи до уваги, що в секторах електроенергетики та природного газу інвестиційні проекти, що відносяться відповідно до підземних та підводних кабелів передач і газопроводів, які є важливими з'єднаннями в національній або міжнародній об'єднаних системах, також як і в транс – Європейських мережах, становлять інтерес для Співтовариства; оскільки Комісії потрібна інформація з цих проектів для того, щоб вона могла виконувати свою задачу в секторах електроенергетики та природного газу; беручи до уваги, що необхідно прийняти положення, що забезпечує повідомлення Комісії про ці проекти;

Беручи до уваги, що досвід показує, що дати 15 лютого та 15 січня залишають зацікавленим особам та підприємствам і державам-членам недостатньо часу для збирання необхідної інформації;

Беручи до уваги, що бажано надати можливість Комісії дати вказівки, де це необхідно, щодо деяких практичних деталей, таких як форма та зміст повідомлень, що готуються;

Беручи до уваги, що досвід показує, що деяка частина зібраної інформації чинить адміністративний тиск у більшій ступені, ніж необхідно, стосовно тих переваг, які можна очікувати; оскільки

ки необхідно зменшити та замінити зібрані дані;

Беручи до уваги, що дотримання зобов'язань, передбачених в цьому Регламенті, а також конфіденційність характеру зібраної інформації повинні бути гарантовані,

ПРИЙНЯЛА ЦЕЙ РЕГЛАМЕНТ:

Стаття 1

1. Держави – члени, до 15 квітня кожного року, повинні передавати до Комісії інформацію, яку вони одержали на підставі положень пункту 2, щодо інвестиційних проектів, перелічених у Додатку, які стосуються виробництва, транспортування, збереження та розподілу нафти, природного газу або електроенергії та початок робіт з яких планується протягом трьох років, якщо це стосується проектів у секторах нафти та природного газу, або протягом п'яти років, якщо це стосується проектів у секторі електроенергетики; ці повідомлення повинні враховувати останні події поточної ситуації.

Держави – члени повинні доповнювати свої повідомлення будь-якими наявними коментарями.

2. Для того, щоб виконати зобов'язання, що сформульовані в пункті 1, зацікавлені особи та підприємства щорічно, не пізніше 15 березня, повинні надавати докладні повідомлення про інвестиційні проекти, що згадуються в пункті 1, державам – членам, на території яких планується їхнє виконання. Однак, це положення не повинне застосовуватися, якщо держава – член вирішила використовувати інші способи надання Комісії інформації з інвестиційних проектів, що згадуються в пункті 1.

3. Більш того, повідомлення, передбачене пунктами 1 та 2, повинне включати зазначення обсягу потужностей, що знаходяться в експлуатації або в стадії будівництва, або тих, які планують вивести з експлуатації протягом трьох років.

4. При підрахунку потужностей або розмірів, згаданих у Додатку, держави – члени, зацікавлені особи або підприємства повинні враховувати всі частини проекту, оскільки разом вони складають технічно неподільне єдине ціле, навіть коли проект здійснюється декількома послідовними етапами.

5. Повідомлення, передбачене пунктами 1 та 2, повинно також охоплювати інвестиційні проекти, основні характеристики яких (місце розташування, підрядчик, підприємство, технічні характеристики, і т.д.) можуть, у цілому або частково, бути предметом подальшого розгляду та підсумкового санкціонування компетентним органом.

Стаття 2

1. Стосовно інвестиційних проектів, що плануються або здійснюються, то будь-яке повідомлення, як передбачається в статті 1, повинне вказувати наступне:

- точну ціль та характер цих інвестицій,
- заплановану продуктивність або потужність,
- заплановану дату введення в експлуатацію,
- тип сировини, що використовується.

Що стосується передбачуваного виведення з експлуатації, то повідомлення повинно вказувати наступне:

- тип та продуктивність або потужність установки, що розглядається
- передбачувану дату виведення установки з експлуатації.

2. У рамках, встановлених цим Регламентом та Додатком до нього, Комісія уповноважена приймати впроваджуючи положення стосовно форми, змісту та інших деталей повідомлень, передбачених статтею 1.

Стаття 3

Комісія повинна подати на розгляд Ради резюмовану інформацію, отриману відповідно до цього Регламенту.

Стаття 4

Інформація, відправлена відповідно до цього Регламенту, повинна вважатися конфіденційною. Це положення не перешкоджає публікації загальної інформації або резюме, які не містять деталей про окремі підприємства.

Стаття 5

Держави – члени повинні вжити відповідних заходів для забезпечення спостереження за ви-

конанням зобов'язань, що виникають зі статей 1 (2) та 4.

Стаття 6

Наприкінці п'ятилітнього періоду, Комісія повинна надати до Раді звіт про імплементацію цього Регламенту та про те, як вона сприяла виконанню поставлених цілей. Звіт повинний супроводжуватися доречними пропозиціями.

Стаття 7

Регламент (ЄС) № 1056/72 цим скасовується.

Стаття 8

Постанова набирає сили в день, що слідує після його публікації в Офіційному Часопису Європейського Співтовариства.

Дана Постанова має обов'язкову силу у всій її цілісності та запроваджується безпосередньо в усіх державах-членах.

Здійснено в Брюсселі, 22 квітня 1996 року.

Від імені Ради

Президент

У. ЛУЧЕТТИ

ДОДАТОК ІНВЕСТИЦІЙНІ ПРОЕКТИ

1. НАФТА

1.1 Переробка нафти

- перегінні установки потужністю не менш, ніж 1 000 000 тонн на рік,
- межі перегінної потужності, що перевищують 1 000 000 тонн на рік,
- установки для реформінгу /крекінгу з мінімальною потужністю 500 тонн на день,
- установки по сіркоочищенню для залишкового нафтового палива /газойлю /сировини /інших нафтопродуктів.

Хімічні заводи, що не виробляють нафтове паливо та /або дизельне паливо, які виробляють їх тільки як побічні продукти, виключаються.

2. ПРИРОДНИЙ ГАЗ

2.1 Транспортування

- Транс – кордонні газопроводи та проекти спільного інтересу, відзначені в посібниках, затверджених статтею 129с Договору ЄС,
- термінали для імпорту зрідженого природного газу.

Газопроводи та термінали для військових цілей, а також ті, що здійснюють постачання хімічним заводам, які не виробляють енергетичні продукти або які виробляють їх тільки як побічні продукти, виключаються.

2.2 Розподіл

- підземні сховища місткістю не менш, ніж 150 000 000 м³.

Установки для військових цілей, а також ті які здійснюють постачання хімічним заводам, які не виробляють енергетичні продукти, або які виробляють їх тільки як побічні продукти, виключаються.

3 ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКА

3.1 Виробництво

- теплові електростанції (генератори з блоками потужністю 200 МВ або більш),
- гідро -електростанції (електростанції потужністю 50 МВ та більш).

3.2 Транспортування

- повітряні лінії електропередачі, якщо вони розраховані на напругу 345 кВ або вище,
- підземні та підводні кабелі передачі, якщо вони розраховані на напругу 100 кВ або більш та є важливими з'єднувальними лініями в національній або міжнародній об'єднаних мережах,
- проекти спільного інтересу, відзначені в посібниках, затверджених статтею 129с Договору ЄС.

Кінець документа

Чинне законодавство Європейського Співтовариства

Документ 396R2386

Розділи директорії, що містять даний документ

[12.10.10 – General]

Змінені документи:

396R0736 (Імплементація)

396R2386

Регламент Комісії (ЄС) № 2386/96 від 16 грудня 1996 року, яким запроваджується Регламент Ради (ЄС) № 736/96 від 22 квітня 1996 року щодо повідомлення Комісії про інвестиційні проекти, що представляють інтерес для Співтовариства в секторах нафти, природного газу та електроенергії, (Текст є релевантним для ЄЕЗ)

Офіційний журнал NO. L 326, 17/12/1996 с. 0013 – 0020

Текст:

РЕГЛАМЕНТ КОМІСІЇ (ЄС) № 2386/96 від 16 грудня 1996 року, яким запроваджується Регламент Ради (ЄС) № 736/96 від 22 квітня 1996 року щодо повідомлення Комісії про інвестиційні проекти, що представляють інтерес для Співтовариства в секторах нафти, природного газу та електроенергетики (Текст є релевантним для ЄЕЗ)

КОМІСІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СПІВТОВАРИСТВ,

Враховуючи Договір, що засновує Європейське Співтовариство та, зокрема, статтю 213 вищевказаного Договору,

Враховуючи Регламент Ради (ЄС) № 736/96 від 22 квітня 1996 року щодо повідомлення Комісії про інвестиційні проекти, що представляють інтерес для Співтовариства в секторах нафти, природного газу та електроенергетики¹, та, зокрема, статтю 2.2 вищевказаного,

Беручи до уваги, що стаття 2.2 Постанови (ЄС) № 376/96 передбачає, що Комісія може, у рамках, встановлених цим Регламентом та додатками до нього, прийняти впроваджуючи положення стосовно форми, змісту та інших деталей повідомлень, передбачених статтю 1 вищевказаного,

Оскільки для того, щоб на технічному рівні спростити інформаційну систему та зібрати порівняльні дані, повідомлення, що готуються державами-членами та, у деяких випадках, підприємствами, повинні бути стандартизовані шляхом використання анкет, які служать інструкціями для презентації та змісту цих повідомлень,

ПРИЙНЯЛА ЦЕЙ РЕГЛАМЕНТ:

Стаття 1

Повідомлення, що згадуються в статті 1 Регламенту (ЄС) № 736/96 повинні бути складені так, як зазначено в додатку нижче.

Стаття 2

Цей Регламент набирає чинності в день, наступний після дня її публікації в Офіційному Журналі Європейських Співтовариств.

Цей Регламент має обов'язкову силу у всій своїй цілісності та безпосередньо запроваджується в усіх державах-членах.

Здійснено в Брюсселі, 16 грудня 1996 року.

Від імені Комісії

Кристос ПАПУТСИС

Член Комісії

¹ OJ No L 102, 25. 4. 1996, с.1.

ДОДАТОК

Анкета

Інформація, що повинна бути подана:

(а) компаніями до Урядів держав-членів, крім тих випадків, коли держави – члени вирішили використовувати інші засоби збору інформації на підставі статті 1, другий пункт, останнє речення Регламенту (ЄС) № 736/96;

(в) Державами-членами до Комісії Європейських Співтовариств.

Частина цього додатка, що формулює анкети, повинна служити як інструкція для стандартизації форми та змісту повідомлень. Повідомлення повинні надавати інформацію про наступне:

- існуючі установки або частини установок,
- установки або частини установок у стадії будівництва або в стадії планування,
- передбачувані до виведення з експлуатації установки або частини установок.

У пункті «існуючі установки або частини установок» необхідно вказувати окремо загальну потужність при експлуатації станом на звітну дату.

Наступне необхідно розглядати в пункті «установки або частини установок у стадії планування»: інвестиційні проекти в рамках значення Регламенту (ЄС) № 376/96, для яких у принципі приймається рішення щодо будівництва або розширенню установки або частини установи та по яким початок робіт планується протягом трьох років від вихідної дати, якщо це стосується інвестиційних проектів в секторах нафти та природного газу, або протягом п'яти років, якщо це стосується інвестиційних проектів в секторі електроенергетики. Сюди включають ті інвестиційні проекти, основні характеристики яких, цілком або частково, можуть стати предметом розгляду в майбутньому або надання дозволу компетентним органом.

Наступне необхідно розглядати в пункті «передбачувані до виведення з експлуатації установки або частини установок»: установки або частини установок, стосовно яких у принципі було прийняте рішення щодо виведення їх з експлуатації, звичайно очікується, що це рішення набирає чинності протягом трьох років з вихідної дати, якщо це стосується інвестиційних проектів в секторах електроенергетики та природного газу, або протягом одного року, якщо це стосується інвестиційних проектів в секторі нафти.

«Додаткова інформація», що відноситься до інвестиційних проектів повинна містити в собі істотні зміни основних характеристик та рішень про статус проектів, що відбулися після попереднього повідомлення, а також інші специфічні коментарі, зазначені виносками на відповідних сторінках анкети. Крім того, держави – члени повинні додавати будь-які наявні коментарі, що відносяться до проектів.

Уся зібрана інформація повинна розглядатися як конфіденційна.

>START OF GRAPHIC<

G1 – ІНВЕСТИЦІЇ В ГАЗОПРОВОДИ держава – член: Станом на 1 січня.....

Продуктивність (A) Доповнення (B) Доповнення (C) Виведення з експлуатації (D)

>END OF GRAPHIC<

>START OF GRAPHIC<

G2 – ІНВЕСТИЦІЇ В УСТАНОВКИ ЗРІДЖЕНОГО ПРИРОДНОГО ГАЗУ держава – член: станом на 1 січня.....

Продуктивність (A) Доповнення (B) Доповнення (C) Виведення з експлуатації (D)

>END OF GRAPHIC<

>START OF GRAPHIC<

G3 – ІНВЕСТИЦІЇ В СХОВИЩА держава – член: станом на 1 січня.....

Продуктивність (A) Доповнення (B) Доповнення (C) Виведення з експлуатації (D)

>END OF GRAPHIC<

>START OF GRAPHIC<

ПРОДУКТИВНІСТЬ УСТАНОВОК ПЕРЕГОНКИ

(у тисячах тонн на рік) держава – член: станом на 1 січня...

Продуктивність (A) Доповнення (B1) Доповнення (C2) Виведення з експлуатації (C) Зауваження

Атмосферна Перегонка

Вакуумна Перегонка

Крекінг (Термічний)

- Легкий крекінг та/або Термічний Крекінг
- Коксування
- Інше
 - Крекінг (Каталітичний)
- Luid Каталітичний Крекінг
- Гідрокрекінг
- Інше
 - Реформінг
 - Лігроїнова Ізомеризація
 - Сірководистищення
- Газойль
- HFO
- Інше
 - Алкілювання
 - Полімеризація
 - Ізомеризація (34)
 - Ефіризація
- MTBE, TAME
- ETBE
- Інше

(A) Стан на 1 січня поточного календарного року загальної потужності при експлуатації: сукупна потужність окремих установок, що знаходяться в режимі регулярної експлуатації, включаючи зупинені для технічного обслуговування або ремонту. Таким чином, це дорівнює «загальній (установленій) потужності» мінус потужності, виведені з експлуатації на невизначені періоди або на тривалий період часу.

(B1) Потужність, очікувана «в експлуатації» в ході поточного календарного року.

(B2) Потужність, очікувана «в експлуатації» в ході двох наступних календарних років.

Нові або знову введені в експлуатацію потужності: потужність установки, яка:

(a) знову введена в експлуатацію;

(b) перетворена з установок для інших цілей;

(c) знову введена в експлуатацію після виведення через надмірні вимоги.

(C) Потужність, очікувана «в непрацюючому стані» у ході поточного календарного року.

(a) «Остаточна»: потужність установки, що запланована на виведення з експлуатації або на брут, або на перепрофілювання на постійне використання в інших цілях;

(b) «Тимчасова»: потужність установки, що запланована на виведення з експлуатації через підвищених поточних вимог, але яка обов'язково буде знову введена в дію.

>END OF GRAPHIC<

>START OF GRAPHIC<

ІНВЕСТИВАННЯ В СЕКТОР ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ

ВИРОБНИЦТВО Е1 держава-член: Станом на 1 січня....

Кількість установок та номінальна потужність (МВт)

Додаткова інформація

Тип установки

Потужність (A1) Потужність (A2) Додаткова потужність (B1) Додаткова потужність (B2) Виведення з експлуатації (C)

>END OF GRAPHIC<

>START OF GRAPHIC<

ІНВЕСТИВАННЯ В СЕКТОР ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ ТРАНСПОРТУВАННЯ Е2 Державо-член: Станом на 1 січня... Кількість установок та довжина (км) Додаткова інформація

Тип установки Потужність (A1) Потужність (A2) Додаткова потужність (B1) Додаткова потужність (B2) Виведення з експлуатації (C)

>END OF GRAPHIC<

Кінець документа

**РЕГЛАМЕНТ РАДИ (ЄВРАТОМ)
від 2 грудня 1999 року
що визначає інвестиційні проекти, про які необхідно повідомляти Комісію у відповідності до статті 41 Договору про заснування Європейського Співтовариства з Атомної Енергії
(2587/1999)**

Офіційний вісник L 315, 09/12/1999 с. 0001 – 0003

РАДА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ,

Беручи до уваги положення Договору про заснування Європейського Співтовариства з Атомної Енергії, та, зокрема, частину 1 статті 41 цього Договору,

Беручи до уваги пропозицію Комісії,

Оскільки:

- (1) Для досягнення цілей, сформульованих у Договорі, Комісію необхідно повідомляти про інвестиційні проекти, що стосуються нових установок, а також про заміни чи перетворення, що відбуваються в промисловій діяльності, що згадується у Додатку II до Договору, коли ці проекти є досить дорогими та безпосередньо впливають на виробництво чи продуктивність, одночасно стосуючись ядерної безпеки;
 - (2) Обов'язком Комісії є періодичне видання, відповідно до статті 40 Договору, ілюстрованих програм і сприяння координованому розвитку цих інвестицій, а також викладання своєї точки зору про них;
 - (3) Інвестиції, вкладені на розвиток усього паливного циклу в цілому, включаючи управління відходами та виведення з експлуатації, необхідні в основному для правильної та надійної експлуатації атомної промисловості;
 - (4) Граничні значення Регламенту №4⁽¹⁾ повинні бути оновлені та замінені новими граничними значеннями;
 - (5) Регламент №4 скасовується та замінюється цим Регламентом,
- УХВАЛИЛА ЦЕЙ РЕГЛАМЕНТ:**

Стаття 1

1. Особи чи підприємства, що беруть участь у промисловій діяльності, види якої перераховані в Додатку II до Договору, повинні повідомляти Комісії, у рамках часових обмежень, сформульованих у статті 42 Договору, про свої інвестиційні проекти, метою яких є:

- (a) створення виробничої потужності;
- (b) підтримка кількісної та якісної виробничої потужності;
- (c) безпосереднє підвищення виробничої потужності;
- (d) безпосереднє підвищення продуктивності;
- (e) поліпшення якості виробництва;

(f) створення об'єктів для управління відпрацьованим паливом чи радіоактивними відходами, включаючи обробку, проміжне чи остаточне збереження та/або захоплення;

якщо, при здійсненні промислової діяльності, види якої надані у стовпчику I таблиці Додатку, витрати перевищують відповідні значення у стовпчику II таблиці Додатку для нових установок та у стовпчику III таблиці Додатку для заміни і конверсії.

2. Необхідно повідомляти про інвестиційні проекти, метою яких є виведення з експлуатації установок, якщо витрати перевищують відповідні їм значення у стовпчику III Додатку, за допомогою декларації, яка може бути обмежена до основних характеристик; немає необхідності в застосуванні процедури, сформульованої у статті 43 Договору.

3. Повідомлення про інвестиційні проекти, метою яких є виведення установок з експлуатації, якщо витрати нижче граничних значень стовпчика III таблиці Додатку, можуть надаватися добровільно; немає необхідності в застосуванні процедури, сформульованої у статті 43 Договору.

4. Повідомлення про проекти по нових установках для атомних реакторів будь-якого типу та для будь-якої мети, а також проектах, що стосуються заміни, трансформації, модернізації

¹ Регламент №4, що визначає інвестиційні проекти, про які необхідно повідомляти Комісію, відповідно до статті 41 Договору, що заснує Європейське Співтовариство з Атомної Енергії (ОJ 17, 6.10.1958, с. 417/58).

або підвищення потужності цих установок, якщо витрати нижче, ніж граничні значення таблиці Додатка, можуть надаватися на добровільній основі за допомогою простої декларації, що демонструє тільки їхні основні характеристики; немає необхідності в застосуванні процедури, сформульованої у статті 43 Договору.

Стаття 2

З метою калькуляції витрат, про які йдеться у статті 1, усі витрати, що виникають безпосередньо з реалізації інвестиційних проектів, повинні враховуватися, незалежно від часу, коли ці витрати були понесені.

Стаття 3

Повідомлення про проекти, про які йдеться у частині 1 статті 1 цього Регламенту, повинні включати та обмежуватися деталями, необхідними для обговорення, передбаченого у статті 43 Договору, а також, зокрема, всю інформацію стосовно:

- (a) типу продукції чи діяльності та виробничім потужностей чи потужностей сховищ;
- (b) загальної сума витрат, безпосередньо пов'язаних з проектом, що розглядається;
- (c) терміну, що необхідний для виконання проекту;
- (d) перспективи щодо постачань і експлуатації установок.

Стаття 4

Регламент №4 Ради Європейського Співтовариства з Атомної Енергії від 15 вересня 1958 року скасовується.

Стаття 5

Цей Регламент набирає чинності в день його опублікування в Офіційному Віснику Європейських Співтовариств.

Він застосовується протягом трьох місяців після дати набрання ним чинності.

Цей Регламент є обов'язковим у всій своїй повноті та безпосередньо застосовується у всіх державах-членах.

Здійснено в Брюсселі, 2 грудня 1999 року.

За Раду

Голова

E. TUOMIOJA

**Регламент Комісії (ЄС) № 1209/2000
від 8 червня 2000 року,
що визначає процедури для передачі повідомлень, передбачених
статтею 41 Договору про заснування Європейського Співтовариства
з Атомної Енергії**

Офіційний вісник L 138, 09/06/2000 с. 0012

КОМІСІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СПІВТОВАРИСТВ,

Враховуючи положення Договору про заснування Європейського Співтовариства з Атомної Енергії, та, зокрема, його статтю 41,

Враховуючи положення Регламенту Ради (Євратом) № 2587/1999 від 2 грудня 1999 року⁽¹⁾, що визначають інвестиційний проект(и), про які необхідно повідомляти Комісію відповідно до статті 41 Договору,

Беручи до уваги, що:

Обов'язком Комісії, у межах, необхідних для виконання задачі, покладеної на неї відповідно до Глави IV Договору, є визначення процедури для виконання зобов'язання, що накладається на осіб і підприємства статтею 41, повідомляти про інвестиційні проекти стосовно нових (споруд) установок, а також про заміни чи перетворення, що відповідають по типу та розміру, критеріям, сформульованим Радою,

ПРИЙНЯЛА ЦЕЙ РЕГЛАМЕНТ:

Стаття 1

Необхідно повідомляти Комісії про інвестиційні проекти, що відносяться до нових установок (споруд), а також до замін чи перетворень, що відповідають по типу та розміру критеріям, сформульованим Регламентом (Євратом) № 2587/1999, за допомогою форми, зразок якої додається до даного Регламенту.

Стаття 2

Зобов'язання за повідомленням Комісії про інвестиційні проекти, що згадуються у статті 41, передаються особам та підприємствам, які зайняті виробничою діяльністю, види якої перераховані в Додатку II до Договору, стосовно всіх установок, уже створених чи запланованих у рамках Співтовариства (місцеві влади, в окремих випадках, звільняють від зобов'язання в тому випадку, якщо підприємство розташоване за межами Співтовариства).

Стаття 3

Якщо інформація, про яку необхідно повідомляти у відповідності до статті 41 Договору, уже була надана в контексті загальних даних, наданих відповідно до статті 37 Договору, то в повідомленні можна обмежитися перехресним посиланням на це попереднє подання і, крім того, на всю іншу інформацію, яку необхідно повідомляти відповідно до змісту форми, що додається до цього Регламенту.

Стаття 4

Будь-які зміни, зроблені протягом виконання інвестиційних проектів, повідомлені Комісії відповідно до даного Регламенту, стають об'єктом подальших повідомлень за такими ж умовами.

Стаття 5

Будь-які зміни вищезгаданої форми повинні бути опубліковані Комісією в Офіційному Віснику Європейських Співтовариств.

Стаття 6

Регламент №1 Комісії ЄС/АЕ від 5 листопада 1958 року⁽²⁾ скасовується з дати набрання чинності цього Регламенту.

Цей Регламент набирає чинності на двадцятий день після його публікації в Офіційному Віснику Європейських Співтовариств.

Цей Регламент є обов'язковим у всій його цілісності та безпосередньо застосовується у всіх державах-членах.

Здійснено в Брюсселі, 8 червня 2000 року.

За Комісію

Заступник Голови

Loyola De Palacio

¹ ОJ L 315, 9. 12. 1999, с. 1.

² ОJ 25, 27. 11. 1958, с. 511/58.

**РЕГЛАМЕНТ № 1407/2002 РАДИ (ЄС)
від 23 липня 2002 року
про державну допомогу вугільній промисловості**

РАДА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ,

Беручи до уваги Договір про заснування Європейського Співтовариства і зокрема його статтю 87(3)(е) та статтю 89,

Беручи до уваги пропозицію Комісії¹,

Беручи до уваги висновок Європейського Парламенту²,

Беручи до уваги висновок Консультативного комітету, створеного відповідно до Договору про заснування Європейського співтовариства вугілля та сталі³,

Беручи до уваги висновок Економічно-соціального комітету⁴,

Оскільки:

(1) Договір про ЄСВБ і ухвалені для його виконання правила, зокрема рішення № 3632/93/ЄСВБ Комісії від 28 грудня 1993 року, яким запроваджуються правила Співтовариства у галузі державної підтримки вугільної промисловості⁵, сплавають 23 липня 2002 року.

(2) Дисбаланс, який спостерігався останніми десятиріччями у конкурентоспроможності вугілля Співтовариства та імпортованого вугілля, змусив вугільну промисловість вжити докорінних реформаторських заходів і скоротити обсяги вугільного виробництва.

(3) Співтовариство дедалі більше залежить від зовнішніх поставок носіїв первинної енергії. Як зазначається в Зеленій книзі Європейської стратегії забезпечення безпеки постачання енергоносіїв, що її Комісія ухвалила 29 листопада 2000 року, диверсифікація географії та продукції джерел енергії уможливить створення умов для підвищення безпеки постачання енергоносіїв. Така стратегія передбачає розвиток місцевих джерел носіїв первинної енергії і в першу чергу тих джерел енергії, які використовуються для виробництва електроенергії.

(4) Крім того, політична ситуація у світі надає оцінці геополітичних ризиків і ризиків у галузі безпеки абсолютно новий вимір, а також поглиблює зміст концепції безпеки постачання енергоносіїв. У цьому зв'язку ризики, пов'язані із структурою енергопостачання Союзу, повинні оцінюватися на регулярній основі.

(5) Як зазначається в Зеленій книзі Європейської стратегії забезпечення безпеки постачання енергоносіїв, таким чином з урахуванням поточної енергетичної ситуації необхідно вжити заходів, які дозволять гарантувати розробку вугільних запасів і, відповідно, – потенційну наявність вугілля в Співтоваристві.

(6) У цьому зв'язку Європейський Парламент ухвалив 16 листопада 2001 року резолюцію про Зелену книгу Комісії стосовно Європейської стратегії забезпечення безпеки постачання енергоносіїв. У цій резолюції визначається важливість вугілля як місцевого джерела енергії. Європейський Парламент заявив про необхідність фінансової підтримки вугільного виробництва і визнав необхідність підвищення ефективності цього сектора та скасування дотацій.

(7) Таким чином, зміцнення енергетичної безпеки Союзу як основа загального принципу застороги виправдовує утримання вугледобувних потужностей із державною підтримкою. Втім виконання цього завдання не ставить під сумнів імператив продовження реформування вугільної промисловості, враховуючи, що у майбутньому більшість вугільного виробництва Співтовариства ймовірно не зможе конкурувати із імпортованим вугіллям.

(8) Мінімальний рівень вугільного виробництва у сукупності з іншими заходами, зокрема розвитком поновлюваних джерел енергії, дозволить експлуатувати певну частину місцевих джерел носіїв первинної енергії, що у цілому суттєво змінить енергетичну безпеку Союзу. Крім того, експлуатація певної частини місцевих джерел первинної енергії також слугуватиме досягненню в рамках процесу сталого розвитку цілей охорони навколишнього середовища.

(9) Стратегічний контекст енергетичної безпеки має динамічний характер і тому потребує проведення середньострокової оцінки виконання цього Регламенту з урахуванням частки усіх

1 ОВ С 304 Е, 30.10.2001, с.202

2 Висновок був наданий 30 травня 2002 року (в Офіційному віснику ще не опублікований).

3 ОВ С 321, 16.11.2001, с.2.

4 ОВ С 48, 21.02.2002, с.49.

5 ОВ L 329, 30.12.1998, с.12.

місцевих джерел носіїв первинної енергії.

(10) Цей Регламент не зашкоджує свободі держав-членів вибирати джерела енергії для забезпечення свого енергопостачання. Допомога надаватиметься із дотриманням правил, які застосовуються до кожної категорії джерела енергії, та залежно від важливості кожного з них.

(11) Згідно із принципом пропорційності, виробництво субсидованого вугілля повинно обмежуватися обсягами, що видаються конче необхідними для ефективного внеску у справу забезпечення енергетичної безпеки. Тому допомога з боку держав-членів має обмежуватися обсягами, що є потрібними для покриття інвестиційних витрат або поточних експлуатаційних збитків, якщо вугледобуток здійснюється в рамках плану оцінки запасів вугілля.

(12) Державна допомога з метою забезпечення доступу до запасів вугілля і відповідно забезпечення енергетичної безпеки повинна надаватися виробникам вугілля, які можуть сприяти досягненню цієї мети в задовільних економічних умовах. Застосування цих принципів сприятиме скороченню підтримки вугільної промисловості.

(13) З огляду на ризики, пов'язані із мінімністю геологічної структури, допомога з метою покриття перших інвестиційних витрат повинна надавати виробникам вугілля, які є життєздатними або близькими до економічної життєздатності, можливість здійснювати технічні інвестиції необхідні для підтримання їхньої конкурентоспроможності.

(14) Через скорочення вугледобувної діяльності реформування вугільної промисловості має серйозні соціальні та регіональні наслідки. Тому виробникам вугілля, які не мають права на отримання допомоги з боку держави в рамках плану забезпечення доступу до вугільних резервів, тимчасово повинна надаватися допомога для пом'якшення соціальних і регіональних наслідків їхнього закриття. Така допомога надасть державам-членам можливість вжити адекватних заходів для соціально – економічного розвитку місцевостей, де здійснюється реформування вугільної промисловості.

(15) Підприємства матимуть також право на підтримку для покриття тих витрат, які, згідно із нормальною практикою бухгалтерського обліку, не стосуються експлуатаційних витрат. Ця допомога призначається для покриття виняткових витрат, зокрема успадкованих зобов'язань.

(16) Скорочення підтримки вугільної промисловості дозволить державам – членам, з урахуванням їхніх бюджетних обмежень, перерозподілити допомогу, що надається енергетиці на основі принципу поступової переорієнтації підтримки звичайних джерел енергії, зокрема вугільної промисловості, на поновлювані джерела енергії. Допомога поновлюваних джерел енергії надаватиметься із дотриманням правил і критеріїв, викладених в керівних принципах Співтовариства стосовно державної підтримки охорони навколишнього середовища¹.

(17) Виконуючи це завдання, Співтовариство повинно забезпечити створення, підтримання та дотримання нормальних умов конкуренції. Що стосується конкретно ринку електроенергії, то допомога вугільної промисловості не повинна зашкоджувати праву виробників електрики вільно вибирати джерела носіїв первинної енергії. Відповідно, ціни на вугілля та його обсяги мають вільно визначатися договірними сторонами з урахуванням кон'юнктури світового ринку.

(18) Мінімальний рівень виробництва субсидованого вугілля також сприятиме підтриманню європейською вугледобувною справою провідної позиції та застосуванню “чистих” вугледобувних технологій, що створить умови для їхнього поширення на головні вугледобувні зони, які знаходяться за межами Союзу. Така політика сприятиме суттєвому глобальному скороченню викидів забруднювачів та парникового газу.

(19) Комісія повинна здійснювати свої владні повноваження на основі чіткого та повного знання заходів, яких уряди планують вжити. Тому держави-члени мають надати Комісії зведену доповідь, яка містить всі подробиці запланованої ними прямої чи опосередкованої підтримки вугільної промисловості із зазначенням причин і обсягів такої підтримки, її зв'язку із планом розробки вугільних запасів і, у разі необхідності, будь-якого поданого на розгляд плану закриття шахт.

(20) Для врахування терміну, встановленого в директиві 2001/80/ЄС², яка стосується великих спалювальних підприємств, держави-члени повинні мати можливість не пізніше червня 2004 року повідомити Комісії інформацію про кожну виробничу одиницю, яка підпадає під плани закриття чи плани розробки вугільних запасів.

¹ ОВ С 37, 03.02.2001, С.3.

² ОВ L 309, 27.11.2001, С.1.

(21) У разі відповідності наведеній схемі держави-члени можуть також надавати вугільній промисловості підтримку для цілей наукових досліджень і конструкторських розробок та охорони навколишнього середовища і екологічної професійної підготовки. Така допомога повинна надаватися із дотриманням вимог і критеріїв, встановлених Комісією для таких видів підтримки.

(22) Виконання положень цього Регламенту після спливу строку дії Договору про ЄСВС і рішення № 3632/93/ЄСВС може бути для підприємств ускладненим через те, що протягом одного календарного року застосовуватимуться дві схеми підтримки. Тому постає необхідність встановлення перехідного періоду строком до 31 грудня 2002 року.

(23) Запропонована схема державної підтримки враховує велике розмаїття факторів, які характеризують сьогодишню вугільну промисловість, і енергетичний ринок Співтовариства у цілому. Ці фактори, які меншою чи більшою мірою можуть змінюватися, деякі з них несподівано, особливо здатність вугільного співтовариства сприяти зміцненню енергетичної безпеки Союзу, потребують підготовки доповіді про їхню переоцінку в ході впровадження викладеної схеми в контексті сталого розвитку. На основі такої доповіді та з урахуванням різних категорій викопного палива, існуючого на території Співтовариства, Комісія подасть до Ради пропозиції, що враховуватимуть потреби розвитку та довгострокові перспективи схеми, зокрема соціальний та регіональний аспекти реформування вугільної промисловості.

(24) Цей Регламент повинен набути чинності якнайскоріше після спливу строку дії Договору про ЄСВС і для забезпечення позитивного ефекту її положень вона має застосовуватися ретроактивно. -

УХВАЛИЛА ЦЕЙ РЕГЛАМЕНТ:

ГЛАВА 1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ВИЗНАЧЕННЯ

***Стаття 1* Сфера застосування**

Цей Регламент застерігає правила надання вугільній промисловості державної підтримки з метою сприяння реформуванню вугільної промисловості. Правила, наведені в цьому Регламенту, враховують:

- соціальний та регіональний аспекти реформування вугільної промисловості;
- необхідність підтримання як одного із заходів застороги мінімального рівня місцевого вуглевидобутку з метою забезпечення розробки вугільних запасів.

***Стаття 2* Визначення**

Для цілей цього Регламенту:

(а) “вугілля” означає високосортне, середньосортне та низькосортне вугілля А та В за змістом міжнародної системи кодифікації вугілля, встановленої Економічною комісією Організації Об’єднаних Націй для Європи¹;

(b) “план розробки запасів вугілля” означає план, який розробляється державою-членом і передбачає видобуток мінімальної кількості місцевого вугілля, яка забезпечує розробку вугільних запасів;

(c) “план закриття” означає план, який розробляється державою-членом і передбачає заходи, що спричиняють остаточне закриття потужностей виробника вугілля;

(d) “первинні інвестиційні витрати” означають витрати на основні засоби виробництва, безпосередньо пов’язані із інфраструктурою або обладнанням, необхідним для вуглевидобутку на існуючих шахтах;

(e) “експлуатаційні витрати” означають витрати на поточне виробництво, розраховані відповідно до статті 9(3). Вони охоплюють, крім гірничих робіт, роботи зі збагачення вугілля, зокрема промивку, просівання та сортування вугілля, а також його транспортування до пунктів відвантаження;

(f) “поточні експлуатаційні збитки” означають позитивну різницю між собівартістю вуглевидобутку та продажною ціною, вільно встановленою договірними сторонами з урахуванням

¹ Міжнародна система кодифікації середньосортного та високосортного вугілля (1998 рік); Міжнародна класифікація вугільного шару (1998 рік); Міжнародна система кодифікації низькосортного вугілля (1999 рік).

кон'юнктури світового ринку.

Стаття 3

Допомога

1. Допомога вугільній промисловості може вважатися такою, що задовольняє вимогам належного функціонування загального ринку, лише якщо вона відповідає положенням глави 2, без шкоди для схем державної підтримки наукових досліджень та технологічних розробок, охорони навколишнього середовища та професійної підготовки.

2. Допомога повинна охоплювати тільки витрати, пов'язані із вугіллям, яке використовується для виробництва електроенергії, комплексного виробництва тепла та електрики, виробництва коксу і як паливо для доменних печей в сталеливарній промисловості, якщо таке використання має місце в Співтоваристві.

ГЛАВА 2

ВИДИ ПІДТРИМКИ

Стаття 4

Допомога скороченню обсягів виробництва

Допомога, що надається підприємству для покриття поточних експлуатаційних збитків виробничих потужностей, може вважатися такою, що задовольняє вимогам функціонування загального ринку, лише якщо вона відповідає таким умовам:

(а) експлуатація відповідних виробничих потужностей передбачається в плані закриття, який має бути виконаним не пізніше 31 грудня 2007 року;

(б) допомога на тону умовного палива не повинна перевищувати різниці між передбачуваними експлуатаційними витратами та передбачуваними доходами у поточному вугільному році. Фактично виплачувана допомога підлягає щорічному корегуванню з урахуванням фактичних витрат і доходів, не пізніше закінчення вугільного року, який настає після року, у якому була надана допомога;

(с) обсяг підтримки на тону умовного палива не може спричиняти зменшення цін на вугілля Співтовариства, що включають транспортні витрати, нижче рівня аналогічних цін на вугілля такої самої якості із третіх країн;

(д) допомога не повинна призводити в Співтоваристві до жодного перекурення конкуренції між покупцями та користувачами вугілля;

(е) допомога не повинна призводити до жодного перекурення конкуренції на ринку електроенергії, на ринку комплексного виробництва тепла та електрики, виробництва коксу та сталі.

Стаття 5

Допомога розробці вугільних запасів

1. Держави-члени можуть відповідно до пунктів 2 та 3 надавати підприємству підтримку, спеціально призначену для виробничих одиниць або груп виробничих одиниць, лише якщо така допомога сприяє розробці вугільних запасів. Виробнича одиниця може отримувати підтримку тільки тих категорій, що наводяться у пункті 2 чи 3. Об'єднання підтримки, передбаченої пунктами 2 та 3, в одну допомогу не дозволяється.

Допомога первинним інвестиціям

2. Допомога, призначена для покриття витрат на первинні інвестиції, може вважатися сумісною із вимогами загального ринку, тільки якщо вона задовольняє вимогам, наведеним в статті 4(с), (d) та (е), а також таким умовам:

(а) допомога призначається існуючим виробничим одиницям, які не отримують підтримку за статтею 3 рішення № 3632/93/ECSC або які отримують підтримку, що Комісія дозволяє надавати за вищезазначеною статтею 3, оскільки вони довели, що здатні конкурувати із цінами на вугілля аналогічної якості з третіх країн;

(б) виробничі одиниці складають виробничий план і фінансовий план, які свідчать, що допомога, надана згаданому інвестиційному проекту, забезпечить цим виробничим одиницям економічну життєздатність;

(с) обсяг зазначеної та фактично наданої підтримки не може перевищувати 30 % вартості відповідного інвестиційного проекту, який надасть виробничій одиниці можливість стати конкурентоспроможною у тому, що стосується цін на вугілля аналогічної якості з третіх країн.

Допомога, надана на виконання цього пункту чи то у формі одноразової виплати, чи то у формі щорічних виплат, не може виплачуватися після 31 грудня 2010 року.

Допомога поточної експлуатації

3. Допомога, призначена для покриття поточних експлуатаційних збитків, може вважатися сумісною із вимогами загального ринку, тільки якщо вона задовольняє вимогам, наведеним в статті 4(b) – (e), а також таким умовам:

(a) відповідні виробничі одиниці чи групи виробничих одиниць одного підприємства функціонують в рамках плану розробки вугільних запасів;

(b) допомога надається виробничим одиницям, які з урахуванням рівня та структури експлуатаційних витрат і обсягів місцевого вугілля, що мають видобуватися згідно із планом, згаданим в пункті (a), мають найкращі економічні перспективи.

Стаття 6

Скорочення підтримки

1. Динаміка загального обсягу підтримки, що надається вугільній промисловості відповідно до статті 4 та статті 5(3), повинна бути понижуючою і мати на меті її суттєве скорочення. Після 31 грудня 2007 року жодна допомога на скорочення обсягів виробництва за статтею 4 надаватися не може.

2. Загальний обсяг підтримки, що надається вугільній промисловості за статтями 4 і 5, після 2003 року у будь-який рік не повинен перевищувати обсягу підтримки, дозволеного Комісією на 2001 рік відповідно до статей 3 та 4 рішення 3632/93/ЄСВС.

Стаття 7

Допомога на покриття виняткових витрат

1. Підприємствам, які здійснюють чи здійснили діяльність пов'язану із видобутком вугілля, державна допомога надається для того, щоб вони могли покрити витрати, що виникають чи виникли у зв'язку із раціоналізацією чи реформуванням вугільної промисловості та що не стосуються поточної експлуатації ("успадокваних зобов'язань"). Така допомога може вважатися такою, що задовольняє вимогам загального ринку, якщо обсяг наданої підтримки не перевищує розміру таких витрат. Ця допомога може використовуватися для покриття:

(a) витрат, понесених тільки тими підприємствами, які здійснюють чи здійснили реструктуризацію, тобто витрат, пов'язаних із екологічною реабілітацією колишніх вугледобувних одиниць;

(b) витрат, понесених декількома підприємствами.

2. Статті витрат, пов'язаних із раціоналізацією та реструктуризацією вугільної промисловості, наводяться в додатку.

Стаття 8

Загальні положення

1. Дозволений обсяг підтримки, що надається відповідно до будь-якого положення цього Регламенту, обчислюється з урахуванням підтримки, яка надається у будь-якій формі для таких самих цілей на будь-які інші національні природні ресурси.

2. Всі суми, отримані підприємствами в рамках підтримки, відображаються на рахунках прибутків і збитків в окремій від обороту статті доходів. У випадках, коли підприємство, що отримує підтримку згідно із цим Регламентом, здійснює не тільки видобуток, але й іншу економічну діяльність, надані кошти повинні зраховуватися на окремі рахунки з метою чіткого відокремлення фінансових потоків, які надходять на підставі цього Регламенту. Такими коштами необхідно управляти у спосіб, який унеможливило їхнє використання на інші цілі.

ГЛАВА 3

ПОРЯДОК ПОВІДОМЛЕННЯ, ОЦІНКИ ТА НАДАННЯ ДОЗВОЛУ

Стаття 9

Повідомлення

1. На додаток до положень статті 88 Договору та Регламенту Ради (ЄС) № 659/1999 від 22 травня 1999 року, в якій містяться детальні правила застосування статті 93 Договору про утворення

Європейського співтовариства¹, допомога, згадана у цьому Регламенту регулюється спеціальними положеннями, наведеними у пунктах 2 – 12.

2. Держави – члени, які надають вугільній промисловості підтримку, з урахуванням поточної ситуації на енергетичному ринку забезпечують Комісію всією інформацією необхідною для обґрунтування рівня вуглевидобутку в рамках плану розробки вугільних запасів, мінімального рівня видобутку необхідного для забезпечення такої розробки, а також стосовно категорій підтримки, передбачених цим Регламентом, відповідних видів підтримки з урахуванням особливостей функціонування вугільної промисловості кожної держави-члена.

3. Експлуатаційні витрати обчислюються на основі квартальних узагальнених відомостей витрат, які вугледобувні підприємства та їхні асоціації надсилають до Комісії. При обчисленні експлуатаційних витрат вугледобувні підприємства включають до них амортизаційні відрахування та витрати на сплату процентів по позиках. Прийнятними витратами на сплату процентів по позиках вважаються витрати, які базуються на ринкових процентних ставках і обмежуються операціями (процесами), наведеними в статті 2(е).

4. Держави-члени, що мають намір надавати згадану в статті 4 підтримку на скорочення обсягів виробництва, спочатку подають до Комісії не пізніше 31 жовтня 2002 року план закриття відповідних виробничих одиниць. Цей план має містити якнайменш такі елементи:

(а) назва виробничої одиниці;

(b) реальні чи заплановані експлуатаційні витрати по кожній виробничій одиниці за вугільний рік; ці витрати обчислюються відповідно до вимог пункту 3;

(с) запланований обсяг видобутку вугілля (за вугільний рік) виробничими одиницями, план закриття яких подається;

(d) запланований обсяг підтримки на скорочення обсягів виробництва за вугільний рік.

5. Держави-члени, що мають намір надавати підтримку, згадану в статті 5(2), подають до Комісії не пізніше 31 грудня 2002 року попередній план розробки вугільних запасів. Цей план має містити якнайменш об'єктивні критерії відбору, такі як економічна ефективність, яким повинні задовольняти виробничі одиниці для отримання права на підтримку інвестиційних проектів.

6. Держави-члени, що мають намір надавати підтримку, згадану в статті 5(3), подають до Комісії не пізніше 31 жовтня 2002 року план розробки вугільних запасів. Цей план має містити якнайменш такі елементи:

(а) об'єктивні критерії, яким мають задовольняти виробничі одиниці для отримання права на включення до плану;

(b) назва виробничих одиниць чи груп виробничих одиниць одного і того самого вугледобувного підприємства, які задовольняють таким критеріям відбору;

(с) реальні чи заплановані експлуатаційні витрати по кожній виробничій одиниці за вугільний рік; ці витрати обчислюються відповідно до вимог пункту 3;

(d) виробничий план і фінансовий план кожної виробничої одиниці чи групи виробничих одиниць одного і того самого вугледобувного підприємства, який відображає бюджетні принципи держав-членів;

(е) запланований обсяг видобутку вугілля (за вугільний рік) виробничими одиницями чи групою виробничих одиниць одного і того самого вугледобувного підприємства, які включені до плану розробки вугільних запасів;

(f) запланований обсяг підтримки на розробку вугільних запасів за кожний вугільний рік;

(g) питома вага місцевого вугілля та поновлюваних джерел енергії в загальному обсязі місцевих носіїв первинної енергії, що сприяють забезпеченню енергетичної безпеки в рамках процесу сталого розвитку, та їхня очікувана позитивна та негативна динаміка.

7. В рамках процедури повідомлення планів, згаданих в пунктах 4, 5 та 6, держави-члени надають Комісії усю інформацію, яка стосується скорочення викидів в атмосферне повітря парникового газу. Зокрема, вони мають наводити інформацію про скорочення викидів внаслідок зусиль із застосування чистих вуглеспалювальних технологій.

8. Держави-члени можуть на належним чином обґрунтованих підставах не пізніше червня 2004 року повідомити Комісії індивідуальні особливості виробничих одиниць, які підпадають під плани, згадані в пунктах 4 та 6.

¹ ОВ Л 83, 27.03.1999, С.1.

9. Держави-члени інформують Комісію про будь-які зміни та доповнення, що їх було внесено до першого плану, поданого Комісії на виконання пунктів 4, 5, 6, 7 та 8.

10. Держави-члени повідомляють про всю фінансову підтримку, яку вони мають намір надавати вугільній промисловості протягом вугільного року, із зазначенням характеру підтримки у світлі форм підтримки, наведених в статтях 4, 5 та 7. Вони надають Комісії докладну інформацію про обчислення очікуваних експлуатаційних витрат і їхній взаємозв'язок із планами, поданими до Комісії відповідно до пунктів 4, 5, 6, 7 та 8.

11. Держави-члени повідомляють про обсяги фактично виплачених протягом вугільного року сум підтримки і повну інформацію про порядок їхнього обчислення не пізніше, ніж через шість місяців після закінчення відповідного вугільного року. До закінчення наступного вугільного року вони мають також повідомити про будь-які зміни розміру фактично сплачених сум.

12. Надсилаючи повідомлення відповідно до статей 4, 5 та 7 й відомості про фактично виплачену суму підтримки, держави-члени надають усю інформацію, яка видається необхідною для перевірки виконання умов і задоволення критеріїв, викладених в цих статтях.

Стаття 10

Оцінка та надання дозволу

1. Із дотриманням правил процедури, застереженням в Регламенті (ЄС) № 659/1999, Комісія оцінює план (плани), наданий (надані) згідно зі статтею 9. Комісія ухвалює рішення стосовно їхньої відповідності умовам і критеріям, викладеним в статтях 4, 5, 6, 7 та 8, і щодо їхньої відповідності цілям цього Регламенту.

2. Комісія розглядає заходи, які були повідомлені відповідно до статті 9(10) у світлі планів, наданих на виконання статті 9(4), (5), (6), (7) і (8). Вона приймає рішення із дотриманням вимог Регламенту (ЄС) № 659/1999.

ГЛАВА 4

ПЕРЕХІДНІ ТА ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 11

Доповіді Комісії

1. Комісія до 31 грудня 2006 року звітує Європейському Парламенту, Раді, Економічно-соціальному комітету і Комітету Регіонів, зокрема, про свій досвід і будь-які проблеми, що виникли у галузі застосування цього Регламенту після набуття ним чинності. У світлі заходів, вжитих державами-членами, вона аналізує результати реформування вугільної промисловості та його наслідки для внутрішнього ринку.

2. Комісія встановлює питому вагу різних місцевих джерел первинної енергії в кожній державі-члені, включаючи різні види викопного палива. Враховуючи розвиток поновлюваних джерел енергії, вона оцінює фактичну роль місцевого вугілля у справі забезпечення довготривалої енергетичної безпеки Європейського союзу в рамках стратегії сталого розвитку, а також з'ясовує обсяги вугілля, які видаються необхідними для досягнення цієї мети.

Стаття 12

Забезпечення виконання Регламенту

Комісія вживає всіх заходів, які є необхідними для забезпечення виконання цього Регламенту. Вона створює спільний центр для отримання інформації, яка надасть їй можливість перевіряти дотримання умов і критеріїв надання підтримки.

Стаття 13

Перегляд Регламенту

1. На основі доповіді, підготовленої на виконання статті 11, Комісія у разі необхідності подає до Ради пропозиції про внесення змін і доповнень до цього Регламенту у тому, що стосується її застосування до державної підтримки в період з 1 січня 2008 року. Відповідно до принципу скорочення такої підтримки пропозиції мають містити, крім іншого, принципи реалізації державами-членами планів, починаючи з 1 січня 2008 року.

2. Принципи, згадані в пункті 1, повинні бути розроблені на основі цілей, застережень в статті 1, з урахуванням енергетичної ситуації та соціальних і регіональних наслідків заходів, що їх планується вжити.

Стаття 14
Набуття чинності

1. Цей Регламент набуває чинності в день його публікації в Офіційному віснику Європейських Співтовариств.

Він застосовується з 24 липня 2002 року.

2. Втім надання підтримки на покриття витрат, понесених в 2002 році, у разі наявності обґрунтованого запиту з боку держави-члена може і далі регулюватися правилами та принципами, викладеними в рішенні № 3632/93/ЄСВС, за винятком правил, які стосуються строків і процедур.

3. Цей Регламент діє до 31 грудня 2010 року.

**РЕГЛАМЕНТ (ЄС) № 1228/2003 ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ ТА РАДИ
від 26 червня 2003 року
про умови доступу до мережі міжнародного обміну електроенергією**

(Текст дотичний ЄЕСП)

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПАРЛАМЕНТ ТА РАДА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Беручи до уваги Договір про заснування Європейської Спільноти, і зокрема статтю 95

Беручи до уваги пропозицію Комісії⁽¹⁾

Беручи до уваги Висновок Європейського Економічно-соціального комітету⁽²⁾

Після консультацій з Комітетом Регіонів

Діючи відповідно до процедури, встановленої у статті 251 Договору⁽³⁾

Оскільки:

(1) Директива 96/92/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 19 грудня 1996 року щодо загальних правил для внутрішнього ринку електропостачання⁽⁴⁾ зробила важливий крок до удосконалення внутрішнього ринку електропостачання.

(2) На зустрічі у Лісабоні 23 та 24 березня 2000 року, Європейська Рада закликала до прискорення роботи щодо удосконалення внутрішнього ринку та сектору електропостачання, також газового сектору та щодо прискорення лібералізації в цих секторах з метою досягнення повноцінного використання внутрішнього ринку.

(3) Створення реального внутрішнього ринку електропостачання повинно бути забезпечене через інтенсифікацію торгівлі електроенергією, яка на сьогоднішній день є слаборозвиненою, порівняно з іншими секторами економіки.

(4) Справедливі правила, такі що відображають реальні витрати, прозорі та безпосередньо застосовувані правила, беручи до уваги порівняння між ефективними операторами мережі від структурно схожих областей і, додаючи положення Директиви 96/92/ЄС, повинні бути впроваджені відповідно до міжнародної тарифікації і розподілу потужностей з'єднання, з метою гарантування ефективного доступу до систем передачі для міжнародних трансакцій.

(5) У своїх Висновках, Рада з Енергетики від 30 травня 2000 року запросила Комісію, держави-члени і національні уповноважені органи та адміністрації, гарантувати своєчасне вчинення відповідних заходів, та у поєднанні з Європейськими Операторами Системи Передачі (ЄОСП), швидке введення відповідної системи ціноутворення на більш тривалий термін, який забезпечує відповідні розподіли вартості учасникам ринку.

(6) Європейський Парламент, у своєму Рішенні від 6 липня 2000 року на другому засіданні Комісії щодо стану лібералізації Енергетичних Ринків, призвав до використання таких мереж у державах-членах, які не перешкоджатимуть міжнародній торгівлі електроенергією і запропоновані Комісією, щоб представити певні пропозиції для подолання усіх існуючих бар'єрів для торгівлі в межах Спільноти.

(7) Важливо, щоб треті країни, які формують частину Європейської Енергетичної Системи, застосовували правила, які містяться в цьому Регламенті і в основних принципах, прийнятих, щоб збільшити ефективність функціонування внутрішнього ринку.

(8) Цей Регламент повинен встановити основні принципи по відношенню до ціноутворення і розподілу потужностей, деталізувати надалі відповідні принципи і методологію, для забезпечення найшвидшої адаптації до змінних обставин.

(9) На відкритому, конкурентноздатному ринку операторам системи передачі потрібно надавати компенсацію за витрати, що виникли у результаті міжнародних потоків електроенергії в їх мережах, з яких міжнародні потоки відбуваються і системи, де ці потоки закінчуються.

(10) Платежі та квитанції, у результаті компенсації між операторами системи передачі повин-

1 ОВ С 240 Е, 28.8.2001, С.72, та ОВ С 227 Е, 24.9.2002, С. 440.

2 ОВ С 36, 8.2.2002, С.10.

3 Висновок Європейського Парламенту від 13 березня 2002 (ОВ З 47 Е, 27.2.2003, С. 379), Загальна позиція Ради від 3 лютого 2002 (ОВ З 50 Е, 4.3.2003, С. 1) та Рішення Європейського Парламенту від 4 червня 2003 року (ще не опублікований в Офіційному віснику).

4 ОВ L 27, 30.1.1997, С. 20.

ні братися до уваги при встановленні національних тарифів мережі.

(11) Фактична сума, що підлягає сплаті за міжнародний доступ до системи, може значно змінитися, залежно від залучених операторів системи передачі, а також у результаті відмінностей у структурі ціноутворення систем, які застосовуються у державах-членах. Необхідний певний ступінь гармонізації, для уникнення порушення правил ринку.

(12) Необхідна відповідна система довгострокових місцевих сигналів, заснована на принципі, що рівень доступу до мереж повинен відображати баланс між виробництвом та споживанням у регіоні, на основі диференційованого доступу до мережі виробниками та/або споживачами.

(13) Було б неправильно застосовувати тарифи, які пов'язані з відстанню, або надавати відповідні місцеві сигнали на місці, певний тариф, який буде заплачений тільки експортерами або імпортерами на додаток до загального навантаження для доступу до національної мережі.

(14) Попередня умова для належної конкуренції на внутрішньому ринку – справедливі і прозорі витрати за використання мережі, включаючи з'єднання ліній в системі передачі. Існуючі потужності цих ліній повинні бути встановлені на максимальному рівні, з одночасним дотриманням стандартів безпеки роботи мережі.

(15) Важливо уникнути порушення правил конкуренції, через різницю у стандартах безпеки, експлуатації та планування, які використовуються операторами системи передачі у державах-членах. Окрім того, повинна бути прозорість для учасників ринку щодо доступних потужностей передачі і стандартів безпеки, планування та експлуатації, які зачіпають доступні потужності передачі.

(16) Повинні бути встановлені правила з використання доходів, які отримуються з накопичення, окрім випадку, коли особливі відмінності провідника не зумовлюють відступ від таких правил.

(17) Необхідно мати можливість вирішувати проблеми перевантаження будь-яким чином, а також використовувати методи, які використовуються, і базуються на ринкових відносинах для забезпечення правильних економічних імпульсів операторам системи передачі та учасникам ринку і базуються на ринкових механізмах.

(18) Для гарантування чіткого функціонування внутрішнього ринку, повинно бути розроблено ряд процедур, які нададуть можливість ухвалювати рішення та основні принципи, відповідно до ціноутворення і розподілу можливостей Комісії при залученні регулюючих уповноважених органів держав-членів через їх Європейську асоціацію. Регулюючі уповноважені органи, разом з іншими органами в державах-членах, відіграють важливу роль у сприянні належного функціонування внутрішнього ринку електропостачання.

(19) Держави-члени та компетентні національні органи повинні надавати відповідну інформацію до Комісії. Така інформація повинна розглядатися Комісією конфіденційно. Якщо необхідно, Комісія повинна мати можливість запитати відповідну інформацію безпосередньо у зацікавлених підприємств, за умови, що компетентні національні органи поінформовані.

(20) Національні регулюючі органи повинні гарантувати дотримання положень, які містяться у цьому Регламенті і основних принципів, ухвалених на основі цього Регламенту.

(21) Держави-члени повинні встановити правила стосовно штрафів, які застосовуються до порушень вимог цього Регламенту і гарантувати, що вони є діючими. Штрафи повинні бути ефективні, пропорційні і беззастережні.

(22) Оскільки мета запропонованих дій є умова злагодженої структури для міжнародного обміну електроенергією, не може бути досягнута державами-членами, і тому може, через масштаб і ефект дії, бути досягнута на рівні Спільноти. Спільнота може вжити заходів відповідно до принципу субсидіарності, як викладено у статті 5 Договору. Відповідно до принципу пропорційності, як викладено у вказаній статті, цей Регламент не йде в розріз з тим, що є необхідним, для досягати цієї мети.

(23) Заходи, необхідні для виконання цього Регламенту повинні бути вжиті відповідно до Рішення Ради 1999/468/ЄС від 28 червня 1999 року, що встановлює процедуру для здійснення повноважень Комісії.⁽¹⁾

УХВАЛИЛИ ЦЕЙ РЕГЛАМЕНТ:

Стаття 1

Предмет і сфера застосування

Метою Регламенту є врегулювання правила для міжнародних обмінів електроенергією, таким чином посилюючи конкуренцію в межах внутрішнього ринку електроенергії, беручи до уваги специфіку національних і регіональних ринків. Це спричинить встановлення механізму компенсації для взаємних потоків електроенергії і врегулювання згаджених принципів для міжнародної передачі та розподілу існуючих потужностей між національними системами передачі.

Стаття 2

Визначення

1. Для цілей цього Регламенту, визначення, які містяться в статті 2 Директиви 2003/54/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2003 року про загальні правила для внутрішнього ринку електроенергії та скасування Директиви 96/92/ЄС⁽¹⁾ повинні застосовуватися за винятком визначення 'з'єднання', яке повинно бути замінене наступним:

'з'єднання' означає лінію передачі, яка перетинає або охоплює кордон між державами-членами і яка сполучає національні системи передачі держав-членів;

2. Наступні визначення повинні також застосовуватися:

(a) 'регулюючий орган' означає регулюючі органи, згадані в статті 23 (1) Директиви 2003/54/ЄС;

(b) 'міжнародний потік' означає фізичний потік електроенергії по мережі передачі держав-членів, як результат діяльності виробників та/або споживачів за межами вказаної держави-члена по мережі передачі. Якщо мережі передачі двох або більше держав-членів формують частину, повністю або частково, єдиний блок управління для оператора системи передачі, компенсуючи механізм, згаданий в статті 3, блок управління в цілому розглядатиметься як частина мережі передачі однієї з відповідних держав-членів, з метою уникнення потоків, які є в межах блоку управління міжнародних потоків і вимагатиме компенсаційні виплати, згідно статті 3. Регулюючі органи відповідних держав-членів можуть прийняти рішення, яка з держав-членів повинен бути вибраний для повного доступу до блоку управління в цілому;

(c) 'перевантаження' означає ситуацію, за якої взаємозв'язок національних мереж передачі не може забезпечити проведення всіх фізичних потоків, результуючі з міжнародної торгівлі, яку вимагають учасники ринку, через нестачу потужності сполучаючих та/або національних систем передачі;

(d) 'оголошений експорт' електроенергії означає відправку електроенергії в одній державі-члені на основі домовленості одночасної передачі (оголошений імпорт) електроенергії, і матиме місце в іншій державі-члені або третій країні;

(e) 'оголошений транзит' електроенергії означає обставину, де відбувається 'оголошений експорт' електроенергії і де призначений шлях для операції залучає країну, в якій ні відправка, ні одночасне ухвалення електроенергії не матимуть місця;

(f) 'оголошений імпорт' електроенергії означає ухвалення електроенергії в державі-члені або третій країні одночасно з відправкою електроенергії (оголошений експорт) в іншу державу-член;

(g) 'нове з'єднання' означає з'єднання, незавершене на момент набрання чинності цього Регламенту.

Стаття 3

Механізм компенсації операторам систем передачі

1. Оператори системи передачі повинні отримати компенсацію за витрати, понесені в результаті надання допомоги підчас транзиту міжнародних потоків електроенергії по їх мережах.

2. Компенсація, зазначена у пункті 1 повинна бути сплачений операторами національних систем передачі міжнародних потоків від яких виходить передача і кінцевих систем.

3. Компенсаційні платежі повинні проводитися на регулярній основі по відношенню до певного періоду часу у минулому. Врегулювання компенсаційних платежів повинно відбуватися за необхідності, щоб відобразити фактично понесені витрати.

¹ Див. С. 37 цього Офіційного вісника

Перший період часу, протягом якого проводяться компенсаційні платежі, повинен бути визначений основними принципами, згаданими у статті 8.

4. Діючі згідно з процедурою, згаданої в статті 13 (2), Комісія повинна визначати суми, які підлягають оплаті компенсацій.

5. Об'єм міжнародних потоків, який приймається і величина міжнародних потоків, визначуваних як створювані та/або звершуються в національній системі передачі, визначається на основі фізичних потоків електроенергії фактично визначених в певний період часу.

6. Збитки, понесені у результаті переведення міжнародних потоків, повинні вираховуватися на основі прогнозованих середніх зростаючих збитків, беручи до уваги витрати, інвестиції в нові інфраструктури, та пропорції вартості існуючої інфраструктури – наскільки інфраструктура використовується для передачі міжнародних потоків, з урахуванням забезпечення необхідності гарантувати безпеки поставки. При розрахунку понесених збитків, повинні застосовуватися затверджені стандартні методики. Вигоди, які мережа отримує у результаті переведення міжнародних потоків, повинні враховуватися, з метою зменшення розміру компенсації.

Стаття 4

Витрати за доступ до мереж

1. Витрати операторів мережі за доступ до мереж повинні бути прозорий, враховувати потребу в безпеці мережі і відображати фактично понесені витрати, оскільки вони відповідають таким виходячи з ефективного і структурно з'явного оператора мережі і недискримінаційні. Ці витрати не повинні залежити від відстані.

2. Виробники і споживачі можуть нести витрати за доступ до мереж. Пропорція загальної суми витрат, які несуть виробники буде, вимушувати забезпечити відповідні і ефективні місцеві сигнали, для того, щоб бути нижче ніж пропорція, яку несуть споживачі. Якщо необхідно, рівень тарифів виробника та/або споживача повинен забезпечити місцеві сигнали на європейському рівні, і взяти до уваги кількість втрат мережі і викликані перевантаження, і інвестиційні витрати для інфраструктури. Це не повинне перешкоджати державам-членам гарантувати, що витрати за доступ до мережі, які переносять споживачі однорідні усюди по їх території.

3. При установці об'єму витрат за доступ до мережі, наступне буде взято до уваги:

- платежі і квитанції, наступні з механізму компенсації оператора системи передачі;
- фактичні платежі, зроблені і отримані так само як платежі, очікувані в майбутньому і оцінені на основі минулих періодів.

4. Якщо це влаштовує і ефективні місцеві сигнали знаходяться на місці, згідно з пунктом 2, витрати за доступ до мереж, застосовні до виробників і споживачів повинні бути застосований незалежно від країн призначення і, походження, відповідно, електрики, як визначено в основній комерційній домовленості. Це повинне бути без упереджень до витрат на оголошений експорт і оголошений імпорту, наступні з управлінням перевантаженнями, згаданих в статті 6.

5. Не повинне бути ніяких певних витрат на доступ до мережі при індивідуальних операціях для оголошеного транзиту електрики.

Стаття 5

Умова інформації щодо потужностей об'єднань енергосистем

1. Оператори системи передачі повинні покласти в основу координацію і механізми обміну інформацією, щоб гарантувати безпеку мереж в контексті управління перевантаженнями.

2. Безпека, експлуатаційні і планові стандарти, що використовуються операторами системи передачі повинні бути обнародуваний. Видана інформація повинна включати загальну схему обчислення повної потужності передачі і рівня її надійності, засновану на електричних і фізичних особливостях мережі. Такі схеми будуть представлені для схвалення регулюючими органами.

3. Оператори системи передачі повинні прийняти оцінки доступної потужності передачі протягом кожного дня, указуючи будь-яку доступну потужність передачі, вже зарезервовану. Ці публікації повинні бути зроблений у вказаних інтервалах за день до транспортування і повинні включати оцінку на тиждень вперед і на місяць вперед, так само як і кількісна ознака очікуваної корисної потужності.

Стаття 6

Загальні принципи управління перевантаженням

1. Проблеми перевантажень мережі повинні бути адресований до справедливого ринку, ба-

зуючись на рішеннях, які дають ефективні економічні сигнали ринковим учасникам, і оператори системи передачі. Проблеми перевантажень мережі повинні бути переважно вирішені на основі недовірливих методів, тобто методів, які не надають вибору між контрактами індивідуальних ринкових учасників.

2. Операції процедури скорочення повинні використовуватися тільки в надзвичайних ситуаціях, де оператор системи передачі повинен діяти швидко і у випадку, коли неможливо переісправити або провести зустрічну торгівлю. Будь-яка така процедура повинна проводитися в недискримінаційних умовах.

Окрім випадку “форс-мажору”, ринковим учасникам, які розмістили потужності, повинно компенсуватися будь-яке скорочення.

3. Максимальна здатність взаємозв'язків та/або мереж передачі, які зачіпають міжнародні потоки повинна бути доступною ринковим учасникам, виконуючи вимоги безпечної дії мережі.

4. Ринкові учасники повинні повідомити, що оператори системи передачі мають в розпорядженні свій час перед експлуатаційним періодом, чи мають намір вони використовувати асигновану здатність. Будь-яка асигнована здатність, яка не використовуватиметься, повинна бути повторно приписана ринку, у відкритій, прозорій і справедливій формі.

5. Оператори системи передачі повинні, наскільки дозволяють технічні можливості, контролювати потужність будь-яких потоків електроенергії, яка направлена в протилежний напрямок по переповненій лінії взаємозв'язку, з метою використання використовувати цієї лінії на максимальну потужність. Дотримуючись всіх необхідних вимог безпеки мережі, операції, які дозволяють зменшити скупчення, повинні проводитися при найменшій можливості.

6. Будь-які доходи, отримані з розподілу взаємозв'язку, повинні використовуватися для забезпечення:

- a) гарантії фактичної готовності асигнованої здатності;
- b) інвестиції мережі, які підтримують чи збільшують потужності взаємозв'язку;
- c) отримання доходу, який буде взятий до уваги регулюючими органами при схваленні методології для того, щоб обчислювати тарифи мережі, та/або в оцінці чи повинні тарифи бути змінені.

Стаття 7

Нові об'єднання енергосистем

1. Нові прямі поточні об'єднання енергосистем при необхідності можуть бути звільнені від умов статті 6 (б) з цього Регламенту та статі 20 і 23 (2), (3) і (4) Директиви 2003/54/ЄС за наступних умов:

- (a) інвестиції повинні збільшити конкуренцію у постачанні електрики;
- (b) рівень ризику, пов'язаного з інвестиціями – такий, що інвестиції не мали б місця, якщо не надаються звільнення;
- (c) об'єднання енергосистем повинен належати фізичній або юридичній особі, яка є відокремленим суб'єктом, принаймні від операторів системи, в системах яких об'єднання енергосистем буде впроваджено;
- (d) контроль накладений на користувачів об'єднання енергосистем;
- (e) починаючи з часткового відкриття ринку, згаданого в статті 19 з Директиви 96/92/ЄС, ніяка частина капіталу або експлуатаційних витрат об'єднання енергосистем не були повернені з яких-небудь витрат, зроблених для використання передачі або системи розподілу, пов'язаних з об'єднанням енергосистем;
- (f) звільнення – не в збиток конкуренції або ефективному функціонуванню внутрішнього ринку електрики, або ефективного функціонування регульованої системи, з якою пов'язаний об'єднання енергосистем.

2. Пункт 1 повинен застосовуватися також у виняткових випадках до об'єднання енергосистем змінного струму за умови, що витрати і ризики, даних інвестицій особливо високі, в порівнянні з витратами і ризиками при з'єднанні двох сусідніх національних систем передачі об'єднанням енергосистем змінного струму.

3. Пункт 1 повинен застосовуватися також до істотних збільшень здатності в існуючому об'єднанні енергосистем.

4. (a) регулюючі органи іноді можуть вибрати звільнення, згадане в пунктах 1 і 2. Проте, держави-члени можуть забезпечити, що регулюючі органи повинні підкорятися для формального

вирішення відповідному органу в державі-члені відносно думки щодо запиту про звільнення. Ця думка повинна бути відтворений разом з рішенням.

(b) (i) звільнення може охопити все або частина здібностей нового об'єднання енергосистем або існуючого об'єднання енергосистем із значно збільшеною здатністю.

(ii) у рішенні надавати звільнення розгляд повинен даватися за принципом від випадку до випадку, при необхідності накласти умови щодо тривалості звільнення і недискримінаційного доступу до об'єднання енергосистем.

(iii) при виборі умов в (i) і (ii) вигода, зокрема узятя з додаткової здатності, яка буде отримана, враховуючи тимчасові рамки і проектні і національні обставини.

(c) При наданні звільнення відповідні органи можуть схвалити або встановити правила та/або механізми на управління і розподіл здатності.

(d) Рішення звільнення, включаючи будь-які умови, згадані в (b), повинне бути належним чином обґрунтований і виданий.

(e) Будь-яке рішення звільнення повинне бути зроблено після консультації з іншими державами-членами або регулюючими зацікавленими органами.

5. Рішення про звільнення повинне бути передано без затримки компетентною владою Комісії разом зі всією інформацією, необхідною для ухвалення рішення. Ця інформація може бути представлена Комісії в загальній формі, дозволяючи їй ухвалити виважене обґрунтоване рішення.

Зокрема інформація повинна містити:

- детальні причини, на основі яких регулююча влада або держава-член надали звільнення, включаючи фінансову інформацію, пояснюючу потребу у звільненні;
- аналіз, зроблений для ефективної конкуренції і ефективного функціонування внутрішнього ринку електрики, наступної з надання звільнення;
- підстави для періоду часу і частки повної здатності об'єднання енергосистем, для яких надають звільнення;
- результат консультації з державами-членами або регулюючими органами;

Протягом двох місяців після отримання повідомлення Комісія може запитати, щоб регулююча влада або зацікавлена держава-член виправили або забрали рішення надати звільнення. Період цих двох місяців може бути продовжений на один додатковий місяць, за який Комісія шукає додаткову інформацію.

Якщо регулююча влада або зацікавлена держава-член не виконують запит в межах періоду чотирьох тижнів, заключне рішення повинно бути ухвалений відповідно до процедури, згаданої в статті 13 (3).

Комісія повинна зберегти конфіденційність комерційної інформації.

Стаття 8 **Основні принципи**

1. Комісія, діючи відповідно до процедури, згаданої в статті 13 (2), повинна прийняти і виправити основні принципи з питань, внесених в список згідно з пунктом 2 і 3 і механізму компенсації оператора системи передачі, що стосується, відповідно до принципів, викладених у статтях 3 і 4. При ухваленні цих основних принципів Комісія повинна гарантувати, що вони охоплюють, принаймні питання, згадані в пункті 2 (a) і (d), і пункті 3.

2. Основні принципи повинні визначити:

(a) деталі процедури для того, щоб визначати, які оператори системи передачі є схильними заплатити компенсацію за міжнародні потоки, включаючи розкол між операторами національних систем передачі від того, які міжнародні потоки починаються і системи, де ці потоки закінчуються відповідно до статті 3 (2);

(b) деталі процедури оплати, яка супроводиться, включаючи перший період часу, за який компенсацію потрібно заплатити відповідно до другого підпункту статті 3 (3);

(c) деталі методологій для того, щоб визначати міжнародні потоки, за які потрібно заплатити компенсацію відповідно до статті 3, і в умовах кількості і в умовах типу потоків, і позначення величин таких потоків, як виникнення та/або закінчення в системах передачі окремих держав-членів відповідно до статті 3 (5);

(d) деталі методології для того, щоб визначати витрати і вигоди, понесені в результаті міжнародних потоків відповідно до статті 3

(6);

(е) деталі обробки в контексті інтер-ТСО;

механізм компенсації виникнення потоків електрики

або закінчення в країні, що не є членом Європейської Економічної Спільноти;

(ф) участь національних систем, які зв'язані через поточні лінії, відповідно до статті 3.

3. Основні принципи повинні також визначити відповідні правила, що ведуть до прогресивної гармонізації основних принципів для врегулювання витрат, що використовуються виробниками і споживачами відповідно до національних тарифних систем, включаючи віддзеркалення інтер-ТСО механізму компенсації в національній мережі витрат і положення відповідних і ефективних місцевих сигналів відповідно до принципів, викладених у статті 4.

Основні принципи повинні створити умови для відповідного і ефективного узгодження місцевих сигналів на європейському рівні.

Будь-яка гармонізація в цьому відношенні не повинна перешкоджати державам-членам застосовувати механізми, щоб гарантувати, що витрати по доступу до мережі, які несуть споживачі, співвідносні усюди по їх території.

4. Відповідно Комісія, діючи відповідно до процедури, згаданої в статті 13 (2), повинна виправити основні принципи на управлінні і розподілі доступної здатності передачі взаємозв'язків між національними системами, висловленими в Додатку, відповідно до принципів, викладених у статтях 5 і 6, особливо, щоб включити детальні основні принципи у всі методології розподілу здатності і гарантувати, що механізми управління зупинки розвиваються в манері, сумісній з метою внутрішнього ринку.

Відповідно в ході таких поправок загальні правила за мінімальними безпечними і експлуатаційними стандартами для використання і дії мережі, як згадано в статті 5 (2) повинні бути встановлені.

При ухваленні або виправленні основних принципів Комісія повинна гарантувати, що вони забезпечують мінімальний ступінь гармонізації, що вимагається для досягнення мети цього Регламенту і не йти врозріз з тим, що є необхідним для даної мети.

При ухваленні або виправленні основних принципів, Комісія повинна вказати, які дії потрібні щодо відповідності правил в третіх країнах, які формують частину європейської системи електрики, з даними основними принципами.

Стаття 9

Регулюючі органи

Регулюючі органи при виконанні їх обов'язків повинні гарантувати відповідність між цим Регламентом і основними принципами, прийнятими відповідно до статті 8. Щоб виконати мету цього Регламенту, вони повинні співробітничати один з одним і з Комісією.

Стаття 10

Положення про інформацію і конфіденційність

1. Держави-члени регулюючі органи за запитом повинні забезпечити для Комісії всю інформацію, необхідну для мети статті 3 (4) і 8.

Зокрема, для мети статті 3 (4) і 3 (6), регулюючі органи повинні забезпечити правильну інформацію як підставу щодо витрат, фактично понесених національними операторами системи передачі, так само як даними і всієї відповідної інформації, що стосується фізичних потоків в мережах операторів системи передачі і вартості мережі.

Комісія повинна встановити розумний термін, в межах якого інформація повинна бути забезпечений, беручи до уваги складність необхідної інформації і невідкладність, з якою інформація необхідна.

2. Якщо держава-член або регулююча влада не надають цю інформацію в межах даного терміну, згідно з пунктом 1, Комісія може запросити всю інформацію, необхідну по статті 3 (4) і 8 безпосередньо від зацікавлених підприємств.

При посиленні запиту про інформацію до підприємства, Комісія повинна до того ж самого часу відправити копію запиту до регулюючих органів держави-члена, на території якого розташовано підприємство.

3. В її запиті про інформацію Комісія повинна заявити законну підставу запиту, термін, в межах якого інформація повинна бути забезпечений, мета запиту, і також штрафи, передбачені в статті 12 (2) для того, щоб не надати неправильну або неповну інформацію, яка може вводити

в оману. Комісія повинна встановити розумний термін, беручи до уваги складність необхідної інформації і невідкладність, з якою інформація необхідна.

4. Власники підприємств або їх представники, або юридичні особи, уповноважені представляти їх згідно закону, повинні надати інформацію, яку вимагають. Юристи уповноважені діяти і можуть забезпечувати інформацією від імені їх клієнтів, клієнт повинен залишатися повністю відповідальним, якщо забезпечена інформація неповна, неправильна або вводить в оману.

5. Якщо підприємство не надає інформацію, яку вимагають в межах терміну, встановленого Комісією або забезпечує неповною інформацією, Комісія своїми повноваженнями вимагає, щоб інформація була надана. Рішення повинне визначити, яка інформація потрібна і встановлювати відповідний термін, в межах якого це повинне бути надано. Це повинне вказати штрафи, передбачені в статті 12 (2). Це повинне також вказати право розглянути рішення Судом європейських Общин.

Комісія повинна в той же самий час послати копію її рішення до регулюючих органів держави-члена, в межах території якої місце проживання людини або підприємство розташовано.

6. Інформація, зібрана відповідно до цього Регламенту, повинна використовуватися тільки для мети статі 3 (4) і 8.

Комісія не повинна розкривати інформацію, отриману відповідно до цього Регламенту, згідно з визначенням професійної таємниці.

Стаття 11

Права держав-членів для забезпечення більш детальних заходів

Цей Регламент не повинен становити шкоди державам-членам для підтримки або введення заходів, які містять більш детальні умови ніж встановлені в цьому Регламенті і основних принципах, згаданих в статті 8.

Стаття 12

Штрафи

1. Без шкоди пункту 2, держави-члени повинні встановити правила по штрафах, які застосовуються до порушень положень цього Регламенту, і повинні вжити всіх заходів, щоб гарантувати, що вони чинні. Передбачені штрафи повинні бути ефективні, пропорційні і беззастережні. Держави-члени повинні повідомити Комісію про умови до 1 липня 2004 найпізніше і повинні повідомити без затримки про наявність будь-якої подальшої поправки, що зачіпає їх.

2. Своїм рішенням Комісія накладає штрафи на підприємства, що не перевищують 1 % повного товарообігу в попередній фінансовий рік, якщо навмисно вони забезпечують неправильно, неповною або вводить в оману інформацією у відповідь на запит відповідно до статті 10 (3) або надають інформацію не в строк, встановлений рішенням, прийнятим згідно з першим підпунктом статті 10 (5).

В установці розміру штрафу необхідно точно виконувати вимоги першого підпункту.

3. штрафи, передбачені пунктом 1 і рішеннями, взятими згідно пункту 2, повинні мати природу кримінального права.

Стаття 13

Комітет

1. Комісії допомагатиме Комітет.

2. Там, де є посилання на цей пункт, статті 5 і 7 Рішення 1999/468/ЄС підлягають застосуванню, згідно з положеннями статті 8.

Період, вказаний в статті 5 (6) Рішення 1999/468/ЄС повинен бути встановлений протягом трьох місяців.

3. Там, де є посилання на цей пункт, статті 3 і 7 Рішення 999/468/ЄС повинні застосовуватися, згідно з положеннями статті 8.

4. Комітет повинен прийняти його власні правила процедур.

Стаття 14

Звіти Комісії

Комісія повинна контролювати виконання цього Регламенту. Вона подає Європейському Парламенту та Раді не пізніше, ніж через три роки після набрання чинності цього Регламенту.

Зокрема, у звіті повинно вказуватися, до якого ступеня Регламент був успішний в забезпеченні недискримінації і рефлексій вартостей за умов доступу до мережі для взаємних обмінів електрикою, щоб внести внесок у вибір клієнта на добре функціонуючому внутрішньому ринку і до довгострокової безпеки поставки. Якщо необхідно, повідомлення повинне супроводитися відповідно до необхідних пропозицій та/або рекомендацій.

Стаття 15

Набрання чинності

Цей Регламент набирає чинність на двадцятий день після його опублікування в *Офіційному віснику Європейського Союзу*.

Підлягає застосуванню з 1 липня 2004 року.

Цей Регламент у всій своїй повноті та безпосередньо застосовується у всіх державах-членах. Вчинено у Брюсселі, 26 червня 2003.

За Європейський Парламент

Президент

За Раду

Президент

P. COX

A. TSOCHATZOPOULOS

**Керівні принципи по управлінню і розподілу доступної передачі
об'єму енергоносіїв між національними системами**

Загальне

1. Метод (и) управління перевантаженнями, здійснювані державами-членами повинні мати справу з короткостроковими перевантаженнями, в економічно ефективній манері на основі ринку при одночасній подачі сигналів або стимулів для ефективної роботи мережі і інвестицій в правильні місця.

2. Держави-члени, повинні забезпечити справедливі і прозорі стандарти, які описують, які методи управління перевантаженнями вони застосовують в певних обставинах. Ці стандарти, разом із стандартами безпеки, повинні бути описані в публічно доступних документах.

3. Різна обробка різних типів міжнародних операцій, чи є вони фізичними двосторонніми контрактами або пропозиціями в іноземні організовані ринки, повинна бути збережений по мінімуму при проектуванні правил певних методів для управління перевантаженнями. Метод для того, щоб розміщувати дефіцитний об'єм передачі повинен бути прозорий. Будь-які відмінності в тому, як розглядають операції, потрібно показати, щоб не спотворити або перешкоджати розвитку конкуренції.

4. Повинні бути направлений цінові сигнали в наслідку дії системи управління перевантаженнями.

5. ТСО повинен запропонувати на ринок передачі об'єм, який є стійкий, наскільки це можливо. Розумну частку об'єму можна запропонувати ринку за умови зменшення стійкості, але завжди точні умови для транспортування по граничних зонах повинні бути повідомлений ринкові учасники.

6. Розгляд факту, що Європейська Континентальна Мережа є високоефективною мережею і що використання ліній взаємозв'язку має ефект на потоки потужностей, принаймні з двох сторін національної межі, національні інспектори, повинні гарантувати, що ніяка процедура управління перевантаженнями з істотними ефектами на потоки потужності в інших мережах, не винайдена односторонньо.

Положення довгострокових контрактів

1. Права пріоритету доступу на об'єднання енергії не повинні розповсюджуватися на ті контракти, які порушують статті 81 і 82 Угоди ЄС.

2. Існуючі довгострокові контракти не повинні мати ніяких прерогативних прав, коли вони підходять до пролонгації.

Положення інформації

1. ТСО повинен здійснити відповідну координацію і механізми обміну інформації, щоб гарантувати безпеку мережі.

2. ТСО повинен видати всі доречні дані, щодо міжнародних повних передач потужностей. На додаток до зимових і літніх цін на управління повітряним рухом, оцінки об'єму передачі протягом кожного дня повинні бути видані ТСО в декількох тимчасових інтервалах перед днем транспортування. Принаймні точні оцінки на тиждень вперед повинні бути зроблений доступними ринку, і ТСО повинен також докласти зусилля забезпечити інформацією на місяць вперед. Опис стійкості даних повинен бути включений.

3. ТСО повинен видати загальну схему обчислення повної здатності передачі і меж надійності передачі, заснованої на електричних і фізичних фактах мережі. Така схема буде предметом для схвалення зацікавленими державами-членами. Вимоги безпеки і експлуатаційні стандарти повинні формувати невід'ємну частину інформації, яку ТСО видає в публічно доступних документах.

Принципи для методів по управлінню перевантаженнями

1. Проблеми перевантаження мережі повинні бути переважно вирішені за допомогою методів, які не зачіпають вибір між контрактами індивідуальних ринкових учасників.

2. Міжнародна скоординована торгівля може використовуватися спільно зацікавленим ТСО. Витрати, що ТСО несуть в торгівлі, повинні, проте, бути на ефективному рівні.

3. Можливі переваги комбінації розколу ринку для того, щоб забезпечувати 'постійне' і

тимчасове перевантаження, обов'язково досліджується як більш тривалий підхід до управління по перевантаженнях.

Основні принципи для відкритих аукціонів

1. Система аукціону повинна бути розроблений у такий спосіб, що вся корисна потужність пропонується ринку. Це може бути зроблено, організовуючи складний аукціон, в якому товар продається з аукціону з тривалими перервами і з різними характеристиками (наприклад відносно очікуваної надійності даної корисної потужності).

2. Повна здатність взаємозв'язку повинна пропонуватися у ряді аукціонів, які, наприклад, могли б бути проведених щорічно, щомісячно, щонеділі, щодня, згідно потребам залучених ринків. Кожний з цих аукціонів повинен асигнувати частку доступної здатності передачі, що наказала, плюс будь-яка здатність, яка не була розміщена на попередніх аукціонах, що залишається.

3. Процедура відкритого аукціону повинна бути підготовлений в близькій співпраці між національною регулюючою владою і зацікавленою TSO і розроблена у такий спосіб, щоб дозволити претендентам брати участь також на щоденних сесіях будь-якого організованого ринку (тобто обмін влади) в залучених країнах.

4. Потоки продуктивності в обох напрямках будуть у принципі отриманими в результаті, щоб максимізувати транспортну здатність у напрямі перевантажень. Проте, в результаті такої процедури повинна бути виконаний безпечна дія системи продуктивності.

5. Щоб забезпечити таку велику місткість ринку наскільки можливо, фінансові ризики, пов'язані з мережею потоків, будуть приписані тим сторонам, які викликають ті ризики.

6. Будь-яка прийнята процедура аукціону буде здібна до посилки цінових сигналів ринковим учасникам. Транспортування в напрямі проти домінуючого потоку потужності зменшує перевантаження, таким чином що закінчується додатковою транспортною здатністю по переповненій лінії зв'язку.

7. Щоб не ризикувати і не погіршувати проблеми, пов'язані з будь-яким домінуючим положенням ринкового учасника (ів), збільшуючи кількості потужностей, які можуть бути куплений будь-яким ринковим учасником на аукціоні, серйозно розглядатиметься компетентними регулюючими органами в проекті будь-яких механізмів аукціону.

8. Щоб просувати створення ліквідних ринків електрики, здатність, куплена на аукціоні, повинна бути тією, що вільно продається, поки TSO не повідомлений, що куплена здатність використовуватиметься.

(Акти, публікація яких є обов'язковою)

**Регламент РАДИ (ЄС) № 405/2003
від 27 лютого 2003 року
стосовно моніторингу Співтовариства за імпортом антрациту, що походить з третіх країн
(Текст стосується ЄЄП)**

РАДА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ,

Беручи до уваги Договір про заснування Європейського Співтовариства та, зокрема, статтю 284 Договору,

Беручи до уваги пропозицію Європейської Комісії,

Враховуючи, що:

(1) Співтовариство все більше залежить від зовнішніх поставок первинних джерел енергії. Згідно з Зеленою Книгою "До стратегії Європейського Союзу щодо безпеки енергопостачання", прийнятої Комісією 29 листопада 2000 року, 50% енергопотреб Співтовариства на сьогоднішній день охоплюється імпортом, та цей показник зростатиме майже до 70% у 2030 році згідно з поточними тенденціями.

(2) Диверсифікація постачальників та джерел енергії є ключовим фактором у безпеці енергопостачання. Отже, для Співтовариства важливо мати систему моніторингу імпорту антрациту, що походить з третіх країн.

(3) Договір ЄОБС та заходи щодо його реалізації, а саме Рішення 77/707/ЄОБС представників урядів держав-членів Європейського Співтовариства Вугілля та Сталі, зустріч в рамках Ради 7 листопада 1977 року стосовно нагляду Співтовариства за імпортом антрациту, що походить з третіх країн¹, втратив чинність 23 липня 2002 року.

(4) Рішення Комісії № 341/94/ЄОБС від 8 лютого 1994 року, що виконує Рішення № 3632/93/ЄОБС про встановлення правил Співтовариства щодо державної допомоги у галузі вугільної промисловості², яке дає право Комісії встановлювати ціну на вугілля, що походить з третіх країн, призначене для шахтних печей, та збирати важливі дані щодо закупок вугілля, коксованого вугілля або коксу з третіх країн, також втратив чинність 23 липня 2002 року.

(5) Інформація стосовно орієнтовних цін на вугілля, що походить з третіх країн, призначене для виробництва електроенергії, та на вугілля, призначене для сталеливарної промисловості, є необхідною для належного функціонування внутрішнього ринку, зокрема, для моніторингу державної допомоги вугільній промисловості Співтовариства.

(6) Отже, необхідно запровадити в рамках Співтовариства процедуру інформування та консультацій з питань витрат на зовнішні поставки антрациту та орієнтовних цін на вугілля, що імпортується, призначене для виробництва електроенергії, та на вугілля, призначене для сталеливарної промисловості.

(7) Ця процедура передбачає перевірку протягом регулярних проміжків часу зібраної інформації держав-членів стосовно витрат на зовнішні поставки вугілля та стосовно цін на вугілля, що походить з третіх країн, призначене для використання у виробництві електроенергії та у сталеливарній промисловості. Зібрана інформація повинна надавати можливість порівнювати розвиток витрат та ціни на імпорт вугілля, що застосовуються в рамках Співтовариства.

(8) Дотримуючись чинної практики, держави-члени мають продовжувати передавати Комісії ціни на вугілля, що походить з третіх країн. Держави-члени можуть дотримуватися існуючої системи або запровадити нові процедури збору даних.

(9) Зібрана інформація та результати аналізу, проведеного Комісією, повинні бути опубліковані на рівні Співтовариства з метою забезпечення прозорості ринку, хоча й у формі, що не дасть можливості визначити певні поставки імпорту або окремі компанії, з проведенням консультацій між державами-членами та Комісією.

(10) Якщо Комісія виявить будь-які аномалії або протиріччя у повідомлених показниках,

¹ ОВ L 292, 16.11.1977, с. 11. Рішення, до якого востаннє було внесено зміни Рішенням 85/161/ЄОБС (ОВ L 63, 2.3.1985, с. 20).

² ОВ L 49, 19.2.1994, с. 1.

вона повинна мати право отримати іншу інформацію від держави-члена, якої це стосується.

(11) З метою надати керівництво, поряд із завданнями, передбаченими для Співтовариства, щодо порядку дій для всіх заінтересованих сторін та визначити власний порядок дій, згідно з положеннями Договору, Комісія проводить тривале дослідження ринку твердого пального та напрямку руху цін.

(12) Комісія повинна опублікувати результати досліджень та інформацію, зібрану на виконання цього Регламенту, хоча й у формі, що не дасть можливості визначити певні поставки імпорту або окремі компанії. Вона повинна чітко визначити заходи для зв'язку.

(13) Цей Регламент має застосовуватися з наданням їй зворотної сили після закінчення терміну дії Договору ЄОВС з метою забезпечення дії її положень у повному обсязі,

УХВАЛИЛА ЦЕЙ РЕГЛАМЕНТ:

Стаття 1

Цей Регламент встановлює систему для моніторингу імпорту антрацитів, що походять з третіх країн.

Стаття 2

Держави-члени надають Комісії інформацію стосовно імпорту антрацитів та цін на імпорт вугільної продукції, призначеної для виробництва електроенергії та для використання у сталеливарній промисловості в рамках Співтовариства.

Ця інформація отримується шляхом збору даних, отриманих згідно статті 4 та представляється у такий спосіб, щоб передати якнайточнішу картину на ринку вугілля на території Співтовариства.

Стаття 3

Для цілей цього Регламенту:

(а) "імпорт вугілля" означає будь-яку партію вугільної продукції, що походить з третіх країн та потрапляє на митну територію Співтовариства для цілей, крім транзиту, які передбачають виробництво електроенергії або поставки до коксових печей на території держав-членів;

(б) "ціна на імпорт" означає ціну, що пропонується на кордоні, на вугільну продукцію, яка потрапляє на митну територію Співтовариства, яка базується на тоннах умовного палива у перерахунок на вугілля (туп) у випадку з вугіллям, призначеним для електростанцій, та яка базується на стандарті якості у випадку з вугіллям, призначеним для коксових печей.

Стаття 4

Будь-яка особа або підприємство, що імпортує один з видів вугільної продукції, що згадується у статті 5, з третьої країни, надає державі-члену, у якій дана особа або підприємство створені, відповідну інформацію стосовно такого імпорту.

Будь-який імпорт, розділений на декілька партій з метою перевезення, має розглядатися як єдина партія, якщо вона охоплюється єдиною ціною.

Якщо партія імпорту даної продукції декларується як така, що розділена на кілька партій, кожна за окремою ціною, для кожної партії складається окрема декларація.

Стаття 5

1. Дані, що характеризують будь-який імпорт вугільної продукції до держави-члена, мають включати:

(а) призначення виду вугільної продукції;

(б) кількість, виражену в тисячах кілограмів, та додатково для енергетичного вугілля – середню найменшу теплотворність;

(с) у випадку з вугіллям для виробництва коксу, що згадується у параграфі (2)(б): золу, вологість, летючу речовину та вміст сірки;

(д) ціну, фактично сплачену.

2. Інформація передається на наступну вугільну продукцію:

(а) вугілля для виробництва електроенергії або для поєднаного виробництва тепло- та електроенергії;

(б) вугілля для виробництва коксу для поставки до шахтних печей сталеливарної промисловості.

3. Держави-члени можуть вимагати від своїх митних служб інформацію, необхідну для виконання своїх зобов'язань згідно з цим Регламентом.

Стаття 6

Інформація, яку від держав-членів вимагається надавати Комісії, згідно статті 2, передається протягом двохмісячного терміну по закінченні кожного періоду, який не перевищує шести місяців. Ця інформація має бути загальним результатом, для кожного виду вугільної продукції, даних, отриманих державами-членами від осіб або підприємств. Для кожного з видів вугільної продукції інформація має містити:

- (а) тонаж та характеристики для узгодженості, що згадується у статті 5(1)(b) та (с);
- (b) ціни на імпорту.

Стаття 7

На основі інформації, зібраної на виконання цього Регламенту, Комісія публікує у відповідній формі:

(а) кожного семестру сукупні ціни на рівні Співтовариства на весь імпорту вугілля, призначеного для виробництва електроенергії або для поєднаного виробництва тепло- та електроенергії, за виключенням податків та мита;

(b) кожного семестру сукупні ціни на рівні Співтовариства на весь імпорту вугілля, призначеного для виробництва коксу для шахтних печей, за виключенням податків та мита;

(с) протягом першого кварталу кожного року звіт про стан ринку твердого пального в рамках Співтовариства за попередній рік разом із перспективою для ринку на наступний рік.

Стаття 8

Держави-члени та Комісія проводять спільні консультації протягом регулярних проміжків часу на прохання будь-якої з держав-членів за ініціативою Комісії. Ці консультації стосуються, зокрема, передач, що згадуються у статтях 6 та 7.

Консультації організуються разом із міжнародними організаціями та третіми країнами, які запровадили подібні інформаційні механізми.

Стаття 9

Вся інформація, отримана Комісією на виконання цього Регламенту, підлягає правилам, встановленим у Регламенті (ЄС) № 1049/2001 Європейського Парламенту та Ради від 30 травня 2001 року стосовно громадського доступу до документації Європейського Парламенту, Ради та Комісії¹.

Держави-члени можуть утриматися від подання на розгляд деталей, які стосуються окремих підприємств.

Стаття 10

Якщо Комісія виявить будь-які аномалії або розбіжності в інформації, що передана їй державами-членами, вона може звернутися до них з проханням надати деталі процедур обчислення або оцінки, на яких базується зібрана інформація.

Стаття 11

Комісія приймає положення, що реалізують цей регламент стосовно форми, змісту та всіх інших характеристик передач, що згадуються у статті 2.

Стаття 12

Цей Регламент набуває чинності з дня її опублікування в *Офіційному віснику Європейського Союзу*.

Вона застосовується з 24 липня 2002 року та втрачає чинність 31 грудня 2010 року.

Цей Регламент є обов'язковою віцілому та прямо застосовується в усіх державах-членах.

Вчинено у Брюсселі 27 лютого 2003 року.

За Ряду Президент

М. ХРИСОХОЇДІС

CONSLEG: 1968L0414 — 31/12/1998

Кількість сторінок: 6

Зі змінами, внесеними

Управління офіційних публікацій Європейських Спільнот
Документ слугує інструментом документації та укладачі не
несуть жодної відповідальності за його зміст

►В ДИРЕКТИВА РАДИ від 20 грудня 1968
накладає зобов'язання на держави-члени ЄЕС, підтримува-
ти критичні запаси сирої нафти та/або нафтопродуктів
(68/414/ЄЕС)
(OB L 308, 23.12.1968, С. 14)

Офіційний вісник

	No	Сторінка	Дата
►M1 Директивою Ради 72/425/ЄЕС від 19 грудня 1972 року	L 291	154	28.12.1972
►M2 Директива Ради 98/93/ЄС від 14 грудня 1998 року	L 358	17	31.12.1998
Виправлено:			
►C1 Виправленням, OB L 999 1.1.1973, р. 29 (68/414)			
▼В			

ДИРЕКТИВА РАДИ
від 20 грудня 1968 року
накладає зобов'язання на держави-члени ЄЕС,
підтримувати критичні запаси сирої нафти та/або нафтопродуктів
(68/414/ЄЕС)

РАДА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Беручи до уваги створення Угоди Європейського Економічного Співтовариства, і зокрема
Статті 103 цієї Угоди;

Беручи до уваги пропозицію від Комісії;

Беручи до уваги думку Економічного і Соціального Комітету⁽¹⁾;

Оскільки імпортована сира нафта і нафтопродукти мають значення, що збільшується, в за-
безпеченні Співтовариства енергією; тоді як будь-яка трудність, навіть тимчасова, що скорочує
поставки таких продуктів, що імпортуються з третіх Країн могла б викликати серйозні пору-
шення в економічній діяльності Співтовариства; тоді як Співтовариство повинне мати нагоду
змішувати або як мінімум зменшувати будь-які несприятливі ефекти таких випадків;

Оскільки криза в отриманні поставок могла б відбутися несподівано і тоді негайно відпрацю-
вати необхідний спосіб, щоб не було погіршень при можливому браку;

Оскільки з цієї метою, необхідно збільшити захист поставок сирої нафти і нафтопродукти
в Країнах – учасниках, встановлюючи і підтримуючи рамки критичних запасів найважливіших
нафтопродуктів;

Оскільки національне виробництво безпосередньо сприяє захисту поставок; тоді як умови
виробництва Співтовариства і кращий захист поставок, властивий такому виробництву, дозво-
ляє Країні – учасниці узяти на себе обов'язок вирівнювання і підтримки запасів при імпорті;

УХВАЛА ЦЮ ДИРЕКТИВУ:

▼M2

Стаття 1

1. Країни – учасниці повинні прийняти такі закони, правила або адміністративні положен-
ня, які можуть завжди відповідати підтримці в межах Європейського Співтовариства положень

1 OB No 20, 6.2.1965, № 330/65.

Статті 7, їх запасів нафтопродуктів на належному рівні, для кожної з категорій нафтопродуктів перерахованих в Статті 2, як мінімум середньо узятій кількості за 90 днів щоденної внутрішньої витрати в попередньому календарному році, згаданому в Статті 4.

2. Та частина внутрішньої витрати, виражена в похідних нафтопродуктів, проведених Країною – учасницею може відніматися до 25 % згаданої витрати. Розповсюдження в межах Країни – учасниці результату такого віднімання повинні бути вирішений торкнулися Країни – учасницями.

Стаття ►M2 2◄

Повинні бути взяті до уваги наступні категорії продуктів при обчисленні внутрішньої витрати:

- моторний бензин і авіаційне паливо (авіаційний бензин і реактивне паливо бензинового типу);
- газойль, дизельне масло, гас і реактивне паливо типу гасу;
- мазут.

▼M2

Поставки в бункерах морських судів не повинні бути включені при обчисленні з внутрішньої витрати.

Стаття 3

1. Підтримані запаси відповідно до Статті 1 повинні бути повністю у розпорядженні Країн – учасниць і повинні гасити виникаючі труднощі в отриманні поставок нафти.

Країни – учасниці повинні гарантувати, що вони мають законну силу, щоб управляти використанням із запасів в таких обставинах.

В будь-який інший час, Країни – учасниці повинні гарантувати доступність і можливість цих запасів; вони повинні відпрацювати порядок ідентифікації, обліку і контролю запасів.

2. Країни – учасниці повинні гарантувати справедливі умови в їх розміщенні володінням акціями.

Витрати, наступне з підтримки запасів у відповідності із Стаття 1 повинні бути ідентифікований прозорими заходами. В цьому контексті, Країни – учасниці можуть прийняти заходи, щоб отримати відповідну інформацію щодо витрат на володіння акціями відповідно до Статті 1 і зробити таку інформацію загальнодоступною зацікавленим сторонам.

3. Щоб виконувати вимоги параграфів 1 і 2, Країни – учасниці можуть вирішувати мати право допомоги у власника пакету акцій або об'єкту, який відповідальний за володіння всього або частини запасу.

Дві або більше Країни – учасниці можуть вирішувати мати право допомоги до приєднання власника пакету акцій або об'єкту. В цьому випадку вони будуть спільно відповідальні за запитані кількості, витікаючі з цієї Директиви.

Стаття 4

Країни – учасниці повинні представити Комісії статистичне зведення показуюче запаси, існуючі на кінець кожного місяця, складену відповідно до Статті 5 і 6 і визначаючу кількість днів середньої витрати в попередньому календарному році. Це зведення повинна бути надано найпізніше до 25-ома дню другого місяця після звітного місяця.

Запитана кількість володіння акціями Країн – учасниць повинне бути заснований на внутрішній витраті попереднього календарного року. На початку кожного календарного року Країни – учасниці повинні перерахувати їх запитану кількість володіння акціями найпізніше на 31 Березень кожного року і гарантувати, що вони виконують їх нові зобов'язання якнайскоріше і, у будь-якому випадку, найпізніше до 31 липня кожного року.

В статистичному зведенні, запаси реактивного палива газового типу повинні бути відображені окремо під категорією II.

Стаття 5

Необхідні підтримувані запаси по Статті 1 можуть підтримуватися у вигляді сирової нафти і напівфабрикатів, так само у формі закінченого продукту.

В статистичному зведенні запасів, передбачених в Статті 4, закінчений продукт повинен бути врахований згідно його фактичному тоннажу; сира нафта і напівфабрикати повинна бути врахований:

- в співвідношеннях кількостей для кожної категорії отриманого продукту протягом попереднього календарного року від очисних заводів відповідних Країн, або
- на основі виробничих програм очисних заводів відповідних Країн протягом поточного року, або
- на основі коефіцієнта між повною кількістю продукту, проведеною в течію попереднього календарного року у відповідній Країні, на підставі запитаної кількості запасів і загальною сумою використаної сирової нафти протягом того року; вищезгадане повинне бути не більше ніж 40 % повної запитаної кількості для перших і других категорій (пальне і газойлі) і не більше ніж 50 % для третьої категорії (мазут).

Присадні компоненти, якщо призначені для того, щоб приводити продукт в закінчений вигляд, перераховані в Статті 2, можуть замінюватися на продукти для яких вони призначені.

▼В

Стаття 6

▼М2

1. При обчисленні критичного рівня запасів, передбачених в Статті 1, тільки ті кількості, буде включений в статистичне зведення, які підтримувалися б Статтею 3 (1).

2. Для мети здійснення цієї Директиви, запаси можуть бути встановлені згідно угод між Урядами, в межах території Країн – учасниць для обліку підприємств, або суб'єктів/об'єктів, встановлених в іншій Країні – учасниці. Це потрібно для Уряду відповідної Країни – учасниці, щоб вирішити, чи тримати частину її запасів зовні її національної території.

В таких випадках, Країна – учасниця, на території якої запаси підтримуються структурою такої угоди, не повинна протидіяти передачі їх запасів іншим Країнам – учасницям, провідних облік запасам згідно тій же угоді; вони повинні перевірятися відповідно до процедур, вказаних в угоді, але не повинні включатися в статистичне зведення. Країна – учасник, від імені якої запаси утримані може включити їх в його статистичне зведення.

В таких випадках, разом із статистичним зведенням, передбаченою Статтею 4, кожна Країна – учасниця повинна відправити звіт Комісії щодо запасів, підтримуваних в межах її території для користі іншої Країни – учасниці, так само як для запасів підтримуваних в інших Країнах – учасницях для своєї користі.

В обох випадках, розташування зберігання та/або компаній містять запаси, кількості і категорії продуктів – або сирової нафти – буде позначений в звіті.

Проекти угод, які згадані в першому підпараграфі буде відправлений Комісії, яка може коментувати їх відповідним Урядам. Угоди, коли-небудь укладені, повинні бути надані Комісії, яка повинна обнародувати їх іншим Країнам – учасницям.

Угоди повинні задовольняти наступним вимогам:

- вони повинні торкатися сирової нафти і всіх нафтопродуктів, що покриваються цією Директивою
- вони повинні висловлювати умови і розміщення підтримуваних запасів з метою контролю захисту і наявності цих запасів
- вони повинні визначати процедури для того, щоб перевірити і ідентифікувати запаси для, зокрема, методів проведення і співпраці при перевірці
- вони повинні бути як правило укладені на необмежений період
- вони повинні вказати, де положення зроблено для одностороннього розірвання, останнє не повинне функціонувати у разі збою поставок і у будь-якому випадку, Комісія повинна прийняти попередню інформацію про будь-яке розірвання Угоди.

Коли запаси, встановлені згідно таким угодам не належать підприємству, або суб'єкту/об'єкту, у якого є зобов'язання утримувати запаси, а наданому в розпорядження цього підприємства, або суб'єкту/об'єкту, іншим підприємством, або суб'єкту/об'єкту, повинні бути виконані наступні умови:

- підприємство власник, або суб'єкт/об'єкт, повинні мати договірне право придбавати ці запаси протягом дії контракту;
- методологія ціноутворення такого придбання повинна бути згаданий між торкнулися сторонами
- мінімальний термін дії такого контракту повинен бути 90 днів
- розташування зберігання та/або компаній містять запаси у розпорядженні підприємства влас-

- ника, або суб'єкта/об'єкту, так само як і кількість і категорії продуктів або сирової нафти, що зберігається в тому місці повинні бути вказані
- фактична наявність запасів для підприємства власника, або суб'єкта/об'єкту, повинна бути гарантований, у будь-який час протягом дії контракту, підприємством або суб'єктом/об'єктом, що підтримує запаси знаходяться у розпорядженні підприємства власника, або суб'єкта/об'єкту
 - підприємство, або суб'єкт/об'єкт, що підтримує запаси знаходяться у розпорядженні підприємства власника, або суб'єкт/об'єкт, повинні бути під юрисдикцією Країни – учасниці, на території якого знаходяться запаси, оскільки та має право контролювати і перевіряти запаси як Країна – учасниця.

▼В

3. Теми положень Параграфу 1, наступне може бути включений в запаси:

- поставки на борт нафтових танкерів в порту для розвантаження, якщо всі портові норми були дотримані;
- поставки утримувані в портах розвантаження;
- поставки утримувані в резервуарах на вході в нафтопроводи;
- поставки утримувані в резервуарах нафтопереробного заводу, виключаючи ті поставки в трубах і переробляючих заводах;
- поставки утримувані в сховищах унаслідок очищення і імпорту, сховища або оптових фірм збуває;
- поставки утримувані в сховищах великомасштабними споживачами згідно положень внутрішнього права щодо зобов'язання обслуговування тимчасових запасів;
- поставки утримувані на баржах і каботажних судах, що привертаються для транспортування в межах національних меж, наскільки це можливо для компетентних органів здійснювати перевірку при такого роду поставках і за умови, що поставки могли бути зроблені негайно;

▼М2

У результаті наступне буде виключено із статистичного зведення: ще не здобута природна сира нафта; поставки призначені для бункерів морських судів; поставки в прямому транзиті окрім запасів, згаданих в параграфі 2; поставки в трубопроводах, в автоцистернах і залізничних цистернах, в цистернах сховищ підприємств роздрібною торгівлі, і тих, які є дрібними споживачами. Кількості, що містяться у озброєних сил і тих, хто обслуговує їх через нафтові компанії, повинні бути також виключений із статистичного зведення.

Стаття 6а

Країни – учасниці повинні прийняти всі необхідні положення вжити всіх необхідних заходів, щоб гарантувати контроль і диспетчерське управління запасами. Вони будуть встановлені в основу механізмів перевірки запасів, згідно положенням ця Директива.

Стаття 6б

Країни – учасниці повинні визначити штрафи, застосовні до порушень національних положень, прийнятих відповідно до цієї Директиви і повинні вжити будь-яких необхідних заходів, щоб гарантувати виконання цих положень.

Штрафи повинні бути ефективний, пропорційний і беззастережний.

▼В

Стаття 7

Якщо виникають труднощі щодо поставок нафти Співтовариству, Комісія, на вимогу будь-якої Країни – учасниці або за її власною ініціативою, організовує консультацію між Країнами – учасницями.

У випадках особливої терміновості або щоб виконати незначні потреби місцевого характеру, Країни – учасниці повинні стриматися, до консультації, передбаченої вище, від витрачання їх запасів до будь-якого моменту відновлення запасів обов'язкового мінімального рівня.

Країни – учасниці повинні інформувати Комісію про будь-які видачі їх сировинних запасів і повинні оголосити якнайскоріше:

- дату, на яку запаси падали нижче за обов'язковий мінімум;
- причини для таких видач;
- заходи, якщо мають місце бути, що приймаються для поповнення витраченого запасу;
- оцінку, якщо можливо, вірогідної розробки родовища відносно запасів, тоді як вони залиша-

ються обов'язковим мінімумом.

▼В

Стаття 8

Встановлення запасів, заданих відповідно до цієї Директиви, повинне пропонуватися настільки швидко, наскільки це можливо після повідомлення цього і не пізніше, ніж 1 січня 1971 року.

Країни-учасниці повинні інформувати Комісію про заходи, що приймаються з цією метою.

Стаття 9

Ця Директива адресована державам-членам.

▼В

**ДИРЕКТИВА РАДИ від 20 грудня
накладає зобов'язання на держави-члени ЄЕС,
підтримувати критичні запаси сирової нафти та/або нафтопродуктів
(68/414/ЄЕС)
(ОВ L 308, 23.12.1968, С. 14)**

ДИРЕКТИВА РАДИ
від 24 липня 1973 року
щодо заходів по зменшенню наслідків пов'язаних з труднощами у
постачанні сирової нафти і нафтопродуктів
(73/238/ЄЕС)

РАДА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СПІВТОВАРИСТВА,

Беручи до уваги положення Договору про заснування Європейського Економічного Співтовариства, зокрема, статті 103 цього Договору;

Беручи до уваги пропозиції Європейської Комісії;

Беручи до уваги Висновки Європейського Парламенту;

Беручи до уваги Висновки Економічно-соціального Комітету;

Оскільки формування єдиної енергетичної політики є однією із задач, поставлених країнами Співтовариства;

Оскільки зростає значення сирової нафти і нафтопродуктів при забезпеченні енергопостачання Співтовариства; Оскільки будь-яке ускладнення, навіть тимчасове, що приводить у результаті до значного скорочення поставок цих продуктів, може викликати серйозні порушення економічної діяльності Співтовариства; Оскільки Співтовариство повинно бути готовим, у такому випадку, до нейтралізації або, принаймні, зменшення можливих негативних наслідків;

Оскільки процедури і відповідні документи повинні бути підготовлені заздалегідь, для того, щоб гарантувати невідкладне здійснення заходів по зменшенню наслідків, пов'язаних з труднощами у постачанні сирової нафти і нафтопродуктів;

Оскільки всі держави-члени повинні мати необхідні повноваження для того, щоб почати відповідні дії, якщо виникає в цьому необхідність, без зволікань і відповідно до Договору, і, зокрема, відповідно до Статті 103 Договору;

Оскільки необхідно щоб ці повноваження були, деякою мірою, погоджені для того, щоб полегшити координування національних заходів у рамках консультацій на рівні Співтовариства;

Оскільки також бажано, щоб консультативний орган був негайно заснований для полегшення координації практичних заходів, що починаються чи запропонованих державами-членами в цій області;

Оскільки необхідність того, щоб кожна держава-член розробила план, який може використовуватися у випадку виникнення труднощів у постачанні сирової нафти і нафтопродуктів;

УХВАЛИЛА ЦЮ ДИРЕКТИВУ:

Стаття 1

Держави-члени повинні вжити всі необхідні заходи для забезпечення компетентних органів необхідними повноваженнями на випадок виникнення труднощів у постачанні сирової нафти чи нафтопродуктів, що можуть значно скоротити постачання цих продуктів і викликати серйозні зриви. Ці повноваження повинні надавати органам права:

- користатися непорушними запасами відповідно до Директиви Ради від 20 грудня 1968 року⁽¹⁾, що накладає зобов'язання на держави-члени ЄС по підтримці мінімального рівня резервів сирової нафти і/або нафтопродуктів і розподілу цих резервів споживачам,
- вводити спеціальні чи широкі обмеження на споживання, у залежності від оцінки дефіциту запасів, і надавати пріоритетність визначеним групам споживачів у постачаннях нафтопродуктів,
- регулювати ціни для того, щоб запобігти аномальний ріст цін.

Стаття 2

1. Держави-члени призначають органи, відповідальні за здійснення заходів, необхідних для виконання повноважень, передбачених у статті 1.

2. Держави-члени розробляють плани втручання для застосовування їх у випадку виникнення труднощів у постачанні сирової нафти і нафтопродуктів.

Стаття 3

1. Якщо виникають труднощі у постачанні сирової нафти і нафтопродуктів в Співтоваристві чи в одній із держав-членів, Комісія, на прохання одного з членів або за власною ініціативою, як-

1 ОВ № L 308, 23.12.1968, С.14.

найшвидше скликає збори групи делегатів з держав-членів, чий імена повинні бути повідомлені заздалегідь, під головуванням Комісії.

2. Ця група проводить необхідні консультації для того, щоб забезпечити координування заходів, що починаються чи запропоновані у рамках повноважень, передбачених статтею 1 вище.

Стаття 4

1. Держави-члени інформують Комісію стосовно положень, які відповідають зобов'язанням, що відбуваються із застосуванням статті 1 цієї Директиви.

2. Держави-члени повідомляють Комісію про склад і повноваження національних органів, заснованих відповідно до статті 2(1) для того, щоб здійснювати належні заходи.

Стаття 5

Держави-члени вводять у силу не пізніше, ніж 30 червня 1974 року, положення закріплені в законах, підзаконних актах та адміністративних положеннях, необхідні для приведення у відповідність з цією Директивою.

Стаття 6

Цю Директиву адресовано державам-членам.

Вчинено у Брюсселі 24 липня 1973 року.

За Раду

Президент

И. НОРГААРД

ДИРЕКТИВА РАДИ
від 27 листопада 1989 року
щодо інформування широкої громадськості про заходи охорони
здоров'я, що мають вживатись, і дії, які повинні виконуватись,
у випадку радіаційної аварії
(89/618/Євратом)

РАДА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО СПІВТОВАРИСТВА,

Беручи до уваги Договір про заснування Європейського Співтовариства з атомної енергії та, зокрема статтю 31,

Беручи до уваги пропозицію Комісії, направлену після консультацій з групою осіб, призначених Науково-Технічним Комітетом з числа наукових спеціалістів у державах-членах, як викладено у відповідній статті,

Беручи до уваги висновок Європейського Парламенту¹,

Беручи до уваги висновок Економічно-соціального комітету²,

Оскільки стаття 2 (б) Договору визначає, що Співтовариство має створити єдині стандарти безпеки для захисту здоров'я робітників і населення в цілому;

Оскільки 2 лютого 1959 року Рада прийняла Директиви, що визначають основні стандарти захисту здоров'я робітників і населення в цілому від загрози, яка виникає у зв'язку з іонізуючим випромінюванням³, із останніми змінами, внесеними відповідно до Директив 80/836/Євратом⁴ та 84/467/Євратом⁵;

Оскільки, згідно з статтею 24 Директиви 80/836/Євратом, всі держави-члени повинні забезпечувати одержання робітниками, які зазнають дії радіації, адекватної інформації про радіаційний захист;

Оскільки, відповідно до статті 45 (4) зазначеної Директиви, кожна держава-член у разі аварії повинна зазначити рівні втручання та заходи, яких мають вживати компетентні органи, а також необхідні ресурси, як людські, так і обладнання, необхідні для виконання дій для захисту і підтримання здоров'я населення;

Оскільки на рівні Співтовариства необхідно додати й інші елементи до інформації, що передається широкої громадськості, окрім зазначеної у статті 6 (2) Директиви Ради 85/337/ЕЕС від 27 червня 1985 року про оцінку впливу деяких громадських і приватних проєктів на довкілля⁶ та статті 8 (1) Директиви Ради 82/501/ЕЕС від 24 червня 1982 року про загрози крупних аварій від певних видів промислової діяльності⁷, із змінами відповідно до Директиви 88/610/ЕЕС⁸;

Оскільки всі держави-члени підписали Конвенцію Міжнародного агентства з атомної енергії (МАГАТЕ) про раннє сповіщення про ядерні аварії;

Оскільки Рішення Ради 87/600/Євратом від 14 грудня 1987 року про заходи у Співтоваристві на забезпечення раннього обміну інформацією у випадку радіаційної аварії⁹ вимагає, щоб всі держави-члени, які приймають рішення вжити аварійних заходів для захисту населення, внаслідок ненормально високих рівнів радіації у навколишньому середовищі або внаслідок аварії, що спричинила або може спричинити значний викид радіоактивного матеріалу, інформували Комісію та держав-членів, яких це може зачепити, про житті чи заплановані захисні заходи, а також вжиті чи заплановані заходи для інформування широкої громадськості;

Оскільки деякі держави-члени вже уклали двосторонні угоди про інформацію, координацію і взаємодопомогу у разі ядерної аварії;

Оскільки, у випадку аварії на ядерній установці, розташованій у державі-члені, необхідно сприяти, щоб населення, яке зазнає впливу, вживало відповідних дій, що можуть підвищити ефективність вжитих чи запланованих аварійних заходів;

Оскільки частині населення, на яку може вплинути радіаційна аварія, необхідно завчасно

¹ ОВ № С 158, 26.6.1989, С. 403.

² ОВ № С 337, 31.12.1988, С. 67.

³ ОВ № 11, 20.2.1959, С. 221/59.

⁴ ОВ № L 246, 17.9.1980, С. 1.

⁵ ОВ № L 265, 5.10.1984, С. 4.

⁶ ОВ № L 175, 5.7.1985, С. 40.

⁷ ОВ № L 230, 5.8.1982, С. 1.

⁸ ОВ № L 336, 7.12.1988, С. 14.

⁹ ОВ № L 371, 30.12.1987, С. 76.

надати і далі продовжувати надавати відповідну інформацію про заплановані заходи із охорони здоров'я, які стосуються цих людей, а також дії, які їм необхідно здійснити у разі радіаційної аварії; оскільки з цією метою певні спільні принципи і конкретні положення про інформування таких частин населення повинні визначатись на рівні Співтовариства;

Оскільки також необхідно сформулювати спільні принципи і конкретні положення про інформування населення, яке зазнало впливу від радіаційної аварії;

Оскільки у інформації, що надається, необхідно враховувати частини населення, які живуть в прикордонних районах;

Оскільки, крім того, необхідно вжити заходів для посилення чинних на національному рівні дій і самої практики інформування широкої громадськості у разі радіаційної аварії,

УХВАЛИЛА ЦЮ ДИРЕКТИВУ:

ГЛАВА I

Цілі і визначення

Стаття 1

Ця Директива покликана визначити на рівні Співтовариства спільні цілі щодо заходів і порядку інформування широкої громадськості з метою вдосконалення охорони здоров'я, що оперативно надається у випадку радіаційної аварії.

Стаття 2

Термін “Радіаційна аварія”, що вживається у цій Директиві, означатиме будь-яку ситуацію:

1. яка настає після:

(а) аварії на території однієї з держав-членів, що зачіпає установки або діяльність, названі у пункті 2, коли відбувається чи може відбутись значний викид радіоактивного матеріалу; або

(б) виявлення на власній території чи поза її межами ненормальних рівнів радіації, які можуть завдати шкоди здоров'ю населення у цій державі-члені; або

(с) аварій, інших ніж названі а (а), які зачіпають установки або діяльність, названі у пункті 2, коли відбувається чи може відбутись значний викид радіоактивного матеріалу; або

(д) інших аварій, що спричинили або можуть спричинити значний викид радіоактивного матеріалу;

2. яка може бути приписана установкам чи діяльності, зазначеним у пункті 1 (а) і (с), а саме:

(а) будь-якому ядерному реактору, незалежно від місця розташування;

(б) будь-якій іншій установці із ядерним паливним циклом;

(с) будь-якій установці з переробки радіоактивних відходів;

(д) транспорту і місцям зберігання ядерного палива або радіоактивних відходів;

(е) виробництву, використанню, зберіганню, утилізації і транспортуванню радіоізотопів для сільськогосподарських, промислових, медичних та пов'язаних з ними наукових і дослідницьких цілей; і

(ф) використанню радіоізотопів для генерування енергії в космічних апаратах.

Стаття 3

Для цілей застосування цієї Директиви терміни “значний викид радіоактивного матеріалу” і “ненормальні рівні радіації”, які можуть завдати шкоди здоров'ю населення” повинні тлумачитись як такі, що означають ситуації, коли населення може одержати дози понад межі, встановлені згідно з Директивами, які визначають основні стандарти безпеки Співтовариства щодо радіаційного захисту¹.

Стаття 4

Терміни, що вживаються у цій Директиві, мають наведені нижче значення:

(а) населення, яке може постраждати у випадку радіаційної аварії: будь-яка група населення, для якої держави-члени склали плани втручання на випадок радіаційної аварії;

(б) населення, яке постраждало внаслідок радіаційної аварії: будь-яка група населення, для якої вжито конкретних захисних заходів одразу після того, як сталася радіаційна аварія.

¹ Див., зокрема, статтю 12 Директиви 80/836/Євратом.

ГЛАВА II

Попередня інформація

Стаття 5

1. Держави-члени повинні забезпечити те, щоб населення, яке може постраждати у випадку радіаційної аварії, одержало інформацію про заходи охорони здоров'я, що їх стосуються, а також про їх дії у випадку такої аварії.

2. Надана інформація повинна включати, принаймні, елементи, зазначені у Додатку I.

3. Ця інформація має передаватись населенню, названому у пункті 1, без попереднього запиту.

4. Держави-члени повинні оновлювати та розповсюджувати інформацію регулярно, а також у випадках значних змін у її змісті. Ця інформація повинна бути постійно доступною для громадськості.

ГЛАВА III

Інформація у випадку радіаційної аварії

Стаття 6

1. Держави-члени повинні забезпечити, щоб у випадку радіаційної аварії, постраждале населення негайно було поінформовано про факт аварії, дії, які повинні виконуватись відповідно до конкретного випадку, а також заходи з охорони здоров'я цього населення.

2. Надана інформація повинна висвітлювати питання, наведені у Додатку II, які стосуються конкретного типу радіаційної аварії.

ГЛАВА IV

Інформування осіб, які можуть залучатись до організації термінової допомоги у випадку радіаційної аварії

Стаття 7

1. Держави-члени повинні забезпечити те, щоб особи, які не входять до штату установок і/або не залучені до діяльності, визначеної у статті 2 (2), але можуть залучатись до організації термінової допомоги у випадку радіаційної аварії, одержували адекватну і регулярно оновлювану інформацію про можливий вплив на здоров'я від їх втручання, а також застережні заходи, які мають вживатись у цьому випадку; така інформація повинна враховувати цілий діапазон потенційно можливих радіаційних аварій.

2. У випадку радіаційної аварії така інформація повинна належним чином доповнюватись, відповідно до конкретних обставин.

ГЛАВА V

Порядок здійснення

Стаття 8

Зазначена у статтях 5, 6 і 7 інформація повинна також називати органи влади, відповідальні за впровадження заходів, названих у цих статтях.

Стаття 9

Порядок обороту інформації, зазначеної у статтях 5, 6 і 7, а також особи (юридичні і фізичні), яким має адресуватись ця інформація, визначаються кожною державою-членом.

Стаття 10

1. Інформація, зазначена у статті 5, повинна передаватись Комісії на її вимогу, із збереженням права держав-членів повідомити цю інформацію іншим державам.

2. Інформація, розповсюджена державою-членом відповідно до статті 6, повинна передаватись Комісії і тим Учасникам, які постраждали, чи можуть постраждати.

3. Що стосується зазначеної у статті 7 інформації, дані, які стосуються радіаційної аварії, повинні передаватись Комісії на її вимогу, якомога скоріше і у міру здійсненості.

ГЛАВА VI
Прикінцеві положення

Стаття 11

Ця Директива не впливає на право держав-членів вживати чи визначати заходи щодо надання додаткової інформації, окрім тієї, що вимагається згідно з даною Директивою.

Стаття 12

Держави-члени повинні вжити заходів на виконання цієї Директиви не пізніше 24 місяців з дня її прийняття. Вони повинні негайно інформувати Комісію про них, а також подальші зміни в них.

Стаття 13

Цю Директиву адресовано державам-членам.

Вчинено у Брюсселі 27 листопада 1989 року

За Раду

Президент

R. DUMAS

ДОДАТОК I

Попередня інформація, зазначена у статті 5

1. Основні факти про радіоактивність та її вплив на людей і довкілля.
2. Різні типи радіаційних аварій та їх наслідки для населення і навколишнього середовища.
3. Аварійні заходи, передбачені для попередження, захисту і допомоги населенню у випадку радіаційної аварії.
4. Інформація про дії населення у випадку радіаційної аварії.

ДОДАТОК II

Інформація у випадку радіаційної аварії, зазначена у Статті 6

1. Відповідно до планів втручання, попередньо розроблених у державах-членах, населення, яке постраждало від радіаційної аварії, має оперативно і регулярно одержувати: (а) інформацію про тип аварії, що сталася, і, якщо можливо, її характеристики (тобто, походження, масштаб і можливий розвиток);

(b) поради щодо захисту, які, залежно від типу аварії, можуть:

- включати: обмеження споживання певних видів харчових продуктів, які можуть бути забрудненими, прості правила гігієни і дезактивації, рекомендації залишатись вдома, розподіл і використання захисних речовин, порядок евакуації,
- супроводжуватись, якщо необхідно, спеціальними попередженнями для певних груп населення;

(c) оголошення, що рекомендують виконувати інструкції або вимоги компетентних органів.

2. Якщо аварії передувала стадія попередження про небезпеку, населення, яке може постраждати у випадку радіаційної аварії, мало вже одержати інформацію та поради під час цієї стадії, такі як:

- прохання населенню увімкнути радіо чи телевізор,
- попередня порада установам з конкретними колективними обов'язками,
- рекомендації професійним групам, яких це безпосередньо стосується.

3. Зазначена інформація і поради мають доповнюватись, якщо дозволяє час, нагадуванням основних фактів про радіоактивність і її вплив на людей і довкілля.

**Директива Ради
від 4 грудня 1990 року
про захист найманих робітників схильних до ризику проникаючої
радіації протягом їх роботи в контрольованих зонах
(90/641/ЄВРАТОМ)**

РАДА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СПІВТОВАРИСТВА;

Беручи до уваги Договір про заснування Європейського Співтовариства з атомної енергії, і зокрема статті 31 і 32, беручи до уваги пропозицію Комісії, представлену під час консультації з групою осіб, призначених Науково-технічним комітетом з числа наукових експертів в державах-членах, як встановлено в статті 31 з Договору

Беручи до уваги Висновок Європейського Парламенту¹

Беручи до уваги Висновок Економічно-соціального комітету²

Беручи до уваги, що, стаття 2 (b) Договору говорить про те, що Об'єднання повинне відпрацьовувати однорідні правила техніки безпеки, щоб оберекти здоров'я робітників і громадськості, і гарантувати, що вони застосовані відповідно до процедур, встановлених на чолі III Розділу II Договору;

Беручи до уваги, що 2 лютого 1959 року Порада приймала Директиви, представляючи базисні стандарти для захисту здоров'я робітників і громадськості, від небезпек, що є результатом дії іонізуючої радіації³, як змінено відповідно до Директив 80/836/Євратом⁴ і 84/467/Євратом⁵;

Беручи до уваги, що в Розділі VI з Директиви 80/836/Євратом представлені фундаментальні принципи по захисту незахищених робітників;

Беручи до уваги, що стаття 40 (1) з вказаної Директиви передбачає, що кожна держава-член повинна робити всі необхідні заходи, щоб гарантувати ефективний захист незахищених робітників;

Беручи до уваги, що стаття 20 і 23 з вказаної Директиви пропонує класифікацію областей роботи і категорій незахищених робітників згідно рівню дії радіації;

Беручи до уваги, що робітники, що працюють в контрольованій зоні, в межах значень, згаданої статі 20 і 23, можуть належати персоналу компанії-оператора або бути найманими робочими;

Беручи до уваги, що стаття 3 з Директиви 80/836/Євратом, що визначає дії, згадані в статті 2 із вказаної Директиви, передбачає те, що вони повинні підлягати попередньому дозволу у випадках, коли це вирішено кожною державою-членом;

Беручи до уваги, що наймані робітники можуть піддаватися дії іонізуючої радіації в декількох контрольованих зонах послідовно в одній і тій самій або в різних державах-членах; тоді як ці умови праці вимагають відповідної радіологічної системи моніторингу;

Беручи до уваги, що будь-яка радіологічна система моніторингу для найманих робітників повинна забезпечити такий самий захист як і постійним робітникам оператора за допомогою загального положень;

Беручи до уваги, що в ході введення уніфікованої системи в Співтоваристві, потрібно враховувати необхідність моніторингу радіологічних систем для найманих робітників, які можуть існувати в державах-членах;

Беручи до уваги, що для оптимізації захисту найманих робітників, необхідно точно визначити функції підприємств за наймом і оператор, без урахування внеску, який самі робітники повинні робити для їх власного захисту;

Беручи до уваги, що система радіаційного захисту найманих робітників також застосовується до працюючих не за наймом

УХВАЛИЛА ЦЮ ДИРЕКТИВУ:

¹ Висновок від 11 жовтня 1990 року (не опублікований в Офіційному віснику).

² ОВ № С 56, 7. 3. 1990, С.1.

³ ОВ № 11, 20. 2. 1959, С. 221/59.

⁴ ОВ № L 246, 17. 9.1980, С. 1.

⁵ ОВ № L 265, 5. 10.1984, С. 4.

РОЗДІЛ I

Мета і визначення

Стаття 1

Метою цієї Директиви є доповнити директиву 80/836/Євратом і таким чином оптимізувати в Співтоваристві рівень експлуатаційного захисту для найманих робітників, діючих в контрольованих зонах.

Стаття 2

Для цілей цієї Директиви:

- “контрольована зона” означає будь-яку територію, підпорядковану особливим правилам з метою захисту проти іонізуючої радіації і доступ до якої контролюється, як визначено в статті 20 Директиви 80/836/Євратом;
- “оператор” означає будь-яку фізичну або юридичну особу, яка відповідно до внутрішнього законодавства, відповідає за контрольовану зону, в якій необхідна діяльність повинна оповістити по статті 3 Директиви 80/836/Євратом;
- “підприємства за наймом” означає будь-яку фізичну або юридичну особу, не оператора, включаючи членів його складу, що здійснює діяльність будь-якого роду в контрольованій зоні;
- “найманий робітник” означає будь-якого робітника категорії А, як визначено в статті 23 Директиви 80/836/Євратом, виконуючого діяльність будь-якого вигляду в контрольованій зоні, чи працює він тимчасово або постійно на підприємстві по найму, включаючи стажистів, учнів і студентів по статті 10 цієї Директиви, або чи забезпечує він сервіс як працюючий не по найму;
- “радіологічна система моніторингу” означає заходи зі здійснення планів, визначених Директивою 80/836/Євратом і, зокрема, Розділом VI, протягом роботи найманих робітників.
- “робота, виконана робочим” означають будь-яку послугу/послуги, виконувану робочим по найму в контрольованій зоні, за яку оператор є відповідальним.

РОЗДІЛ II

Зобов’язання компетентних органів держав-членів

Стаття 3

Кожна держава-член повинна виконувати дії, зазначені в статті 2 Директиви 80/836/Євратом за допомогою підприємств за наймом до повідомлення відповідно до попереднього дозволу, як встановлено відповідно до Розділу II вищезазначеної Директиви, зокрема стаття 3.

Стаття 4

1. Кожна держава-член повинна гарантувати, що моніторинг радіологічної системи, надає відповідний захист робітників, що працюють на постійній основі в компанії-операторі.

2. В ході встановлення на рівні Співтовариства системи радіаційного захисту найманих робітників, а саме комп’ютерної мережі, необхідно надавати допомогу:

- (а) на перехідній основі відповідно до Додатку I
 - в централізованій національній мережі або
 - видавати індивідуальний документ з радіологічного моніторингу кожному найманому робітнику, і в цьому випадку також застосовувати положення Додатку II;
- (б) для найманих робітників з різних країн до дати запровадження системи відповідно до пункту 2 до індивідуального документа, згаданого в підпункті (а).

РОЗДІЛ III

Обов’язки підприємств по найму і компаній-операторів

Стаття 5

Підприємства по найму напряму або за допомогою угод з операторами гарантують радіаційний захист своїх робітників відповідно до Розділів III -VI Директиви 80/836/Євратом і зокрема:

- (а) гарантують відповідність загальним принципам і обмеженнями, визначеним статтями 6 – 11;
- (б) надають інформацію і організовують навчання в області захисту від опромінювання, визначені в статті 24 відповідно;
- (с) гарантують, що їх робітники проходять перевірку на рівень дії опромінювання і відповід-

но одержують медичне обслуговування на умовах, встановлених статтями 26 і 28 – 38 відповідно;

(d) гарантують, що радіологічні дані індивідуального контролю дії опромінювання на кожного з робітників відповідно до Додатку I частини II цієї Директиви зберігаються у мережі і індивідуальних документах, визначених статтею 4 (2).

Стаття 6

1. Оператор контрольованої зони, в якій працюють наймані робітники, відповідає прямо чи опосередковано, відповідно до укладених угод, за експлуатаційні аспекти радіологічного захисту, які прямо стосуються контрольованої зони та діяльності в ній.

2. Зокрема для кожного робочого по найму, працюючого в контрольованій зоні, оператор повинен:

(a) перевірити що, кожний робітник з медичної точки зору відповідає виконуваний їм роботі;

(b) гарантувати, що, на додаток до початкової підготовки по захисту від опромінювання, згаданої в статті 5 (1) (b), він пройшов спеціальну підготовку, відповідно до характеристик контрольованої зони і роботи;

(c) гарантувати, що він був забезпечений необхідними індивідуальними засобами захисту;

(d) також гарантувати, що він проходить перевірку дії опромінювання, яка відповідає характеру його діяльності, та будь-яку дозиметричну перевірку, яка може бути необхідною;

(e) гарантувати відповідність загальним принципам і обмеження доз, визначених статтями 6 – 11 Директиви 80/836/Євратом;

(f) гарантувати або зробити всі необхідні кроки, щоб забезпечити фіксацію рівня радіологічного впливу на кожного найманого робітника після виконання кожного виду діяльності, в значенні Додатку I, Частина III.

РОЗДІЛ IV

Обов'язки найманих робітників

Стаття 7

Кожний найманий робітник зобов'язаний сприяти, наскільки це можливо, захисту призначеної для нього радіологічної системи моніторингу, зазначеної в статті 4.

РОЗДІЛ V

Прикінцеві положення

Стаття 8

1. Держави-члени повинні прийняти не пізніше 31 грудня 1993 року закони, регламенти та адміністративні положення, необхідні до виконання цієї Директиви. Вони повинні негайно інформувати Комісію про це.

2. В документах, прийнятих державами-членами відповідно до пункту 1, мають міститися посилання на цю Директиву або вони мають включатися під час офіційного видання цих документів. Методи зазначення такого посилання повинні бути затверджені Державами-членами.

3. Держави-члени направляють Комісії основні положення національного права, які вони приймають у сфері цієї Директиви.

Стаття 9

Цю Директиву адресовано державам-членам.

Вчинено у Брюсселі, 4 грудня 1990 року.

За Раду

Президент

G. DE MICHELIS

ДОДАТОК I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО КОМПЛЕКСІВ ДОКУМЕНТІВ І ІНДИВІДУАЛЬНИХ ДОКУМЕНТІВ ЗАЗНАЧЕНИХ У СТАТТІ 4 (2)

РОЗДІЛ I

1. Будь-яка система радіологічного моніторингу для найманих робітників повинна включати три частини:

- докладний звіт, щодо особи найманих робітників;
- подробиці, що мають подаватися до початку певного виду діяльності;
- докладний звіт, про виконану роботу після завершення певного виду діяльності.

2. Компетентні органи держав-членів вживають заходів, необхідних для запобігання будь-яких фальсифікацій або зловживання, або незаконну підробку, в системі радіологічного моніторингу.

3. Інформація про особу найманого робітника повинна також містити дані про стать і дату народження.

РОЗДІЛ II

Дані, які подаються до початку будь-якої діяльності через систему радіологічного моніторингу оператору або до офіційної медичної установи підприємства або уповноваженому органу, такі:

- назва та адреса підприємства;
- медична класифікація найманого робітника відповідно до статті 35 Директиви 80/836/Євратом;
- дата останнього планового медичного огляду;
- результати індивідуального моніторингу радіологічного впливу на найманого робітника.

РОЗДІЛ III

Дані, які оператор повинен фіксувати сам після завершення будь-якого виду діяльності, або уповноважити інший орган фіксувати ці дані в сфері радіологічного моніторингу, такі:

- період здійснення певного виду діяльності;
- оцінка будь-якої дози, отриманої найманим робітником;
- у разі нерівномірної дії, оцінка еквівалентної дози в різних частинах тіла;
- у разі внутрішнього зараження, оцінка активності, отриманої або переданої дози.

ДОДАТОК II

ПОЛОЖЕННЯ, ДОДАТКОВІ ДО ДОДАТКУ I ЩОДО ДОКУМЕНТА З ІНДИВІДУАЛЬНОГО РАДІОЛІГІЧНОГО КОНТРОЛЮ

1. Документ з індивідуального радіологічного контролю, випущений компетентними органами держав-членів для найманих робітників видається без права передачі.

2. Відповідно до Додатку I, частина I (2), індивідуальні документи випускаються компетентними органами держав-членів, які надають кожному індивідуальному документу ідентифікаційний номер.

**Директива Ради 92/3/Євратом
від 3 лютого 1992 року
про нагляд та контроль за перевезеннями радіоактивних відходів
між державами-членами, до Співтовариства та із нього**

Офіційний вісник L 035, 12/02/1992 С. 0024 – 0028

РАДА ЄВРОПЕЙСЬКИХ СПІВТОВАРИСТВ,

Враховуючи положення Договору про заснування Європейського Співтовариства з атомної енергії та, зокрема, його статей 31 і 32,

Враховуючи пропозицію Комісії⁽¹⁾, висловлену після одержання висновків групи осіб, призначених Науково-технічним комітетом з числа наукових спеціалістів у державах-членах,

Враховуючи висновок Європейського Парламенту⁽²⁾,

Враховуючи висновок Комітету з Економічних та Соціальних питань⁽³⁾,

Беручи до уваги, що 2 лютого 1959 року Рада прийняла Директиви, які визначають основні стандарти захисту здоров'я робітників і населення в цілому від загрози, яка виникає у зв'язку з іонізуючим випромінюванням⁽⁴⁾, із змінами, внесеними відповідно до Директиви 80/836/Євратом⁽⁵⁾ та Директиви 84/467/Євратом⁽⁶⁾;

Беручи до уваги, що згідно зі статтею 2 Директиви 80/836/Євратом, ці основні норми безпеки стосуються, між іншим, транспортування природних і штучних радіоактивних речовин;

Беручи до уваги, що відповідно до статті 3 Директиви 80/836/Євратом, кожна держава-член повинна зробити обов'язковим звітування про діяльність, яка характеризується ризиками, пов'язаними з іонізуючим випромінюванням; оскільки з огляду на можливу небезпеку та інші відповідні міркування, на цю діяльність необхідно одержувати попередній дозвіл у випадках, що визначаються кожною державою-членом;

Беручи до уваги, що внаслідок цього держави-члени створили на своїх територіях системи на виконання вимог статті 3 Директиви 80/836/Євратом, які встановлюють основні стандарти відповідно до статті 30 Угоди про Євратом; оскільки таким чином, шляхом внутрішнього контролю, який держави-члени здійснюють на основі національних норм, що відповідають існуючим вимогам Співтовариства та міжнародним правилам, держави-члени продовжують забезпечувати на своїх територіях порівнянний рівень захисту;

Беручи до уваги, що охорона здоров'я працівників і населення в цілому вимагає, щоб перевезення радіоактивних відходів між державами-членами, а також до Співтовариства та із нього, підпадали під систему одержання попереднього дозволу; оскільки ця вимога співпадає з політикою Співтовариства щодо додатковості;

Беручи до уваги, що резолюція Європейського Парламенту від 6 липня 1988 року щодо висновків Комітету з розслідування обробки й транспортування ядерних матеріалів⁽⁷⁾ вимагає, зокрема, встановлення всебічних правил Співтовариства, які б зробили транскордонні пересування ядерних відходів керованими системою суворого контролю і надання дозволів з місця походження до місця зберігання;

Беручи до уваги, що Директива Ради 84/631/ЄЕС від 6 грудня 1984 року про нагляд і контроль у Європейському Співтоваристві за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів⁽⁸⁾ не застосовується до радіоактивних відходів;

Беручи до уваги, що у своєму Рішенні № 90/170/ЄЕС⁽⁹⁾ Рада вирішила, що Співтовариство повинне приєднатись до Базельської Конвенції про контроль за транскордонними пересуваннями небезпечних відходів та їх утилізацією від 22 березня 1989 року; оскільки ця Конвенція не застосовується до радіоактивних відходів;

Беручи до уваги, що всі держави-члени підписали кодекс чесної практики Міжнародного

1 ОВ С 210, 23. 8. 1990, С. 7.

2 ОВ С 267, 14. 10. 1991, С. 210.

3 ОВ С 168, 10. 7. 1990, С. 18.

4 ОВ 11, 20. 2. 1959, С. 221/59.

5 ОВ L 246, 17. 9. 1980, С. 1.

6 ОВ L 265, 5. 10. 1984, С. 4.

7 ОВ С 235, 12. 9. 1988, С. 70.

8 ОВ L 326, 13. 12. 1984, С. 31. Директива із останніми змінами, внесеними відповідно до Директиви 86/279/ЄЕС (ОВ L 181, 4. 7. 1986, С. 13).

9 ОВ L 92, 7. 4. 1990, С. 52.

агентства з атомної енергії (МАГАТЕ) щодо транскордонних пересувань радіоактивних відходів;

Беручи до уваги, що поводження з радіоактивними відходами вимагає нагляду і контролю, включаючи обов'язкову та єдину процедуру повідомлення про перевезення таких відходів;

Беручи до уваги, що заходи для забезпечення контролю перевезень, які вже здійснені, є необхідними;

Беручи до уваги, що компетентні органи держав-членів, до яких ввозяться радіоактивні відходи, повинні мати змогу заперечувати проти перевезення радіоактивних відходів;

Беручи до уваги, що бажано також, щоб компетентні органи держави-члена походження і транзитної(них) держави-члена(нів) мали змогу, керуючись певними критеріями, встановлювати умови здійснення перевезень радіоактивних відходів по їх території;

Беручи до уваги, що для захисту здоров'я людей та довкілля від небезпеки, пов'язаної з такими відходами, необхідно брати до уваги ризики, які можуть траплятися поза межами Співтовариства; оскільки, таким чином, при ввезенні радіоактивних відходів на територію Співтовариства чи вивезенні з неї необхідно проводити консультації з третьою країною призначення чи походження і третьою країною чи країнами транзиту, а також інформувати їх та одержувати їхній дозвіл;

Беручи до уваги, що Четверта Конвенція Країн Африки, Карибського басейну і Тихоокеанського регіону та Європейського Співтовариства, яку було підписано в Ломе 15 грудня 1989 року, містить конкретні положення щодо експорту радіоактивних відходів із Співтовариства до держав, які не є членами, але приєдналися до цієї Конвенції;

Беручи до уваги, що радіоактивні відходи можуть містити ядерні матеріали, як визначено у Положенні Комісії (Євратом) № 3227/76 від 19 жовтня 1976 року щодо застосування положень засобів безпеки Євратому⁽¹⁾, і транспортування таких речовин має підпадати під Міжнародну Конвенцію щодо фізичних засобів захисту ядерних матеріалів (МАГАТЕ, 1980),

УХВАЛИЛА ЦЮ ДИРЕКТИВУ:

ГЛАВА I **Сфера застосування**

Стаття 1

1. Ця Директива застосовується до перевезень радіоактивних відходів між державами-членами, до Співтовариства та із нього, якщо їх кількість і концентрація перевищує рівні, визначені у пунктах (а) і (б) статті 4 Директиви 80/836/Євратом.

2. Конкретні положення стосовно повторних перевезень зазначених відходів наведені у Главі IV.

Стаття 2

У цій Директиві:

- "радіоактивні відходи" означають будь-який матеріал, що містить радіонукліди або забруднений ними, і використання якого не передбачається,
- "перевезення" означає операцію транспортування радіоактивних відходів з місця походження до місця призначення, включаючи завантаження і розвантаження,
- "власник" радіоактивних відходів – це фізична або юридична особа, яка до здійснення перевезення несе юридичну відповідальність за ці матеріали і має намір здійснити перевезення вантажоодержувачу,
- "одержувач вантажу" радіоактивних відходів – це фізична або юридична особа, якій направляються ці матеріали,
- "місце походження" і "місце призначення" – це місця, розташовані у двох різних країнах, які є державами-членами Співтовариства або третіми країнами і називаються, відповідно, "країною походження" і "країною призначення";
- "компетентні органи" – це органи влади, які, відповідно до законодавства або нормативних документів країн походження, транзиту чи призначення, мають право здійснювати систему нагляду і контролю, визначену у Главах з I по IV, включно; ці компетентні органи мають призначатись згідно з положеннями статті 17,

¹ ОВ L 363, 31. 12. 1976, С. 1. Положення із змінами, внесеними відповідно до Положення (Євратом) № 220/90 (ОВ L 22, 27. 1. 1990, С. 56).

- “герметизоване джерело” має значення, наведене у Директиві 80/836/Євратом.

Стаття 3

Транспортні операції, необхідні для здійснення перевезення, повинні відповідати положенням Співтовариства, національним вимогам і положенням міжнародних договорів щодо транспортування радіоактивного матеріалу.

ГЛАВА II **Перевезення між державами-членами**

Стаття 4

Власник радіоактивних відходів, який має намір здійснити перевезення цих відходів або організувати таке перевезення, повинен подати клопотання на одержання дозволу до компетентних органів країни походження. Названі компетентні органи передають це клопотання для ухвалення до компетентних органів країни призначення і країни чи країн транзиту (якщо є).

З цією метою використовується стандартний документ, зазначений у статті 20.

Направлення зазначеного документу не повинно жодним чином впливати на подальше рішення, назване у статті 7.

Стаття 5

1. Клопотання може подаватись одразу на кілька перевезень за умови, що:

- радіоактивні відходи, яких воно стосується, мають по суті однакові фізичні, хімічні і радіоактивні характеристики, і
- перевезення здійснюватимуться від того самого власника тому самому вантажоодержувачу і стосуватимуться одних і тих самих компетентних органів, і
- якщо перевезення зачіпають треті країни, транзит здійснюється через один і той самий прикордонний пропускний пункт в'їзду та/або виїзду зі Співтовариства та через один і той самий прикордонний пункт в третій країні чи третіх країнах, якщо інший порядок не погоджено між відповідними компетентними органами.

2. Строк дії дозволу не повинен перевищувати трьох років.

Стаття 6

1. Не пізніше ніж через два місяці після одержання належним чином складеного клопотання, компетентні органи країни призначення і країни транзиту повинні поінформувати компетентні органи країни походження про їх згоду надати дозвіл, або умови, які вони вважають за необхідні, або відмову від видачі дозволу. З цією метою використовується стандартний документ, зазначений у статті 20.

2. Будь-які вимоги, поставлені компетентними органами держав-членів, незалежно від того, чи є вони країнами транзиту чи призначення, не можуть бути більш суворими, ніж ті, що встановлені для аналогічних перевезень по території цих держав, і повинні відповідати чинним міжнародним угодам. Відмова у видачі дозволу повинна супроводжуватись причинами або умовами надання дозволу відповідно до статті 3.

3. Однак, компетентні органи країни призначення або будь-якої транзитної країни можуть вимагати подовження, але не більше, ніж на один місяць, строку повідомлення про їх позицію, зазначеного у параграфі 1.

4. Якщо по закінченні періодів, зазначених у параграфі 1 і, де це доцільно, у параграфі 3, жодної відповіді не буде одержано від компетентних органів країни призначення та/або запланованих країн транзиту, буде вважатись, що ці країни дали свою згоду на зазначене перевезення, за умови, що вони не поінформували Комісію відповідно до статті 17 про свою незгоду з цією автоматичною процедурою в цілому.

Стаття 7

Якщо всі необхідні для перевезення дозволи одержані, компетентні органи держави-члена походження мають право дозволити власнику радіоактивних відходів відправити їх та інформують компетентні органи країни призначення і країну чи країни транзиту (якщо є).

З цією метою вони використовують стандартний документ, зазначений у статті 20. Будь-які додаткові вимоги щодо перевезень повинні додаватись до цього документа.

Зазначений дозвіл жодним чином не впливає на відповідальність власника, перевізника, утримувача, вантажоодержувача або будь-якої іншої фізичної або юридичної особи, яка бере

участь у перевезенні.

Стаття 8

Не обмежуючи інші супроводжувальні документи, що вимагаються відповідно до інших застосовних правових норм, зазначені у статтях 4 і 6 документи повинні супроводжувати кожне перевезення, що відповідає сфері застосування цієї Директиви, включаючи випадки надання дозволу на кілька перевезень, як зазначено у статті 5.

У випадку здійснення перевезень залізницею зазначені документи повинні подаватись компетентним органам усіх зацікавлених країн.

Стаття 9

1. Протягом 15 днів після одержання вантажу радіоактивних відходів вантажоодержувач повинен направити компетентним органам його держави-члена підтвердження одержання, використовуючи зазначений у статті 20 стандартний документ.

2. Компетентні органи країни призначення повинні направити копії підтвердження іншим країнам, залученим до операції. Компетентні органи країни проходження повинні направити копію підтвердження первісному власнику.

ГЛАВА III

Імпорт і експорт у Співтоваристві

Стаття 10

1. Якщо відходи, які підпадають під сферу застосування цієї Директиви, мають надійти у Співтовариство з третьої країни, і країною призначення є держава-член, вантажоодержувач подає клопотання на одержання дозволу до компетентних органів цієї держави-члена, використовуючи зазначений у статті 20 стандартний документ. Вантажоодержувач діє як власник, а компетентні органи країни призначення діють як компетентні органи країни походження, зазначені у Главі II, відносно країни або країн транзиту.

2. Якщо відходи, які підпадають під сферу застосування цієї Директиви, мають надійти у Співтовариство з третьої країни, і країною призначення не є держава-член, держава-член, по території якої відходи вперше потраплять на територію Співтовариства, буде вважатись країною походження у здійсненні цього перевезення.

3. У випадку перевезень згідно з пунктом 1 запланований вантажоодержувач у Співтоваристві, а у випадку перевезень згідно з пунктом 2 – особа у державі-члені, по території якої відходи вперше потраплять на територію Співтовариства, відповідальна за керування перевезенням у цій державі-члені, повинні поінформувати компетентні органи з метою ініціювання відповідних процедур.

Стаття 11

Компетентні органи держав-членів не повинні давати дозвіл на перевезення:

1. або у:

(а) місце призначення на південь від 60° південної широти;

(б) Державу, що підписала Четверту Конвенцію Країн Африки, Карибського басейну і Тихоокеанського регіону і Європейського Співтовариства, яка не є членом Співтовариства, проте, беручи до уваги положення статті 14;

2. або до третьої країни, яка, на думку компетентних органів країни походження, виходячи з зазначених у статті 20 критеріїв, не має технічних, правових чи адміністративних ресурсів для безпечного поводження з радіоактивними відходами.

Стаття 12

1. Якщо радіоактивні відходи мають експортуватись зі Співтовариства до третьої країни, компетентні органи держави-члена походження звертаються до органів країни призначення з питання здійснення такого перевезення.

2. Якщо всі умови здійснення перевезення виконані, компетентні органи держави-члена походження видають дозвіл власнику радіоактивних відходів на їх перевезення та інформують органи країни призначення про таке перевезення.

3. Зазначений дозвіл жодним чином не впливає на відповідальність власника, перевізника, утримувача, вантажоодержувача або будь-якої іншої фізичної або юридичної особи, яка бере участь у перевезенні.

4. Для такого перевезення використовується стандартний документ, зазначений у статті 20.

5. Власник радіоактивних відходів повинен поінформувати компетентні органи країни походження про те, що відходи досягли місця призначення у третій країні, протягом двох тижнів з дати прибуття і повинен зазначити останній митний пункт у Співтоваристві, через який пройшло перевезення.

6. Це повідомлення підтверджується декларацією або сертифікатом одержувача радіоактивних відходів, де зазначається, що відходи досягли потрібного пункту призначення, і називається митний пункт в'їзду на територію третьої країни.

ГЛАВА IV

Операції з повторних перевезень

Стаття 13

Якщо герметизоване джерело повертається користувачем постачальнику в іншій країні, це перевезення не підпадає під сферу застосування цієї Директиви.

Однак, цей виняток не стосується герметизованих джерел, що містять ядерне паливо.

Стаття 14

Ця Директива не впливає на право держави-члена або підприємства на території держави-члена, куди відходи експортуються для переробки, повернути їх після обробки до країни походження.

Вона також не впливає на право держави-члена або підприємства на території держави-члена, куди опромінене ядерне паливо експортуються для повторної переробки, повернути до країни походження відходи та/або інші продукти операції повторної обробки.

Стаття 15

1. Якщо перевезення радіоактивних відходів не може бути здійснено, або якщо умови перевезення не відповідають положенням Глави II, компетентні органи держави-члена відправлення повинні забезпечити те, щоб власник радіоактивних відходів забрав їх назад.

2. У випадку перевезення радіоактивних відходів з третьої країни у місце призначення на території Співтовариства компетентні органи держави-члена призначення повинні забезпечити те, щоб одержувач вантажу цих відходів обговорив з власником відходів у третій країні статтю, відповідно до якої власник буде зобов'язаний забрати назад відходи у разі неможливості здійснення перевезення.

Стаття 16

Держава-член або держави-члени, які дозволили транзит при первісному перевезенні, не можуть відмовитись від надання дозволу на повторне перевезення у випадках, зазначених у:

- статті 14, якщо повторне перевезення здійснюється відносно того самого матеріалу після обробки чи повторної обробки, і якщо всі положення відповідного законодавства виконуються,
- статті 15, якщо повторне перевезення здійснюється за тих самих умов і з тими самими специфікаціями.

ГЛАВА V

Процесуальні норми

Стаття 17

Держави-члени повинні направити Комісії не пізніше 1 січня 1994 року найменування та адресу(и) компетентних органів і всю необхідну інформацію для швидкого зв'язку з цими органами, а також їх можливе неприйняття зазначеної у частині 4 статті 6 процедури автоматичного надання дозволу.

Держави-члени повинні регулярно направляти Комісії нову інформацію у разі зміни зазначених даних.

Комісія передає цю інформацію, а також зміни у ній компетентним органам у Співтоваристві.

Стаття 18

Спочатку 31 січня 1994 року, а потім кожні два роки держави-члени повинні направляти Комісії звіти про виконання цієї Директиви.

Зазначені звіти мають доповнюватись інформацією про стан справ з перевезеннями на їх

територіях.

На підставі цих звітів Комісія готує зведений звіт для Європейського парламенту, Ради і Економічного та Соціального Комітету.

Стаття 19

Комісія одержує допомогу у виконанні завдань, поставлених у статтях 18 і 20, від консультативного Комітету, що складається з представників держав-членів і очолюється представником Комісії.

Представник Комісії направляє Комітету проект заходів, що мають вживатись. Комітет надає свої висновки щодо проекту протягом часу, встановленого Головою відповідно до терміновості питання, за який, у разі потреби, проводиться голосування.

Висновки заносяться до протоколу; крім того, кожна держава-член має право вимагати, щоб її думку було внесено до протоколу.

Комісія максимально враховує висновки Комітету. Вона інформує Комітет про те, як його висновки було враховано.

Стаття 20

Визначена у статті 19 процедура застосовується, зокрема, до:

- підготовки та можливого оновлення стандартного документу для подання клопотання на одержання дозволу, як зазначено у статті 4,
- підготовки та можливого оновлення стандартного документу для надання дозволу, як зазначено у частині 1 статті 6,
- підготовки та можливого оновлення стандартного документу для підтвердження одержання, як зазначено у частині 1 статті 9,
- встановлення критеріїв для оцінки державами-членами виконання умов щодо експорту радіоактивних відходів, як зазначено у частині 2 статті 11,
- підготування зведеного звіту, зазначеного у статті 18.

ГЛАВА VI

Прикінцеві положення

Стаття 21

1. До 1 січня 1994 року у державах-членах повинні набути чинності закони, нормативні документи і адміністративні правила, необхідні для виконання цієї Директиви. Вони мають негайно поінформувати про це Комісію.

2. У разі прийняття державами-членами документів, зазначених у пункті 1, вони повинні містити посилання на цю Директиву або при офіційній публікації супроводжуватись таким посиланням. Способи посилання визначаються державами-членами.

3. Держави-члени передають Комісії основні положення національного законодавства, які вони приймають у галузі, котрої стосується ця Директива.

Стаття 22

Цю Директиву адресовано державам-членам.

Брюссель, 3 лютого 1992 року

За Раду

Голова

Joao PINHEIRO

**Директива Ради 92/75/ЄЕС
від 22 вересня 1992 року
про вказування за допомогою маркування та зазначення стандартної
інформації про товар обсягів споживання енергії та інших ресурсів по-
бутовими електроприладами**

Офіційний журнал L 297, 13/10/1992 стор. 0016 – 0019

Спеціальне видання фінською мовою....: Глава 13, Том 23, стор. 195

Спеціальне видання шведською мовою....: Глава 13, Том 23, стор. 195

ДИРЕКТИВА РАДИ 92/75/ЄЕС від 22 вересня 1992 року

про вказування за допомогою маркування та зазначення стандартної інформації
про товар обсягів споживання енергії та інших ресурсів побутовими електроприладами

РАДА ЄВРОПЕЙСЬКИХ СПІВТОВАРИСТВ,

Беручи до уваги Договір про утворення Європейського Економічного Співтовариства і, зокрема, Статтю 100а Договору,

Беручи до уваги пропозицію Комісії¹,

У співпраці з Європейським Парламентом²,

Беручи до уваги висновок Економічного і Соціального Комітету³,

Враховуючи, що необхідно поступово вживати заходів для забезпечення створення внутрішнього ринку до 31 грудня 1992 року;

Враховуючи, що деякі держави-члени вже мають свої власні добровільні схеми прикріплення ярликів та надання іншої інформації про обсяги споживання енергії побутовими електроприладами; враховуючи, що одна держава-член вже формально запропонувала ввести свою власну обов'язкову схему прикріплення ярликів, а інші держави-члени розглядають можливість такого введення; враховуючи, що існування ряду обов'язкових національних схем створить перешкоди на шляху торгівлі всередині Співтовариства;

Враховуючи, що Стаття 130r Договору вимагає економного і раціонального використання природних ресурсів; враховуючи, що раціональне використання енергії є одним із основних засобів, за допомогою яких можна досягти цієї мети і скоротити забруднення навколишнього середовища;

Враховуючи, що надання точної, суттєвої і порівнянної інформації про конкретні обсяги споживання енергії побутовими електроприладами може схилити вибір громадськості на користь тих приладів, які споживають менше енергії, спонукаючи таким чином виробників вживати заходів для скорочення енергоспоживання приладами, які вони виробляють; враховуючи, що це також непрямым чином заохочуватиме ефективне використання цих приладів; враховуючи, що за відсутності цієї інформації самого тільки функціонування ринкових сил буде недостатньо для сприяння раціональному використанню енергії у цих;

Враховуючи, що інформація відіграє ключову роль у функціонуванні ринкових сил, а отже, необхідно запровадити стандартну етикетку (ярлик) для всіх приладів одного й того ж самого типу для забезпечення потенційним покупцям додатковою стандартизованою інформацією про вартість цих приладів з точки зору використання енергії та споживання інших ресурсів і вжити заходів для забезпечення того, що потенційним покупцям, які не мають змоги побачити продемонстрований прилад, а отже й побачити етикетку, також надаватиметься ця інформація;

Враховуючи, що з цією метою рівень енергоспоживання та інша інформація стосовно кожного типу приладів повинна вимірюватись відповідно до узгоджених стандартів і методів, а застосування цих стандартів і методів повинно контролюватись на етапі продажу;

Враховуючи, що Директива 79/530/ЄЕС⁴ ставить за мету досягнення цих цілей у випадку побутових електроприладів; враховуючи, однак, що було прийнято тільки одну впроваджену Директиву щодо електричних духовок і таку етикетку запровадили небагато держав-членів; враховуючи, що тому тепер необхідно вчитися на набутому досвіді і посилити положення цієї Директиви; враховуючи, що, таким чином, Директива 79/530/ЄЕС повинна бути замінена, а Ди-

¹ ОЖ № С 235, 10. 9. 1991, стор. 5.

² ОЖ № С 125, 18. 5. 1992, стор. 172 і ОЖ № С 241, 21. 9. 1992.

³ ОЖ № С 49, 24. 2. 1992, стор. 32.

⁴ ОЖ № L 145, 13. 6. 1979, стор. 1.

ректива 79/531/СЕС¹, яка стосується вищезгаданих електричних духовок, – переглянута і згодом включена до поточної схеми;

Враховуючи, що цілком добровільна схема призведе до того, що тільки до деяких приладів прикріплятимуться етикетки чи надаватиметься стандартна інформація про товар, що загрожує тим, що це може спричинити збентеження в деяких споживачів; враховуючи, що тому поточна схема повинна гарантувати, що у випадку з усіма відповідними приладами обсяги споживання енергії вказуються шляхом прикріплення етикеток чи надання стандартних листівок з інформацією про товар;

Враховуючи, що побутові електроприлади використовують різноманітні форми енергії, найважливішими з яких є електрика та газ; враховуючи, що тому ця Директива повинна, в принципі, охоплювати прилади, які використовують будь-яку форму енергії;

Враховуючи, що Директива Ради 86/594/СЕС від 1 грудня 1986 року про шум, який створюють побутові електроприлади², передбачає, що показники шуму повинні, коли це доцільно, включатися в етикетки з інформацією про енергію; враховуючи, що тому слід передбачити включення будь-якої іншої інформації та прикріплення етикеток, які охоплюються іншими схемами Співтовариства;

Враховуючи, що потрібно включати тільки ті типи приладів, сукупне використання енергії яких є значним і які мають достатній простір для збільшення ефективності,

ПРИЙНЯЛА ТАКУ ДИРЕКТИВУ:

Стаття 1

1. Метою цієї Директиви є створення можливостей для гармонізації державних заходів щодо публікування, насамперед шляхом маркування та зазначення інформації про товар, інформації про споживання енергії та інших основних ресурсів, а також додаткової інформації стосовно певних типів побутових електроприладів, дозволяючи таким чином споживачам обирати прилади з більшим енергозбереженням. Ця Директива застосовується до наступних типів побутових електроприладів, навіть якщо вони продаються для непобутових потреб:

- холодильників, морозильних камер, а також їхніх комбінацій,
- пральних і сушильних машин, а також їхніх комбінацій,
- посудомийних машин,
- духовок,
- водонагрівачів та пристроїв для зберігання гарячої води,
- освітлювальних приладів,
- кондиціонерів повітря.

2. Інші типи побутових приладів можуть бути також внесені у перелік цієї Статті відповідно до Статті 9 (b).

3. Ця Директива не застосовується до таблиць з технічними даними або їхніх відповідників, які прикріплюються до побутових приладів в цілях безпеки користування.

4. Для цілей цієї Директиви:

- “торговець” означає роздрібного торговця чи іншу особу, яка продає, здає в прокат, пропонує до продажу в розстрочку чи демонструє побутові електроприлади кінцевим споживачам,
- “постачальник” означає виробника чи його уповноваженого представника в Співтоваристві або особу, яка виставляє товар на ринку Співтовариства,
- “інформаційний листок” означає стандартну інформаційну таблицю, що стосується відповідного приладу,
- “інші основні ресурси” означає воду, хімікати чи будь-яку іншу речовину, яку споживає прилад за умови нормального використання,
- “додаткова інформація” означає іншу інформацію щодо функціонування приладу, яка стосується обсягів використання ним енергії та інших основних ресурсів або є корисною при їхньому обчисленні.

5. Не передбачається зобов’язання прикріпляти етикетки чи надавати інформаційні листівки стосовно моделей приладів, виробництво яких було припинено до набуття чинності відповідною впровадженою Директивою, чи у випадку приладів, які вже були в користуванні.

¹ ОЖ № L 145, 13. 6. 1979, стор. 7.

² ОЖ № L 344, 6. 12. 1986, стор. 24.

Стаття 2

1. Інформація щодо споживання електроенергії, інших форм енергії чи інших основних ресурсів та додаткова інформація можуть доводитись до відома споживачів шляхом надання листівки чи етикетки, що стосуються побутових електроприладів, які пропонуються до продажу, прокату, продажу у розстрочку чи для демонстрації кінцевим споживачам.

2. Деталі, що стосуються листівки чи етикетки, визначаються директивами які приймаються на виконання цієї Директиви відповідно до Статті 9 щодо кожного типу приладу.

3. Визначається технічна документація, яка повинна бути достатньою для забезпечення можливості оцінки точності інформації, яка міститься на ярлику чи листівці. Вона включає:

- загальний опис товару,
- результати проведених конструкторських розрахунків, якщо вони мають значення,
- протоколи про випробовування, якщо такі існують, включаючи ті, які проводились відповідними зареєстрованими організаціями, як це визначено в законодавстві Співтовариства,
- якщо показники отримані з даних про подібні моделі, таку саму інформацію про ці моделі.

4. Постачальник встановлює технічну документацію, описану в пункті 3. З цією метою він може використовувати інформацію, яка вже є обов'язковою на підставі відповідного законодавства Співтовариства. Постачальник надає цю документацію для цілей перевірки на період, який закінчується через п'ять років з часу виготовлення останнього товару.

Стаття 3

1. Всі постачальники, які виставляють на ринку побутові електроприлади, визначені у впроваджених директивах, додають етикетку відповідно до цієї Директиви.

Використовувані етикетки повинні у всіх відношеннях відповідати вимогам цієї Директиви і впроваджених директив.

2. Окрім етикеток, постачальники надають листівку з інформацією про товар. Ця листівка повинна міститися в усіх проспектах щодо даного товару. Якщо постачальник не надає проспектів, він повинен надавати листівки з іншою літературою, яка додається до приладу. Використовувані листівки повинні у всіх відношеннях відповідати вимогам цієї Директиви і впроваджених директив.

3. Постачальники несуть відповідальність за точність етикеток та листівок, які вони надають.

4. Постачальник вважається таким, що дав свою згоду на публікацію інформації, яка представлена на етикетці чи листівці.

Стаття 4

Щодо прикріплення етикеток та надання інформації про товар застосовуються наступні положення:

(а) під час демонстрації приладу, який вказано у запроваджуючій директиві, торговці прикріплюють відповідну етикетку на місце, яке добре видно і яке визначено у відповідній запроваджуючій директиві, а також відповідною мовою;

(б) постачальник надає торговцям, згаданим в пункті (а), необхідні етикетки безкоштовно. Постачальники можуть обирати свою власну систему доставки етикеток. Однак, якщо торговець надсилає прохання про надання йому етикеток, постачальник повинен забезпечити невідкладну доставку етикеток, про які йдеться в проханні.

Стаття 5

У разі, якщо відповідні прилади пропонуються на продаж, у прокат або на продаж у розстрочку за поштовим замовленням, за каталогом чи в інший спосіб, який передбачає, що потенційний клієнт не має змоги побачити продемонстрований прилад, у запроваджуючих директивах передбачається, що потенційні клієнти гарантовано забезпечуються основною інформацією, яка вказується на етикетці, до того, як вони куплять прилад.

Стаття 6

Впроваджуючими директивами передбачається включення у етикетку чи листівку інформації про шум, якщо така інформація надається згідно з Директивою 86/594/СЕС, та іншої інформації публічного характеру, що стосується відповідного приладу, яка передбачається відповідно до іншого законодавства Співтовариства.

Стаття 7

Держави-члени вживають всіх необхідних заходів для забезпечення того, що:

(а) всі постачальники та торговці, засновані на їхній території виконують свої зобов'язання за цією Директивою;

(б) якщо це схильне вводити в оману чи заплутувати, демонстрація інших етикеток, марок, знаків чи написів, пов'язаних із споживанням енергії, які не відповідають вимогам цієї Директиви та відповідних впроваджуючих директив, забороняється. Ця заборона не застосовується до схем прикріплення етикеток з інформацією про вплив на довкілля, які діють у Співтоваристві та в державах-членах;

(с) запровадження системи етикеток та листівок стосовно споживання енергії супроводжується освітніми та агітаційними інформаційними кампаніями, спрямованими на заохочення більш відповідального використання енергії приватними споживачами.

Стаття 8

1. Якщо вимоги положень цієї Директиви та впроваджуючих директив задовольняються, держави-члени не забороняють і не обмежують представлення на ринку побутових електроприладів, які охоплюються впроваджуючою директивою.

2. Якщо вони не мають доказів про протилежне, держави-члени вважають етикетки та листівки такими, що відповідають вимогам цієї Директиви та впроваджуючих директив. Вони можуть вимагати, щоб постачальники надавали докази, як зазначено у Статті 2 (3), стосовно точності інформації, яка вказується на їхніх етикетках чи листівках, якщо в них є підстави вважати, що така інформація є неправильною.

Стаття 9

Заходи, що стосуються створення та функціонування цієї схеми приймаються та адаптуються до технічного прогресу відповідно до процедури, встановленої у Статті 10. До цих заходів входять:

(а) впроваджуючі директиви;

(б) включення інших побутових електроприладів у список, який міститься в Статті 1 (1), якщо це, імовірно, сприятиме забезпеченню економії енергії.

Стаття 10

Комісії надає допомогу комітет, що складається з представників держав-членів та очолюється представником Комісії.

Представник Комісії подає комітетові проект заходів, які потрібно прийняти. Комітет надає свій висновок щодо проекту протягом періоду, який його голова може встановити відповідно до терміновості справи. Висновок приймається більшістю, як визначено у Статті 148 (2) Договору про утворення СЕС, у разі рішень, які Рада повинна приймати стосовно пропозиції, що надходить від Комісії. Голоси представників держав-членів в комітеті зважуються у спосіб, викладений у цій Статті. Голова комітету не голосує.

Комісія приймає заходи, якщо вони не суперечать висновку комітету.

Якщо передбачені заходи суперечать висновку комітету або якщо ніякого висновку не було прийнято, Комісія невідкладно подає Раді пропозицію щодо заходів, які потрібно прийняти. Рада приймає рішення кваліфікованою більшістю.

Якщо після закінчення тримісячного періоду з дня передачі пропозиції до Ради, Рада не прийняла рішення, запропоновані заходи приймаються Комісією, окрім випадків, коли Рада проголосувала проти вищезгаданих заходів простою більшістю.

Стаття 11

Після закінчення трирічного періоду з часу застосування цієї Директиви Комісія проводить оцінку її виконання та отриманих результатів. Ця оцінка є предметом звіту, який подається до Європейського Парламенту та Ради.

Стаття 12

У впроваджуючих директивах вказується:

(а) точне визначення типу приладу, який включається;

(б) стандарти та методи вимірювання, які мають використовуватися при отриманні інформації, про яку йдеться в Статті 1 (1);

(с) деталі технічної документації, яка вимагається відповідно до Статті 2 (3);

(д) шаблон та зміст етикетки, про яку йдеться в Статті 2 і яка в міру можливості повинна мати

стандартні характеристики зовнішнього вигляду;

(е) місце, в якому етикетка прикріплюється до приладу. Коли це доцільно, директивами може передбачатися, що етикетка має бути прикріплена до упаковки чи надрукована на ній;

(ф) зміст і, коли це необхідно, формат та інші деталі, які стосуються листівки чи іншої інформації, визначеної в Статті 3 (2). Інформація на етикетці також має включатися в листівку;

(г) інформація, яку потрібно надати у разі пропозицій про продаж, які охоплюються Статтею 5, а також спосіб її надання.

Стаття 13

Директива 79/530/ЄЕС цим скасовується з 1 січня 1994 року.

Директива 79/531/ЄЕС розглядається як така, що запроваджує цю Директиву для духовок; однак держави-члени можуть утриматися від її обов'язкового введення до дати, визначеної у переглянутій директиві про імплементацію стосовно духовок, прийнятій відповідно до процедури, визначеної у Статті 10.

Стаття 14

1. Держави-члени приймають положення, необхідні для виконання цієї Директиви, до 1 липня 1993 року. Вони негайно повідомляють Комісію про ці заходи.

Ці положення набувають чинності не пізніше 1 січня 1994 року.

2. При прийнятті державами-членами таких заходів, відповідні положення повинні містити посилання на цю Директиву чи супроводжуватися таким посиланням під час їхньої офіційної публікації. Способи такого посилання встановлюються державами-членами.

3. Держави-члени передають Комісії тексти основних положень національного законодавства, які вони прийняли у сфері, що регулюється цією Директивою.

Стаття 15

Цю Директиву адресовано всім державам-членам.

Вчинено в Брюсселі 22 вересня 1992 року.

За Раду

Президент

Р. Нідхем

Кінець документа

**ДИРЕКТИВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ І РАДИ
від 20 грудня 1994 року
стосовно контролю викидів летючих органічних сполук (ЛОС),
що виникають зі сховищ нафти та при її транспортуванні
з терміналів до сервісних станцій
(94/63/ЄС)**

Офіційний вісник L 365, 31.12.1994, стор. 0024-0033,

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПАРЛАМЕНТ І РАДА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ,

Беручи до уваги Договір про заснування Європейського Співтовариства та, зокрема, його статтю 100а,

Беручи до уваги Пропозицію Комісії⁽¹⁾,

Беручи до уваги Висновки Економічно-соціального комітету⁽²⁾,

Діючи відповідно до процедури, про яку йдеться у статті 189b Договору⁽³⁾,

Оскільки успішні програми дій Європейських Співтовариств щодо захисту довкілля⁽⁴⁾ підкреслюють важливість запобігання та зниження атмосферних викидів;

Оскільки викиди летючих органічних сполук (ЛОС) від нафти та розчинів у Співтоваристві можуть бути на рівні 10 мільйонів тон на рік, якщо не буде вжито контролюючих заходів; оскільки їхні високі концентрації можуть завдавати шкоди здоров'ю людини, руйнувати рослини та матеріали; оскільки деякі з ЛОС викидів від нафти відносяться до класу токсичних, канцерогенних або тератогенних;

Оскільки 2 квітня 1992 року Співтовариство підписало Протокол до Конвенції 1979 року щодо атмосферного забруднення великого транскордонного радіусу дії стосовно контролю викидів летючих органічних сполук (ЛОС) або їх транскордонних течій, який забезпечує значне зменшення ЛОС викидів;

Оскільки значний крок у стратегії для всебічного зменшення ЛОС викидів у Співтоваристві був здійснений Директивою Ради 91/441/ЄЕС від 26 липня 1991 року, що вносить зміни до Директиви 70/220/ЄЕС щодо наближення законодавств держав-членів щодо заходів, яких необхідно вжити, проти атмосферного забруднення викидами від автотранспорту⁽⁵⁾, яка спрямована на зменшення на 80-90% протягом 10-15 років ЛОС викидів від вихлопних газів та випарних викидів від автотранспорту, що складають близько 40% створених людиною викидів ЛОС в атмосферу; оскільки під час прийняття тієї Директиви від Комісії вимагалось надати пропозицію для Директиви щодо заходів для зменшення випарних збитків на кожному етапі у процесі зберігання та транспортування моторних палив;

Оскільки викиди ЛОС із систем зберігання та транспортування нафти складають близько 500 000 тон на рік або близько 5% усіх викидів ЛОС, створених людиною, у Співтоваристві; оскільки ці викиди є значним внеском до атмосферного забруднення, зокрема у міських зонах;

Оскільки перспективні технології можуть забезпечити значне зменшення випарних збитків у системі транспорту нафти, як мінімум через перетворення тих випарів;

Оскільки на підставі міжнародної стандартизації та безпеки при завантаженні суден (кораблів), повинні бути розроблені стандарти на рівні Міжнародної Морської Організації для контролю за випарами, а також системи утилізації для застосування їх як на вантажному устаткуванні так і на судах; оскільки Співтовариство повинне, внаслідок цього, докладати зусиль щоб забезпечити введення всіх необхідних положень до Міжнародної Конвенції про запобігання забрудненню з суден (МАРПОЛ) протягом чинного перегляду МАРПОЛу, що буде здійснюватися у 1996 році; оскільки, якщо Конвенцію не буде переглянуто, Співтовариство, після обговорення з головними торговельними партнерами, запропонує відповідні заходи для застосування на судах та портовому устаткуванні, що обслуговує судна;

1 ОВ № С 227, 3.9.1992, С. 3 та ОВ № С 270, 6.10.1993, С. 12.

2 ОВ № С 73, 15.3.1993, С. 6.

3 Висновок Європейського Парламенту від 24 червня 1994 року (ОВ № С 194, 19.7.1993, С. 325), Спільна позиція Ради від 4 жовтня 1993 року (ще не опубліковано в ОВ) та Рішення Європейського Парламенту від 9 березня 1994 року (ОВ № С 91, 28.3.1994, С. 82), Підтверджено 2 грудня 1994 (ОВ № С 342, 20.12.1993, С.15), Спільний текст Погоджувального Комітету від 8 листопада 1994 року.

4 ОВ № С 112, 20.12.1973 року, С. 1; ОВ № С 139, 13.6.1977 року; ОВ № С 46, 17.2.1983 року, С. 1 та ОВ № С 328, 7.12.1987 року, С. 1. 5 ОВ № L 242, 30.8.1991, С. 1.

Оскільки необхідні подальші дії для зменшення випарних викидів при поповненні запасів пального на сервісних станціях, які на цей час складають близько 200 000 тон на рік, таким чином контролюючи всі випарні викиди при транспортуванні нафти;

Оскільки для запобігання спотворення конкуренції, а також для забезпечення функціонування внутрішнього ринку необхідно гармонізувати певні заходи, що стосуються транспортування нафти, на основі високого ступеню захисту довкілля;

Оскільки необхідно здійснити розрахунок вигод та накладних витрат, що можуть витікати від діяльності або відсутності діяльності; оскільки, крім того, доцільно забезпечити можливість обмежень та, іноді, у певних випадках, винятків; оскільки певним державам-членам також має бути надана можливість більш тривалого періоду адаптації, щоб врахувати деякі головні екологічні заходи, яких вони, можливо, вже вжили у цій сфері, або, зокрема, накладні витрати, що потребують заходів щодо застосування цієї Директиви до їхніх мереж;

Оскільки діяльність Співтовариства повинна враховувати екологічні умови у різних регіонах Співтовариства; оскільки, у цьому зв'язку, держави-члени повинні бути спроможні виконувати або розробляти більш жорстокі заходи стосовно випарних втрат зі стаціонарних устаткувань по всій їхній території або у географічних зонах, де вони розташовані, встановивши, що такі заходи необхідні для захисту здоров'я людини або довкілля через надзвичайні умови;

Оскільки положення пункту 1 статей 3, 4 та 6 цієї Директиви застосовуються без ушкоджень для положень Директиви Ради 83/189/ЄЕС від 28 березня 1983 року, яка встановлює процедуру забезпечення інформацією у сфері технічних стандартів та регламентів;

Оскільки необхідно ввести гармонізовані специфікації на обладнання для завантаження автоцистерн низу для забезпечення можливості вільної торгівлі нафтою та обладнанням у межах Співтовариства, а також для забезпечення високого рівня безпеки; оскільки для технічного прогресу мають бути розроблені положення для стандартизації таких специфікацій та їхнього ухвалення;

Оскільки для технічного прогресу має бути створений Комітет для допомоги Комісії у застосуванні Додатків до цієї Директиви,

УХВАЛИЛИ ЦЮ ДИРЕКТИВУ:

Стаття 1 **Сфера дії**

Ця Директива застосовується до експлуатаційної діяльності, устаткування, автотранспортних засобів та суден, які використовуються для зберігання, навантаження та транспортування нафти від одного терміналу до іншого або від терміналу до сервісної станції.

Стаття 2 **Визначення для цілей цієї Директиви:**

- (a) “нафта” означає будь-який нафтопродукт, із добавками або без добавок, який має тиск випарювання 27,6 кілопаскалей, або більше, який призначається для використання як паливо для автотранспорту, за винятком зрідженого нафтового газу (LPG);
- (b) “випари” означає будь-які газоподібні сполуки, що випаровуються з нафти;
- (c) “установка для зберігання” означає будь-який стаціонарний резервуар на терміналі, що використовується для зберігання нафти;
- (d) “термінал” означає будь-які споруди, які використовуються для зберігання та навантаження нафти у автоцистерни, залізничні цистерни або судна, враховуючи всі установки для зберігання на території споруди;
- (e) “мобільна ємність” означає будь-який резервуар, що транспортується автомобільним, залізничним або водним способами, який використовується для транспортування нафти від одного терміналу до іншого або від терміналу до сервісної станції;
- (f) “сервісна станція” означає будь-яку споруду, де нафта розливається до автотранспортних паливних баків зі стаціонарного резервуара;
- (g) “існуючі нафтові установки для зберігання, вантажні установки, сервісні станції та мобільні ємності” означає такі установки, сервісні станції та мобільні ємності, які були в експлуатації до дати, визначеної статтею 10, або для яких, якщо в рамках національного законодавства вимагаються індивідуальні ліцензії на будівництво або на експлуатацію, були дозволені до дати, визначеної у статті 10;
- (h) “нові” щодо установок для зберігання нафти, навантажувальних установок, сервісних стан-

цій та мобільних ємностей, означає такі установки, сервісні станції та мобільні ємності, які не підпадають під дію пункту (g);

- (i) “пропускна спроможність” означає найбільшу загальну річну кількість нафти, відвантаженої з установки для зберігання на терміналі або з сервісної станції у мобільні ємності протягом трьох попередніх років;
- (j) “установка для повернення випарів у рідкий стан” означає обладнання для відтворення нафти з випарів, включаючи будь-які буферні резервуарні системи на терміналі⁽¹⁾;
- (k) “судно” означає судно, що плаває у внутрішніх водах, як визначено у Главі 1 Директиви Ради 82/714/ЄС від 4 жовтня 1982 року, яка встановлює технічні вимоги для суден, що плавають у внутрішніх водах;
- (l) “цільове еталонне значення” означає головний принцип, наданий для комплексної оцінки адекватності технічних заходів, який не є обмежувачем значенням, від якого вимірюються характеристики окремих пристроїв, терміналів та сервісної станції;
- (m) “проміжне зберігання випарів” означає проміжне зберігання випарів у ємностях з фіксованою кришкою на терміналі для подальшої передачі та відтворення на іншому терміналі. Передача випарів з однієї установки для зберігання до іншої на цьому ж терміналі не вважається проміжним зберіганням пари у значенні цієї Директиви;
- (n) “вантажна установка” означає будь-яку установку на терміналі, з якої нафта може завантажуватися у мобільні ємності. Вантажні установки для автоцистерн містять одну або більше “платформ”;
- (o) “платформа” означає будь-яку конструкцію на терміналі на який нафта може завантажуватися одночасно на одну автоцистерну.

Стаття 3

Установка для зберігання на терміналі

1. Установки для зберігання можуть проектуватися та експлуатуватися відповідно до технічних положень Додатку 1.

Ці положення призначені для зменшення загальних річних втрат нафти, що утворюються в результаті завантаження та зберігання на кожній установці терміналу, та складають менше 0,01 цільового еталонного значення ваги до ваги (в/в) у відсотках від пропускної спроможності.

Держави-члени можуть виконувати або вимагати більш “суворих” заходів на їхній території або в географічній зоні, де встановлено, що такі заходи необхідні для захисту здоров'я людини або екологічна ситуація потребує спеціальних умов.

Держави-члени можуть вжити інших технічних заходів для зменшення втрат нафти ніж ті, що викладені у Додатку 1, якщо такі альтернативні заходи демонструють, щонайменш, подібну ефективність.

Держави-члени інформують інші держави-члени та Комісію про будь-які існуючі заходи або про будь-які спеціальні заходи, про які йдеться у цій частині, яких вони мають намір вжити, а також про підстави для їх вжиття.

2. Положення частини 1 застосовуються:

- (a) з дати, про яку йдеться у статті 10, для нових установок;
- (b) протягом трьох років з дати, про яку йдеться у статті 10, для існуючих установок, якщо пропускна спроможність завантаження на терміналі більше, ніж 50000 тон/рік;
- (c) протягом шести років з дати, про яку йдеться у статті 10, для існуючих установок, якщо пропускна спроможність завантаження на терміналі більше, ніж 25000 тон/рік;
- (d) протягом дев'яти років з дати, про яку йдеться у статті 10, для всіх інших існуючих установок для зберігання на терміналі.

Стаття 4

Завантаження та розвантаження мобільних ємностей на терміналах

1. Завантажувальне та розвантажувальне обладнання проектується та експлуатується відповідно до технічних положень Додатку II.

Ці положення призначені для зменшення загальних річних втрат нафти, що утворюються

¹ ОВ № L109, 26.4.1983 року, С. 8. Директива з останніми змінами, внесеними Рішенням Комісії 92/400/ЄС (ОВ № L 221, 6.8.1992 року, С. 55).

в результаті завантаження та розвантаження мобільних ємностей на терміналах та складають менше 0,05 цільового еталонного значення ваги до ваги (в/в) у відсотках від пропускної спроможності.

Держави-члени можуть застосовувати або вимагати більш суворих заходів на своїй території або в географічній зоні, де встановлено, що такі заходи необхідні для захисту здоров'я людей або екологічна ситуація потребує спеціальних умов.

Держави-члени можуть вжити інших технічних заходів для зменшення втрат нафти ніж ті, що викладені у Додатку II, якщо такі альтернативні заходи демонструють, щонайменше, подібну ефективність.

Держави-члени інформують інші держави-члени та Комісію про будь-які існуючі заходи або про будь-які спеціальні заходи, про які йдеться у цьому пункті, які вони мають намір вжити, а також про підстави для їх застосування. Комісія засвідчує відповідність цих заходів положенням Угоди, а також положенням цього пункту.

Усі термінали із завантажувальними пристроями для автоцистерн повинні бути обладнані, щонайменше, однією платформою, яка відповідає специфікаціям обладнання для завантаження знизу, що викладені у Додатку II. Ці специфікації переглядаються з регулярним інтервалом та, при необхідності, переробляються відповідно до процедури, встановленої у статті 8.

2. Положення частини 1 застосовуються:

(а) з дати, про яку йдеться у статті 10, для нових терміналів для завантаження автоцистерн, залізничних цистерн та/або суден;

(б) протягом трьох років з дати, про яку йдеться у статті 10, для існуючих терміналів для завантаження автоцистерн, залізничних цистерн та/або суден, якщо пропускна спроможність більше 150000 тон/рік;

(с) протягом шести років з дати, про яку йдеться у статті 10, для існуючих терміналів для завантаження автоцистерн та залізничних цистерн, якщо пропускна спроможність більше 25000 тон/рік;

(д) протягом дев'яти років з дати, про яку йдеться у статті 10, для всіх інших існуючих вантажних установок на терміналах для завантаження автоцистерн та залізничних цистерн.

3. Через дев'ять років після дати, про яку йдеться у статті 10, вимоги щодо застосування обладнання для завантаження знизу, викладене у Додатку II, застосовується до всіх вантажних платформ для автоцистерн на всіх терміналах крім винятків, що викладені у частині 4.

4. Шляхом часткового скасування частин 1 та 3 не застосовуються:

(а) до існуючих терміналів з пропускною спроможністю менше, ніж 10000 тон/рік, а також

(б) до нових терміналів з пропускною спроможністю менше, ніж 5000 тон/рік, які розташовані на невеликих віддалених островах.

Держави-члени інформують Комісію про термінали, яких стосуються такі скасування, у звітах, про які йдеться у статті 9.

5. Королівство Іспанія може надавати такі скасування терміном на один рік з обмеженого періоду, який встановлено у пункті 2 (б).

Стаття 5

Мобільні ємності

1. Мобільні ємності проектується та експлуатуються відповідно до таких вимог:

(а) мобільні ємності проектується та експлуатуються таким чином, щоб залишкові випари залишалися в ємності після розвантаження нафти;

(б) мобільні ємності, у яких постачається нафта на сервісні станції та термінали, мають проектуватися та експлуатуватися таким чином, щоб приймати та утримувати повернені випари з установок для зберігання на сервісних станціях або терміналах. Для залізничних цистерн вимагається, щоб вони постачали лише нафту на сервісні станції або термінали, де використовується проміжне зберігання випарів;

(с) винятково для реалізації через запобіжні клапани, випари, вказані вище у пунктах (а) та (б), утримуються в мобільних ємностях до перевантаження на терміналі.

Якщо після розвантаження нафти мобільна ємність використовується для інших продуктів, ніж нафта, у випадку якщо перетворення випарів або проміжне зберігання випарів неможливе, може дозволятися вентиляція у географічній зоні, де викиди не зможуть спричинити значних екологічних проблем та шкоди здоров'ю;

(д) компетентні органи держав-членів повинні гарантувати, що автоцистерни регулярно вип-

робуються на щільність пари, а також що клапани вакууму/тиску на всіх мобільних ємностях періодично перевіряються на безперебійне функціонування.

2. Положення частини 1 застосовуються:

- (а) з дати, про яку йдеться у статті 10, для нових автоцистерн, залізничних цистерн та суден;
- (б) протягом трьох років з дати, про яку йдеться у статті 10, для існуючих залізничних цистерн та суден, якщо вони завантажуються на термінали, до якого застосовуються положення статті 4⁽¹⁾;
- (с) для існуючих автоцистерн, якщо вони модифіковані для завантаження знизу відповідно до специфікацій, викладених у Додатку IV.

3. Шляхом часткового скасування положень частини 1, пунктів (а), (б) і (с) не застосовуються до втрат випарів, що трапляються, при здійсненні вимірів з використанням вимірювального стержня на:

- (а) існуючих мобільних ємностей; та
- (б) нових мобільних ємностях, що введені в експлуатацію протягом чотирьох років із дати, встановленої статтею 10.

Стаття 6

Завантаження установок для зберігання на сервісних станціях

1. Обладнання для завантаження та зберігання проектується та експлуатується відповідно до технічних положень Додатку III.

Ці положення призначені для зменшення загальних річних втрат нафти, що виникають при завантаженні установок для зберігання на сервісних станціях та складають менш 0,01 цільового еталонного значення в/в у відсотках від пропускної спроможності.

Держави-члени можуть застосовувати або вимагати більш суворих заходів на їх території або у географічній зоні, де встановлено, що такі заходи необхідні для захисту здоров'я людей або екологічна ситуація потребує спеціальних умов.

Держави-члени можуть вжити інших технічних заходів для зменшення нафтових втрат, ніж ті, що встановлені у Додатку III, якщо такі альтернативні заходи продемонструють, щонайменше, таку ж ефективність.

Держави-члени інформують інші держави-члени та Комісію про будь-які існуючі заходи або про будь-які спеціальні заходи, про які йдеться в цьому пункті, які вони мають намір вжити, а також про підстави для їхнього вживання.

2. Положення частини 1 застосовуються:

- (а) з дати, про яку йдеться у статті 10, для нових сервісних станцій;
- (б) протягом трьох років з дати, про яку йдеться у статті 10:
 - для існуючих сервісних станцій з пропускною спроможністю більше, ніж 1000 куб.м/рік;
 - для існуючих сервісних станцій, відповідно до їхньої пропускної спроможності, які розташовані під житловими кварталами або робочими зонами;
- (с) протягом шести років з дати, про яку йдеться у статті 10, для існуючих сервісних станцій з пропускною спроможністю більше, ніж 500 куб.м/рік.
- (д) протягом дев'яти років з дати, про яку йдеться у статті 10, для всіх інших існуючих сервісних станцій.

3. Шляхом часткового скасування частини 1 і 2 не застосовуються до сервісних станцій з пропускною спроможністю менше, ніж 100 куб.м/рік.

4. Для сервісних станцій з річною пропускною спроможністю менше, ніж 500 куб.м/рік держави-члени можуть дозволяти часткові скасування вимог частини 1, якщо сервісна станція розташована у географічній зоні або на території, де випарні викиди не завдають шкоди довкіллю або здоров'ю людини.

Держави-члени докладно інформують Комісію у формі звітів, про які йдеться у статті 9, про зони, до яких вони застосовують такі часткові скасування, а також про всі зміни у цих сферах.

5. Королівство Нідерланди може дозволяти часткові скасування у графіку, що встановлений у частині 2, за таких умов:

- заходи, що вимагаються у цій статті, впроваджуються як частина більш масштабної існуючої національної програми для сервісних станцій, яка одночасно направлена на вирішення різних екологічних проблем, таких як забруднення води, атмосфери, землі та забруднення відходами, і впровадження яких здійснюється суворо за графіком;

- графік може відрізнятись максимально лише двома роками, усі програми мають бути виконані у межах часу, встановленого у пункті 2(d);
- Комісію інформують про рішення щодо відхилення від графіку, встановленого частиною 2, включаючи повну інформацію про масштаб та кінцевий строк часткового скасування.

6. Королівство Іспанія та Португальська Республіка можуть дозволяти часткове скасування терміном на один рік строків, встановлених у пункті 2 (b).

Стаття 7

Зміни та доповнення до Додатків

За винятком обмежених значень, про які йдеться у Додатку II, частина 2, зміни та доповнення, необхідні при ухваленні Додатків до цієї Директиви для технічного прогресу, приймаються відповідно до процедури, викладеної у статті 8.

Стаття 8

Комітет

1. Комісії надає допомогу Комітет, що складається з представників держав-членів та очолюється представником Комісії.

2. Представник Комісії подає комітетові проект заходів, що мають вживатися. Комітет надає свій висновок щодо проекту в межах часу, встановленого головою відповідно до терміновості справи. Висновок надається більшістю, як встановлено у статті 148 (2) Угоди, у випадку рішень, які вимагаються від Ради для прийняття за пропозицією Комісії. Голоси представників держав-членів у комітеті підраховуються у спосіб, встановлений у цій статті. Голова не голосує.

3. Комісія вживає розглянутих заходів, якщо вони відповідають висновку комітету.

Якщо розглянуті заходи не відповідають висновку комітету або якщо висновок не надано, Комісія невідкладно подає до Ради пропозицію щодо заходів, що мають вживатися. Рада ухвалює їх кваліфікованою більшістю.

4. Якщо, по закінченню трьох місяців з дати їхнього направлення, Рада не ухвалила їх, запропоновані заходи приймаються Комісією.

Стаття 9

Моніторинг та звітування

Звітування щодо впровадження цієї Директиви встановлюється відповідно до процедури, встановленої у статті 5 Директиви Ради 91/692/ЄЕС від 23 грудня 1991 року стосовно стандартизації та раціоналізації звітностей щодо імплементації деяких Директив з екології⁽¹⁾. Комісію запрошують супроводжувати її перший звіт, якщо це доцільно, пропозиціями щодо змін та доповнень цієї Директиви, включаючи, зокрема, поширення сфери дії контролю випарів та систем відновлювання для вантажних установок та суден.

Стаття 10

Імплементація до національного законодавства

1. Держави-члени вводять в дію закони, регламенти та адміністративні положення, необхідні для виконання цієї Директиви, до 31 грудня 1995 року. Вони надалі інформують про це Комісію.

Якщо ці заходи вжиті державами-членами, вони повинні містити посилання на цю Директиву або супроводжуватися таким посиланням у випадку офіційної публікації. Методи здійснення такого посилання встановлюються державами-членами.

2. Держави-члени направляють до Комісії тексти положень національного законодавства, які вони прийняли у сфері, що охоплює ця Директива.

Стаття 11

Прикінцеві положення

Цю Директиву адресовано державам-членам.

Вчинено у Брюсселі, 20 грудня 1994 року.

Від Європейського Парламенту

Голова

K.ХЕНШ

Від Ради

Голова

K.КІНКЕЛЬ

ДОДАТОК I

ВИМОГИ ДО УСТАНОВОК ДЛЯ ЗБЕРІГАННЯ НА ТЕРМІНАЛАХ

1. Надземна зовнішня стінка та кришка резервуарів повинні бути окрашені у колір із загальним радіальним тепловим відбиванням у 70% або більше. Ці роботи можуть бути заплановані для виконання як частина звичайних циклів технічного догляду за резервуарами протягом трьох років. Держави-члени можуть дозволити часткове виключення з цього положення, де необхідно, для захисту спеціальних ландшафтних зон, які визначені національною владою.

Це положення не застосовується до резервуарів, які з'єднані з установкою для перетворення випарів, що відповідає вимогам, встановленим у Додатку II, частина 2.

2. Резервуари із зовнішнім плаваючим дахом повинні бути обладнані первинним ущільненням, що охоплює кільцевий простір між стінкою резервуару та зовнішнім периметром плаваючого даху, та вторинним ущільненням, закріпленім над первинним. Ущільнення мають конструюватися таким чином, щоб охопити 95% загального збору випарів або більше, що порівнюється з відповідним резервуаром з фіксованим дахом, який не має контролю за збором випарів (це є резервуаром з фіксованим дахом із запобіжним клапаном вакууму/тиску).

3. Усі нові установки для зберігання на терміналах, де вимагається перетворення випарів відповідно до статті 4 Директиви (див. Додаток II), мають бути:

(а) резервуарами з фіксованим дахом, з'єднаними з установкою для перетворення випарів, що відповідають вимогам Додатку II; або (б) сконструйовані з плаваючим дахом, як зовнішнім так і внутрішнім, обладнаного первинним та вторинним ущільненнями, як вимагається у частині 2.

4. Існуючі резервуари з фіксованим дахом повинні також:

(а) бути з'єднані з установкою з перетворення випарів, відповідно до вимог Додатку II; а також

(б) мати внутрішній плаваючий дах з первинним ущільненням, що призначене для охоплення 90% загального збору випарів та більше, у порівнянні з відповідним резервуаром з фіксованим дахом без контролю за випарами.

5. Вимоги щодо контролю збору випарів, вказані у частинах 3 і 4, не застосовуються до резервуарів з фіксованим дахом на терміналах, де дозволяється проміжне зберігання випарів, відповідно до Додатку II, частина 1.

ДОДАТОК II

ВИМОГИ ДО ЗАВАНТАЖУВАЛЬНИХ ТА РОЗВАНТАЖУВАЛЬНИХ УСТАНОВОК НА ТЕРМІНАЛАХ

1. Вилучення випарів з мобільної ємності, що завантажуються, здійснюється через щільну паронепроникну систему до установки з перетворення випарів для регенерації на терміналі.

Це положення не застосовується до цистерн із верхнім завантаженням до тих пір, поки цю систему дозволено.

На терміналах, де завантажують нафту на судна, може використовуватися установка по спалюванню випарів замість установки з перетворення випарів, якщо друга не небезпечна або технічно неможлива через обсяги перетворених випарів. Вимоги щодо атмосферних викидів від установки з перетворення випарів також застосовуються до установки зі спалювання випарів.

На терміналах з пропускною спроможністю менше, ніж 25000 тон/рік, проміжні сховища випарів можуть замінюватися установками з перетворення випарів безпосередньо на терміналі.

2. Середня концентрація парів на виході з установки по перетворенню випарів, яка необхідна для розрідження протягом процесу, не повинна перевищувати 35 г/звичайний куб. м (Зкм) у будь-яку годину. Для установок з перетворення випарів, що введені в експлуатацію до 1 січня 1993 року, Сполучене Королівство може дозволити часткове виключення для обмеженого значення 35 г/Зкм у будь-яку годину, встановлену в цьому Додатку, за наступних умов:

- установка відповідає обмеженому значенню 50 г/Зкм на будь-яку годину виміру відповідно до специфікації, встановлених у цьому Додатку;
- часткове скасування втрачає чинність не пізніше, як за дев'ять років з дати, про яку йдеться у статті 10 Директиви;
- Комісію повідомляють про кожну установку, що підпадає під це часткове скасування, включаючи інформацію про їхню пропускну спроможність та про випарні викиди з установки.

Компетентні органи держав-членів повинні забезпечувати запровадження вимірів, методів аналізу та їхньої частоти.

Виміри повинні проводитися протягом повного робочого дня (мінімум сім годин) при звичайній пропускній спроможності.

Виміри можуть бути безперервними або періодичними. Якщо застосовуються періодичні виміри, необхідно здійснювати щонайменше чотири виміри на годину.

Загальна вимірювальна помилка для обладнання, що використовується, калібрації газу та процедури не повинна перевищувати 10% вимірюваного значення.

Обладнання, що використовується, має бути спроможним виконувати вимірні зосередження, щонайменше, 3 г/Зкм.

Точність повинна складати, щонайменш, 96% вимірюваного значення.

3. Компетентні органи держав-членів повинні забезпечити, щоб з'єднувальні лінії та трубопровідне устаткування регулярно перевірялися на витік.

4. Компетентні органи держав-членів повинні забезпечити, щоб вантажні операції зупинялися на платформі у випадку витіку випарів. Для зупинення цих операцій на платформі має встановлюватися відповідне обладнання.

5. Якщо дозволяється верхнє завантаження мобільних ємностей, вивід вантажного рукава має залишатися біля дна мобільної ємності для уникнення переповнення.

ДОДАТОК III

ВИМОГИ ДО ВАНТАЖНИХ ТА ЗБЕРІГАЮЧИХ УСТАНОВОК НА СЕРВІСНИХ СТАНЦІЯХ ТА ТЕРМІНАЛАХ, ДЕ ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ ПРОМІЖНЕ ЗБЕРІГАННЯ ВИПАРІВ

Випари, що утворюються при постачанні нафти у зберігаючі установки на сервісних станціях та в ємності з фіксованим дахом, які використовуються для проміжного зберігання випарів, повинні повертатися через щільну паронепроникну систему до мобільної ємності, що постачає нафту.

ДОДАТОК IV

СПЕЦИФІКАЦІЇ ДО ЗАВАНТАЖЕННЯ ЗНИЗУ, ЗБОРУ ВИПАРІВ ТА ЗАХИСТ ВІД ПЕРЕПОВНЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ АВТОЦИСТЕРН

1. З'єднання

1.1. З'єднувальний вузол для рідких речовин на завантажувальному рукаві має бути гніздовою муфтою з внутрішньою різьбою, яка зчіплюється з 4-дюймовим (101,6 мм) входним (опорним) адаптером, який розміщено на автотранспортному засобі, як визначено Рекомендованою Практикою API 1004, Сьоме Видання, листопад 1988 р. Завантаження низу та перетворення випарів для автоцистерн типу MC-306 (Розділ 2.1.1.1 – Тип адаптера, що використовується для завантаження низу).

1.2. З'єднувальний вузол забору випарів на шлангу забору випарів, що знаходиться на вантажній платформі, має бути кривошипно-нарізною гніздовою муфтою, яка зчіплюється з 4-дюймовим (101,6 мм) кривошипно-нарізним входним адаптером, розташованим на автотранспортному засобі, як визначено Рекомендованою Практикою API 1004, Сьоме Видання, листопад 1988 р. Завантаження низу та перетворення випарів для автоцистерн типу MC-306 (Розділ 4.1.1.2 – Адаптер забору випарів).

2. Умови завантаження

2.1. Звичайна швидкість завантаження рідини повинна бути 2300 л/хвилину (максимальна 2500 л/хвилину) на вантажному рукаві.

2.2. Якщо термінал працює у піковому режимі, його системі забору випарів на вантажній платформі, включаючи установку по перетворенню випарів, дозволяється генерувати максимальний протитиск 55 мілібар з боку адаптера забору випарів на автотранспортному засобі.

2.3. Всі дозволених автотранспортні засоби із завантаженням низу мають табличку з технічними даними, де визначена максимальна кількість вантажних рукавів, які можуть працювати одночасно, забезпечуючи, що не буде жодного випару у відсіках клапанів тиску та вакууму при максимальному зворотному тиску на установці 55 мілібар, як передбачено пунктом 2.2.

3. Виявлення зв'язку земля/переповнення. Вантажна платформа повинна бути обладнана

блоком контролю виявлення переповнення, який, якщо з'єднаний з автотранспортним засобом, має забезпечувати роботу в безпечному режимі завантаження та має спеціальні сенсори, що виявляють перевищений рівень завантаження.

3.1. Автотранспортний засіб має бути з'єднаний з контрольним блоком на платформі через 10-штиревий стандартний електричний з'єднувач. Вхідний з'єднувач має бути вмонтований в автотранспортному засобі, а гніздовий (що охоплює) з'єднувальний блок (муфта) має прикріплюватися до гнучкого вивідного кінця, з'єданого з контрольним блоком, встановленим на платформі.

3.2. Детектори, що вказують вищий рівень завантаження, на автотранспортному засобі мають бути як 2-провідними терморезисторними датчиками, 2-провідними оптичними датчиками, 5-провідними оптичними датчиками, так і сумісними еквівалентами, що забезпечують безпечну роботу системи. (Примітка: терморезистори повинні мати від'ємний температурний коефіцієнт).

3.3. Контрольний блок, що розміщується на платформі, має підходити як для 2-провідних, так і для 5-провідних систем автотранспортних засобів.

3.4. Автотранспортний засіб має приєднуватися до платформи через спільний зворотний провід сенсорів, що показують переповнення, який приєднується до 10 штирю на вхідному з'єднувальному вузлі через шасі автотранспортного засобу. 10 штир на гніздовому блоці приєднується до контуру контрольного блоку, який має бути з'єднаним із заземленням платформи.

3.5. Усі дозволені автотранспортні засоби зі завантаженням знизу повинні мати табличку з технічними даними (див. п. 2.3.), яка визначає тип встановлених сенсорів, що вказують на переповнення (наприклад, 2-провідний чи 5-провідний).

4. Розташування з'єднань

4.1. Конструкція пристроїв завантаження рідини та відбору випарів на вантажній платформі повинна базуватися на наступному обмуруванні транспортних з'єднань.

4.1.1. Висота центральної лінії адаптерів рідини повинна бути: максимум 1,4 метри (без вантажу); мінімум 0,5 метра (з вантажем), переважна висота складає від 0,7 до 1,0 метра.

4.1.2. Горизонтальний простір адаптерів має бути не менше 0,25 метра (переважний мінімальний простір 0,3 метра).

4.1.3. Усі адаптери рідини повинні бути розміщені переважно не перевищуючи 2,5 метрів у довжину.

4.1.4. Адаптер забору випарів повинен бути розміщений переважно праворуч від адаптерів рідини та на висоті, що не перевищує 1,5 метрів (без вантажу) та не менше 0,5 метрів (з вантажем).

4.2. З'єднувальний вузол земля/переповнення повинен бути розташований праворуч від адаптерів рідини та забору випарів на висоті не вище 1,5 метрів (без вантажу) і не менш 0,5 метра (з вантажем).

4.3. Вище вказані вузли повинні бути розташовані тільки з одного боку автотранспортного засобу.

5. Захисне блокування.

5.1. Зупинення (блокування) земля/переповнення. Вантажні роботи не повинні дозволятися до тих пір, поки не буде дозвільного сигналу від комбінованого контрольного блоку земля/переповнення.

У разі, якщо існує переповнення або втрачено заземлення автотранспортного засобу, контрольний блок на платформі починає вантажний контрольний клапан платформи.

5.2. Зупинення забору випарів. Вантажні роботи не повинні дозволятися доти, доки рукав забору випарів не буде приєднаний до автотранспортного засобу, а також якщо існує вільне проходження для переміщення випарів із автотранспортного засобу до установки системи забору випарів.

Директива Ради 96/29/Євратом

від 13 травня 1996 року

що встановлює основні стандарти безпеки для захисту здоров'я працівників та населення від небезпеки, що виникає від іонізуючої радіації

Офіційний вісник № L 159, 29/06/1996, стор. 0001-0114

РАДА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ,

Беручи до уваги Договір про заснування Європейського співтовариства з атомної енергії, а саме статті 31 та 32 договору,

Беручи до уваги пропозиції Комісії, сформульовані після отримання висновків групи осіб, призначених Науково-технічним Комітетом з числа наукових експертів держав-членів,

Беручи до уваги висновок Європейського Парламенту¹,

Беручи до уваги висновок Економічного та Соціального Комітету²,

Враховуючи, що стаття 2в договору передбачає створення єдиних основних стандартів безпеки для захисту здоров'я працівників та населення;

Враховуючи, що стаття 30 договору визначає "основні стандарти" для захисту здоров'я працівників та населення від небезпеки, що виникає від іонізуючої радіації як:

(а) максимально дозволених дози, що є відповідними адекватному рівню безпеки;

(в) максимально дозволених рівнів опромінення та забруднення;

(с) фундаментальні принципи, що регулюють медичний контроль за здоров'ям працівників;

Враховуючи, що стаття 33 договору вимагає від кожної держави-члена встановлювати відповідні положення, або шляхом законодавства, постанови або адміністративної дії, забезпечувати відповідність основним стандартам, які були встановлені, та здійснювати необхідні заходи, спрямовані на навчання, освіту та професіональне навчання;

Враховуючи, що з метою виконання таких задач Співтовариство встановило основні стандарти вперше у 1959 році відповідно до статті 218 договору за допомогою Директив від 2 лютого 1959 року, які встановлюють основні стандарти з захисту здоров'я працівників та населення від небезпеки, що виникає від іонізуючої радіації³; враховуючи, що до Директив були внесені поправки у 1962 році Директивою від 6 березня 1962 року⁴, у 1966 році – Директивою 66/45/Євратом⁵, у 1980 році Директивою 80/836 Євратом⁶, та у 1984 році Директивою 84/467/Євратом⁷;

Враховуючи, що основні стандарти Директив були доповнені Директивою Ради 84/466/Євратом від 3 вересня 1984 року, що встановлює основні заходи з радіаційного захисту осіб, які проходять медичне обстеження або лікування⁸; Рішенням Ради 87/600/Євратом від 14 грудня 1987 року про заходи Співтовариства щодо своєчасного обміну інформацією в разі радіологічної аварії⁹; Постановою Ради (Євратом) № 3954/87 від 22 грудня 1987 року, що встановлює максимально дозволених рівнів радіоактивного забруднення продуктів харчування та кормів після ядерної аварії або будь-якої іншої радіологічної аварії¹⁰; Директивою Ради 89/618/Євратом від 29 листопада 1989 року щодо інформування громадськості про застосування заходів захисту здоров'я та здійснення дій, в разі радіологічної аварії¹¹; Директивою Ради 90/641/Євратом від 4 грудня 1990 року про експлуатаційний захист зовнішніх працівників від ризику опромінення іонізуючою радіацією під час здійснення діяльності у контрольованих зонах¹²; Директивою Ради 92/3/Євратом від 3 лютого 1992 року про нагляд та контроль за перевезенням РАВ між державами-членами на територію та з території Співтовариства¹³; та Постановою Ради (Євратом) № 1493/93 від 8 червня 1993 року про

1 Офіційний журнал (далі ОЖ) № C128, 9.5., 1994 рік, стор. 209

2 ОЖ № C 108, 19.4, 1993 рік, стор. 48

3 ОЖ № 11, 20.2. 1959 рік, стор.221/59

4 ОЖ № 57. 6.7. 1962 рік, стор. 1633/62

5 ОЖ № L 83, 3.4. 1979 рік, стор. 18

6 ОЖ № L 246, 17.9. 1980 рік, стор. 1

7 ОЖ № L 265, 5. 10 1984 рік, стор. 4

8 ОЖ № L 265, 5. 10 1984 рік, стор. 1

9 ОЖ № L 371, 30. 12 1987 рік, стор. 76

10 ОЖ № L371, 30. 12. 1987 рік, стор.11. До Постанови внесено поправки Постановою (13) (Євратом) № 2218/89 (ОЖ № L 211, 22. 7ю 1989 рік, стор. 19).

11 ОЖ № L 357, 7. 12. 1989 рік, стор. 31

12 ОЖ № L 349, 13.12. 1990 рік, стор. 21. До Директиви внесено зміни актом Приєднання від 1994 року

13 ОЖ № L 35, 12. 2. 1992 рік, стор. 24

перевезення радіоактивних речовин між державами-членами¹;

Враховуючи, що розвиток наукових знань відносно радіаційного захисту, а саме як вказано у рекомендації № 60 Міжнародної комісії з радіаційної безпеки, створює відповідну основу для перегляду основних стандартів та їх формулювання у новому законодавчому інструменті;

Враховуючи, що основні стандарти є особливо важливими щодо ризиків іонізуючої радіації відносно інших Директив, що стосуються інших видів ризиків, і важливо досягти успіхів у застосуванні їх у єдиний спосіб у Співтоваристві;

Враховуючи, що бажано взяти до уваги в межах основних стандартів, діяльність або роботу, які можуть привести до значного підвищення рівня опромінення працівників та населення, і якими, з точки зору радіаційного захисту, не можна ігнорувати, в результаті впливу іонізуючої радіації від штучних радіаційних джерел або природних радіаційних джерел, а також забезпечення відповідного захисту у випадках втручання;

Враховуючи, що з метою забезпечення відповідності основним стандартам, від держав-членів вимагається подавати певну діяльність, пов'язану з небезпекою іонізуючої радіації, до системи звітності та попереднього дозволу або для заборони певної діяльності;

Враховуючи, що система радіаційного захисту діяльності має продовжувати засновуватися на принципах обґрунтування опромінення, оптимізації захисту та обмеження дози; оскільки, обмеження доз повинні бути незмінними, беручи до уваги певну ситуацію різних груп опромінених осіб, такі як працівники, стажери, студенти та населення;

Враховуючи, що експлуатаційний захист опромінених працівників, стажерів та студентів вимагає реалізації заходів на робочому місці; оскільки ці заходи повинні включати попередню оцінку такої небезпеки, класифікацію робочих місць та працівників, моніторинг зон і робочих умов та медичний контроль;

Враховуючи, що слід вимагати від держав-членів визначати діяльність, яка становить значно високі рівні опромінення для працівників або населення, в результаті впливу природних радіаційних джерел, і якими, з точки зору радіаційного захисту, не можна ігнорувати; оскільки, державам-членам слід застосувати відповідні заходи захисту відносно діяльності, яку визнано такою, що викликає занепокоєння;

Враховуючи, що експлуатаційний захист населення при нормальних обставинах вимагає встановлення державами-членами інспекційної системи для проведення перевірки радіаційного захисту населення та перевірки відповідності основним стандартам;

Враховуючи, що державам-членам слід бути підготовленими до можливості виникнення потенційних радіологічних аварій на їх території, та слід співпрацювати з іншими державами-членами та третіми державами з метою сприяння забезпеченню готовності та управління такими ситуаціями;

Враховуючи, що основні стандарти директив, до яких були внесені поправки Директивою 84/487/Євратом, повинно бути скасовано з дати, коли ця Директива набирає чинності,

УХВАЛИЛА ЦЮ ДИРЕКТИВУ:

ЗАГОЛОВОК I. ВИЗНАЧЕННЯ

Для цілі цієї Директиви наступні терміни мають таке значення:

Поглинена доза (D) – поглинена енергія на одиницю маси.

Формула

Де D – середнє значення енергії, передане іонізуючою радіацією до матеріалу об'єму елементу.

D_m – маса матеріалу у цьому об'ємі елемента.

У цій Директиві поглинена доза означає середнє значення дози, поглинене тканиною або органом. Одиниця для поглиненої дози визначається у (Gr) Грей

Прискорювач: апарат або установка у яких частки прискорюються, випромінюючи іонізуючу радіацію з енергією, що є вищою за 1 мега-електрон вольт (MeV).

Аварійне опромінення: опромінення осіб в результаті аварії. Не включає аварійне опромінення.

Активізація: процес через який стабільний нуклід трансформується в радіонуклід шляхом опромінення частками або високо енергетичними гама променями матеріалу, у якому вони містяться.

Активність (A): діяльність A, суми радіонукліду в певному енергетичному стані на даний час є коефіцієнт dN на dt , де dt – очікуване значення числа спонтанного ядерного переміщення з цього енергетичного стану під час інтервалу dt :

Формула

Одиниця активності – (Bq) Бекерель

Стажер: особа, яка проходить навчання або інструктаж на підприємстві з метою тренування певних навичок.

Призначена дозиметрична служба: орган, який відповідає за калібрування, зчитування або інтерпретування індивідуальних приборів контролю, або за вимірювання вмісту радіоактивності у тілі людини або біологічних зразків, або за оцінку доз, потужностей яких визнано компетентним органом.

Призначений лікар-терапевт: лікар-терапевт, який відповідає за медичний контроль за працівниками категорії А, як визначено статтею 21, спроможність якого діяти в цій сфері визнано компетентними органами.

Призначені служби охорони здоров'я на виробництві: орган або органи, яким може надаватися відповідальність за радіаційний захист опромінених працівників та/або медичний контроль за працівниками категорії А. Їх спроможність здійснювати діяльність у цьому відношенні визнано компетентними органами.

Штучні джерела: радіаційні джерела, які є іншими ніж джерела природної радіації.

Дозвіл: дозвіл у формі документу, що видається компетентним органом відповідно до наданої заяви, або наданого відповідно до національного законодавства на право виконувати діяльність або будь-які інші дії в рамках цієї Директиви.

(Bq) Бекерель – спеціальне найменування одиниці активності. Один Бекерель є еквівалентним одному переходу за секунду.

$$1 \text{ Bq} = 1 \text{ s}^{-1}$$

Дозволені рівні: значення, встановлені національними компетентними органами, та виражені в одиницях концентрації активності та/або загальної активності на або нижче якого радіоактивні речовини або матеріали, що містять радіоактивні речовини, виникаючих від будь-якої діяльності, до якої застосовуються вимоги звітності або отримання дозволу, можуть бути звільнені від виконання вимог цієї Директиви.

Накоплена ефективна доза: сума накопленої еквівалентної дози органу або тканини в результаті її надходження до організму, кожна множиться на відповідний коефіцієнт маси тканини (w_T). Одиниця вимірювання для накопленої ефективної дози є Зіверт.

Накоплена еквівалентна доза: інтеграл за часом (t) потужності еквівалентної дози у тканині або органі T, які будуть отримані особою в результаті надходження до організму. Період у 50 років передбачається для дорослих та до 70 років для дітей.

Одиниця вимірювання для накопленої еквівалентної дози є Зіверт.

Компетентний орган: будь-який орган, призначений державою-членом.

Контрольована зона: зона, до якої застосовуються спеціальні правила з метою захисту від іонізуючої радіації або запобігання поширення радіоактивного забруднення, та до якої доступ контролюється.

Захоронення: розміщення відходів у сховищі, або вказане місце без можливості перезахоронення. Захоронення також стосується до затвердженого безпосереднього скиду відходів у навколишнє середовище з подальшою дисперсією.

Обмеження дози: обмеження відносно очікуваних доз для осіб, які можуть бути отримані від визначеного джерела, для їх використання на стадії планування щодо радіаційного захисту, коли це пов'язано з оптимізацією.

Граничні значення дози: максимальні еталонні значення, встановлені у Заголовку IV, для доз, в результаті опромінення працівників, стажерів і студентів, і громадськості іонізуючою радіацією, що охоплюються цією Директивою, які застосовуються до суми відповідних доз, виникаючих від зовнішнього опромінення у вказаний період, та полу вікові накоплені дози (до 70 років для дітей), отриманої в результаті надходжень до організму за той же самий період.

Ефективна доза (E): сума маси еквівалентних доз у всіх тканинах та органах організму, вказаних у Додатку II, які отримані в результаті зовнішнього і внутрішнього опромінення.

Формула

Де DT – поглинена доза, усереднена для тканини або органу T , в результаті радіації R ,

wR – коефіцієнт маси радіації та

wR – коефіцієнт маси тканини для тканини або органу T .

Відповідні значення wR і wR вказані у Додатку II.

Одиниця вимірювання для накопленої ефективної дози є Зіверт.

Аварійне опромінення: опромінення осіб, які виконують необхідну негайну дію, спрямовану на надання допомоги особам, що знаходяться під загрозою, на запобігання опроміненню великої кількості людей або спасіння цінних установок або товарів, і під час такої дії одне з граничних значень індивідуальної дози, що ідентичне значенням встановленим для опромінених працівників, може бути перевищено. Аварійне опромінення застосовується лише до добровольців.

Еквівалентна доза (HT): поглинена доза у тканині або органі T масою щодо типу та характеру радіації R .

$HT, R = wR DT, R$

Де DT, R – поглинена доза, усереднена для тканини або органу T в результаті радіації R ,

wR – коефіцієнт маси радіації,

Якщо радіаційне поле складається з типів та енергій з різними значеннями wR , загальна еквівалентна доза HT буде:

Формула

Відповідні значення wR надані у Додатку II.

Одиниця вимірювання для еквівалентної дози є Зіверт.

Опромінені працівники: особи, працюючі за наймом або не за наймом, які отримали опромінення під час здійснення на підприємстві діяльності, яка охоплюється цією Директивою, і що може привести до перевищення одного з рівнів дози, які є ідентичними граничним значенням дози, що встановлені для громадськості.

Опромінення: процес опромінення іонізуючою радіацією.

Грей (Gy): спеціальне найменування одиниці поглинаючої дози. Один Грей є еквівалентом одному Джоулю на кілограм:

$1 \text{ Gy} = 1 \text{ J kg}^{-1}$

Шкода для здоров'я: оцінка ризику зниження тривання та якості життя, що виникає у населення, після опромінення іонізуючою радіацією. Це включає шкоду, що виникає від соматичних ефектів, ракових захворювань та серйозних генетичних проблем.

Надходження: діяльність радіонуклідів, що надходять до організму з зовнішнього середовища.

Втручання: діяльність особи, спрямована на запобігання або зниження рівня опромінення осіб від радіаційного впливу джерел, які не відносяться до діяльності або не контролюються, шляхом впливання на джерело, шляхів передачі і на самих осіб.

Рівень втручання: значення запобіжної еквівалентної дози, запобіжної ефективної дози або похідне значення для яких слід розглянути заходи втручання. Запобіжна доза або похідне значення відноситься тільки до шляху опромінення до якого застосовуються заходи втручання.

Іонізуюча радіація: передача енергії у формі часток або електромагнітних хвиль довжиною у 100 нанометрів або менше або частотою у 3×10^9 рази; 1015 Герц або більш потужніша генерувати іони безпосередньо або опосередковано.

Представники громадськості: населення крім опромінених працівників, стажерів та студентів під час їх робочого часу та особи під час опромінення, про які згадується у статті 6 (4) (а), (в) та (с)

Природні радіаційні джерела: джерела іонізуючої радіації, що виникають від джерел природного приземного або космічного походження.

Потенційне опромінення: опромінення, яке не очікується з певністю і ймовірністю виникнення, і яке можна попередньо оцінити.

Діяльність: діяльність особи, яка може підвищити рівень опромінення осіб від штучного джерела або від природного джерела, якщо природні радіонукліди обробляються для їх радіоактивних властивостей та властивостей ділення та відтворення, крім випадків аварійного опромінення.

Кваліфіковані експерти: особи, які мають знання та отримали необхідне навчання для про-

ведення фізичних, технічних або радіохімічних випробувань, та можуть надавати пораду для забезпечення ефективного захисту осіб та належної експлуатації устаткування, і чия здатність діяти в якості кваліфікованого експерта визнана компетентними органами. Компетентному експерту можуть доручити технічну відповідальність за завдання радіаційного захисту працівників та населення.

Радіоактивне забруднення: забруднення радіоактивними речовинами будь-якого матеріалу, поверхні або навколишнього середовища або особи. У певному випадку стосовно організму особи, таке радіоактивне забруднення включає зовнішнє забруднення шкіри та внутрішнє забруднення не зважаючи на шлях надходження.

Радіоактивна речовина: будь-яка речовина, що містить один або більше радіонуклідів, активність або концентрацію яких не можна ігнорувати, якщо це стосується радіаційної безпеки.

Радіологічна аварія: ситуація, яка потребує здійснення негайної дії для захисту працівників, представників громадськості або населення частково або в цілому.

Контрольні групи населення: група, що складається з осіб, опромінення яких джерелом є однаковим та характерним для опромінення населення, які отримали значно високу дозу опромінення від такого джерела.

Звітність: вимога надання документу до компетентного органа з метою повідомлення про намір виконувати діяльність або будь-яку іншу дію в рамках цієї Директиви.

Закрите джерело: джерело, структура якого є такою, що запобігає, при використанні у нормальних умовах, будь-якій дисперсії радіоактивних речовин у навколишнє середовище.

Зіверт: спеціальне найменування одиниці еквівалентної або ефективної дози. Один Зіверт є еквівалентом одного Джоуля на кілограм:

$$1 \text{ Sv} = 1 \text{ J kg}^{-1}$$

Джерело: апарат, радіоактивна речовина або установка, які здатні випромінювати іонізуючу радіацію або радіоактивні речовини.

Зона нагляду: зона, яка підлягає відповідному нагляду з метою захисту від іонізуючої радіації.

Підприємство: будь-яка фізична або юридична особа, яка виконує діяльність або роботу, що згадані у статті 2 цієї Директиви, та які несуть юридичну відповідальність за таку діяльність або роботу відповідно до національного законодавства.

ЗАГОЛОВOK II. СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ

Стаття 2

1. Ця Директива застосовується до всієї діяльності, яка пов'язана з ризиком іонізуючої радіації, що випромінюються штучним джерелом або природним радіаційним джерелом у випадках, якщо природні радіонукліди є або були перетворені беручи до уваги їх радіоактивні властивості та властивості ділення та відтворення, а саме:

(а) виробництво, переробка, поводження, використання, володіння, зберігання, транспортування, імпорт та експорт з Співтовариства та захоронення радіоактивних речовин;

(в) експлуатація будь-якого електричного устаткування, що випромінює іонізуючу радіацію, або яке містить компоненти, які працюють на різниці потенціалів більш ніж 5 kV;

(с) будь-яка інша діяльність, яка визначена державою-членом.

2. Відповідно до Заголовку VII Директива також застосовується до роботи, яка не регулюється параграфом 1, але включає присутність природних радіаційних джерел та приводить до значного підвищення рівня опромінення працівників або представників громадськості, і яку не можна ігнорувати з точки зору радіаційного захисту.

3. Відповідно до Заголовку IX Директива також застосовується до будь-якого втручання у випадках радіологічних аварій або у випадках тривалого опромінення, що є результатом наслідків радіологічного інциденту або минулої або давньої діяльності або роботи.

Ця Директива не застосовується до опромінення радоном у жилому приміщенні або до природного радіаційного рівня, наприклад, до радіонуклідів, що містяться у людському тілі, до космічної радіації на рівні землі або наземного опромінення радіонуклідами, які знаходяться у непорухненій земній корі.

ЗАГОЛОВOK III. ЗВІТУВАННЯ ТА ДОЗВІЛ НА ЗДІЙСНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття 3

Звітування

1. Кожна держава-член вимагає звітування про здійснену діяльності, згадану у статті 2 (1), крім випадків, передбачених цією статтею.

2. Звітування не вимагається відносно діяльності, яка пов'язана з наступним:

(а) радіоактивні речовини, якщо кількість не перевищує у підсумку пільгові значення, встановлені у колонці 2 Таблиці А Додатку I, або при виключних обставинах у окремій державі-члені, різні значення, дозволені компетентними органами, які проте відповідають основним загальним критеріям, що встановлені у Додатку I; або

(в) радіоактивні речовини, якщо концентрація активності на одиницю маси не перевищує пільгові значення, встановлені у колонці 3 таблиці А Додатку I, або при виключних обставинах у окремій державі-члені, різні значення, дозволені компетентними органами, які проте відповідають основним загальним критеріям, що встановлені у Додатку I; або

(с) апарати, які містять радіоактивні речовини, що перевищують значення кількості або концентрації, вказані у підпараграфі (а) та (б) за умовою:

(i) апарат є такого типу, який затверджено компетентними органами держави-члена; та

(ii) вони сконструйовані у формі закритого джерела; та

(iii) вони не спричиняють, при нормальних умовах експлуатації, перевищення потужності дози 1 $\mu\text{Sv h}^{-1}$ на відстані 0,1 м від будь-якої доступної поверхні апарату; та

(iv) умови для утилізації були вказані компетентними органами; або

(d) експлуатація будь-якого електричного апарату, до якого ця Директива застосовується, іншого ніж про який вказується у підпараграфі (е), за умовою:

(i) апарат є такого типу, який затверджено компетентними органами держави-члена; та

(ii) вони не спричиняють, при нормальних умовах експлуатації, перевищення потужності дози 1 $\mu\text{Sv h}^{-1}$ на відстані 0,1 м від будь-якої доступної поверхні апарату; або

(е) експлуатація будь-якої електронно-променевої трубки, призначеної для демонстрації візуальних образів, або інших електронних апаратів, працюючих на різності потенціалів і не перевищуючих 30 kV, за умовою, що така експлуатація не спричиняє, при нормальних умовах експлуатації, перевищення потужності дози 1 $\mu\text{Sv h}^{-1}$ на відстані 0,1 м від будь-якої доступної поверхні апарату; або

(f) матеріал, забруднений радіоактивною речовиною в результаті дозволених скидів, які задекларовані компетентним органом як такі, що не підлягають подальшому контролю.

Стаття 4

Дозвіл

1. Крім випадків, передбачених цією статтею, кожна держава-член вимагає попередній дозвіл для наступної діяльності:

(а) експлуатація та зняття з експлуатації будь-якої установки ядерно паливного циклу та використання та закриття уранових рудників;

(в) методичне додання радіоактивних речовин при виробництві та виготовленні медичної продукції, та імпорту або експорту таких товарів;

(с) методичне додання радіоактивних речовин при виробництві та виготовленні споживчих товарів, та імпорту або експорту таких товарів;

(d) методичне застосування радіоактивних речовин до осіб та, якщо це стосується радіаційного захисту людини, тварин для медичної або ветеринарної діагностики, лікування та дослідження;

(е) використання рентгену або радіоактивних джерел для промислової радіографії або обробки продуктів або дослідження опромінення людини для медичного лікування та використання прискорювачів, крім електронних мікроскопів;

2. Попередній дозвіл може вимагатися для діяльності іншої, ніж та, яку згадується у параграфі 1.

3. Держави-члени можуть вказати, що дозвіл не вимагається на здійснення діяльності у таких випадках:

(а) у випадках діяльності, яка описана у параграфі 1 (а), (с) та (е), діяльність не підлягає звітуванню; або

(б) у випадках, якщо граничний ризик опромінення людини не потребує розглядання окремих випадків, якщо діяльність здійснюється відповідно до умов національного законодавства.

Стаття 5

Дозвіл та допуск щодо захоронення, утилізації або повторного використання

1. Захоронення, утилізація або повторне використання радіоактивних речовин або матеріалів, що містять радіоактивні речовини, що виникають з будь-якої діяльності, яка підлягає вимогам стосовно звітності або дозволу, є предметом попереднього дозволу.

2. Однак, захоронення, утилізація або повторне використання таких речовин або матеріалів можуть бути звільненими від виконання вимог цієї Директиви за умови, що вони дотримуються рівнів доступу, встановлених компетентними органами. Ці рівні допуску мають дотримуватися основних критеріїв, наданих у Додатку I, та мають враховувати будь-яке інше технічне керівництво, надане Співтовариством.

ЗАГОЛОВOK IV. ОБГРУНТУВАННЯ, ОПТИМІЗАЦІЯ ТА ОБМЕЖЕННЯ ДОЗИ ДЛЯ ДІЯЛЬНОСТІ

ГЛАВА I. ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ

Стаття 6

1. Держави-члени забезпечують, що всі нові класи або типи діяльності, що приводить до опромінення іонізуючою радіацією, є попередньо обгрунтованими перш ніж вони були застосовані або затверджені з точки зору їх економічного, соціального або інших інтересів відносно шкоди, яку вони можуть завдати здоров'ю.

2. Існуючі класи або типи діяльності можуть бути переглянуті з метою обгрунтування кожного разу, при отриманні нових та важливих фактів про їх ефективність або наслідки.

3. Додатково кожна держава-член забезпечує наступне:

(а) в контексті оптимізації всі дози опромінення необхідно підтримувати згідно з принципом "так мало, наскільки це можна досягти практично", враховуючи економічні та соціальні фактори;

(б) без шкоди до статті 12, сума доз від всієї відповідної діяльності не повинна перевищувати граничні дози, сформульовані у цьому заголовку для опромінених працівників, стажерів та студентів, а також громадськості.

4. Принцип, викладений у параграфі 3 (а), застосовується до всіх доз опромінення іонізуючою радіацією, що виникають в результаті діяльності, згаданої у статті 2 (1). Принцип, викладений у параграфі 3 (в), не застосовується до будь-якого наступного опромінення:

(а) опромінення осіб, які свідомо та охоче надають допомогу (інше, ніж як частина їх професійної роботи) та підтримку пацієнтам, які проходять медичну діагностику або лікування;

(в) опромінення волонтерів, що беруть участь у медичних та біомедичних дослідницьких програмах.

4. Держави-члени не дозволяють спеціальне додання радіоактивних речовин при виготовленні продуктів харчування, іграшок, особистих прикрас та косметики та імпорту або експорту таких товарів.

Стаття 7

Обмеження дози

1. Обмеження дози слід використовувати, де необхідно, відносно оптимізації радіологічного захисту.

2. Керівництво, встановлене державою-членом, про відповідні процедури, які застосовується до опромінених осіб відповідно до статті 6 (4) (б) та (с), може включати обмеження дози.

ГЛАВА II. ГРАНИЧНІ ДОЗИ

Вікові обмеження для опромінених працівників

Відповідно до статті 11 (2), особам віком до 18 років не можуть доручатися будь-які роботи, які можуть спричинити опромінення таких осіб.

Стаття 9. Граничні значення дози для опромінених працівників

1. Граничне значення ефективної дози для опромінених працівників становить 100 мілізіверт (mSv) протягом п'яти років підряд, а максимальна ефективна доза становить 50 mSv на будь-який

окремий рік. Держави-члени можуть приймати рішення відносно річної кількості.

2. Не перешкоджаючи положенням параграфа 1:

(а) граничне значення еквівалентної дози для кришталика ока становить 150 mSv на рік,

(в) граничне значення еквівалентної дози для шкіри становить 500 mSv на рік.

Граничне значення застосовується до усередненої дози на будь-яку площу 1 см², не залежно від опроміненої площі.

(с) граничне значення еквівалентної дози для рук, передпліччя, ступнів та щиколоток становить 500 mSv на рік.

Стаття 10

Спеціальний захист під час вагітності та кормління дитини

1. Як тільки вагітна жінка інформує підприємство, відповідно до національного законодавства та/або національної практики, про своє становище, захист дитини, яка має народитися, є відповідним захисту, який надається для представників громадськості. Умови праці для вагітної жінки є такими, що еквівалентна доза для дитини, яка має народитися, становитиме настільки низьку, наскільки це практично можна досягти, і малоімовірно перевищуватиме 1 mSv під час періоду вагітності, що залишився.

2. Як тільки жінка, яка кормить дитину, інформує підприємство про її становище, їй не доручається виконувати роботу, пов'язану зі значним ризиком радіоактивного забруднення організму.

Стаття 11

Граничні значення доз для стажерів та студентів

1. Граничні значення доз для стажерів віком 18 років або старше і студентів віком 18 років або старше, які під час навчання мають використовувати джерела, є ідентичними граничним значенням доз, які встановлені статтею 9 для опромінених працівників.

2. Граничне значення ефективної дози для стажерів віком між 16 та 18 років та для студентів віком між 16 та 18 років, які під час навчання мають використовувати джерела, становить 6 mSv на рік.

Не перешкоджаючи цьому граничному значенню дози:

(а) граничне значення еквівалентної дози для кришталика ока становить 50 mSv на рік,

(в) граничне значення еквівалентної дози для шкіри становить 150 mSv на рік.

Граничне значення застосовується до усередненої дози на будь-яку площу 1 см², не залежно від опроміненої площі.

(с) граничне значення еквівалентної дози для рук, передпліччя, ступень та щиколоток становить 150 mSv на рік.

3. Граничні значення дози для стажерів та студентів, які не регулюються положеннями параграфів 1 і 2, є ідентичними граничним значенням дози для громадськості, вказаних у статті 13.

Стаття 12

Спеціальний дозвіл на опромінення

1. У виняткових обставинах, крім радіологічних аварій та оцінених поступово, компетентний орган може, коли спеціальний режим експлуатації цього вимагає, надати дозвіл на індивідуальне професійне опромінення деяких визначених працівників, яке перевищує граничне значення дози, вказане у статті 9, за умовою, що таке опромінення обмежено у часі та до певних робочих зон, і знаходиться в рамках максимальних рівнів опромінення, визначених для певного випадку компетентним органом. Наступні умови беруться до уваги:

(а) лише працівникам категорії А, визначених у статті 21, можуть надаватися дозволи на спеціальне опромінення,

(в) стажерам, студентам, вагітним жінкам та жінкам, які кормлять дитину, які ймовірно можуть забруднити радіацією свій організм, дозвіл на таке опромінення не надається,

(с) підприємство ретельно обґрунтовує таке опромінення попередньо та скрупульозно обговорює це питання з добровільними працівниками, їх представниками, призначеним лікарем – терапевтом, призначеними службами охорони здоров'я на підприємстві або кваліфікованим експертом,

(д) інформація про пов'язані ризики та запобіжні заходи, які застосовуються під час експлуатації, надається попередньо таким відповідним працівникам,

(е) всі дози, що стосуються такого опромінення, документуються окремо у медичному протоколі, згаданого у статті 34, та особистій картці, про яку йдеться мова у статті 28.

2. Перевищення граничних значень дози в результаті спеціально дозволеного опромінення не обов'язково створює причину для роботодавця для недопущення працівника до його звичайної роботи або переведення на інше місце без його згоди.

Стаття 13

1. Не перешкоджаючи положенням статті 14, граничні значення дози для громадськості є такими, які встановлені у параграфах 2 і 3.

2. Граничне значення ефективної дози становить 1 mSv на рік. Однак, при певних обставинах, значно вища ефективна доза може бути дозволена на один рік, за умовою, що середнє значення протягом п'яти років підряд не перевищує 1 mSv на рік.

3. Не перешкоджаючи параграфу 2:

(а) граничне значення еквівалентної дози для кришталіка ока становить 15 mSv на рік,

(в) граничне значення еквівалентної дози для шкіри становить 150 mSv на рік, усередненого на будь-яку площу шкіри 1 см², не залежно від опроміненої площі.

Стаття 14

Опромінення населення в цілому

Кожна держава-член здійснює оправдані шаги для забезпечення того, що вклад в опромінення, що виникає від діяльності, населення в цілому підтримується на такому низькому рівні, наскільки практично можливо досягти, та враховуються економічні та соціальні фактори.

Сума всіх таких вкладів оцінюється на регулярній основі.

ЗАГОЛОВOK V. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОЇ ДОЗИ

Стаття 15

Для оцінки ефективної та еквівалентної доз використовуються значення та взаємозв'язки, про які йдеться мова у цьому Заголовку. Компетентні органи можуть дозволити використання еквівалентних методів.

Стаття 16

Не перешкоджаючи положенням статті 15:

(а) для зовнішньої радіації значення та взаємозв'язки, про які йдеться мова у Додатку II, використовуються для оцінки відповідних ефективних та еквівалентних доз,

(в) для внутрішнього опромінення від радіонуклідів або від суміші радіонуклідів, значення та взаємозв'язки, про які йдеться мова у Додатках II та III, можуть використовуватися для оцінки ефективних доз.

ЗАГОЛОВOK VI. ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ПРИНЦИПИ, ЯКІ КЕРУЮТЬ ЕКСПЛУАТАЦІЙНИЙ ЗАХИСТ ОПРОМІНЕНИХ ПРАЦІВНИКІВ, СТАЖЕРІВ ТА СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття 17

Експлуатаційний захист опромінених працівників базується зокрема на наступних принципах:

(а) попередня оцінка з метою визначення характеру та величини радіологічного ризику для опромінених працівників та реалізації оптимізації радіаційного захисту під час всіх робочих умов,

(в) класифікація робочих місць на різні сфери, де необхідно, відповідно до оцінки очікуваної річної дози та ймовірності та величини потенційного опромінення,

(с) класифікація працівників на різні категорії,

(д) реалізація контрольних заходів та моніторингу відносно різних зон та робочих умов, включаючи, де необхідно, індивідуальний моніторинг,

(е) медичний контроль.

РОЗДІЛ I. ЗАХОДИ ОБМЕЖЕННЯ ОПРОМІНЕННЯ

Частина 1. Класифікація та розмежування зон

Стаття 18

Заходи на робочих місцях

1. Для цілей радіаційного захисту здійснюються заходи для всіх робочих місць, якщо існує можливість опромінення іонізуючою радіацією, що перевищує 1 mSv на рік еквівалентної дози 10 граничних значень дози для кришталика ока, шкіри та кінцівок, встановлених у статті 9 (2). Такі заходи повинні бути відповідними відносно типу установок та джерел, а також величини і характеру ризику. Об'єм запобіжних заходів та моніторингу, а також їх типів та характеру, має бути відповідним ризикам, пов'язаним з роботою, що включає опромінення іонізуючою радіацією.

2. Необхідно розрізняти між контрольованими зонами та зонами нагляду.

3. Компетентний орган створює керівництво з класифікації контрольованих зон та зон нагляду, яке є відповідним для певних обставин.

4. Підприємство тримає під наглядом робочі умови у контрольованих зонах та зонах нагляду.

Стаття 19

Вимоги до контрольованих зон:

1. Мінімальні вимоги до контрольованих зон є такими:

(а) контрольовані зони розмежовуються та доступ до них є обмеженим для осіб, які отримали відповідні інструкції, та контролюються відповідно до процедур у письмовій формі, передбачених підприємством. Якщо виникає значний ризик поширення радіоактивного забруднення, застосовуються спеціальні заходи, включаючи прохід та вихід для осіб та товарів,

(б) беручи до уваги характер та розмір радіологічних ризиків у контрольованій зоні, радіологічний нагляд за робочим середовищем організується відповідно до положень статті 24,

(с) вказуються знаки, що ідентифікують тип зони, характер джерел та їх ризик,

(д) встановлюються робочі прилади вимірювання відповідні для радіологічного ризику, пов'язаного з джерелами, та операціями, що здійснюються.

2. Реалізація таких обов'язків виконуватиметься в рамках відповідальності підприємства відповідно до консультацій, які надаються призначеними службами охорони здоров'я на підприємстві або кваліфікованими експертами.

Стаття 20

Вимоги для зон нагляду

1. Вимоги для зон нагляду є такими:

(а) як мінімум, беручи до уваги характер та розмір радіологічних ризиків у зоні нагляду, радіологічний нагляд за робочим середовищем організовується відповідно до положень статті 24,

(б) де необхідно, вказуються знаки, що ідентифікують тип зони, характер джерел та їх ризик,

(с) де необхідно, встановлюються робочі прилади вимірювання відповідні для радіологічного ризику, пов'язаного з джерелами, та операціями, що здійснюються.

2. Реалізація таких обов'язків виконуватиметься в рамках відповідальності підприємства відповідно до консультацій, які надаються призначеними службами охорони здоров'я на підприємстві або кваліфікованими експертами.

Частина 2. Класифікація опромінених працівників, стажерів та студентів

Стаття 21

Категоризація опромінених працівників

Для цілей моніторингу та контролю, встановлюються розрізнення між наступними двома категоріями опромінених працівників:

(а) Категорія А: опромінені працівники, які отримують ефективну дозу більшу, ніж 6 mSv на рік, або еквівалентну дозу більшу, ніж ? граничного значення дози для кришталика ока, шкіри та кінцівок, що встановлені у статті 9 (2),

(б) Категорія В: опромінені працівники, яких не були класифіковані як опромінені працівники категорії А.

Стаття 22

Інформація та навчання

1. Держави-члени вимагають від підприємства інформувати опромінених працівників, стажерів та студентів, які під час свого навчання використовують джерела, про наступне:

(а) ризик для здоров'я, пов'язаний з їх роботою:

- загальні процедури радіаційного захисту та запобіжні заходи, які застосовуються, а саме, ті,

що пов'язані з експлуатаційними та робочими умовами діяльності в загалі та кожної робочої станції або роботи, які можуть бути їм доручено,

- важливість дотримання технічних, медичних та адміністративних вимог,

(в) відносно жінок, необхідність своєчасного повідомляти про вагітність з точки зору ризику опромінення дитини, яка має народитися, та ризику радіоактивного забруднення немовляти в разі радіоактивного забруднення організму.

2. Держави-члени вимагають від підприємства проводити відповідне навчання у сфері радіоактивного захисту, яке надається опроміненим працівникам, стажерам та студентам.

Частина 3. Оцінка та реалізація заходів з радіаційного захисту опромінених працівників.

Стаття 23

1. Підприємство несе відповідальність за оцінку та реалізацію заходів з радіологічного захисту опромінених працівників.

2. Держави-члени вимагають від підприємства консультуватися з кваліфікованими експертами або призначеними службами охорони здоров'я на підприємстві щодо аналізу та випробування захисних засобів та приборів вимірювання, що зокрема включають:

(а) попереднє критичне вивчення планів відносно установок з точки зору радіаційного захисту,

(в) прийняття в експлуатацію нових або модифікованих джерел з точки зору радіаційного захисту,

(с) регулярна перевірка ефективності захисних засобів та техніки,

(д) регулярна калібровка приборів вимірювання та регулярна перевірка їх експлуатаційної надійності та правильності їх використання.

РОЗДІЛ II. ОЦІНКА ОПРОМІНЕННЯ

Частина 1. Моніторинг робочого місця

Стаття 24

1. Радіологічний контроль за робочим середовищем, згаданим у статтях 19 (1) (в) і 20 (1) (а), включає, де необхідно:

(а) вимірювання зовнішньої потужності дози, вказуючи характер та величину такої радіації,

(б) вимірювання концентрації активності повітря та щільності поверхні забруднюючих радіоактивних речовин, вказуючи їх характер та фізичний і хімічний стан

2. Результати таких вимірювань документуються та використовуються, якщо необхідно, для оцінки індивідуальних доз, як вказано у статті 25.

Частина 2. Індивідуальний моніторинг

Стаття 25

Моніторинг – Загальне

1. Індивідуальний моніторинг здійснюється на систематичній основі для опромінених працівників категорії А. Цей моніторинг базується на індивідуальних вимірюваннях, які встановлені призначеною дозиметричною службою. У випадках, якщо працівники категорії А можуть отримати значне внутрішнє радіаційне забруднення, слід встановлювати адекватну систему моніторингу. Компетентний орган може забезпечити загальне керівництво для визначення таких працівників.

2. Моніторинг працівників категорії В є щонайменше достатнім для доведення, що такі працівники вірно класифіковані у Категорію В. Держави-члени можуть вимагати здійснення індивідуального моніторингу, та, якщо необхідно, індивідуального вимірювання, встановленого призначеною дозиметричною службою для працівників категорії В.

3. У випадках, якщо проведення індивідуального вимірювання є неможливим або неадекватним, індивідуальний моніторинг базується на проведеній оцінці або індивідуальних вимірюваннях інших опромінених працівників або результатів контролю за робочими місцями, як передбачено статтею 24.

Частина 3. Моніторинг у разі випадкового або аварійного опромінення

Стаття 26

У разі випадкового опромінення проводиться оцінка відповідних доз та їх розповсюдження у організмі.

Стаття 27

У випадку аварійного опромінення, за обставинами, виконується індивідуальний моніторинг або оцінка індивідуальних доз.

Частина 4. Реєстрація результатів та звітність щодо результатів

Стаття 28

1. Запис, що містить результати індивідуального моніторингу, здійснюються для кожного опроміненого працівника категорії А.

2. Для цілей параграфу 1 наступне зберігається протягом строку служби, пов'язаного з опроміненням іонізуючою радіацією, працівників, та до тих пір, поки особа досягла або досягне 75 років, але у будь-якому випадку не менше, ніж 30 років з часу припинення роботи, що пов'язана з опроміненням:

(а) запис про оцінені або вимірювані опромінення, якщо таке може мати місце, індивідуальних доз відповідно до статей 12, 25, 26 і 27,

(в) у випадках опромінення, згаданого у статтях 26 і 27, звіти, що стосуються обставин та здійсненої дії,

(с) результати моніторингу робочого місця, які були використані для оцінки індивідуальних доз, де необхідно.

3. Опромінення, згадане у статтях 12, 26 і 27, реєструється окремо у документі реєстрації доз, про який йдеться мова у параграфі 1.

Стаття 29

1. Результати індивідуального моніторингу, що вимагається статтями 25, 26 і 27:

(а) надаються до компетентних органів та підприємства,

(в) надаються до зацікавлених працівників відповідно до статті 38,

(с) направляються до призначеного лікаря-терапевта або призначених служб охорони здоров'я на підприємстві для інтерпретування їх наслідків для здоров'я людини, як передбачено статтею 31.

2. Держави-члени визначають заходи відповідно яким передаються результати індивідуального моніторингу.

3. В разі аварійного або випадкового опромінення, результати індивідуального моніторингу надаються без затримки.

РОЗДІЛ III. МЕДИЧНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ОПРОМІНЕНИМИ ПРАЦІВНИКАМИ

Стаття 30

Медичний контроль за опроміненими працівниками базується на принципах, які керують питанням гігієни труда в цілому.

Частина 1. Медичний контроль за працівниками категорії А.

Стаття 31

Медичний контроль

1. Не зважаючи на повну відповідальність підприємства, медичний контроль працівників категорії А покладається на призначеного лікаря-терапевта або призначені служби охорони здоров'я на підприємстві. Такий медичний контроль повинен дозволяти встановлювати стан здоров'я працівника, який знаходиться під наглядом, щодо його відповідності для виконання доручених йому задач. З цієї метою призначений лікар-терапевт або призначені служби охорони здоров'я на підприємстві повинні мати доступ до будь-якої відповідної інформації, яка їм потрібна, включаючи умови середовища, що існують у робочих приміщеннях.

2. Медичний контроль включає:

(а) медичне обстеження до працевлаштування або присвоєння класифікації працівника категорії А.

Метою такого ретельного медичного обстеження є визначення відповідності працівника його посаді як працівника категорії А, на яку його кандидатура розглядається,

(в) періодичні огляди стану здоров'я.

Стан здоров'я кожного працівника категорії А переглядається щонайменше раз на рік з метою визначення чи залишається його стан здоров'я відповідним для виконання обов'язків. Характер таких оглядів, які можуть бути проведені стільки разів, скільки лікар-терапевт вважатиме за

необхідне, залежить від типу роботи та індивідуального стану здоров'я працівника.

3. Призначений лікар-терапевт або призначені служби охорони здоров'я на підприємстві можуть вказати про необхідність продовжити медичний нагляд після припинення роботи, до тих пір, поки вони вважають за необхідне, з метою захисту здоров'я такої особи.

Стаття 32. Медична класифікація

Наступна медична класифікація приймається відносно відповідності працівника категорії А виконувати роботу:

- (а) відповідає,
- (в) відповідає, підлягає певним умовам,
- (с) не відповідає.

Стаття 33

Жоден з працівників не може бути прийнятим або класифікованим на посаду на будь-який період в якості працівника категорії А, якщо медичні результати визнають його не відповідним обіймати таку спеціальну посаду.

Стаття 34

Медична картка

1. Медична картка відкривається для кожного працівника категорії А та ведеться протягом часу, коли він залишається працівником такої категорії. Після цього картка зберігається, до тих пір, поки особа досягла або досягне 75 років, але у будь-якому випадку не менше, ніж 30 років з часу припинення роботи, що пов'язана з опроміненням іонізуючою радіацією.

2. Медична картка включає інформацію про характер роботи, результати медичного обстеження до працевлаштування або класифікації як працівника категорії А, періодичні огляди здоров'я та записи про дози, зазначені статтею 28.

Частина 2. Спеціальний контроль опромінених працівників

Стаття 35

1. Спеціальний медичний контроль забезпечується у кожному випадку, якщо одне з граничних значень дози, що встановлено статтею 9, було перевищено.

2. Наступні умови опромінення є предметом погодження призначеним лікарем-терапевтом або призначеними службами охорони здоров'я на підприємстві.

Стаття 36

Додатково до медичного контролю опромінених працівників, передбаченого статтями 30 і 31, застосовуються запобіжні заходи щодо будь-якої наступної дії стосовно захисту здоров'я опромінених осіб, які вважаються необхідними призначеним лікарем-терапевтом або призначеними службами охорони здоров'я на підприємстві такі як, подальші обслідування, заходи дезактивації або негайне лікування.

Частина 3. Апеляції

Стаття 37

Кожна держава-член встановлює процедуру оскарження результатів та рішень, здійснених відповідно до статей 32, 33 і 35.

РОЗДІЛ IV. ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ ВІДНОСНО ЗАХИСТУ ОПРОМІНЕНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Стаття 38

1. Кожна держава-член встановлює систему або системи перевірок для провадження положень, введених у відповідність з цією Директивою та ініціювання заходів нагляду та втручання, де це необхідно.

2. Кожна держава-член вимагає, щоб працівники мали доступ, за їх запитом, до результатів їх індивідуального моніторингу, включаючи результати вимірювань, які можливо використовувалися при оцінці, або визначенні їх доз, здійснених в результаті вимірювань робочих місць.

3. Кожна держава-член здійснює необхідні заходи для визнання, якщо потрібно, здібностей:

- призначених лікарів-терапевтів,
- призначених служб охорони здоров'я на підприємстві.
- призначених дозиметричних служб,

- кваліфікованих експертів.

З цієї метою кожна держава-член забезпечує організацію навчання для кожного спеціаліста.

4. Кожна держава-член вимагає, щоб необхідні засоби для здійснення відповідного радіаційного захисту були надані у розпорядження відповідальним підрозділам. Спеціалізований підрозділ з радіаційного захисту, інший, ніж виробничо-експлуатаційні підрозділи у випадку внутрішнього підрозділу, уповноважений виконувати завдання радіаційного захисту та надавати спеціальні поради, є необхідним для установок, які компетентний орган вважає необхідними. Такий підрозділ може функціонувати для декількох установок.

5. Держава-член сприяє обміну всією відповідною інформацією між компетентними органами, або призначеними лікарями-терапевтами, призначеними службами охорони здоров'я на підприємстві, або призначеними дозиметричними службами, або кваліфікованими експертами в рамках Європейського Співтовариства про дози, які були попередньо отримані працівниками, для проведення медичного обстеження до працевлаштування або класифікації працівників категорії А, відповідно до статті 31, та для здійснення контролю щодо подальшого опромінення працівників.

РОЗДІЛ V. ЕКСПЛУАТАЦІЙНИЙ ЗАХИСТ СТАЖЕРІВ ТА СТУДЕНТІВ

Стаття 39

1. Умови опромінення та експлуатаційний захист стажерів та студентів віком 18 років або старше, згаданих у статті 11 (1), є еквівалентними тим, які встановлені для працівників категорії А або В.

2. Умови опромінення та експлуатаційний захист стажерів та студентів віком між 16 та 18 років, згаданих у статті 11 (2), є еквівалентними тим, які встановлені для опромінених працівників категорії В.

ЗАГОЛОВOK VII. ЗНАЧНЕ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ОПРОМІНЕННЯ В РЕЗУЛЬТАТІ ДІЇ ПРИРОДНИХ РАДІАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

Стаття 40

Застосування

1. Цей заголовок застосовується до діяльності, що не регулюється статтею 2 (1), в рамках якої, наявність природних радіаційних джерел приводить до значного підвищення рівня опромінення працівників або громадськості, і таким фактом не можна ігнорувати з точки зору радіаційного захисту.

2. Кожна держава-член забезпечує ідентифікацію, шляхом дослідницького пошуку або за допомогою будь-яких інших засобів, діяльності, яка може викликати занепокоєння. Це зокрема включає наступне:

(а) діяльність, де працівники і, де відповідно, громадськість та особи опромінені торонам або дочірнім радоном або гамма радіацією або будь-яким іншим опроміненням на робочих місцях, таких як карстові печери, шахти, робочі місця під землею та наземні робочі місця у ідентифікованих зонах,

(в) діяльність, що пов'язана з операціями з матеріалами, а також зберіганням матеріалів, які як правило не вважаються радіоактивними, але містять радіонукліди природного походження, що спричиняє значне підвищення рівня опромінення працівників і, де відповідно, громадськості,

(с) роботи, які приводять до виробництва шламу, як правило, не вважаються радіоактивними, але містять радіонукліди природного походження, що спричиняє значне підвищення рівня опромінення громадськості і, де відповідно, працівників,

(d) управління літаком.

3. Статті 41 і 42 застосовуються у такому обсязі, якому держави-члени задекларували, що опромінення природними радіоактивними джерелами в результаті роботи, ідентифікованої відповідно до параграфу 2 цієї статті, потребує уваги та підлягає контролю.

Стаття 41

Захист від опромінення наземними природними радіаційними джерелами.

Для кожної роботи, яка задекларована, як така, що викликає занепокоєння, держави-члени вимагають встановлення відповідних засобів для проведення моніторингу опромінення та якщо потрібно

(а) реалізацію корегуючи заходів, спрямованих на зниження рівня опромінення для всіх або частки положень Заголовку IX

(в) застосування заходів радіаційного захисту відповідно до всіх або частки положень III, IV, V, VI та VII,

Стаття 42

Захист екіпажу літака

Кожна держава-член готує заходи для підприємств, які експлуатують літаки, беручи до уваги космічне опромінення екіпажу літака, які можуть отримати опромінення більше, ніж 1 mSv на рік. Підприємства здійснюють заходи, а саме:

- оцінка опромінення екіпажу,
- врахування оціненого опромінення при плануванні робочих графіків з точки зору зниження доз для екіпажу, який отримав значне опромінення,
- інформування працівників, до яких це стосується, про ризики для здоров'я, які виникають у зв'язку з їх роботою,
- застосування статті 10 до жінок, які входять до екіпажу літака.

ЗАГОЛОВOK VIII. РЕАЛІЗАЦІЯ РАДІАЦІЙНОГО ЗАХИСТУ ДЛЯ НАСЕЛЕННЯ ПРИ НОРМАЛЬНИХ ОБСТАТВИНИХ

Стаття 43

Основні принципи

Кожна держава-член створює необхідні умови для забезпечення якомога кращого захисту для населення, засновуючись на принципах, встановлених статтею 6, та для застосування фундаментальних принципів, що керують експлуатаційний захист населення.

Стаття 44

Умови для надання дозволу на здійснення діяльності, пов'язаної з ризиком іонізуючої радіації для населення.

Експлуатаційний захист населення при нормальних обставинах від діяльності, яка підлягає попередньому дозволу, означає всі заходи та пошукові дії, спрямовані на виявлення та ліквідацію факторів, які протягом будь-якої операції, пов'язаної з опроміненням іонізуючої радіації, можуть створити ризик для населення, який не можна ігнорувати з точки зору радіаційного захисту. Такий захист включає наступні завдання:

(а) аналіз та затвердження планів для установок, що приводять до ризику опромінення, та запропонованого вибору майданчиків таких установок на території, до якої це стосується, з точки зору радіаційного захисту,

(в) прийняття в експлуатацію таких нових установок, що підлягають адекватному захисту, що забезпечується від будь-якого опромінення або радіоактивного забруднення, яке може поширитися за межі периметру, враховуючи, якщо доцільно, демографічні, метеорологічні, геологічні, гідрологічні та екологічні умови,

(с) аналіз та затвердження планів щодо скидів рідких радіоактивних відходів.

Такі завдання виконуються відповідно до правил, встановлених компетентними органами на основі ступеня ризику опромінення.

Стаття 45

Оцінка доз для населення

Компетентний орган повинен:

(а) забезпечувати, що оцінка дози, яка виникає в результаті діяльності, згаданої у статті 44, виконана настільки реалістично, наскільки це можливо, для населення в цілому та для контрольних груп населення у всіх місцях, де такі групи можуть існувати,

(в) вирішувати частоту проведення оцінки та здійснювати всі необхідні шаги для визначення контрольних груп населення, беручи до уваги ефективні шляхи переносу радіоактивних речовин,

(с) забезпечувати, беручи до уваги радіологічні ризики, що такі оцінки доз для населення включають:

- оцінку дози, отриманої в результаті зовнішньої радіації, вказуючи, де необхідно, характерні риси радіації,
- оцінку надходження радіонуклідів, вказуючи характер радіонуклідів та, де необхідно, їх фі-

зичну та хімічну структуру, та визначення активності та концентрації таких радіонуклідів, - оцінку доз, які можуть отримати контрольні групи населення, та детальне описання характеристик цих груп.

(d) вимагати введення документів, стосовно вимірювання зовнішнього опромінення, оцінок надходження радіонуклідів та радіоактивного забруднення, а також результатів такої оцінки доз, отриманих контрольними групами та населенням.

Стаття 46

Стосовно охорони здоров'я населення кожна держава-член створює систему інспектування для обов'язкового впровадження положень, введених у відповідності до цієї Директиви, та ініціювати нагляд в зоні радіаційного захисту.

Стаття 47

Обов'язки підприємств

1. Кожна держава-член вимагає від підприємства, яке відповідає за діяльність згадану у статті 2, здійснювати діяльність у відповідності з принципами охорони здоров'я в сфері радіаційного захисту та, зокрема, виконувати наступні завдання в рамках своїх установок:

(a) досягнення та підтримання оптимального рівня охорони навколишнього середовища та захисту населення,

(b) перевірка ефективності технічних засобів для охорони навколишнього середовища та захисту населення,

(c) прийняття до експлуатації, з точки зору нагляду за радіаційним захистом, устаткування та процедур для вимірювання та оцінки, за обставинами, опромінення та радіоактивного забруднення навколишнього середовища та населення,

(d) проведення регулярного калібрування приборів вимірювання та регулярної перевірки їх експлуатаційної відповідності та правильного використання.

2. Кваліфіковані експерти, за обставинами, спеціалізована станція з радіаційного захисту, що згадані у статті 38 (4), залучаються до виконання таких обов'язків.

ЗАГОЛОВОК IX. ВТРУЧАННЯ

Стаття 48

Застосування

1. Цей Заголовок застосовується до втручання у випадках виникнення радіологічних аварій або у випадках тривалого опромінення, що виникає в результаті наслідків радіологічної аварії або колишньої, або давнішої діяльності, або роботи.

2. Реалізація та ступень будь-якого втручання розглядається у відповідності до наступних принципів:

- втручання здійснюється тільки, якщо зниження шкоди, що виникає в результаті дії радіації, є достатнім для виправдання шкоди та витрат, включаючи соціальні витрати, такого втручання,
- форма, масштаб та тривалість втручання має бути оптимізованим, таким чином, що користь зменшення шкоди для здоров'я крім шкоди, що пов'язана з таким втручанням, буде максимальною.
- граничні значення дози, встановлені статтями 9 і 13, не застосовуються до втручання; однак, рівні втручання, встановлені при застосуванні статті 50 (2), становлять індикації (показники) для ситуацій, коли втручання є необхідним; більш того, у випадках довгострокового опромінення, що регулюється статтею 53, граничні значення доз, що встановлені статтею 9, мають бути відповідними для працівників, які залучені до втручань.

Частина 1. Втручання в випадках радіологічної аварії

Стаття 4

Потенціальне опромінення

Держави-члени, де відповідно, вимагають що:

- враховується можливість радіологічних аварій, що виникають в результаті діяльності, які відносяться до системи звітності або дозволу, встановленого у Заголовку III,
- оцінюється просторове та тимчасове розповсюдження радіоактивних речовин, дисперсованих у випадку можливої радіологічної аварії,
- оцінюється відповідне потенційне опромінення.

Підготовка втручання

1. Кожна держава-член забезпечує, що враховано той факт, що радіологічні аварії можуть виникнути у зв'язку з діяльністю на території або поза межами її території, та завдати шкоди.

2. Кожна держава-член забезпечує, що відповідні плани втручання, беручи до уваги загальні принципи радіаційного захисту для втручання, згаданого у статті 48 (2), та відповідні рівні втручання, встановлені компетентними органами, підготовлені на національному або місцевому рівнях, включаючи в межах установок, для боротьби з різними типами радіологічної аварії, та такі плани були випробувані у відповідних межах з регулярно періодичністю.

3. Кожна держава-член забезпечує, де необхідно, прийняття запобіжних заходів для створення та проведення відповідного навчання спеціальних груп для технічного і медичного втручання, а також для охорони здоров'я.

4. Кожна держава-член докладає зусиль для створення умов для співпраці з іншими державами-членами або не державами-членами відносно виникнення можливих радіологічних аварій на установках, розташованих на території держав, що може спричинити шкоду іншим державам-членам або не державам-членам, з метою сприяння організації радіологічного захисту у цих державах.

Стаття 51

Реалізація втручання

1. Кожна держава-член забезпечує здійснення запобіжних заходів для негайного сповіщення його компетентних органів підприємством, яке відповідає за діяльність, пов'язану з будь-якою радіологічною аварією, що виникає на її території, та вимагає застосування всіх відповідних дій, спрямованих на ліквідацію наслідків.

2. Кожна держава-член забезпечує, що в разі виникнення радіологічної аварії на її території, підприємство, що відповідає за здійснення діяльності, проводить попередню оцінку обставин та наслідків аварії, і надає допомогу у здійсненні втручання.

3. Кожна держава-член забезпечує, що передбачено запобіжні заходи, якщо ситуація цього вимагає, для здійснення втручання відносно:

- джерел – для зниження або припинення прямого випромінювання та емісії радіонуклідів,
- навколишнього середовища – для зменшення передачі радіоактивних речовин до осіб,
- осіб – для зниження рівня опромінення та організації лікування постраждалих.

4. У випадку радіологічної аварії на території або за межами території держави, кожна держава-член вимагає:

(а) організацію відповідного втручання, беручи до уваги реальні характеристики такої аварії,

(в) здійснювати оцінку та документування наслідків радіологічної аварії та ефективності втручання.

5. Кожна держава-член у випадку виникнення радіологічної аварії на установці, розміщеної на території держави, або існування ймовірності наслідків такої аварії на її території, встановлює зв'язки з метою співпраці з будь-якою державою-членом або не державою-членом, які можуть бути залучені до таких дій.

Стаття 52

Аварійне професійне опромінення

1. Кожна держава-член забезпечує запобіжні заходи для ситуацій, коли працівники або персонал втручання, які залучені у різні види втручання, можуть отримати аварійне професійне опромінення дози, що перевищує граничні значення дози для опромінених працівників. З цієї метою кожна держава-член встановлює рівні опромінення, беручи до уваги технічні зобов'язання та ризики для здоров'я. Такі рівні мають бути орієнтиром для роботи. Опромінення, вище цих спеціальних рівнів, може допускатися у виняткових ситуаціях для збереження життя людині і тільки для волонтерів, які були проінформовані про ризики, пов'язані з таким втручанням.

2. Кожна держава-член вимагає здійснення радіологічного моніторингу та медичного контролю за спеціальними аварійними командами втручання.

Частина II. Втручання у випадках тривалого опромінення

Стаття 53

Якщо держави-члени визначили ситуацію, що приводить до тривалого опромінення, в результаті наслідків радіологічної аварії або минулої діяльності, держави, якщо потрібно та в межах ризику опромінення, забезпечують:

- (а) розмежування зон, до яких це стосується,
- (в) здійснення заходів для моніторингу опромінення,
- (с) здійснення будь-якого відповідного втручання, беручи до уваги реальні характеристики ситуації,
- (d) регламентовано доступ до або використання території або будинків, розміщених у розмежованій зоні.

ЗАГОЛОВOK X. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 54

1. Ця Директива встановлює основні стандарти безпеки для захисту здоров'я працівників та населення від небезпеки, що виникає від іонізуючої радіації, з метою їх єдиної реалізації державами-членами. Якщо держава-член приймає граничні значення дози, що є суворішими, ніж ті, що встановлені цією Директивою, вони повинні повідомити Комісію та держави-члени.

Стаття 55

Реалізація

1. Держави-члени мають ввести в силу закони, постанови та адміністративні положення, які необхідні для забезпечення відповідності положенням цієї Директиви до 13 травня 2000 року. Вони повинні негайно повідомити Комісію про такі дії.

Якщо держави-члени приймають ці положення, вони повинні містити посилання на цю Директиву або, у випадку їх офіційного опублікування, посилання додаються до них. Держави-члени встановлюють спосіб, за яким здійснюється таке посилання.

2. Держави-члени передають до Комісії текст основних законів, положень або адміністративних положень, які вони приймають у сфері, що керується цією Директивою.

Стаття 56

Анулювання

Директива від 2 лютого 1959 року, Директива від 5 березня 1962, Директиви 66/45/Євратом, 70/343, Євратом, 80/836/Євратом та 84/467/Євратом анулюються з 13 травня 2000 року.

Стаття 57

Цю Директиву адресовано державам-членам.

Вчинено у Брюсселі, 13 травня 1996 року.

За Раду

Президент

С.Агнеллі

ДОДАТОК I

КРИТЕРІЇ, ЯКІ РОЗГЛЯДАЮТЬСЯ, ПРИ ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 3

1. Діяльність може бути звільнена від виконання вимоги звітування без подальшого розглядання відповідно до статті 3 (2) (а) або (в), якщо або кількість, або активність концентрації, відповідно до обставин, відповідних радіонуклідів не перевищує значень, що вказані у колонках 2 або 3 Таблиці А.

2. Основні критерії ризику для розрахунку значень Таблиці А для застосування звільнення для діяльності є такими:

(а) радіологічні ризики для осіб, спричинені звільненою діяльністю, є значно низькими, і таким чином не становлять занепокоєння для регулюючого нагляду, та

(в) колективний радіологічний вплив звільненої діяльності є значно низьким, і таким чином не становить занепокоєння для регулюючого нагляду при обставинах, що переважають, та

(с) звільнена діяльність не становить радіологічної загрози, не становить наявної ймовірності сценаріїв, що можуть привести до невиконання критеріїв, вказаних у (а) та (в).

3. Винятково, як передбачено статтею 3, окремі держави-члени можуть прийняти рішення, що діяльність може бути звільнена, де необхідно, без подальшого розглядання, відповідно до основного критерію, навіть якщо відповідні радіонукліди відхиляються від значень, вказаних у Таблиці А, за умовою, що наступні критерії виконані при всіх реально можливих обставинах:

(а) ефективна доза, яка очікується бути отриманою будь-яким представником громадськості в результаті звільнення діяльності становить у порядку 10 μSv або менше на рік,

(в) колективна ефективна доза, отримана протягом одного року при виконанні діяльності, становить не більше, ніж приблизно 2Sv або оцінка оптимізації захисту показує, що таке звільнення є оптимальним варіантом.

4. Радіонуклідам, не вказаним у таблиці А, компетентний орган надає відповідне значення для кількості та концентрації активності на масу одиниці там, де виникає така потреба. Значення, які таким чином призначені є додатковими до тих значень, що вказані в Таблиці А.

5. Значення, вказані у Таблиці А, застосовуються до всієї фактичної інвентарної кількості радіоактивних речовин, якими володіє особа або підприємство, як частина спеціальної діяльності у будь-який момент часу.

6. Нукліди з індексами “+” або “sec” в Таблиці А представляють материнські нукліди урівноважені з їх відповідними дочірніми нуклідами, як це вказано в таблиці В. У цьому випадку значення, надані в таблиці А, посилаються на виключно материнський нуклід, але вже враховуючи присутній дочірній нуклід (нукліди).

7. У всіх інших випадках сумішей, які містять більше, ніж один нуклід, вимога звітування може не застосовуватися, якщо сума співвідношення для кожного нукліду загальної кількості присутніх, поділених на значення, вказане у таблиці А, є менше ніж або рівним 1. Таке правило підрахунку також застосовується до концентрації активності, якщо різні нукліди містяться у той же самій матриці.

ДОДАТОК II

А. Визначення термінів, що використовуються у цьому Додатку.

Оточуючий еквівалент дози H^* (d): еквівалент дози в місці радіаційного поля, що може бути породженням розширеним і вирівняним полем в сфері ICRU на глибині d, радіусом, що є протилежним напрямку вирівняного поля. Спеціальне позначення для одиниці оточуючої еквівалентної дози є Зіверт (Sv).

Направлений еквівалент дози H' (d, z): еквівалент дози в місці радіаційного поля, що може бути породженням відповідним розширеним полем в сфері ICRU на глибині d, радіусом у вказаному напрямку, z. Спеціальне позначення для одиниці направленої еквівалентної дози є Зіверт (Sv).

Розширене та вирівняне поле: радіаційне поле, у якому флюєнс (інтегральний потік) і його направлений розподіл та розподіл по енергії є такими ж самими, що і для розширеного поля, але флюєнс не направлений.

Розширене поле: поле, вилучене з фактичного поля, де флюєнс (інтегральний потік) і його направлений розподіл та розподіл по енергії мають ті ж самі значення по всьому об'єму, як у

фактичному полі на контрольній точці.

Флюєнс: коефіцієнт dN на da , де dN є кількість часток, які проникають до сфери поперечного перетину зони da :

Формула

Середнє значення кількісного фактора: середнє значення у місцях точки тканини, де поглинена доза доставляється частками з різними значеннями L . Це розраховується відповідно до:

Графічне креслення

$Q(L) D(L) dL$

Де $D(L) dL$ становить поглину дозу на 10 мм відстані між лінійною передачею енергії L та $L + dL$,

$Q(L)$ становить відповідний якісний коефіцієнт у точці інтересу. Взаємозв'язок $Q - L$ надається в C .

Індивідуальний еквівалент дози: $H_p(d)$: еквівалент дози на м'якій тканині на відповідний глибини, d , нижче вказаної точки у організмі. Спеціальне позначення для одиниці індивідуальної еквівалентної дози є Зіверт (Sv).

Якісний коефіцієнт: функція лінійної передачі енергії (L) для визначення маси поглиненої дози у місцях точки, шляхом урахування характеру радіації.

Коефіцієнт маси радіації (wR): безрозмірних фактор (коефіцієнт), що використовується для визначення маси поглиненої дози тканиною або органом. Відповідні значення (wR) надаються в B .

Поглинена доза тканини або органу (DT): коефіцієнт суми енергії, переданої до тканини або органу та маси такої тканини або органу.

Коефіцієнт маси тканини (wT): безрозмірних фактор (коефіцієнт), що використовується для визначення вмісту еквівалентної дози у тканині або органі. Відповідні значення (wT) вказані у D . Необмежена лінійна передача енергії *Формула*: кількість визначена як:

Формула

Де dE означає середнього значення втрати енергії часткою енергії E , що пройшла відстань dl у воді.

Сфера ICRU: орган, введений Міжнародної комісією з радіаційного захисту з метою апроксимації організму людини відносно поглиненої енергії від іонізуючого опромінення. Це складається з тканини діаметром 30 см еквівалентної сфери з щільністю 1 г cm^{-3} та суміші – 76, 2 % кисню, 11,1 % вуглеводу, 10,1 % водню та 2,6 % азоту.

Значення коефіцієнту маси радіації, wR

Значення коефіцієнту маси радіації, wR , залежать від типу і характеру зовнішнього радіаційного поля, або типу і характеру випромінювання радіонукліду, накопиченим у організмі.

Якщо радіаційне поле складається з типів та енергій з різними значеннями wR , то поглинена доза поділяється на блоки, кожний зі своїм значенням wR , та додається для отримання суми еквівалентної дози.

Альтернативно, це можна виразити як безперервний розподіл енергії, де кожний елемент поглиненої дози з елементу енергії між E та $E + dE$ помножується на значення wR з відповідного запису, що міститься у нижче наведений Таблиці.

При розрахунках, пов'язаних з нейтронами, труднощі можуть виникнути при застосуванні значень інтервалу (стадії) функції, Y таких випадках можливо краще використовувати безперервну функцію, описану наступною математичною залежністю:

$$WR = 5 + 17e - (\ln(2E))^{2/6}$$

Де E нейтронна енергія виражена у MeV.

Безпосереднє порівняння двох підходів надається у Малюнку 1.

Малюнок 1

Коефіцієнти маси радіації для нейтронів. Рівна крива вважається як апроксимація.

Для типів радіації та енергій, що не включені до цієї таблиці, апроксимацію коефіцієнту маси радіації можна отримати шляхом підрахунку середнього значення коефіцієнту якості на глибині 10 мм сфери ICRU.

C . Співвідношення між коефіцієнтом якості $Q(L)$ та необмеженою лінійною передачею енергії, L .

Таблиця

D . Значення коефіцієнту маси тканини, $wT(1^*)$

Значення коефіцієнту маси тканини, wT показані нижче:

Таблиця

Експлуатаційні параметри (величина) для зовнішньої радіації

Експлуатаційні параметри (величини) для зовнішньої радіації використовуються для індивідуального моніторингу з метою радіаційного захисту:

1. Індивідуальний моніторинг:

Індивідуальний еквівалент дози $H_p(d)$,

d : глибина у мм у організмі.

2. Зона моніторингу:

Оточуючий еквівалент дози $H^*(d)$,

Направлений еквівалент дози $H'(d, Z)$,

d : глибина у мм під поверхнею сфери, вказаної у А,

Z : кут нахилу

3. Для інтенсивно проникаючої радіації рекомендована глибина становить 10 мм, для слабо проникаючої радіації рекомендована глибина становить 0,07 мм для шкіри та 3 мм для очей.

(1*) Ці значення були розроблені на базі контрольної групи населення, в яку входять рівна кількість чоловік та жінок різними за віком. При визначенні ефективної дози вони застосовували до робітників, до всього населення та до осіб обох статей.

ДОДАТОК III

А. Повністю у цій Директиві, якщо не визначено інше, вимоги відносно доз застосовуються до сум відповідних доз, отриманих від зовнішнього опромінення у визначений період, та відповідних полу вікових очікуваних доз (до 70 років для дітей), отриманих шляхом надходження до організму у той же самих період часу. Визначений період становить період, який вказано у статтях 9 і 13, відносно граничного значення дози.

В цілому ефективна доза E , отримана особою вікової групи g , визначатиметься відповідно до такої формули:

Формула

Де $E_{зовнішня}$ є відповідною ефективною дозою від зовнішнього опромінення,

$h(g) \int_{inh} ta h(g) \int_{inh}$ накопичена ефективна доза на одиницю надходження радіонуклідів j (MSv/Bq) пероральним або інгалаційним шляхом до організму особи вікової групи g , $Jj \int_{ing} ta Jj \int_{inh}$ є відповідним надходженням радіонукліду j (Bq) пероральним або інгалаційним шляхом до організму.

В. Крім вторинних часток радону та торону, значення накопиченої ефективної дози для одиниці надходження пероральним або інгалаційним шляхом до організму представлені для громадськості та стажерів і студентів віком між 16 та 18 років у Таблицях (А) та (В) цього Додатку.

Крім вторинних часток радону та торону, значення накопиченої ефективної дози для одиниці надходження пероральним або інгалаційним шляхом до організму представлені для опромінених працівників і студентів віком 18 років і старше у Таблиці (С) цього Додатку.

Відносно опромінення громадськості, Таблиця (А) для перорального надходження включає значення, що відносяться до різних факторів кишкового тракту f_1 для немовлят та осіб похилого віку. Також для питання опромінення громадськості Таблиця (В) інгалаційного надходження включає значення для різних типів затримки у легенях з відповідними значеннями f_1 для компоненту надходження, що виводиться через шлунково-кишковий тракт.

Якщо інформація про такі параметри є доступною, то відповідні значення використовуються, якщо ні, то застосовуються найбільш суворі значення. Для професійного опромінення Таблиці (С) включає значення для перорального надходження, що стосується до різних факторів кишкового тракту f_1 та значень для інгалаційного надходження для різних типів затримки у легенях з відповідним f_1 для компоненту надходження, що виводиться через шлунково-кишковий тракт.

Таблиця (D) представляє фактори кишкового тракту f_1 , по елементам та з'єднанням, для працівників і, де необхідно, для громадськості відносно перорального надходження до організму. Таблиця (E) представляє типи легеневої абсорбції та фактори кишкового тракту f_1 , також надаються по елементам та з'єднанням для опромінених працівників та стажерів і студентів віком 18 років і старше, щодо інгалаційного надходження до організму.

Для населення відносно типів легеневої абсорбції та факторів кишкового тракту f_1 необ-

хідно враховувати хімічну форму елементів на базі існуючих міжнародних принципів. В загальні, якщо інформація не доступна відносно цих параметрів, слід використовувати найконсервативніші значення.

С. Для вторинних часток радону та торону наступні фактори умовної зміни (конверсії) застосовуються, ефективна доза на одиницю потенційного альфа опромінення (MSv на $J. h.m-3$):

Радон у жилому приміщенні становить 1,1

Радон на робочому місці становить 1,4

Торон на робочому місці становить 0, 5

Потенційна альфа енергія (вторинних часток радону та торону): Сума альфа енергії випроміненої у кінцевому рахунку протягом розпаду вторинних часток радону та торону через послідовний розпад до, але не включаючи ^{210}Pb для вторинних часток ^{222}Rn , стабільного ^{210}Pb для вторинних часток ^{220}Rn . Одиниця виміру – Джоуль (J). Щодо опромінення для вказаної концентрації протягом вказаного періоду часу така одиниця вимірюється у $J. h.m-3$.

D. Таблиці:

(A) Коефіцієнти пероральної дози для громадськості.

(B) Коефіцієнти інгаляційної дози для громадськості.

(C) Коефіцієнтів інгаляційної та пероральної доз для працівників.

(D) Значення f_1 для розрахунку коефіцієнтів пероральної дози.

(E) Типи легеневої абсорбції та значення f_1 для хімічних форм елементів для розрахунку коефіцієнтів інгаляційної дози.

CONSLEG: 1987L0102 — 21/04/1998

Кількість сторінок: 10

Зі змінами внесеними:

**Управління офіційних публікацій Європейських Співтова-
риств**

Цей документ слугує виключно інструментом документації, і
укладачі не мають жодної відповідальності за його зміст.

► **В Директива Ради 96/49/ЄС від 23 липня 1996 року**
про наближення законів держав-членів про перевезення небез-
печних вантажів залізницею
(ОВ L 235, 17.9.1996, С. 25)

	Офіційний вісник		
	Номер	Сторінка	Дата
► M1 Директива Комісії 96/87/ЄС від 13 грудня 1996 року	L336	45	24.12.1996
► M2 Директива Комісії 1999/48/ЄС від 21 травня 1999 року	L169	58	5.7.1999
► M3 Директива 2000/62/ЄС Європейського парламенту і Ради від 10 жовтня 2000 року	L279	44	1.11.2000
► M4 Директива Комісії 2001/6/ЄС від 29 січня 2001 року	L30	42	1.2.2001
► M5 Додаток до Директиви Ради 96/49/ЄС від 23 липня 1996 року, як сказано в директиві Комісії 96/87/ЄС від грудня 1996 року, про адаптування до технічного прогресу Директиви Ради 96/49/ЄС про наближення законів держав-членів про перевезен- ня небезпечних вантажів залізницею (Текст дотичний ЄЕП)	L294	1	31.10.1998
► M6 Рішення Комісії 2002/885/ЄС від 7 листопада 2002 року	L308	44	9.1.2002
► M7 Директива Комісії 2003/29/ЄС від 7 квітня 2003 року	L90	47	8.4.2003

▼ **В**

**ДИРЕКТИВА РАДИ 96/49/ЄС
від 23 липня 1996 року
про наближення законів держав-членів
про перевезення небезпечних вантажів залізницею**

РАДА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ,

Беручи до уваги Договір про заснування Європейського Співтовариства і зокрема його стат-
тю 75,

Беручи до уваги пропозицію Комісії⁽¹⁾,

Беручи до уваги висновок Економічно-соціального комітету⁽²⁾,

Діючи у відповідності з процедурою, згадану у статті 189с Договору⁽³⁾,

(1) Оскільки за останні роки перевезення небезпечних вантажів залізницею значно зросло, і
тому збільшуються ризики аварій; оскільки тому потрібні заходи, щоб таке перевезення здійсню-
валось за найкращих можливих умов безпеки;

(2) Оскільки всі держави-члени є договірними сторонами Конвенції щодо міжнародного пе-

¹ ОВ № С 289, 31.12.1994, С. 15, та доповнена пропозиція, що надіслана 3 жовтня 1995 року (ще не опублікована в Офіційному
віснику)

² ОВ № С 236, 11.9.1995, С. 36.

³ З Висновок Європейського Парламенту від 3 липня 1995 року (ОВ № С 249, 25.9.1995, С. 138), загальна позиція Ради від 8
грудня 1995 року (ОВ № С 356, 30.12.1995, С. 34) і рішення Європейського Парламенту від 16 квітня 1996 року (ОВ № С 141,
13.5.1996, С.51).

ревеження залізницею (COTIF), яка, у Доповненні В до неї, визначає єдині правила щодо контракту про міжнародні перевезення вантажів залізницею (СІМ), Додаток 1 до якої містить нормативи про міжнародні перевезення небезпечних вантажів залізницею (RID); оскільки географічний об'єм Конвенції виходить за межі Співтовариства;

(3) Оскільки Конвенція не охоплює національні перевезення небезпечних вантажів залізницею; оскільки тому важливо забезпечити єдине застосування гармонізованих правил безпеки по всьому Співтовариству; оскільки найбільш придатним шляхом для досягнення цього є узгодження законів, які застосовуються державами-членами про RID;

(4) Оскільки, згідно з принципом субсидіарності, ці закони мають бути наближені для того, щоб забезпечити високий рівень безпеки для національних та міжнародних транспортних операцій, гарантувати усунення порушень конкуренції через сприяння вільному переміщенню вантажів і послуг по всьому Співтовариству і забезпечити узгодженість з іншими положеннями Співтовариства;

(5) Оскільки ці положення Директиви не завдають шкоди зобов'язанням, які взяла на себе Співтовариство і його держави-члени, згідно з цілями, викладеними у порядку денному 21, глава 19, на конференції UNCED в червні 1992 року у Ріо-де-Жанейро для досягнення у майбутньому гармонізації систем для класифікації небезпечних речовин;

(6) Оскільки відсутнє конкретне законодавство Співтовариства про керування умовами безпеки, згідно з яким біологічні агенти і генетично модифіковані мікроорганізми, регульовані згідно з Директивою 90/219/ЄЕС⁽¹⁾, 90/220/ЄЕС⁽²⁾ і 90/676/ЄЕС⁽³⁾ мають перевозитись;

(7) Оскільки положення цієї Директиви не завдають шкоди застосуванню інших положень Співтовариства у сфері безпеки для робітників і захисту довкілля;

(8) Оскільки держави-члени повинні мати змогу застосовувати конкретні правила дорожнього руху для перевезення на своїй території небезпечних вантажів залізницею;

(9) Оскільки держави-члени повинні мати право, стосовно перевезення небезпечних вантажів залізницею, тимчасово виконувати правила у відповідності з рекомендаціями Організації Об'єднаних Націй щодо багаторежимного перевезення небезпечних вантажів, оскільки RID ще не гармонізований з цими нормативами, які мають полегшити між-режимне перевезення небезпечних вантажів;

(10) Оскільки кожна держава-член повинна мати право регулювати або забороняти виключно з причин інших ніж безпека, внутрішнє перевезення певних небезпечних вантажів залізницею;

(11) Оскільки слід враховувати більш жорсткі заходи безпеки, що застосовуються у тунелі під Ла-Маншем із-за його особливостей, зокрема його маршруту і довжини; оскільки потрібно також розробити положення про можливість для держав-членів застосовувати однакові заходи у аналогічних ситуаціях; оскільки деякі держави-члени повинні мати змогу застосовувати більш жорсткі стандарти щодо матеріалів, призначених для перевезення через температуру навколишнього середовища у їх країнах;

(12) Оскільки, зважаючи на об'єм інвестицій, які потрібні у цьому секторі, має бути визначений перехідний період для того, щоб дати можливість державам-членам зберегти тимчасово певні специфічні національні положення щодо вимог будівництва чи використання резервуарів, баків, пакування чи правил на випадок надзвичайних ситуацій;

(13) Оскільки введення нових розробок у техніку і промисловість не повинно гальмуватись; оскільки тимчасові часткові відміни законів мають бути забезпечені для цієї мети;

(14) Оскільки положення RID дозволяють укладення угод про часткову відміну законів; оскільки значна кількість угод, що ґрунтуються на двосторонній основі між державами-членами, заважає вільному наданню послуг при перевезенні небезпечних вантажів; оскільки включення необхідних положень в Додаток до цієї Директиви повинно дати можливість обійтись без такої часткової відміни законів; оскільки необхідно виробити положення для перехідного періоду, протягом якого держави-члени можуть продовжувати застосовувати існуючі угоди між собою;

(15) Оскільки перевезення небезпечних вантажів залізницею у треті країни чи із третіх країн дозволяється за умови, що воно виконується згідно з вимогами RID; оскільки, однак, у випадку транспортних операцій з республіки колишнього Радянського союзу та у ці республіки, які не є

1 ОВ № L 117, 8.5.1990, С. 1. 94/51/ЄС (ОВ З L 297, 18.11.1994, ст. 29).

2 ОВ № L 117, 8.5.1990, С. 15. Директива 94/15/ЄС (ОВ № L 103, 23.4.1994, С. 20).

3 ОВ № L 374, 31.12.1990, С. 1. Директива з останніми змінами Директивою Комісії 95/30/ЄС (ОВ № L 155, 6.7.1995, С. 41).

сторонами контракту COTIF, держави-члени мають право приймати відповідні заходи стосовно таких операцій; оскільки вони гарантують рівень безпеки еквівалентний тому, що забезпечується RID;

(16) Оскільки повинна бути змога адаптувати цю Директиву своєчасно до технічного прогресу, перш за все шляхом прийняття нових положень, складених у рамках RID; оскільки, для цієї мети, треба створити комітет і має бути вироблена процедура для тісного співробітництва між державами-членами та Комісією в цьому Комітеті,

УХВАЛИЛА ЦЮ ДИРЕКТИВУ:

ГЛАВА I

Сфера застосування

Стаття 1

1. Ця Директива застосовується до перевезення небезпечних вантажів залізницею в межах держав-членів чи між державами-членами. Держави-члени можуть, однак, виключити з об'єму цієї Директиви перевезення небезпечних вантажів, що здійснюється з застосуванням транспортного устаткування, що належить збройним силам чи відповідальність за нього покладена на збройні сили.

2. Ця Директива, однак, не впливає на право держави-члена, при належному дотриманні законодавства Співтовариства, створювати конкретні вимоги з техніки безпеки для національного та міжнародного перевезення небезпечних вантажів залізницею, у тій мірі наскільки Додаток до цього документа не охоплює цю сферу, зокрема що стосується *inter alia*:

- керування залізничними потягами;
- використання вантажних вагонів у потягах у національному русі;
- виконання правил операцій, які є допоміжними до перевезення, таких як складання потягів і організація;
- підготовка персоналу працівників і керування інформацією щодо небезпечних вантажів, які перевозяться.
- особливі правила для перевезення небезпечних вантажів у пасажирських потягах.

Стаття 2

Для цілей цієї Директиви:

- “RID” означає нормативи щодо міжнародного перевезення небезпечних вантажів залізницею, які опубліковані у Додатку 1 до Доповнення В до Конвенції про міжнародне перевезення залізницею (COTIF) разом з поправками;
- “CIM” означає єдині правила щодо контракту для міжнародного перевезення вантажів залізницею, який опублікований як Доповнення В до Конвенції про міжнародне перевезення залізницею (COTIF) разом з поправками;
- “небезпечні вантажі” означає ті речовини і предмети, перевезення яких залізницею заборонено або дозволяється лише за певних умов Додатком до цієї Директиви;
- “перевезення” означає будь-яку операцію для перевезення небезпечних вантажів залізницею, що здійснюється повністю чи частково в межах території країни-члена, включаючи дії по завантаженню, розвантаженню та переходу на інший вид транспорту чи з іншого виду транспорту і зупинки, які є необхідними за умов перевезення, які охоплені Додатком до цієї Директиви, без шкоди для принципів, які викладені законами держав-членів стосовно відповідальності за такі операції; цей термін не включає перевезення, яке повністю здійснюється у периметрі підприємства.

Стаття 3

1. Без шкоди для статті 7, небезпечні вантажі, перевезення яких заборонене положеннями Додатку, не можуть перевозитись залізницею.

2. Якщо не має інших положень у цій Директиві і без шкоди для правил про ринковий доступ для залізничних підприємств або для правил, які взагалі застосовуються до перевезення вантажів залізницею, перевезення небезпечних вантажів залізницею дозволяється, за умови дотримання правил, що викладені у Додатку.

▼В

ГЛАВА II

Часткові відміни законів, обмеження та звільнення

Стаття 4

Кожна держава-член може, для цілей національних операцій перевезення залізницею в межах своєї території, зберігати положення свого національного закону про перевезення небезпечних вантажів залізницею, які не суперечать рекомендаціям Організації Об'єднаних Націй про перевезення небезпечних вантажів до тих пір, коли Доповнення до цієї Директиви буде змінено для урахування цих рекомендацій. У таких випадках відповідна держава-член має сповістити про це Комісію.

Стаття 5

1. Без шкоди для інших положень Співтовариства, кожна держава-член зберігає за собою право регулювати чи забороняти, виключно з причин відмінних від безпеки під час перевезення у зв'язку з національною безпекою чи захистом навколишнього середовища, перевезення певних небезпечних вантажів в межах своєї території.

2. (а) Для транспортування через тунель під Ла-Маншем, Франція і Велика Британія можуть вводити більш жорсткі положення ніж ті, що передбачені в Додатку. Комісія має бути проінформована про такі положення, і вона проінформує інші держави-члени.

(б) Якщо держава-член вважає, що більш жорсткі положення мають бути застосовані до перевезення через тунелі з характеристиками, аналогічними характеристикам тунелю під Ла-Маншем в межах своєї території, вона сповіщає про це Комісію. Комісія, діючи у відповідності із процедурою, яка викладена у Статті 9, приймає рішення про те, чи відповідний тунель має аналогічні характеристики. Положення, прийняті державою-членом, мають бути надіслані Комісії, яка проінформує про це інші держави-члени.

(с) Держава-член, у якій температура навколишнього повітря регулярно становить нижче ніж -20°C , може ввести більш жорсткі стандарти щодо ►МЗ робочої температури матеріалів, що використовуються для пластмасового пакування, баків та іншого устаткування, що призначене ◄ для використання у національному перевезенні небезпечних вантажів залізницею в межах своєї території до тих пір, поки положення про відповідні еталонні температури для даних кліматичних зон не будуть включені в Додаток.

3. Якщо, у випадку аварії чи інциденту, держава-член вважає, що положення про техніку безпеки, які застосовуються, виявились недостатніми для обмеження небезпеки, що виникла під час перевезення, і, якщо є нагальна необхідність прийняття дії, яку ця держава-член пропонує здійснити. Діючи у відповідності з процедурою, що викладена у Статті 9, Комісія прийме рішення, стосовно того, чи імплементація заходів, які згадані, має бути санкціонована і визначить їх тривалість.

4. Держави-члени можуть підтримувати всі національні положення, що діяли на 31 грудня 1996 року щодо перевезення і пакування речовин, які містять у собі діоксини чи фурани.

Стаття 6

1. Кожна держава-член може санкціонувати перевезення залізницею в межах своєї території небезпечних вантажів, які класифіковані, запаковані та марковані у відповідності з міжнародними вимогами для морського чи повітряного перевезення, у випадку, коли перевезення передбачає використання морського чи повітряного транспорту.

Якщо національне чи міжнародне перевезення передбачає перевезення морем, держава-член може застосувати положення, додаткові до тих, що наведені у Додатку для того, щоб виконувати міжнародні правила, які регулюють морський транспорт, включаючи міжнародні правила, які регулюють перевезення за допомогою парових.

2. Положення Додатку щодо формату транспортної документації і використання мов у маркуванні чи документуванні, що вимагається, не розповсюджується на транспортні операції, обмежені територією однієї держави-члена. Держава-член може санкціонувати використання документації і мов відмінних від тих, які передбачені у Додатку для транспортних операцій, які обмежені її територією.

▼МЗ

3. В межах своєї території держава-член може дозволити використання вагонів, виготовлених до 1 січня 1997 року, які не відповідають цій Директиві, але були виготовлені у відповідності

з національними положеннями, які діяли на 31 грудня 1996 року, за умови, що ці вагони підтримуються на належному рівні безпеки.

Баки та вагони, виготовлені 1 січня 1997 року чи після цієї дати, які не відповідають Додатку, але були виготовлені у відповідності з вимогами цієї Директиви, яка застосовувалась на дату їх будівництва, можуть і надалі використовуватись для національного транспорту до настання дати, яка визначена у відповідності з процедурою, яка викладена у статті 9.

▼В

4. ►М6 Держава-член може підтримувати національні положення, що діють на 31 грудня 1996 року стосовно будівництва, експлуатації і умов перевезення нових баків і нових стійок з резервуарами та балонами під тиском, як визначено у класі 2 Додатку, який відрізняється від положень цього Додатку, поки посилання на стандарти для будівництва і експлуатації баків, стійок резервуарів та балонів під тиском будуть додані до цього Додатку, з такою ж обов'язковою силою як положення в цьому документі, але у будь-якому випадку не пізніше ніж 30 червня 2003 року. Стійки баків та балонів під тиском, і баки, виготовлені до 1 липня 2003 року, та інші резервуари, збудовані до 2 липня 2001 року, і дотримувані на належних рівнях безпеки можуть і надалі використовуватись згідно з початковими умовами.

Дати 30 червня 2003 року і 1 липня 2003 року будуть перенесені на ранішу дату для стійок баків і балонів під тиском, для яких відсутні детальні технічні вимоги, чи для яких відсутні достатні посилання на належні європейські стандарти, які не були додані до цього Додатку. ◀

▼М3

Резервуари та баки, згадані у другому підпункті, і найпізніша дата застосування цієї Директиви стосовно таких резервуарів і баків, визначаються у відповідності з процедурою, яка викладена у статті 9.

▼В

5. Держава-член може зберігати національні положення, крім тих, які приведені у Додатку, стосовно еталонної температури для перевезення на своїй території зріджених газів чи сумішей зріджених газів, поки положення, пов'язані з належними еталонними температурами для вказаних кліматичних зон, не будуть введені в європейські стандарти і вказані в цьому Додатку.

6. Держава-член може дозволити застосування, при перевезенні в межах своєї території, пакування, яке виготовлене але не сертифіковане у відповідності з RID до 1 січня 1997 року, за умови, що таке пакування має дату його виготовлення, здатна виконувати тести, які вказані національних положеннях, що діяли на 31 грудня 1996 року і за умови, що воно підтримується на належних рівнях безпеки (включаючи тестування та перевірку, де це потрібно), у відповідності з вказаною нижче схемою: металічні проміжні контейнери для сипких матеріалів і металічні баки ємністю більше 50 літрів можуть використовуватись на протязі до 15 років після дати їх виготовлення. Інші металічні засоби пакування та пластмасове пакування може використовуватись на протязі до 5 років після дати їх виготовлення, але не після 31 грудня 1998 року.

7. Держава-член можуть дозволити перевезення в межах своєї території деяких небезпечних вантажів, які запаковані до 1 січня 1997 року і до 31 грудня 1998 року, за умови, що ці вантажі класифіковані, запаковані і марковані у відповідності з вимогами, викладеними у національних положеннях, що діяли до 1 січня 1997 року.

8. Держава-член може зберегти положення свого національного законодавства, які діяли на 31 грудня 1996 року і відносяться до надзвичайного коду замість аварійного ідентифікаційного номеру, який вказаний у Додатку, для національних операцій з перевезення залізницею, які здійснюються в межах її території.

▼М3

9. За умови, що вони надсилають в Комісію повідомлення завчасно не пізніше ніж 31 грудня 2002 року або до двох років після останньої дати застосування виправлених версій Додатку до цієї Директиви, держава-член може прийняти положення менш жорсткі ніж ті, що дані у Додатку для перевезення лише в межах її території невеликих кількостей певних небезпечних вантажів, за винятком речовин, які мають середній чи високий рівень радіоактивності.

Ці часткові відміни мають застосовуватись без дискримінації.

Незалежно від сказаного вище, держави-члени можуть, за умови, що вони дають Комісії завчасно повідомлення, в будь-який час приймати положення аналогічні положенням, які прийняті іншими державами-членами стосовно до цього параграфу.

Комісія вивчає, чи були дотримані умови, вказані в цьому параграфі, і приймає рішення, у відповідності з процедурою, викладеною у статті 9, чи можуть відповідні держави-члени приймати ці часткові відміни законів.

10. Держави-члени можуть надавати дозволи, які діють лише на їх території, про виконання спеціальних транспортних операцій з перевезення небезпечних вантажів, які є або заборонені цим Додатком, або виконуються за умов, які відрізняються від тих, які викладені у Додатку, за умови, що ці спеціальні транспортні операції чітко визначені і обмежені у часі.

11. За умови, що вони надають Комісії своєчасне повідомлення, держави-члени можуть дозволити регулярне перевезення на певних вказаних маршрутах в межах своєї території небезпечних вантажів, які є частиною визначеного промислового процесу, які або ж заборонені положеннями Додатку або виконуються за умов, які відрізняються від тих, які викладені у Додатку, коли такі операції мають локальний характер і чітко контролюються згідно з вказаними умовами.

Комісія вивчає, чи вимоги першого підпункту були виконані і приймає рішення, згідно з процедурою у статті 9, чи можуть відповідні держави-члени давати дозвіл на подібні транспортні операції.

▼В

12. За умови, що від цього не страждає безпека, держава-член може надати тимчасові часткові відміни цього Додатку для цілей здійснення в межах своєї території випробувань, необхідних перед виправленням цього Додатку для того, щоб адаптувати їх до технічних та промислових досягнень. Комісію треба інформувати належним чином, і вона в свою чергу інформує інші держави-члени.

Вказані тимчасові відміни, узгоджені між компетентними органами держав-членів на основі Додатку, мають форму багатосторонньої угоди, яка запропонована усім компетентним органам держав-членів тим органом, який бере ініціативу будь-якої угоди. Комісія має бути проінформована про це.

Відміни, згадані у першому та другому підпунктах, застосовуються без будь-якої дискримінації за національністю чи місцем створення вантажовідправника, оператора чи отримувача вантажу; вони можуть діяти на протязі до 5 років і не поновлюються.

13. Держави-члени можуть, до 31 грудня 1998 року найпізніше, застосовувати існуючі угоди з іншими державами-членами, без дискримінації за національністю чи місцем створення вантажовідправника, оператора чи отримувача вантажу. Будь-які часткові відміни законів у майбутньому повинні бути узгоджені з параграфом 12.

▼МЗ

14. За умови, що вони надають Комісії своєчасне повідомлення, держави-члени можуть санкціонувати перевезення небезпечних вантажів за умов, менш жорстких ніж ті, що викладені у Додатку у випадку місцевого перевезення на короткі відстані в межах периметрів портів, аеродромів чи промислових ділянок.

Комісія вивчає, чи умови, викладені у першому підпункті, були виконані, і приймає рішення, згідно з процедурою статті 9, чи відповідні держави-члени можуть давати санкції на такі транспортні операції.

▼В

Стаття 7

1. З урахуванням національних положень чи положень Співтовариства щодо доступу до ринків, перевезення небезпечних вантажів залізницею між територією Співтовариства та третіми країнами має бути санкціоноване у тій мірі, наскільки воно відповідає умовам RID.

2. Ця Директива не впливає на право держави-члена, після інформування Комісії, приймати нормативи для своєї території щодо перевезення небезпечних вантажів залізницею з республік колишнього Радянського союзу чи у ці республіки, які не є сторонами контракту COTIF. Такі нормативи повинні застосовуватись тільки щодо перевезення небезпечних вантажів залізницею (в пакуванні, насипом чи у резервуарах) з застосуванням залізничних вагонів, які дозволені у державі, яка не є стороною контракту COTIF. За допомогою відповідних заходів і зобов'язань, держави-члени, кого це стосується, гарантують дотримання рівня безпеки, що еквівалентний тому, який передбачений в RID. У випадку деяких держав-членів, положення, згадані в цьому параграфі, застосовуються лише до вагонів-цистерн.

ГЛАВА III

Завершальні положення

Стаття 8

Зміни, які необхідні для адаптування Додатку до науково-технічного прогресу у сферах, які охоплені цією Директивою, зокрема для врахування поправок RID, приймаються у відповідності з процедурою, викладеною у статті 9.

▼M3

Стаття 9

1. Комісія отримує допомогу з боку “комітету про перевезення небезпечних вантажів”, який створений згідно з статтею 9 Директиви 94/55/ЄС.⁽¹⁾

2. Якщо робиться посилання на цю Статтю, Статті 5 і 7 рішення 1999/468/ЄС застосовуються, з урахуванням положень статті 8.

Період, згаданий в Статті 5(6) Рішення 1999/468/ЄС, встановлюється на 3 місяці.

3. Комітет приймає свої процедурні правила.

▼B

Стаття 10

1. Держави-члени мають привести у дію закони, нормативи і адміністративні положення, необхідні для виконання цієї Директиви до 1 січня 1997 року. Вони негайно сповіщають про це Комісії.

Коли держави-члени приймають ці заходи, вони мають містити посилання на цю Директиву або супроводжуватись таким посиланням у випадку їх офіційної публікації. Методи таких посилань викладені державами членами.

2. Держави-члени надають Комісії тексти положень національного закону, який вони приймають у сфері, яка регулюється цією Директивою.

Стаття 11

Ця Директива вступає у дію в день, який іде після дня публікації у Офіційному віснику Європейських Співтовариств.

Стаття 12

Цю Директиву адресовано державам-членам.

▼M7

ДОДАТОК

Норматив щодо міжнародного перевезення небезпечних вантажів залізницею (RID), що наведений у Додатку I до Доповнення В до Конвенції, щодо міжнародного перевезення залізницею (COTIF) де це потрібно, зі вступом до дії починаючи з 1 січня 2003 року, при цьому вважається, що термін “договірна сторона” і “держави чи залізниці” мають бути заміщені терміном “держави-член”.

Текст поправок версії 2003 року для RID буде опублікований зразу ж після його перекладу на всі офіційні мови Співтовариства.

¹ ОВ L 319, 12.12.1994, С.7. Директива останній раз виправлена директивою 2000/61/ЄС Європейського Парламенту і Ради (ОВ L 279 від 1.11.2000, С. 40).

**ДИРЕКТИВА № 2001/77/ЄС ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ ТА РАДИ
від 27 вересня 2001 року
про просування електроенергії, виробленої з відновлювальних
енергоджерел, на внутрішньому ринку електроенергії**

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПАРЛАМЕНТ ТА РАДА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ,

Беручи до уваги положення Договору про заснування Європейського Співтовариства, і, зокрема, статтю 175(1) даного Договору,

Беручи до уваги пропозицію Комісії⁽¹⁾,

Беручи до уваги висновок Економічного і соціального комітету⁽²⁾,

Беручи до уваги висновок Комітету регіонів⁽³⁾,

Діючи у відповідності із процедурою, викладеною в статті 251 Договору⁽⁴⁾,

Враховуючи, що:

(1) Потенціал для використання відновлювальних енергоджерел у Співтоваристві наразі використовується не повністю. Співтовариство визнає пріоритетним заходом потребу просування відновлювальних енергоджерел, враховуючи, що їхнє використання сприяє захисту довкілля та сталому розвитку. Крім того, це може також створювати зайнятість на місцях, мати позитивний вплив на соціальну єдність, сприяти безпеці енергопостачання та уможливити швидше досягнення цілей Кіотського протоколу. Тому необхідно забезпечити, щоб цей потенціал краще використовувався в рамках внутрішнього ринку електроенергії.

(2) Просування електроенергії, виробленої з відновлювальних енергоджерел, має високий пріоритет у Співтоваристві, як вказано в Білій книзі щодо відновлювальних енергоджерел (далі – “Біла книга”), через причини гарантування безпеки та диверсифікації енергопостачання, захисту довкілля та соціально-економічної єдності. Її було схвалено Радою в її постанові від 8 червня 1998 року про відновлювальні енергоджерела⁽⁵⁾ та Європейським Парламентом у його постанові про Білу книгу.⁽⁶⁾

(3) Збільшення використання електроенергії, виробленої з відновлювальних енергоджерел, становить важливу частину пакету заходів, потрібних для дотримання Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про кліматичні зміни, та будь-якого пакету стратегій для виконання подальших зобов’язань.

(4) Рада у своїх висновках від 11 травня 1999 року та Європейський Парламент у своїй постанові від 17 червня 1998 року про відновлювальні енергоджерела⁽⁷⁾ запросили Комісію подати конкретну пропозицію стосовно бази Співтовариства щодо доступу електроенергії, виробленої з відновлювальних енергоджерел, на внутрішній ринок електроенергії⁽⁸⁾, підкресливши, що обов’язкові й амбітні цілі в сфері відновлювальних енергоджерел на національному рівні є важливими для отримання результатів та досягнення цілей Співтовариства.

(5) Для забезпечення збільшення проникнення на ринок електроенергії, виробленої з відновлювальних енергоджерел, у середньостроковому плані, слід вимагати від усіх держав-членів встановити національні індикативні цільові показники споживання електроенергії, виробленої з відновлювальних джерел.

(6) Ці національні індикативні цільові показники мають бути сумісними з будь-якими національними зобов’язаннями, зробленими в якості частини зобов’язань щодо кліматичних змін, які взяло на себе Співтовариство згідно з Кіотським протоколом.

(7) Комісія має оцінювати, якою мірою держави-члени просуваються в напрямі досягнення своїх національних індикативних цільових показників та якою мірою ці національні індикативні цільові показники є сумісними із глобальним індикативним цільовим показником, який становить 12% від валового внутрішнього енергоспоживання до 2010 року, зважаючи, що зазначений

1 ОВ № С 311 Е, 31.10.2000 р., стор. 320, та ОВ № С 154 Е, 29.5.2001 р., стор. 89.

2 ОВ № С 367, 20.12.2000 р., стор. 5.

3 ОВ № С 22, 24.1.2001 р., стор. 27.

4 Висновок Європейського Парламенту від 16 листопада 2000 р. (ОВ № С 223, 8.8.2001 р., стор. 294), Спільна позиція Ради від 23 березня 2001 р. (ОВ № С 142, 15.5.2001 р., стор. 5) та Рішення Європейського Парламенту від 4 липня 2001 р. (ще не опубліковане в ОВ). Рішення Ради від 7 вересня 2001 р.

5 ОВ № С 198, 24.6.1998 р., стор. 1.

6 ОВ № С 210, 6.7.1998 р., стор. 215.

7 ОВ № С 210, 6.7.1998 р., стор. 143.

8 ОВ № С 378, 29.12.2000 р., стор. 89.

у Білій книзі індикативний цільовий показник в 12% для Співтовариства в цілому до 2010 року служити корисною вказівкою щодо збільшення зусиль на рівні Співтовариства, а також у державах-членах, пам'ятаючи при цьому про потребу відображати різні національні обставини. Якщо це буде необхідним для досягнення згаданих цілей, Комісія має подати пропозиції до Європейського Парламенту та Ради, які можуть включати обов'язкові цільові показники.

(8) Коли як джерело енергії використовуються відходи, держави-члени повинні дотримуватися чинного законодавства Співтовариства щодо утилізації відходів. Застосування цієї Директиви не перешкоджає визначенням, викладеним у Додатку 2a та 2b до Директиви Ради № 75/442/ЄС від 15 липня 1975 року про відходи⁽¹⁾. Підтримка для відновлювальних енергоджерел має бути узгодженою з іншими цілями Співтовариства, зокрема, в тому, що стосується ієрархії при утилізації відходів. Тому за майбутньою системою підтримки для відновлювальних енергоджерел не слід стимулювати спалювання невідокремлених комунальних відходів, якщо таке стимулювання підірвало б цю ієрархію.

(9) Визначення біомаси, що використовується в цій Директиві, не перешкоджає використанню іншого визначення в національному законодавстві для цілей, інших ніж ті, що встановлені у цій Директиві.

(10) Ця Директива не вимагає від держав-членів визнавати придбання гарантії походження від інших держав-членів або відповідного придбання електроенергії як внесок у виконання зобов'язання щодо національних квот. Проте, з метою полегшення торгівлі електроенергією, виробленою з відновлювальних енергоджерел, та збільшення прозорості при здійсненні споживачем вибору між електроенергією, виробленою з відновлювальних, і електроенергією, виробленою з невідновлюваних енергоджерел, гарантія походження такої електроенергії є необхідною. Схеми для гарантії походження самі по собі не передбачають права отримувати вигоду від національних механізмів підтримки, створених у різних державах-членах. Важливо, щоб всі форми електроенергії, виробленої з відновлювальних енергоджерел, охоплювалися такими гарантіями походження.

(11) Важливо чітко відрізнити гарантії походження від обмінних зелених сертифікатів.

(12) Потреба в державній підтримці на користь відновлювальних енергоджерел визнається у вказівках Співтовариства щодо державної допомоги для захисту довкілля⁽²⁾, які, серед інших варіантів, враховують потребу розглядати зовнішні витрати на генерування електроенергії як внутрішні. Проте, до такої державної підтримки й надалі застосовуватимуться правила Договору та, зокрема, статті 87 і 88 даного Договору.

(13) Потрібно встановити правову базу для ринку відновлювальних енергоджерел.

(14) Держави-члени використовують різні механізми для підтримки відновлювальних енергоджерел на національному рівні, включаючи зелені сертифікати, інвестиційну допомогу, звільнення від податків або зниження податкових ставок, повернення податків відшкодування та схеми прямої підтримки цін. Одним із важливих засобів для досягнення мети цієї Директиви є гарантування належного функціонування цих механізмів до запровадження бази Співтовариства з метою збереження довіри інвесторів.

(15) Ще передчасно приймати рішення стосовно бази схем підтримки в межах всього Співтовариства, беручи до уваги обмежений досвід із національними схемами та нинішню відносно низьку частку електроенергії, виробленої за схемами цінової підтримки з відновлювальних джерел у Співтоваристві.

(16) Проте, після достатнього перехідного періоду необхідно адаптувати схеми підтримки до внутрішнього ринку електроенергії, що розвивається. Тому доцільно, щоб Комісія відстежувала ситуацію та подавала звіт про досвід, набутий при застосуванні національних схем. Якщо це буде необхідним, Комісія має у світлі висновків цього звіту зробити пропозицію щодо бази Співтовариства стосовно схем підтримки виробництва електроенергії з відновлювальних енергоджерел. Згадана пропозиція має сприяти досягненню національних індикативних цільових показників, бути сумісною із принципами внутрішнього ринку електроенергії та враховувати характеристики різних джерел відновлювальної енергії, разом із технологічними й географічними відмінностями. Вона має також стимулювати використання відновлювальних енергоджерел

¹ ОВ № L 194, 25.7.1975 р., стор. 39. Директива з останніми змінами та доповненнями Рішенням Комісії № 96/350/ЄС (ОВ № L 135, 6.6.1996 р., стор. 32).

² ОВ № C 37, 3.2.2001 р., стор. 3.

ефективним чином та бути простою, а одночасно якомога ефективнішою, зокрема, щодо витрат, а також включати достатні перехідні періоди, тривалістю принаймні сім років, зберігати довіру інвесторів і уникати нецільових витрат. Ця база дала б змогу електроенергії з відновлювальних енергоджерел конкурувати з електроенергією, виробленою з невідновлюваних енергоджерел, та обмежила б витрати для споживача, зменшуючи при цьому в середньостроковому плані потребу в громадській підтримці.

(17) Збільшення проникнення на ринок електроенергії, виробленої з відновлювальних енергоджерел, дозволить отримати економію завдяки ефекту масштабу, тим самим знижуючи витрати.

(18) Важливо використовувати міцність ринкових сил і внутрішнього ринку та зробити електроенергію, вироблену з відновлювальних енергоджерел, конкурентноздатною та привабливою для європейських громадян.

(19) Допомагаючи розвитку ринку відновлювальних енергоджерел, необхідно врахувати позитивний вплив на сприятливі можливості для регіонального й місцевого розвитку, експортні перспективи, соціальну єдність та можливості створення робочих місць, особливо в тому, що стосується малих і середніх підприємств та незалежних енерговиробників.

(20) Слід враховувати специфічну структуру галузі відновлювальних енергоджерел, особливо при перегляді адміністративних процедур щодо отримання дозволу на будівництво станцій, які вироблятимуть електроенергію з відновлювальних енергоджерел.

(21) За певних обставин неможливо повною мірою забезпечити передачу та розподіл електроенергії, виробленої з відновлювальних енергоджерел, не зачепивши надійності і безпеки об'єднаної енергосистеми, а тому гарантії у цьому контексті можуть включати фінансову компенсацію.

(22) Витрати на підключення нових виробників електроенергії з відновлювальних енергоджерел мають бути об'єктивними, прозорими та недискримінаційними, при цьому слід належним чином враховувати вигоду, яку приєднані генератори приносять для енергосистеми.

(23) Оскільки загальні цілі запропонованих дій не можуть достатньою мірою досягатися державами-членами, але можуть, через масштаб чи наслідки цих дій, краще досягатися на рівні Співтовариства, то Співтовариство може вживати заходи у відповідності із принципом субсидіарності, як його окреслено в статті 5 Договору. Проте, їхнє детальне виконання слід залишити державам-членам, дозволяючи тим самим кожній державі-члену вибирати режим, який найліпше відповідає її конкретній ситуації. Відповідно до принципу пропорційності, як його окреслено у згаданій статті, ця Директива не виходить за межі необхідного для досягнення цих цілей.

УХВАЛИЛИ ЦЮ ДИРЕКТИВУ:

Стаття 1

Мета

Метою цієї Директиви є стимулювання збільшення частки відновлювальних енергоджерел у виробництві електроенергії на внутрішньому ринку електроенергії та створення бази для майбутньої бази Співтовариства з цих питань.

Стаття 2

Визначення термінів

Для цілей цієї Директиви застосовуються наступні визначення:

(а) *“відновлювані енергоджерела”* означають невикопні відновлювальні джерела енергії (вітрова, сонячна, геотермальна енергія, енергія хвиль та припливів, гідроенергія, енергія біомаси, газу із органічних відходів, газу каналізаційно-очисних станцій та біогазів);

(б) *“біомаса”* означає частку продуктів, відходів та залишків від сільського господарства (включаючи рослинні й тваринні речовини), лісництва та споріднених галузей промисловості, що зазнає біологічного розкладу, а також частку промислових і комунальних відходів, що зазнає біологічного розкладу;

(с) *“електроенергія, вироблена з відновлювальних джерел енергії”* означає електроенергію, вироблену станціями, які використовують лише відновлювальні джерела енергії, а також частку електроенергії, вироблену з відновлювальних енергоджерел гібридними станціями, які разом з тим використовують традиційні енергоджерела, і включаючи відновлювальну електроенергію,

що використовується для заповнення систем зберігання, але виключаючи електроенергію, що виробляється в результаті роботи акумуляційних систем;

(d) “споживання електроенергії” означає національний обсяг виробництва електроенергії, включаючи її виробництво для власних потреб, плюс імпорт, мінус експорт (валове національне споживання електроенергії).

Крім того, застосовуються визначення термінів Директиви № 96/92/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 19 грудня 1996 року стосовно спільних правил для внутрішнього ринку електроенергії (1).

Стаття 3

Національні індикативні цільові показники

1. Держави-члени вживають відповідні заходи для заохочення збільшення споживання електроенергії, виробленої з відновлювальних енергоджерел, відповідно до національних індикативних цільових показників, про які йдеться у параграфі 2. Ці заходи повинні бути пропорційними меті, що має переслідуватися.

2. Не пізніше ніж 27 жовтня 2002 року та через кожні п'ять років потому, держави-члени приймають і публікують звіт, що встановлює національні індикативні цільові показники для майбутнього споживання електроенергії, виробленої з відновлювальних джерел енергії, виражені у відсотках від обсягу споживання електроенергії, на наступні 10 років. У звіті також окреслюються заходи, вжиті або заплановані на національному рівні, для досягнення цих національних індикативних цільових показників. Для встановлення цих цільових показників до 2010 року, держави-члени:

- враховують вихідні величини, вказані в Додатку,
- забезпечують сумісність цільових показників із національними зобов'язаннями, які взяло на себе Співтовариство згідно з Кіотським протоколом до Рамкової конвенції ООН про кліматичні зміни.

3. Держави-члени публікують, перший раз не пізніше 27 жовтня 2003 року, а згодом через кожні два роки, звіт, який включає аналіз успішності при задоволенні національних індикативних цільових показників, враховуючи, зокрема, кліматичні фактори, здатні негативно впливати на досягнення згаданих цілей, і показує, якою мірою вжиті заходи узгоджуються з національним зобов'язанням щодо кліматичних змін.

4. На підставі звітів держав-членів, про які йдеться у параграфах 2 та 3, Комісія оцінює, якою мірою:

- держави-члени просунулися в напрямі досягнення своїх національних індикативних цільових показників,
- ці національні індикативні цільові показники узгоджуються із глобальним індикативним цільовим показником, тобто досягненням 12% від валового національного споживання електроенергії до 2010 року, та, зокрема, індикативної частки електроенергії, виробленої з відновлювальних енергоджерел, в обсязі 22,1% від сумарного споживання електроенергії в Співтоваристві до 2010 року.

Комісія публікує свої висновки у звіті, перший раз не пізніше ніж 27 жовтня 2004 року, а потому через кожні два роки. Цей звіт супроводжується, коли це доцільно, пропозиціями для Європейського Парламенту та Ради.

Якщо у звіті, про який йдеться в другому підпараграфі, робиться висновок про існування ризику того, що національні індикативні цільові показники через невиправдані причини та/або через те, що вони не базуються на нових наукових даних, можуть бути несумісними з глобальним індикативним цільовим показником, то в цих пропозиціях розглядаються у відповідній формі національні цільові показники, включаючи обов'язкові цільові показники.

Стаття 4

Схеми підтримки

1. Без шкоди для положень статей 87 і 88 Договору, Комісія оцінює застосування механізмів, які використовуються у державах-членах, за якими виробник електроенергії на підставі нормативних актів, що видаються державними органами влади, одержує пряму або непряму підтримку та які могли б призводити до обмеження торгівлі, враховуючи, що згадані механізми сприяють

цілям, що окреслюються в статтях 6 та 174 Договору.

2. Комісія не пізніше 27 жовтня 2005 року подає добре документовані звіт про досвід, набутий при застосуванні та співіснуванні різних механізмів, про які йдеться в параграфі 1. У звіті оцінюється успішність, включаючи економічну ефективність, схем підтримки, про які йдеться в параграфі 1, у стимулюванні споживання електроенергії, виробленої з відновлювальних енергоджерел, відповідно до національних індикативних цільових показників, про які йдеться у статті 3(2). Цей звіт, у разі необхідності, супроводжується пропозицією щодо бази Співтовариства стосовно схем підтримки виробництва електроенергії з відновлювальних енергоджерел.

Будь-яка пропозиція щодо бази має:

- (а) сприяти досягненню національних індикативних цільових показників;
- (б) бути сумісною із принципами внутрішнього ринку електроенергії;
- (с) враховувати характеристики різних джерел відновлювальної енергії, разом із технологічними та географічними відмінностями;
- (д) сприяти ефективному використанню відновлювальних енергоджерел і бути простою та одночасно якомога ефективнішою, зокрема, в тому, що стосується витрат;
- (е) включати достатні перехідні періоди для національних систем підтримки, тривалістю щонайменше сім років, і зберігати довіру інвесторів.

Стаття 5

Гарантія походження електроенергії, виробленої з відновлювальних енергоджерел

1. Держави-члени забезпечують не пізніше 27 жовтня 2003 року, щоб походження електроенергії, виробленої з відновлювальних енергоджерел, могло гарантуватися як таке в значенні цієї Директиви, відповідно до об'єктивних, прозорих і недискримінаційних критеріїв, викладених кожною державою-членом. Вони забезпечують, щоб з цією метою гарантія походження видавалася у відповідь на запит.

2. Держави-члени можуть призначати один чи більше компетентних органів, незалежних від генерувально-розподільчої діяльності, для нагляду за видачею таких гарантій походження.

3. Гарантія походження має:

- зазначати енергоджерело, з якого було вироблено електроенергію, відмічаючи дати й місця виробництва, а у випадку з гідроелектричним устаткуванням, вказувати його потужність;
- служити тому, щоб давати змогу виробникам електроенергії з відновлювальних енергоджерел довести, що електроенергія, яку вони продають, виробляється з відновлювальних енергоджерел в значенні цієї Директиви.

4. Такі гарантії походження, видані відповідно до параграфу 2, мають взаємно визнаватися державами-членами виключно як підтвердження елементів, про які йдеться у параграфі 3. Будь-яка відмова визнавати гарантію походження за такий доказ, зокрема, з причин, що стосуються запобігання обману, повинна базуватися на об'єктивних, прозорих і недискримінаційних критеріях. У разі відмови визнати гарантію походження, Комісія може примусити сторону, яка відмовляється визнати гарантію походження, визнати її, враховуючи, насамперед, об'єктивні, прозорі та недискримінаційні критерії, на яких базується таке визнання.

5. Держави-члени або компетентні органи запроваджують відповідні механізми для забезпечення того, щоб гарантії походження були точними й надійними, а також окреслюють у звіті, про який йдеться в статті 3(3), вжиті ними заходи для забезпечення надійності системи гарантій.

6. Після консультацій з державами-членами, Комісія розглядає у звіті, про який йдеться в статті 8, форму та методи, які б держави-члени могли застосовувати для гарантування походження електроенергії, виробленої з відновлювальних енергоджерел. У разі необхідності, Комісія пропонує Європейському Парламенту та Раді прийняти спільні правила в цьому відношенні.

Стаття 6

Адміністративні процедури

1. Держави-члени або компетентні органи, призначені державами-членами, оцінюють існуючу законодавчо-нормативну базу стосовно дозвільних процедур або інших процедур, викладених в статті 4 Директиви № 96/92/ЄС, які застосовуються до електростанцій, що виробляють електроенергію з відновлювальних енергоджерел, з метою:

- зниження нормативних і ненормативних бар'єрів для збільшення виробництва електроенергії з відновлювальних енергоджерел;

- погодження і прискорення процедур на відповідному адміністративному рівні, а також
- забезпечення того, щоб правила були об'єктивними, прозорими й недискримінаційними та повністю враховували особливості технології різноманітних відновлювальних енергоджерел.

2. Держави-члени публікують, не пізніше 27 жовтня 2003 року, звіт щодо оцінки, про який йдеться в параграфі 1, вказуючи, де це доцільно, які заходи було вжито. Метою цього звіту є вказати, якщо це доцільно в контексті національного законодавства, стадію, досягнуту, зокрема, у такому:

- координації між різними адміністративними органами стосовно термінів, одержання та розгляду заяв про надання дозволів;
- складання можливих керівних вказівок для діяльності, про яку йдеться в параграфі 1, і доцільності прискореної процедури планування для виробників електроенергії з відновлювальних енергоджерел, а також
- призначення органів влади, які мають діяти як посередники у суперечках між органами влади, що відповідають за видачу дозволів, та заявниками, що бажають отримати дозволи.

3. Комісія у звіті, про який йдеться в статті 8, та на підставі звітів від держав-членів, про які йдеться в параграфі 2 цієї статті, оцінює найкращі методи досягнення цілей, про які йдеться в параграфі 1.

Стаття 7

Питання щодо об'єднаної енергосистеми

1. Без шкоди для збереження надійності та безпеки мереж, держави-члени вживають необхідних заходів для забезпечення того, щоб оператори передавальної системи та оператори розподільної системи на їхній території гарантували передачу та розподіл електроенергії, виробленої з відновлювальних енергоджерел. Вони також можуть передбачити пріоритетний доступ до об'єднаної енергосистеми для електроенергії, виробленої з відновлювальних енергоджерел. При координуванні генераторних установок, оператори передавальної системи мають надавати пріоритет генераторним установкам, які використовують відновлювальні енергоджерела, настільки, наскільки це допускає експлуатація національної електроенергетичної системи.

2. Держави-члени запроваджують правову базу або вимагають від операторів передавальної системи та операторів розподільної системи запровадити й опублікувати свої стандартні правила стосовно покриття витрат на технічні пристосування, такі як мережні з'єднання та мережні посилення, які будуть необхідними для інтегрування нових виробників, що постачатимуть вироблену з відновлювальних енергоджерел електроенергію до об'єднаної енергосистеми.

Ці правила базуються на об'єктивних, прозорих і недискримінаційних критеріях, які, зокрема, враховують усі витрати та вигоди, що пов'язані з підключенням цих виробників до енергосистеми. Ці правила можуть передбачати різні типи підключення.

3. Якщо це доцільно, держави-члени можуть вимагати від операторів передавальної системи та операторів розподільної системи покрити, повністю або частково, витрати, про які йдеться в параграфі 2.

4. Від операторів передавальної системи та операторів розподільної системи вимагається надати будь-якому новому виробникові, що бажає здійснити підключення, всеосяжний і детальний кошторис витрат, пов'язаних із цим підключенням. Держави-члени можуть дозволяти виробникам електроенергії з відновлювальних енергоджерел, які бажають приєднатися до мережі, оголошити тендер на роботи з підключення.

5. Держави-члени запроваджують правову базу або вимагають від операторів передавальної системи та операторів розподільної системи запровадити й опублікувати свої стандартні правила стосовно розподілу витрат на системне устаткування, таке як мережне з'єднання та мережне посилення, між усіма виробниками, які отримують від них вигоду.

Розподіл запроваджується за допомогою механізму, який базується на об'єктивних, прозорих і недискримінаційних критеріях, враховуючи усі вигоди, які одержують виробники, що підключилися спочатку і пізніше, а також оператори передавальної системи й оператори розподільної системи від цих підключень.

6. Держави-члени забезпечують, щоб виставлення плати за передачу та розподіл не несло в собі дискримінації відносно електроенергії з відновлювальних енергоджерел, включаючи, зокрема, електроенергію з відновлювальних енергоджерел, вироблену в периферійних регіонах, таких як острівні регіони та регіони з низькою густиною населення.

У відповідних випадках держави-члени запроваджують правову базу або вимагають від операторів передавальної системи та операторів розподільної системи забезпечувати, щоб плата, яка виставляється за передачу й розподіл електроенергії з електростанцій, які використовують відновлювальні енергоджерела, відображала реальні економічні вигоди, що є результатом підключення цієї станції до мережі. Такі економічні вигоди могли б виникати від прямого користування низьковольтними мережами.

7. Держави-члени у звіті, про який йдеться в статті 6(2), також розглядають заходи, що мають вживатися для сприяння доступу до об'єднаної енергосистеми для електроенергії, виробленої з відновлювальних енергоджерел. У цьому звіті розглядається, крім усього іншого, доцільність запровадження двостороннього обліку електроенергії.

Стаття 8

Підсумковий звіт

На підставі звітів від держав-членів згідно зі статтею 3(3) і статтею 6(2), Комісія подає до Європейського Парламенту та Ради не пізніше 31 грудня 2005 року і надалі через кожні п'ять років підсумковий звіт про виконання цієї Директиви.

У цьому звіті:

- розглядається прогрес, досягнутий у відображенні зовнішніх витрат на електроенергію, вироблену з відновлювальних енергоджерел, та вплив державної підтримки, що надається на виробництво електроенергії,
- враховується можливість задоволення державами-членами національних індикативних цільових показників, що встановлюються в статті 3(2), та глобального індикативного цільового показника, що згадується в статті 3(4), а також існування дискримінації між різними джерелами енергії.

Коли це доцільно, Комісія подає разом зі звітом подальші пропозиції до Європейського Парламенту та Ради.

Стаття 9

Перенесення в національне законодавство

Держави-члени приймають закони, постанови та адміністративні положення, необхідні для виконання цієї Директиви, не пізніше 27 жовтня 2003 року. Про це вони негайно інформують Комісію.

Коли держави-члени приймають такі положення, останні повинні містити посилання на цю Директиву чи супроводжуватися таким посиланням у разі їхньої офіційної публікації. Методи, за якими робиться таке посилання, встановлюються державами-членами.

Стаття 10

Набуття чинності

Ця Директива набуває чинності в день її публікації в Офіційному віснику Європейських Співтовариств.

Стаття 11

Адресати

Цю Директиву адресовано державам-членам.

Вчинено в Брюсселі, 27 вересня 2001 року.

За Європейський Парламент

Президент

За Раду

Президент

Н. ФОНТЕН

К. ПІКЕ

ДОДАТОК

Вихідні величини національних індикативних цільових показників держав-членів для внесення електроенергії, виробленої з відновлюваних енергоджерел, до валового енергоспоживання до 2010 року (*)

Цей Додаток надає вихідні величини для встановлення національних індикативних цільових показників електроенергії, виробленої з відновлювальних енергоджерел (RES-E), про які йдеться у статті 3(2):

	RES-E TWh 1997 (**)	RES-E % 1997 (***)	RES-E % 2010 (****)
Бельгія	0,86	1,1	6,0
Данія	3,21	8,7	29,0
Німеччина	24,91	4,5	12,5
Греція	3,94	8,6	20,1
Іспанія	37,15	19,9	29,4
Франція	66,00	15,0	21,0
Ірландія	0,84	3,6	13,2
Італія	46,46	16,0	25,0 (1)
Люксембург	0,14	2,1	5,7 (2)
Нідерланди	3,45	3,5	9,0
Австрія	39,05	70,0	78,1 (3)
Португалія	14,30	38,5	39,0 (4)
Фінляндія	19,03	24,7	31,5 (5)
Швеція	72,03	49,1	60,0 (6)
Великобританія	7,04	1,7	10,0
Співтовариство	338,41	13,9%	22% (****)

(*) Враховуючи вихідні значення, викладені в цьому Додатку, держави-члени виходять з необхідного припущення, що директиви стосовно державної допомоги щодо захисту навколишнього середовища роблять поправку на існування схем національної підтримки для сприяння використанню електроенергії, виробленої з відновлювальних енергоджерел.

(**) Дані стосуються національного виробництва RES-E у 1997 році.

(***) Відсоткові внески RES-E у 1997 та 2010 рр. базуються на національному виробництві RES-E, поділеному на показник валового національного енергоспоживання. Стосовно внутрішньої торгівлі RES-E (із визнаним сертифікатом або зареєстрованим походженням) обчислення цих відсотків вплине на показники держави-члена у 2010 році, але не на загальні показники Співтовариства.

(****) Округлений показник, що випливає з наданих вище вихідних величин.

(1) Італія стверджує, що 22% можуть бути реальним показником, припускаючи, що у 2010 році валове національне енергоспоживання складатиме 340 ТВт/г. Враховуючи вихідні величини, встановлені у цьому Додатку, Італія вважає, що валове національне виробництво електроенергії з відновлювальних енергоджерел досягне у 2010 році 76 ТВт/г. Цей показник включає внесок частки муніципальних та промислових відходів, що не зазнає біологічного розкладу, які використовуються відповідно до законодавства Співтовариства щодо організації збору та знищення відходів. Внаслідок цього можливість досягнення індикативної планової величини, про яку йдеться у цьому Додатку, залежить, *між іншим*, від фактичного рівня національного попиту на електроенергію у 2010 році.

(2) Враховуючи індикативні вихідні величини, встановлені у цьому Додатку, Люксембург вважає, що задача, запланована на 2010 рік, може бути досягнута тільки якщо:

- загальне енергоспоживання у 2010 році не перевищуватиме значення 1997 року,
- кількість електроенергії, вироблена вітровими електростанціями, може бути збільшена до значення 15,

(Офіційний вісник європейських норм Європейських Співтовариств від 27.10.2001 L 283/40)

- кількість електроенергії, вироблена з біогазу, може бути збільшена до значення 208,

- кількість електроенергії, вироблена тільки на муніципальних сміттєспалювальних заводах Люксембургу, яка у 1997 році нараховувала половину електроенергії, виробленої з відновлювальних енергоджерел, може бути повністю врахована,
- кількість електроенергії, вироблена фотогальванічним способом, може бути збільшена до 80 ГВт/г, а також оскільки вище зазначені пункти можуть бути досягнуті з технічної точки зору у встановлений час. За відсутності природних ресурсів виключається додаткове збільшення виробництва електроенергії гідроелектростанціями.

(3) *Австрія* стверджує, що 78,1% можуть бути реальним показником, припускаючи, що у 2010 році валове національне енергоспоживання складатиме 56,1 ТВт/г. Завдяки тому, що виробництво електроенергії з відновлювальних джерел у значній мірі залежить від гідроенергетики та, отже, від річної кількості опадів, показники на 1997 та 2010 роки мають розраховуватися на довгостроковій моделі, яка базується на гідрологічних та кліматичних умовах.

(4) *Португалія*, враховуючи вихідні величини, встановлені у цьому Додатку, стверджує, що для підтримання на рівні 1997 року частки електроенергії, виробленої з відновлювальних джерел, в якості індикативного цільового показника на 2010 рік, припускалося, що:

- буде можливо продовжувати національний енергетичний план будівництвом нових гідроелектростанцій потужністю більше 10 МВт,
- інші відновлювальні потужності, можливі лише за наявності державної фінансової підтримки, збільшаться на річному рівні у вісім разів порівняно з тими, що спостерігалися раніше.

Ці припущення означають, що нові потужності для виробництва електроенергії з відновлювальних джерел, за виключенням великих гідроелектростанцій, зростуть за темпами вдвічі до темпів зростання валового національного енергоспоживання.

(5) У плані дій *Фінляндії* для відновлювальних енергоджерел встановлені задачі щодо обсягу відновлювальних енергоджерел, що використовуватимуться у 2010 році. Ці задачі встановлені на основі всеохоплюючих попередніх досліджень. План дій був затверджений урядом у жовтні 1999 року.

Відповідно до фінського плану дій частка електроенергії, виробленої з відновлювальних енергоджерел до 2010 року становитиме 31%. Такий індикативний цільовий показник є дуже амбіційним та його досягнення потребує всеохоплюючих стимулюючих заходів у Фінляндії.

(6) Враховуючи вихідні величини, встановлені у цьому Додатку, *Швеція* зазначила, що можливість досягнення цільового показника значною мірою залежить від кліматичних факторів, які значним чином впливають на рівень виробництва гідроелектроенергії, зокрема, від коливань у вимірюванні дощових опадів, розподілу опадів у часі протягом року та від припливів. Електроенергія, вироблена гідроелектростанцією, може істотно змінюватися. Протягом дуже посушливих років виробництво може досягти 51 МВт/г, а протягом дощових років воно може сягати 78 МВт/г. Показник на 1997 рік, таким чином, має бути розрахований з використанням довгострокової моделі, що базується на наукових даних гідрологічних розрахунків та кліматичних змін. Цей метод широко застосовується у країнах із значними частками виробництва гідроелектроенергії для використання водних припливів, охоплюючи період часу від 30 до 60 років. Таким чином, відповідно до шведської методології та спираючись на умови протягом періоду 1950-1999 рр., роблячи поправку на розбіжності у загальній виробничій потужності гідроелектростанцій та припливах протягом років, середня кількість виробництва гідроелектростанцій складає до 64 ТВт/г, що відповідає показнику 1997 року у 46%, і в цьому контексті Швеція вважає, що 52% є більш реальним показником на 2010 рік.

Крім того, здатність Швеції досягти цільового показника обмежується тим фактом, що решта річок, які не експлуатуються, захищаються законом.

Більше того, здатність Швеції досягти цільового показника важко передбачити з причини:

- розширення теплоелектроцентралей, що залежить від щільності населення, попиту на тепло та технологічного розвитку, зокрема, для газифікації чорного лугу, а також
- дозволу на функціонування вітрових електростанцій згідно з внутрішнім законодавством, державним визнанням, технологічним розвитком та розширенням електричних мереж.

**ДИРЕКТИВА РАДИ 2003/30/ЄС Європейського Парламенту та Ради
від 8 травня 2003 року
про сприяння використанню біопалива
або іншого відновлюваного палива для транспорту**

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПАРЛАМЕНТ ТА РАДА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ,

Беручи до уваги Договір про заснування Європейського Співтовариства і, зокрема, статтю

175 (1) Договору,

Беручи до уваги пропозицію Комісії⁽¹⁾,

Беручи до уваги висновок Економічно-соціального комітету⁽²⁾,

Беручи до уваги висновок Комітету регіонів⁽³⁾,

Діючи відповідно до процедури, вказаної у статті 251 Договору⁽⁴⁾,

Оскільки:

(1) Європейська Рада, яка проходила у Гетеборзі з 15 по 16 червня 2001 року, погодила стратегію Співтовариства щодо сталого розвитку, що складається з пакету заходів, які включають розробку біопалива.

(2) Природні ресурси, а також їх розумне та раціональне використання, як згадано у статті 174 (1) Договору, включають нафту, природний газ та тверде паливо, які є основними джерелами енергії, але також є основними джерелами викидів вуглекислого газу.

(3) Однак, існує широкий асортимент біомас, які можуть використовуватися для виробництва біопалива, яке отримують з продуктів сільського та лісного господарств, а також з відходів лісопереробної та агрохарчової промисловості.

(4) Транспортний сектор складає більше ніж 30% остаточного споживання енергії у Співтоваристві і розширюється, тенденція, що обов'язково збільшиться, разом з викидами вуглекислого газу і таке розширення буде збільшуватися у відсотковому значенні в країнах-кандидатах після їх приєднання до Європейського Союзу.

(5) Біла книга Комісії "Європейська транспортна політика на 2010 рік: час вирішувати" очікує, що викиди CO₂ з транспорту підвищаться на 50% між 1990 та 2010 рр. до близько 1113 мільйонів тон, основна відповідальність покладається на автотransпорт, який дорівнює 84% викидів, які пов'язані з транспортом. З екологічної точки зору Біла книга вимагає, щоб залежність від нафти (на даний час 98%) у транспортному секторі була знижена за рахунок використання альтернативного палива, такого як біопаливо.

(6) Більше використання біопалива для транспорту створює частину пакету заходів, необхідних для дотримання Кіотського протоколу, а також будь-якого пакету стратегій для дотримання подальших зобов'язань у цьому відношенні.

(7) Підвищене використання біопалива для транспорту, без виключення іншого можливого альтернативного палива, включаючи автомобільні LPG та CNG, є одним з механізмів за допомогою якого Співтовариство може знизити свою залежність від імпорту енергії та впливу ринку палива для транспорту і тому безпеку постачання палива на середньостроковий та довгостроковий періоди. Однак, таке рішення не повинно у жодному випадку знижувати важливість дотримання законодавства Співтовариства щодо якості палива, викидів транспортних засобів та якості повітря.

(8) В результаті удосконалення технологій більшість транспортних засобів, які в даний час експлуатуються у Європейському Союзі, можуть використовувати паливо з домішками біопалива. Сучасні технологічні розробки надають можливість використовувати більший відсоток біопалива у паливі. Деякі країни вже використовують суміші біопалива з часткою у 10% та більше.

(9) Автопарки, які залежать від визначеного продукту, пропонують потенціал використання біопалива вищої концентрації. В деяких містах автопарки, які залежать від визначеного продукту, вже функціонують на чистому біопаливі і, у деяких випадках, це допомогло підвищити якість повітря у міській зоні. Держави-члени можуть подальше сприяти використанню біопалива для

1 ОВ С 103 Е, 30.4.2002, та ОВ С 331 Е, 31.12.2002, С. 291.

2 ОВ С 149, 21.6.2002, С.7.

3 ОВ С 278, 14.11.2002, С.29.

4 Висновок Європейського Парламенту від 4 липня 2002 року (ще не опублікований у Офіційному віснику), Спільної позиції Ради від 18 листопада 2002 року (ОВ С 32 Е, 11.2.2003, С.1) та рішення Європейського Парламенту від 12 березня 2003 року (ще не опубліковане у Офіційному віснику).

комунального транспорту.

(10) Сприяння використанню біопалива означає здійснення кроку вперед щодо широкого застосування біомаси, що надасть можливість більш інтенсивно розробляти біопаливо у майбутньому, при цьому не виключаючи інші варіанти і, зокрема, варіанту щодо водню.

(11) Дослідницька політика, що здійснюється державами-членами, відносно підвищеного використання біопалива має значною мірою охоплювати питання водню та підтримувати такий варіант, беручи до уваги відповідні рамкові програми Співтовариства.

(12) Чиста рослинна олія з олійних рослин, яка виготовлена за допомогою вижиму, екстрагування або порівняльних процедур, необроблена чи рафінована, але хімічно не модифікована, може також використовуватися в якості біопалива в певних випадках, якщо її використання сумісне з типом двигунів, що використовуються, та з відповідними вимогами до викидів.

(13) Нові види палива мають відповідати визначеним технічним стандартам, якщо вони будуть прийняті у більшій мірі споживачами та виробниками транспортних засобів і таким чином проникати на ринок. Технічні стандарти також створюють основу для вимог стосовно викидів та контролю викидів. Можуть виникнути складнощі при забезпеченні того, що нові види палива відповідають поточним технічним стандартам, які більшою мірою були розроблені для традиційного викопного палива. Комісія та органи стандартизації мають контролювати розробки та адаптувати і активно розробляти стандарти, зокрема аспекти летючості, для того щоб можна було впровадити нові види палива і при цьому підтримувати екологічні вимоги до робочих характеристик.

(14) Біоетанол та біодизель, якщо їх використовують для транспортних засобів у чистому виді або в якості суміші, мають відповідати стандартам з якості, що встановлені для забезпечення оптимальної роботи двигуна. Відмічається, що стосовно біодизеля для дизельних двигунів, якщо варіант технології – це естерифікація, може застосовуватися стандарт prEN 14214 Європейського комітету з стандартизації (CEN) щодо метилових складних ефірів жирних кислот (FAME). Таким чином, CEN має встановити стандарти для інших продуктів біопалива для транспорту в Європейському Союзі.

(15) Сприяння використанню біопалива при дотриманні сталої фермерської та лісівницької діяльності, що встановлена в правилах, які керують спільну аграрну політику, може сприяти створенню нових можливостей для сталого сільськогосподарського розвитку в рамках більш орієнтованої на ринок спільної аграрної політики, що спрямована більш на європейський ринок, та повагу до добробуту сільського життя та багатофункціонального сільського господарства, а також може відкрити новий ринок для інноваційних аграрних продуктів відносно поточних та майбутніх держав-членів.

(16) У своїй резолюції від 8 червня 1998 року⁽¹⁾ Рада підтримала стратегію та план дій Комісії щодо відновлювальних енергоресурсів та звернулася з проханням щодо конкретних заходів в секторі біопалива.

(17) Зелена книга Комісії “Щодо європейської стратегії безпеки енергопостачання” встановлює ціль – 20% заміна традиційного палива на альтернативне паливо для автотранспортного сектору до 2020 року.

(18) Альтернативне паливо може лише проникнути на ринок, якщо воно буде в наявності і буде конкурентоспроможним.

(19) У своїй Резолюції від 18 червня 1998 року⁽²⁾ Європейський Парламент закликав збільшити ринкову частку біопалива до 2% впродовж наступних п'яти років за допомогою пакету заходів, що включає звільнення від оподаткування, фінансової підтримки для переробної промисловості та встановлення обов'язкової частки біопалива для нафтових компаній.

(20) Оптимальний метод збільшення частки біопалива на національному ринку та ринках Співтовариства залежить від наявності ресурсів та сировини, від національної політики та політики Співтовариства щодо сприяння просуванню біопалива та від податкових заходів, а також від відповідного залучення всіх зацікавлених сторін/сторін.

(21) Національні стратегії, спрямовані на сприяння використанню біопалива, не повинні призводити до заборони вільного руху палива, що відповідає гармонізованим технічним вимогам у сфері екології, встановленим законодавством Співтовариства.

1 ОВ С 198, 24.6.1998 р., С.1

2 ОВ С 210, 6.7.1998, С.215

(22) Сприяння виробництву і використанню біопалива може створити умови для зниження залежності імпорту енергії та зниження викидів газів, що спричиняють парниковий ефект. Крім того, біопаливо, в чистому виді або у формі суміші, може в принципі використовуватися в існуючих автомобілях та використовувати поточну систему розподілу палива в автомобілі. Змішування біопалива може сприяти потенційному зниженню витрат в системі розподілу в Співтоваристві.

(23) Оскільки мета запропонованої дії, а саме впровадження загальних принципів, що передбачають мінімальний відсоток біопалива, яке буде продаватися на ринку та розповсюджуватися, не може бути досягнута відповідним чином державами-членами із-за ефекту масштабу, і таким чином може бути досягнута у кращій спосіб на рівні Співтовариства, Співтовариство може прийняти положення відповідно до принципу субсидіарності, вказаного у статті 7 Договору. Згідно з принципом пропорційності, вказаного у цій статті, положення цієї Директиви не виходять за межі того, що необхідно для досягнення цієї мети.

(24) Слід сприяти дослідницькій діяльності та технологічному розвитку в питаннях стабільності біопалива.

(25) Підвищення використання біопалива має супроводжуватися детальним аналізом оточуючого середовища, економічного та соціального впливу для прийняття рішення чи доцільно підвищувати пропорцію біопалива по відношенню до традиційного палива.

(26) Слід передбачити можливість швидкого адаптувати переліку біопалива, відсоток відновлюваного вмісту, а також графік впровадження біопалива на ринок транспортного палива, до технічного прогресу і до результатів оцінки впливу на оточуюче середовище першої фази впровадження.

(27) Слід впровадити заходи для розробки стандартів з якості для біопалива, які будуть використовуватися у автомобільному секторі, як в якості чистого біопалива, так і в якості компоненту змішування для традиційного палива. Хоча біодеградуюча частка відходів становить потенційно придатне джерело для виробництва біопалива, стандарт з якості має враховувати можливе забруднення, що знаходиться у відходах, для уникнення певних компонентів, що ушкоджують транспортний засіб, або спричиняють серйозні викиди.

(28) Сприяння просуванню біопалива має бути сумісним з безпекою постачань та цілями оточуючого середовища та заходами в кожній державі-члені. При здійсненні таких дій держави-члени можуть розглянути рентабельні способи популяризації можливостей використання біопалива.

(29) Необхідні заходи для реалізації цієї Директиви мають бути прийняті відповідно до Рішення Ради 1999/468/ЄС від 28 червня 1999 року, що встановлюють процедури для здійснення імплементаційних повноважень, що надані Комісії⁽¹⁾,

УХВАЛИЛА ЦЮ ДИРЕКТИВУ:

Стаття 1

Ця Директива спрямована на сприяння використанню біопалива або іншого відновлюваного палива для заміни дизеля або бензину для транспортних цілей в кожній державі-члені, з метою сприяння цілям, таким як виконання зобов'язань щодо зміни клімату, екологічна безпека постачання та сприяння відновлювальним енергоджерелам.

Стаття 2

1. Для цілей цієї Директиви, застосовують наступні визначення:

(а) "біопаливо" означає рідке або газове паливо для транспорту, що виготовлене з біомаси;

(б) "біомаса" означає частку продукції, що зазнає біологічного розкладу, відходи та залишки від сільськогосподарства, (включаючи рослини та тваринні речовини), лісництва та споріднених галузей промисловості, а також частку промислових та міських відходів, що зазнають біологічного розкладу;

(с) "інше відновлювальне паливо" означає відновлювальне паливо, інше ніж біопаливо, яке виникає з відновлювальних енергоджерел, як визначено у Директиві 2001/77/ЄС² та використо-

¹ ОВ L 184, 17.7.1999, С. 23

² Директива 2001/77/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 27 вересня 2001 року щодо сприяння електроенергії, виробленої з відновлювальних енергоджерел у внутрішньому ринку електроенергії (ОВ L 283, 27.10.2001, С. 33).

вустється для транспортних цілей;

(d) “запас енергії” означає нижчу теплотворну здатність палива.

2. Принаймні, продукти, що перераховані нижче, вважаються біопаливом:

(a) “біоетанол”: етанол, що виготовлений з біомаси і/або органічних фракцій відходів, буде використовуватись в якості біопалива;

(b) “біодизель”: метилефір дизельної якості, що виготовлений з рослинної або тваринної олії, буде використовуватись в якості біопалива;

(c) “біогаз”: паливний газ, виготовлений з біомаси і/або частки відходів, що зазнають біологічного розкладу, що може бути очищений до якості природного газу, буде використовуватись в якості біопалива, або газу, виробленого з деревини;

(d) “біометанол”: метанол, що виготовлений з біомаси, буде використовуватись в якості біопалива;

(e) “бідиметилловий ефір”: диметилловий ефір, що виготовлений з біомаси, буде використовуватись в якості біопалива;

(f) “біо-ЕТВЕ (етилтертіобутилефір)”: ЕТВЕ виготовлений на основі біоетанолу. Відсоток від обсягу біо-ЕТВЕ, щоб він вважався біопаливом, складає 47%;

(g) “біо-МТВЕ (метилтертіобутилефір)”: паливо, що виготовлене на основі біометанолу. Відсоток від обсягу біо-МТВЕ, щоб він вважався біопаливом, складає 36%;

(h) “синтетичне біопаливо”: синтетичні вуглеводні або суміші синтетичних вуглеводнів, що були виготовлені з біомаси;

(i) “біоводень”: водень, що виготовлений з біомаси і/або з частки відходів, що зазнають біологічного розкладу, буде використовуватись в якості біопалива;

(j) “чиста рослинна олія”: олія, виготовлена з олійних рослин через процедури витискання, екстрагування або подібних процедур, неочищена або рафінована, але хімічно немодифікована, якщо сумісна з типом залучених двигунів та з відповідними вимогами викидів.

Стаття 3

1. (a) Держави-члени повинні забезпечити, що мінімальна пропорція біопалива та іншого відновлювального палива розташована на ринках, та з цією метою, встановлюють національні індикативні цільові показники.

(b) (i) Мінімальна величина для цих цілей складає 2%, що розрахована на основі енергетичного вмісту всієї сукупності бензину та дизелю, який перебуває в торговому обороті на їхніх ринках для транспортних цілей найпізніше до 31 грудня 2005 року.

(ii) Мінімальна величина для цих цілей складає 5,75%, що розраховані на основі енергетичного вмісту всієї сукупності бензину та дизелю для транспортних цілей, розміщеної на їхніх ринках до 31 грудня 2010 року.

2. Біопаливо може бути доступним в будь-якій з наступних форм:

(a) як чисте біопаливо або у високій концентрації в похідних мінеральної олії згідно із спеціальними стандартами якості для використання транспортних засобів.

(b) як біопаливо, змішане з похідними мінеральної олії згідно з відповідними європейськими нормами, що описують технічні специфікації для транспортного палива (EN 228 та EN 590);

(c) як рідина, що походить з біопалива, такого як ЕТВЕ (етилтертіобутилефір), якщо відсоток біопалива є таким, як вказано у статті 2(2).

3. Держави-члени спостерігають за ефектом використання біопалива у дизельних сумішах понад 5% за допомогою неадаптованих транспортних засобів та вживають заходів, якщо відповідно, з метою забезпечення відповідності відповідному законодавству Співтовариства щодо норм викидів.

4. В заходах, які вони вживають, держави-члени повинні враховувати загальну атмосферу та баланс навколишнього середовища різних видів біопалива та іншого відновлювального палива, а також можуть надавати переваги сприянню такого палива, що демонструє баланс економічної ефективності та безпеки навколишнього середовища, враховуючи також конкурентноздатність та безпеку постачання.

5. Держави-члени забезпечують надання громадськості інформація про наявність палива та іншого відновлювального палива. Для відсотку біопалива, змішаного з похідними нафти, що перевищує граничне значення 5% метилового складного ефіру жирних кислот (FAME) чи 5% біоетанолу, встановлюють спеціальне маркування в пунктах продажу.

Стаття 4

1. Держави-члени повідомляють Комісію до 1 липня кожного року про:

- заходи, яких було вжито для сприяння використанню біопалива або іншого відновлювального палива для заміни дизелю або бензину для транспортних цілей,
- національні ресурси, призначені для виготовлення біомаси для цілей використання енергії, інших ніж для транспортних цілей, а також
- загальний продаж транспортного палива та частини біопалива, чистого чи змішаного, а також іншого відновлювального палива, розташованого на ринку за попередній рік. Якщо відповідно, держави-члени повідомляють про будь-які незвичайні умови у постачанні неочищеної нафти або нафтопродуктів, які вплинули на продаж біопалива та іншого відновлювального палива.

У своєму першому звіті після набуття цією Директивою чинності, держави-члени вказують рівень своїх національних індикативних цільових показників за першу фазу. У звіті, що охоплює 2006 рік, держави-члени вказують свої національні індикативні цільові показники за другу фазу.

В цих звітах мотивується розрізнення національних індикативних цільових показників у порівнянні з вихідними величинами, про які згадано у статті 3(1)(b), та могло б базуватися на наступних елементах:

(a) об'єктивні фактори, такі як обмежений національний потенціал для виробництва біопалива з біомаси;

(b) кількість ресурсів, виділених для виготовлення біомаси для цілей використання енергії, інших ніж для транспортних цілей та спеціальні технічні або кліматичні характеристики національного ринку для транспортного палива;

(c) національна політика, що виділяє подібні ресурси для виробництва іншого транспортного палива, що базується на відновлювальних енергоджерелах, та сумісна з цілями цієї Директиви.

2. Не пізніше 31 грудня 2006 року, а також кожні два роки після цього, Комісія складає звіт оцінки для Європейського Парламенту та для Ради про успіхи, здійснені у використанні біопалива та іншого відновлювального палива в державах-членах.

Цей звіт охоплює, принаймні наступне:

(a) економічну ефективність заходів, вжитих державами-членами для сприяння використанню біопалива та іншого відновлювального палива;

(b) економічні аспекти та вплив подальшого збільшення частини біопалива та іншого відновлювального палива на навколишнє середовище;

(c) перспективу життєвого циклу біопалива та іншого відновлювального палива, з метою вказуючих можливих заходів для майбутнього сприяння такого палива, що є безпечним для клімату та навколишнього середовища, а також що здатне стати конкурентоспроможним та рентабельним;

(d) стабільність сільськогосподарських культур, що використовуються для виробництва біопалива, особливо використання землі, ступінь інтенсивності культивування, сівоzmіна та використання пестицидів;

(e) оцінку використання біопалива та іншого відновлювального палива відносно їхніх ефектів розрізнення щодо зміни клімату та їхнього впливу на скорочення викидів CO₂;

(f) перегляд подальших більш довгострокових варіантів, що стосуються заходів ефективності використання енергії у транспорті.

**ДИРЕКТИВА 2003/54/ЄС ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ ТА РАДИ
від 26 червня 2003 року
про загальні правила функціонування внутрішнього ринку електроенергії і скасування Директиви 96/92/ЄС**

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПАРЛАМЕНТ ТА РАДА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ,

Беручи до уваги Договір про заснування Європейського Співтовариства та, зокрема, статтю 47(2), статтю 55 і статтю 95 зазначеного Договору,

Беручи до уваги пропозиції Комісії¹,

Беручи до уваги Висновок Європейського Економіко-соціального комітету²,

Після проведення консультацій із Комітетом регіонів,

Діючи відповідно до процедури, встановленої в статті 251 Договору³,

Оскільки:

(1) Директива 96/92/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 19 грудня 1996 року про загальні правила функціонування внутрішнього ринку електроенергії⁴ зробила значний внесок у створення внутрішнього ринку електроенергії.

(2) Досвід впровадження цієї Директиви показує вигоди, які можна отримати в результаті функціонування внутрішнього ринку електроенергії з точки зору підвищення ефективності, зниження цін, забезпечення високих стандартів обслуговування та підсилення конкурентоспроможності. Однак залишаються суттєві недоліки та можливості для поліпшення функціонування ринку і тому більш за все необхідно прийняти конкретні положення для забезпечення однорідного конкурентного середовища в області виробництва електроенергії та зменшення ризиків домінуючого положення на ринку і хижацької поведінки, забезпечуючи недискримінаційні тарифи на передачу та розподіл електроенергії шляхом доступу до енергосистеми на основі тарифів, опублікованих до їх набуття чинності, та забезпечуючи захист прав невеликих й уразливих споживачів і оприлюднення інформації щодо джерел енергії для виробництва електроенергії, а також посилення на джерела, при їх наявності, надаючи інформацію про їх вплив навколишнє середовище.

(3) На своєму засіданні в Лісабоні, яке відбулося 23-24 березня 2000 року, Європейська Рада закликала прискорити роботу, що має виконуватися для завершення формування внутрішнього ринку як у секторі електроенергії, так і в секторі газу, а також прискорити процес лібералізації в цих секторах з метою досягнення повністю функціонального внутрішнього ринку. Європейський Парламент у своїй Резолюції від 6 липня 2000 року щодо другого звіту Комісії про стан лібералізації енергетичних ринків запропонував Комісії затвердити детальний графік виконання точно визначених завдань для забезпечення поступової, але повної лібералізації енергетичного ринку.

(4) Свободи, які Договір гарантує європейським громадянам – вільний рух товарів, свобода надати послуги та свобода підприємств підприємницької діяльності – можливі лише на повністю відкритому ринку, що надає право всім споживачам вільно обирати своїх постачальників, а всім постачальникам вільно здійснювати постачання електроенергії своїм споживачам.

(5) До основних перешкод у досягненні цілком функціонального та конкурентоспроможного внутрішнього ринку відносяться, серед інших, питання доступу до енергосистеми, питання тарифікації та різні рівні відкритості ринків держав-членів.

(6) Для забезпечення конкуренції доступ до енергосистеми має бути недискримінаційним, прозорим, та за прийнятною ціною.

(7) Для завершення формування внутрішнього ринку електроенергії першочергове значення має недискримінаційний доступ до мережі оператора системи передачі або розподілу електроенергії. До складу оператора системи передачі або розподілу електроенергії може входити одне або більше підприємств.

(8) Для забезпечення ефективного та недискримінаційного доступу до енергосистеми доцільно, щоб системами розподілу та передачі електроенергії управляли самостійні юридичні особи,

¹ ОВ С 240 Е, 28.8.2001, С. 60 та ОВ С 227 Е, 24.9.2002, С. 393.

² ОВ С 36, 8.2.2002, С. 10.

³ Висновок Європейського Парламенту від 13 березня 2002 (ОВ С 47 Е, 27.2.2003, С. 350), Спільна позиція Ради від 3 лютого 2003 (ОВ С 50 Е, 4.3.2003, С. 15) та Директива Європейського Парламенту від 4 червня 2003 (ще не опублікована в Офіційному віснику)

⁴ ОВ L 27, 30.1.1997, С.20.

де існують підприємства з вертикальною інтеграцією. Комісія повинна розглянути можливість проведення відповідних заходів, розроблених державами-членами для досягнення цілі цієї вимоги, і, якщо це доцільно, надати пропозиції щодо доповнення цієї Директиви. Також доречно, щоб оператори системи передачі та розподілу електроенергії мали право приймати дієві рішення щодо активів, які необхідно підтримувати в належному стані, експлуатувати та розвивати електромережі, якщо цими активами володіють та управляють вертикально інтегровані підприємства. Необхідно, гарантувати незалежність операторів системи розподілу та операторів системи передачі електроенергії особливо в питаннях, що стосуються виробництва та постачання електроенергії. У зв'язку з цим, необхідно запровадити незалежні управлінські структури між операторами системи розподілу і операторами системи передачі електроенергії, та будь-якими компаніями виробниками/постачальниками.

Важливо, однак, розрізнити правове відділення та розукрупнення власності. Правове відділення не означає зміну власності щодо активів і ніскільки не заважає аналогічним або ідентичним умовам прийому на роботу, що застосовуються на всіх вертикально інтегрованих підприємствах. Проте, слід забезпечити недискримінаційний процес прийняття рішень шляхом ужиття організаційних заходів щодо незалежності осіб, відповідальних за прийняття рішень.

(9) Коли йдеться про невеликі системи – може бути необхідним забезпечення надання допоміжних послуг операторами систем передачі електроенергії (ОСПЕ), приєднаних до невеликих систем.

(10) Хоча ця Директива і не вирішує питання власності, в ній нагадується, що у випадку, якщо підприємство, що здійснює передачу або розподіл електроенергії і яке відокремлене за своєю правовою формою від тих підприємств, що займаються виробництвом та/або постачанням електроенергії, оператором зазначеної системи може бути те ж саме підприємство, що володіє інфраструктурою.

(11) Для запобігання покладання непосильних фінансових та адміністративних тягарів на невеликі розподільчі компанії, держави-члени повинні забезпечити можливість, за необхідності, звільнення таких компаній від вимог щодо розукрупнення розподілу.

(12) Процедури видачі дозволів не повинні призводити до навішування адміністративного тягара, непропорційного до розміру і потенційного впливу на виробників електроенергії.

(13) Необхідно вжити подальших заходів для того, щоб забезпечити прозорі та недискримінаційні тарифи на доступ до електромереж. Ці тарифи повинні застосовуватись до всіх користувачів системи на недискримінаційній основі.

(14) З метою сприяння укладанню контрактів енергетичними підприємствами, створеними в одній державі-члені, на постачання електроенергії правочинним споживачам в іншій державі-члені – держави-члени і, якщо це доречно, національні регуляторні органи, повинні забезпечити створення більш однорідних умов, та однакового рівня правочинності для всіх учасників внутрішнього ринку.

(15) Наявність діючого законодавства, що виконується одним, або кількома національними контролюючими органами, є важливим фактором для гарантування недискримінаційного доступу до електромережі. Держави-члени визначають функції, компетенцію та адміністративні повноваження контролюючих органів. Важливо, щоб регулюючим органам всіх держав-членів було надано однаковий мінімальний об'єм повноважень. Ці органи повинні мати право встановлювати або затверджувати тарифи, або, принаймні, методології, що лежать в основі розрахунку тарифів на передачу та розподіл електроенергії. Для запобігання невизначеності та значних часових та матеріальних витрат на вирішення спорів ці тарифи повинні публікуватися до їх вступу в дію.

(16) Комісія висловила свій намір створити Європейську Групу Законодавців з питань електроенергії та газу, яка б забезпечила створення прийнятного консультативного механізму стимулювання співпраці та координації діяльності національних регуляторних органів з метою сприяння розвитку внутрішнього ринку електроенергії та газу, а також сприяння послідовному застосуванню у всіх державах-членах положень, викладених у цій Директиві та Директиві 2003/55/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 26 червня 2003 року про загальні правила функціонування внутрішнього ринку природного газу¹ та Регламенту (ЄС) № 1228/2003 Європейського Парламенту і Ради від 26 червня 2003 року про умови доступу до мережі для транскордонних

¹ Див. ст. 57 цього Офіційного вісника.

обмінів електроенергією¹.

(17) Для забезпечення ефективного доступу до ринку для всіх його учасників, включаючи нових учасників, необхідно розробити недискримінаційні та урівноважуючі механізми, що чітко відображають витрати. Після досягнення ринком електроенергії достатньої ліквідності, цього можна досягнути шляхом запровадження прозорих ринкових механізмів постачання та закупівлі електроенергії в рамках вимог що забезпечують урівноваження. За відсутності такого ліквідного ринку національні регулюючі органи повинні відігравати активну роль у забезпеченні того, щоб урівноважуючі тарифи були недискримінаційними та такими, що відображають витрати. Водночас, для уникнення загрози безпеці системи, необхідно запровадити відповідні стимули для зрівноваження обсягів електроенергії що постачається в систему і електроенергії, що відбирається із системи.

(18) Національні регулюючі органи повинні мати можливість встановлювати або затверджувати тарифи, або методології, що лежать в основі розрахунку тарифів, з урахуванням пропозицій, наданих оператором системи передачі електроенергії, або оператором (операторами) розподільчої системи, або з урахуванням спільних пропозицій, узгоджених між оператором (операторами) та користувачами енергосистеми. Виконуючи поставлені перед ними задачі, національні регулюючі органи мають забезпечити, щоб тарифи на передачу та розподіл електроенергії були недискримінаційними, та такими, що відображають витрати, а також урахувати довгострокові, граничні витрати енергосистеми, яких можна уникнути завдяки заходам з децентралізації генерації та управління попитом.

(19) Уся сфера промисловості та торгівлі Співтовариства, включаючи невеликі та середні підприємства, і усі громадяни Співтовариства, які отримують економічні вигоди від внутрішнього ринку, повинні також мати високий рівень захисту прав споживачів, зокрема в секторі домашніх господарств, і, якщо держави-члени вважають доречним, невеликі підприємства також повинні мати право отримувати гарантії щодо комунальних послуг, зокрема що стосується безперебійності постачання та прийнятних тарифів у цілях забезпечення справедливості, конкурентоспроможності та, опосередковано, для створення робочих місць..

(20) Споживачі електроенергії повинні мати право вільно вибирати своїх постачальників. Однак необхідно застосовувати поетапний підхід до завершення формування внутрішнього ринку електроенергії для того, щоб надати можливість промисловості адаптуватися та забезпечити запровадження відповідних заходів та систем з метою захисту інтересів споживачів та гарантування реальних та дієвих прав на вибір свого постачальника.

(21) Поступове відкриття ринку, до досягнення етапу забезпечення повної конкуренції має якомога швидше усунути відмінності між державами-членами. Необхідно забезпечити прозорість та впевненість у виконанні цієї Директиви.

(22) Майже всі держави-члени вважають за необхідне забезпечити створення конкурентного середовища на ринку виробництва електроенергії шляхом впровадження прозорої процедури видачі дозволів. Однак держави-члени повинні забезпечити можливість сприяння безперервному постачанню шляхом впровадження процедури подання тендерної пропозиції, або еквівалентної процедури у випадку, якщо при застосуванні процедури видачі дозволів не буде створено достатню генеруючу потужність. Держави-члени повинні мати можливість, в інтересах охорони довкілля та сприяння розвитку нових технологій, подавати тендерні пропозиції на створення нової потужності на основі опублікованих критеріїв. Нова потужність включає, *inter alia*, поновлювані джерела енергії та комбіноване виробництво тепла та електроенергії (КВТЕ).

(23) В інтересах безперебійності постачання, необхідно проводити моніторинг пропозицій та попиту в окремих державах-членах. Результати моніторингу мають надаватися у звіті, що відображає поточну ситуацію на рівні Співтовариства з урахуванням об'єднання потужностей між регіонами. Такий моніторинг має виконуватися заздалегідь для того, щоб мати можливість вжити заходів у випадку загрози безперебійному постачанню. Будівництво та технічне обслуговування необхідної інфраструктури мережі, включаючи об'єднані потужності, повинні сприяти забезпеченню стабільного електропостачання. Технічне обслуговування та будівництво необхідної інфраструктури мережі, включаючи об'єднані потужності та децентралізовану систему генерації електроенергії, є важливими елементами для забезпечення стабільного електропостачання.

(24) Держави-члени повинні забезпечити постачання побутовим споживачам і, якщо держа-

¹ Див. ст. 1 цього Офіційного вісника.

ви-члени вважають за доцільне, невеликим підприємствам електроенергії, обумовленої якості за чітко порівнюваними, прозорими та прийнятними цінами. Для забезпечення утримання високих стандартів надання послуг широкому загалу у Співтоваристві, всі заходи, вжиті державами-членами для виконання завдань цієї Директиви, мають регулярно доводитися до відома Комісії. Комісія повинна регулярно публікувати звіт, в якому аналізуються заходи, вжиті на національному рівні для досягнення цілей щодо комунального обслуговування, та порівнюється їх ефективність з метою надання рекомендацій щодо заходів, яких необхідно вжити на національному рівні для досягнення високих стандартів надання комунальних послуг. Держави-члени повинні вжити необхідних заходів для захисту вразливих споживачів в контексті внутрішнього ринку електроенергії. Такі заходи можуть відрізнятися в залежності від конкретних умов у державах-членах, і можуть включати спеціальні заходи щодо оплати рахунків за електроенергію, або заходи більш загального характеру, що вживаються через систему соціального забезпечення. У випадках коли послуги загального характеру також надаються невеликим підприємствам, заходи, що забезпечують надання цих загальних послуг, можуть відрізнятися в залежності від типу домашніх господарств та невеликих підприємств.

(25) Комісія висловила свій намір розпочати ініціативи, направлені, головним чином, на положення, що стосуються маркування, та, зокрема, щодо способу, у який інформація про вплив на навколишнє середовище мінімальних викидів CO₂ та радіоактивних відходів, що виникають у процесі виробництва електроенергії, може бути розкрита у прозорий, легкодоступний та порівнюваний спосіб на території всього Європейського Союзу, та щодо способу, у який можуть бути організовані заходи, що вживаються у державах-членах для контролю точності інформації, наданої постачальниками.

(26) Дотримання вимог щодо надання комунальних послуг є основною вимогою цієї Директиви, і важливо, щоб загальні мінімальні стандарти, визнані усіма державами-членами, обумовлювалися в цій Директиві, котрі враховують цілі загального захисту, безперебійності постачання, охорону навколишнього середовища та однакові рівні конкуренції в усіх державах-членах. Важливо, щоб вимоги до комунальних послуг могли трактуватися на національній основі з урахуванням національних обставин та у відповідності до законодавства Співтовариства.

(27) Держави-члени можуть призначити постачальника останньої інстанції. Таким постачальником може бути відділення зі збуту, котре є частиною вертикально інтегрованого підприємства, яке також виконує функції розподілу, за умови, що воно відповідає вимогам до розукрупнення, викладеним у цій Директиві.

(28) Заходи, що вживаються державами-членами для досягнення цілей соціальної та економічної інтеграції, можуть включати, зокрема, економічне стимулювання у вигляді допомоги, коли це доречно, всіх існуючих засобів на національному рівні та на рівні Співтовариства. Ці засоби можуть включати механізми відповідальності для гарантування притоку необхідних інвестицій.

У межах, в яких заходи, що вживаються державами-членами для виконання зобов'язань щодо комунальних послуг, є державною допомогою згідно із статтею 87(1) Договору, існує зобов'язання згідно з статтею 88(3) Договору повідомляти про них Комісію.

(30) Вимога щодо повідомлення Комісії про будь-яку відмову надати дозвіл на будівництво нової генеруючої потужності виявилася зайвим адміністративним тягарем, і тому від неї слід відмовитися.

(31) Оскільки мета запропонованої роботи, тобто, створення повністю функціонального внутрішнього ринку електроенергії, в якому чесна конкуренція відіграє вирішальну роль, не може бути успішно досягнута державами-членами, а лише може, бути досягнута на рівні Співтовариства, приймаючи до уваги масштаб та вплив такої роботи – Співтовариство може ухвалити заходи у відповідності до принципу субсидіарності (згідно з яким рішення господарських проблем проходить, в першу чергу, на місцевому рівні), викладеним у статті 5 Договору. Відповідно до принципу пропорційності, викладеному у вищезазначеній статті, ця Директива не виходить за рамки того, що є необхідним для досягнення цієї мети.

(32) У світлі досвіду, набутого в процесі виконання Директиви Ради 90/547/ЄЕС від 29 жовтня 1990 про транзит електроенергії через мережі електропередачі¹, необхідно вжити заходів, що забезпечують порядок однорідного та недискримінаційного доступу до системи електропереда-

¹ ОВ L 313, 13.11.1990, с. 30. Директива з останніми змінами, внесеними Директивою Комісії 98/75/ЄС (ОВ L 276, 13.10.1998, с. 9).

чі, включаючи транскордонні потоки електроенергії між державами-членами. Для забезпечення однорідності трактування доступу до електромереж, також у випадку транзиту, вищезазначена Директива має бути скасована.

(33) При наявності доповнень, що були внесені до Директиви 96/92/ЄС, бажано, щоб у цілях ясності та раціоналістичного роз'яснення положення, що розглядаються, були виправлені.

(34) Ця Директива поважає основні права і дотримується принципів, визнаних, зокрема, Хартією основних прав Європейського Союзу,

УХВАЛИЛИ ЦЮ ДИРЕКТИВУ:

ГЛАВА I СФЕРА ДІЇ ТА ВИЗНАЧЕННЯ

Стаття 1

Сфера дії

Ця Директива встановлює загальні правила для генерації, передачі, розподілу та постачання електроенергії. Вона формулює правила стосовно організації та функціонування енергетичного сектору, доступу на ринок, критеріїв та процедур, що використовуються при оголошенні тендерів та видачі дозволів, а також для роботи систем.

Стаття 2

Визначення

Для цілей цієї Директиви:

1. «генерація» означає виробництво електроенергії;
2. «виробник» означає фізичну або юридичну особу, що виробляє електроенергію;
3. «передача» означає транспортування електроенергії лініями надвисокої напруги та високовольними лініями об'єднаної енергосистеми з метою її передачі кінцевим споживачам або розподільчим компаніям, але виключаючи постачання;
4. «оператор системи електропередачі» означає фізичну або юридичну особу, відповідальну за роботу, забезпечення технічного обслуговування та, за необхідності, за розвиток системи передачі електроенергії у певному регіоні і, якщо прийнятно, її ліній електропередачі, об'єднаних з іншими енергосистемами, а також за забезпечення довгострокової спроможності системи виконувати вимоги щодо передачі електроенергії;
5. «розподіл» означає транспортування електроенергії високовольними, середньої напруги та низьковольними розподільчими системами з метою її передачі споживачам, але виключаючи постачання;
6. «оператор розподільчої системи» означає фізичну або юридичну особу, відповідальну за роботу, забезпечення технічного обслуговування та, за необхідності, за розвиток системи розподільчої системи у певному регіоні і, якщо прийнятно, її ліній електропередач, об'єднаних з іншими енергосистемами, а також за забезпечення довгострокової спроможності системи виконувати вимоги щодо розподілу електроенергії;
7. «споживачі» означає гуртових та кінцевих споживачів електроенергії;
8. «гуртові споживачі» означає фізичних або юридичних осіб, які купують електроенергію для цілей перепродажу в межах, або поза енергосистемою, де вони зареєстровані;
9. «кінцеві споживачі» означає споживачів, які купують електроенергію для власних потреб;
10. «побутові споживачі» означає споживачів, які купують електроенергію для власного побутового споживання, виключаючи комерційну або професійну діяльність;
11. «непобутові споживачі» означає будь-яких фізичних або юридичних осіб, які купують електроенергію не для власного побутового використання, сюди входять виробники та гуртові споживачі;
12. «правочинні споживачі» означає споживачів, які мають право вільно купувати електроенергію у постачальника, якого вони обрали, згідно зі статтею 21 цієї Директиви;
13. «з'єднувачі» означає обладнання, що використовується для з'єднання електросистем;
14. «об'єднана енергосистема» означає певну кількість систем передачі та розподілу електроенергії, з'єднаних між собою за допомогою одного або більше з'єднувачів;
15. «пряма лінія» означає або електролінію, що з'єднує окремий виробничий майданчик з окремим споживачем, або електролінію, що з'єднує виробника електроенергії з енергопостачаль-

ним підприємством для постачання електроенергії безпосередньо в приміщення підприємства, його дочірні компанії та правочинним споживачам;

16. «економічний ранг» означає ранжирування джерел електропостачання у відповідності до економічних критеріїв;

17. «допоміжні послуги» означає всі послуги, необхідні для роботи системи передачі або розподілу електроенергії;

18. «користувачі системи» означає будь-яких фізичних або юридичних осіб, які постачають електроенергію до системи передачі/розподілу, або отримують електроенергію з цієї системи;

19. «постачання» означає продаж, включаючи перепродаж, електроенергії споживачам;

20. «інтегроване енергопідприємство» означає вертикально або горизонтально інтегроване підприємство;

21. «вертикально інтегроване підприємство» означає підприємство або групу підприємств, взаємодіюсних яких визначені у статті 3(3) Постанови Ради (ЄС) № 4064/89 від 21 грудня 1989 року про контроль зосередження підприємств¹ і де певне підприємство/група, виконує принаймні одну з функцій передачі або розподілу електроенергії, та принаймні одну з функцій з виробництва, або постачання електроенергії;

22. «споріднене підприємство» означає дочірні підприємства, як визначено у статті 41 Сьомої Директиви Ради 83/349/ЄС від 13 червня 1983 року на основі статті 44(2)(g)² Договору про консолідовані рахунки³, та/або асоційовані підприємства, як це визначено у статті 33(1) зазначеного Договору, та/або підприємства, що належать тим самим акціонерам;

23. «горизонтально інтегроване підприємство» означає підприємство, що виконує принаймні одну з функцій виробництва електроенергії для продажу, передачі, розподілу, або постачання електроенергії та ще одну функцію, непов'язану з електроенергетичним сектором;

24. «тендерна процедура» означає процедуру, через яку заплановані додаткові потреби та замінювана потужність покриваються поставками від нової або діючої енергогенеруючої компанії;

25. «довгострокове планування» означає планування інвестиційних потреб в потужності з виробництва, передачі та розподілу електроенергії на довгостроковій основі з метою задоволення потреб системи в електроенергії та забезпечення постачання електроенергії споживачам;

26. «мала відокремлена система» означає будь-яку систему зі споживанням менше, ніж 3 000 ГВт·год у 1996 році, де менше, ніж 5% річного споживання здійснюється завдяки об'єднанню з іншими системами;

27. «відокремлена мікросистема» означає будь-яку систему зі споживанням менше, ніж 500 ГВт·год у 1996 році, яка не з'єднана з іншими системами;

28. «надійність» означає безперебійність постачання та забезпечення електроенергією, а також технічну безпеку;

29. «енергоефективність/управління попитом» означає всеохоплюючий або інтегрований підхід, який має на меті вплинути на обсяг та графік споживання електроенергії для того, щоб зменшити споживання первинної електроенергії та пікові навантаження, шляхом залучення інвестицій направлених на підвищення енергоефективності або на інші заходи, такі як контракти на безперервне постачання, направлення надмірних інвестицій у збільшення генеруючого потенціалу, якщо вищезгадані заходи є найбільш ефективним та економічним варіантом, враховуючи позитивний вплив на довкілля в результаті скорочення споживання енергії та безперебійність постачання і вартість реалізації, пов'язану з цим;

30. «поновлювані джерела енергії» означає поновлювані невикопні джерела енергії (вітрова, сонячна, геотермальна енергія, біомаса, газ із органічних відходів, газ каналізаційних очисних споруд та біогази);

31. «децентралізована генерація» означає генеруючі станції, під'єднані до розподільчої системи.

1 ОВ L 395, 30.12.1989, с. 1. Регламент з останніми змінами, внесеними Постановою (ЄС) № 1310/97 (ОВ L 180, 9.7.1997, С. 1).

2 В розділ Директиви 83/349/ЄС внесені зміни для урахування перенумерації Статей Договору про заснування Європейського Співтовариства у відповідності до статті 12 Амстердамської Угоди, первісне посилання було на статтю 54(3)(g).

3 ОВ L 193, 18.7.1983, с. 1. Директива з останніми змінами, внесеними Директивою 2001/65/ЄС Європейського Парламенту і Ради (ОВ L 283, 27.10.2001, С. 28).

ГЛАВА II ЗАГАЛЬНІ ПРАВИЛА ОРГАНІЗАЦІЇ СЕКТОРУ

Стаття 3

Зобов'язання щодо комунальних послуг та захист споживачів

1. Держави-члени забезпечують, на основі своєї інституціональної організації та з урахуванням принципу субсидіарності, що, без упередження щодо частини 2, енергопідприємства повинні працювати у відповідності з принципами цієї Директиви з метою забезпечення конкурентного, надійного та сталого, з екологічної точки зору, ринку електроенергії, та не ставлять ці підприємства в різні умови з точки зору їх прав або обов'язків.

2. Беручи повністю до уваги відповідні положення Договору, зокрема, його статтю 26, держави-члени можуть накласти на підприємства, що працюють в енергетичному секторі, в загальних економічних інтересах, зобов'язання щодо комунальних послуг, які можуть стосуватися надійності, включаючи безперебійність постачання, систематичності, якості та вартості поставок, та охорони довкілля, включаючи енергоефективність та охорону клімату. Такі зобов'язання мають бути чітко визначені, прозорі, недискримінаційні, доступні для перевірок, та гарантувати рівність доступу енергетичних компаній ЄС до національних споживачів. Щодо безперебійності постачання, енергоефективності / управління попитом, та для виконання цільових показників стану довкілля, на які посилається ця частина, держави-члени можуть запровадити виконання довгострокового планування, ураховуючи можливість подання запиту третіми сторонами щодо доступу до системи.

3. Держави-члени забезпечують, щоб усі побутові споживачі і, якщо члени-держави вважають це доречним, малі підприємства (а саме, підприємства з персоналом, що становить менше, ніж 50 чоловік та річним оборотом або балансом, що не перевищує 10 мільйонів євро) отримували загальні послуги, тобто право на отримання електроенергії встановленої якості на своїй території за розумними, легко та чітко порівнюваними і прозорими цінами. Для забезпечення надання загальних послуг держави-члени можуть призначити постачальника останньої інстанції. Держави-члени накладають на розподільчі компанії зобов'язання підключити споживачів до їх енергосистеми відповідно до строків, умов та тарифів, встановлених згідно з процедурою, викладеною у статті 23(2). Ніщо в цій Директиві не перешкоджає державам-членам посилювати ринкову позицію внутрішніх, малих та середніх споживачів шляхом сприяння можливостям добровільного об'єднання представників цього класу споживачів.

Перший пункт має виконуватися у прозорий та недискримінаційний спосіб, та не може перешкоджати відкриттю ринку, зазначеному в статті 21.

4. При наданні фінансової компенсації, інші форми компенсації та виняткові права, які держава-член надає для виконання обов'язків, викладених у частинах 2 та 3, це має здійснюватися на недискримінаційній та прозорій основі.

5. Держави-члени вживають відповідних заходів для захисту кінцевих споживачів та, зокрема, забезпечують, щоб були надані відповідні гарантії для захисту вразливих споживачів, включаючи заходи щодо допомоги їм в уникненні відключення. У цьому контексті держави-члени можуть вжити заходів для захисту кінцевих споживачів у віддалених районах. Вони забезпечують високий рівень захисту споживачів, зокрема, щодо прозорості договірних строків та умов, загальної інформації та механізмів врегулювання спорів. Держави-члени забезпечують, щоб правочинні споживачі дійсно могли переходити до нового постачальника. Що стосується принаймні побутових споживачів, ці заходи включають ті заходи, що викладені у Додатку А.

6. Держави-члени забезпечують, щоб постачальники електроенергії вказували в рахунках про оплату та в рекламних матеріалах, що надаються кінцевим споживачам:

(а) долю участі кожного джерела енергії у загальній структурі паливного балансу постачальника протягом попереднього року;

(б) щонайменше посилання на існуючі джерела довідкової літератури, такі як веб-сторінки, де розміщена інформація про вплив на довкілля, що стосується викидів CO₂ та радіоактивних відходів від виробництва електроенергії з використанням усіх видів палива постачальником за попередній рік, повинні бути загальнодоступними.

Щодо електроенергії, отриманої через біржу або імпортованої з підприємства, розташованого за межами Співтовариства, можна використовувати сукупні дані, надані біржею, або вищезга-

даним підприємством, за попередній рік.

Держави-члени уживають необхідних заходів для забезпечення надійності інформації, наданої постачальниками своїм споживачам, відповідно до цієї статті.

7. Держави-члени здійснюють необхідні заходи для досягнення цілей соціальної та економічної інтеграції, охорони довкілля, які можуть включати заходи з енергоефективності/управління попиту та засоби боротьби зі зміною клімату і забезпечення безперебійності постачання. Такі заходи можуть охоплювати, зокрема, надання відповідних економічних стимулів, використання, якщо це доречно, всіх існуючих інструментів на рівні Співтовариства для підтримки та побудови необхідної інфраструктури мережі, включаючи об'єднання потужностей.

8. Держави-члени можуть вирішити не застосовувати положення статей 6, 7, 20 та 22 тією мірою, якою їх застосування перешкоджало б виконанню, за законом або фактично, зобов'язань, накладених на енергопідприємства в загальних економічних інтересах тією мірою, якою розвиток торгівлі не порушувався б настільки, наскільки це б суперечило інтересам Співтовариства. Інтереси Співтовариства включають, між інших, конкуренцію відносно правочинних споживачів згідно з цією Директивою та статтею 86 Договору.

9. Держави-члени, після виконання цієї Директиви, інформують Комісію про усі заходи, ухвалені для виконання зобов'язань щодо загальних послуг та комунальних послуг, включаючи захист споживачів та охорону довкілля, та їх можливий вплив на національну та міжнародну конкуренцію, незважаючи на те, чи потребують ці заходи часткової відміни цієї Директиви.

Стаття 4

Моніторинг безперебійності постачання

Держави-члени забезпечують моніторинг питань, пов'язаних з безперебійністю постачання. Якщо держави-члени вважають за необхідне, вони можуть доручити це завдання регулюючим органам, на які посилається стаття 23(1). Цей моніторинг охоплює, зокрема, аналіз балансу електроенергії на національному ринку, рівень очікуваного майбутнього попиту та передбачувану додаткову потужність, що планується, або знаходиться в процесі створення, якості та рівень технічного обслуговування електромереж, а також заходи щодо покриття пікового навантаження та рішення проблеми дефіциту потужності одного, або більше постачальників. Компетентні органи публікують кожні два роки, не пізніше, ніж до 31 липня, звіт, у якому висвітлюються дані, отримані в результаті моніторингу цих питань, а також заходи, що були вжиті або передбачені для їх вирішення, і невідкладно направляють цей звіт Комісії.

Стаття 5

Технічні правила

Держави-члени забезпечують визначення критеріїв техніки безпеки та розробку і оприлюднення технічних правил, що визначають мінімальне технічне проектування та технічні вимоги до приєднання системи генеруючого обладнання, розподільчих систем, безпосередньо пов'язаного обладнання споживачів, з'єднувальних схем та прямих електроліній. Ці технічні правила забезпечують взаємодію систем і є неупередженими та недискримінаційними. Вони доводяться до відома Комісії згідно зі статтею 8 Директиви 98/34/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 22 червня 1998 року, яка встановлює порядок надання інформації в області технічних стандартів та нормативів і правил стосовно Послуг Інформаційного Суспільства¹.

ГЛАВА III

ГЕНЕРАЦІЯ

Стаття 6

Процедура видачі дозволів для нових енергогенеруючих потужностей

1. Для будівництва нової генеруючої потужності держави-члени приймають процедуру видачі дозволів, яка виконується згідно з неупередженими, прозорими та недискримінаційними критеріями.

2. Держави-члени встановлюють критерії видачі дозволів на будівництво генеруючої потужності на їх території. Ці критерії можуть стосуватись:

(а) безпеки та надійності енергосистеми, установок та допоміжного обладнання;

¹ ОВ L 204, 21.7.1998, С. 37. Директива, доповнена Директивою 98/48/ЄС (ОВ L 217, 5.8.1998, С. 18).

(b) охорони здоров'я та безпеки суспільства;
(c) охорони довкілля;
(d) землекористування та вибору майданчика;
(e) користування громадською землею;
(f) енергоефективності;
(g) характеру первинних джерел;
(h) характеристик, специфічних для заявника, таких як технічні, економічні та фінансові можливості;

(i) виконання заходів, прийнятих згідно зі статтею 3.

3. Держави-члени забезпечують, щоб процедури видачі дозволів для невеликих підприємств та/або децентралізованих генеруючих станцій враховувалися їх обмежений розмір та потенційний вплив.

4. Процедури видачі дозволів та критерії оприлюднюються. Заявники повідомляються про причини будь-якої відмови у наданні дозволу. Причини повинні бути об'єктивними, недискримінаційними, переконливими та належним чином обґрунтованими. Апеляційні процедури мають бути загальнодоступними для заявника.

Стаття 7

Подання тендерних пропозицій щодо нової потужності

1. В інтересах безперебійності постачання держави-члени гарантують вжиття заходів щодо нової потужності або енергоефективності/управління попитом, використовуючи процедуру подання тендерних пропозицій, або будь-яку еквівалентну прозору та недискримінаційну процедуру на основі опублікованих критеріїв. Ці процедури можуть, однак, бути задіяні тільки, якщо при застосуванні процедури видачі дозволів на генеруючу потужність, що будується, або заходів з енергоефективності/управління попитом, що уживаються, не буде достатньо для забезпечення безперебійності постачання.

2. У інтересах охорони довкілля та сприяння впровадженню нових технологій, держави-члени можуть надати можливість для подання тендерної пропозиції на будівництво нової потужності на основі опублікованих критеріїв. Ця пропозиція може стосуватися нової потужності або заходів з енергоефективності/управління попитом. Процедура подання тендерної пропозиції може, однак, бути задіяна тільки якщо при застосуванні процедури видачі дозволів генеруючої потужності, що будується, або заходів, які вживаються, не буде достатньо для досягнення цих цілей.

3. Деталі процедури подання тендерної пропозиції на засоби генеруючої потужності та заходи з енергоефективності/управління попитом повинні публікуватися в *Офіційному віснику Європейського Союзу* принаймні за шість місяців до кінцевої дати для подання пропозицій.

Тендерні умови надаються будь-якому зацікавленому підприємству, заснованому на території держави-члена у термін, достатній для подання пропозиції.

У цілях забезпечення прозорості та недискримінації тендерні умови повинні містити детальний опис умов контракту і процедури, яких мають дотримуватися всі учасники тендеру, та вичерпний перелік критеріїв відбору учасників тендеру і присудження контракту, включаючи засоби заохочення, такі як субсидії, які входять у тендерну пропозицію. Ці умови можуть також поширюватися на області, зазначені у статті 6(2).

4. При оголошенні тендера на необхідну генеруючу потужність, необхідно також розглянути пропозиції щодо постачання електроенергії з довгостроковими гарантіями від існуючих електростанцій, за умови, що таким чином можуть бути виконані додаткові вимоги.

5. Держави-члени призначають орган влади або громадський орган, або приватну організацію, що не працює у секторі виробництва, передачі, розподілу та постачання електроенергії, яка може бути регулюючим органом, зазначеним у статті 23(1), котрий є відповідальним за організацію, моніторинг та управління процедурою подання тендерних пропозицій, зазначених у частинах 1–4. Якщо оператор системи передачі електроенергії є повністю незалежним від інших видів діяльності, що не відносяться до системи передачі з точки зору власності, оператор системи передачі електроенергії може бути призначеним як орган, відповідальний за організацію, моніторинг, та управління процедурою подання тендерних пропозицій. Цей орган або організація повинна вжити всіх необхідних заходів для забезпечення конфіденційності інформації, що міститься в тендерних пропозиціях.

ГЛАВА IV

РОБОТА СИСТЕМИ ПЕРЕДАЧІ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ

Стаття 8

Призначення операторів системи передачі електроенергії

Держави-члени призначають або вимагають від підприємств, які володіють системами передачі електроенергії, призначити одного або більше операторів системи передачі електроенергії на період часу, що визначається державами-членами, враховуючи аналіз ефективності та економічного балансу. Держави-члени забезпечують, щоб оператори системи передачі електроенергії діяли у відповідності до статей 9–12.

Стаття 9

Задачі операторів системи передачі електроенергії

Кожний оператор системи передачі електроенергії несе відповідальність за:

- (а) забезпечення довгострокової спроможності системи задовольняти обґрунтований попит на передачу електроенергії;
- (б) сприяння безперебійності постачання завдяки достатній потужності системи електропередачі та її надійності;
- (в) управління потоками електроенергії в системі, враховуючи обмін з іншими об'єднаними енергосистемами. Для цього оператор системи передачі електроенергії має бути відповідальним за забезпечення безпеки, надійності та ефективності енергосистеми і в цьому контексті за забезпечення наявності усіх необхідних допоміжних послуг, оскільки такі послуги не залежать від будь-якої іншої системи передачі електроенергії, з якою його система з'єднана;
- (г) надання оператору будь-якої іншої системи, з якою його система з'єднана, достатньої інформації для забезпечення надійної та ефективної роботи, координованого розвитку та функціональної сполученості об'єднаної системи;
- (д) забезпечення недискримінації між користувачами системи або класами користувачів системи, зокрема, на користь своїх споріднених підприємств;
- (е) надання користувачам системи інформації, яка потрібна їм для ефективного доступу до системи.

Стаття 10

Розукрупнення операторів системи передачі електроенергії

1. Якщо оператор системи передачі електроенергії входить до складу вертикально інтегрованого підприємства, він є незалежним принаймні з точки зору своєї правової форми, організації та прийняття рішень від інших видів діяльності, не пов'язаних з передачею електроенергії. Ці правила не передбачають зобов'язання щодо відокремлення власності на активи системи передачі електроенергії від вертикально інтегрованого підприємства.

2. Для забезпечення незалежності оператора системи передачі електроенергії, про яку йдеться у частині 1, необхідно застосувати наступні мінімальні критерії:

- (а) особи, що відповідають за управління оператором системи передачі електроенергії, не можуть брати участь у структурах інтегрованого енергопідприємства, що відповідає, безпосередньо або опосередковано, за поточну діяльність з виробництва, розподілу та постачання електроенергії;
- (б) необхідно вжити належних заходів для забезпечення того, щоб професійні інтереси осіб, відповідальних за управління оператором системи передачі електроенергії були враховані таким чином, щоб вони були спроможні діяти незалежно;
- (в) оператор системи передачі електроенергії повинен мати дієві права на прийняття рішень, незалежних від інтегрованого енергопідприємства, щодо активів, які необхідно експлуатувати, утримувати, або розвивати. Це не повинно перешкоджати існуванню належних механізмів координації для забезпечення захисту економічних та управлінських прав материнської компанії щодо прибутку на загальну суму активів, що опосередковано управляються відповідно статті 23(2) дочірньою компанією. Зокрема, це дає можливість материнській компанії затверджувати річний фінансовий план або будь-який еквівалентний інструмент оператора системи передачі електроенергії та встановлювати всеохоплюючі ліміти на рівні заборгованості своєї дочірньої компанії. Це не дозволяє материнській компанії давати вказівки ні щодо поточної роботи, ні щодо індивідуальних рішень стосовно будівництва, або модернізації ліній електропередачі, які

не перевищують показників затвердженого фінансового плану, або будь-якого еквівалентного інструменту;

(д) оператор системи передачі електроенергії повинен створити програму забезпечення відповідності, в якій викладаються заходи, що вживаються для того, щоб виключити дискримінаційну поведінку та забезпечити, щоб виконання програми належним чином контролювалося. Програма повинна викладати конкретні зобов'язання робітників щодо досягнення цієї мети. Річний звіт, в якому викладені вжиті заходи, надається особою або органом, відповідальним за моніторинг програми відповідності, регулюючому органу, зазначеному у статті 23 (1), та публікується.

Стаття 11

Диспетчеризація та балансування

1. Без шкоди для постачання електроенергії та на основі договірних зобов'язань, включаючи ті, що витікають із тендерних умов, оператор системи передачі електроенергії несе відповідальність, якщо це входить до його функцій, за диспетчеризацію генеруючого обладнання у своєму районі та за рішення використання з'єднувачів з іншими системами.

2. Диспетчеризація генеруючого обладнання та використання з'єднувачів визначаються на основі критеріїв, які можуть бути ухвалені державою-членом та повинні бути об'єктивними, опублікованими та застосовуваними у недискримінаційний спосіб, що забезпечує належне функціонування внутрішнього ринку електроенергії. Критерії враховують економічний ранг електроенергії, виробленої наявним генеруючим обладнанням, або міжсистемні передачі електроенергії та технічні обмеження системи.

3. Держава-член може вимагати від оператора системи віддавати, при диспетчеризації генеруючого обладнання, перевагу генеруючому обладнанню, що використовує поновлювані джерела енергії або комбіноване виробництво тепла та електроенергії.

4. Держава-член може, в цілях забезпечення безперервності постачання, розпорядитися, щоб пріоритет був наданий диспетчеризації генеруючого обладнання, що використовує місцеві ресурси первинних джерел енергії в обсязі, що не перевищує в будь-який календарний рік 15% загального обсягу первинної енергії, необхідної для виробництва електроенергії, що споживається в зазначеній державі-члені.

5. Держави-члени можуть вимагати від операторів системи передачі електроенергії виконувати мінімальні вимоги стандартів технічного обслуговування та розвитку системи передачі, включаючи об'єднану потужність.

6. Оператори системи передачі електроенергії купують електроенергію, яку вони використовують для покриття витрат енергії та забезпечення резервної потужності в своїй системі у відповідності до прозорих, недискримінаційних та ринкових процедур, коли вони мають таку мету.

7. Правила, прийняті операторами системи передачі електроенергії для балансування енергосистеми, мають бути об'єктивними, прозорими та недискримінаційними, включаючи правила стягнення плати за користувачів їх електромереж за порушення енергетичного балансу. Строки та умови, включаючи правила і тарифи, для надання таких послуг операторами системи передачі електроенергії встановлюються згідно з методологією, пов'язаною зі статтею 23(2), у недискримінаційний спосіб, що відображає витрати, та публікуються.

Стаття 12

Забезпечення конфіденційності операторами системи передачі електроенергії

Без шкоди для статті 18 або будь-якого іншого правового обов'язку розголошення інформації, оператор системи передачі електроенергії зберігає конфіденційність комерційно засекреченої інформації, отриманої у процесі ведення свого бізнесу. Інформація, що розголошується стосовно його власної діяльності, яка може бути комерційно вигідною, надається у недискримінаційний спосіб.

ГЛАВА V

РОБОТА РОЗПОДІЛЬНОЇ СИСТЕМИ

Стаття 13

Призначення операторів розподільчої системи

Держави-члени призначають або вимагають від підприємств, які володіють або відповідають за розподільчі системи, призначити одного або більше операторів розподільчої системи на період часу, що визначається державами-членами, враховуючи аналіз ефективності та економічного балансу. Держави-члени забезпечують, щоб оператори розподільчої системи діяли у відповідності до статей 14–16.

Стаття 14

Задачі операторів розподільчої системи

1. Оператор розподільчої системи підтримує безпечність, надійність та ефективність системи розподілу електроенергії у своєму районі з урахуванням вимог до охорони довкілля.

2. У будь-якому випадку він не повинен проводити дискримінаційну політику між користувачами системи або класами користувачів системи, зокрема на користь своїм спорідненим підприємствам.

3. Оператор розподільчої системи надає користувачам системи інформацію, яка потрібна їм для ефективного доступу до системи.

4. Держава-член може вимагати від оператора розподільчої системи віддавати, при диспетчеризації генеруючого обладнання, перевагу генеруючому обладнанню, що використовує поновлювані джерела енергії або комбіноване виробництво тепла та електроенергії.

5. Оператори розподільчої системи купують електроенергію, яку вони використовують для покриття витрат енергії та забезпечення резервної потужності у своїй системі відповідно до прозорих, недискримінаційних та ринкових процедур, коли вони мають таку мету. Ця вимога виконується без шкоди для використання електроенергії, що купується за контрактами, укладеними до 1 січня 2002 року.

6. Якщо оператори розподільчої системи відповідають за балансування розподільчої системи, правила, прийняті ними з цією метою, мають бути об'єктивними, прозорими та недискримінаційними, включаючи правила стягнення плати з користувачів їх електромереж за порушення енергетичного балансу. Строки та умови, включаючи правила і тарифи, для надання таких послуг операторами розподільчої системи встановлюються згідно зі статтею 23(2), у недискримінаційний спосіб, що відображає витрати, та публікуються.

7. При плануванні розвитку розподільчої системи, оператор розподільчої системи враховує заходи з енергоефективності / управління попитом, та/або децентралізовану генерацію, яка може скасувати необхідність модернізувати або замінити електричну потужність.

Стаття 15

Розукрупнення операторів розподільчої системи

1. Якщо оператор розподільчої системи входить до складу вертикально інтегрованого підприємства, він не залежить, принаймні в плані своєї правової форми, організації та прийняття рішень від інших видів діяльності, не пов'язаних з розподілом електроенергії. Ці правила не передбачають зобов'язання щодо відокремлення власності на активи розподільчої системи від вертикально інтегрованого підприємства.

2. На додачу до вимог, викладених у частині 1, якщо оператор розподільчої системи входить до складу вертикально інтегрованого підприємства, він не залежить у плані своєї організації та прийняття рішень від інших видів діяльності, не пов'язаних з розподілом електроенергії. Для того, щоб досягнути цього, застосовуються наступні мінімальні критерії:

(а) особи, що відповідають за управління оператором розподільчої системи, не можуть брати участь у структурах інтегрованого енергопідприємства, що відповідає, безпосередньо або опосередковано, за поточну діяльність з виробництва, передачі та постачання електроенергії;

(б) необхідно вжити належних заходів для забезпечення того, щоб професійні інтереси осіб, відповідальних за управління оператором розподільчої системи були враховані таким чином, щоб вони були спроможні діяти незалежно;

(с) оператор розподільчої системи повинен мати дієві права на прийняття рішень, незалежно від інтегрованого енергопідприємства, щодо активів, які необхідно експлуатувати, утримувати

або розвивати. Це не повинно перешкоджати існуванню належних механізмів координації для забезпечення захисту економічних та управлінських прав материнської компанії щодо прибутку на загальну суму активів, що опосередковано управляються відповідно статті 23(2) дочірньою компанією. Зокрема, це дає можливість материнській компанії затверджувати річний фінансовий план або будь-який еквівалентний інструмент оператора розподільчої системи та встановлювати глобальні ліміти на рівні заборгованості своєї дочірньої компанії. Це не дозволяє материнській компанії давати вказівки ні щодо поточної роботи, ні щодо індивідуальних рішень стосовно будівництва, або модернізації розподільчих ліній, які не перевищують показників затвердженого фінансового плану, або будь-якого еквівалентного інструменту;

(d) оператор розподільчої системи повинен створити програму відповідності, у якій викладаються заходи, що вживаються для того, щоб виключити дискримінаційну поведінку та забезпечити, щоб виконання програми належним чином контролювалося. Програма повинна викладати конкретні зобов'язання працівників щодо досягнення цієї мети. Річний звіт, в якому викладені вжиті заходи, надається особою або органом, відповідальним за моніторинг програми відповідності, регулюючому органу, зазначеному у статті 23(1), та публікується.

Держави-члени можуть вирішити не застосовувати вимоги частин 1 та 2 до інтегрованих енергопідприємств, що обслуговують менше, ніж 100000 приєднаних споживачів, або обслуговують невеликі відокремлені системи.

Стаття 16

Забезпечення конфіденційності для операторів розподільчої системи

Без шкоди для статті 18, або будь-якого іншого правового обов'язку розголосити інформацію, оператор розподільчої системи повинен зберігати конфіденційність комерційно засекреченої інформації, отриманої в процесі здійснення свого бізнесу, і не допустити розголошення інформації стосовно його власної діяльності, яка може бути комерційно вигідною, у дискримінаційний спосіб.

Стаття 17

Оператор комбінованої системи

Правила, викладені у статтях 10(1) та 15(1), не перешкоджають роботі оператора комбінованої системи передачі та розподілу електроенергії, який не залежить у плані своєї правової форми, організації та прийняття рішень від інших видів діяльності, які не стосуються роботи системи передачі або розподілу електроенергії, і який виконує вимоги, викладені в підпунктах (a)–(d). Ці правила не передбачають зобов'язання щодо відокремлення власності на активи комбінованої системи від вертикально інтегрованого підприємства:

(a) особи, що відповідають за управління оператором комбінованої системи, не можуть брати участь у структурах інтегрованого енергопідприємства, що відповідає, безпосередньо, або опосередковано, за поточну діяльність з виробництва, або постачання електроенергії;

(b) необхідно вжити належних заходів для забезпечення того, щоб професійні інтереси осіб, відповідальних за управління оператором комбінованої системи були ураховані таким чином, щоб вони були спроможні діяти незалежно;

(c) оператор комбінованої системи повинен мати дієві права на прийняття рішень, незалежно від інтегрованого енергопідприємства, щодо активів, які необхідно експлуатувати, утримувати або розвивати. Це не повинно перешкоджати існуванню належних механізмів координації для забезпечення захисту економічних та управлінських прав материнської компанії щодо прибутку на загальну суму активів, що опосередковано управляються відповідно статті 23(2) дочірньою компанією. Зокрема, це дає можливість материнській компанії затверджувати річний фінансовий план, або будь-який еквівалентний інструмент оператора комбінованої системи та встановлювати глобальні ліміти на рівні заборгованості своєї дочірньої компанії. Це не дозволяє материнській компанії давати вказівки ні щодо поточної роботи, ні щодо індивідуальних рішень стосовно будівництва або модернізації ліній передачі та розподілу електроенергії, які не перевищують показників затвердженого фінансового плану або будь-якого еквівалентного інструменту;

(d) оператор комбінованої системи повинен створити програму відповідності, у якій викладаються заходи, що вживаються для того, щоб виключити дискримінаційну поведінку та забезпечити, щоб виконання програми належним чином контролювалося. Програма повинна викладати конкретні зобов'язання робітників щодо досягнення цієї цілі. Річний звіт, у якому викладені

вжиті заходи, надається особою або органом, відповідальним за моніторинг програми відповідності, регулюючому органу, зазначеному у статті 23(1), та публікується.

ГЛАВА VI РОЗУКРУПНЕННЯ ТА ПРОЗОРІСТЬ БУХГАЛТЕРСКИХ ЗВІТІВ

Стаття 18

Право доступу до бухгалтерських звітів

1. Держави-члени, або будь-який компетентний орган, призначений ними, включаючи регулюючі органи, зазначені в статті 23, повинні, оскільки це необхідно для виконання їх функцій, мати право доступу до бухгалтерських звітів енергопідприємств, як зазначено у статті 19.

2. Держави-члени та будь-який призначений компетентний орган, включаючи регулюючі органи, зазначені в статті 23, зберігають конфіденційність комерційно засекреченої інформації. Держави-члени можуть обумовити розкриття такої інформації, якщо це необхідно для виконання своїх функцій компетентними органами.

Стаття 19

Розділення бухгалтерських звітів

1. Держави-члени вживають необхідних заходів для забезпечення ведення бухгалтерських книг енергопідприємств у відповідності до вимог, викладених у частинах 2 та 3.

2. Енергопідприємства, якою б не була їх форма власності, або правова форма, складають та надають для проведення аудиту та публікації свої річні бухгалтерські звіти у відповідності до правил національного законодавства стосовно щорічних бухгалтерських звітів компаній з обмеженою відповідальністю, ухвалених згідно з Четвертою Директивою Ради 78/660/ЄС від 25 липня 1978 року, яка ґрунтується на статті 44(2)(g)¹ Договору про річні звіти певного типу компаній².

Підприємства, які юридично не зобов'язані публікувати свої річні звіти, повинні зберігати копію цих звітів у своєму головному офісі.

3. Енергопідприємства повинні, у своєму управлінському обліку, вести окремі бухгалтерські звіти по діяльності з передачі та розподілу електроенергії, оскільки це було б необхідно робити, якщо б зазначені види діяльності виконувалися окремими підприємствами в цілях запобігання дискримінації, перехресному субсидіюванню та порушенню правил конкуренції. Вони також повинні вести бухгалтерські звіти, які можуть бути консолідовані, щодо інших видів енергетичної діяльності, не пов'язаною з передачею або розподілом електроенергії. До 1 липня 2007 року вони повинні вести окремі рахунки для діяльності з постачання електроенергії правочинним та неправочинним споживачам. Доходи від володіння системою передачі/розподілу електроенергії обумовлюються в звітах. Якщо це доречно, вони ведуть консолідовані бухгалтерські звіти про інші види діяльності, не пов'язані з електроенергією. Внутрішні звіти повинні включати баланс та звіт про прибутки та збитки по кожному виду діяльності.

4. Аудит, про який ідеться у частині 2, повинен, зокрема, підтверджувати виконання зобов'язань щодо запобігання дискримінації та перехресному субсидіюванню, як зазначено у частині 3.

ГЛАВА VII ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСТУПУ ДО СИСТЕМИ

Стаття 20

Доступ третьої сторони

1. Держави-члени забезпечують впровадження системи доступу третьої сторони до систем передачі та розподілу електроенергії, спираючись на опубліковані тарифи, діючих для усіх правочинних споживачів та застосовуваних об'єктивно і неупереджено до користувачів системи. Держави-члени забезпечують, щоб ці тарифи, або методології, що лежать в основі їх розрахунку, були затверджені до їх вступу в дію згідно зі статтею 23, і щоб ці тарифи і методології – за умови їх затвердження – були опубліковані до їх вступу в дію.

¹ В розділ Директиви 73/660/ЄС внесені зміни для урахування перенумерації статей Договору про заснування Європейського Співтовариства у відповідності до статті 12 Амстердамської Угоди, перше посилання було на статтю 54(3)(g).

² ОВ L 222, 14.8.1978, с. 11. Директива з останніми змінами, внесеними Директивою 2001/65/ЄС Європейського Парламенту і Ради (ОВ L 283, 27.10.2001, С. 28).

2. Оператор системи передачі або розподілу електроенергії може відмовити у доступі, якщо він зазнає недостачу необхідної потужності. Належним чином обґрунтовані причини повинні надаватися для такої відмови, зокрема, враховуючи положення статті 3. Держави-члени забезпечують, якщо це доречно, та якщо відмова у доступі має місце, щоб оператор системи передачі, або розподілу електроенергії надав відповідну інформацію про заходи, які були б необхідними для посилення електромережі. Стороні, яка запитує таку інформацію, можна нарахувати обґрунтовану плату, що відображає вартість надання такої інформації.

Стаття 21

Відкриття ринку та взаємодія

1. Держави-члени гарантують, що правочинними споживачами є:

(а) до 1 липня 2004 року – правочинні споживачі, визначені у статті 19 (1)–(3) Директиви 96/92/ЄС. Держави-члени публікують до 31 січня кожного року критерії визначення таких правочинних споживачів;

(б) з 1 липня 2004 року – щонайпізніше, всі не побутові споживачі;

(с) з 1 липня 2007 року – всі споживачі.

2. Щоб запобігти диспропорції у відкритті ринків електроенергії:

(а) Встановлення зв'язків, направлених на постачання електроенергії правомочним споживачам у системі іншої держави-члена не повинні заборонятися, якщо споживач вважається правочинним в обох системах;

(б) у випадках, коли угоди, описані у пункті (а), відхилені через те, що споживач є правочинним тільки в одній з двох систем, Комісія може зобов'язати, враховуючи ситуацію на ринку та спільний інтерес, сторону, що відмовляє, виконати замовлення на поставку за проханням держави-члена, де знаходиться правочинний споживач.

Стаття 22

Прямі електролінії

1. Держави-члени вживають заходів, необхідних для надання можливості:

(а) усім виробникам електроенергії та постачальним підприємствам, створеним на їх території, постачати електроенергію для потреб їх приміщень, дочірніх компаній та правочинних споживачів через пряму електролінію;

(б) будь-якому правомочному споживачеві, розташованому на їх території отримувати електроенергію через пряму електролінію від виробника та постачальних підприємств.

2. Держави-члени встановлюють критерії для надання дозволів на будівництво прямих електроліній на їх території. Ці критерії повинні бути об'єктивним та недискримінаційними.

3. Можливість постачання електроенергії через пряму електролінію, про яку йдеться у частині 1, не повинна відбиватися на можливості укладання угоди на купівлю електроенергії у відповідності до статті 20.

4. Держави-члени можуть надати дозвіл на будівництво прямої електролінії в залежності від відмови у доступі до системи на основі, якщо це прийнятно, статті 21, або через початок процедури врегулювання спорів за статтею 23.

5. Держави-члени можуть відмовити у дозволі на будівництво прямої електролінії, якщо надання такого дозволу перешкоджатиме виконанню положень статті 3. Для такої відмови повинні надаватися належно обґрунтовані причини.

Стаття 23

Регулюючі органи

1. Держави-члени призначають один, або більше компетентних органів для виконання функцій регулюючих органів. Ці органи повинні бути повністю незалежними від інтересів енергетичної промисловості. Вони повинні, на основі цієї статті, нести відповідальність принаймні за забезпечення недискримінаційних умов, ефективної конкуренції та ефективно функціонуючого ринку, та моніторинг, і, зокрема, за:

(а) виконання правил управління та розміщення об'єднаної потужності разом з регулюючим органом, або органами тих держав-членів, з якими існує міжсистемний зв'язок;

(б) будь-які механізми, які мають відношення до переважаної виробничої потужності в національній енергосистемі;

(с) час, необхідний для підприємств з передачі та розподілу електроенергії для виконання приєднань та ремонтів;

(д) публікацію відповідної інформації операторами систем передачі та розподілу електроенергії стосовно з'єднань, використання енергосистеми та розміщення потужності для зацікавлених сторін, враховуючи необхідність трактувати не агреговану інформацію як комерційно конфіденційну;

(е) розділення бухгалтерських звітів, про які йдеться у статті 19, для забезпечення відсутності перехресного субсидіювання між видами діяльності з виробництва, передачі, розподілу та постачання електроенергії;

(ф) строками, умовами та тарифами для приєднання нових виробників електроенергії для гарантування їх об'єктивності, прозорості та недискримінаційного підходу і, зокрема, врахування витрат та прибутків від застосування різних технологій виробництва електроенергії на основі поновлюваних джерел енергії, децентралізованої генерації та комбінованого виробництва тепла та електроенергії;

(г) обсягом виконання операторами систем передачі та розподілу електроенергії своїх задач згідно зі статтями 9 та 14;

(h) рівнем прозорості та конкуренції.

Органи, створені згідно з цією статтею, повинні публікувати річний звіт про результати своєї діяльності з моніторингу, згаданого в підпунктах (а) – (h).

2. Регулюючі органи відповідають за встановлення, або ухвалення технологій, до набуття ними чинності, які використовуються для розрахунку або визначення строків та умов для:

(а) під'єднання та надання доступу до національних електромереж, включаючи тарифи на передачу та розподіл електроенергії. Ці тарифи, або методології, повинні дозволяти необхідні інвестиції в електромережі, які мають здійснюватися у спосіб, що дозволяє забезпечити ефективність електромереж;

(b) надання послуг з балансування.

3. Незважаючи на положення частини 2, держави-члени можуть вимагати, від регулюючих органів надання, для формального рішення, відповідному органу в державі-члені інформацію про тарифи, або принаймні, методи, на які посилається зазначена частина, а також зміни, внесені в частину 4. Відповідний орган, у такому випадку, має право або ухвалити, або відхилити проект рішення, наданий регулюючим органом. Ці тарифи, або зміни в них публікуються разом із рішенням про формальне прийняття. Будь-яке формальне відхилення проекту рішення також публікується, включаючи його обґрунтування.

4. Регулюючі органи мають право вимагати від операторів систем передачі та розподілу електроенергії, при необхідності, змінити строки, та умови, тарифи, правила, механізми та методології, на які посилаються частини 1, 2 та 3 для забезпечення їх пропорційності та недискримінаційного застосування.

5. Будь-яка сторона, що має претензію до оператора системи передачі або розподілу електроенергії стосовно питань, згадуваних у частинах 1, 2 та 4, може передати претензію на розгляд регулюючим органом, який, діючи у якості органу врегулювання спорів, повинен винести рішення протягом двох місяців з дати отримання претензії. Цей період може бути подовжений на два місяці для пошуку регулюючим органом додаткової інформації. Цей період може бути далі подовжений за згодою особи, що подає претензію. Таке рішення має бути обов'язковим до тих пір, поки не буде відхилена апеляційна скарга.

Якщо претензія стосується тарифів на приєднання для крупних нових генеруючих підприємств, двомісячний період може бути подовжений регулюючим органом.

6. Будь-яка сторона, якій завдано шкоди і яка має право подавати скаргу проти рішення щодо методів, прийнятих згідно з частинами 2, 3 або 4, або, коли регулюючий орган зобов'язаний надати консультацію щодо запропонованої методології, може протягом принаймні двох місяців, або більш короткого періоду часу, обумовленого державами-членами, після публікації рішення, або пропозиції щодо рішення, подати скаргу для перегляду. Така скарга не має припинюючої дії.

7. Держави-члени вживають заходів для забезпечення можливості для регулюючих органів ефективно та швидко виконувати свої обов'язки, зазначені в частинах 1 – 5.

8. Держави-члени створюють належні та дієві механізми регулювання, контролю та забезпечення прозорості направлені, на запобігання будь-якому зловживанню домінуючим положен-

ням, зокрема, на шкоду споживачам, та будь-якій хижацькій поведінці. Ці механізми повинні враховувати положення Договору і, зокрема, статті 82 зазначеного Договору.

До 2010 року відповідні органи держав-членів повинні надавати, до 31 липня кожного року, у відповідності до законодавства про конкуренцію, Комісії звіт про лідируюче положення на ринку, недобросовісну та анти-конкурентну поведінку. Цей звіт, крім того, повинен аналізувати форми власності, що змінюються, та будь-які практичні заходи, що вживаються на національному рівні для забезпечення достатньої кількості ринкових гравців, або практичні заходи, що вживаються для посилення міжсистемного зв'язку та конкуренції. З 2010 року і надалі відповідні органи повинні надавати такий звіт кожні два роки.

9. Держави-члени забезпечують життя належних заходів, включаючи адміністративні заходи, або кримінальне переслідування у відповідності до їх національного законодавства, проти фізичних або юридичних осіб, які несуть відповідальність за порушення правил конфіденційності, визначених цією Директивою.

10. У випадку виникнення міжнародних спорів, вирішальним регулюючим органом має бути регулюючий орган, що має повноваження щодо оператора енергосистеми, який відмовляє у користуванні або доступі до енергосистеми.

11. Стосовно скарг, зазначених у частинах 5 та 6, необхідно забезпечити можливість використання прав на апеляцію згідно із законодавством співтовариства та національним законодавством.

12. Національні регулюючі органи повинні сприяти розвитку внутрішнього ринку та створенню однорідного конкурентного середовища шляхом прозорого співробітництва один з одним та з Комісією.

ГЛАВА VIII ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

***Стаття 24* Запобіжні заходи**

У випадку раптової кризи на енергетичному ринку та виникнення загрози для фізичної безпеки або персональної недоторканості, а також для цілісності апаратури або установок, або енергосистеми - держава-член може тимчасово вжити необхідних запобіжних заходів.

Такі заходи повинні спричиняти найменші можливі порушення у функціонуванні внутрішнього ринку, та не повинні бути за обсягом ширшими, ніж це необхідно для усунення раптово виниклих труднощів.

Держави-члени повинні негайно повідомити про ці заходи іншим державам-членам та Комісії, які можуть вирішити, що ця держава-член повинна вжити додаткових заходів, або припинити виконання певних заходів, якщо вони порушують конкурентне середовище та негативно впливають на торгівлю у спосіб, який суперечить загальним інтересам.

***Стаття 25* Моніторинг імпорту електроенергії**

Держави-члени повинні інформувати Комісію кожні три місяці про імпорт електроенергії з третіх країн у вигляді фізичних потоків, які мали місце протягом попередніх трьох місяців.

***Стаття 26* Часткове скасування положень**

1. Держави-члени, які можуть довести після введення в дію Директиви, що її впровадження спричинило суттєві проблеми для роботи їх малих відокремлених енергосистем, можуть подати заяву про часткове скасування відповідних положень Глав IV, V, VI, VII, а також Глави III, що стосується відокремлених мікросистем та питань їх модернізації, удосконалення та розширення існуючої потужності, що може бути дозволено їм Комісією. Остання, до прийняття рішення, повинна повідомити держави-члени про такі отримані клопотання, зберігаючи конфіденційність отриманої інформації. Це рішення публікується в *Офіційному віснику Європейського Союзу*. Ця стаття є такою, що повинна застосовуватись для Люксембургу.

2. Держави-члени, яка, після введення в дію Директиви, за причинами технічного характеру має суттєві проблеми при відкритті свого ринку для певних обмежених груп не побутових споживачів, зазначених у статті 21(1)(b), може подати заяву про часткове скасування цього положен-

ня, що може бути дозволено Комісією на період, що не перевищує 18 місяців після дати, встановленої у статті 30(1). В будь-якому випадку таке часткове скасування положень має закінчитися на дату, встановлену в статті 21(1)(с).

Стаття 27

Процедура перегляду

У випадку, якщо у звіті, зазначеному у статті 28(3), дається висновок, згідно з яким, в залежності від способу, у який був здійснений доступ до енергосистеми в державі-члені (що забезпечує повністю діючий, недискримінаційний та необмежений доступ до енергосистеми), Комісія робить висновок, що певні зобов'язання, визначені цією Директивою для підприємств (включаючи ті, яких стосується правове розукрупнення для операторів розподільчої системи), не відповідають цілі, що переслідується, ця держава-член може подати прохання до Комісії про звільнення від вимоги про яку йдеться.

Прохання негайно направляється державою-членом до Комісії разом з усією необхідною інформацією для того, щоб довести, що висновок, зроблений у звіті, щодо забезпечення ефективного доступу до енергосистеми, буде вірним.

Протягом трьох місяців після отримання повідомлення Комісія повинна зробити висновок щодо прохання зацікавленої держави-члена і, якщо це доречно, надати пропозиції до Європейського Парламенту і Ради щодо внесення відповідних доповнень до цієї Директиви. Комісія може запропонувати в пропозиціях щодо доповнення Директиви звільнити зацікавлену державу-член від конкретних вимог за умови, що держава-член здійснює ефективні заходи належним чином.

Стаття 28

Звітність

1. Комісія здійснює моніторинг та контроль за застосуванням цієї Директиви і надає звіт про загальний стан виконання завдань Європейському Парламенту та Раді до кінця першого року після введення в дію цієї Директиви, і потім на щорічній основі. Цей звіт охоплює принаймні:

(а) набутий досвід та досягнуті успіхи при створенні завершеного, повністю функціонального внутрішнього ринку електроенергії та перешкоди, що залишається подолати, включаючи питання домінуючого положення на ринку, ринкової концентрації, недобросовісної та анти-конкурентної поведінки, а також результат цього з точки зору порушення правил ринку;

(б) оцінку того, наскільки вимоги щодо розукрупнення і тарифікації, що містяться у цій Директиві, були успішно виконані для забезпечення справедливого та недискримінаційного доступу до енергосистеми Співтовариства, та еквівалентних рівнів конкуренції, а також оцінку економічних, екологічних та соціальних наслідків відкриття ринку електроенергії для споживачів;

(с) аналіз питань, що стосуються рівнів продуктивності системи та безперервності постачання електроенергії у Співтоваристві і, зокрема, існуючого та запланованого балансу між пропозицією та попитом, ураховуючи фізичну спроможність для обміну між регіонами;

(д) особлива увага приділятиметься заходам, ужитим в державах-країнах, для покриття пікового навантаження та недостачі одного, або більше постачальників;

(е) здійснення часткової відміни положень, що передбачається статтею 15(2), в цілях можливого перегляду граничних величин;

(ф) загальну оцінку успіхів, досягнутих у двосторонніх відносинах з третіми країнами, які виробляють та експортують, або транспортують електроенергію, включаючи прогрес у ринковій інтеграції, соціальні та екологічні наслідки торгівлі електроенергією та доступ до електромереж третіх країн;

(г) необхідність можливих вимог до гармонізації, які не пов'язані з положеннями цієї Директиви;

(х) спосіб, у який держави-члени виконали на практиці вимоги щодо маркування електроенергії, які містяться в статті 3(6), та спосіб, у який будь-які Рекомендації Комісії враховувалися.

Якщо це доречно, цей звіт може включати рекомендації, особливо щодо області застосування та умов маркування, включаючи, наприклад, спосіб, у який робиться посилання на існуючі довідкові джерела, та зміст цих джерел, і щодо способу, у який інформація про вплив на навколишнє середовище в плані принаймні викидів CO₂ та радіоактивних відходів в результаті виробництва електроенергії з різних джерел енергії може бути представлена прозорим, легкодоступним та порівняним способом у всьому Європейському Союзі, а також щодо способу, у який можуть бути

організовані заходи, що вживаються в державах-членах для контролю точності інформації, наданої постачальниками, та заходи для запобігання негативним впливам домінуючого положення на ринку та ринкової концентрації.

2. Кожні два роки звіт, обумовлений у частині 1, повинен також охоплювати аналіз різних заходів, що вживаються у державах-членах для виконання зобов'язань щодо комунальних послуг, разом з оцінкою ефективності цих заходів і, зокрема, їх впливу на конкуренцію на ринку електроенергії. Якщо це доречно, цей звіт може містити рекомендації щодо заходів, які мають живитися на національному рівні для досягнення високих стандартів комунальних послуг, або щодо заходів, спрямованих на запобігання переходу заставленого майна у власність заставоутримувача.

3. Комісія повинна, не пізніше, ніж 1 січня 2006 року, направити у Європейський Парламент і Раду детальний звіт, що окреслює успіхи у створенні внутрішнього ринку електроенергії. У звіті, зокрема, повинні розглядатися наступні питання:

- наявність недискримінаційного доступу до енергосистеми;
- ефективне регулювання;
- розвиток інфраструктури міжсистемного зв'язку та ситуація щодо безперебійності постачання у Співтоваристві;
- рівень, до якого зростають повні вигоди від відкриття ринку для малих підприємств та домашніх господарств, особливо, що стосується стандартів комунальних та загальних послуг;
- рівень, практичної відкритості ринків для ефективної конкуренції, включаючи питання, пов'язані з домінуючим положенням на ринку, ринковою концентрацією та недобросовісною або анти-конкурентною поведінкою;
- рівень, до якого споживачі дійсно вибирають постачальників, та переглядають тарифи;
- рух цін, включаючи ціни на постачання, що стосується ступеню відкриття ринку;
- досвід, набутий при застосуванні Директиви, що стосується діючої незалежності операторів системи у вертикально інтегрованих підприємствах та чи були розроблені інші заходи на додачу до функціональної незалежності, та розділу бухгалтерських рахунків, які мали ефект, еквівалентний правовому розукрупненню.

Якщо це доречно, Комісія надає пропозиції Європейському Парламенту і Раді, зокрема, щодо гарантії забезпечення високих стандартів комунальних послуг.

Якщо це доречно, Комісія надає пропозиції Європейському Парламенту і Раді, зокрема, щодо забезпечення повної, та ефективної незалежності операторів розподільчої системи до 1 липня 2007 року. При необхідності, ці пропозиції у відповідності до законодавства про конкуренцію також стосуються заходів для вирішення питань, пов'язаних з домінуючим положенням на ринку, ринковою концентрацією та недобросовісною або анти-конкурентною поведінкою.

Стаття 29

Скасування

Дія Директиви 90/547/ЕЕС скасовується, починаючи з 1 липня 2004 року.

Дія Директиви 96/92/ЕС скасовується з 1 липня 2004 року без шкоди для зобов'язань держав-членів щодо остаточних строків транспозиції та застосування зазначеної Директиви. Посилання на скасовану Директиву трактуються як посилання на цю Директиву і повинні читатися у відповідності до кореляційної таблиці в Додатку В.

Стаття 30

Імплементація

1. Держави-члени вводять в дію закони, постанови та адміністративні положення, необхідні для виконання цієї Директиви, не пізніше, ніж 1 липня 2004 року. Вони негайно повідомляють Комісію про це.

2. Держави-члени можуть відкласти виконання вимог статті 15(1) до 1 липня 2007 року. Це повинно відбуватися без шкоди для вимог, що містяться у статті 15(2).

3. Якщо держави-члени ухвалюють ці заходи, вони повинні містити посилання на цю Директиву, або супроводжуватися таким посиланням на випадок їх офіційної публікації. Методи виконання таких посилань встановлюються державами-членами.

Стаття 31
Набуття чинності

Ця Директива дію набуває чинності на двадцятий день після її опублікування в *Офіційному віснику Європейського Союзу*.

Стаття 32
Адресати

Цю Директиву адресовано державам-членам.

Вчинено у Брюсселі 26 червня 2003 року.

За Європейський Парламент

Голова

P. COX

За Раду

Голова

A. TSOCHATZOPOULOS

ДОДАТОК А

Заходи щодо захисту споживачів

Без шкоди для правил Співтовариства про захист споживачів, зокрема, Директиви 97/7/ЄС Європейського Парламенту та Ради¹ та Директиви Ради 93/13/ЄС², заходи, згадані у статті 3 мають забезпечувати, щоб:

(а) споживачі мали право на укладання контракту з надавачем енергетичних послуг, в якому вказуються:

- найменування та адреса постачальника;
- послуги, що надаються, рівні якості послуг, що пропонуються, а також час для первісного підключення;
- при замовленні, типи технічного обслуговування, що пропонується;
- засоби, за допомогою яких можна отримати нову інформацію про всі застосовувані тарифи та плату за технічне обслуговування;
- строк дії контракту, умови для поновлення та припинення послуг та контракту, існування будь-якого права відмови;
- будь-які заходи щодо компенсації та відшкодування, які застосовуються, якщо рівні якості послуг, обумовлених контрактом, не забезпечуються;
- метод ініціювання процедур врегулювання спорів у відповідності з підпунктом (f).

Умови повинні бути чесними та відомими заздалегідь. У будь-якому разі, ця інформація повинна надаватися до укладання, або підтвердження контракту. Якщо контракти укладаються через посередників, вищезгадана інформація також надається до укладення контракту.

(b) споживачам надається відповідне повідомлення про будь-який намір змінити договірні умови та інформація про їх права на відмову при наданні повідомлення. Провайдери послуг повідомляють своїх споживачів безпосередньо про будь-які підвищення в оплаті, у відповідний час не пізніше, ніж протягом одного нормального розрахункового періоду після введення в дію підвищення. Держави-члени гарантують, що споживачі мають право відмовитися від контрактів, якщо вони не приймають нових умов, про які вони були сповіщені їх провайдером енергетичних послуг;

(c) споживачі отримують прозору інформацію про застосовувані ціни і тарифи, а також про стандартні строки та умови, що стосуються доступу та користування енергетичними послугами;

(d) споживачам пропонується широкий вибір методів платежу. Будь-яка різниця в строках та умовах повинна відображати витрати постачальника за різними системами платежів. Загальні строки та умови повинні бути чесними та прозорими. Вони надаються на чіткій та зрозумілій мові. Споживачі повинні бути захищеними проти нечесних та помилкових методів торгівлі;

(e) споживачі не повинні платити за зміну постачальника;

(f) споживачі отримують вигоди від прозорих, простих та недорогих процедур для вирішення своїх претензій. Такі процедури дозволяють врегулювати спори чесно та швидко та передбачають, при наявності гарантії, систему відшкодування та/або компенсації. Вони повинні, за

¹ ОВ L 144, 4.6. 1997, С. 19.

² ОВ L 95, 21.4.1993, С. 29.

можливості, дотримуватися принципів, викладених у рекомендації Комісії 98/257/ЄС¹;

(g) споживачі, якщо мають доступ до загальних послуг згідно з положеннями, прийнятими державами-членами у відповідності до статті 3(3), інформуються про свої права стосовно загальних послуг.

ДОДАТОК В

Кореляційна таблиця

Директива 96/92/ЄС	Ця Директива
Стаття 1	Стаття 1 Сфера дії
Стаття 2	Стаття 2 Визначення
Стаття 3 та 10(1)	Стаття 3 Зобов'язання щодо комунальних послуг та захист споживачів
–	Стаття 4 Моніторинг безперебійності постачання
Стаття 7(2)	Стаття 5 Технічні правила
Стаття 4 та 5	Стаття 6 Процедура видачі дозволів на нову потужність
Стаття 4 та 6	Стаття 7 Подання тендерних пропозицій щодо нової потужності
Стаття 7(1)	Стаття 8 Призначення операторів системи передачі електроенергії
Стаття 7(3)-(5)	Стаття 9 Задачі операторів системи передачі електроенергії
Стаття 7(6)	Стаття 10 Розукрупнення операторів системи передачі електроенергії
Стаття 8	Стаття 11 Диспетчеризація та балансування
Стаття 9	Стаття 12 Забезпечення конфіденційності операторами системи передачі електроенергії
Стаття 10(2) та (3)	Стаття 13 Призначення операторів розподільчої системи
Стаття 11	Стаття 14 Задачі операторів розподільчої системи
–	Стаття 15 Розукрупнення операторів розподільчої системи
Стаття 12	Стаття 16 Забезпечення конфіденційності операторами розподільчої системи
–	Стаття 17 Оператор комбінованої системи
Стаття 13	Стаття 18 Право доступу до бухгалтерських звітів
Стаття 14	Стаття 19 Розукрупнення бухгалтерських звітів
Стаття 15-18	Стаття 20 Доступ третьої сторони
Стаття 19	Стаття 21 Відкриття ринку та взаємодія
Стаття 21	Стаття 22 Прямі електролінії
Стаття 20(3)-(4) та 22	Стаття 23 Регулюючі органи
Стаття 23	Стаття 24 Запобіжні заходи
–	Стаття 25 Моніторинг імпорту електроенергії
Стаття 24	Стаття 26 Часткове скасування положень
–	Стаття 27 Процедура перегляду
Стаття 25 та 26	Стаття 28 Звітність
–	Стаття 29 Скасування
Стаття 27	Стаття 30 Імплементация
Стаття 28	Стаття 31 Набуття чинності
Стаття 29	Стаття 32 Адресати
	Додаток А Заходи щодо захисту споживачів

¹ ОВ L 115, 17.4.1998, С. 31.

**ДИРЕКТИВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ І РАДИ
від 26 червня 2003 року
про загальні правила внутрішнього ринку природного газу та про ска-
сування Директиви 98/30/ЄС
(2003/55/ЄС)**

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПАРЛАМЕНТ І РАДА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ,

Беручи до уваги Договір про заснування Європейського Співтовариства, і, зокрема, його статтю 48(2), статтю 55 і статтю 95,

Беручи до уваги пропозиції від Комісії⁽¹⁾,

Беручи до уваги висновок Європейського Економічно-соціального комітету⁽²⁾,

Після консультацій з Комітетом регіонів,

Діючи у відповідності з процедурою, викладеною у статті 251 Договору⁽³⁾,

Оскільки,

(1) Директива 98/30/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 22 червня 1998 року про загальні правила внутрішнього ринку природного газу⁽⁴⁾ зробила суттєві внески у створення внутрішнього ринку газу.

(2) Досвід імплементації цієї Директиви показує позитивні результати, які можуть бути отримані від внутрішнього ринку газу, у термінах підвищення ефективності, зниження цін, підвищення стандартів обслуговування і посилення конкуренції. Однак, значні недоліки і можливості поліпшення функціонування ринку залишаються, зокрема конкретні положення потрібні для забезпечення "рівних умов гри" і для зниження ризиків домінування ринку і грабіжницької поведінки, що забезпечить недискримінаційні тарифи на транспортування і розподіл, за рахунок доступу до мережі на основі тарифів, які будуть опубліковані перш ніж вони наберуть чинності, і забезпечення захисту прав малих і уразливих споживачів.

(3) На зустрічі у Лісабоні 23 і 24 березня 2000 року Європейська Рада закликала до пришвидшення роботи, яка потрібна для завершення створення внутрішнього ринку як у секторі електропостачання, так і в секторі постачання газу, і для пришвидшення лібералізації у цих секторах з метою досягнення повністю працюючого внутрішнього ринку. Європейський Парламент у своїй Резолюції від 6 липня 2000 року щодо другого звіту Комісії про стан лібералізації енергетичних ринків, звернувся до Комісії з проханням прийняти детальний розклад для досягнення точно визначених цілей з метою поступового але повністю лібералізованого енергетичного ринку.

(4) Свободи, які гарантує Договір мешканцям Європи – вільне переміщення товарів, свобода надання послуг і свобода створення підприємств – можливі тільки на повністю відкритому ринку, який дає можливість усім споживачам вільно вибирати своїх постачальників, і всім постачальникам вільно поставляти товари своїм замовцям.

(5) Зважаючи на прогнозоване збільшення залежності щодо споживання природного газу, потрібно розглянути ініціативи і заходи для сприяння укладенню взаємних угоди про доступ до мереж третіх країн і інтеграцію ринку.

(6) Основні перешкоди у досягненні повністю працюючого і конкурентноздатного внутрішнього ринку пов'язані, серед інших речей, з питаннями доступу до мережі, доступу до засобів зберігання, з питаннями тарифікації, можливість взаємодії між системами і різних ступенів відкритості ринку між державами-членами.

(7) Для того, щоб конкуренція працювала, доступ до мережі має бути недискримінаційним, прозорим і з прийнятними цінами.

(8) Для того, щоб завершити створення внутрішнього ринку газу, недискримінаційний підхід до мережі операторів систем транспортування і розподілу набуває виключної важливості. Оператор системи транспортування чи розподілу може складатись із одного чи декількох підприємств.

(9) У випадку підприємства, що здійснює операції з транспортування газу, розподілу, збері-

1 ОВ С 240 Е, 28.8.2001, С. 60 і ОВ С 227 Е, 24.9.2002, С. 393.

2 ОВ С 36, 8.2.2002, С. 10.

3 Висновок Європейського Парламенту від 13 березня 2002 року (ОВ С 47 Е, 27.2.2003, С. 367), загальна позиція Ради від 3 лютого 2003 року (ОВ С 50 Е, 4.3.2003, С. 36) і рішення Європейського парламенту від 4 червня 2003 року (ще не опубліковане у Офіційному Віснику).

4 ОВ L 204, 21.7.1998, С. 1.

гання, операції зі зрідженим природним газом (ЗПГ=ЗПГ) і яке є окремим з точки зору юридичної форми від тих підприємств, які здійснюють операції з виробництва та/чи поставки, означені оператори систем можуть бути тими ж підприємствами, які володіють інфраструктурою.

(10) Для того, щоб забезпечити ефективний і недискримінаційний доступ до мережі, важливо, щоб системи транспортування і розподілу працювали через юридично окремі організації, в яких існують вертикально інтегровані підприємства. Комісія повинна здійснювати оцінку заходів з еквівалентним ефектом, які розроблені державами-членами для досягнення мети цієї вимоги, і, де це доцільно, вносити пропозиції щодо внесення змін у цю Директиву.

Доцільно також, щоб оператори системи транспортування і розподілу мали ефективні права прийняття рішень щодо активів, необхідних для підтримання і експлуатації і розробки мереж, коли згадані активи належать і експлуатуються вертикально інтегрованими підприємствами.

Важливо, однак, розрізнити між таким юридичним розподілом і розгруповуванням власності. Юридичний розподіл не має на увазі зміну власності активів і ніщо не заважає застосовувати аналогічні чи ідентичні умови роботи по всіх повністю вертикально інтегрованих підприємствах. Однак, процес недискримінаційного прийняття рішень має бути забезпечений за допомогою організаційних заходів щодо незалежності тих осіб, які приймають рішення і несуть за це відповідальність.

(11) Для того, щоб обійтися без введення непропорційного великого фінансового і адміністративного тягара на невеликі компанії, які здійснюють розподіл, держави-члени повинні мати змогу, де це необхідно, звільняти такі компанії від виконання юридичних вимог розгруповання розподілу.

(12) Для того, щоб сприяти укладанню контрактів газовим підприємством, яке створено у державі-члені для поставки газу прийнятним клієнтам у іншій державі-члені, держави-члени і, де це доречно, національні нормативні органи, повинні працювати для створення більш однорідних умов і для створення однакового рівня прав у всьому внутрішньому ринку.

(13) Існування ефективного регулювання, що здійснюється одним чи декількома національними нормативними органами, є важливим фактором у гарантуванні недискримінаційного доступу до мережі. Держави-члени вказують функції, компетенцію і адміністративні повноваження нормативних органів. Важливо, щоб нормативні органи у всіх державах-членах користувались одним і тим же мінімальним набором компетенцій. Ці органи повинні мати компетенцію створювати чи ухвалювати тарифи, або, принаймні, схвалювати методи для обчислення тарифів транспортування і розподілу та тарифів для доступу до установок зрідженого природного газу (ЗПГ). Для того, щоб запобігти помилкам і спорам, урегулювання яких обійдеться недешево і на які піде багато часу, ці тарифи мають бути опубліковані перш, ніж вони набудуть чинності.

(14) Комісія вказала на свій намір створити Групу Європейських регуляторів з постачання електроенергією і газом, які будуть складати дорадчий механізм для підтримання співробітництва і координування національних нормативних органів, для сприяння розробці внутрішнього ринку електроенергії і газу, і для сприяння послідовному застосуванню, у всіх державах-членах, положень, викладених у цій Директиві та Директиві 203/54/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 24 червня 2003 року про загальні правила щодо внутрішнього ринку електроенергії⁽¹⁾ і у Регламенті (ЄС) № 1228/2003 Європейського Парламенту і Ради від 26 червня 2003 року про умови доступу до мережі з метою обміну між країнами електроенергією⁽²⁾.

(15) Для того, щоб забезпечити ефективний ринковий доступ для усіх гравців на ринку, включаючи новачків, потрібні недискримінаційні механізми балансування, які враховують ціни. Коли газовий ринок стане достатньо ліквідним, це буде досягнуто за рахунок створення прозорих ринкових механізмів для поставки і купівлі газу, необхідного у рамках балансування вимог. При відсутності такого ліквідного ринку, національні нормативні органи повинні відігравати активну роль для забезпечення того, щоб балансування тарифів було недискримінаційним і відбивало існуючі ціни. В той же час, відповідні стимули мають бути надані для збалансування надходження газу і його видачі, і для того, щоб захистити систему.

(16) Національні нормативні органи повинні мати змогу фіксувати чи ухвалювати тарифи, чи методи обчислення тарифів, на основі пропозицій операторів системи транспортування чи операторів системи розподілу чи операторів системи ЗПГ, або ж на основі пропозицій, які погоджені

1 Див. С. 37 цього Офіційного вісника.

2 Див. С. 1 цього Офіційного вісника.

між вказаним оператором (операторами) та користувачами мережі. При виконанні цих завдань, національні нормативні органи повинні слідкувати, щоб тарифи транспортування та розподілу були недискримінаційними і відбивали ціни, і щоб приймалися до уваги довгострокові, маргінальні, ліквідовані витрати на мережу від заходів керування з боку попиту.

(17) Позитивними наслідками внутрішнього ринку має скористатись вся промисловість і торгівля Співтовариства, включаючи невеликі і середнього розміру підприємства, і всі мешканці Співтовариства якомога швидше для забезпечення рівних умов, конкурентноздатності, та, опосередковано, для створення робочих місць в результаті підвищення ефективності, яке буде мати місце на підприємствах.

(18) Замовці газу повинні мати змогу вільно вибирати свого постачальника. Проте, необхідно застосовувати поступовий підхід до завершення внутрішнього ринку газу, разом з визначенням конкретної кінцевої дати для того, щоб дати можливість галузі пристосуватись і забезпечити адекватні заходи і наявність систем для захисту інтересів споживачів і для надання їм реальних і ефективних прав вибирати свого постачальника.

(19) Поступове відкриття ринків у бік повної конкуренції повинно якомога швидше усунути відмінності між державами-членами. Прозорість і точність імплементації цієї Директиви повинні бути забезпечені.

(20) Директива 98/30/ЄС сприяє доступу до зберігання як частини газової системи. У світлі досвіду, який набутий при імплементації внутрішнього ринку, додаткові заходи повинні бути здійснені для роз'яснення положень про доступ до зберігання і допоміжних послуг.

(21) Засоби зберігання це основні знаряддя, серед іншого, імплементації обов'язків комунальних послуг, таких як безпека поставок. Це не повинно призводити до деформації конкуренції чи дискримінації щодо доступу до засобів зберігання.

(22) Додаткові заходи повинні бути здійснені для забезпечення прозорих і недискримінаційних тарифів для доступу до перевезення. Ці тарифи повинні розповсюджуватись всіх користувачів на недискримінаційній основі. У тих випадках, коли устаткування для зберігання, система LINEPACK чи допоміжна служба працює на достатньо конкурентноздатному ринку, доступ може бути дозволений на основі прозорих і недискримінаційних ринкових механізмів.

(23) В інтересах безпеки поставок, баланс попиту-пропозиція у окремих державах-членах має бути контрольованим, і після контролю повинен бути складений звіт про ситуацію на рівні всього Співтовариства, беручи до уваги здатність взаємозв'язку між окремими регіонами. Такий моніторинг має бути здійснений досить просто для того, щоб дати змогу провести відповідні заходи, якщо безпека поставок порушується. Створення і підтримання необхідної інфраструктури мережі, включаючи здатність взаємозв'язку, має сприяти забезпеченню стабільної поставки газу.

(24) Держави-члени повинні слідкувати, щоб, враховуючи необхідні якісні вимоги, біогаз та газ, отриманий з біомаси, чи інші типи газу мали отримати недискримінаційний доступ до газової системи, за умови, що такий доступ постійно сумісний з належними технічними правилами і стандартами безпеки. Вказані правила і стандарти повинні забезпечити, щоб ці гази можна було технічно і безпечно вводити в систему природного газу і транспортувати у цій системі, при цьому потрібно також враховувати хімічні характеристики цих газів.

(25) Довгострокові контракти будуть і надалі складати важливу частину поставок газу держав-членів, і вони мають бути підтримані як варіант підприємств поставки газу, якщо вони не будуть заважати досягненню цілей цієї Директиви і якщо вони сумісні з Договором, включаючи правила конкуренції. Тому необхідно враховувати їх при плануванні поставок і потужностей транспортування газових підприємств.

(26) Для того, щоб забезпечити дотримання високих стандартів комунальних послуг у Співтоваристві, всі заходи, здійснені державами-членами для досягнення цих цілей цієї Директиви, мають бути регулярно сповіщатись в Комісію. Комісія має регулярно публікувати звіт з аналізом здійснених заходів на національному рівні для досягнення цілей комунального обслуговування з співставленням їх ефективності, для того, щоб виробити рекомендації стосовно заходів, які потрібно здійснити на національному рівні для досягнення високих стандартів комунальних послуг.

Держави-члени повинні слідкувати, щоб при приєднанні до газової системи, замовцям сповіщалися їх права на поставку природного газу заданої якості по нормальних цінах. Заходи, здійснені державами-членами для захисту кінцевих споживачів, можуть відрізнитись у окремих господарствах і малих та середнього розміру підприємствах.

(27) Дотримання вимог комунальних послуг є фундаментальною вимогою цієї Директиви, і важливо, щоб загальні мінімальні стандарти, яких дотримуються всі держави-члени, були вказані у цій Директиві, в якій ураховані цілі захисту користувачів, безпека поставок, захист навколишнього середовища і еквівалентні рівні конкуренції у всіх державах-членах. Важливо, щоб вимоги комунальних послуг могли бути інтерпретовані на національній основі, з урахуванням національних обставин і в залежності від дотримання законів Співтовариства.

(28) Заходи, які імplementовані державами-членами, для досягнення цілей соціальної та економічної узгодженості, можуть включати, зокрема, надання адекватних економічних стимулів, користуючись, де це доцільно, усіма існуючими національними механізмами та механізмами Співтовариства. Ці механізми можуть включати зобов'язання гарантувати необхідні інвестиції.

(29) У тій мірі, наскільки заходи, здійснені державами-членами для виконання зобов'язань щодо комунальних послуг є Державною допомогою згідно зі статтею 87(1) Договору, існує зобов'язання у відповідності зі статтею 88(3) Договору про необхідність повідомляти про ці заходи Комісії.

(30) Оскільки мета запропонованої дії, а саме, створення повністю робочого внутрішнього газового ринку, де буде переважати справедлива конкуренція, не може бути належним чином досягнута державами-членами, і може тому, в зв'язку з масштабами і наслідками цієї дії, бути більш доцільно досягнута на рівні Співтовариства, Співтовариство може прийняти заходи у відповідності з принципом додатковості і пропорційності, як це вказано у статті 5 Договору. Згідно з принципом пропорційності, як викладено у цій статті, ця Директива не виходить за межі того, що необхідно для досягнення вказаної мети.

(31) У світлі досвіду, який отриманий при застосуванні Директиви Ради 91/296/ЄЕС від 31 травня 1991 року щодо транзиту природного газу через газові мережі⁽¹⁾, необхідно приймати заходи для забезпечення рівномірних і недискримінаційних режимів доступу для транспортування, включаючи потоки газу через кордони між державами-членами. Для забезпечення однорідності доступу до газових мереж, а також у випадку транзиту, ця Директива має бути відмінена, якщо це не впливає на цілісність контрактів, які укладені згідно з указаною Директивою. Відміна Директиви 91/296/ЄЕС не повинна заважати довгостроковим контрактам, які будуть укладені у майбутньому.

(32) Беручи до уваги масштаб змін, які вносяться в Директиви 98/30/ЄС, бажано для ясності і більш глибокого розуміння, щоб згадані положення були переформульовані.

(33) У цій Директиві дотримуються фундаментальні права, і виконуються принципи, які визнаються, зокрема, Хартією фундаментальних прав Європейського союзу.

(34) Заходи, необхідні для виконання цієї Директиви, мають бути прийняті згідно з рішенням Ради 199/468/ЄЕС від 28 червня 1999 року, де викладені процедури виконання повноважень по імplementації, які надаються Комісії⁽²⁾.

УХВАЛИЛИ ЦЮ ДИРЕКТИВУ:

ГЛАВА I СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ І ВИЗНАЧЕННЯ

Стаття 1

Сфера застосування

1. Ця Директива встановлює загальні правила транспортування, розподілу, поставки і зберігання природного газу. Вона містить правила, пов'язані з організацією і функціонуванням сектору природного газу, доступу до ринку, критеріїв і процедур, що застосовуються для надання дозволів на транспортування, розподіл, поставку і зберігання природного газу і використання систем.

Стаття 2

Визначення

Для потреб цієї Директиви:

1. "підприємство природного газу" означає будь-яку фізичну чи юридичну особу, що виконує принаймні одну із вказаних нижче функцій: виробництво, транспортування, розподіл, поставка, купівля чи зберігання природного газу, включаючи зріджений природний газ (ЗПГ), яка несе відповідальність за комерційні, технічні та/чи завдання техобслуговування, пов'язані з вказаними

¹ ОВ L 147, 12.6.1991, С. 37. Директива зі змінами, внесеними Директивою Комісії 95/49/ЄС (ОВ L 233, 30.9.1995, С. 86).

² ОВ L 184, С. 17.7.1999, С. 23.

функціями, але не включає кінцевих споживачів;

2. “мережа протипотокових трубопроводів означає будь-який трубопровід чи мережу трубопроводів, які експлуатуються та/чи збудовані як частина проєкту з виробництва нафти чи газу, або використовуються для транспортування природного газу з одного чи декількох таких проєктів на підприємство переробки чи термінал чи кінцевий термінал на березі моря;

3. “транспортування” означає транспортування природного газу через мережу трубопроводів високого тиску крім мережі протипотокових трубопроводів, з метою доставки його замовцям, але не включаючи поставку;

4. “оператор системи транспортування” означає фізичну чи юридичну особу, яка виконує функції транспортування і відповідає за експлуатацію, технічне обслуговування, та, якщо потрібно, розробку системи транспортування у заданому регіоні, і, де це доцільно, взаємопосєднання з іншими системами, і забезпечення довгострокової здатності системи відповідати розумним вимогам для транспортування газу;

5. “розподіл” означає транспортування природного газу через місцеві чи регіональні мережі трубопроводів з метою доставки його замовцям, але не включаючи поставку;

6. “оператор системи розподілу” означає фізичну чи юридичну особу, яка виконує функції розподілу, і відповідає за експлуатацію, техобслуговування, та, якщо потрібно, розробку системи розподілу у заданому регіоні і, де це доцільно, взаємозв’язки з іншими системами, і за забезпечення довгострокової здатності системи відповідати розумним вимогам для розподілу газу;

7. “постачання” означає продаж, включаючи перепродаж природного газу, включаючи зріджений природний газ (ЗПГ) замовцям;

8. “підприємство постачання” означає будь-яку фізичну чи юридичну особу, яка виконує функцію постачання;

9. “засіб для зберігання” означає установку, яка використовується для накопичення природного газу і яка належить та/чи експлуатується підприємством природного газу, включаючи частину установок ЗПГ, які використовуються для зберігання газу, але виключаючи ту частину, яка використовується для виробничих операцій, і виключаючи установки, які зарезервовані виключно для операторів систем транспортування при виконанні їх функцій;

10. “оператор системи зберігання” означає фізичну чи юридичну особу, яка виконує функції зберігання і несе відповідальність за експлуатацію установки зберігання;

11. “ЗПГ установка” означає термінал, який використовується для зрідження природного газу чи імпорту, розвантаження і для повторної газифікації зріженого природного газу, і включає допоміжні служби і засоби тимчасового зберігання, необхідні для процесу повторної газифікації і наступної доставки в систему транспортування, але не включаючи будь-яку частину терміналів ЗПГ, які використовуються для зберігання;

12. “оператор системи ЗПГ” означає фізичну чи юридичну особу, яка виконує функції зрідження природного газу, чи імпорту, розвантаження і повторної газифікації газу ЗПГ і відповідає за експлуатацію установки ЗПГ;

13. “система” означає будь-які мережі транспортування, мережі розподілу, установки зрідження природного газу та/чи установки зберігання, які належать та/чи експлуатуються підприємством природного газу, включаючи зберігання газу у газопроводі і відповідні засоби, які здійснюють допоміжні послуги, і ті, зі споріднених підприємств, які необхідні для забезпечення доступу до транспортування, розподілу і зрідження природного газу;

14. “допоміжні послуги” означає всі послуги, необхідні для доступу та експлуатації мереж транспортування та/чи розподілу та/чи установок ЗПГ та/чи установок зберігання, включаючи балансування вантажу та змішування, але виключаючи установки, які зарезервовані виключно для операторів системи транспортування, що виконують їх функції;

15. “зберігання газу у газопроводі” означає зберігання газу шляхом його стиснення у системах транспортування газу і розподілу, але виключаючи установки, які зарезервовані для операторів системи транспортування при виконанні їх функцій;

16. “взаємопов’язана система” означає декілька систем, які пов’язані одна з одною;

17. “взаємопосєднувач” означає лінію транспортування, яка пересікає кордон між державами-членами з єдиною метою посєднання національних систем транспортування цих держав-членів;

18. “пряма лінія” означає трубопровід природного газу, додатковий до взаємопов’язаної системи;

19. “інтегроване підприємство природного газу” означає вертикально чи горизонтально інтегроване підприємство;

20. “вертикально інтегроване підприємство” означає підприємство природного газу чи групу підприємств, взаємозв’язок між якими визначається у статті 3 (3) Регламенту Ради (ЄС) № 4064/89 від 21 грудня 1989 року про контроль концентрацій між підприємствами⁽¹⁾ і де відповідне підприємство/група виконує принаймні одну з функцій транспортування, розподілу, зрідження природного газу чи зберігання, і принаймні одну з функцій виробництва чи постачання природного газу;

21. “горизонтально інтегроване підприємство” означає підприємство, яке виконує принаймні одну з функцій виробництва, транспортування, розподілу, постачання чи зберігання природного газу і займається діяльністю, що не пов’язана з газом;

22. “споріднені підприємства” означають дочірні підприємства в значенні статті 41 Сьомої Директиви Ради 83/349/ЄС від 13 червня 1983 року на основі статті 44(2)(g)⁽²⁾ Договору про консолідовані рахунки⁽³⁾, та/чи асоційовані підприємства, в значенні статті 33(1), та/чи підприємства, які належать одним і тим же акціонерам;

23. “користувачі системи” означає будь-які фізичні чи юридичні особи, які постачають систему чи які самі постачаються системою;

24. “споживачі” означає оптові чи кінцеві споживачі природного газу і підприємства природного газу, які купують природний газ;

25. “побутові споживачі” означає споживачі, які купляють природний газ для використанні у побуті;

26. “непобутові споживачі” означає споживачі, які купляють природний газ, який не призначений для їх власного побутового використання;

27. “кінцеві споживачі” означає споживачів, які купляють природний газ для їх власного використання;

28. “прийнятні споживачі” означає споживачів, які мають право купити газ у постачальника за власним вибором, у значенні статті 23 цієї Директиви;

29. “оптові споживачі” означає будь-які фізичні чи юридичні особи, крім операторів системи транспортування і операторів системи розподілу, які купляють природний газ з метою перепродажу в межах чи за межами системи, де вони створені;

30. “довгострокове планування” означає планування потужності постачання і транспортування підприємств природного газу на довгостроковій основі з метою задоволення попиту на природний газ системи, диверсифікації джерел та забезпечення надійного постачання споживачам;

31. “виникаючий ринок” означає державу-члена, в яку перша комерційна поставка згідно з першим довгостроковим контрактом на постачання природного газу була зроблена не більше ніж 10 років тому;

32. “безпека” означає як безпеку постачання природного газу, так і технічну безпеку;

33. “нова інфраструктура” означає інфраструктуру, яка не завершена на час набуття чинності цієї Директиви.

ГЛАВА II ЗАГАЛЬНІ ПРАВИЛА ОРГАНІЗАЦІЇ СЕКТОРУ

Стаття 3

Обов’язки комунального обслуговування та захист споживачів

1. Держави-члени забезпечують, на основі їх інституційної організації, і з належним урахуванням принципу субсидіарності, щоб, без шкоди пункту 2, підприємства природного газу експлуатувались у відповідності з принципами цієї Директиви з метою досягнення конкурентноздатного, безпечного та екологічно стабільного ринку природного газу, і не допускають дискримінації між цими підприємствами стосовно їх прав чи обов’язків.

2. Повністю враховуючи належні положення Договору, зокрема його статті 86, держави-члени можуть покладати на підприємства, що працюють у газовому секторі, у загальноекономічних інтересах, зобов’язання надання комунальних послуг, які можуть бути пов’язані з безпекою,

1 ОВ L 395, 30.12.1989, С. 1. Регламент зі змінами, внесеними Регламентом (ЄС) № 1310/97 (ОВ L 180, 9.7.1997, С. 1).

2 Назва Директиви 83/349/ЄС враховує зміну нумерації статей Договору, про створення Європейського Співтовариства, у відповідності зі статтю 12 Амстердамського Договору; первісне посилання було зроблено на статтю 54(3)(g).

3 ОВ L 193, 18.7.1983, С. 1. Директива зі змінами, внесеними Директивою 2001/65/ЄС Європейського парламенту і ради (ОВ L 283, 27.10.2001, С. 28).

включаючи безпеку постачання, регулярність, якість і ціну постачань, і екологічний захист, включаючи енергетичну ефективність і захист клімату. Такі обов'язки повинні бути чітко визначені, прозорі, недискримінаційні, придатні до перевірки, і вони muszą гарантувати різну здатність доступу для газових компаній ЄС до національних користувачів. Стосовно безпеки постачання, керівництва енергетичною ефективністю / попитом і для виконання екологічних цілей, як це згадано в цьому пункті, держави-члени можуть виконувати імплементацію довгострокового планування, враховуючи надання можливість для третіх сторін отримувати доступ до системи.

3. Держави-члени здійснюють належні заходи для захисту кінцевих споживачів і для забезпечення високих рівнів захисту споживачів і, зокрема, забезпечують адекватні гарантії для захисту уразливих споживачів, включаючи належні заходи для того, щоб допомогти їм уникнути від'єднання. У цьому контексті вони можуть здійснити належні заходи для захисту споживачів у віддалених регіонах, які приєднані до газової системи. Держави-члени можуть призначити постачальника у разі крайньої потреби для споживачів, що приєднані до газової мережі. Вони забезпечують високі рівні захисту користувачів, особливо стосовно прозорості щодо загальних контрактних умов, загальної інформації і механізмів урегулювання спірних питань. Держави-члени забезпечують для прийнятих споживачів здатність переходу до нового постачальника. Що стосується принаймні побутових споживачів, ці заходи включають те, що викладено у додатку А.

4. Держави-члени здійснюють належні заходи для досягнення цілей соціального і економічного об'єднання, екологічного захисту, які можуть включати засоби боротьби зі зміною клімату, і для безпеки постачання. Ці заходи можуть включати, зокрема, надання адекватних економічних стимулів, використовуючи, де це доцільно, усі існуючі національні механізми та механізми Співтовариства для технічного обслуговування та створення необхідної інфраструктури мережі, включаючи потужність взаємозв'язку.

5. Держави-члени можуть прийняти рішення не застосовувати положення статті 4 щодо розподілу в тому випадку, якщо їх застосування стане перешкодою, з точки зору закону чи фактично, для виконання зобов'язань, що покладаються на підприємства природного газу у загальних економічних інтересах, і якщо розвиток торгівлі не постраждає настільки, що це буде суперечити інтересам Співтовариства. Інтереси Співтовариства включають, між іншим, конкуренцію стосовно прийнятих споживачів у відповідності з цією Директивою та статтею 86 Договору.

6. Держави-члени повинні, після імплементації цієї Директиви, сповістити Комісію про всі заходи, які були прийняті для здійснення комунальних послуг, включаючи захист споживача і екологічний захист, та їх вплив на національну та міжнародну конкуренцію, незалежно від того, чи такі заходи вимагають часткової відміни положень цієї Директиви. Вони muszą сповіщати Комісію пізніше кожні два роки про будь-які зміни у вказаних заходах, незалежно від того, чи вони вимагають часткової відміни цієї Директиви.

Стаття 4

Процедура надання дозволу

1. За обставин, де потрібне надання дозволу (наприклад, ліцензія, дозвіл, концесія, погодження чи ухвалення) для будівництва чи експлуатації установок природного газу, держави-члени чи будь-який компетентний орган, який вони призначають, повинні надавати дозволи на будівництво та/чи експлуатацію таких установок, трубопроводів та відповідного устаткування на їх території, згідно з пунктами 2 до 4. Держави-члени чи будь-який компетентний орган, який вони призначають, можуть також надавати дозвіл на тій же основі для постачання природного газу і для оптових споживачів.

2. Якщо держави-члени мають систему надання дозволів, вони повинні викласти мету і недискримінаційні критерії, які повинні бути виконані тим підприємством, яке надсилає заявку на отримання дозволу будувати та/чи експлуатувати установки природного газу чи вноситися заявка на отримання дозволу на постачання природного газу. Недискримінаційні критерії та процедури для надання дозволів мають бути оприлюднені.

3. Держави-члени слідкують, щоб обґрунтування для будь-якої відмови надати дозвіл були об'єктивними і недискримінаційними, і щоб вони були надані заявникові. Обґрунтування для таких відмов має бути надіслано в Комісію для інформації. Держави-члени muszą виробити процедуру, що дає змогу заявникові оскаржити подібні відмови.

4. Для освоєння нових регіонів постачання та для ефективної експлуатації взагалі, без шкоди статті 24, держави-члени можуть відмовити у наданні подальшого дозволу на будівництво і

експлуатацію систем трубопроводів розподілу у будь-якій конкретній зоні, якщо такі системи трубопроводів були запропоновані раніше чи пропонуються у даний час для будівництва у цій зоні, і якщо існуюча чи пропонована потужність не є насиченою повністю.

Стаття 5

Моніторинг безпеки постачання

Держави-члени забезпечують моніторинг безпеки постачання. Якщо держави-члени вважають це доцільним, вони можуть делегувати це завдання нормативним органам, які згадані у статті 25 (1). Такий моніторинг охоплює, зокрема, баланс попиту/пропозиція на національному ринку, рівень очікуваного майбутнього попиту і наявна пропозиція, передбачувана додатку потужність, яка планується чи яка перебуває на стадії будівництва, і якість та рівень технічного обслуговування мереж, а також заходи для реагування на піковий попит і для того, щоб компенсувати недодачі одним чи декількома постачальниками об'єми. Компетентні органи мусять публікувати до 31 липня кожного року найпізніше, звіт про результати моніторингу цих питань, також будь-які заходи, які прийняті чи передбачені для їх вирішення, і повинні надіслати цей звіт в Комісію негайно.

Стаття 6

Технічні правила

Держави-члени забезпечують визначення критеріїв технічної безпеки і розробку та оприлюднення технічних правил, що вживаються для створення мінімальних вимог технічного дизайну і операційних вимог для приєднання до системи установок ЗПГ, установок зберігання, інших систем транспортування чи розподілу, і прямих ліній. Ці технічні правила мусять забезпечити взаємодію систем і повинні бути об'єктивними і недискримінаційними. Про них необхідно сповістити в Комісію згідно зі статтею 8 Директиви 98/34/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 22 червня 1998 року, де викладена процедура надання інформації у сфері технічних стандартів і нормативів та правил щодо послуг інформаційного товариства⁽¹⁾.

ГЛАВА III

ТРАНСПОРТУВАННЯ, ЗБЕРІГАННЯ ТА ЗПГ

Стаття 7

Призначення операторів систем

Держави-члени призначають чи можуть звернутись з вимогою до підприємств природного газу, яким належать установки транспортування, зберігання чи ЗПГ, призначити на строк, який визначається державами-членами, з урахуванням питань ефективності і економічного балансу, одного чи декількох операторів системи. Держави-члени приймають заходи необхідні для того, щоб оператори системи транспортування, зберігання і ЗПГ діяли у відповідності зі статтями 8 до 10.

Стаття 8

Завдання операторів систем

1. Кожен оператор системи транспортування, зберігання та/чи ЗПГ повинен виконувати наступне:

(а) здійснювати експлуатацію, технічне обслуговування і розробляти за економічних умов надійні, безпечні і ефективні установки транспортування, зберігання та/чи ЗПГ, з належною увагою до навколишнього середовища;

(б) утримуватися від дискримінації між користувачами систем чи класами користувачів систем, зокрема на користь своїх дочірніх підприємств;

(с) надавати будь-якому іншому оператору системи транспортування, будь-якому іншому оператору системи зберігання, будь-якому іншому оператору системи ЗПГ та/чи будь-якому оператору системи розподілу, належну інформацію для того, щоб транспортування та зберігання природного газу могло виконуватись способом, який сумісний з безпечною і ефективною експлуатацією взаємопов'язаної системи;

(д) надавати користувачам систем інформацію, яка їм потрібна для ефективного доступу до системи.

2. Правила, які прийняті операторами системи транспортування для балансування системи транспортування газу, мають бути об'єктивними, прозорими і недискримінаційними, включа-

¹ ОВ L 204, 21.7.1998, С. 37. Директива зі змінами внесеними Директивою 98/48/ЄС (ОВ L 217, 5.8.1998, С. 18).

ючи правила про сплату користувачами системи їх мереж за енергетичний дисбаланс. Умови, включаючи правила і тарифи для надання таких послуг операторами систем транспортування, мають бути вироблені згідно з методикою, яка сумісна зі статтею 25(2) недискримінаційним і відповідним витратам способом, і вони повинні бути опубліковані.

3. Держави-члени можуть вимагати від операторів системи транспортування дотримуватись мінімальних вимог з техобслуговування і розробки систем транспортування, включаючи потужність взаємопоєднань.

4. Оператори системи транспортування повинні купляти енергію, яку вони використовують для виконання своїх функцій, у відповідності з прозорими недискримінаційними і ринковими процедурами.

Стаття 9

Розгрупування операторів системи транспортування

1. Якщо оператор системи транспортування є частиною вертикально інтегрованого підприємства, він мусить бути незалежним принаймні з точки зору юридичної форми, організації і прийняття рішень, від інших видів діяльності, що не пов'язані з транспортуванням. Ці правила не створюють зобов'язання про відділення власності на активи системи транспортування від вертикально інтегрованого підприємства.

2. Для того, щоб забезпечити незалежність оператора системи транспортування, згаданого в пункті 1, застосовуються наступні мінімальні критерії:

(а) ті особи, які відповідають за керування оператором систем транспортування, не можуть приймати участь у структурах компанії інтегрованого підприємства природного газу, яке відповідає, безпосередньо чи опосередковано, за повсякденне виробництво, розподілу та постачання природного газу;

(б) належні заходи повинні бути здійснені для того, щоб професійні інтереси осіб, що відповідають за керування оператором системи транспортування, приймалися до уваги таким чином, що вони були здатні діяти незалежно;

(с) оператор системи транспортування повинен мати ефективні права на прийняття рішень, незалежно від інтегрованого газового підприємства, що стосується активів, які необхідні для експлуатації, технічного обслуговування та розробки мережі. Це не повинно виключати існування належних координаційних механізмів для того, щоб права економічного і адміністративного нагляду батьківської компанії відносно прибутків на активи, які регулюються опосередковано відповідно зі статтею 25(2) у дочірньому підприємстві, були захищені. Зокрема, це повинно дати змогу батьківській компанії ухвалювати річний фінансовий план, чи будь-який еквівалентний інструмент, оператора системи транспортування, і встановлювати глобальні межі на рівні заборгованості дочірнього підприємства. Батьківська компанія не повинна мати змоги давати інструкції щодо повсякденних операцій і це розповсюджується на індивідуальні рішення щодо будівництва чи модернізації ліній транспортування, якщо це перевищує умови ухваленого фінансового плану чи будь-якого еквівалентного інструменту;

(д) оператор системи транспортування складає програму відповідності, в якій викладено заходи, що здійснюються для того, щоб дискримінаційна поведінка була виключена, і забезпечує адекватний моніторинг її виконання. У програмі викладені конкретні зобов'язання службовців про досягнення цієї мети. Річний звіт, в якому вказані прийняті заходи, надсилається особою чи організацією, яка несе відповідальність за моніторинг програми дотримання, нормативному органу, який згаданий статті 25(1) і має бути опублікований.

Стаття 10

Конфіденційність для операторів систем транспортування

1. Без шкоди статті 16, чи будь-якому іншому законному обов'язку про розголошення інформації, кожен оператор системи транспортування, зберігання та/чи ЗПГ повинен дотримуватись конфіденційності комерційно секретної інформації, яку отримують під час здійснення бізнесу, і повинні запобігати розголошенню у дискримінаційний спосіб інформації про їх власні дії, які можуть бути комерційно вигідними.

2. Оператори системи транспортування не повинні, у контексті продажів чи купівель природного газу спорідненими підприємствами, зловживати комерційно секретною інформацією, отриманою від третіх сторін у контексті надання чи обговорення доступу до систем.

ГЛАВА IV РОЗПОДІЛ І ПОСТАЧАННЯ

Стаття 11

Призначення операторів системи розподілу

Держави-члени призначають, або вимагають від підприємств, яким належать системи розподілу чи які відповідальні за ці системи, призначити на період часу, що визначається державами-членами, з урахуванням ефективності та економічного балансу, одного чи декількох операторів системи розподілу і забезпечують, щоб ці оператори діяли у відповідності зі статтями 12 до 14.

Стаття 12

Завдання операторів системи розподілу

1. Кожен оператор системи розподілу повинен експлуатувати, виконувати технічне обслуговування та розробляти за економічних умов безпечну, надійну і ефективну систему, з належною увагою до навколишнього середовища.

2. У будь-якому випадку, оператор системи розподілу не повинен дискримінувати між користувачами системи чи класами користувачів системи, зокрема на користь своїх споріднених підприємств.

3. Кожен оператор системи розподілу надає будь-якому іншому оператору системи розподілу, та/чи будь-якому оператору системи транспортування, та/чи системи ЗПГ, та/чи оператору системи зберігання достатню інформацію для того, щоб забезпечити виконання транспортування та зберігання природного газу способом, який сумісний з безпечною та ефективною експлуатацією приєднаної системи.

4. Кожен оператор системи розподілу забезпечує користувачів системи інформацією, яка потрібна їм для ефективного доступу до системи.

5. Якщо оператори системи розподілу відповідають за балансування системи розподілу газу, правила прийняті ними з цією метою, мають бути об'єктивними, прозорими і недискримінаційними, включаючи правила для виплачування збитків користувачами системи за енергетичний дисбаланс. Умови, включаючи правила та тарифи, для надання цих послуг операторами систем, повинні бути вироблені згідно з методикою, яка сумісна зі статтею 25(2) способом, який є недискримінаційним і враховує витрати, і має бути опублікований.

Стаття 13

Розгрупування операторів системи розподілу

1. Якщо оператор системи розподілу є частиною вертикально інтегрованого підприємства, він мусить бути незалежним, принаймні з точки зору юридичної форми, організації і прийняття рішень, від інших видів діяльності, що не пов'язані з розподілом. Ці правила не повинні створювати зобов'язання відділяти власність на активи системи розподілу від вертикально інтегрованого підприємства.

2. Крім вимог в пункті 1, де оператор системи розподілу є частиною вертикально інтегрованого підприємства, він мусить бути незалежним з точки зору організації і прийняття рішень від інших видів діяльності, які не пов'язані з розподілом. Для того, щоб досягти цього, застосовуються наступні мінімальні критерії:

(а) ті особи, які відповідають за керування оператором системи розподілу, не повинні приймати участь у структурах компанії інтегрованого підприємства природного газу, які відповідають безпосередньо чи опосередковано, за повсякденне здійснення виробництва, транспортування та постачання природного газу;

(б) належні заходи потрібно застосувати для того, щоб професійні інтереси осіб, які відповідають за керування оператором системи розподілу, були прийняті до уваги таким чином, щоб вони мали змогу діяти незалежно;

(с) оператор системи розподілу мусить мати ефективні права на прийняття рішень, незалежно від інтегрованого газового підприємства, щодо активів, необхідних для експлуатації, технічного обслуговування та розробки мережі. Це не повинно виключати існування належних координаційних механізмів щоб права на економічний та адміністративний нагляд батьківської компанії щодо прибутків на активи, які регулюються опосередковано у відповідності зі статтею 25(2) в дочірньому підприємстві, були захищені. Зокрема, це має дати змогу батьківській компанії ухвалювати

річний фінансовий план чи інший еквівалентний інструмент оператора системи розподілу і встановлювати глобальні обмеження на рівні заборгованості дочірнього підприємства. Батьківська компанія не повинна мати змогу видавати інструкції щодо повсякденних операцій, а також щодо індивідуальних рішень в зв'язку з будівництвом чи модернізацією ліній розподілу, які не перевищують умови ухваленого фінансового плану чи будь-якого еквівалентного інструменту;

(d) оператор системи розподілу розробляє програму відповідності, де вказані заходи для забезпечення виключення дискримінаційної поведінки, і забезпечує адекватний моніторинг її виконання. Програма містить конкретні зобов'язання службовців щодо досягнення цієї мети. Річний звіт, з переліком здійснених заходів, надсилається особою чи організацією, які відповідають за моніторинг програми відповідності, нормативному органу, який згаданий у статті 25(1), і він має бути опублікований.

Держави-члени можуть вирішити не застосовувати пункти 1 та 2 до інтегрованих підприємств природного газу, які обслуговують менше ніж 100.000 приєднаних споживачів.

Стаття 14

Конфіденційність для операторів системи розподілу

1. Без шкоди статті 16 чи будь-якому іншому юридичному обов'язку щодо розголошення інформації, кожен оператор системи розподілу зберігає конфіденційність комерційно секретної інформації, яка отримана у процесі здійснення бізнесу, і має запобігти розголошенню дискримінаційним способом інформації про свої власні дії, які можуть бути комерційно вигідними.

2. Оператори системи розподілу не повинні, у контексті продажів чи купівель природного газу спорідненими підприємствами, зловживати комерційно секретною інформацією, яка отримана від третіх сторін у контексті надання чи обговорення доступу до системи.

Стаття 15

Комбінований оператор

Правила в статтях 9(1) і статті 13(1) не повинні заважати роботі комбінованого оператора системи транспортування, ЗПГ, зберігання і розподілу, який не залежить з точки зору його юридичної форми, організації і прийняття рішень, від інших видів діяльності, що не пов'язані з роботою системи транспортування, ЗПГ, зберігання і розподілу, і який відповідає вимогам, викладеним у пунктах (а) до (d). Ці правила не повинні створювати зобов'язання відділяти власність на активи комбінованої системи від вертикально інтегрованого підприємства.

(a) ті особи, які відповідають за керування оператором комбінованої системи, не повинні приймати участь у структурах компанії інтегрованого підприємства з природного газу, яке відповідає, прямо чи опосередковано, за щоденну здійснення виробництва і постачання природного газу;

(b) належні заходи повинні бути здійснені для того, щоб професійні інтереси осіб, відповідальних за керування оператором комбінованої системи, приймалися до уваги таким чином, щоб вони мали змогу діяти незалежно;

(c) оператор комбінованої системи мусить мати ефективні права на прийняття рішень, незалежно від інтегрованого газового підприємства, щодо активів, необхідних для експлуатації, технічного обслуговування та розробки мережі. Це не повинно виключати існування належних координаційних механізмів для того, щоб були захищені права економічного та керівного нагляду батьківської компанії щодо доходів з активів, які регулюються опосередковано у відповідності зі статтею 25(2) у дочірньому підприємстві. Зокрема, це повинно дати змогу батьківській компанії ухвалювати річний фінансовий план чи будь-який еквівалентний інструмент оператора комбінованої системи і встановлювати глобальні межі на рівні заборгованості дочірнього підприємства. Він не повинен дозволяти батьківській компанії надавати інструкції щодо повсякденних операцій, і також відносно індивідуальних рішень, щодо будівництва чи модернізації ліній транспортування та розподілу, якщо вони не перевищують умови затвердженого фінансового плану чи будь-якого еквівалентного інструменту.

(d) оператор комбінованої системи розробляє програму відповідності, в якій вказані заходи для виключення дискримінаційної поведінки, і забезпечує адекватний моніторинг її виконання. Програма містить конкретні обов'язки службовців щодо досягнення цієї мети. Річний звіт, з переліком заходів, які здійснені, надсилається особою чи організацією, відповідальною за моніторинг програми відповідності, в нормативний орган, що згаданий у статті 25(1) і він має бути

ГЛАВА V РОЗГРУПУВАННЯ І ПРОЗОРИСТЬ ЗВІТІВ

Стаття 16

Право доступу до звітів

1. Держави-члени чи будь-який компетентний орган, призначений ними, включаючи нормативні органи, згадані в статті 25(1), і органи по врегулюванню спірних питань, що згадані в статті 25(1), повинні, наскільки це потрібно для виконання їх функцій, мати право доступу до звітів підприємств природного газу, як вказано у статті 17.

2. Держави-члени і будь-який призначений компетентний орган, включаючи нормативні органи, згадані в статті 25(1), і органи по врегулюванню спірних питань повинні зберігати конфіденційність комерційно-секретної інформації. Держави-члени можуть передбачити розголошення такої інформації, де це потрібно для того, щоб компетентні органи виконували свої функції.

Стаття 17

Розгруповання звітів

1. Держави-члени повинні виконувати необхідні кроки для того, щоб звіти підприємств природного газу велись у відповідності з пунктами 2 до 5. Якщо підприємствам доцільно частково відмовитись від цього положення на основі статті 28(2) і (4), вони принаймні повинні зберігати свої внутрішні звіти у відповідності з цієї статтею.

2. Підприємства природного газу, незалежно від їх системи власності чи юридичної форми, повинні складати, надсилати для аудиту і публікувати свої річні звіти у відповідності з правилами національного законодавства щодо річних звітів компаній з обмеженою відповідальністю, які прийняті згідно з 4 Директивою Ради 78/660/ЄЕС від 25 липня 1978 року на основі статті 44(2)(g) Договору про річні звіти певних типів компаній. Підприємства, які не зобов'язані юридично публікувати свої річні звіти, повинні зберігати копію цих звітів у розпорядженні громадськості у своєму головному офісі.

3. Підприємства природного газу повинні, у своїх внутрішніх звітах, вести окремі звіти для кожного виду їх діяльності з транспортування, розподілу, ЗПГ і зберігання, про необхідність чого їм було б вказано, якби вказані операції виконувались окремими підприємствами для того, щоб виключити дискримінацію, перехресне субсидування та порушення конкуренції. Вони мусять також зберігати звіти, які можуть бути консолідованими, відносно інших видів діяльності з газу, які не пов'язані з транспортуванням, розподілом, ЗПГ та зберіганням. До 1 липня 2007 року вони повинні зберігати окремі звіти про постачання прийнятних споживачів і відносно дій постачання для неприйнятних споживачів. Прибутки від власності на мережу транспортування/розподілу повинні бути вказані у звітах. Там де це доцільно, повинні зберігатись консолідовані звіти про інші незв'язані з газом види діяльності. Внутрішні звіти повинні включати балансовий рахунок і прибуток, а також рахунок витрат для кожного виду діяльності.

4. Аудит, згаданий в пункті 2, повинен, зокрема, дати змогу перевірити чи виконується зобов'язання про запобігання дискримінації і перехресному субсидуванню, згаданим у пункті 3.

5. Підприємства повинні вказувати в своїх внутрішніх бухгалтерських документах правила щодо розподілу активів і пасивів, витрат та прибутків, а також щодо зниження цін, без шкоди національно вживаним правилам, які мають виконуватись при складанні окремих рахунків, згаданих у пункті 3. Ці внутрішні правила можуть бути змінені лише у виключних випадках. Такі зміни мають бути вказані і належним чином обґрунтовані.

6. Річні звіти повинні вказувати у примітках будь-яку угоду певного масштабу, яка здійснена зі спорідненими підприємствами.

ГЛАВА IV ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСТУПУ ДО СИСТЕМИ

Стаття 18

Доступ до третіх сторін

1. Держави-члени забезпечують імплементацію системи доступу третіх сторін до систем транспортування та розподілу, і до установок ЗПГ на основі опублікованих тарифів, які розпов-

сходжуються на всіх прийнятних споживачів, включаючи підприємства постачання, і застосовуються об'єктивно і без дискримінації між користувачами системи. Держави-члени слідкують, щоб ці тарифи, чи методики їх обчислення були ухвалені, перш ніж вони набудуть чинності, нормативним органом, який згадується у статті 25(1), і щоб ці тарифи – та методики, якщо ухвалюються лише методики – мають бути опубліковані, перш ніж вони набудуть чинності.

2. Оператори систем транспортування повинні, якщо це необхідно для здійснення їх функцій, включаючи транспортування через кордон, мати доступ до мережі інших операторів системи транспортування.

3. Положення цієї Директиви не виключає укладання довгострокових контрактів, якщо вони відповідають правилам конкуренції у Співтоваристві.

Стаття 19

Доступ до засобів зберігання

1. Для організації доступу до установок зберігання і трубопроводів, якщо це технічно та/чи економічно потрібно для забезпечення ефективного доступу до системи, для забезпечення споживачів, а також для організації доступу до допоміжних служб, держави-члени можуть вибрати одну з процедур або обидві процедури, задані в пунктах 3 і 4. Ці процедури використовуються згідно з об'єктивними, прозорими та недискримінаційними критеріями.

2. Положення пункту 1 не розповсюджується на допоміжні служби і тимчасові установи зберігання, які зв'язані з установками ЗПГ і необхідні для процесу повторної газифікації і з наступною подачею в систему транспортування.

3. У випадку обговорення доступу, держави-члени повинні прийняти заходи для підприємств природного газу та прийнятних споживачів, або в межах території або за межами території де міститься взаємоп'єднана система, для того, щоб мати змогу обговорювати доступ до установи зберігання та трубопроводу, коли це технічно та/чи економічно необхідно для надання ефективного доступу до системи, а також для організації доступу до інших допоміжних служб. Сторони зобов'язані обговорювати доступ до установи зберігання, трубопроводів та інших допоміжних служб добросовісно.

Контракти про доступ до установок зберігання, трубопроводу та інших допоміжних служб мають обговорюватись з відповідним оператором системи зберігання чи підприємствами природного газу. Держави-члени мають вимагати від операторів системи зберігання і підприємств природного газу опублікувати їх основні комерційні умови для використання служб зберігання, трубопроводів та інших допоміжних служб на протязі перших 6 місяців після імплементації цієї Директиви та через кожен рік після цього.

4. У випадку регульованого доступу, держави-члени повинні виконувати необхідні заходи для того, щоб надати підприємствам природного газу та прийнятним замовцям або ж всередині або за межами території, де міститься взаємозв'язана система, право доступу до служб зберігання, трубопроводів та інших допоміжних служб, на основі опублікованих тарифів та/чи інших умов і зобов'язань по використанню цієї установи зберігання та трубопроводу, якщо це технічно та/чи економічно необхідно для забезпечення ефективного доступу до системи, а також для організації доступу до інших допоміжних служб. Це право доступу для прийнятних споживачів може бути надано таким чином, що вони здатні укладати контракти на постачання з конкуруючими підприємствами природного газу крім тих, які є власником та/чи оператором системи чи спорідненого підприємства.

Стаття 20

Доступ до мереж протипотокових трубопроводів

1. Держави-члени здійснюють необхідні заходи для того, щоб підприємства природного газу і прийнятні замовці, де б вони не перебували, мали змогу отримати доступ до мереж протипотокових трубопроводів (розвідка та розробка), включаючи установи, які виконують технічні послуги, зв'язані з таким доступом, у відповідності з цією статтею, за виключенням тих частин мереж і установок, які використовуються для місцевих операцій виробництва на місці родовища, де добувається газ. Про вказані заходи потрібно сповіщати Комісію згідно з положеннями статті 33.

2. Доступ, згаданий у пункті 1, має бути наданий так, як визначено державами-членом згідно з відповідними юридичними інструментами. Держави-члени застосовують цілі справедливого і відкритого доступу для досягнення конкурентноздатного ринку природного газу і виключаючи

будь-яке зловживання домінантною позицією, враховуючи безпеку і регулярність поставок, потужність, яка є чи може бути, та екологічний захист. Вказане нижче може бути враховане:

(а) необхідність відмовити у доступі, коли має місце несумісність технічних специфікацій, яку неможливо подолати в розумних межах;

(б) необхідність обходити труднощі, які не можна подолати і які шкодять ефективному, точному і запланованому майбутньому виробництву вуглеводнів, включаючи виробництво з родовищ маргінальної економічної здатності;

(с) необхідність урахувати належним чином обґрунтовані потреби власника чи оператора мережі протипотокових трубопроводів для транспортування і переробки газу та інтереси усіх інших користувачів мережі протипотокових трубопроводів чи відповідних установок по переробці чи перевантаженню, на які це може вплинути; та

(д) необхідність застосовувати їх закони та адміністративні процедури у відповідності з законодавством Співтовариства, для надання дозволу на виробництво чи розвідку і розробку.

3. Держави-члени укладають угоди по урегулюванню спірних питань, включаючи орган незалежний від сторін з доступом до усієї потрібної інформації для того, щоб спірні питання, пов'язані з доступом до мереж протипотокових трубопроводів були врегульовані швидко, з урахуванням критеріїв, які вказані у пункті 2, і кількості сторін, які можуть бути учасниками у переговорах про доступ до таких мереж.

4. У випадку спорів, пов'язаних з декількома країнами, застосовуються угоди про урегулювання спірних питань для держави-члена, яка має юрисдикцію над мережею протипотокових трубопроводів, і яка відмовляє у доступі. Якщо, у спорах сусідніх держав, більше ніж одна держава-член має на своїй території відповідну мережу, зацікавлені держави-члени мають провести консультацію для того, щоб положення цієї Директиви застосовувались послідовно.

Стаття 21

Відмова у доступі

1. Підприємства природного газу можуть відмовити у доступі до системи через нестачу потужності чи там, де доступ до системи буде заважати їм виконувати обов'язки по комунальному обслуговуванню, які згадувались у статті 3(2), які покладені на них і на основі серйозних економічних та фінансових труднощів, з контрактами за умови take-or-pay (контракт на купівлю або виплату неустойки) з урахуванням критеріїв та процедур, які викладені у статті 27, і альтернативи, вибраної державою-членом згідно з пунктом 1 цієї статті. Для вказаної відмови мають бути надані належним чином обґрунтовані причини.

2. Держави-члени можуть здійснити заходи, необхідні для того, щоб підприємство природного газу, яке дає відмову у доступі до системи, посиляючись на нестачу потужності чи нестачу поєднання, зробило необхідні виправлення, наскільки це вигідно зробити економічно чи коли потенціальний споживач має намір заплатити за них. За умов, коли держави-члени застосовують статтю 4(4), держави-члени здійснюють такі заходи.

Стаття 22

Нова інфраструктура

1. Основні нові газові інфраструктури, тобто взаємопосередувачі між установками держав-членів, ЗПГ і зберігання можуть, якщо буде вимога, бути звільненими від виконання положень статей 18, 19, 20 і 25(2), (3) і (4) за вказаних нижче умов:

(а) інвестиції повинні підсилити конкуренцію у постачанні газу і збільшити безпеку постачання;

(б) рівень ризику, пов'язаний з інвестиціями, такий, що інвестиція буде зроблена тільки у випадку, коли буде надано звільнення від вимог;

(с) інфраструктура має належати фізичній чи юридичній особі, яка є окремою принаймні в термінах юридичної форми, від операторів систем, в чиїх системах така інфраструктура буде збудована;

(д) виплати мають бути стягнені з користувачів такої інфраструктури;

(е) звільнення не впливає негативно на конкуренцію чи на ефективне функціонування внутрішнього газового ринку, чи на ефективне функціонування регульованої системи, до якої приєднана інфраструктура.

2. Параграф 1 розповсюджується також на суттєві збільшення потужності існуючих інфра-

структур та на модифікації таких інфраструктур, які роблять можливим розробку нових джерел постачання газу.

3. (a) Нормативний орган, згаданий в статті 25, може, у кожному конкретному випадку, прийняти рішення про звільнення, згадане в пунктах 1 і 2. Однак, держави-члени можуть передбачити, що нормативні органи повинні надати, для формального рішення відповідному органу у державі-члені, свій висновок щодо вимоги про звільнення. Цій висновок має бути опублікований разом з рішенням.

(b) (i) Звільнення може охоплювати всі чи частини, відповідно, нової інфраструктури, існуючої інфраструктури зі значно збільшеною потужності чи модифікації існуючої інфраструктури.

(ii) При прийнятті рішення про надання звільнення необхідно розглянути, у кожному конкретному випадку, потребу у введенні умов, щодо тривалості звільнення та щодо недискримінаційного доступу до поєднання.

(iii) При прийнятті рішення щодо умов у цьому підпункті, необхідно враховувати, зокрема, тривалість контрактів, додаткову потужність, яку потрібно створити, та модифікацію існуючої потужності, часовий горизонт проекту та національні обставини.

(c) При наданні звільнення, відповідний орган може прийняти рішення щодо правил і механізмів для керування і розподілу потужностей, якщо це не заважає імплементації довгострокових контрактів.

(d) Рішення про звільнення, включаючи будь-які умови згадані в (b), мають бути належним чином обґрунтовані і опубліковані.

(e) У випадку взаємопослудвача, будь-яке рішення про звільнення має бути зроблене після консультації з іншими державами-членами і з нормативними органами, які мають до цього відношення.

4. Рішення про звільнення має бути повідомлене, негайно, компетентним органом в Комісію, разом зі всією належною інформацією щодо цього рішення. Ця інформація має бути надана Комісії в сукупній формі, що дає змогу Комісії досягти обґрунтованого рішення.

Зокрема, вказана інформація повинна містити наступне:

(a) детальне обґрунтування, на основі якого нормативний орган чи держава-член надає звільнення, включаючи фінансову інформацію, яка виправдовує потребу в звільненні;

(b) аналіз, виконаний щодо впливу на конкуренцію і на ефективне функціонування внутрішнього ринку газу в результаті надання такого звільнення;

(c) обґрунтування часового періоду та частки сумарної потужності газової інфраструктури, про яку йдеться, для якої надано звільнення;

(d) у випадку, коли звільнення пов'язане з взаємопослудвачем, результат консультації з державами-членами, яких це стосується, чи з нормативними органами;

(e) внесок, який інфраструктура робить у диверсифікацію постачання газу.

На протязі двох місяців після отримання повідомлення, Комісія може запропонувати нормативному органу чи відповідній державі-члену внести зміни чи відмовитись від рішення про надання звільнення. Двомісячний період може бути продовжений ще на один місяць, якщо Комісія має шукати додаткову інформацію.

Якщо нормативний орган чи відповідна держава-член не виконує вимогу на протязі чотирьох тижнів, кінцеве рішення приймається згідно з процедурою, яка згадана у статті 30(2).

Комісія має зберігати конфіденційність комерційно секретної інформації.

Стаття 23

Відкритість і взаємність ринку

1. Держави-члени слідкують за тим, щоб прийнятними споживачами були вказані нижче особи:

(a) до 1 липня 2004 року, прийнятні споживачі, як вказано в статті 18 Директиви 98/30/ЄС. Держави-члени мають опублікувати до 31 січня кожного року критерії для визначення цих прийнятних споживачів;

(b) з 1 липня 2004 року, найпізніше, всі споживачі, що не є побутовими споживачами;

(c) з 1 липня 2007 року, всі споживачі.

2. Для запобігання дисбалансу при відкритті газових ринків:

(a) контракти на постачання з прийнятним споживачем в системі іншої держави-члена не забороняються, якщо споживач є прийнятним в обох системах;

(b) у випадках, коли операції, як описано у пункті (a), отримують відмову через те, що спожи-

вач є прийнятним тільки в одній із двох систем, Комісія може, беручи до уваги ситуацію на ринку і загальний інтерес, зобов'язати сторону, яка відмовляє, здійснити постачання, яке вимагається, на вимогу однієї з держав-членів двох вказаних систем.

Стаття 24 **Прямі лінії**

1. Держави-члени повинні здійснити необхідні заходи для того, щоб:

(a) підприємства природного газу, створені в межах їх території, здійснювали постачання прийнятних споживачів за допомогою прямої лінії;

(b) будь-який такий прийнятний споживач в межах їх території має отримувати постачання через пряму лінію за допомогою підприємств природного газу.

2. За обставин, коли необхідний дозвіл (наприклад, ліцензія, дозвіл, концесія, погодження чи затвердження) на будівництво чи експлуатацію прямих ліній, держави-члени чи будь-який компетентний орган, який вони призначають, створює критерії для надання дозволів на будівництво чи експлуатацію таких ліній на їх території. Ці критерії мають бути об'єктивними, прозорими и недискримінаційними.

3. Держави-члени можуть надати дозволи на будівництво прямої лінії у зв'язку з відмовою доступу до системи на основі статті 21 чи у зв'язку з початком процедура урегулювання спірних питань згідно з статтею 25.

Стаття 25 **Нормативні органи**

1. Держави-члени призначають один чи декілька компетентних органів, що функціонують як нормативні органи. Ці органи повністю незалежні від інтересів газової промисловості. Вони повинні, за допомогою застосування цієї статті, бути відповідальними принаймні за забезпечення недискримінаційної, ефективної конкуренції і ефективного функціонування ринку, зокрема, забезпечити моніторинг наступного:

(a) правила щодо керування і розподілу взаємопов'язаних потужностей, разом з нормативним органом чи органами тих держав-членів, з якими такий взаємозв'язок існує;

(b) будь-які механізми, які пов'язані з перевантаженими потужностями в межах національної газової системи;

(c) час, який витрачається операторами системи транспортування і розподілу для здійснення приєднань та ремонту;

(d) публікації належної інформації операторами систем транспортування і розподілу щодо приєднань, використання мережі і розподілу потужності для зацікавлених сторін, приймаючи до уваги необхідність розглядати не-сукупну інформацію як комерційно конфіденціальну;

(e) ефективне розгрупування звітів, як згадано в статті 17 для того, щоб не було перехресних субсидій між такими видами діяльності як транспортування, розподіл, зберігання, ЗПГ та постачання;

(f) умови доступу до засобів зберігання, засобів стиснення та до інших допоміжних служб, як передбачено у статті 19;

(g) масштаб, наскільки оператори систем транспортування і розподілу виконують свої завдання згідно зі статтею 8 і 12;

(h) рівень прозорості і конкуренції.

Органи, що створені згідно з цієї статтею, повинні публікувати річний звіт про результати своєї діяльності з моніторингу, які згадувались у пунктах (a) до (h).

2. Нормативні органи несуть відповідальність за ухвалення, перш ніж вони набудуть чинності, принаймні, методик, які використовуються для обрахування та визначення умов для наступного:

(a) приєднання і доступ до національних мереж, включаючи тарифи транспортування і розподілу. Ці тарифи чи методики дозволяють здійснення необхідних інвестицій в мережі таким чином, щоб ці інвестиції забезпечили життєздатність мереж;

(b) забезпечення балансування служб.

3. Незважаючи на пункт 2, держави-члени можуть передбачити, щоб нормативні органи надавали для формального рішення відповідному органу у державі-члені тарифи чи, принаймні, методики, згадані у цьому пункті, а також модифікації у пункті 4. Відповідний орган повинен,

у кожному випадку, мати повноваження або ухвалити або відмінити проект рішення, яке було надано нормативним органом. Ці тарифи, чи методики, чи модифікації мають бути опубліковані разом з рішенням про формальне ухвалення. Будь-яка формальна відмова від проекту рішення також має бути опублікована, включаючи її обґрунтування.

4. Нормативні органи повинні мати повноваження вимагати від операторів систем транспортування, ЗПГ і розподілу, якщо потрібно, модифікувати умови, включаючи тарифи і методики, згадані в пункті 1, 2 і 3 для того, щоб вони були пропорційні і застосовувались недискримінаційним способом.

5. Будь-яка сторона, яка має претензії проти оператора системи транспортування, ЗПГ і розподілу, щодо питань, згаданих у пункті 1, 2 і 4 і статті 10 може послати цю претензію до нормативного органу, який, діючи як орган регулювання спірних питань, повинен видати рішення на протязі 2 місяців після отримання претензії. Цей період може бути продовжений на 2 місяці, якщо нормативні органи будуть відшукувати додаткову інформацію. Цей період може бути продовжений за згодою автора претензії. Таке рішення має обов'язкову силу, поки і якщо воно не відміняється в результаті оскарження.

6. Будь-яка сторона, у якій виникла претензія проти оператора системи транспортування, ЗПГ і розподілу, щодо питань, згаданих у пункті 1, 2 і 4 та статті 19, може надсилати претензію нормативному органу, який, діючи як орган регулювання спірних питань, видає рішення на протязі 2 місяців після прийняття претензії. Цей період може бути продовжений на 2 місяці, якщо нормативні органи шукають додаткову інформацію. Цей період може бути продовжений за згодою автора претензії. Таке рішення має обов'язкову силу поки і якщо воно не буде відміняється в результаті оскарження.

7. Держави-члени здійснюють заходи для того, щоб нормативні органи могли виконувати свої обов'язки, згадані в пунктах 1 до 5, ефективним і оперативним способом.

8. Держави-члени створюють належні і ефективні механізми для регулювання, контролю і прозорості для того, щоб попередити будь-яке зловживання домінуючим положенням, зокрема зі шкодою для споживачів, чи якусь іншу грабіжницьку поведінку. Ці механізми мають урахувати положення Договору і, зокрема, його статті 82.

9. Держави-члени слідкують, щоб були прийняті належні заходи, включаючи адміністративну дію чи кримінальний розгляд, у відповідності з їх національним законодавством проти фізичних чи юридичних осіб, які несуть відповідальність за недотримання правил конфіденційності, які накладає ця Директива.

10. У випадку спірних питань між країнами, нормативним органом, що приймає рішення, має бути той нормативний орган, який має юрисдикцію по відношенню до оператора системи, який відмовляє у експлуатації системи чи у доступі до неї.

11. Претензії, згадані у пунктах 5 і 6, не повинні шкодити використанню прав на оскарження згідно з законодавством Співтовариства і національного законодавства.

12. Національні нормативні органи мають сприяти розвитку внутрішнього ринку і "рівних умов гри" за рахунок співробітництва одне з одним і з Комісією прозорим способом.

ГЛАВА VII ЗАВЕРШАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 26 Заходи безпеки

1. У випадку несподіваної кризи на енергетичному ринку чи коли виникає загроза фізичній безпеці чи безпеці осіб, устаткування, чи установ, чи цілісності системи, держава-член може тимчасово здійснити необхідні заходи безпеки.

2. Такі заходи призведуть принаймні до можливих порушень у функціонуванні внутрішнього ринку і не повинні бути більше за об'ємом ніж це необхідно для усунення несподіваних ускладнень, які виникли.

3. Держава-член, яка має до цього відношення, повинна негайно повідомити про ці заходи іншим державам-членам та Комісії, яка може вирішити, що ця держава-член повинна замінити або відмовитись від таких заходів, оскільки вони негативно впливають на конкуренцію і на торгівлю способом, який не сприяє загальним інтересам.

Часткова відміна по відношенню до обов'язків “take-or-pay”

1. Якщо підприємство природного газу стикається, або вважає що воно зіткнеться з серйозними економічними і фінансовими ускладненнями через його зобов'язання “take-or-pay” (контракт на купівлю або виплату неустойки), які взяті згідно з одним чи декількома контрактами на купівлю газу, заявка на тимчасову відміну статті 18 може бути надіслана відповідній державі-члену або призначеному компетентному органу. Заявки, згідно з вибором держав-членів, мають надсилатись у кожному конкретному випадку або до настання, або після настання відмови у доступі до системи. Держави-члени можуть також надати підприємству природного газу вибір пред'явити заявку або ж до, або після відмови у доступі до системи. Якщо підприємство природного газу відмовило у доступі, заявку слід надсилати негайно. Заявки мають супроводжуватись всією належною інформацією про природу і об'єм проблеми, а також про зусилля, зроблені підприємством природного газу для вирішення цієї проблеми.

Якщо альтернативних рішень не має, і приймаючи до уваги положення пункту 3, держава-член або призначений компетентний орган можуть вирішити надати право часткового відступу.

2. Держава-член, або призначений компетентний орган, повинні сповістити Комісії негайно про своє рішення надати дозвіл на часткову відміну, разом зі всією належною інформацією щодо відміни. Ця інформація може бути надіслана в Комісію в сукупній формі, що дасть змогу Комісії прийти до обгрунтованого рішення. На протязі 8 тижнів з моменту прийняття цього повідомлення, Комісія може запропонувати державі-члену чи призначеному компетентному органу внести поправки чи відмовитись від рішення надати право часткової відміни.

Якщо держава-член чи призначений компетентний орган не виконують вказане вище на протязі 4 тижнів, остаточне рішення приймається зразу ж у відповідності з процедурою, яка згадана у статті 30(2).

Комісія зберігає конфіденційність щодо комерційно секретної інформації.

3. При прийнятті рішень щодо часткових відмін, згаданих у пункті 1, держава-член чи призначений компетентний орган, і Комісія приймають до уваги, зокрема, наступні критерії:

- (a) мета досягнення конкурентноздатного газового ринку;
- (b) необхідність у виконанні зобов'язань комунальної служби і забезпечення надійного постачання;
- (c) позиція підприємства природного газу на газовому ринку і фактичний стан конкуренції на цьому ринку;
- (d) серйозність економічних та фінансових ускладнень, з якими зіткнулись підприємства природного газу та підприємства транспортування чи прийняті споживачі;
- (e) дати підписання і умови контракту чи контрактів, які розглядаються, включаючи масштаб передбачуваних змін ринку;
- (f) зусилля для пошуку рішення проблеми;
- (g) наскільки, при взятті зобов'язання “take-or-pay”, що розглядається, підприємство могло передбачити, з урахуванням положень цієї Директиви, ймовірність виникнення серйозних ускладнень;
- (h) рівень поєднання системи з іншими системами і ступінь взаємозв'язку цих систем; та
- (i) вплив, який надання цих часткових відмов, матиме на правильне застосування цієї Директиви щодо нормального функціонування внутрішнього ринку природного газу.

Рішення на вимогу часткової відмови стосовно “take-or-pay” контрактів, що були укладені до набуття чинності цією Директивою, не повинно приводити до ситуації, в якій неможливо знайти економічно доцільних альтернативних виходів. Серйозні ускладнення у будь-якому випадку не повинні існувати, якщо продажі природного газу не знижуються нижче рівня мінімальних гарантій видобування, що вказані в контрактах про купівлю газу “take-or-pay” або якщо відповідний контракт на купівлю газу “take-or-pay” може бути змінений чи підприємство природного газу в змозі знайти альтернативні виходи.

4. Підприємства природного газу, яким не було надано права на часткову відміну, як згадується у пункті 1, не повинні відмовляти, чи більше відмовляти, у доступі до системи через зобов'язання типу “take-or-pay”, які вони взяли у контракті про купівлю газу. Держави-члени слідкують за тим, щоб усі належні положення глави 5, зокрема статті 18 до 25, належним чином виконувались.

5. Будь-яке право на часткову відмову, надане згідно з вказаними вище положеннями, має бути належним чином обґрунтоване. Комісія публікує рішення у Офіційному віснику Європейського союзу.

6. Комісія на протязі 5 років, з дати набуття чинності цією Директивою, надсилає звіт про досвід, набутий в результаті застосування цієї статті для того, щоб дати можливість Європейському Парламенту і Раді розглянути, у відповідності з процедурами, необхідність внесення поправок.

Стаття 28

Початкові та ізольовані ринки

1. Держави-члени, що не зв'язані безпосередньо з взаємопов'язаною системою будь-якої іншої держави-члена, і ті, що мають лише одного основного зовнішнього постачальника, можуть частково відмовитись від виконання статей 4, 9, 23 та/чи 24 цієї Директиви. Підприємство-постачальник, яке має частку ринку більше ніж 75%, розглядається як основний постачальник. Вказана часткова відмова автоматично закінчується в момент, коли, принаймні, одна з умов більше не виконується. Про будь-яку таку часткову відмову необхідно сповістити Комісію.

2. Держава-член, яка відповідає визначенню початкового ринку, яка через імплементації цієї Директиви буде мати суттєві проблеми, може частково відмовитись від статей 4, 7, 8(1) і (2), 9, 11, 12(5), 13, 17, 18, 23(1) та/чи 24 цієї Директиви. Така часткова відмова автоматично закінчується в момент, коли держава-член більше не відповідає визначенню нового ринку. Про будь-яку таку часткову відмову необхідно сповістити Комісію.

3. Коли закінчується строк часткової відміни, яка згадується у пункті 2, визначення прийнятних споживачів приведе до відкриття ринку, який дорівнює, принаймні, 33% сумарного річного споживання газу національного газового ринку. Через 2 роки, застосовується стаття 23(1)(b), і через 3 роки статті 23(1)(c). Поки не буде застосована стаття 13(1)(b), держава-член, згадана у пункті 2, може прийняти рішення не застосовувати статтю 18, наскільки це стосується допоміжних послуг і тимчасового зберігання газу для процесу повторної газифікації і наступної доставки в систему транспортування.

4. Якщо імплементація цієї Директиви створить суттєві проблеми у географічно обмеженому регіоні держави-члена, зокрема, стосовно розробки інфраструктури транспортування і основного розподілу, і з метою сприяння інвестиціям, держава-член може звернутись з заявкою в Комісію з вимогою про тимчасову відміну статті 4, статті 7, статті 8(1) і (2), статті 9, статті 11, статті 12(5), статті 13, статті 17, статті 18, статті 23(1) та/чи статті 24 стосовно подій в межах цього регіону.

5. Комісія може надати право на часткову відміну, згадану у пункті 4, приймаючи до уваги, зокрема, наступні критерії:

- необхідність в інвестиціях для інфраструктури, якщо економічно недоцільно експлуатувати її у середовищі конкурентного ринку,
- рівень і перспективи прибутків з інвестицій, які потрібні,
- розмір і ступінь розвитку газової системи у відповідному регіоні,
- перспективи відповідного газового ринку,
- географічний розмір та характеристики зони чи регіону, який розглядається, і соціально-економічні та демографічні фактори.

(а) Щодо газової інфраструктури, відмінної від інфраструктури розподілу, часткова відміна може бути надана тільки, якщо у цьому регіоні газова інфраструктура не була створена, або ж була створена на протязі менш ніж 10 років. Право тимчасової відміни не повинно перебільшувати 10 років з моменту, коли газ був вперше поставлений у цей регіон.

(b) Відносно інфраструктури розподілу, тимчасова відмова може бути надана на період, який не повинен перебільшувати 20 років для інфраструктури розподілу з моменту, коли газ був вперше поданий через згадану систему в цей регіон.

6. Люксембург може використовувати часткову відмову від статей 8(3) і 9 на протязі 5 років, починаючи з 1 липня 2004 року. Така часткова відмова буде розглянута перед завершенням п'ятирічного періоду, і будь-яке рішення про поновлення часткової відмови на наступні 5 років буде прийнято згідно з процедурою, яка згадана у статті 30(2). Про будь-яку таку часткову відмову необхідно сповістити Комісію.

7. Комісія має проінформувати держави-члени про заявки, які зроблені згідно з пунктом 4, перш ніж приймати рішення у відповідності з пунктом 5, приймаючи до уваги конфіденційність. Це рішення, а також часткові відміни, згадані у пунктах 1 і 2, мають бути опубліковані у Офіційному віснику Європейського союзу.

8. Греція може частково відмовитись від статей 4, 11, 12, 13, 18, 23 та/чи 24 цієї Директиви для географічних зон і часових періодів, які вказані у ліцензіях, виданих нею до 15 березня 2002 року і у відповідності з Директивою 98/30/ЄС, щодо розвитку і ексклюзивної експлуатації мереж розподілу у окремих географічних зонах.

Стаття 29

Процедура огляду

У випадку, коли звіт, загаданий у статті 31(3), дійде висновку, згідно з яким при наявності ефективного способу, за допомогою якого доступ до мережі виконувався у державі-члені – що дало змогу повністю ефективно, недискримінаційно і без перешкод мати доступ до мережі – Комісія робить висновок, що певні зобов'язання, що накладені цією Директивою на підприємства (в тому числі ті з них, що відносяться до юридичного розгрупування для операторів систем розподілу) не є пропорційними тій меті, яка має бути досягнута, держава-член, яка розглядається, може звернутись з вимогою до Комісії про звільнення від вимоги, яка розглядається.

Про вимогу держава-член має сповістити негайно Комісію, надсилаючи також всю необхідну інформацію для того, щоб продемонструвати, що рішення, яке загадано у звіті, про ефективний доступ до мережі, буде належним чином виконане.

На протязі 3 місяців з моменту прийняття повідомлення, Комісія приймає висновок щодо вимоги від держави-члена, і, де це доречно, вносить пропозиції у Європейський Парламент і у Раду для внесення поправок у відповідні положення Директиви. Комісія може запропонувати, у пропозиціях про внесення поправок у Директиву, звільнити відповідну державу-члена від конкретних вимог, якщо ця держава-член здійснить імплементацію таких ефективних заходів, які потрібні.

Стаття 30

Комітет

1. Комітет надає допомогою Комісії.
2. Якщо робиться посилання на цей пункт, застосовуються статті 3 і 7 Директиви 1999/468/ЄС, з урахуванням положень статті 8 з неї.
3. Комітет приймає свої процедурні правила.

Стаття 31

Звітвання

1. Комісія має здійснювати моніторинг і переглядати застосування цієї Директиви і надсилати звіт про загальне застосування в Європейський Парламент і Раду у кінці першого року після набуття чинності цією Директивою, і після цього щорічно. Звіт має охоплювати принаймні наступне:

(а) набутий досвід і досягнуті результати у створенні повного і повністю працюючого внутрішнього ринку природного газу і труднощі, які залишаються у цьому відношенні, в тому числі аспекти домінування ринку, концентрації на ринку, грабіжницька чи антиконкурентна поведінка;

(b) права про часткову відміну, надані згідно з цією Директивою, включаючи імплементацію часткової відміни, передбаченої у статті 13(2), з метою можливого перегляду порогового значення;

(c) масштаб, у якому вимоги розгрупування і тарифікації, що містяться у цій Директиві, були успішними у забезпеченні справедливого і недискримінаційного доступу до газової системи Співтовариства і у забезпеченні еквівалентних рівнів конкуренції, а також економічні, екологічні та соціальні наслідки відкриття цього газового ринку для споживачів;

(d) дослідження питань, пов'язаних з рівнями потужності системи та безпекою постачання природного газу у Співтоваристві, а також, зокрема, існуючий та прогнозований баланс між попитом і пропозицією, якщо брати до уваги фізичну потужність обміну між зонами та розвиток зберігання (включаючи питання пропорційності регулювання ринку у цій сфері);

(e) особлива увага має бути звернена на заходи, реалізовані державами-членами, для реагування на піковий попит та на випадки недостатнього постачання одним чи декількома поставальниками;

(f) загальна оцінка прогресу, досягнутого щодо двосторонніх відносин з третіми країнами, які виробляють чи експортують чи транспортують природний газ, включаючи прогрес у інтеграції ринку, торгівлі та доступі до мереж таких третіх сторін;

(g) необхідність в можливих вимогах гармонізації, які не пов'язані з положеннями цієї Ди-

рективи.

Там, де це доцільно, цей звіт може включати рекомендації та заходи для протидії негативним наслідкам ринкового домінування та ринкової концентрації.

2. Через кожні два роки, звіт, згаданий у пункті 1, повинен також охоплювати аналіз різних заходів, здійснених у державах-членах для виконання зобов'язань щодо комунальних послуг разом з обстеженням ефективності цих заходів, і, зокрема, їх вплив на конкуренцію на газовому ринку. Там, де це доцільно, звіт може включати рекомендації щодо заходів, які треба здійснити на національному рівні для досягнення високих стандартів комунальних послуг чи заходів для попередження закриття ринків.

3. Комісія повинна не пізніше 1 січня 2006 року надіслати в Європейський Парламент і Раду детальний звіт, що відбиває прогрес, досягнутий у створенні внутрішнього ринку газу. Звіт повинен, зокрема, розглянути наступне:

- існування недискримінаційного доступу до мереж;
- ефективне регулювання;
- розвиток інфраструктури приєднання, умови транзиту, та безпека ситуації постачання у Співтоваристві;
- наскільки переваги відкриття ринку дають якісь переваги малим підприємствам та окремим сім'ям, особливо щодо стандартів комунальних послуг;
- наскільки ринки фактично відкриті для ефективної конкуренції, включаючи аспекти ринкового домінування, ринкової концентрації та грабіжницької чи антиконкурентної поведінки;
- наскільки споживачі фактично міняють постачальників і міняють тарифи;
- цінові процеси, включаючи ціни постачання, відповідно до ступеня відкритості ринків;
- чи існує ефективний і недискримінаційний доступ для третіх сторін до газу, який зберігається, якщо це технічно та/чи економічно необхідно для забезпечення ефективного доступу до системи;
- досвід, набутий у застосуванні цієї Директиви, що стосується ефективної незалежності системних операторів у вертикально інтегрованих підприємствах, і чи інші заходи крім функціональної незалежності і розподілу рахунків, були розроблені, які мають наслідки еквівалентні юридичному розгрупуванню.

Де це доцільно, Комісія має надіслати пропозиції в Європейський Парламент і Раду, зокрема, для гарантування високих рівнів комунального обслуговування.

Де це доцільно, Комісія має надіслати пропозиції в Європейський Парламент і Раду, зокрема, для забезпечення повної і ефективної незалежності операторів системи розподілу до 1 липня 2007 року. Там, де це необхідно, ці пропозиції повинні, у відповідності з законом конкуренції, також стосуватись заходів про рішення питань ринкового домінування, ринкової концентрації і грабіжницької чи антиконкурентної поведінки.

Стаття 32

Відміни

1. Директива 91/296/ЄЕС відміняється з 1 липня 2004 року без шкоди контрактам, які укладені згідно зі статтею 3(1) Директиви 91/296/ЄЕС, які залишаються дійсними і будуть імплементовані згідно з умовами згаданої Директиви.

2. Директива 98/30/ЄС буде відмінена з 1 липня 2004 року без шкоди зобов'язанням держав-членів щодо крайніх строків для транспозиції та застосування вказаної Директиви. Посилання, зроблені на відмінену Директиву, мають бути інтерпретовані як зроблені у цій Директиві і їх треба читати у відповідності з таблицею поправок у додатку В.

Стаття 33

Імплементация

1. Держави-члени мають надати чинності законам, нормативам і адміністративним положенням, необхідним для виконання цієї Директиви не пізніше ніж 1 липня 2004 року. Вони повинні негайно сповістити про це Комісію.

2. Держави-члени можуть призупинити імплементацию статті 13(1) до 1 липня 2007 року. Це робиться без шкоди вимогам, що містяться у статті 13(2).

3. Коли держави-члени ухвалюють ці заходи, вони повинні містити посилання на цю Директиву, або повинні супроводжуватись таким посиланням, якщо вони будуть опубліковані офіційно. Методи таких посилань розробляються державами-членами.

Стаття 34
Набуття чинності

Ця Директива набуває чинності на 20 день після дня її опублікування у Офіційному віснику Європейського союзу.

Стаття 35
Адресати

Цю Директиву надіслано державам-членам.

Вчинено в Брюсселі, 26 червня 2003 року.

За Європейський Парламент

Президент

За Раду

Президент

П. Кокс

А. Цохатзопулос

ДОДАТОК А

Заходи по захисту споживачів

Без шкоди правилам Співтовариства щодо захисту споживачів, зокрема Директив 97/7/ЄС Європейського Парламенту та Ради ⁽¹⁾ та Директиви Ради 93/13/ЄС ⁽²⁾, заходи, згадані в статті 3, повинні забезпечити, щоб споживачі:

- (а) мали право на укладання контракту з їх провайдером газової служби, де вказано наступне:
 - особа та адреса постачальника;
 - послуги, що надаються, рівні якості послуг, що запропоновані, а також час для початкового приєднання;
 - якщо пропонуються, типи послуг з технічного обслуговування;
 - засоби, за допомогою яких можна отримати сучасну інформацію щодо всіх діючих тарифів та цін на технічне обслуговування;
 - тривалість контракту, умови для поновлення і припинення послуг і контракту, існування будь-якого правила скасування;
 - будь-які погодження відносно компенсації і виплати, які застосовуються, у випадку, коли вказані у контракті рівні якості послуг не дотримуються; та
 - метод процедур ініціації для регулювання спірних питань у відповідності з пунктом (f).

Умови мають бути справедливими і відомими наперед. У будь-якому випадку, ця інформація має бути надана до укладання чи підтвердження контракту. Якщо контракти укладені через проміжних осіб, згадана вище інформація має також бути надана до укладання контракту;

(b) надаються адекватні повідомлення про буд-які наміри внести модифікації у контрактні умови і здійснюється інформування щодо їх права відкликання, коли надсилається повідомлення. Провайдери послуг повинні сповіщати своїх субскребентів безпосередньо про будь-яке збільшення цін, у відповідний час не пізніше ніж один нормальний період фактурування, після того, як це збільшення набуває чинності. Держави-члени повинні слідкувати, щоб споживачі мали повну свободу вийти з контрактів, якщо вони не згодні з новими умовами, про які їм сповістив їх провайдер газових послуг;

(c) приймають прозору інформацію про ціни та тарифи, які застосовуються, та про стандартні умови щодо доступу до газових послуг та їх використання;

(d) пропонується широкий асортимент методів платежу. Будь-яка відмінність умов повинна відбивати витрати для постачальника для різних систем виплати. Загальні умови мають бути справедливими і прозорими. Вони повинні бути викладені чіткою і зрозумілою мовою. Замовники мають бути захищені проти несправедливих чи обманливих методів продажу;

(e) вони не повинні платити за те, що вони міняють постачальника;

(f) мають отримувати користь від прозорих, простих і недорогих процедур для обробку їх претензій. Такі процедури мають дати змогу регулювати спірні питання справедливо і своєчасно з застосуванням, де це гарантовано, системи компенсації. Вони повинні, де це можливо, відповідати принципам, які викладені у рекомендації Комісії 98/257/ЄС ⁽³⁾;

¹ ОВ L 144, 4.6.1997, С. 19.

² ОВ L 95, 21.4.1993, С. 29.

³ ОВ L 115, 17.4.1998, С. 31.

(g) при приєднанні до газової системи, вони повинні бути інформовані про їх права щодо постачання, згідно з діючим національним законодавством, природного газу вказаної якості по розумним цінам.

ДОДАТОК В

Таблиця кореляції

Директива 98/30/ЄЕС	Дана Директива	
Стаття 1	Стаття 1	Об'єм
Стаття 2	Стаття 2	Визначення
Стаття 3	Стаття 3	PSO та захист споживачів
Стаття 4	Стаття 4	Процедура надання дозволу
-	Стаття 5	Моніторинг безпеки постачання
Стаття 5	Стаття 6	Технічні правила
Стаття 6	Стаття 7	Призначення TSO
Стаття 7	Стаття 8	Задачі TSO
-	Стаття 9	Розгрупування TSO
Стаття 8	Стаття 10	Конфіденційність TSO
Стаття 9(1)	Стаття 11	Призначення DSO
Стаття 10	Стаття 12	Задачі DSO
-	Стаття 13	Розгрупування DSO
Стаття 11	Стаття 14	Конфіденційність DSO
-	Стаття 15	Комбінований оператор
Стаття 12	Стаття 16	Право доступу до рахунків
Стаття 13	Стаття 17	Розгрупування рахунків
Стаття 14-16	Стаття 18	Доступ для третіх сторін
-	Стаття 19	Доступ до зберігання
Стаття 23	Стаття 20	Доступ до мереж протипотокових трубопроводів
Стаття 17	Стаття 21	Відмова у доступі
-	Стаття 22	Нова інфраструктура
Стаття 18 та 19	Стаття 23	Відкриття ринку та взаємність
Стаття 20	Стаття 24	Прямі лінії
Стаття 21(2)-(3) та 22	Стаття 25	Нормативні органи
Стаття 24	Стаття 26	Заходи безпеки
Стаття 25	Стаття 27	Часткова відмова по відношенню до зобов'язань take-or-pay
Стаття 26	Стаття 28	Початкові та ізольовані ринки
-	Стаття 29	Процедура перегляду
-	Стаття 30	Комітет
Стаття 27 та 28	Стаття 31	Звітування
-	Стаття 32	Анулювання
Стаття 29	Стаття 33	Імплементация
Стаття 30	Стаття 34	Набуття чинності
Стаття 31	Стаття 35	Адреси
	Додаток А	Заходи по захисту споживачів

РІШЕННЯ РАДИ
від 18 лютого 1980 року
про утворення Спеціального консультативного комітету
з переробки опроміненого ядерного палива
80/237/ЄВРАТОМ

РАДА ЄВРОПЕЙСЬКИХ СПІЛЬНОТ,
Беручи до уваги Договір про заснування Європейської Спільноти з Атомної Енергії,
Беручи до уваги проект Рішення прийнятий на розгляд Комісією,
Оскільки Комісія подав до Ради повідомлення “Основні положення стратегії Спільноти по переробці опроміненого ядерного палива,
ВИРІШИЛА ТАКЕ:

Єдина Стаття

Утворити Спеціальний консультативний комітет з переробки опроміненого ядерного палива, з колом обов’язків, що визначені у Додатку до цього документу. До складу Комітету будуть входити експерти громадських органів і підприємств, що займаються різними аспектами процесів переробки, на які посилається офіційне представлення Комісії, при цьому три експерти призначаються Урядами країн членів Ради і три представники призначаються Комітетом. Комісія обирає свого Голову. Виконання функцій Секретаріату буде забезпечуватися Генеральним Секретаріатом Ради. Комітет має право, із загальної згоди, користуватися консультаційними послугами експертів із країн які не є членами ради, а також фахівців підприємств які не є членами.

Вчинено у Брюсселі, 18 лютого 1980 року.

Президент Ради

Дж. Маркора (G. MARCORA)

ДОДАТОК

КОЛО ОБОВ’ЯЗКІВ “СПЕЦІАЛЬНОЇ КОНСУЛЬТАТИВНОЇ КОМІСІЇ
З ПЕРЕРОБКИ ОПРОМІНЕНОГО ЯДЕРНОГО ПАЛИВА”

А. Перед Комісією ставляться наступні задачі:

1. Провести аналіз ситуації, що складається з процесами переробки у Спільноті у напрямку тенденцій розвитку, як виникаючих вимог, так і наявних можливостей їхнього задоволення, і підготувати всебічний звіт. Пророблена за попередній період робота також повинна бути належним чином висвітлена у такому аналізові;

2. Зібрати інформацію про можливості тимчасового збереження паливних елементів, яка буде необхідною при вирішенні питань про їх проміжну переробку, і висвітити виникаючі в зв’язку з цим проблеми;

3. Вивчити яким чином можна сприяти розвитку необхідних Спільноті промислових потужностей, а також як сприяти узгодженню дій відповідних партнерів, беручи при цьому до уваги вже наявну юридичну і промислову базу;

4. Розглянути, з погляду промислових переробних потужностей, необхідність і доцільність застосування усіх відповідних положень Договору про Заснування Євратом, при цьому особливий упор повинно зробити на зближення інтересів інвесторів і користувачів.

В. Не пізніше одного року з моменту утворення, Комітет надає в Комісію звіт з висвітленням точки зору держав-членів на інші отримані INFCE результати. Цей звіт Комісія передає в Раду, додавши до нього при необхідності свої пропозиції.

**Рішення № 647/2000/ЄС Європейського Парламенту і Ради
від 28 лютого 2000 року,
яким приймається багаторічна програма сприяння підвищенню
ефективності використання енергії (SAVE) (1998-2002 роки)**

Офіційний журнал L 079, 30/03/2000, стор. 0006

Текст:

Рішення № 647/2000/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 28 лютого 2000 року, яким приймається багаторічна програма сприяння підвищенню ефективності використання енергії (SAVE) (1998-2002 роки)

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПАРЛАМЕНТ І РАДА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ,

Беручи до уваги Договір про утворення Європейського Співтовариства і, зокрема, Статтю 175(1) Договору,

Беручи до уваги пропозицію Комісії,

Беручи до уваги висновок Економічного і Соціального Комітету¹,

Беручи до уваги висновок Комітету регіонів²,

Діючи відповідно до процедури, встановленої Статтею 251 Договору³, і в світлі спільного тексту, схваленого Погоджувальним комітетом 9 грудня 1999 року,

Враховуючи, що:

(1) Стаття 174 Договору передбачає, що однією з цілей діяльності Співтовариства є забезпечення економічного і раціонального використання природних ресурсів;

(2) На своєму засіданні від 29 жовтня 1990 року Рада поставила завдання стабілізації загального обсягу викидів CO₂ до 2000 року на рівні 1990 року у всьому Співтоваристві;

(3) Кіотський протокол до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату містить подальші зобов'язання Співтовариства та його держав-членів щодо зменшення викидів газів, які призводять до парникового ефекту;

(4) Для досягнення значного зменшення викидів CO₂ у Співтоваристві потрібно докласти подальших зусиль, зокрема, враховуючи те, що за період з 1995 до 2000 року передбачається збільшення викидів CO₂ за рахунок споживання енергії на близько 3%, за умови звичайного економічного зростання; а тому проведення додаткових заходів є неодмінним.

(5) Рішенням Ради 93/389/ЄЕС⁴ було створено механізм моніторингу за викидами CO₂ та інших газів, що призводять до парникового ефекту;

(6) Комісія у своєму повідомленні від 8 лютого 1990 року про енергію та навколишнє середовище висунула на перший план ефективне використання енергії як наріжний камінь майбутніх зусиль щодо зменшення негативного впливу на довкілля. У повідомленні Комісії від 29 квітня 1998 року про "Ефективність використання енергії в Європейському Співтоваристві – До стратегії раціонального використання енергії" було підкреслено економічний потенціал ефективного використання енергії з метою зосередження уваги на сприянні підвищенню ефективності використання енергії;

(7) Терміново потрібно вдосконалити управління енергетикою, що дозволило б, перш за все, скористатися значним потенціалом скорочення енергоємкості для сприяння захисту довкілля, більшій безпеці енергопостачання та стійкому розвитку.

(8) Комісія повідомила Європейський Парламент та Раду через Зелену Книгу від 11 січня 1995 року та Білу Книгу від 13 грудня 1995 року про свої погляди на майбутнє енергетичної політики у Співтоваристві, а також на роль заходів із збереження енергії та підвищення ефективності її використання.

(9) Стаття 158 Договору передбачає, що Співтовариство має розробити та здійснити заходи, які призведуть до посилення економічної та соціальної єдності, і що воно повинно, зокрема, скоротити різницю між рівнями розвитку різних регіонів та відсталість найменш привілейованих

1 ОЖ С 214, 10.7.1998, стор. 44.

2 ОЖ С 315, 13.10.1998, стор. 1.

3 Висновок Європейського Парламенту від 11 березня 1999 року (ОЖ С 175, 21.6.1999, стор. 269); Спільна позиція Ради від 28 червня 1999 року (ОЖ С 232, 13.8.1999, стор. 20) і рішення Європейського Парламенту від 6 жовтня 1999 року (ше не було опубліковано в Офіційному журналі). Рішення Ради від 24 січня 2000 року і рішення Європейського Парламенту від 3 лютого 2000 року.

4 ОЖ L 167, 9.7.1993, стор. 31. (5) ОЖ L 307, 8.11.1991, стор. 34. (6) ОЖ L 335, 24.12.1996, стор. 50.

регіонів; ці заходи охоплюють, серед іншого, енергетичний сектор.

(10) Рішенням 91/565/ЄС (5) та Рішенням 96/737/ЄС (6) Рада прийняла Програму Співтовариства щодо ефективного використання енергії (SAVE), спрямовану на зміцнення інфраструктури ефективного використання енергії в рамках Співтовариства.

(11) Програма SAVE є важливим і необхідним інструментом сприяння підвищенню ефективності використання енергії.

(12) Тому в рамках багаторічної програми заходів в енергетичному секторі (на 1998-2002 роки), прийняті Рішеннями Ради 1999/21/ЄС, Євратом¹, потрібно передбачити спеціальну програму для заохочення раціонального та ефективного використання енергетичних ресурсів; ця спеціальна програма повинна замінити відповідний інструмент, який є чинним на даний час.

(13) Співтовариство визнало програму SAVE важливим елементом стратегії Співтовариства стосовно скорочення CO₂. У повідомленні Комісії від 8 травня 1991 року про діяльність Європейського Співтовариства щодо планування споживання енергії на регіональному рівні, висновку Ради стосовно цього повідомлення та Резолюції Європейського Парламенту від 16 червня 1993 року (8) вказувалося, що ця діяльність має проводитись, розвиватися та використовуватися в якості підтримки енергетичної стратегії Співтовариства; на даний час цю ініціативу щодо заходів регіонального рівня слід включити у повному обсязі.

(14) На виконання Рішення № 182/1999/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 22 грудня 1998 року стосовно 5-ої рамкової програми Європейського Співтовариства з питань дослідницької діяльності, розвитку технологій і демонстраційної діяльності (на 1998-2002 роки) (9), Рішення Ради 1999/170/ЄС від 25 січня 1999 року, яким приймається спеціальна програма досліджень, технологічного розвитку і демонстрацій з питань енергії, довкілля і стійкого розвитку (на 1998-2002 роки)², приділяє особливу увагу ефективним технологіям використання енергії та технологіям відновлюваних джерел енергії; програма SAVE є інструментом політики, який доповнює цю програму.

(15) Програма SAVE спрямована на покращання енергоємності кінцевого споживання енергії ще на один процент на рік у порівнянні з тим рівнем, який би був забезпечений у іншому разі.

(16) На своєму засіданні 15 та 16 грудня 1994 року Рада відзначила, що запланованої стабілізації обсягів викидів CO₂ можна досягти тільки шляхом проведення скоординованого набору заходів щодо покращання ефективності використання енергії та раціонального споживання енергії, які базуються на пропозиції та попиту на всіх рівнях виробництва, переробки, транспортування та споживання енергії, та заходів щодо використання відновлюваних джерел енергії, а також що програми місцевого управління енергетикою входять до таких заходів;

(17) В своїй Резолюції від 10 жовтня 1999 року про Зелену Книгу Комісії стосовно енергетичної політики (11), Європейський Парламент закликав сформулювати цілі та спільну програму ефективного використання та економії енергії, які були б сумісними з цілями стосовно викидів газів, що призводять до парникового ефекту, які було узгоджено у Ріо-де-Жанейро (1992), Берліні (1995), а згодом в Кіото (1997), закликав до забезпечення програми SAVE II набагато більшою кількістю ресурсів, ніж програми SAVE I, і попросив, щоб Комісія прояснила роль, яку вона має намір відігравати в питаннях економії енергії та ефективності її використання шляхом створення практичних проектів.

(18) Підвищена ефективність використання енергії позитивно вплине як на навколишнє середовище, так і на безпеку енергопостачання, які за своїм характером мають світове значення; потрібен високий рівень міжнародної співпраці для досягнення оптимальних результатів.

(19) До 2000 року можна буде уникнути викидів від 180 до 200 мільйонів тон CO₂ шляхом покращання на 5 % енергоємності кінцевого попиту на додаток до звичних очікувань; такі цифри можна збільшити за рахунок більш ефективного та раціонального використання енергоресурсів.

(20) Політично і економічно бажаним є відкриття програми для участі асоційованих країн Центральної та Східної Європи, відповідно до висновків Копенгагенської наради Європейської Ради від 21 та 22 червня 1993 року і як це було підтверджено наступними нарадами Європейської Ради, а також як це було окреслено в повідомленні Комісії з цього питання від травня 1994 року, а також для участі Кіпру.

(21) Для забезпечення ефективного використання допомоги Співтовариства і уникнення дуб-

1 ОЖ Л 7, 13.1.1999, стор. 16. (8) ОЖ С 255, 20.9.1993, стор. 252. (9) ОЖ Л 26, 1.2.1999, стор. 1.

2 ОЖ Л 64, 12.3.1999, стор. 58. (11) ОЖ С 287, 30.10.1995, стор. 34. (12) ОЖ Л 184, 17.7.1999, стор. 23.

лювання роботи, Комісія забезпечуватиме, щоб проекти підлягали попередній ретельній оцінці; вона систематично перевірятиме і оцінюватиме прогрес та результати проектів, які отримали підтримку, і додаткових заходів в сфері відновлюваних джерел енергії.

(22) Заходи, необхідні для забезпечення виконання цього Рішення, мають бути прийняті відповідно до Рішення Ради 1999/468/ЄС від 28 червня 1999 року, яким встановлюється порядок здійснення повноважень щодо імплементації, які покладено на Комісію(12);

(23) Цим Рішенням на весь період існування програми встановлюється фінансова база, що є основною контрольною точкою в значенні пункту 33 Міжінституційної Угоди між Європейським Парламентом, Радою та Комісією від 6 травня 1999 року¹, стосовно бюджетної дисципліни та покращання бюджетної процедури для бюджетних органів влади на час здійснення бюджетної процедури.

(24) Це Рішення замінює собою Рішення Ради 96/737/ЄС, яке, відповідно, має бути вилучено,
ПРИЙНЯЛА ТАКЕ РІШЕННЯ:

Стаття 1

1. В рамках програми заходів в енергетичному секторі в період з 1998 по 2002 роки Співтовариством виконується спеціальна програма на підтримку законодавчих та незаконодавчих засобів сприяння раціональному використанню енергоресурсів (далі – “програма SAVE”). Окрім першочергових завдань, перерахованих в Статті 1(2) Рішення Ради 1999/21/ЄС, Євратом, програма SAVE:

- (a) стимулює проведення заходів щодо ефективного використання енергії у всіх секторах;
- (b) заохочує здійснення інвестицій в збереження енергії приватними і публічними споживачами та промисловістю;
- (c) створює умови для покращання енергоємності кінцевого споживання.

2. Фінансування Співтовариства за програмою SAVE надається для діяльності та заходів, які підпадають під цілі цього Рішення.

Стаття 2

Наступні категорії діяльності та заходів щодо ефективного використання енергії фінансуються за програмою SAVE:

(a) дослідження та інші пов'язані з ними види діяльності, покликані запровадити, забезпечити виконання, доповнити та оцінити результати заходів (наприклад, добровільні угоди, включаючи взаємопов'язані завдання та спостереження за їхнім виконанням, мандати органам стандартизації, спільне постачання та законодавство) для підвищення ефективності використання енергії, дослідження щодо впливу встановлення цін на енергію на ефективність її використання, дослідження, спрямовані на встановлення ефективності використання енергії як критерію в рамках програм Співтовариства, і дослідження, що включають координування на міжнародному рівні;

(b) цільова галузева експериментальна діяльність, спрямована на прискорення інвестицій в ефективне використання енергії та/або удосконалення структури використання енергії, яка здійснюється державними та приватним підприємствами або організаціями, включаючи, у необхідних випадках, місцеві незалежні енергетичні центри чи установи, а також існуючі в Співтоваристві мережі або тимчасові угруповання організацій та/або підприємств, утворених для виконання таких проектів;

(c) заходи, запропоновані Комісіїю для сприяння обміну досвідом, спрямованого на покращання координування діяльності на міжнародному рівні, рівні Співтовариства, а також на державному, регіональному та місцевому рівнях, з використанням відповідних засобів для поширення інформації;

(d) такі ж заходи, як ті, що описані в пункті (c), але запропоновані іншими утвореннями, ніж Комісія;

(e) моніторинг прогресу, досягнутого в питанні ефективного використання енергії в Співтоваристві та в окремих державах-членах, та поточна оцінка і моніторинг діяльності та заходів, які проводяться в рамках програми SAVE, включаючи, серед іншого, дійсні вимірювання (наприклад, облік енергії) до і після здійснення заходів, втручання, стимулів тощо;

(f) спеціальні заходи для покращання управління енергетикою на регіональному та міському

рівнях з метою досягнення більшої єдності між державами-членами та регіонами в сфері ефективного використання енергії.

Стаття 3

1. Всі видатки, пов'язані з діяльністю та заходами, про які йдеться в Статті 2(a), (c) та (e), покриваються із загального бюджету Європейського Союзу.

2. Фінансування діяльності та заходів, про які йдеться в Статті 2(b), (d) та (f), встановлюється на рівні щонайбільше 50% від їхніх загальних витрат.

3. Баланс фінансування діяльності та заходів, про які йдеться в Статті 2(b), (d) та (f), може складатися або з державних, або з приватних джерел, або з їхньої комбінації.

Стаття 4

1. Фінансова база для виконання програми SAVE на період, зазначений у Статті 1, цим встановлюється на рівні 66 мільйонів Євро.

2. Щорічні асигнування дозволяються бюджетним органом в рамках цієї фінансової перспективи.

Стаття 5

1. Комісія несе відповідальність за фінансове виконання та реалізацію програми SAVE. Комісія також забезпечує, щоб заходи за програмою SAVE підлягали попередній експертизі, моніторингу і наступній оцінці, яка після завершення проекту включає в себе встановлення його впливу, виконання, а також того, чи було досягнуто вихідних цілей.

2. Відібрані одержувачі фінансування подають звіти Комісії кожних шість місяців та після завершення програми.

3. Умови та вказівки, які повинні застосовуватись для підтримки всієї діяльності та заходів, про які йдеться в Статті 2, визначаються щорічно з врахуванням наступного:

- критерію видатків та ефективності, потенціалу економії та впливу на навколишнє середовище, зокрема, викидів CO₂,
- списку пріоритетів, про який йдеться в Статті 7,
- єдності держав-членів в сфері ефективного використання енергії.

Комітет, про який йдеться в Статті 6, допомагає Комісії у визначенні цих умов та вказівок.

Стаття 6

Для цілей реалізації програми SAVE Комісії надає допомогу комітет, про який йдеться в Статті 4 Рішення Ради 1999/21/ЄС, Євратом.

При посиланні на цю Статтю застосовуються Статті 4 та 7 Рішення 1999/468/ЄС з врахуванням положень Статті 8 цього Рішення.

Період, про який йдеться в Статті 4(3) Рішення 1999/468/ЄС, встановлюється на три місяці.

Комітет розробляє свій власний регламент.

Стаття 7

Комісія щорічно формулює список пріоритетів для фінансування за програмою SAVE. В цьому списку враховується наповненість програми SAVE і національних програм на підставі щорічної інформації, яку подає в стислій формі кожна держава-член. Пріоритет надається тим сферам, в яких така наповненість є найвищою.

Комітет, про який йдеться в Статті 6, допомагає Комісії у визначенні списку пріоритетів.

Стаття 8

Перевірка і внутрішня та зовнішня оцінка реалізації програми SAVE проводяться відповідно до положень Статті 5 Рішення Ради 1999/21/ЄС, Євратом.

Стаття 9

Програма SAVE є відкритою для участі асоційованих країн Центральної та Східної Європи відповідно до умов, включаючи фінансові положення, які встановлено в додаткових протоколах до Угод про співробітництво з асоційованими членами чи в самих Угодах про співробітництво з асоційованими членами, пов'язаних з участю в програмах Співтовариства.

Програма SAVE є також відкритою для участі Кіпру на підставі додаткових асигнувань за тими самими правилами, як і ті, що застосовуються до країн Європейської асоціації вільної торгівлі/Європейського економічного простору (ЄАВТ/ЄЕП) в порядку, про який буде домовлено з цією країною.

Стаття 10

Це Рішення набуває чинності на 20-ий день з дня його опублікування в Офіційному журналі Європейських Співтовариств.

Стаття 11

Рішення Ради 96/737/ЄС скасовується.

Стаття 12

Це Рішення адресовано всім державам-членам.

Вчинено в Брюсселі 28 лютого 2000 року.

За Європейський Парламент

Президент

За Раду

Президент

Н. Фонтен

Х. Піна Моура

Кінець документа

Чинне законодавство Європейського Співтовариства

Документ 396D0391

Розділи директорії, що містять даний документ:

[13.60 – Trans-European networks]

[12.10.10 – General]

396D0391

96/391/ЄС: Рішення Ради від 28 травня 1996 року, що формулює серію заходів, спрямованих на створення більш сприятливих умов для розвитку транс-європейських мереж в енергетичному секторі

Офіційний журнал NO. L 161, 29/06/1996 С. 0154 – 0155

Текст:

Рішення Ради від 28 травня 1996 року, що формулює серію заходів, спрямованих на створення більш сприятливих умов для розвитку транс-європейських мереж в енергетичному секторі (96/391/ЄС)

РАДА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ,

Враховуючи Договір, що засновує Європейське Співтовариство і, зокрема, третій підпункт статті 129d вищевказаного,

Враховуючи пропозицію Комісії¹,

Враховуючи думку Економічного і Соціального Комітету²,

Враховуючи думку Комітету Регіонів³,

Діючи відповідно до процедури, яка викладена в статті 189з Договору⁴,

Беручи до уваги, що створення більш сприятливих умов для розвитку транс-європейських енергомереж є частиною великомасштабних заходів, передбачених статтею 129з Договору та Рішенням № 1254/96/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 5 червня 1996 року, що встановлює низку керівних вказівок стосовно транс-європейських енергомереж⁵;

Беручи до уваги, що заходи для створення внутрішнього ринку в енергетиці повинні сполучатися з енергетичною стратегією у цілому, яка не тільки визначає основні критерії та задачі Співтовариства в цій галузі, але й більш конкретно вказує умови лібералізації ринку енергетичних продуктів;

Беручи до уваги, що створення й розвиток транс-європейських мереж в енергосекторі повинні сприяти зниженню витрат на енергопостачання і, таким чином, сприяти більш високому темпу економічного росту та підвищенню рівня зайнятості і конкурентоспроможності європейської економіки;

Беручи до уваги, що створення цього більш сприятливих умов повинне бути спрямоване в основному на стимулювання технічного співробітництва між організаціями, відповідальними за мережі, а також на сприяння впровадженню процедури надання дозволів, що застосовується для проектів по мережах у державах-членах, з метою скорочення затримань;

Беручи до уваги, що для прискорення реалізації проектів спільного інтересу, визначених Рішенням № 1254/96/ЄС, необхідно надати Співтовариству можливість підтримки фінансових зусиль на користь таких проектів, відповідно до Регламенту Ради, що встановлює загальні правила для виділення грантів з фінансової допомоги Співтовариства в галузі транс-європейських мереж;

Беручи до уваги, що інші фінансові інструменти, які є в розпорядженні Співтовариства, такі як Структурні Фонди, Європейський Інвестиційний Фонд, підтримка з боку Європейського Інвестиційного Банку та програми допомоги для третіх країн, можуть внести свій внесок, у деяких випадках – вирішальний, у реалізацію проектів спільного інтересу, визначених Рішенням

¹ ОJ No C 72, 10. 3. 1994, с. 15.

² ОJ No C 195, 18. 7. 1994, с. 33.

³ ОJ No C 217, 6. 8. 1994, с. 26.

⁴ Висновок Європейського Парламенту від 18 травня 1995 (ОJ No C 151, 19.6.1995, с. 232), спільна позиція Ради від 29 червня 1995 року (ОJ No C 216, 21.8.1995, с. 38) та Рішення Європейського Парламенту від 26 жовтня 1995 року (ще не опубліковано в Офіційному Журналі).

⁵ Див. сторінку 147 цього Офіційного Журналу.

Стаття 1

Дане Рішення визначає дії, які повинні бути розпочаті для створення більш сприятливих умов для реалізації проектів спільного інтересу, призначених для транс-європейських енергомереж, а також для взаємодії цих мереж у масштабах усього Співтовариства.

Стаття 2

1. Для того, щоб сприяти створенню більш сприятливих умов для розвитку транс-європейських енергомереж, Співтовариство надає величезного значення та підтримує наступні заходи, як необхідні:

- реалізацію проектів технічного співробітництва між організаціями, відповідальними за транс-європейські енергомережі, які використовуються в належному функціонуванні європейської об'єднаної системи, про що йдеться в статті 2 Рішення № 1254/96/ЄС,
- співробітництво між державами-членами шляхом взаємних консультацій з метою сприяння впровадженню процедур надання дозволів для проектів по транс-європейських енергомережах для того, щоб скоротити затримки.

2. Комісія, у тісному співробітництві з відповідними державами-членами, приймає всі відповідні ініціативи для забезпечення координування діяльності, викладені в пункті 1.

Стаття 3

Для того, щоб сприяти створенню більш сприятливого фінансового клімату для розвитку транс-європейських енергомереж, Співтовариство:

1. може надавати фінансову допомогу як частину дій по транс-європейських енергомережах. Ці заходи повинні бути схвалені Комісією відповідно до Регламенту Ради, що встановлює загальні правила для виділення грантів фінансової допомоги Співтовариства в області транс-європейських мереж;

2. буде враховувати проекти спільного інтересу, що визначені Рішенням № 1254/96/ЄС, при наданні допомоги зі своїх Фондів, фінансових інструментів та програм, що застосовуються до цих мереж, у рамках їхніх власних правил та цілей.

Стаття 4

При впровадженні заходів, про які йдеться в статті 2, Комісії допомагає Комітет, заснований статтею 9 (1) Рішення № 1254/96/ЄС, відповідно до процедури, встановленої в статті 9 (2) та (3) цього Рішення.

Стаття 5

Кожні два роки Комісія складає звіт щодо впровадження цього Рішення, який вона подає до Європейського Парламенту, Ради, Економічного і Соціального Комітету та Комітету Регіонів.

Стаття 6

Це Рішення адресоване державам-членам.

Здійснено в Брюсселі, 28 березня 1996 року.

Від імені Ради

Президент

Кінець документа

А. КЛО

**РІШЕННЯ РАДИ
від 3 червня 2002 року
стосовно шостої структурної програми Європейської Спільноти з
Атомної Енергії (Євратом) проведення навчальних та дослідницьких
робіт в ядерній галузі, що також сприяє утворенню Європейської Зони
Досліджень (з 2002 по 2006 рр.)
(2002/668/Євратом)**

РАДА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ,

Беручи до уваги Договір про утворення Європейської Спільноти з Атомної Енергії, зокрема його Статтю 7,

Беручи до уваги пропозицію Комісії⁽¹⁾,

Беручи до уваги висновок Європейського Парламенту⁽²⁾,

Беручи до уваги висновок Комітету з Економічних та Соціальних Питань⁽³⁾,

Оскільки:

(1) Структурна програма, що охоплює всю дослідницьку діяльність, включаючи демонстраційну та навчальну діяльність в галузі ядерної енергетики, і що реалізується через дослідницькі та навчальні програми, може бути ухвалена згідно із Статтею 7 згаданого Договору.

(2) В 2000 році Комісія представила два повідомлення – про перспективи та цілі створення Європейської Області Досліджень, і про впровадження в дію Європейської Області Досліджень та основних напрямків дослідницької діяльності в Європейському Союзі в період з 2002 по 2006 роки відповідно. В 2000 році Комісія представила також повідомлення про інновації в наукомісткій економіці.

(3) Європейські Ради в Лісабоні в березні 2000 року, в Санта Марія де Фейра в червні 2000 року і в Стокгольмі в березні 2001 року ухвалили висновки спрямовані на швидке утворення Європейської області досліджень та інновацій з ціллю сприяння стійкого зростання в економіці, збільшення робочих місць та соціального зближення. Європейська Рада в Гетеборзі в червні 2001 року ухвалила стратегії стійкого розвитку та доповнила Лісабонську стратегію третім – екологічним напрямком.

(4) Європейський Парламент^{(4) (5)}, Рада^{(6) (7)}, Комітет з Економічних та Соціальних Питань⁽⁸⁾ і Комітет Регіонів⁽⁹⁾ також підтримали ідею створення Європейської Області Досліджень.

(5) 19 жовтня 2000 року Комісія представила свої висновки по зовнішній оцінці по запровадженню Спільноти і результатам досягнутим завдяки її діяльності за п'ять років, що передують цій оцінці, разом із своїми спостереженнями.

(6) Прийняття нової структурної програми на період з 2002 року по 2006 рік, яка також сприяє утворенню Європейської Області Досліджень і стимулює запровадження нововведень, стає, таким чином, важливим питанням.

(7) Шоста структурна програма визначає наукові та технологічні цілі та пріоритети серед намічених видів діяльності, а також вказує на широкомасштабність таких видів діяльності, які будуть здійснюватися з основною ціллю захисту фінансових інтересів спільноти. Важливо забезпечити раціональне фінансове управління шостою структурною програмою

(8) Орієнтована фінансова величина, як вона визначається в пункті 34 Міжінституційної Угоди про бюджетну дисципліну та про поліпшення бюджетного порядку від 6 травня 1999 року між Європейським Парламентом, Радою та Комісією⁽¹⁰⁾, включена в це Рішення на весь період

1 ОВ С 180 Е, 26.6.2001, С. 177.

2 ОВ С 140 Е, 13.6.2002, С. 371.

3 ОВ С 260, 17.9.2001, С. 3.

4 Резолюція від 18 травня 2000р. (ОJ С 59, 23.2.2001, С. 250).

5 Резолюція від 15 лютого 2001 р. (С 276, 1. 10. 2001, С. 271).

6 Резолюція від 15 червня 2000р. (ОJ С 205, 19.7.2000, С. 1).

7 Резолюція від 16 листопада 2000р. (ОJ С 374, 28.12.2000, С. 1).

8 Висновок від 24 травня 2000 (ОJ С 204, 18.7.2000 р. С.70).

9 Висновок від 12 квітня 2000 (ОJ С 226, 8.8.2000 р. С.18).

10 ОВ С 172, 18.6.1999р. С.1

існування структурної програми, не порушуючи повноважень бюджетних органів, які визначені в Договорі.

(9) Об'єднаний Дослідницький Центр повинен сприяти реалізації структурної програми там, де він може забезпечити незалежну, орієнтовану на клієнта підтримку в питаннях визначення та запровадження політики Спільноти, включаючи контроль над запровадженням такої політики, і діючи в галузях своєї компетенції.

(10) Дослідницька діяльність, що проводиться згідно з шостою структурною програмою, повинна відповідати фундаментальним етичним принципам, включаючи ті, що відображені в Статті 6 Договору про Європейський Союз і в Хартії по Правах Людини Європейського Союзу, а також, у разі потреби, приймати до уваги прийнятність громадськістю такої діяльності.

(11) Слідом за Повідомленням Комісії 'Жінки і Наука' Резолюціями Ради від 20 травня 1999 року⁽¹⁾ та 26 червня 2001 року⁽²⁾ і Резолюцією Європейського Парламенту від 3 лютого 2000 року⁽³⁾ по цій темі, здійснюється План Дій для того, щоб підвищити та розширити роль і місце жінок в дослідницьких та наукових роботах в Європі. Це дає гарантію того, що людина здобуває рівні можливості не залежно від своєї статі.

(12) "Зелений Документ" Комісії "В напрямку до Європейської стратегії безпеки енергопостачання" включає в себе спірний елемент щодо засобів боротьби із зміною клімат і зниження рівня залежності Європи від імпортованої енергії.

(13) Є доцільним, щоб Комісія надавала до Європейський Парламент та до Ради регулярні звіти про реалізацію шостої структурної програми, і щоб в належний час, до подачі нею пропозиції про ухвалу наступної структурної програми, була проведена її незалежна оцінка щодо проведення нею своєї діяльності. Така оцінка повинна проводитися в дусі відкритості стосовно всіх відповідних виконавців програми.

(14) Вихід Європейських досліджень на міжнародний та світовий рівень має важність в здобутті взаємних вигод. Шоста структурна програма відкрита для участі країн, які уклали необхідні угоди, а також, на рівні проектів і на основі здобуття взаємної вигоди, вона відкрита для організацій з третіх країн і міжнародних організацій для наукового співробітництва.

(15) Шоста структурна програма повинна сприяти своєму розширенню шляхом надання наукової та технологічної підтримки країнам-кандидатам в цілях реалізації інтересів Спільноти, а також для їхньої інтеграції в Європейську Область Досліджень. Інформація про можливість участі в програмі повинна бути надана потенційним учасникам вчасно і з усіма подробицями.

(16) Науково-Технічний Комітет провів консультації з Комісією та надав свої висновки,
УХВАЛИЛА НАСТУПНЕ РІШЕННЯ:

Стаття 1

1. Затвердити багаторічну структурну програму ядерних досліджень та підготовки фахівців (надалі – шоста структурна програма) на період з 2002 року по 2006 рік.

2. Шоста структурна програма складається з досліджень Спільноти, технологічного розвитку, міжнародного співробітництва, діяльності з розповсюдження інформації та її використання, а також підготовки фахівців по наступним темам:

- керований термоядерний синтез,
- контроль над радіоактивними відходами,
- протирадіаційний захист,
- інші види діяльності в галузі ядерних технологій та безпеки,
- діяльність Об'єднаного Дослідного Центру в ядерній галузі.

3. Додаток I визначає наукові та технологічні цілі і пов'язані з ними пріоритети, а також вказує на широкомасштабність намічених видів діяльності.

Стаття 2

1. Орієнтована фінансова величина асигнована на реалізацію шостої структурної програми на період з 2002 року по 2006 рік складає EUR 1 230 мільйонів. Суми асигновані для кожного з видів діяльності наведені в Додатку II.

2. Докладні правила фінансової участі Спільноти керуються Фінансовим Регламентом, що застосовується до Генерального Бюджету Європейських Спільнот (див. Додаток III) і, у слухних

¹ ОВ С 201, 16.7.1999р. С.1.

² ОВ С 199, 14.7.2001р. С.1.

³ ОВ С 309, 27.10.2000р. С.57.

випадках, дослідницькими та навчальними програмами, які будуть ухвалені для реалізації цього Рішення.

Стаття 3

Уся дослідницька діяльність, що проводиться по шостій структурній програмі, повинна узгоджуватися з фундаментальними етичними принципами.

Стаття 4

Шоста структурна програма реалізується шляхом реалізації дослідницьких та навчальних програм. В цих програмах визначаються чіткі цілі і докладні правила способів реалізації.

Стаття 5

1. Комісія безперервно і систематично контролює процес реалізації шостої структурної програми та її дослідницькі та навчальні програми за допомогою незалежних кваліфікованих експертів.

2. Розвиток процесу реалізації шостої структурної програми, і зокрема її прогрес у напрямку визначених цілей і задоволення її пріоритетних положень, включаючи її фінансові аспекти, висвітлюється в докладних звітах, які щорічно надає Комісія згідно із Статтею 7 Договору.

Стаття 6

Перед подачею своїх пропозицій стосовно наступної структурної програми, Комісія має пройти зовнішню оцінку реалізації програми та результатів досягнутих Спільнотою за п'ять років її діяльності, що передують цій оцінці, яка буде проведена висококваліфікованими незалежними експертами. Комісія передає висновки, здобуті в результаті цієї оцінки, разом зі своїми спостереженнями до Європейського Парламенту, до Ради, до Комітету з Економічних та Соціальних Питань и до Комітету Регіонів.

Вчинено у Люксембурзі, 3 червня 2002 року.

За Раду

Президент

Дж. К. АПАРАСІО ПЕРЕЗ (J. C. APARICIO PÉREZ)

НАУКОВІ ТА ТЕХНОЛОГІЧНІ ЦІЛІ, ШИРОКОМАСШТАБНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРІОРИТЕТИ

Для досягнення цілей, що стосуються ядерних досліджень та навчальної діяльності і які визначені в Договорі про Євратом, а також для сприяння заснуванню Європейської Області Досліджень, Шоста структурна програма Євратом (надалі – “ця програма”), буде мати структуру, яка окреслена далі.

Участь в цій програмі у всьому її об'ємі буде відкрита для всіх країн, що з цією ціллю підписали із Спільнотою угоди про приєднання. Інші треті країни можуть приймати участь у цій програмі шляхом підписання двосторонніх угод про співробітництво. Дослідники та організації із третіх країн також можуть приймати участь в окремих ділянках проєктів.

1. ПРІОРИТЕТНІ ТЕМАТИЧНІ ГАЛУЗІ ДОСЛІДЖЕНЬ

1.1. Керований термоядерний синтез

Керований термоядерний синтез може сприяти довгостроковому постачанню енергії і, тому, задоволенню вимог стійкого розвитку надійного централізованого постачання базисного навантаження в електричну мережу.

З причин, які обумовлені складністю фундаментальних знань в галузі фізики та вирішення технологічних проблем, розробки, що необхідні для можливого використання ядерного синтезу в процесі виробництва енергії, приймуть форму багатокрокових послідовних процесів, кожний наступний із яких залежить від успіху попереднього. Однак, в безпосередньо близькому майбутньому дослідження в галузі термоядерного синтезу можуть дати поштовх для розвитку необхідних технологій.

Зусилля, що прикладаються в цьому напрямку по інтегрованій Європейській програмі досліджень в галузі керованого термоядерного синтезу, вивели Європу на перше місце в світі в галузі досліджень ядерного синтезу з магнітним утриманням плазми.

Досягнутий в дослідженнях прогрес та здобуті результати, зокрема на Європейській установці JET Tokamak, дають зараз можливість розглянути перспективи “наступного кроку”, на якому буде створено прилад здібний на здійснення реакцій ядерного синтезу при умовах які можна порівняти з умовами при яких працює ядерний реактор.

Закінчення підготовчих робіт по розробці конструкції “наступного кроку” для міжнародного спільного проєкту ITER дає можливість прийняття рішення про початок здійснення проєкту і будівництву установки.

Ціллю цього буде демонстрація наукової та технологічної доцільності виробництва енергії шляхом використання ядерного синтезу, причому соціально-економічних аспекти будуть ураховані. Структуру дій по втіленню проєкту в життя можна буде визначити точно в залежності від результатів переговорів по міжнародному співробітництву та його подальшого розвитку, що проходять в даний час, а конкретніше – від рішення прийнятого відносно вкладу Європи в проєкт ITER та місця розміщення цієї установи. Для цього необхідно буде створити відповідну законодавчу основу.

Участь в проєкті ITER вимагає здійснення супутньої програми, яка включає в себе наступні елементи:

- Експлуатація установи JET таким чином, щоб здобути вигоду із доробок як зараз проводяться. Можлива участь в дослідженнях, що необхідні для виводу установи термоядерного синтезу із експлуатації,
- продовження досліджень в галузі фізики термоядерного синтезу і технологій, включаючи: вивчення і оцінку явища утримування плазми магнітним полем та формул, що його описують, разом із, зокрема, оцінкою тривалості будівництва стеларатора Wendelstein 7-X і експлуатації існуючих установок асоціації Євратом; скоординовані дії, що стосуються технологічних досліджень, зокрема дослідження матеріалів для використанні в термоядерному синтезі.

1.2. Контроль над радіоактивними відходами

На сьогоднішній день 35% загального об'єму електричної енергії в Спільноті постачається за рахунок енергії ядерного розпаду. Круг цього йдуть дебати щодо засобів боротьби з кліматичними змінами і зниження рівня залежності Європи від імпорту енергії. Деякі із електростанцій

теперішнього покоління будуть знаходитися в експлуатації ще, щонайменше, 20 років.

З цих причин, використання енергії ядерного розпаду для виробництва електричної енергії вимагає, щоб був досягнутий прогрес у вирішенні проблеми відходів, а конкретніше – промислового втілення технічних рішень по контролю над відходами з великим періодом напіврозпаду.

Державні та приватні зусилля Європейського суспільства в галузі дослідження проблеми технологій утилізації та зберігання ядерних відходів є дуже значними. Завдяки своєму впливу, координаційні дії Спільноти дають можливість зібрати їх в “критичну масу” і забезпечити об’єднання різних напрямків роботи, прийнятих організаціями та відповідними промисловими підприємствами що займаються контролем ядерних відходів.

Діяльність буде охоплювати як проблеми утилізації ядерних відходів, так і питання зниження рівня її впливу. У зв’язку з цим, будуть розглянуті наступні аспекти:

- дослідження процесу довгострокового зберігання в глибоких геологічних шарах в поєднанні з дослідженнями, що проводяться в різних місцях в трьох основних передбачених типах геологічних формувань,
- дослідження, спрямовані на послаблення впливу відходів, зокрема шляхом розвитку нових технологій зниження рівня пов’язаного з ними ризику засобами, що надають технології розподілення та трансмутації, а також шляхом вивчення можливостей зниження кількості відходів процесу генерації ядерної енергії.

1.3. Протирадіаційний захист

Все ще потребується зберігати пильність, щоб не перервати історію безпеки Спільноти. Розширення Союзу також ставить нові проблеми. Поліпшення заходів протирадіаційного захисту не перестає бути пріоритетною галуззю. По цій програмі, такі види діяльності будуть проводитися в основному у наступних галузях:

- визначення кількісних показників ризику, пов’язаного з малим рівнем дози опромінення,
- медичне опромінення та опромінення природними джерелами,
- радіоекологія,
- управління ризиком та аварійними ситуаціями,
- захист робочих місць на навколишнього середовища.

2. ІНШІ ВИДИ ДІЯЛЬНОСТІ В ГАЛУЗІ ЯДЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА БЕЗПЕКИ

Діяльність, що проводиться по цій темі спрямована на:

- відгук до наукових та технічних вимог запровадження політики Спільноти в галузях охорони здоров’я, енергетики та навколишнього середовища,
- підтримування на високому рівні можливостей Європи в пов’язаних областях, не охоплених пріоритетними тематичними галузями,
- сприяння створенню Європейської Області Досліджень.

Ці види діяльності в основному будуть здійснюватися в наступних галузях:

- інноваційні концепції: оцінка потенційних можливостей інноваційних концепцій, що пропонують здобуття переваг в забезпеченні безпеки, зниженні впливу на навколишнє середовище, утилізації ресурсів, протидії розповсюдженню; розробка поліпшених та більш безпечних процесів в галузі ядерної енергії,
- навчання і підготовка, що стосується ядерної безпеки і протирадіаційного захисту, націлені на об’єднання та консолідацію зусиль нації у досягненні масштабної економії, і які додатково охоплюють такі питання, як мобільність та людські ресурси, транснаціональний доступ до інфраструктури та координацію дій,
- заходи по забезпеченню безпеки існуючих ядерних установок.

3. ДІЯЛЬНІСТЬ ОБ’ЄДНАНОГО ДОСЛІДНИЦЬКОГО ЦЕНТРУ (ОДЦ) В ЯДЕРНІЙ ГАЛУЗІ

Діяльність ОДЦ буде націлена на підтримку відповідної політики Спільноти та конкретних зобов’язань Комісії довірених їй за Договором.. Направляючи свою діяльність в області, де потрібне втручання Спільноти, ОДЦ працює там, де його пан-Європейська особливість надає йому особливої цінності і де його дії не протирічать прикордонним аспектам ядерної і державної безпеки або громадському відношенню до таких питань, як заходи безпеки, нерозповсюдження, технології по збереженню радіоактивних відходів, безпека реакторів і контроль іонізуючого випромінювання, які являються ключовими сферами його діяльності. Основною ціллю буде по-

дальший розвиток співробітництва шляхом створення мереж, що приводить до взаєморозуміння в широкому діапазоні таких питань на Європейському та світовому рівні. Особливу увагу буде приділено до співробітництва з країнами – майбутніми членами Європейського Союзу. Підготовка фахівців буде важливим компонентом роботи ОДЦ в наданні допомоги по забезпеченню Європейського Союзу майбутнім поколінням вчених вододіючих необхідними навичками проведення експертиз в ядерній галузі. Тому головними напрямками дослідницьких робіт будуть наступні⁽¹⁾:

3.1. Ядерна безпека та охорона

Дослідження процесів утилізації і зберігання ядерних відходів (зокрема технологій по розподіленню та трансмутації актинідів з великим періодом напіврозпаду) і протирадіаційний захист; безпека різноманітних типів реакторів, з наданням пріоритету реакторам розміщеним в країнах-кандидатах, і розробка методів контролю матеріалів, що здатні до розпаду, а також надання технічної допомоги в запобіганні ядерного розповсюдження. Для виводу з експлуатації застарілих ядерних установок буде забезпечена участь експертів.

3.2. Виміри та довідкові матеріали

Метрологія радіонуклідів, зокрема у випадках низької активності і під час кругових іспитів в межах мережі першокласних лабораторій; взаємодія нейтронів і речовини для виробки базових даних призначених для вивчення трансмутації відходів і розробки нових систем. Ця діяльність буде забезпечувати горизонтальну підтримку дій, що зазначені у пункті 3.1, що передусе.

ДОДАТОК II

**МАКСИМАЛЬНА ЗАГАЛЬНА СУМА,
ВІДНОСНИЙ РОЗПОДІЛ ТА ІНДИКАТИВНА РОЗБИВКА**

1. Пріоритетні тематичні галузі		(мільйонів EUR)
1.1. Керований термоядерний синтез	750	890
1.2. Контроль радіоактивних відходів	90	
1.3. Протирадіаційний захист	50	
2. Інші види діяльності в галузі ядерних технологій та безпеки		50
3. Діяльність Об'єднаного Дослідницького Центру (ОДЦ)		290
Всього		1 230

ДОДАТОК III

ЗАСОБИ

Вступ

Бюджетне втручання Спільноти в непрямі дії (як, наприклад, в ті, що не проводяться ОДЦ) спрямовано на дослідницькі центри, університети, ділові, національні та міжнародні організації, що знаходяться на території держав-членів та Європейських країн що примикають, і які проводять дослідницькі роботи. Останні також можуть діяти як посередники для здійснення бюджетного втручання Спільноти. У випадках, коли досягнення цілі програми є доказаною необхідністю, організації Країн, що Недавно Набули Незалежність (NIS – Newly Independent States) і міжнародні організації можуть здобути фінансування у виключному порядку.

1. ІНСТРУМЕНТИ В ГАЛУЗІ ЕНЕРГІЇ СИНТЕЗУ

Галузь досліджень енергії термоядерного синтезу (див. Пункт 1.1 Додатку I) і особливості діяльності в цій галузі вимагають запровадження специфічних структур. Проекти, що починаються, будуть реалізовуватися ґрунтуючись на умовах, вказаних в таких документах:

- Договори про приєднання,
- Європейська Угода про Розробки в Галузі Термоядерного Синтезу (EFDA – European Fusion Development Agreement),
- всяка інша багатостороння угода вчинена між Спільнотою і асоціативними організаціями та/або юридичними особами, які можуть бути прийнятими після того, як компетентний консуль-

¹ Додатково, ОДЦ доручено приймати участь у всіх дослідницьких роботах на тих же умовах, що і організації, які належать до держав-членів.

- тативний комітет надасть свого висновку,
- інші договори з обмеженим строком дії, зокрема з органами держав-членів або держав, що приєдналися до структурної програми "adaoii",
- міжнародні угоди, що охоплюють проекти, які здійснюються на умовах співробітництва з третіми країнами, як наприклад - ITER.

Діяльність по координації та підтримці досліджень в галузі термоядерного синтезу може торкатися деяких досліджень, які потребує така діяльність, сприяння процесу обміну інформацією, звернень до зовнішніх експертних органів, включаючи звернення про проведення незалежної оцінки діяльності, розробки схем партнерства та навчання, публікацій та інших акцій, що сприяють процесам передачі технологій.

2. ІНСТРУМЕНТИ В ІНШИХ ГАЛУЗЯХ

В області контролю над радіоактивними відходами і протирадіаційного захисту, що відносяться до пріоритетних галузей досліджень згідно з Пунктами 1.2 і 1.3 Додатку I, а також в інших сферах визначених в Пункті 2, Спільнота, керуючись принципами реалізації спеціальних програм і правил приймання участі в них, буде сприяти:

- першокласним мережам, діяльність яких спрямована на посилення та розвиток наукового та технологічного рівня Спільноти шляхом інтеграції на Європейському рівні як існуючих дослідницьких потенціалів, так і тих, що з'являються як на національному, так і на регіональних рівнях,
- об'єднаним проектам розроблених, в цілях надання імпульсу в підвищенні конкурентоспроможності Спільноти, або у відповідь на основні вимоги громадськості шляхом мобілізації критичної маси дослідницьких та технологічних ресурсів,
- спеціальним вузько направленим проектам, розробленим для здобуття нових знань необхідних для значного покращання існуючих, або створення нових продуктів, процесів чи послуг, або задоволення інших вимог суспільства та інтересів політики Спільноти, або для демонстрації життєздатності нових технологій, що пропонують потенціальні економічні переваги, але які не можуть бути комерціалізовані безпосереднім шляхом,
- акціям які сприяють та розвивають людські ресурси та їх мобільність,
- координаційним акціям, спрямованих на сприяння та підтримку ініціатив числа закладів що координують дослідницьку та інноваційну діяльність шляхом поліпшення рівня інтеграції,
- спеціальній діяльності з підтримки такої, як акції спрямовані на використання результатів досліджень і переданих знань, і акцій з підтримки дослідницької інфраструктури, що відноситься, наприклад, до транснаціональному доступу або попередніх технічних робіт (включаючи техніко-економічні обґрунтування),
- ініціативам інтегрованих інфраструктур, які поєднують в собі декілька дій необхідних для зміцнення та розвиток дослідницьких інфраструктур і забезпечити надання послуг на Європейському рівні.

3. ПРЯМА ДІЯЛЬНІСТЬ. ОБ'ЄДНАНИЙ ДОСЛІДНИЦЬКИЙ ЦЕНТР

Пряма діяльність буде здійснюватися ОДЦ.

РІШЕННЯ РАДИ
від 30 вересня 2002 року
про прийняття спеціальної програми (Євратом) по дослідженням та
підготовці в галузі ядерної енергії (2002–2006)
(2002/837/Євратом)

РАДА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ,

Беручи до уваги Договір про заснування Європейської Спільноти з Атомної Енергії, та зокрема, перший параграф його Статті 7,

Беручи до уваги пропозицію внесену Комісією⁽¹⁾,

Беручи до уваги Висновок Європейського Парламенту⁽²⁾,

Беручи до уваги Висновок Економічно-соціального Комітету⁽³⁾,

Оскільки:

(1) Згідно з Рішенням No 2002/668/Євратом⁽⁴⁾ Рада узгодила Шосту Структурну Програму Європейської Спільноти з Атомної Енергії (Євратом) проведення навчальних та дослідницьких робіт в ядерній галузі, яка також сприяє утворенню Європейської Області Досліджень (2002–2006 рр) (далі по тексті – ‘Структурна Програма’), що має бути здійснена за допомогою програм(и) досліджень та підготовки розроблених згідно зі Статтею 7 Договору, який встановлює детальні правила та строки їх впровадження і передбачає засоби, що вважаються необхідними.

(2) Правила участі підприємств, дослідницьких центрів та університетів у втіленні цієї Структурної Програми повинні поширюватися також і на цю програму.

(3) Адміністративні витрати Комісії на втілення цієї Програми відбивають велике число фахівців відряджених до лабораторій держав-членів, та для участі в проєкті ITER.

(4) Продовжується розгляд висновків міжнародних переговорів по проєкту ITER, а також існує можливість прийняття рішення про його сумісне втілення, ведуча роль Європейської Спільноти в галузі досліджень термоядерного синтезу повинна бути збережена.

(5) Ця Програма є відкритою для участі всіх країн, що підписали на цей час належні угоди, а також, за виключенням досліджень термоядерного синтезу, є відкритою для наукового співробітництва з третіми країнами і міжнародними організаціями на рівні їх участі у окремих проєктах та ґрунтуючись на принципах взаємної вигоди.

(6) При здійсненні цієї програми, особливий наголос в Спільноті повинен бути зроблений на підтримці пересувань дослідників по території Спільноти, втіленні інновацій, а також на міжнародному співробітництві з третіми країнами та міжнародними організаціями. Особливу увагу потрібно буде приділити країнам-кандидатам.

(7) Дослідницька діяльність, що проводиться згідно з цією програмою, повинна відповідати фундаментальним етичним принципам, включаючи ті, що відображені в Статті 6 Договору про Європейський Союз і в Хартії по Правах Людини Європейського Союзу, а також, у разі потреби, приймати до уваги прийнятність громадськістю такої діяльності.

(8) Слідом за Повідомленням Комісії ‘Жінки і Наука’ і Резолюціями Ради від 20 травня 1999 року⁽⁵⁾ та 26 червня 2001 року⁽⁶⁾ і Резолюцією Європейського Парламенту від 3 лютого 2000 року⁽⁷⁾ по цій темі, здійснюється План Дій для того, щоб підвищити та розширити роль і місце жінок в дослідницьких та наукових роботах в Європі. Це дає гарантію того, що людина здобуває рівні можливості не залежно від своєї статі.

(9) Здійснення цієї програми повинно проводитися гнучким, ефективним та прозорим шляхом, беручи, при цьому, до уваги відповідні інтереси, зокрема, користувачів наукових та промислових розробок, а також додержуючись політичного курсу Спільноти. Дослідницькі роботи, що проводяться по програмі, в тих випадках де потребується, повинні бути адаптовані до потреб Спільноти та до інтересів урахуванням наукових та технологічних розробок.

(10) Участь в діях по здійсненню цієї Програми повинна стимулюватися шляхом публікації необхідної інформації про її зміст, умови та процедури. Ця інформація також повинна бути

1 ОВ С 181 Е, 30.7.2002 р. С. 112.

2 Висновок наданий 13 червня 2002 р. (ще не опублікований в Офіційному Віснику).

3 ОВ С 221, 17.9.2002 р. С. 97.

4 ОВ L 232, 29.8.2002 р. С. 34.

5 ОВ С 201, 16.7.1999 р., С. 1.

6 ОВ С 199, 14.7.2001 р., С. 1.

7 ОJ С 309, 27.10.2000 р., С. 57.

вчасно та докладно доведена до потенційних учасників, включаючи тих, що належать до держав-кандидатів та до інших країн що приєдналися.

(11) Комісія повинна належним чином організувати проведення незалежної оцінки робіт, що проводяться у відповідних галузях цієї програми. Така оцінка повинна проводитися в дусі відкритості стосовно до всіх відповідних виконавців програми.

(12) Були проведені консультації з Науково-Технічним Комітетом,
УХВАЛИЛА ЦЕ РІШЕННЯ:

Стаття 1

1. Згідно з положеннями Структурної Програми (у подальшому - 'структурна програма'), прийняти спеціальну програму дослідницької і підготовчої діяльності у галузі ядерної енергії (у подальшому – 'спеціальна програма') на період з 30 вересня 2002 року до 31 грудня 2006 року.

2. Цілі та наукові і технологічні пріоритети цієї спеціальної програми визначені в Додатку I.

Стаття 2

Згідно з Додатком II до Структурної програми, сума, необхідна для втілення спеціальної програми визначається в розмірі EUR 940 мільйонів, включаючи максимум 16,5 % адміністративних витрат Комісії. Індикативна розбивка цієї суми наведена в Додатку II до цього Рішення.

Стаття 3

Вся дослідницька діяльність, передбачена спеціальною програмою, буде проводитися з дотриманням фундаментальних етичних принципів.

Стаття 4

1. Докладні правила фінансової участі в цій спеціальній програмі будуть такими, на які посилається Стаття 2 (2) структурної програми.

2. Ця робоча програма буде втілюватися з використанням інструментів, визначених в Додатку III.

3. Правила участі поширюються на спеціальну програму.

Стаття 5

1. Комісії розробити робочу програму по реалізації спеціальної програми, яка більш детально описує цілі та наукові і технологічні пріоритети які визначені в Додатку I, робочий графік та інструменти реалізації програми.

2. Ця робоча програма буде розроблена з прийняттям до уваги відповідних дослідницьких робіт проведених державами-членами, сторонами-учасниками, Європейськими та міжнародними організаціями. У випадках коли це потребується, вона буде дороблена відповідно.

Стаття 6

1. Відповідальність за втілення спеціальної програми покладається на Комісію.

2. В цілях реалізації спеціальної програми, Комісія користується допомогою консультативного комітету. Склад Комітету може змінюватися залежно від питань винесених на розгляд до порядку денного. Для аспектів пов'язаних з питаннями ядерного розпаду, склад комітету та правила, якими він користується, а також робочі процедури визначаються згідно з Рішенням Ради 84/338/Євратом, ECSC, EEC від 29 червня 1984 року, яке стосується структур та процедур управління і координації діяльності Спільноти в галузях досліджень, розробок та демонстрацій⁽¹⁾. Для аспектів, пов'язаних з питаннями термоядерного синтезу, вони визначаються Рішенням Комісії від 16 грудня 1980 року, яке стосується консультативного комітету притягнутого до здійснення програми термоядерного синтезу.

Стаття 7

1. Комісія регулярно надає звіти щодо загального розвитку процесу реалізації спеціальної програми згідно зі Статтею 5 (2) структурної програми, включаючи інформацію з фінансових аспектів..

2. Комісія організує нагляд та проведення незалежної оцінки, які передбачені Статтями 5 і 6 структурної програми і яка повинна бути проведена для аналізу робіт, що проводяться в галузях спеціальної програми.

Це Рішення адресована державам-членам.

Вчинено у Брюсселі, 30 вересня 2002 року.

За Ряду

Б. Бендтсен (B. BENDTSEN),

Президент

ДОДАТОК I

НАУКОВІ І ТЕХНОЛОГІЧНІ ЦІЛІ ТА МАСШТАБНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Вступ

На сьогоднішній день 35% загального об'єму електричної енергії в Спільноті постачається за рахунок енергії ядерного розпаду. Круг цього йдуть дебати щодо засобів боротьби з кліматичними змінами і зниження рівня залежності Європи від імпорту енергії. Однак, доведеться зіткнутися із значними проблемами. Одним із довгострокових варіантів вирішення проблеми постачання енергії є застосування керованого термоядерного синтезу, зокрема для централізованого постачання базового навантаження електричних мереж. Пріоритетним напрямком діяльності є досягнення прогресу в демонстрації наукової та технологічної доцільності використання енергії ядерного синтезу та в оцінці її стійких можливостей у вирішенні задач майбутнього. Інакше кажучи, необхідно знайти безпечні та прийнятні для суспільства шляхи утилізації ядерних відходів, а точніше кажучи, необхідно знайти шляхи запровадження технічних рішень для процесів контролю відходів з великим періодом напіврозпаду. Новітні концепції більш безпечної експлуатації процесу ядерного розпаду також повинні бути вивчені, як можливі шляхи задоволення енергетичних вимог Європи в наступні десятиріччя. Високі стандарти протирадіаційного захисту, що прийняті в Спільноті, повинні витримуватися в процесі спрямованих та координованих досліджень, особливо в галузі вивчення впливу малих доз випромінювання.

Співробітництво в цій галузі на Європейському рівні, включаючи процеси обміну науковцями та загальними програмами досліджень, вже добре розвинено. Стосовно діяльності по контролю ядерних відходів, протирадіаційного захисту та інших напрямків, воно буде мати більш інтенсивний характер і буде поглиблюватися на рівні виконання окремих програм та проектів для підвищення ефективності використання наявних ресурсів (як людських, так і експериментального обладнання), а також, згідно з вимогами Європейської області досліджень, для сприяння розповсюдженню Європейського погляду на ключові проблеми та методи їх вирішення. Будуть встановлюватися зв'язки з національними програмами, а також буде надаватися сприяння співробітництву з третіми країнами, зокрема з США, країнами колишнього Радянського Союзу, Канадою та Японією. Стосовно проблем термоядерного синтезу, Спільнота, держави-члени та країни що приєдналися до реалізації структурній програми Євратом будуть продовжувати спільну роботу в межах об'єднаної програми діяльності.

Координація буде забезпечуватися програмою ОДЦ по протирадіаційній безпеці та засобам захисту.

2. Пріоритетні тематичні галузі

2.1. Дослідження енергії термоядерного синтезу

Цілі.

В другій половині століття, енергія термоядерного синтезу може зробити значний вклад у беземісійне та широкомасштабне виробництво електричної енергії для базисного навантаження електричної мережі. Досягнення, зроблені в галузі досліджень енергії термоядерного синтезу, виправдують подальше застосування зусиль спрямованих на досягнення довгострокової цілі використання термоядерних електростанцій. Теоретичні розробки та експериментальні роботи по вивченню існуючих установок, зроблені у світі, зокрема по проекту JET, підготували наукову та технічну базу для створення проектів наступного після JET покоління з метою демонстрації наукової та технологічної доцільності використання енергії термоядерного синтезу. Міжнародне співробітництво в галузі досліджень термоядерного синтезу досягли такого прогресу, що зробили можливим існування докладної конструкторської розробки такої установки Next Step (наступний крок) по проекту ITER, технічними задачами якої було створення можливості подовженого горіння в індукційному середовищі з посиленням потужності $Q>10$ та демонстрація можливості

генерації енергії синтезу потужністю 400 МВт за період більше 400 секунд, що дає також можливість вивчення процесу горіння плазми в умовах близьких до виробничого процесу.

Успішне завершення Робіт по Конструкторській Розробці ITER (ITER Engineering Design Activities) надало можливості, разом із спрямованістю термоядерних досліджень Спільноти на створення реактора, прийняти рішення про втілення “наступного кроку”. В залежності від досягнення позитивних результатів міжнародних переговорів по проекту заснування юридичної особи ITER Legal Entity, а також обговорення процесу його сумісного втілення (будівництва, експлуатація та вивід із експлуатації), спеціальне рішення може бути знайдене в період з 2003 по 2004 роки для того, щоб таке будівництво могло початися в період з 2005 по 2006 роки. Таким чином, період з 2003 по 2006 роки може розглядатися як перехідний період, відмічений необхідністю раціоналізації Європейських процесів за рахунок посилення орієнтації цієї програми в напрямку втілення “наступного кроку”.

Якщо, і коли таке рішення буде прийняте, процес втілення “наступного кроку” – програми Next Step, мобілізує значні людські та фінансові ресурси.

Як тільки рішення про продовження робіт по цьому проекту буде прийняте, виникне необхідність в перегляді і адаптації сучасних зусиль Європейських партнерів Євратом в галузі термоядерного синтезу до нових умов, а також в організаційних змінах, зокрема для того, щоб стимулювати вклад Європи в проект ITER. Буде гарантовано продовження робіт по змістовній програмі НДКР, включаючи переходи від тих видів діяльності, які зараз проводяться в межах Асоціацій (1) до тих, що передбачено проектом JET, а також до тих, що стануть, так званою ‘супутною програмою’ з фізики та технологій термоядерного синтезу, якщо буде прийняте рішення про будівництво установки Next Step/ITER, і коли вона вступить в стадію стабільної роботи після 2006 року.

Пріоритети

(і) Програма Асоціацій в галузі фізики та технологій

Програма Асоціацій буде включати в себе наступні дії:

- Науково-Дослідницькі та Конструкторські Роботи (R&D) в галузі фізики плазми, маючи при цьому своєю ціллю підготовку до роботи установки ITER і вивчення та оцінку формул, що обрисовують процеси утримання плазми магнітним полем в тороїдних реакторах. Зокрема, продовження робіт по створенню стелларатора Wendelstein 7-X та експлуатації інших установок, що мають в розпорядженні Асоціації Євратом.
- структуровану діяльність по НДКР в галузі технологій термоядерного синтезу, зокрема пошуки матеріалів, що можуть використовуватися для термоядерного синтезу і участь в НДКР по виводу установок JET із експлуатації, який передбачено наприкінці її роботи.
- дослідження соціально-економічних аспектів, особливо проведення оцінки економічної вартості та прийнятності суспільством процесу використання енергії синтезу, шляхом продовження діяльності по вивченню питань безпеки та охорони навколишнього середовища; координація та поєднання громадянських досліджень внутрішніх обмежень та можливих альтернативних концепцій; розповсюдження результатів дослідів та надання інформації суспільству; обмін фахівцями та їх підготовка.

Роблячи внесок до втілення програми Асоціацій, пріоритет все ж буде надаватися такій багатосторонній діяльності, яка спрямована на розвиток загальних проектів як, наприклад, таких, що мають безпосереднє відношення до проектів JET та Next Step/ITER, а також підготовці персоналу. В залежності від прийнятого рішення щодо реалізації проекту ITER і строків його втілення, діяльність Спільноти по підтримці Асоціацій буде скорегована, а також буде розглянуте питання виведення із експлуатації ряду існуючих об'єктів. Будуть запроваджені адекватні засоби підтримання процесу координації діяльності в галузі термоядерного синтезу з боку Європи, який на протязі вже багатьох років демонструє свою корисність.

Обсяг супутньої програми в галузі фізики термоядерного синтезу і технологій, яка потребується промисловістю Асоціацій та Європи для досягнення якомога повної вигоди від використання ITER, буде залежати від: (а) розміру Європейської частки в програмі ITER та (б) від місця реалізації проекту. Це може спричинити необхідність в інвестиціях на світовому рівні, спрямованих на підтримку проведення експериментальних робіт з обладнанням для термоядерного синтезу в Європі після того, як почнеться експлуатація ITER, а також в адекватній програмі розвитку технологій.

(ii) Експлуатація устаткування JET

Експлуатація устаткування JET буде продовжуватися в рамках Європейської Угоди про Розвиток Термоядерного Синтезу (European Fusion Development Agreement – EFDA), з метою підготовки ITER до експлуатації шляхом завершення дій по підвищенню його ефективності, які проводяться в теперішній час. Устаткування JET повинно буде виводитися із експлуатації поступово і відповідно до графіка реалізації проекту ITER, а також в залежності від наявності фінансових ресурсів.

(iii) Next Step/ITER

Пропозиція щодо втілення Структурної Програми Євратом (2002-2006) передбачає продовження робіт по реалізації програми Next Step і участь в будівництві установки в другій половині цього періоду. Однак, так як ухвалення рішень, які стосуються ITER, залежить не тільки від Установ Європейського Союзу, а також і від його міжнародних партнерів, запропонована програма дій повинна бути відкритою в тих місцях, які стосуються місця розташування та структури Next Step/ITER, а також точного змісту місцевих супутніх програм. Будуть закінчені роботи по вивченню необхідних заходів по підготовці можливих місць розташування Next Step/ITER в Європі.

Участь Європейського Союзу в програмі ITER буде включати в себе здійснення внесків в будівництво установки та необхідного для її експлуатації обладнання, що буде знаходитися в межах периметру місця розташування ITER, а також у витрати, пов'язані з утриманням робочого та керівного персоналу під час робіт по будівництву об'єктів передбачених проектом. Рівень та зміст такої участі буде залежати від результатів переговорів з міжнародними партнерами Європейського Союзу, а також від місця розташування ITER.

Якби ITER був розташований в Європі, участь Європейського Союзу також включало б в себе внески у витрати, які б несла Європа, як приймаюча сторона.

2.2. Контроль радіоактивних відходів

Цілі

Відсутність загального та узгодженого підходу до методів контролю та утилізації відходів є одною із основних перешкод, яка може і в майбутньому продовжувати впливати на процеси використання атомної енергії. Особливо, це стосується методів контролю та утилізації компонентів відходів з великим періодом напіврозпаду в геологічних сховищах, які знадобляться незалежно від того, який метод переробки відпрацьованого пального та відходів з великим рівнем радіації буде вибрано. Самі лише дослідження не можуть забезпечити прийнятності суспільством; однак, для того, щоб розробити та перевірити технології створення сховищ, необхідно, провести пошуки можливих місць розташування таких сховищ, розвинути наукове розуміння методів забезпечення безпеки та оцінки рівня безпеки, а також розробити методи прийняття рішення які б задовольняли всіх учасників.

Дослідження також необхідні для вивчення технічного та економічного потенціалу концепцій генерації атомної енергії, які б могли запропонувати на промисловому рівні методи кращого використання продуктів розпаду і зниження кількості відходів, а також їх розподілу і трансмутації з метою зниження рівня ризику.

Пріоритети дослідницької діяльності

(i) Дослідження геологічного поховання радіоактивних відходів

Цілями таких досліджень є встановлення ефективного технічного фундаменту, який продемонстрував би безпечний метод поховання відпрацьованого пального та радіоактивних відходів з великим періодом напіврозпаду в геологічних формаціях, а також підтримав розвиток Європейського погляду на основні принципи процесу контролю та поховання відходів.

– Поліпшення фундаментального знання, технологій розробки та методів тестування: досліді будуть сфокусовані на ключових фізичних, хімічних та біологічних процесах; взаємодії різних природних та штучних бар'єрів, їх стабільності впродовж довгострокових періодів, а також засобів втілення технологій поховання в підземних дослідницьких лабораторіях.

– Нові та покращені інструменти: дослідження будуть сфокусовані на моделях експлуатації та оцінці рівня безпеки, і на методах демонстрації безпеки впродовж довгострокових періодів, включаючи аналіз чутливості та невизначеності, а також розробку і оцінку альтернативних засобів експлуатації і керування, які б належним чином відповідали громадському турбуванню щодо поховання відходів.

(ii) Розподілення і трансмутація та інші концепції виробництва меншої кількості відходів в процесі генерації ядерної енергії

Метою таких досліджень є виявлення практичних шляхів зменшення кількості відходів та/або рівня ризику пов'язаного з їх похованням шляхом розподілення і трансмутації, а також вивчення потенціалу концепцій генерації атомної енергії з виробництвом відходів у меншій кількості.

- Розподілення і трансмутація: дослідження будуть сфокусовані на проведенні фундаментальних оцінок загальної концепції; демонстрації найбільш обіцяючих технологій розподілення в невеликих масштабах; подальшому розвитку технологій трансмутації; та оцінці їх практичності на промисловому рівні.
- Концепції виробництва відходів у меншій кількості: дослідження будуть сфокусовані на вивченні існуючого потенціалу більш ефективного використання радіоактивних матеріалів в існуючих реакторах і на інших концепціях виробництва меншої кількості відходів в процесі генерації ядерної енергії.

2.3. Протирадіаційний захист

Цілі

Радіація широко використовується в медицині та промисловості (включаючи процес генерації ядерної енергії) тому необхідність її безпеки заявлена ефективною політикою в галузі радіаційного захисту та її втіленням. Дослідження Спільноти підтримують Європейську політику і зробили свій практичний внесок в досягнення високого рівня захисту.

Такі стандарти повинні витримуватися і надалі, а в деяких випадках, навіть бути поліпшені, і тому дослідження грають свою ключову роль в цьому процесі.

Головною метою є ліквідація невизначеності рівня ризику здобути малі та подовжені в часі дози радіації (наприклад такі, з якими стикається населення, та які можливі на робочих місцях), що залишається спірним науковим і політичним питанням, і відіграє важливу роль в практиці застосування радіації в медицині та промисловості. Дослідження Спільноти в інших галузях буде сфокусовано на поліпшенні використання зусиль, що були докладені на національних рівнях, в основному через їх більш ефективну інтеграцію шляхом створення мереж і проведення цільових досліджень там, де вони, або додадуть, або помножать результати втілення національних програм.

Пріоритетні дослідження

- Кількісний аналіз ризиків пов'язаних з опромінюванням в малих дозах та подовженим у часі: дослідження будуть сфокусовані на проведенні епідеміологічного вивчення населення, яке здобуло опромінювання в підходящих дозах, а також на дослідженнях клітинної і молекулярної біології по впливу випромінювання на ДНК, клітини, окремі органи і на тіло в цілому.
- Медичне опромінювання та природні джерела радіації: підвищення рівня захисту від радіації та ефективності її використання в медичних цілях; краще розуміння, оцінка та управління природними джерелами, особливо, радіоактивних матеріалів, що зустрічаються в природі.
- Захист навколишнього середовища та радіоекологія: концептуальний та методологічний базис захисту навколишнього середовища; покращання методів оцінки та управління впливом природних та штучних джерел радіації на людину та на навколишнє середовище.
- Управління ризиком та аварійними ситуаціями: покращання підходів до керування ризиком; більш ефективне та центроване управління аварійними ситуаціями в Європі, включаючи реабілітацію забруднених зон.
- Захист робочих місць: поліпшений нагляд та контроль професійного опромінювання на промислових підприємствах пов'язаних з ризиком радіаційного опромінювання.

3. Інші види діяльності в галузі ядерних технологій та безпеки

Цілі

Цілями таких видів діяльності є підтримка політики Європейського Союзу в галузях охорони здоров'я, збереження енергії та захисту навколишнього середовища, забезпечення утримання Європейських можливостей у відносних галузях, не охоплених тематичними пріоритетними напрямками, на високому рівні та сприяння створенню Європейської Зони Досліджень.

Дослідницькі пріоритети

(i) Новітні концепції

Цілями такої діяльності є оцінка потенціалу новітніх концепцій та розробка покращених та

більш безпечних процесів в галузі ядерної енергії. Дослідження будуть сфокусовані на:

- Оцінка потенціалу новітніх концепцій та розробка покращених та більш безпечних процесів генерації та використання ядерної енергії, що були визначені як такі, що пропонують довгострокові вигоди з точки зору безпеки, впливу на навколишнє середовище, використання ресурсів, опору до розповсюдження та універсальності застосування.

(ii) Освіта та підготовка

Метою такої діяльності є інтеграція Європейських засобів освіти та підготовки фахівців в галузі ядерної безпеки та протирадіаційного захисту для боротьби з тенденцією зниження числа студентів і закладів освіти, забезпечуючи таким чином необхідний рівень компетенції і досвіду у продовженому процесі використання ядерної енергії та радіації в промисловості та медицині. Підтримка буде надаватися:

- Розробці гармонізованого підходу до освіти в галузі ядерної науки та будівництва в Європі та його втілення, включаючи покращення рівня інтеграції національних ресурсів і можливостей. До цього додається підтримка діяльності товариств, спеціальних курсів підготовки, підготовчих об'єднань, надання грантів молодим дослідникам з країн СНД і ЄЕС, а також забезпеченню транснаціонального доступу до інфраструктури.

Що стосується інфраструктури, то буде забезпечене сприяння поширенню транснаціонального доступу. Наступним кроком буде початок робіт по аналізу загальних потреб Європейського Союзу в людських ресурсах та рівня їх компетенції, а також в експериментальному знарядді в перехідний період.

(iii) Безпека існуючих ядерних установок

Метою є підвищення рівня безпеки на існуючих ядерних установках в державах-членах та в державах-кандидатах на протязі того періоду експлуатації, що залишився, з їх наступним виводом із експлуатації, використання значних міжнародних знань та досвіду накопичених під час експериментальних та теоретичних досліджень.

Дослідження будуть сфокусовані на:

- Управлінні електростанціями, включаючи фактор їх старіння та поведінку пального; управлінні важкими аварійними ситуаціями, включаючи розробку сучасних цифрових імітаційних кодів; інтеграції Європейських можливостей та досвіду з практичного виведення підприємств із експлуатації; розвитку наукової бази для забезпечення безпеки та її практичного втілення на Європейському рівні.

ДОДАТОК II

ІНДИКАТИВНА РОЗБИВКА СУМИ ФІНАНСУВАННЯ

		(мільйони EUR)
1. Пріоритетні тематичні галузі досліджень		890
1.1. Керований термоядерний синтез		750
1.2. Контроль радіоактивних відходів		90
1.3. Протирадіаційний захист		50
2. Інші види діяльності в галузі ядерних технологій та безпеки		50
	Всього	940

ДОДАТОК III

ЗАСОБИ ВТІЛЕННЯ ПРОГРАМИ

Згідно з Рішенням 2002/668/Євратом і відповідно до правил участі в програмі, для втілення спеціальної програми Комісія використовує різноманітні інструменти.

Комісія здійснює оцінку пропозицій за критеріями оцінки, що наведені у згаданому вище Рішенні.

Непрямі дії по проведенню досліджень та розробки технологій (RTD actions), що втілені в галузі термоядерного синтезу і в межах контрактів, угод та умов співробітництва з юридичними особами в яких Спільнота виступає в якості контрактної сторони або партнера, відчиняються правилам, що були встановлені для них згідно з Регламентом правил участі.

Займаючись втіленням програми, Комісія має право звертатися за наданням технічної допомоги.

Інструментами для втілення Програми є наступні:

1. Інструменти в галузі енергії термоядерного синтезу

В галузі досліджень енергії термоядерного синтезу, згідно з параграфом 1.1 Додатку I, специфіка таких досліджень вимагає виконання спеціальних умов. Проекти будуть реалізовуватися ґрунтуючись на процедурах, які визначені в:

- Угоді про приєднання,
- Європейській Угоді про Розвиток Термоядерного Синтезу (EFDA),
- інших багатосторонніх угодах вчинених між Спільнотою та організаціями, що приєдналися, та/або юридичними особами, що можуть бути залучені до процесу втілення проектів після того, як компетентний консультативний комітет надасть свого висновку,
- інших контрактах з обмеженим строком дії вчинених, зокрема з установами держав-членів або з країнами, що приєдналися до Структурної Програми Євратом (Euratom Framework Programme),
- міжнародних угодах, що охоплюють проекти, які проводяться в межах спільних проектів з третіми країнами як, наприклад, ITER.

Дії по координації та підтримці досліджень в галузі термоядерного синтезу можуть торкатися наукових робіт для підтримки таких дій, підтримки процесу обміном інформацією, звернення до зовнішніх експертів, включаючи незалежну оцінку діяльності, схем створення освітніх товариств, публікацій та інших дій, що сприяють обміну технологіями.

2. Інструменти інших галузей

В галузях управління радіоактивними відходами і забезпечення радіаційної безпеки, що належать до пріоритетних тематичних галузей досліджень згідно з параграфами 1.2 і 1.3 Додатку I, а також в інших видах діяльності зазначених в параграфі 2, Спільнота, на виконання правил участі, робить свій внесок в наступне:

- в розвиток першокласних мереж, діяльність яких буде спрямована на посилення та розвиток наукового та технологічного рівня Спільноти шляхом інтеграції на Європейському рівні дослідницьких можливостей, що вже існують або тільки з'являються на державному або регіональному рівнях,
- в об'єднанні проекти розроблені для стимуляції конкурентноздатності Спільноти або задоволення головних вимог суспільства шляхом мобілізації ресурсів та засобів забезпечення розвитку технологій та дослідництва в критичну масу,
- в спеціальні спрямовані проекти досліджень та підготовки фахівців, розроблені з метою здобуття нових знань для значного поліпшення вже існуючих, або для розробки нових продуктів, процесів та послуг, або для задоволення інших потреб суспільства і політичних принципів Спільноти, або для демонстрації життєздатності нових технологій, що пропонують потенціальні економічні вигоди, але які не можуть бути комерціалізовані безпосередньо, або для сприяння вчасному розповсюдженню нових знань на Європейському рівні та поліпшення процесу інтеграції видів діяльності, що проводиться на національних рівнях,
- в дії по стимуляції розвитку людських ресурсів та їх переміщення,
- в координаційні дії, що спрямовані на розвиток та підтримку ініціатив ряду операторів дослідницької та інноваційної діяльності для сприяння процесу їх інтеграції,
- в спеціальні акції по сприянню діяльності такі, як дії спрямовані на використання результатів досліджень та обмін знаннями і в діяльність по підтримці дослідницьких інфраструктур, пов'язаних з, наприклад, забезпеченням транснаціонального доступу або проведенням підготовчих технічних робіт (включаючи розробки техніко-економічних обґрунтувань),
- в ініціативи інтегрованих інфраструктур, що поєднують в один вид діяльності декілька ініціатив необхідних для посилення та розвитку дослідницьких інфраструктур призначених для надання послуг на Європейському рівні.

Бюджетне втручання Спільноти в непрямі дії націлене на допомогу дослідницьким центрам, університетам, комерційним і національним, чи інтернаціональним установам що проводять дослідницькі роботи і які розташовані в державах-членах і в Європейських країнах, що приєдналися. Останні також можуть діяти як посередники для здійснення бюджетного втручання Спільноти.

У випадках коли буде доведена така необхідність для досягнення цілей Програми, установи із країн СНД і міжнародні організації можуть у виключному порядку набути фінансування від

Спільноти. Розмір фінансового внеску Спільноти в залежності від типу інструмента наведено в таблиці далі.

Дослідження та розробка технологій (RTDT activities) і фінансовий внесок Спільноти в залежності в типі інструмента¹

Тип Інструменту	Внесок Спільноти ^{(*) (2)}
Першокласні мережі	Грант на інтеграцію в: максимум 25 % величини можливостей та ресурсів, запропонованих учасником для інтеграції у виді фіксованої суми на підтримку об'єднаної програми діяльності ⁽³⁾
інтегровані проекти	Грант складає максимум: – 50 % на дослідження – 35 % на демонстрації – 100 % на деякі інші види діяльності такі, як підготовка дослідників і управління консорціумом ^{(5) (6)}
Спеціальні проекти досліджень та підготовки фахівців	Грант в бюджет – максимум 50 % розміру бюджету ^{(4) (5)}
Дії по сприянню розвитку людських ресурсів та можливості їх пересування	Грант в бюджет – максимум 100 % бюджету ⁽⁴⁾ , якщо необхідно – одним платежем
Координаційна діяльність	Грант в бюджет – максимум 100 % бюджету ⁽⁴⁾
Спеціальні акції з підтримки	Грант в бюджет – максимум 100 % бюджету ⁽⁴⁾ ⁽⁷⁾ , якщо необхідно – одним платежем
Інтегровані ініціативи, що мають відношення до інфраструктури	Грант в бюджет: в залежності від виду діяльності – від 50 до 100 % бюджету ^{(4) (5) (6)}

(*) В цій колонці бід бюджетом мається на увазі фінансовий план, в якому оцінені всі ресурси та витрати необхідні для здійснення цієї діяльності.

- (1) Непрямі дії по Дослідженням та розвитку технологій (RTD) здійснені в галузі термоядерного синтезу і в рамках контрактів, угод або разом з юридичними особами у відношенні яких Спільнота виступає партнером або членом, підчиняються встановленим для них правилам згідно Регламентом правил участі.
- (2) Взагалі, фінансовий внесок Спільноти не може покривати 100 % витрат на непрямі дії, за винятком тих пропозицій, в яких покупна ціна встановлюється згідно з умовами, які розповсюджуються на загальні процедури громадських закупок, або має форму попередньо визначеної та попередньо встановленої Комісією загальної ціни. Однак, фінансовий внесок Спільноти може покривати до 100 % витрат на непрямі дії, якщо вони доповнюють, ті які б інакше лягли на рахунок учасників. А також, в особливих випадках координаційної діяльності, він покриває до 100 % бюджету необхідного для координації діяльності, яка фінансується самими учасниками.
- (3) Ця ставка мініється в залежності від галузі.
- (4) В залежності від специфічних умов діяльності окремі юридичні особи, особливо громадські установи, здобувають фінансування в розмірі до 100 % їхньої добавленої/маргінальної вартості.
- (5) Рівень допомоги може диференціюватися згідно з правилами встановленими для структури Спільноти в галузі надання державної допомоги дослідникам та розробникам в залежності від того, чи пов'язана їх діяльність з дослідництвом (максимум 50 %) чи з демонстраціями (максимум 35 %) чи з іншими видами діяльності, такими як підготовка дослідників (максимум 100 %) або з управлінням консорціумом (максимум 100 %).
- (6) Діяльність інтегрованих ініціатив пов'язаних з інфраструктурою повинна включати в себе один вид міжгалузевої діяльності (Координаційні дії: максимум 100 % бюджету), і щонайменше один із наступних видів діяльності: дослідження (максимум 50 % бюджету) або надання специфічних послуг (Спеціальні акції з підтримки, наприклад, транснаціональний доступ до дослідницької інфраструктури: максимум 100 % бюджету).
- (7) Для діяльності по підтримці дослідницької інфраструктури пов'язаної з підготовчими технічними роботами (включаючи розробки техніко-економічних обґрунтувань) та з розвитком нової інфраструктури, участь Спільноти обмежується, відповідно, максимум 50 % і 10 % бюджету.

¹ Включаючи максимум EUR 200 мільйонів на ITER.

РІШЕННЯ РАДИ
від 30 вересня 2002 року
що ухвалює спеціальну програму досліджень та підготовки, що будуть
проводитися Об'єднаним Дослідницьким Центром безпосередньо для
Європейської Спільноти з Атомної Енергії (2002-2006)
(2002/838/Євратом)

РАДА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ,

Беручи до уваги Договір про заснування Європейської Спільноти з Атомної Енергії, та зокрема, перший параграф його Статті 7,

Беручи до уваги пропозицію внесену Комісією⁽¹⁾,

Беручи до уваги Висновок Європейського Парламенту⁽²⁾,

Беручи до уваги Висновок Економічно-соціального комітету⁽³⁾,

Оскільки:

(1) Згідно з рішенням No 2002/668/Євратом, Рада узгодила Шосту Структурну Програму Європейської Спільноти з Атомної Енергії (Євратом) проведення навчальних та дослідницьких робіт в ядерній галузі, яка також сприяє утворенню Європейської Області Досліджень (2002-2006 рр)⁽⁴⁾ (далі по тексту – ‘Структурна Програма’), що має бути здійснена за допомогою програм(и) досліджень та підготовки розроблених згідно зі Статтею 7 Договору, який встановлює детальні правила та строки їх впровадження і передбачає засоби, що вважаються необхідними.

(2) Правила участі підприємств, дослідницьких центрів та університетів, а також правила розповсюдження дослідницької інформації, що встановлені для структурної програми, повинні поширюватися також і на цю програму.

(3) При здійсненні цієї програми, особливий пріоритет в Спільноті повинен бути наданий підтримці пересувань дослідників та їх підготовки, а також інноваціям.

(4) В цілях здійснення структурної програми, може бути слушним вдаватися до міжнародного співробітництва, зокрема, згідно з Главою 10 Договору, з третіми країнами та міжнародними організаціями. В зв'язку з цим, Міжнародний Дослідницький Центр (ОДЦ) буде прагнути представляти всі інтереси Спільноти і держав-членів, а також використовувати найкращим чином свої експлуатаційні мережі.

(5) При здійсненні цієї програми, особливу увагу повинно буде приділити країнам-кандидатам. ОДЦ буде проводити належну підготовку з ядерної безпеки та засобів захисту, включаючи заходи по контролю над протизаконним перевезенням ядерних матеріалів.

(6) ОДЦ приймає участь в Європейських мережах безпеки ядерних реакторів, цілю яких є поліпшення різноманітних практичних міроприємств по забезпеченню техніки безпеки та підходів, і таким чином, ОДЦ буде робити свій внесок в аналогічний процес, що відбувається в країнах-кандидатах.

(7) Дослідницька діяльність, що проводиться згідно з цією програмою, повинна відповідати фундаментальним етичним принципам, включаючи ті, що відображені в Статті 6 Договору про Європейський Союз і в Хартії по Правах Людини Європейського Союзу, а також, у разі потреби, приймати до уваги прийнятність громадскістю такої діяльності.

(8) Слідом за Повідомленням Комісії ‘Жінки і Наука’ і Резолюціями Ради від 20 травня 1999 року⁽⁵⁾ та 26 червня 2001 року⁽⁶⁾ і Резолюцією Європейського Парламенту від 3 лютого 2000 року⁽⁷⁾ по цій темі, здійснюється План Дій для того, щоб повисити та розширити роль і місце жінок в дослідницьких та наукових роботах в Європі. Це дає гарантію того, що людина здобуває рівні можливості не залежно від своєї статі.

(9) Здійснення цієї програми повинно проводитися гнучким, ефективним та прозорим шляхом, беручи, при цьому, до уваги потреби користувачів ОДЦ, що мають відношення до вирішення цих питань, та додержуючись політичного курсу Спільноти, а також оберігаючи фінансові інтереси Спільноти. Дослідницькі роботи, що проводяться по програмі, в тих випадках де пот-

1 ОВ С 181 Е, 30.7.2002 р., С. 132.

2 Висновок, що надійшов 13 червня 2002 (ще не опублікований в Офіційному Віснику).

3 ОВ С 221, 17.9.2002 р. С. 97.

4 ОВ L 232, 29.8.2002 р. С. 34.

5 ОВ С 201, 16.7.1999, С. 1.

6 ОВ С 199, 14.7.2001, С. 1.

7 ОВ С 309, 27.10.2000, С. 57.

ребується, повинні бути адаптовані до таких потреб з урахуванням наукових та технологічних розробок.

(10) ОДЦ продовжуватиме задовольняти вимоги політики Спільноти так, як це буде відображатися на його користувачах. Для того, щоб здійснювати це найбільш ефективно, ОДЦ буде підтримувати належну відповідність між дослідницькими роботами для досягнення відмінних наукових результатів.

(11) ОДЦ повинен проводити роботи з підготовки та дослідництва безпосередньо, зокрема такі, що доручені Комісії згідно з Договором. Використовуючи дані технічної експертизи проведеної ОДЦ, Комісія повинна ставити йому задачі на дії в областях ядерного ділення.

(12) ОДЦ повинна активно проводити дії по передачі новітніх методів і технологій.

(13) Під час реалізації цієї програми, Рада Управляючих ОДЦ повинна проводити консультації з Комісією згідно з відповідними положеннями Рішення Комісії 96/282/Євратом від 10 квітня 1996 року про реорганізацію ОДЦ⁽¹⁾.

(14) Комісія повинна належним чином організувати проведення незалежної оцінки робіт, що проводяться у відповідних галузях цієї програми. Така оцінка повинна проводитися в дусі відкритості стосовно до всіх відповідних виконавців програми.

(15) Були проведені консультації з Науково-Технічним Комітетом щодо науково-технологічного змісту цієї спеціальної програми.

(16) Були проведені консультації з Радою Управляючих ОДЦ щодо науково-технологічного змісту цієї спеціальної програми,

УХВАЛИЛА ЦЕ РІШЕННЯ:

Стаття 1

1. Згідно з Рішенням 2002/668/Євратом про Структурну Програму 2002-2006 (у подальшому - 'структурна програма'), на період з 30 вересня 2002 року до 31 грудня 2006 року прийняти спеціальну програму запровадження безпосередніх заходів дослідницької і підготовчої діяльності ОДЦ (у подальшому - 'спеціальна програма').

2. Цілі і наукові та технологічні пріоритети спеціальної програми визначені в Додатку I.

Стаття 2

Згідно з Додатком II до [Рішення 2002/668/Євратом] структурної програми, об'єм фінансування достатній для виконання цієї спеціальної програми складає EUR 290 мільйонів. Індикативна розбивка цієї суми надана в Додатку II До цього Рішення.

Стаття 3

1. Відповідність за виконання спеціальної програми покладається на Комісію.

2. Спеціальна програма буде виконуватися згідно спеціальних правил наведених у Додатку III.

Стаття 4

1. Комісія розробляє робочу програму по реалізації спеціальної програми, зміст якої доводиться до всіх зацікавлених сторін, і яка більш детально описує цілі і пріоритети, робочий графік та систему реалізації програми.

2. Програма буде розроблена з прийняттям до уваги відповідних дослідницьких робіт проведених Країнами-членами, Країнами-учасниками, Європейськими та міжнародними організаціями. У випадках коли це потребується, вона буде дороблена відповідно.

Стаття 5

1. Для реалізації спеціальної програми, Рада Управляючих ОДЦ отримує консультацію Комісії згідно з Рішенням Комісії 96/282/Євратом.

2. Комісія регулярно надає Раді Управляючих інформацію щодо реалізації цієї спеціальної програми.

Стаття 6

1. Комісія регулярно надає звіти щодо загального розвитку процесу реалізації спеціальної програми згідно зі статтею 4 структурної програми.

2. Комісія організує проведення незалежної оцінки, яка передбачена Статтею 5 структурної програми і яка повинна бути проведена для аналізу робіт, що прово-

¹ ОВ L 107, 30.4.1996, С. 12.

дяться в галузях спеціальної програми.

Стаття 7

Комісія може звертатися до ОДЦ з проханням виконати, керуючись критеріями взаємної вигоди, деякі проекти з юридичними особами третіх країн у випадках, коли це вносить ефективний вклад у процес вирішення безпосередніх задач.

Стаття 8

Це Рішення адресується Країнам-членам.

Вчинено у Брюсселі, 30 вересня 2002 року.

За Раду

Президент

Б. Бендсен (B. BENDTSEN)

НАУКОВІ ТА ТЕХНОЛОГІЧНІ ЦІЛІ І ЗАГАЛЬНИЙ ОПИС ВИДІВ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Вступ

Місією Об'єднаного Дослідницького Центру (ОДЦ) є забезпечення наукової та технічної підтримки за зверненням керуючись концепціями, розвитком, реалізацією та під контролем політики Європейського Союзу. Він служить загальним інтересам Країн-членів, і в той час не є залежним від окремих спеціальних, приватних чи національних інтересів.

Вклад ОДЦ до структурної програми 2002-2006 складається з рекомендацій які ґрунтуються на найостанніших оцінках здобутих ОДЦ і вимогах що випливають із реформи Комісії. Зокрема, він включає:

- посилення орієнтації на вимоги користувача.
- роботи по створенню загальної мережі та великої бази знань і, заради цілей Європейської Області Досліджень (ЕОД), здійснювати тісну взаємодію лабораторій в Країнах-членах, промисловості і регулюючих організацій в галузі забезпечення науково-технічної підтримки для запровадження політики Європейського Союзу.
- зосередження діяльності на вибраних темах, включаючи підготовку дослідників, що будуть забезпечувати проведення ядерних експертиз в Європейському Союзі та державах-членах, що до нього приєдналися.

Координація діяльності буде забезпечена непрямыми діями по спеціальній програмі Євратом.

Вона розповсюджується на чітко виражені вимоги та нестатки, що входять до компетенції Комісії, і які були визначені, та інформація по яких поновлюється шляхом систематичних и регулярних контактів⁽¹⁾.

У сфері своєї компетенції, вклад ОДЦ у справу буде направлений на непогодження взаємодій з пріоритетними напрямками подібних тем в других спеціальних програмах, особливо шляхом участі у непрямих діях, з метою поліпшити, якщо є можливість, результативність робіт, які по ним проводяться (наприклад: шляхом порівняння та затвердження тестів та методів, або інтеграції результатів в цілях формування єдиної політики).

2. Зміст програми

2.1. Мотивація

Діяльність ОДЦ в ядерній галузі націлена на підтримку зв'язаної з нею політики Спільноти та конкретних зобов'язань Комісії довірених їй за Договором. Ядерна енергія забезпечує близько третини всієї електричної енергії Спільноти, та пильність ще потрібна для того, щоб видатна історія безпеки Спільноти не перервалася, потрібно прикладати значні зусилля, щоб уникнути розповсюдження радіації та ефективно контролювати переробку та довгострокове збереження відходів.

Ріст Союзу разом з потребою в безпечному матеріалі, що витікають із процесу роззброєння або виникають із загрози, яку можуть нести в собі нові технологічні розробки, приводять до виникнення нових проблем.

Направляючи свою діяльність в області, де потрібне втручання Спільноти, ОДЦ працює там, де його пан-Європейська особливість надає йому особливої цінності і де його дії не протирічать прикордонним аспектам ядерної і державної безпеки або громадському відношенню до таких питань, як заходи безпеки, нерозповсюдження, технології по збереженню радіоактивних відходів, безпека реакторів і контроль іонізуючого випромінювання, які являються ключовими сферами його діяльності.

Основною ціллю буде подальший розвиток співробітництва шляхом створення мереж, що приводить до взаєморозуміння в широкому діапазоні таких питань на Європейському та світовому рівні. Запровадження Відділом Безпеки Євратом (ВБС) та МАГАТЕ захисних заходів потребує проведення науково-дослідних та конструкторських робіт, а також безпосередньої допомоги. Особливу увагу буде приділено до співробітництва з країнами – майбутніми членами Європейського Союзу. Підготовка фахівців буде важливим компонентом роботи ОДЦ в наданні допомоги по забезпеченню Європейського Союзу майбутнім поколінням вчених, які володіють необхідними навичками проведення експертиз в ядерній галузі. Тому головними напрямками

¹ Щорічні семінари користувачів, міжгалузеві групи ГД користувачів, двосторонні угоди і т.п.

дослідницьких робіт будуть наступні:

- контроль радіоактивних відходів та забезпечення безпеки ядерних матеріалів.
- Безпека різноманітних типів ядерних реакторів, контроль і метрологія в галузі іонізуючого випромінювання.

2.2. Контроль радіоактивних відходів та забезпечення безпеки ядерних матеріалів

Відпрацьоване паливо та обробка і зберігання відходів з високим рівнем випромінювання

Для того, щоб звернутись до питань обробки та контролю над відпрацьованим ядерним паливом та радіоактивними відходами, ОДЦ буде і в подальшому розвивати своє розуміння даних фундаментальних фізичних, хімічних та прикладних наук про продукти, що містять актиніди.

І надалі також будуть вивчатися основні процеси, що керують поведінкою випромінюючого палива за умов його тимчасового зберігання та довгострокового геологічного поховання.

ОДЦ буде продовжувати тести та оцінку тих процесів, які зможуть поліпшити ефективність сепарації (відокремлення) радіотоксичних елементів від відпрацьованого палива та подальшу переробку отриманих продуктів. Це буде проводитися за участю Європейських партнерів по програмі вивчення трансмутації та розпаду. Крім цих експериментальних та теоретичних робіт ОДЦ буде продовжувати та розвивати свою участь в мережах виконуючи роль координатора, як це є в міжнародній робочій групі по розробці палива для систем, які використовують ядерні прискорювачі.

Ядерна безпека та нерозповсюдження

Захисні заходи забезпечують безпосередню підтримку організаціям (ВБС та МАГАТЕ), які проводять перевірку, а також експлуатаційникам і визивають необхідність у проведенні опорних дослідницьких робіт для того, щоб бути готовими до задоволення можливих вимог, що виникають із постійного поліпшення методів захисту, які мають відповідати політичному контексту діяльності, і зокрема змінам режимів контролю та розвитку технологій. Така діяльність включає в себе розробку та оцінку обладнання призначеного для роботи в галузях деструктивного та не-деструктивного аналізу; постачання сертифікованих довідникових матеріалів, розробка методів розвідки та стримування, підготовка інспекторів та модернізація і експлуатація польових лабораторій. ОДЦ завжди буде центром уваги Європейської Асоціації Дослідників та Розробників Засобів Захисту (European Safeguards Research and Development Association) Esarda.

Процес поліпшення захисного режиму, а саме покращання його ефективності та запровадження нових заходів, у все більшому ступені починає залежати від інформаційних технологій. ОДЦ буде направляти свої зусилля на розвиток методів екологічного спостереження, супутникового спостереження та розвиток новітніх систем управління даними та інформацією, а також поліпшення засобів зв'язку і технологій дистанційного спостереження, які дають можливість проводити деякі захисні заходи з віддалених робочих місць. Комплексні роботи, що були проведені ОДЦ в галузі систем достовірності, будуть і далі розвиватися.

ОДЦ буде і в подальшому підтримувати передачу країнам-замовникам технологій '*acquis communautaire*' в галузі засобів захисту. ОДЦ приймає активну участь в міжнародних зусиллях по викриттю нелегальної діяльності та в боротьбі з незаконним перевезенням ядерних матеріалів.

ОДЦ посилить свою діяльність в цій галузі для того, щоб він зміг відповісти на всі запити, що надходять від держав-членів та інших країн. Судова наука в галузі ядерної енергії буде і в подальшому розвиватися.

Спеціалізовані "ноу-хау" та технології ОДЦ розроблені для засобів ядерного захисту Євратом можуть бути надані в розпорядження міжнародних організацій по нерозповсюдженню зброї масового знищення. Маючи таку ціль, ОДЦ буде намагатися зблизити всі можливі засоби перевірок, а також повністю об'єднати своїх партнерів у мережі Esarda.

2.3. Безпека різних типів реакторів, контроль і метрологія в галузі іонізуючого випромінювання

Безпека різних типів реакторів

Потрібно забезпечити високий рівень безпеки в межах Європейського Союзу. Деякі електростанції теперішнього покоління будуть в експлуатації на протязі щонайменше ще 20 років. ОДЦ буде продовжувати свою підтримку органів забезпечення безпеки і операторів ядерних електростанцій шляхом колективної роботи по проблемам старіння обладнання, пошуком

поломок, інспекцій без зупинки роботи та оцінки структурної цілісності. Традиційно в сферу компетенції ОДЦ входять такі дії, як аналіз та контроль аварій, затвердження кодів, системний аналіз та розробка методів оцінки ризику. Вони мають важність для гармонізації та зростання Європейського Союзу. Буде продовжуватися підтримка програми Phebus.

Буде підтримуватися процес здобуття експериментальних даних та їх архівація, причому особлива увага буде приділятися управлінню та розповсюдженню цих даних.

Ще однією галуззю, що буде підтримуватися ОДЦ, є розвиток загальної культури безпеки в країнах Центральної та Східної Європи. Сюди входять заходи по забезпеченню експлуатаційної безпеки і модернізації електростанцій, структурна цілісність, контроль та запобігання аварій.

Що стосується безпеки ядерного палива, ОДЦ буде концентрувати свою увагу проблемам механічних та хімічних взаємодій на кордоні паливо/оболонка та поведінці палива при високих температурах згоряння. Коди характеристик трансуранового палива будуть і в подальшому розширюватися завдяки новим даним, які будуть широко розповсюджуватися, та підготовці нових користувачів, включаючи вчених із країн Східної Європи.

Разом з промисловими підприємствами та науково-дослідними інститутами, ОДЦ буде займатися аналізом та оцінкою деяких характеристик безпеки різних систем по виробництву енергії, що зараз досліджуються в декількох країнах.

Контроль і метрологія в галузі іонізуючого випромінювання

Дослідження, для того щоб зрозуміти як захистити людей та навколишнє середовище від впливу іонізуючого випромінювання, вимагають надійних методів дозиметрії в якості основи. Випробувані роками методи експертизи ОДЦ в галузі протирадіаційного захисту та метрології будуть і далі зорієнтовані на цю тему.

Метрологія радіонуклідів буде сфокусована на методі порівняльного вимірювання і на розробці міжнародних стандартів порівняльного вимірювання рівня радіоактивності. Додатково, згідно з Договором, буде проводитися підтримка методів та заходів ядерного захисту, радіаційного моніторингу іонізації, і вимірювання ультра низьких рівнів іонізуючого випромінювання.

В рамках захисту навколишньої середовища, будуть і подальше розвиватися знання та досвід ОДЦ в галузі радіоактивного аналізу мікро домішків.

ДОДАТОК II

ІНДИКАТИВНА РОЗБИВКА СУМИ

Типи діяльності та суми	Сума (мільйон EUR)
Контроль над радіоактивними відходами та безпека ядерних матеріалів	186
Безпека різних типів ядерних реакторів, метрологія та радіаційний моніторинг іонізації	89
Утримання штату необхідного для виведення з експлуатації застарілих потужностей ОДЦ	15
Всього	290^{(1) (2)}

(1) З яких приблизно 6 % можуть бути направлені на розвідувальні роботи і до 2 % на використання власних результатів ОДЦ і передачу технологій.

(2) Ця загальна сума включає в себе внесок ОДЦ в бюджет, необхідний для його участі в побічних діях.

ДОДАТОК III

СПЕЦІАЛЬНІ ПРАВИЛА ПО ЗДІЙСНЕННЮ ПРОГРАМИ

1. Комісія, після проведення консультацій з Радою Управляючих ОДЦ, буде здійснювати прямі дії ґрунтуючись на поставлених наукових цілях та положеннях описаних в Додатку I. Діяльність, пов'язана з такими діями, буде здійснюватися в інститутах ОДЦ, які мають безпосереднє до них відношення.

2. Здійснюючи свою діяльність, ОДЦ, у випадках, коли це має слушність та доцільність, приймає участь в або організує мережу громадських або приватних лабораторій на територіях держав-членів або в Європейських дослідницьких консорціумах в підтримку Європейської політики організації процесу. Особлива увага буде приділятися співробітництву з промисловими підприємствами, особливо з підприємствами малого та середнього бізнесу. Дослідницькі організації третіх країн також можуть приймати участь в спільній роботі по проектам, згідно з від-

повідними положеннями Статті 6 і, коли це може застосовуватися, згідно з угодами про наукове та технологічне співробітництво між Спільнотою та третіми країнами, які мають до цього відношення. Особлива увага буде приділятися співробітництву з дослідницькими лабораторіями та інститутами країн-кандидатів і країн Центральної та Східної Європи, а також країн бувшого Радянського Союзу.

Він буде також залучати в дію справні механізми безперервного визначення вимог та побажань своїх клієнтів та користувачів і залучення їх до відповідної діяльності.

3. Знання здобуті через здійснення таких проектів буде розповсюджуватися самим ОДЦ (приймаючи до уваги можливі обмеження пов'язані з конфіденційною інформацією).

4. До супутніх заходів відносяться наступні:

- організація візитів працівників ОДЦ до державних лабораторій, промислових лабораторій і університетів,
- сприяння вільному пересуванню молодих вчених, особливо тих, які є громадянами країн-кандидатів,
- спеціалізоване навчання з ухилом до ядерної експертизи та культури ядерної безпеки в Європейському Союзі,
- організація візитів до інститутів ОДЦ для вчених та відряджених державних експертів, тих, які є громадянами країн-кандидатів,
- систематичний обмін інформацією, шляхом, між усім іншим, організації наукових семінарів, конференцій та колоквіумів, та через наукові публікації,
- незалежна наукова та стратегічна оцінка виконання проектів та програм.

СОМ (2002) 605 ПОВІДОМЛЕННЯ ВІД КОМІСІЇ ДО РАДИ І ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ: ЯДЕРНА БЕЗПЕКА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Повідомлення від Комісії до Ради і Європейського Парламенту – Ядерна безпека в Європейському Союзі

/* СОМ/2002/0605 остаточний */

ПОВІДОМЛЕННЯ ВІД КОМІСІЇ ДО РАДИ І ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ – Ядерна безпека в Європейському Союзі

ВВЕДЕННЯ

1. Зелена книга “У напрямку до європейської стратегії безпеки енергопостачання”, яка була ухвалена Комісією 29 листопада 2000¹, надала можливість для проведення відкритих, об’єктивних і раціональних дебатів по ядерній енергії. 26 червня 2002 Комісія ухвалила остаточний звіт до Зеленої книжки², в якому приходиться до висновку що “діапазон виборів, які доступні державам-членам, має бути настільки широкий, наскільки це можливо, без шкоди їх суверенітету в цих питаннях. Ядерний вибір залишається відкритим для тих держав-членів ЄС, які бажали би цього.”

2. Цивільна ядерна діяльність регулюється в Європейському Союзі відповідно до договору Євратому, підписаного у 1957. Завдяки договору було створено Агентство з поставок з метою гарантування регулярної та рівноправної поставки ядерних матеріалів європейським споживачам і Євратом підтримує впевненість в тому, що ядерні матеріали використовуються тільки по призначенню. Приблизно 250 інспекторів зараз зайняті виконанням цієї задачі. У звіті групи експертів високого рівня, скликаних Комісією в лютому 2002, підсумовується, що для досягнення повної ядерної безпеки необхідно дослідити можливість включення проблеми фізичного захисту у завдання ядерних інспекторів³. Передбачені договором заходи разом з законодавством Спільноти гарантують самий дієвий в світі контроль ядерних матеріалів. Дійсно, взаємодоповнюваність діяльності Агентства з поставок Євратому і контролю безпеки Євратому забезпечує структуру для глобальної відповідальності ЄС по всьому ядерному циклу.

Проте, головна ціль договору Євратому – нагляд за безпекою управління ядерними установками, включаючи високий стандарт охорони здоров’я. Широкий набір специфічних заходів, відмінних від тих, які еволюціонували при сприянні Міжнародного агентства з атомної енергії, було розроблено у сфері радіаційного захисту. Парадоксально, але безпека ядерних установок розвивалася неоднаково, хоча це, як припускають, забезпечує конкретні гарантії захисту населення від іонізуючої радіації, область, в котрій Комісія протягом багатьох років мала незаперечну технологічну експертизу у формі Об’єднаного центру досліджень (JRC). Отже, слід додати стандарти безпеки для ядерних установок протягом і в кінці їх терміну служби до законодавчого кодексу, що має справу з радіаційним захистом, як того вимагала Європейська Рада, зокрема на зустрічі в Лакені (Laeken), і Європейський Парламент у звіті (Rybig), який було ухвалено 8 липня 2002, на звіт Комісії про діяльність Офісу з безпеки Євратому у 1999-2000.

3. Майбутній включення нових держав-членів з Центральної та Східної Європи, перші кроки котрого плануються на 2004, є безпрецедентним в історії розвитку Європейського Союзу. Історія цих країн протягом двадцятого сторіччя і характер їх економічного розвитку сфокусували особливу увагу на темі, якої мало торкалися при попередніх розширеннях – на ядерному секторі. Як підкреслено в Зеленій книзі з безпеки енергопостачання, залежність країн кандидатів від імпорту для задоволення енергетичних потреб мало чим відрізняється від залежності існуючих держав-членів ЄС. Проте, ядерний сектор повинен отримати більше уваги в контексті збільшеного ЄС.

Із країн кандидатів сім країн мають атомні електростанції з загальною кількістю реакторів 22. Особливо важливо в 2004 році то, що п’ять із десяти країн, які, як чекають, вступають в Союз в 2004, мають 19 реакторів. Характер відносин країн кандидатів з Російською Федерацією, який є результатом їх колишньої залежності від Радянського Союзу, і вимоги, щоб вони ухвалити всі

1 СОМ(2000)769, 29 листопада 2000: “У напрямку до європейської стратегії безпеки енергопостачання”. Офіс офіційних публікацій ЄС, 2001, ISBN 92-894-0319-5

2 СОМ(2002)321 остаточний, 26 червня 2002: Остаточний звіт до Зеленої книжки “У напрямку до європейської стратегії безпеки енергопостачання”

3 SEC(2002)658: Повідомлення від пані де Паласіо (de Palacio) в угоді з паном Кінноком (Kinnock) “Місія Офісу контролю безпеки Євратому і ревізія списку небезпечних енергетичних і транспортних організацій”, ухвалене 26 червня 2002

елементи закону Спільноти, виявили нову об'єктивну потребу у втручанні Спільноти в ядерний сектор, незалежно від вибору політики в галузі енергетики, згодом зробленого новими або існуючими державами-членами.

4. Це п'яте розширення підняло проблеми ядерної безпеки, які раніше не приймалися до уваги. По-перше, після аналізу, зробленого органами влади з ядерної безпеки, Регламент 2000 ідентифікував ті реактори, які повинні бути виведені із експлуатації в найближчому майбутньому, оскільки їх неможливо оновити по розумній економічній вартості. По-друге, аналіз безпеки спонукав Європейську Раду у співробітництві з Комісією дати ясне керівництво щодо поліпшень, які повинні зробити країни кандидати, щоб досягти високого рівня безпеки, який вимагається Кельнською Народою (червень 1999).

Завдяки цим діям Спільноти проблема ядерної безпеки набула європейської перспективи.

Європейська Рада в Лакені (Laeken) в грудні 2001 постановила, щоб звіти про ядерну безпеку представлялися на регулярній основі. Це було би неможливим без створення концептуальної основи Спільноти для стандартів ядерної безпеки. Конкретні дії були розпочаті Спільнотою в сфері ядерної безпеки, в значній мірі для вигоди країн кандидатів. Сьогодні ми знаходимося в досить парадоксальній ситуації, коли дії Спільноти у сфері ядерної безпеки в третій країнах мають міжнародне визнання і в той же час внутрішні дії залишаються обмеженими.

5. Значна кількість атомних установок в Європейському Союзі наближається до кінця свого активного життя. Деякі держави-члени як, наприклад, Бельгія розглядають чи залишити атомні установки на своїх територіях. Німеччина зробила рішучий крок і закрити останню атомну електростанцію в 2021. В країнах кандидатах Європейський Союз вимагає закриття восьми ядерних реакторів між 2002 і 2009: Бохуніс (Bohuncice) 1 і 2, Козлодуй (Kozloduy) с 1 по 4 і Ігналіна (Ignalina) 1 і 2. Ці факти, незалежно від енергетичного вибору, зробленого самими державами-членами, підкреслюють потребу в ясных положеннях, які регулюють сектор електрики в усіх державах-членах і країнах кандидатах, щоб фінансувати припинення експлуатації атомних електростанцій. Ці положення повинні гарантувати, що закриття цих станцій буде виконано відповідно до найвищих стандартів безпеки. Вивід із експлуатації атомних електростанцій вимагає затрат значних сум грошей. Суми, які потрібні для повної реабілітації майданчика атомної електростанції, знаходяться в межах 15% повної інвестиційної вартості кожного реактора, що виводиться із експлуатації, і можуть досягати від 200 мільйонів євро до більш ніж мільярд.

У той час коли держави-члени, які мають атомні електростанції, зробили фінансові резерви, щоб гарантувати наявність достатніх фондів для покриття витрат на вивід із експлуатації таких станцій, їх підхід до керування цими фондами істотно відрізняється. Крім того, поточна ситуація викликає невідповідності, які є перешкодою гладкому функціонуванню внутрішнього ринку і руйнують здорову конкуренцію в секторі електрики.

Європейський Парламент звернув увагу (в контексті дебатів по запропонованій директиві з загальних правил для внутрішнього ринку енергії) на те, що неправильне використання фондів для виводу АЕС із експлуатації може вчинити несприятливий ефект на конкуренцію. Очевидно, що фонди мають бути доступними і достатніми для покриття витрат на вивід із експлуатації, але також необхідно гарантувати, щоб ці фонди використовувалися би тільки по призначенню.

Не дивлячись на те, що країни кандидати мають подібні закони щодо заснування фондів цього типу, доступні фонди є взагалі неадекватними, будучи заснованими тільки відносно недавно. Для раннього закриття атомних електростанцій потреба в фондах є ще більш невідкладною. Програма Phare поряд з позиками Євратому може частково субсидувати і компенсувати нестачі, але завершення формування внутрішнього ринку енергії поряд з екологічними компенсаціями вимагає введення нових правил для збільшеного ЄС, щоб гарантувати доступність і достатність фондів.

6. Безвідносно до майбутнього ядерної технології, безвідносно до засобів її використання, для енергії, індустріальних або медичних цілей і чи є хто за або проти її використання взагалі, проблема радіоактивних відходів, що утворюються при такому використанні, вимагає радикальних рішень. Остаточний звіт до Зеленої книзі показує, що "один головний урок, який було одержано від дебатів по Зеленій книзі, це те, що майбутнє цієї промисловості залежить від знаходження ясної і недовозначної відповіді на питання переробки і транспортування радіоактивних відходів."¹

¹ Зважаючи на важливість транспортування ядерних матеріалів, Комісія сподівається представити Повідомлення по цьому

Поки ще не було активної політики на користь остаточного звільнення від ядерних відходів з високим рівнем радіоактивності. Відходи з високим рівнем радіоактивності накопичувалися протягом майже половини сторіччя в тимчасових засобах зберігання, які варіюють від країни до країни, або безпосередньо на атомних електростанціях (як опромінене ядерне паливо), або на тимчасових майданчиках зберігання. Цей вид тимчасового зберігання, іноді вище рівня землі, викликає стурбованість, особливо в світлі подій 11 вересня 2001, щодо уразливості таких майданчиків від терористичної атаки.

Як акцентує Зелена книга з безпеки енергопостачання, ядерний варіант може виконуватися, якщо буде знайдено задовільне і зрозуміле рішення проблеми організації збору і видалення ядерних відходів. Огляди думок, що були недавно розпочати Комісією, підтверджують цей аналіз і показують, що ясна політика щодо управління ядерними відходами повинна істотно поліпшити відношення суспільства до використання ядерної енергії. Таким чином Європейському Союзу необхідно, щоб держави-члени гарантували, що рішення знаходяться в межах розумного часу і с думкою про майбутні покоління.

Згідно більшості експертів, постійне глибоке розміщення – це краще відоме рішення для тривалого зберігання радіоактивних відходів. Дослідження в області технології збору і видалення радіоактивних відходів, які ведуть до зменшення кількості довгоживучих радіоактивних елементів, ще не дали реальної альтернативи глибокому розміщенню. Проте, такі дослідження треба продовжувати, щоб дати майбутнім поколінням доступ до нових технологій обробки радіоактивних відходів як, наприклад, ядерне перетворення, в надії що у свій час кількість відходів може бути істотно зменшена. Ось чому 90 мільйонів євро було асигновано на дослідження у сфері організації збору і видалення відходів згідно шостому структурному плану (2002-2006). Об'єднаний центр досліджень, у свою чергу, в рамках шостого структурного плану прикладе істотні зусилля на дослідження у сфері організації збору і видалення відходів.

7. Розширення також добавило новий контекст до триваючих труднощів щодо торгівлі ядерними матеріалами з Російською Федерацією. Росія – це важливий постачальник ядерних матеріалів (природний уран і послуги збагачення). З початку 1990-х Росія продала на ринку більш істотну кількість природного урану і, зокрема, запропонувала послуги збагачення урану за цінами нижче світових.

Ця ситуація привела до ухвалення Агентством Євратому з постачання в 1992 політики диверсифікації джерел постачання, щоб уникнути надмірної залежності нових незалежних держав. Перша спроба укласти угоду з торгівлі ядерними матеріалами була неуспішною через дуже тверду позицію, зайняту росіянами в їх спробі отримати кращу угоду. Переговори, що з тих пір проводяться у рамках Угоди з партнерства і співробітництва (РСА, підписаній в Корфу (Corfu) 24 червня 1994) не були успішними і проблема торгівлі ядерними матеріалами ще не врегульована¹.

У відсутності угоди між двома сторін, Рада і Комісія ухвалили спільну декларацію (Декларація Корфу²), що передбачає що частка європейських збагачувачів урану має підтримуватися в межах 80% Європейського ринку. Принцип установки ліміту був також підтверджений і для природного урану.

В процесі Діалогу з енергії, що продовжується між Росією і ЄС з жовтня 2000, російські вимоги стали більш амбітними, несумісними із заходами, прийнятими в рамках Декларації Корфу і правилами Світової Організації Торгівлі, і утворюючими плутанину щодо існування 30% квоти на всі енергетичні продукти, що імпортуються в ЄС. Переговори щодо інших предметів загального інтересу також потраждали. Кожна офіційна зустріч, включаючи саміт ЄС-Росія, розглядається як ще одна можливість для росіян протестувати проти обмежень і вимагати задовільної резолюції з торгівлі ядерними матеріалами, яка блокується з 1994. Саміт ЄС-Росія 29 травня 2002 підсумував, що "... Існуюча ситуація щодо імпорту ядерних матеріалів в держави-члени ЄС – це предмет занепокоєння для російської сторони. Ми погодилися, відповідно до статті 22 РСА і в контексті розширення ЄС, досягти взаємно прийнятного рішення."³

специфічному предмету, можливо у супроводі законодавчих пропозицій.

1 У відсутності угоди між двома сторін, РСА безпосередньо не займається торгівлею ядерними матеріалами. Згідно із Статтею 22, сторони погоджуються вжити всі необхідні заходи, щоб досягти угоди з торгівлі ядерними матеріалами до 1 січня 1997.

2 Декларація Корфу не була опублікована.

3 Спільна Заява В. В. Путіна, Президента Російської Федерації, Дж. М. Азнара, Президента Європейської Ради/Верховного представника спільної зовнішньої політики та політики безпеки ЄС, і Р. Проді, Президента Комісії Європейських Спільнот, Москва, 29 травня 2002, Додаток 2

Операційне середовище для ринку ядерних матеріалів істотно змінилося з початку 1990-х, в цілому у світі і так само в Європі і в Росії. Угоди ядерного роззброєння, і більше всього перспектива розширення, включаючи країни, які мають атомні електростанції Радянського типу, для котрих Росія – це практично єдиний постачальник пального, означають, що нова тривала основа для поточної політики поставок вимагає розгляду. Для Європейського Союзу це є також відповідний час роз'яснити Російській владі, що відкриття переговорів з торгівлі ядерними матеріалами повинно також забезпечити платформу для конкретної дискусії щодо безпеки атомних електростанцій першого покоління, які ще працюють в Росії.

8. Відсутність у Спільноті єдиної точки зору на безпеку ядерних установок, невпевненість щодо достатності фінансових ресурсів для гарантування безпечного виводу із експлуатації, відсутність безпечних рішень у сфері організації збору і видалення відходів і відсутність рамок для торгівлі ядерними матеріалами з Росією відкидають інші області, в яких бажано розвивати законодавство Спільноти.

Комісія відповідає на цей виклик і на свої зобов'язання від 26 червня 2002 ухваленням доповнюючого звіту до Зеленої книзі, щоб просунути якнайшвидше пропозицію, яка мостить шлях правильному підходу Спільноти до ядерної безпеки і забезпечує швидкий прогрес у напрямку тривалих рішень питання організації збору і видалення радіоактивних відходів.

А. ВСЕСТОРОННІЙ ПІДХІД ДО ЯДЕРНОЇ БЕЗПЕКИ В СОЮЗІ, ВІД КОНЦЕПЦІЇ ДО ВИВODУ ІЗ ЕКСПЛУАТАЦІЇ УСТАНОВОК

1. Безпека на атомних установках: розширення компетенції Спільноти

1.1. Поліпшення безпеки на атомних установках: абсолютно необхідне в збільшеному Союзі

а) Союз має недостатньо коштів

Договір про заснування Європейської Спільноти з Атомної Енергії (Євратом) містить умови, які дозволяють Спільноті регулювати використання ядерної енергії державами-членами, зокрема це стосується заходів ядерної безпеки і охорони здоров'я.

Заходи ядерної безпеки¹ – це обов'язок Спільноти згідно з Главою 7 Договору Євратом. Команда із 250 інспекторів в Офісі заходів безпеки Євратому виконує інспекції для того, щоб гарантувати, що ядерні матеріали використовуються тільки по призначенню.

Безпека² ядерних установок³ не є відповідальністю так явно установленою Договором Євратом. Коли про це домовлялися в 1950-х, ядерна індустрія все ще була в дитинстві. Таким чином це було самоочевидним, що треба сприяти ядерній енергії. Ось чому безпека ядерних установок – це обов'язок ядерних операторів під наглядом їх національних влад.

Згідно із статтею 2(б) Договору Євратом, Спільнота повинна, як передбачено в цьому Договорі: "установити однакові стандарти безпеки, щоб захистити здоров'я працівників і загального суспільства, і гарантувати їх застосування". Глава 3 Договору, відносно захисту здоров'я, містить умови, які стосуються основних стандартів щодо захисту від іонізуючого випромінювання.

Глава 3 Договору використовується в головному щодо радіаційного захисту. Занепокоєння цією темою виражалось протягом багатьох років, зокрема в результаті використання радіоактивності в медичній сфері. Радіаційний захист з'явився як дисципліна яка пішла від медичної радіології для того, щоб захистити медичний персонал, який застосовує генератори рентгенівського променя.

Проте, це незаперечно, що підтримка високого рівня ядерної безпеки є одним із завдань, які доручені Європейській Спільноті з Атомної Енергії. Ядерна безпека і радіаційний захист – це зараз близько зв'язаних поняття, які обслуговують загальну задачу охорони здоров'я. Отже, це зараз неможливо і небажано розділяти ці дві дисципліни.

До цих пір Спільнота ще не використала всі свої повноваження щодо ядерної безпеки. Проте, Комісія активно працювала над гармонізацією практики ядерної безпеки протягом понад 25 років, зокрема згідно резолюціям Ради від 22 липня 1975⁴ і 18 червня 1992⁵ з технологічних

¹ Заходи ядерної безпеки – це заходи, які стосуються доступу, захисту і використанню ядерних матеріалів і радіоактивних субстанцій. В практичних термінах це поняття охоплює фізичний захист і нерозповсюдження ядерної зброї.

² Ядерна безпека торкається заходів, введених, щоб гарантувати ефективну і безпечну конструкцію і роботу ядерних установок.

³ Ядерні установки – це термін, який охоплює установки з ядерним паливним циклом (зокрема цивільні реактори, дослідницькі реактори, переробні заводи і збагачувальні заводи...).

⁴ ОВ № С 185 від 14 серпня 1975, С. 1.

⁵ ОВ № С 172 від 18 червня 1992, С. 2.

проблем ядерної безпеки¹. Перспектива розширення висунула на перший план потребу в більш активних діях.

Після Чорнобильської аварії, яка поза сумнівом була самою серйозною аварією в історії атомної енергії, і Саміту Великої сімки в Мюнхені в 1992, ЄС почав турбуватися з безпеки ядерних установок в країнах Центральної і Східної Європи і республіках колишнього Радянського Союзу.

Робота, виконана в рамках Спільноти щоб привести атомні установки в країнах кандидатах до високого рівня безпеки, дозволила з'явитися європейській перспективі в цьому контексті. Ця перспектива, розроблена для країн кандидатів, є універсальною і повинна скласти основу для контрольного методу оцінки безпеки атомних установок в державах-членах як частини підходу Спільноти.

Стандарти, складені під егідою Міжнародного Агентства з Атомної Енергії, роблять важливий внесок в поліпшення ядерної безпеки, але вони не є обов'язковими до виконання і не завжди можуть бути безпосередньо застосовані до технологічної реальності європейської ядерної індустрії. Крім того, процес ухвалення і адаптації Спільноти є більш швидким, ніж механізм прийняття рішень на міжнародному рівні. Це є проблема, з якою Європейська Спільнота вже зіштовхнулася в морській і авіаційній сферах.

Захист від іонізуючого випромінювання після кінця активного життя ядерної установки – це також предмет стурбованості ЄС. На практиці, заключна зупинка ядерної установки означає старт нової фази із задачею зняття радіологічних обмежень захисту, накладених ще тоді, коли установка була в дії. Ці обмеження застосовуються через присутність великої кількості радіоактивних матеріалів у формі конструкційних матеріалів, устаткування, експлуатаційних відходів і відпрацьованого палива.

Тому необхідно видалити ці матеріали і піддати їх переробці відповідній їх фізичним характеристикам і рівню радіоактивності, згідно з діючими стандартами безпеки. Всі дії, пов'язані з виводом із експлуатації, утворюють велику кількість відходів. Це остаточне видалення радіоактивних відходів складає більшу частину витрат на вивід із експлуатації атомних установок.

На національному рівні є правові норми, які встановлюють стратегію виводу із експлуатації атомних установок. Ці правові норми визначають обов'язки виконавців і встановлюють механізми накопичення достатніх фінансових ресурсів для покриття витрат, які виникають на різних фазах процесу виводу із експлуатації, включаючи довгострокову організацію збору і видалення відходів і відпрацьованого палива.

Важливо підкреслити, що є істотної відмінності між країнами в грошовій масі, залученій на покриття витрат, що залежить не тільки від розміру індустрії, але і від розходження в методології оцінки витрат на вивід із експлуатації. Ці витрати залежать від вибраних стратегій виводу із експлуатації, методів обчислення майбутніх витрат і припущень про майбутню еволюцію фінансових можливостей. Підходи до регулювання фінансових ресурсів для виводу із експлуатації також істотно варіюють між державами-членами Союзу.

Оскільки ядерна індустрія не є вільною від фінансових ризиків, питання наслідків можливої недостатності ресурсів також треба розглянути. Ситуація, коли держава повинна покривати витрати на вивід із експлуатації через банкрутство відповідального оператора не може бути виправдана платниками податків або іншими операторами, які зробили більш відповідні ресурси або краще управляли ними.

Отже роботи по виводу із експлуатації вимагають залучення великих фінансових ресурсів. Щоб уникнути ризиків здоров'ю людей і довкілля, необхідно гарантувати на рівні Спільноти, що фінансові ресурси будуть достатніми для завершення робіт по виводу із експлуатації у відповідності із стандартами безпеки. З цієї метою треба прийняти певні правила для створення фондів, до яких оператори ядерних установок повинні будуть вносити кошти протягом активного життя установки. Ці правила повинні гарантувати доступність і достатність фондів під час дій по виводу із експлуатації.

b) Оцінка Комісії і Ради країн кандидатів.

У відсутності загальної системи координат для цілей оцінки, Комісії і Раді необхідно було скласти методологію оцінки. В паралелі з цим, суперечка між Австрійською і Чеською владами щодо Темелінської атомної електростанції є ілюстрацією необхідності загального методу оцін-

¹ Тут йдеться річ про "ядерну безпеку". Плутанина часто виникає завдяки перекладу двох французьких термінів на англійську мову.

ки.

Методологія оцінки

В 2000 Комісія і Рада розробили методологію, основу на текстах, які відрізняються правовим статусом. Було ідентифіковано два головних елементи. З одного боку, Конвенція з Ядерної Безпеки Агентства з Ядерної Енергії, з другого боку, то, що Рада визначила як загальні принципи і думки Союзу. Було підкреслено, що в даний час в ЄС є високий ступінь зближення щодо технічних і організаційних вимог.

Відібрана методологія для визначення високого рівня ядерної безпеки, якого досягнути країни кандидати, складається з порівняння діючих інструкцій, правил і регламентів в країнах кандидатах і державах-членах. Ця універсальна методологія складає основу для довідкового методу оцінки безпеки ядерних установок.

Оцінка була виконана Комісією і Радою на підставі цієї методології, що дало можливість скласти рекомендації, які були послані Комісією до кожної країни кандидату в липні 2001. В цих рекомендаціях указано, що їх треба розглядати як роз'яснення загальної позиції Союзу по Главі з Енергії (14) щодо ядерної енергії. Країн кандидатів запросили прийняти їх формально і указати термін їх виконання.

Два фундаментальних висновки можливо витягти із цієї оцінки. По-перше, підтвердження необхідності закриття реакторів, на яких неможливо за розумну ціну досягти високий рівень ядерної безпеки (Козлодуй 1-4 в Болгарії, Ігналіна 1-2 в Литві і Бохуніс 1-2 в Словаччині). По-друге, факт, що безпека решти реакторів в країнах кандидатах може бути підвищена до рівня, близького до того, який зараз існує в межах ЄС для рівноцінних реакторів.

Виконання цих рекомендацій контролюється Комісією і Радою. Робота почалася в лютому 2002 і закінчилася випуском опублікованого в червні 2002 Звіту про ситуації. Проте, виконання деяких рекомендацій буде поетапним протягом декількох років, включаючи час і після розширення, і також необхідно перевірити згоду цих країн з зобов'язаннями перед їх приєднанням.

Якщо не буде загальних рамок для моніторингу рекомендацій в період після приєднання, то ЄС може бути обвинуваченим в подвійних стандартах щодо нових і існуючих держав-членів. В існуючих державах-членах Союз наглядав би за безпекою їх атомних установок, в той час як в країнах кандидатах цього не було би. Така ситуація є несправедливою.

Особливий випадок Темелін.

Відносно періоду після приєднання, врегулювання суперечки між Чеською і Австрійською владами щодо запуску Темелінської атомної електростанції, яка розташована в Чеській Республіці біля кордону з Австрією, є особливо цікавим випадком.

Запуск Темелінської атомної електростанції істотно погіршив відносини між двома країнами. Комісія діяла як миротворець, щоб полегшити діалог між Чеською і Австрійською владами. Робота примирення була оформлена в контексті протоколу, підписаного в грудні 2000 в Мелкі (Melk) між Австрійською і Чеською владами, при участі Комісії.

Згідно з Главою IX цього протоколу про ядерну безпеку, Чеська Республіка, Австрія і Комісія почали "тріалог" з 29 тем, що викликають стурбованість Австрійської влади. Остаточний звіт про обговорення, проведені в контексті цього процесу, підкреслив, що, оскільки поки неможливо досягти угоди по всім питанням, мета того, що згадується зараз як процес Мелк, а саме полегшення діалогу між двома Державами, була досягнута.

Завдяки втручанню Комісії, Чеській Республіці і Австрії вдалося відновити обговорення в більш спокійній емоційній атмосфері. 29 листопада 2001 дві Держави при посередництві Комісії дали згоду на встановлення контролю. Контроль буде проведено в рамках двосторонньої угоди між двома Державами. Згідно з цією угодою Австрія повинна мати обмежений контроль над безпекою чеської атомної установки.

Такий обмежений контроль однієї держави над безпекою атомної установки в іншій державі є нетиповим механізмом. Очевидно, якщо були би загальні стандарти безпеки, рішення було би набагато простіше. Ці стандарти служили би рекомендацією для Австрії, а Чеська Республіка сприймала би їх як частку законодавства Спільноти. Тоді втручання Комісії для перевірки виконання цього законодавства було би звичайною справою.

Нарешті, слід зазначити, що, паралельно з цим процесом, рівень безпеки Темелінської атомної електростанції був оцінений Комісією і Радою таким же чином, як решти атомних установок в країнах кандидатах. Результати цієї оцінки показали, що ця атомна електростанція, при умові

виконання запропонованих рішень, мала задовільний рівень безпеки.

Отже це саме час для Спільноти повністю застосувати свою правомочність у сфері ядерної безпеки. Це було би парадоксальним для Спільноти мати можливість контролювати безпеку атомних установок в країнах кандидатів поки дії в межах збільшеного Союзу залишалися би обмеженими. Спільнота має схвалену правову базу для цієї цілі.

1.2 ПРАВОВІ ЗАСОБИ ПОЛІПШЕННЯ БЕЗПЕКИ НА АТОМНИХ УСТАНОВКАХ

Більше небажано розглядати ядерну безпеку виключно в національній перспективі. Тільки загальний підхід може гарантувати підтримку високого рівня ядерної безпеки в збільшеному ЄС з 28 державами-членами. У зв'язку з цим дії Спільноти повинні опиратися на міцну правову основу. Тільки на цій базі можливо розробити новий підхід до ядерної безпеки.

Оскільки це – область, яка стосується використання атомної енергії, правова основа повинна знаходитися в Договорі Євратом. Положення Договору про захист здоров'я передбачують загальні рамки, які містять елементи правової бази для обов'язків Спільноти щодо ядерної безпеки. Крім виключно правових аспектів ця правомочність визнана Радою.

а) Правомочність Спільноти

Цитуючи преамбулу до Договору Євратом, держави-члени з одного боку “прийняли рішення створити умови, необхідні для розвитку сильної ядерної індустрії” і з другого боку “стурбовані створенням умов безпеки, необхідних для виключення ризиків життю і здоров'ю громадськості”. Крім того, згідно із Статтею 2 (b), Спільнота має завдання встановити “однакові стандарти безпеки для захисту здоров'я працівників і загальної публіки і гарантувати їх застосування”.

Глава 3 Договору, яка стосується охорони здоров'я, містить умови про основні стандарти щодо захисту від іонізуючого випромінювання. Батьки-засновники Договору були зацікавлені в тому, щоб дати Спільноті певну правомочність щодо захисту здоров'я. Це стосується як захисту від радіації, так і ядерної безпеки.

Радіаційний захист – це заходи, направлені на захист людського існування і довкілля від іонізуючого випромінювання. Безпека, з другого боку, стосується заходів, направлених на створення і підтримку, в атомних установках, ефективного захисту від потенціальних радіологічних ризиків, щоб захистити осіб, суспільство і довкілля від руйнуючих ефектів іонізуючого випромінювання, випущеного цими установками. Ці дві дисципліни мають єдину задачу охорони здоров'я, а саме захист від іонізуючого випромінювання.

Висновки Генерального Адвоката у зв'язку з протестом Комісії проти рішення Ради, яким вона уповноважує Спільноту приєднатися до Конвенції з Ядерної Безпеки¹, є дуже інформативним. Він заявляє, що “при сучасному рівні розвитку науки неможливо і небажано підтримувати штучні межі між радіаційним захистом і ядерною безпекою”. Він також підсумовує, що “той факт, що держави-члени підтримують виняткову правомочність щодо технологічних аспектів безпеки не заважає Спільноті ухвалити закон, що накладає певні вимоги щодо безпеки, дозволу, інспекції, механізмів оцінювання і застосування”.

Цей аналіз прагне підтвердити тісний зв'язок, який існує між цими двома поняттями. Обов'язки Спільноти виходять за межі радіаційного захисту в точному значенні цього терміну. Як підкреслив Генеральний Адвокат в своїх вищезгаданих висновках “тлумачення щодо подальшої практики є особливо легітимним і ефективним, коли статті застаріли і в них не вносилися зміни”. Договір Євратом був складений в 1950-х і, більшою частиною, не мав змін з того часу. Нарешті, треба згадати, що прецедентне право судового органу підтвердило широке застосування захисної цілі.

Положення Глави 3 Договору Євратом дозволяють стверджувати, що Спільнота має правомочність щодо безпеки атомних установок. Основні стандарти, загані в Статті 30 треба поповнити, щоб охопити цю область. З цією метою Стаття 32 передбачує, що основні стандарти можливо виправляти або поповняти. Таким чином розробники Договору створили систему, яка може розвиватися, щоб дозволити Спільноті не тільки поліпшити політику охорони здоров'я, але і розширити її сферу застосування. В цьому відношенні корисно згадати, що закон, витягнутий із Глави 3, Розділ II Договору Євратом, переважно Директива 96/29/Євратом², представляє послідовний пакет, що розвивається, який сьогодні охоплює приблизно 20 положень різних видів,

¹ Висновки Генерального Адвоката Йакобса (Jacobs), представлені 13 грудня 2001, Справа C-29/99.
² ОВ № L 159 від 29 червня 1996, С.1

регулюючих серед інших речей медичне використання іонізуючого випромінювання¹, надання інформації в непередбачених випадках, зв'язаних з радіологічними аваріями², перевезення радіоактивних відходів і субстанцій³, і т. п.

б) Правомочність, признана Радою

С розвитком європейської ядерної індустрії зближення на рівні Спільноти стало необхідним, щоб підтримати Держави-члени в їх зусиллях гармонізації правил безпеки.

Резолюція Ради від 22 липня 1975 про технологічні проблеми ядерної безпеки визнала, що обов'язок Спільноти – діяти як каталізатор з ініціативами на міжнародному рівні щодо ядерної безпеки. В результаті цієї Резолюції Комісія створила декілька експертних груп для праці у сфері ядерної безпеки. Ці групи, в яких беруть участь представники органів ядерної безпеки держав-членів, активно сприяли гармонізації інструкцій з ядерної безпеки. Після іншої Резолюції від 18 червня 1992, ці експертні групи поповнилися представниками країн Центральної і Східної Європи (CEECs) і Республіки колишнього Радянського Союзу (NIS).

Так само треба згадати, що протягом багатьох років головним граком щодо досліджень у сфері поліпшення безпеки ядерних установок був Об'єднаний Центр Досліджень. Його технічна експертиза безпеки паливного циклу і безпеки реактора є незаперечною і міжнародно визаною. Об'єднаний Центр Досліджень також допомагає Комісії оцінювати пропозиції і результати проєктів, що проводяться в контексті програм PHARE і TACIS.

В Рішенні від 21 березня 1994 Рада уповноважила Комісію надавати кредити, доходи з яких повинні направлятися у формі позик на фінансування проєктів з поліпшення безпеки і ефективності атомного устаткування у визначених країнах Центральної і Східної Європи і Республіках колишнього радянського Союзу. Звернення до цього механізму дозволило, наприклад, поліпшити безпеку реакторів 5 і 6 на Козлодуйській атомній електростанції в Болгарії. Нарешті, треба підкреслити, що з 1990 Спільнота витратила приблизно 220 мільйонів євро на поліпшення безпеки атомних установок в країнах кандидатах.

Як уже відмічалось, Кельнська Європейська нарада в червні 1999 доручила Комісії гарантувати застосування високих стандартів безпеки в Центральній і Східній Європі. Виконуючи це доручення, Комісія і Рада оцінила рівень безпеки атомних установок в країнах кандидатах в 2001, що надало можливість п'ятнадцяти державам-членам і Комісії дійти згоди щодо ядерної безпеки.

Така ситуація, коли втручання Спільноти щодо ядерної безпеки в третіх країнах визнається і вітається на міжнародному рівні, а внутрішні дії залишаються обмеженими, не може продовжуватися напередодні безпрецедентного розширення в час, коли проблеми ядерної безпеки стають такими фундаментально важливими. Європейська Рада в Лакені в грудні 2001 позначила перехід від відображення перспективи розширення до глобального політичного видіння на рівні збільшеного ЄС. Одним із висновків цієї зустрічі було то, що “Європейська Рада береться підтримувати високий рівень ядерної безпеки в Союзі. Це підкреслює необхідність контролю охорони і безпеки атомних електростанцій і надання регулярних звітів від експертів з атомної енергії держав-членів, які будуть підтримувати тісні контакти з Комісією”.

Висновки Ради в Лакені вживають Кельнські висновки в межах ЄС, ціль цих висновків – підтримка високого рівня ядерної безпеки. Методологія, що була розроблена для оцінювання безпеки атомних установок в країнах кандидатах, є універсальною, і її треба використовувати для виконання порівняної оцінки в межах ЄС.

Комісія вважає, що правові і політичні умови зараз сприяють створенню системи Спільноти для безпеки атомних установок.

2. Новий підхід до безпеки атомних установок

Загальний підхід є зараз вельми важливим. Це надасть зв'язуючу правову основу, єдиний каркас для контролю і єдиний критерій для інтерпретації стандартів. Поряд з існуючими національними системами, підхід Спільноти до безпеки атомних установок повинен охопити два аспекти. З одного боку, набір стандартів і, з другого, механізм для перевірки відповідності із стандартами. Це дозволить наказувати за відмову підкорятися стандартам Спільноти.

1 Директива 92/3/Євратом, ОВ № L 180 від 9 липня 1997, С.22

2 Рішення Євратом 87/600, ОВ № L 371 від 30 грудня 1987, С. 76; і Директива 89/618, ОВ № L 357 від 7 грудня 1989, С.31

3 Директива 92/3/Євратом, ОВ № L 35 від 12 лютого 1992, С.24; і Регламент (Євратом) № 1493/93, ОВ № L 148 рф від 19 червня 1993, С.1

2.1. Загальні стандарти

Підхід Спільноти до безпеки атомних установок не обов'язково веде до встановлення детальних технічних вимог безпеки. Така система не повинна дублювати то, що вже існує в державах-членах.

Потрібен підрахунок того, що держави-члени вже ввели. Проте, треба визнати, що незважаючи на зростаючу гармонізацію в цій області, заходи ядерної безпеки дуже різняться в різних державах-членах. Ця різноманітність національних правил і принципів не означає, що в ЄС не існує високого рівня ядерної безпеки. Проте, немає гарантії, що він буде підтримуватися. Підхід Спільноти повинен звернутися до цієї специфічної проблеми.

а) Існуючі стандарти

Існує набір принципів, які можуть скласти основу для обов'язкового до виконання правового підходу Спільноти. Їх можливо оформити у вигляді тексту Спільноти, заснованого в головному на елементах, які містяться в Конвенції з Ядерної Безпеки МАГАТЄ. Ця Конвенція не містить детальні технічні правила. Проте, вона установлює точні правові рамки, які складають основу системи ядерної безпеки. Всі держави-члени і більшість країн кандидатів (за винятком Естонії і Мальти) – сторони Конвенції з Ядерної Безпеки.

Однак, слід зазначити, що Конвенція стосується тільки атомних електростанцій. Беручи до уваги розвиток Європейської ядерної індустрії, було би бажано розширити рамки, щоб включити всі цивільні ядерні установки. Оформлення цих стандартів в текст Спільноти поповнило би основні стандарти, передбачені в Статті 30 Договору Євратом, щоб охопити безпеку ядерних установок. З того часу як Договір набрав чинності, декілька директив змінили стандарти, остання директива від 13 травня 1996 (Директива 96/29 (Євратом)). Проте, це не питання перегляду тієї директиви, яка заклала базовий стандарт, а складання нової директиви. Термін “базовий стандарт” стосується як захисту від радіації, так і безпеки атомних установок.

Очевидно, такий підхід Спільноти до безпеки не може, кінець кінцем, бути обмеженим простим прийняттям істотних положень Конвенції з Ядерної Безпеки. Однак, він може стати вихідною точкою, яка приведе до угоди.

Розвиток стандартів.

Розробка загальних стандартів щодо безпеки атомних установок спричиняє їх перегляд, і таким чином, відповідно до Статті 32 Договору Євратом, повинна слідувати специфічна процедура. Стаття 31 передбачає, що Комісія повинна скласти базові стандарти після отримання думки групи спеціалістів, призначених Науковим і Технічним Комітетом із числа наукових експертів Держав-членів і після консультації з Економічним і Суспільним Комітетом. Після консультації з Європейським Парламентом, Рада, по пропозиції від Комісії, ухвалює базові стандарти, діючи кваліфікованою більшістю.

Практично, при розробці Європейських стандартів безпеки потрібно буде урахувати роботу Міжнародного Агентства з Атомної Енергії (МАГАТЄ) у сфері ядерної безпеки. МАГАТЄ працює в цій області протягом багатьох років. Також буде необхідно урахувати результати роботи Робочої Групи з ядерного регулювання (NRWG), і особливо ухвалені нею загальні положення, разом з роботою Асоціації з ядерного регулювання Західної Європи (WENRA) щодо гармонізації. Методологія, розроблена Комісією і Радою для оцінювання безпеки атомних установок в країнах кандидатах також буде важливим елементом обговорення.

Оскільки в цій області вже існують головні національні положення, бажано, щоб Комісія була здатна витягти вигоду з досвіду держав-членів, щоб гарантувати, що загальні стандарти розвиваються узгоджено. Це робота доручається Комітету, передбаченому Статтею 31 Договору Євратом.

Спочатку система Спільноти буде основана на мінімумі стандартів. Однак, це створить правову основу, яка містить у собі механізм, що дозволяє стандартам розвиватися. Одним із перших завдань Комітету Статті 31 буде розробка зводу обов'язкових до виконання робочих стандартів на основі вищезгаданих досліджень, який може служити загальною вихідною точкою. На підставі цих стандартів в державах-членах можуть виконуватися перевірки. Щоб уникнути будь-якої різниці у відношенні до існуючих і нових держав-членів, правовий режим повинен набути чинності на дату збільшення Союзу, тобто 1 січня 2004. Ця дата позначить початок практичного застосування цього підходу Спільноти, який буде згодом розвиватися.

Загальні стандарти є частиною триваючого процесу. Це не питання визначення зводу технічних стандартів, застосованих до атомних установок. Ціль стандартів Спільноти – гарантування підтримки високого рівня ядерної безпеки в межах ЄС. Таким чином необхідно, щоб ця система засновувалася на експертизі національних органів влади з безпеки. Система Спільноти і національні системи доповнюють одна одну.

с) Регулярні звіти

Відповідно до Конвенції з Ядерної Безпеки і висновкам Європейської Ради в Лакені, держави-члени будуть зобов'язані передавати звіти про заходи, спрямовані на виконання своїх зобов'язань і звіти про стан безпеки установок, за якими вони наглядають. Ці звіти будуть розглянуті державами-членами і Комісією в рамках механізму “огляд рівних”.

2.2 Система незалежної верифікації

Створення системи незалежної верифікації є вельми важливим елементом довіри і ефективності підходу Спільноти до безпеки атомних установок. На відміну від інспекцій, що проводить Офіс з мір безпеки Євратому, частота яких на даній установці може бути високою через зв'язок ядерних матеріалів з проблемою нерозповсюдження ядерної зброї, частота перевірок ядерної безпеки звичайно не повинна бути такою високою.

Система верифікації буде заснована в головному на експертизі національних органів безпеки. Фактично немає потреби створювати групу інспекторів Спільноти, як у випадку контролю ядерних матеріалів. Контроль Спільноти зосередиться на перевірках засобів, які використовуються органами влади з безпеки для виконання своїх завдань, замість проведення локальних перевірок безпеки атомних установок. Він не буде поширюватися на локальні перевірки умов безпеки на атомних установках.

Така система повинна бути більш прийнятною для держав-членів. Це дозволить залучити експертів з ядерної безпеки, не витрачаючи дуже великі бюджетні кошти, або, як мінімум, буде коштувати набагато менше, ніж команда постійних інспекторів. Таким чином, система була би прекрасно пристосована до характеру виконуваних дій. Держави-члени будуть зобов'язані запропонувати експертів, яких Комісія буде використовувати для проведення незалежних перевірок в державах-членах. Очевидно, що тільки Комісія буде вирішувати, що перевіряти і вибирати будь-яку наступну дію. На початку року Комісія складе програму перевірок, які вона має намір провести протягом даного року. Після ухвалення програми Комісія оповістить експертів, яких вона має намір використати, щоб бути впевненою, що вони будуть готові до даної дати. Скрізь де можливо, Комісія постарается не порушувати нормальну роботу національних органів влади з безпеки вимогами відряджень експертів.

Своєчасно і заздалегідь перед перевіркою експерти отримають всі документи, потрібні для виконання їх завдань. Координаційна зустріч відбудеться в Комісії перед перевіркою. Повідомлення про перевірку буде посположити органи держави-члена, де має відбутися перевірка. Держава-член буде мати можливість оспирити состав команди експертів, уповноважених проводити перевірку, але вона мусить надати серйозні підстави для цього.

На підставі звітів про перевірки Комісія буде мати можливість зробити зауваження, які можуть привести до прийняття необхідних заходів, щоб гарантувати безпеку на установках. Комісія також буде зобов'язана раз в два роки публікувати звіт про стан ядерної безпеки в межах ЄС.

Як вже згадувалося вище, потреба у захисті від іонізуючого випромінювання не зупиняється з кінцем активного життя атомної установки. Заходи з безпеки продовжуються в різній степені протягом дій по виводу із експлуатації.

3. Відповідні фінансові ресурси для гарантування безпеки

3.1. Гарантування достатності фондів для виводу із експлуатації

Підтримка високого рівня безпеки атомних установок, як протягом їхнього активного життя так і у фазі виводу із експлуатації, вимагає, щоб відповідні ресурси були доступними.

Вивід із експлуатації атомної установки є великим промисловим заходом, який може продовжуватися багато років. Вартість дій по виводу із експлуатації може бути дуже високою. Щоб справитися з цією задачею необхідно, щоб фінансові ресурси були доступними. Це має бути передбачено оператором протягом активного життя атомної установки. Необхідно, щоб операції по виводу із експлуатації могли відразу початися у відповідності з високим рівнем безпеки.

Головна турбота громадськості, національних влад і операторів – це гарантувати, що

зобов'язання щодо безпеки і захисту від радіації будуть виконуватися під час виводу із експлуатації. Доступність фінансових ресурсів, необхідних для виводу із експлуатації атомних установок, повинна бути гарантованою.

Також дуже важливо уникати будь-якої можливості того, що вивід із експлуатації атомної установки не зможе початися як заплановано, або проходить не відповідно до належних процедур, або занедбано через відсутність ресурсів.

Результатом такої ситуації було би то, що істотна кількість радіоактивного матеріалу не буде контролюватися або перероблятися належним чином, з серйозними наслідками для ядерної безпеки. При таких обставинах одну із основних цілей Договору Євратом не було би досягнуто. Фактично, Спільнота повинна, згідно зі Статтею 2 цього Договору, "створити однакові стандарти безпеки, щоб захищати здоров'я працівників і громади і гарантувати їх застосування". Спільнота ухвалила основні стандарти в області захисту від радіації¹ для цієї цілі. Таким чином, Глава 3 Договору Євратом забезпечує правову базу для дії Спільноти в цій сфері.

В даний час оператори використовують або ресурси компаній, або внески зовнішньо керованих фондів, створених різними механізмами для цієї цілі.

Електрика виробляється на атомних електростанціях з довгим терміном активного життя, в середньому сорок років (при відсутності політичного рішення відмовитися від атомної енергії або підвищити активне життя установок). Враховуючи передбачені суми і незважаючи на факт, що вони не будуть використовуватися до виводу із експлуатації, оператор повинен обліковувати під час продуктивного життя атомної установки не тільки технологічні, соціальні і економічні проблеми, які стосуються витрат виробництва, але і економічну доцільність проекту в цілому, включаючи вивід із експлуатації установок.

Навіть якщо резерви для виводу із експлуатації атомних установок і організації збору і видалення радіоактивних відходів і елементів з відпрацьованим паливом створені, основне питання – гарантувати доступність цих ресурсів в довгостроковому плані, протягом декількох десятиріч. З цією метою створення фондів з власною правосуб'єктністю і спеціально призначених для виводу із експлуатації атомних установок є найкращим варіантом для виконання задачі виводу із експлуатації установок у відповідності з усіма необхідними умовами безпеки. У випадку, якщо виключні і належним чином оправдані причини роблять таке роз'єднання фондів неможливим, управління фондом могло би продовжуватися оператором, за умови, що він гарантує доступність активів для покриття витрат на вивід із експлуатації.

На основі регулярної інформації від держав-членів, яка надається кожні три роки, Комісія складе періодичний звіт про стан фондів і, якщо необхідно, вживе заходи, спрямовані на виправлення такого положення, яке могло би загрожувати закінченню процесу виводу із експлуатації.

Створення зовнішніх фондів, керованих на розумних принципах, дозволяє довгостроковій доступності таких фондів гарантувати підтримку високого рівня ядерної безпеки під час всієї фази виводу із експлуатації атомної установки.

Потреба в гармонізації методології оцінювання майбутніх витрат на вивід із експлуатації вже підкреслювалась. Також необхідно передбачити заходи, спрямовані на мінімізацію витрат від трансферу істотних сум грошей в зовнішні фонди.

Комісія має на увазі перехідний період як мінімум в три роки після вступу в дію заходів, застосованих державами-членами в результаті ухвалення Радою цієї Директиви.

3.2. Позиція країн кандидатів

В червні 1999 Кельнська Рада доручила Комісії гарантувати застосування високих стандартів безпеки в Центральній і Східній Європі. На основі цього мандату Комісія запланувала дві стадії. По-перше, вона ідентифікувала реактори, які необхідно закрити. По-друге, разом з Радою, вона ухвалила методологію оцінювання безпеки атомних установок в країнах кандидатах.

Як записано в Зеленій Книзі, майбутнє ядерної енергії залишається невизначеним в Європі. Це залежить від декількох факторів, включаючи рівень безпеки реакторів в країнах кандидатах. Відповідно, ЄС потребував від деяких країн закриття своїх атомних реакторів. Натомість, ЄС бере на себе частину витрат на вивід із експлуатації і пропонує консолідацію боргу.

а) Реактори, що закриваються

Реактори будуть закриті в трьох країнах кандидатах: в Болгарії (Козлодуй 1-4), в Литві

(Ігналіна 1 і 2) і в Словаччині (Бохуніс 1 і 2). В червні 2002 Литва зобов'язалася закрити Ігналіну 2 до 2009. Комісія чекає, що Болгарія цього року прийме рішення про закриття Козлодуй 3 і 4. ЄС вважає, що закриття має статися до 2006. Це було підтверджено в договорах про вступ в ЄС.

Міжнародні експерти вважають, що ці реактори мають такі дефекти проекту, які неможливо виправити за розумну ціну. Крім того, звіт Асоціації з ядерного регулювання Західної Європи (WENRA)¹, асоціації, яка об'єднує представників органів влади з безпеки із дев'яти держав-членів ЄС, опублікований в березні 1999, ясно засвідчив, що, незважаючи на всі зусилля, спрямовані на поліпшення цих блоків, вони не можуть досягти прийнятної ступені безпеки по Західним стандартам.

Комісія покладалася на міжнародну експертизу при складанні проекту порядку денного 2000, який підтверджує дати закриття п'яти блоків і визначає, що остаточні рішення щодо трьох інших реакторів будуть прийняті в 2002.

b) Вартість виводу із експлуатації і як її фінансувати

Через Програму PHARE Спільнота протягом багатьох років фінансувала проекти в ядерному секторі в країнах кандидатах, деякі із цих проектів стосуються остаточного закриття, включаючи обробку відходів, зберігання палива і планування дій.

Висока вартість виводу із експлуатації

Через Програму PHARE, Спільнота є головним вкладником в міжнародні фонди для фінансування виводу із експлуатації, якими керує Європейський Банк Реконструкції і Розвитку (EBRD), тому що у випадку трьох країн, які мають достроково закрити свої атомні електростанції, ясно, що їхні національні фонди не будуть мати достатньо ресурсів, щоб справитися із всією роботою, необхідною для повного демонтажу.

В самій недавній зустрічі, 24 і 25 жовтня 2002, Європейська Рада підтвердила, що “зважаючи на підтвердження Литви, що Блок 1 Ігналінської атомної електростанції буде закритий до 2005, і підтвердження, що Блок 2 буде закритий до 2009, буде створена програма для підтримки дій, спрямованих на вивід із експлуатації Ігналінської атомної електростанції”. Конкретно, Рада заявила, що “фінансові зобов'язання, передбачені для цієї програми, складуть 70 мільйонів євро на кожен рік з 2004 по 2006.” Нарешті, Рада підтвердила, що “Європейський Союз в солідарності з Литвою підтверджує готовність надати відповідну додаткову допомогу Спільноті для проведення робіт по виводу із експлуатації після 2006”.

Рада також указала, що “для продовження запланованої згідно з Програмою PHARE допомоги для виводу із експлуатації атомної електростанції Бохуніс в Словаччині, передбачені фінансові зобов'язання в 20 мільйонів євро на кожен рік з 2004 по 2006”.

Рада заявила, що “розрахункові суми повинні бути переглянуті згідно з ситуацією на підставі профілю витрат на дії по виводу із експлуатації Ігналінського і Бохуніського фондів. Зобов'язання PHARE вище очікуваних для Ігналіни і нижче очікуваних Бохунісу”.

Фінансові перспективи

Комісія не прийняла на себе будь-яких зобов'язань на період після 2006, хоча самі істотні потреби в коштах з'являться в наступних роках згідно з вищезгаданим розкладом виводу із експлуатації атомних установок.

Безсумнівно, що небажання Литви і Болгарії дотримуватися угод про закриття є результатом відсутності ясної фінансової угоди з боку Комісії, зокрема на період 2007-2010. Таким чином, Комісія повинна звернути особливу увагу на ці дві країни при підготовці майбутнього фінансового пакету.

В. Організація збору і зберігання відпрацьованого ядерного палива і радіоактивних відходів

Півсторіччя розвитку ядерної енергії в світі і накопичення радіоактивних відходів не привели до створення національних політик в Європі – або в решті світу – для остаточного вирішення проблем, створених усіма відходами ядерного походження. Проте, як підкреслено в Зеленій Книзі з безпеки енергопостачання², ядерний варіант може виконуватися, якщо буде знайдено задовільне і прозоре рішення проблеми організації збору і видалення ядерних відходів. Опикування, проведені недавно Комісією³, підтвердили, що безпечна і надійна організація збору і

¹ Німеччина, Бельгія, Іспанія, Фінляндія, Франція, Італія, Нідерланди, Сполучене Королівство, Швеція.

² COM(2000) 769 від 29 жовтня 2000: “У напрямку до європейської стратегії безпеки енергопостачання”. Офіс офіційних публікацій Європейських Спільнот, 2001, ISBN 92-894-0319-5

³ Євробарометр № 56, 2001 – Європейці і радіоактивні відходи (http://europa.eu.int/comm/energy/nuclear/pdf/eb56_radwaste_en.pdf).

видалення ядерних відходів є вельми важливою частиною будь-яких дебатів по майбутньому ядерної енергії.

Проблема переважно виникає для самих небезпечних відходів в кінці паливного циклу. Ці відходи складають 5% від повного об'єму ядерних відходів, але містять 95% радіоактивності. Вони зараз зберігаються на або біля поверхні в тимчасових захороненнях. Цей метод зберігання викликає стурбованість уразливістю таких захоронень, особливо в світі подій 11 вересня 2001.

Пошук вирішення проблеми зберігання відходів продовжується. Треба розробити різні способи зберігання, засновані на самих сучасних технологічних досягненнях, гарантуючих найвищий рівень безпеки.

Можна сказати, що засноване на цих опитах глибоке зберігання є зараз самим реальним і надійним варіантом, і що конструкція і методи роботи достатньо розроблені для впровадження. В цій області є окремі підземні лабораторії в Європейському Союзі і Швейцарії, які детально вивчають самі багатообіцяючі геологічні шари. В Європі, Швеція і Фінляндія вже вибрали глибоке зберігання і виконали початкові дослідження здійсненності. Проте, глибоке зберігання відходів в пунктах, які були вибрані, не може відбутися до 2015-2020. Оцінки витрат на глибоке захоронення відходів варіюють від однієї країни до іншої, але вони складають маленький відсоток від повної вартості виробництва 1 кіловат-години.

Хоча глибоке геологічне захоронення є остаточним рішенням, якщо в майбутньому будуть знайдені більш спеціалізовані технологічні рішення, які дозволять збільшити рівень безпеки за розумну вартість, відходи можуть бути витягнуті пізніше. Це можливо завдяки стратегії "концентрація і обмеження", яка гарантує, що відходи залишаться ізольованими від навколишнього середовища і стабільними протягом сторіч після захоронення.

Нові технології обробки радіоактивних відходів, які дозволять зменшити кількість довгоживучих елементів, ще не привели до альтернативи глибокому геологічному захороненню, але являють собою важливу додаткову стратегію. Разом з розробкою місць глибокого захоронення радіоактивних відходів треба продовжувати розробку нових технологій, щоб майбутні покоління мали можливість отримати більш ефективні методи обробки відходів, таких як, наприклад, технологія "поділ і перетворення." Для цього шоста програма досліджень Євратому на 2002-2006 направила частину грошей, асигнованих на дослідження радіоактивних відходів, на розробку нових технологій паралельно з дослідженням глибокого захоронення відходів.

Незалежно від того, який вибір буде зроблено в майбутньому, існуючі радіоактивні відходи слід захоронити так, щоб гарантувати довгостроковий захист здоров'я громади і навколишнього середовища.

1. ОРГАНІЗАЦІЯ ЗБОРУ І ВИДАЛЕННЯ РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ: ПРОБЛЕМИ ВСЕЩЕ НЕ ВІРШЕНІ

Ядерна енергія використовується для цивільних цілей протягом п'яти десятиріч. Кількість радіоактивних відходів, накопичених за цей період, може бути описана, як обмежена в об'ємі, і питання, що робити з цими відходами, ніколи не було першим в порядку денному. Проте, відповідальність за вирішення проблеми довгострокової організації збору і видалення радіоактивних відходів не можна перекладати на майбутні покоління.

1.1 ПОТОЧНА СИТУАЦІЯ

Основні види діяльності, які виробляють радіоактивні відходи, це:

- виробництво електрики на атомних електростанціях, включаючи дії в кінці ядерного паливного циклу і вивід із експлуатації атомного устаткування;
- дія дослідницьких реакторів;
- використання випромінювання і радіоактивних матеріалів в медицині, сільському господарстві, промисловості і дослідженнях;
- обробка матеріалів, що містять природні радіонукліди.

а) Ситуація в Європейському Союзі

Всього в Європейському Союзі кожний рік виробляється майже 40 000 м³ радіоактивних відходів, головним чином при виробництві електрики на атомних електростанціях.

Хоча остаточне захоронення короткоживучих і низькоактивних відходів може застосовуватися з використанням перевіреної і випробуваної технології, це практикується тільки в п'яти державах-членах, які мають атомні реактори (Фінляндія, Франція, Іспанія, Швеція і Об'єднане

Королівство). В Німеччині операції по захороненню радіоактивних відходів цієї категорії проводилися в минулому, але ні Бельгія ні Нідерланди не розробили цей варіант і зараз ці дві країни зберігають свої радіоактивні відходи в тимчасових національних сховищах. Подібні тимчасові сховища використовуються в державах-членах, які не мають ядерних енергетичних програм.

Відпрацьоване паливо і довгоживучі/високоактивні відходи зберігаються біля реакторів, на переробних заводах або в тих місцях, де вони виробляються, чекаючи остаточного рішення. Ні одна країна в світі ще не здійснила глибоке захоронення таких відходів, і степінь прогресу у напрямку до цього остаточного рішення значно варіює від країни до країни. В Європейському Союзі, Фінляндія і Швеція є можливо найбільш просунутими, з довгостроковими програмами розвитку глибокого захоронення радіоактивних відходів. Проте, навіть у Фінляндії не раніше ніж через вісім років дадуть остаточний дозвіл на розробку єдиного майданчика, який є зараз предметом досліджень. Бельгія проводить наукові дослідження глибокого захоронення радіоактивних відходів протягом декількох років. В Франції продовжується робота по буравленню шахти доступу до підземної лабораторії. Німеччина має багатообіцяючий майданчик, але його неможливо використовувати до певного часу із політичних причин. Деякі держави-члени переоцінюють всі свої варіанти і зв'язані з цією проблемою процеси прийняття рішень. Проте, інші застосовували "вичікувальну" політику.

b) Ненадійна ситуація із зберіганням радіоактивних відходів в країнах кандидатах

В країнах-кандидатах з атомними електростанціями і дослідницькими реакторами, які були побудовані Радянським Союзом, організація збору і видалення відпрацьованого палива стала в останньому десятиріччі критичною проблемою, тому що більше неможливо одправляти цей матеріал назад до Росії для переробки або зберігання згідно з колишніми умовами. В екстремому порядку цим країнам довелося будувати тимчасові сховища для свого відпрацьованого палива. Мало або зовсім нічого не було зроблено для виконання реальних програм довгострокової організації збору і видалення відпрацьованого палива.

Щодо менш небезпечних експлуатаційних відходів від атомних електростанцій, тільки Чеська Республіка і Словаччина мають місця для захоронення таких відходів. Окремі країни мають спроектовані Росією сховища для радіоактивних відходів непаливного циклу. Однак, ці споруди не завжди відповідають діючим стандартам безпеки ЄС. В деяких випадках, відходи можливо доведеться витягти і перевезти на інші установки.

1.2. ОБМЕЖЕНІ МІЖНАРОДНІ ПОСТАНОВИ І ПОСТАНОВИ СПІЛЬНОТИ

Принципи, що управляють організацією збору і видалення небезпечних відходів, повинні гарантувати високий рівень безпеки громади і робочих і захист оточуючого середовища. У випадку відпрацьованого ядерного палива і радіоактивних відходів, застосування цих принципів повинно гарантувати, що особи, суспільство і оточуюче середовище захищені від шкідливих результатів іонізуючого випромінювання.

В останні роки, ці принципи також були в центрі уваги на рівні Спільноти, залучаючи дослідження, законодавчі і політичні ініціативи.

Підхід, ухвалений в плані дій Спільноти¹, і зв'язана з ним стратегія повинні заохотити гармонізацію і співпрацю між державами-членами, щоб гарантувати рівноцінний і прийнятний рівень безпеки в усьому Європейському Союзі. Самий недавній звіт про ситуацію щодо організації збору і видалення радіоактивних відходів в Європейському Союзі був опублікований в 1999². Комісія також недавно опублікувала подібний звіт³ про країни кандидати.

Організація збору і видалення радіоактивних відходів була, і зараз є, одною з головних тем структурних планів Спільноти з дослідження ядерного ділення. Ключовий аспект цих програм – підтримка дослідницької діяльності в області створення підземних споруд, яка дозволяє накопичити фундаментальні дані про породу, що вміщає, і провести експерименти з можливими майбутніми методами глибокого захоронення радіоактивних відходів. Просунуті технології хімічного і ядерного відділення і мінімізації довгоживучих відходів (загальновідомі як "поділ і перетворення") – це також важливі області дослідження.

Основні стандарти безпеки для захисту здоров'я громади і працівників від небезпек іонізу-

1 Резолюція Ради (92/C 158/02) від 15 червня 1992 про оновлення плану дій Спільноти у сфері радіоактивних відходів.

2 Повідомлення від Комісії до Ради "Повідомлення і четвертий звіт про теперішню ситуацію і перспективи організації збору і видалення радіоактивних відходів в Європейському Союзі". COM(98) 799 від 11 січня 1999

3 Звіт комісії EUR19154

ючого випромінювання підводять фундамент під гармонізацію основних принципів організації збору і видалення відходів і забезпечують загальний і міжнародно схвалений рівень радіаційного захисту в усьому Європейському Союзі. Самий недавній перегляд основних стандартів безпеки відбувся в 1996¹, з оформленням в національний закон 13 травня 2000. Крім того, Глава III Розділу II Договору Євратом створює систему Спільноти для моніторингу і контролю міжнародних перевезень радіоактивних відходів². Згідно з екологічною главою Договору ЄС, Директива про оцінку впливу на оточуюче середовище і зміни до неї^{3,4} є також надзвичайно доречною для сектору радіоактивних відходів.

Є також цілий ряд міжнародних договорів, які повинні грати головну роль в створенні загальної практики і рівня безпеки на міжнародній арені. Найважливішим є Об'єднана Угода про безпеку організації збору і видалення відпрацьованого палива і про безпеку організації збору і видалення радіоактивних відходів⁵, про яку домовлялися під егідою Міжнародного Агентства з Атомної Енергії (МАГАТЕ), і яка набула чинності 18 червня 2001. Приєднання Європейської Спільноти і Євратом до цієї Угоди є зараз предметом пропозиції Комісії⁶. Крім того, МАГАТЕ зараз готує серію документів з усіх аспектів безпеки організації збору і видалення радіоактивних відходів, включаючи рекомендації щодо безпечного глибокого захоронення всіх категорій радіоактивних відходів.

2. У напрямку до безпечного рішення

Комісія вважає, що настав час прийняти конкретні рішення в області організації збору і видалення радіоактивних відходів, які щодо просування остаточного захоронення, так і щодо посилення досліджень в цій області взагалі. Це не запобігає альтернативним рішенням, які є результатом майбутнього наукового прогресу.

2.1. ВИБІР НА КОРИСТЬ ГЛИБОКОГО ЗАХОРОНЕННЯ

Навіть якщо істотні кількості (понад 2 000 000 м³) найменше небезпечної категорії радіоактивних відходів були захороненні в Європейському Союзі в минулому, не всі країни зараз мають працюючі майданчики захоронення радіоактивних відходів. Ця категорія відходів, яких істотно більше, ніж більш небезпечних відходів, не викликає технологічних проблем щодо їх захоронення, але вимагає суворого нагляду під час тимчасового зберігання.

У випадку більш небезпечних відходів є широкий міжнародний консенсус, що глибоке захоронення в стійких геологічних утвореннях є найкращим варіантом організації видалення відходів. Завдяки системі численних стримуючих бар'єрів і відповідному вибору скельного утворення, що вміщує, ці відходи можливо ізолювати на надзвичайно довгий період, гарантуючи, що будь-яка залишкова радіоактивність буде мати незначний рівень. Ця стратегія глибокого захоронення дуже зменшує ризик випадкового людського вторгнення і є по суті остаточною і не вимагає подальшого людського втручання або контролю.

Проте, затримки у ряді держав-членів щодо визначення і надання дозволу на відповідні майданчики, особливо у випадку глибоких геологічних сховищ, є приводом для турботи. Протягом цього часу кількість відпрацьованого ядерного палива і радіоактивних відходів, які зберігаються в тимчасових місцях захоронення на поверхні землі, продовжує зростати. Ці поверхневі захоронення вимагають активних заходів, як, наприклад, контроль і технічне обслуговування, щоб гарантувати постійно високий рівень безпеки і захисту оточуючого середовища. Цей тягар неприпустимо перекладати на майбутні покоління. До того ж, після подій 11 вересня 2001, уразливість таких поверхневих захоронень перед терористичною атакою також викликає необхідність діяти зараз.

Після багатьох років сумнівів і атаків, особливо в термінах політичного небажання, державам-членам пора, нарешті, зобов'язатися запровадити реальний розклад для виконання остаточного захоронення всіх радіоактивних відходів. Зокрема, держави-члени Європейського Союзу повинні ухвалити програми глибокого захоронення довгоживучих високорадіоактивних відходів. Таким чином, вони будуть зобов'язані прийняти рішення щодо надання дозволу на вибір місць захоронення і введення їх в дію до встановлених дат. З цією метою Комісія пропонує

1 Директива Ради 96/29ЄВРАТОМ від 13 травня 1996.

2 Директива Ради 92/3ЄВРАТОМ від 3 лютого 1992.

3 Директива Ради 85/337ЄЕС від 27 червня 1985.

4 Директива Ради 97/11ЄЕС від 3 березня 1997.

5 Текст, доступний від МАГАТЕ – INFCIRC/546 (24 грудня 1997).

6 COM (2001) 520 остаточний від 15 жовтня 2001.

державам-членам погодитися на встановлений розклад виконання національних програм захоронення радіоактивних відходів взагалі, і глибокого захоронення високорадіоактивних відходів зокрема. Їм доведеться прийняти рішення щодо дозволу на вибір місць захоронення (національних або регіональних) саме пізніше до 2008 для високорадіоактивних відходів і ввести їх в дію саме пізніше до 2018. Захоронення для короткоживучих з низькою радіоактивністю відходів повинні бути введені в дію саме пізніше до 2013. Очікування Комісії щодо дотримання цих крайніх термінів державами-членами не будуть запобігати здійсненню інших рішень, які можуть з'явитися в результаті майбутніх наукових розробок.

2.2. Збільшення фінансування досліджень

Навіть якщо глибоке геологічне захоронення гарантує необхідну ізоляцію відходів на дуже довгі періоди часу, дослідження треба усе-таки продовжити і прискорити, щоб оптимізувати технологію і методи застосування. Проте, глибоке захоронення не повинне привести до зниження рівня досліджень в інших секторах організації збору і видалення радіоактивних відходів, як, наприклад, нові технології мінімізації кількості таких відходів, із яких нові варіанти імовірно можуть з'явитися в майбутньому.

Структурна програма Спільноти грає і буде грати важливу роль в поширенні наукових досліджень в області радіоактивних відходів. Шоста структурна дослідницька програма Євратому на 2002-2006 асигнувала 90 мільйонів євро на дослідження в області організації збору і видалення відходів. Об'єднаний Дослідницький Центр також спрямовує істотну частину своїх ресурсів на дослідження в області організації видалення відходів. Окремі держави-члени мають власні програми досліджень і розвитку, які фінансуються або із національних бюджетів, або ядерним сектором. Проте, ці програми не можуть охопити всі проблеми.

Згідно з принципом "платить забруднювач", оператори, які виробляють відходи, повинні більш інтенсивно і більш наочно брати участь в дослідженнях і розробках. З цієї метою, і щоб підвищити рівень кооперації між цими програмами і збільшити обмін інформації на рівні Спільноти, Комісія має намір запропонувати Раді створити одно або більше Спільних підприємств, відповідно до Глави 5 Розділу II Договору Євратом, які будуть відповідальні за управління визначеними дослідницькими програмами з організації збору і видалення відходів. Ці Спільні підприємства, засновані на добровільній угоді з промисловістю і державами-членами, об'єднують фінансові ресурси від Об'єданого Центра Досліджень, держав-членів і промисловості.

Висновки

Зважаючи на необхідність поліпшень в ядерній безпеці і зобов'язання Союзу прокласти шлях до належного підходу Спільноти в цій області, Комісія ухвалила проекти послідовних і додаткових заходів для подачі до Ради, думка експертної групи Стаття 31 отримана, з метою ухвалення:

Структурної Директиви, яка встановлює основні зобов'язання і загальні принципи безпеки ядерних установок протягом і після їх активного життя в збільшеному ЄС, з метою запровадження, належним чином, загальні стандарти безпеки і механізми контролю, щоб гарантувати застосування загальних методів і критеріїв у всьому збільшеному Союзі. Директива також вимагає, щоб відповідні фінансові ресурси були доступні для потреб безпеки ядерних установок протягом їх робочого життя і на процес виводу із експлуатації.

Директиви про організацію збору і видалення радіоактивних відходів, яка віддає перевагу геологічному захороненню відходів як найбезпечнішому методу захоронення при сучасному стані науки і техніки. Директива передбачає, що держави-члени повинні схвалити національні програми, відповідно до попередньо встановленого розкладу, для захоронення радіоактивних відходів взагалі, і глибокого захоронення високорадіоактивних відходів зокрема. Треба, щоб держави-члени прийняли рішення щодо національних або регіональних місць захоронення.

Крім того, Комісія подає до Ради проект рішення Ради, який дозволяє Комісії укласти угоду Євратому з Російською Федерацією про торгівлю ядерними матеріалами. Ця угода буде заснована на дочерніх положеннях Договору Євратом і вона повинна враховувати реалії ринку в збільшеному Європейському Союзі і специфічний характер відносин країн кандидатів з Російською Федерацією в цій сфері. В той же час, вона повинна буде захистити інтереси Європейських споживачів і життєздатність Європейської промисловості, особливо галузей збагачення. Нова угода включити регулярний контроль торгівлі усіма матеріалами, які поставляються як підприємствам енергопостачання, так і збагачувальним галузям. Це рішення є темою окремого Повідомлення.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А: Процес виводу із експлуатації атомних установок

Вивід із експлуатації атомної установи включає всі дії, технологічні і регулюючі, спрямовані на зняття всіх радіологічних обмежень, накладених на установку.

На практиці, установка визнається виведеною із експлуатації тоді, коли будівлі, що використовувалися для ядерних цілей, знесені, на майданчику більш нема радіоактивних матеріалів і можлива зміна статусу. МАГАТЄ визначило три стадії процесу виводу із експлуатації, на які ще посилається ядерний сектор:

- Стадія 1: Видалення ядерних матеріалів і радіоактивних відходів, вироблених протягом активного життя. Герметичні бар'єри залишаються на місці. Пункти доступу замкнуті і опечатані. Радіоактивність установки контролюється. Сама установка ще підлягає заходам фізичного захисту.
- Стадія 2: Закрита зона зменшена до мінімуму. Всі будівлі і устаткування обеззаражені/демонтовані, крім будівлі реактору і зв'язаних матеріалів в ядерних центрах. Рівень контролю зменшений.
- Стадія 3: Демонтаж конструкцій і матеріалів, що залишилися. Всі матеріали, радіоактивність яких ще вище граничних рівнів, відправлені на остаточне захоронення. Майданчик доступний для альтернативного використання.

Ці три стадії можуть виконуватися в єдиному безперервному процесі або бути розділені довшими інтервалами (до ста років між стадіями 2 і 3). Таким чином між безперервним і східчастим виводом із експлуатації є різниця.

Вибір стратегії визначається радіологічними і фінансовими причинами, але також можуть ураховуватися політичні погляди.

Оператор атомної установи несе відповідальність за стратегію і забезпечення необхідними ресурсами для виводу атомної установи із експлуатації і організації збору і видалення радіоактивних відходів. Проте, на ці рішення сильно впливає національна ядерна політика, цілі якої включають наступне:

- Безпека ядерних і промислових операцій
- Мінімізація радіоактивних і звичайних відходів
- Безпечна довгострокова організація збору і видалення відходів
- Мінімізація радіологічних і промислових ризиків
- Мінімізація впливу на оточуюче середовище
- Мінімізація соціально-економічних наслідків

Чим на більший період часу будуть відкладені деякі операції, тим менше буде їхній радіологічний вплив, і в той же час зменшиться повна вартість дій по виводу із експлуатації (чиста поточна вартість).

Припущення про майбутні фінансові змінні також грають значну роль в оцінюванні витрат, враховуючи довгі інтервали (які можуть розтягнутися на декілька десятиріч, якщо не на сторіччя) між стадіями виводу із експлуатації.

Стратегічні рішення щодо програм дій виводу із експлуатації будуть істотно впливати на оцінки рівнів, які мають бути досягнуті фондами до часу закінчення активного життя установи.

ДОДАТОК В – Ситуація з планами фінансування державами-членами виводу із експлуатації атомних установок

Опис плану фінансування виводу із експлуатації атомної установи

В // – Кожна електрична компанія повинна створити план фінансування, який є предметом спеціальної угоди з державою.

- Фінансування забезпечується внутрішнім фондом, який керуються безпосередньо атомним підприємством (в майбутньому, задіяні активи могли би бути обов'язково ідентифіковані в балансовому звіті).
- Фонд поповняється щорічними внесками. У випадку атомних електростанцій, через тридцять років після вводу атомної електростанції в дію, ці внески, приєднані до накопиченого відсотка, повинні складати 12 відсотків від інвестиційних витрат (відсотки під час будівництва вклю-

- чаються) необхідних зараз для будівництва рівноцінної електростанції.
- Резерви дисконтуються відповідно до курсу, який переглядається кожні п'ять років Комісією з контролю за газом і електрикою, складеною із представників Electrabel, профспілки і держави. Цей курс був зафіксований на рівні 8,6% в 1999.
 - Атомні підприємства обговорюють з владою питання про передачу цих резервів до зовнішнього фонду, який зберігається в окремій компанії, Синатом (Synatom), яка на 100% належить і керується головним підприємством, з “золотою акцією” у Уряді. Передбачений трьохрічний перехідний період.
 - Синатом вже керує організацією збору і видалення відпрацьованого ядерного палива і зв'язаних з ним відходів.
 - * Ймовірно, цій компанії дозволять надавати позички, але строго по ринковому курсу.
- // Вплив запровадження нової директиви:
- Ресурси будуть зібрані до задовільного рівня.
 - Створений новий зовнішній фонд певно підкориться вимозі Директиви бути “зовнішнім”, але незалежність і захищеність від фінансів підприємств повинні бути реалізованими.
 - Бельгійська система показує, що, згідно з переговорами, вони могли би добре пристосуватися до Директиви за досить короткий період (3 роки).
- D// – Електричні компанії приймають на себе відповідальність за всі аспекти виводу із експлуатації, включаючи витрати. Вони виявляють власну ініціативу щодо оплати накладних витрат і внесків, заснованих на розрахунковій вартості і очікуваній оперативній тривалості життя установок.
- Резерви робляться відповідно до витрат на вивід із експлуатації, оцінених в номінальні строки. З 1999 вони дисконтувалися по реальній дисконтній ставці 5,5%. Строк – 25 років.
 - * Немає ніяких обмежень на розміщення аварій, відповідних цим резервам. Принципи керування специфічні для кожного підприємства.
 - * Ліцензіати створюють фінансові резерви для покриття наступних витрат, зв'язаних з такими діями на атомних електростанціях, як вивід із експлуатації і демонтаж атомних установок і обробка і захоронення радіоактивних матеріалів, включаючи відпрацьовані паливні елементи. Ці резерви вільні від податків. Поки ці резерви, які дорівнюють 35 мільярдам євро, відкладені, з них приблизно 45% асигновані на вивід із експлуатації і демонтаж і приблизно 55% на організацію збору і видалення відходів.
- Завдяки змінам в оподаткуванні, які набрали чинності в 1999, частина цих резервів пропаде. Так станеться переважно тому, що зараз резерви повинні виплачувати 5,5% до часу вірогідного використання. Таким чином, кошти, які будуть направлені на покриття витрат на вивід із експлуатації і видалення відходів, складаються із сум, які щорічно відкладаються, і 5,5%.
- // Вплив запровадження нової директиви:
- Витрати на вивід із експлуатації здаються вищими, ніж в інших державах-членах.
- Перехідний період має бути достатньо довгим, хоча вплив буде варіювати в залежності від можливості передати основні кошти новим фондам.
 - E// – Відповідальність за дії по виводу із експлуатації і організацію видалення відходів (включаючи остаточне захоронення) перекладається на компанію ENRESA, якою володіє держава.
 - Майбутні витрати на вивід із експлуатації аналізуються і вносяться в щорічний огляд, який представляється в рамках загального Плану по радіоактивним відходам, що потім подається на розгляд уряду.
 - Витрати оцінюються в номінальні строки і дисконтуються зі ставкою 2,5%
 - Для покриття майбутніх витрат ENRESA поповняє фонд за рахунок податку на продаж електроенергії, який складає в середньому 3 євро/MWh, як на вивід із експлуатації, так і на видалення відходів.
 - Метод обчислення пропорційної частини заснований на наступному принципі: щорічні прибутки пропорційні виробництву електроенергії на кожній електростанції. Розмір податку розраховується діленням повних оцінених витрат на загальну кількість виробленої електроенергії.
- // Вплив запровадження нової директиви:
- Немає/незначний вплив. Іспанська модель відповідає даній пропозиції Директиви.
- F1// – Відповідно до закону, організація збору і видалення радіоактивних відходів (включаю-

чи витрати на вивід із експлуатації атомних установок) є обов'язком електричних компаній. Необхідні фонди для майбутніх інвестицій, пов'язаних з видаленням відходів, повинні бути зібрані для заснування Національного фонду, який буде управляти організацією видалення відходів.

– Витрати на демонтаж повинні фінансуватися протягом перших 25 років дії електростанції.

– Цим фондом управляє Міністерство промисловості і бізнесу через Державний управляючий фонд (VYR).

– В теперішній час капітал Фонду поповняється, головним чином, компаніями Fortum і TVO.

– Ці вкладники мають право позичати гроші у Фонду під заставу цінних паперів. Одночасно ці позики не можуть бути більше 75% підтвердженної суми, яку позичальник вклав у фонд. Держава має право позичати суму, яку не взяли вкладники, під такий же відсоток.

* Крім того, ядерні оператори повинні запропонувати цінні папери у формі неядерних активів, щоб покрити свої зобов'язання, які не покриті активами фонду.

* Щороку, компаніям Fortum і TVO доведеться складати тимчасову оцінку витрат на вклади до фонду до кінця поточного року. Витрати оцінюються в номінальні строки, дотримуючись поточного рівня витрат, без знижки.

// Вплив запровадження нової директиви:

Фінська модель в основному відповідає Директиві. Надання позики назад операторам могло би представляти проблему розділення фінансових ризиків, але, здається, цінні папери натомість мають бути достатньою гарантією.

F// – Electricity de France (EDF) приймає на себе відповідальність за всі аспекти виводу із експлуатації атомних установок, включаючи фінансування. EDF виявляє власну ініціативу щодо оплати накладних витрат і внесків, заснованих на розрахунковій вартості і очікуваній оперативній тривалості життя установок.

Резерви розраховуються для кожного реактора в номінальний термін протягом 30 років на основі витрат на вивід із експлуатації. Резерви переоцінюються щороку з урахуванням як ефекту інфляції, так і, якщо необхідно, реального збільшення витрат на вивід із експлуатації. Такий підхід є консервативним, тому що резерви не дисконтуються.

– Відповідно до фінансових органів влади, ці резерви не оподатковуються і є зобов'язання управляти частиною фондів відповідно правилам, затвердженим державою, тобто депонувати їх на окремий рахунок, який не може поповнятися із зовнішніх джерел.

– В останні роки резерви фонду використовувались на початок виводу із експлуатації найстарішої атомної електростанції. Ці кошти були частково використані як інвестиції в нові активи і також спрямовані на зменшення зобов'язань компанії (боргів).

– EDF поповнює резерви на покриття витрат на вивід атомної електростанції із експлуатації нараховуючи відсоток на кожний проданий кіловат-час. EDF повністю відповідає за управління фондом.

Витрати на вивід із експлуатації базуються на середній величині витрат на вивід із експлуатації (258.86 євро в цінах 98 року на встановлений кіловат-час), яка фіксується міністерством промисловості. Ця середня величина витрат оновлюється щороку, використовуючи індекс роздрібною ціни GDP.

Повна вартість виводу із експлуатації французьких атомних електростанцій дорівнює 16.2 мільярда євро в цінах 98 року (приблизно 15% інвестицій)

– Ще один спеціальний фонд існує для фінансування збереження і обробки ядерних відходів. Він досягає 16.6 мільярдів євро в цінах 98 року.

// Вплив запровадження нової директиви:

Хоча EDF почав недавно створювати внутрішній фонд, що управляється посередниками, він є малим і безперечно не відповідає вимогам Директиви “бути зовнішнім”.

Міграція до моделі зовнішніх фондів буде вимагати великих фінансових рухів, тоді як існуючі фонди, які відповідають за заборгованість, не легко перетворити в реальні фонди за одну ніч.

Перехідний період приблизно в три роки може бути необхідним в цьому випадку.

I // Спеціальний Фонд, який управляється державою, був створений за рахунок податку на ціну електроенергії. До цього Фонду також перейшли ресурси, що були накопичені ENEA.

Державна компанія SOGIN управляє цим Фондом і несе відповідальність за демонтажні роботи. Таким чином демонтаж не є більше обов'язком ENEL (екс-оператор) або ENEA (Комітет з досліджень і розвитку ядерної і альтернативних енергій).

Національне агентство, яке буде управляти збором і остаточним захороненням відходів, отримує відповідну частку фонду.

// Вплив запровадження нової директиви:

Директива практично не стосується Італії, тому що там всі атомні електростанції закриті.

Нідерланди // – Резерви створюються операторами, але обов'язки децентралізовані.

– Компанія COVRA несе відповідальність за стратегію організації збору і видалення відходів і отримує щорічно кошти від атомних підприємств.

– Атомні підприємства відкладають кошти на вивід із експлуатації на свої рахунки, беручи відсоток з ціни кіловат-часу.

– Одна атомна електростанція (Dodewaard) вже готова для демонтажу.

// Вплив запровадження нової директиви:

Директива може вплинути тільки на атомну електростанцію Borssele (якщо вона не буде закрита раніше). Повні витрати на вивід із експлуатації і організацію видалення відходів вже підраховані. Частка коштів вже переведена в агентство з організації видалення відходів COVRA. Вплив абсолютно обмежений.

S // – Відповідно шведському законодавству, витрати, пов'язані з закінченням паливного циклу, включаючи вивід із експлуатації атомної електростанції, є обов'язком власників реактора.

– Збори утримуються з виробництва електроенергії на атомних електростанціях, протягом перших 25 років дії. Ці збори, як фонди, передаються державі в Банк Швеції, Фонд для ядерних відходів, один фонд на кожного власника реактора. Вони розраховуються на підставі 4% від норми прибутку до 2020 і 2,5% після.

Кошти можуть бути використані атомними підприємствами і Шведською компанією з ядерного палива і видалення відходів (SKB-AB), створеною атомними підприємствами, на триваючу діяльність. Інспекція з ядерної енергії (SKI) зобов'язана гарантувати, що кошти використовуються належним чином. Наприкінці 1998 року загальна сума більше чим 23,000 мільйонів шведських крон була акумульована в цих фондах.

– Щорічно органи державної влади визначають рівень цього збору для кожної електростанції. Рішення органів державної влади залежать від пропозицій SKN. Грошовий збір протягом останніх років був від 0,01 до 0,02 шведської крони на кіловат-час.

– Законодавство вимагає, щоб власник реактора кожний рік продовжував розраховувати всі експлуатаційні витрати, пов'язані з опроміненням ядерним паливом, радіоактивними відходами (включаючи остаточне захоронення) і виводом установки із експлуатації. Ці розрахунки використовуються як основа для пропозиції щодо зборів. Вони оформляються Шведською компанією з ядерного палива і видалення відходів (SKB) і представляються у SKN в щорічному звіті.

– В останній калькуляції витрат повні майбутні витрати без знижки дорівнювали 50 мільярдам шведських крон в цінах 2002 року. Повні витрати на вивід із експлуатації 12 реакторів оцінюються в 17,000 мільйонів шведських крон.

– Розробляючи свої пропозиції щодо внесків, SKN урахує всі доречні фактори, як, наприклад, сукупні витрати, очікуваний термін служби реакторів і відсоток на кошти, поміщені у фонди.

// Вплив запровадження нової директиви:

Немає/незначний вплив. Шведська модель відповідає даній пропозиції Директиви.

Об'єднане Королівство

// – В Об'єднаному Королівстві електричні компанії приймають на себе відповідальність за всі аспекти виводу із експлуатації, включаючи фінансування.

– Кошти реінвестуються операторами в свої фінансові або основні фонди.

– Англійська енергетика заснувала зовнішній фонд для покриття витрат на демонтаж, включаючи стадії два і три, включаючи видалення відходів від знесення. Витрати, пов'язані з розвантаженням реактору після закриття атомної електростанції (стадія два), і витрати, пов'язані з остаточним захороненням відпрацьованого палива і радіоактивних відходів, покриваються не фондами, а безпосередньо передбачені в балансі Англійської енергетики.

– Фонд дорівнює 0,4 мільярда фунтів (2001) і отримує щорічно 18 мільйонів фунтів на дев'ять англійських електростанцій.

– BNEL створила фонд в 1994, який був закритий в 1997, щоб повернутися до системи забезпечення.

- Витрати засновані на розрахунковому графіку виплат. Витрати дисконтуються. В 1999 обліковий курс дорівнював 3%.
- Англійська енергетика обґрунтовує ці витрати стратегією “безпечного сховища”, яка складається із мінімальних дій під час закриття атомної електростанції і потім чекання зменшення радіоактивності протягом як мінімум сторіччя.
- Остання стадія демонтажу почалась би через 80 років для атомних електростанцій типу AGR і через 20 років для станцій типу Sizewell B.
- Актуарії підтримують очікувану норму прибутку в 3,5% щорічно після інвестування податку на активи в Англійські енергетичні фонди.
- Різниця між дисконтною ставкою боргу і нормою прибутку активів, з ростом ринкової вартості активів і ростом витрат на демонтаж, сприяє визначенню чистого ревалоризаційного розміру боргу, який вважається фінансовим тягарем англійського енергетичного балансу.
- Тривалість періоду накопичення резервів відповідає амортизаційному періоду атомних станцій.

// Вплив запровадження нової директиви:

В Англійській енергетиці зовнішній фонд вже працює і має незалежне управління. Питання залишається щодо покриття витрат на остаточне захоронення відходів, пов'язаних з відпрацюванням паливом, які не враховуються у фонді.

Реактори Магнокс (Magbox), які належить Магнокс Електрик (BNFL), будуть демонтуватися протягом дуже довгого періоду. Держава забезпечить фінансування за рахунок резервів (недостатніх), акумульованих із експлуатаційних доходів.

Додаток С – Проекти виводі із експлуатації атомних установок в ЄС (Оновлений в квітні 2002)

Опис термінів:

ТИПИ РЕАКТОРІВ

GCR // Ядерний реактор з газовим охолодженням

HWR // Важководний ядерний реактор

PWR // Ядерний реактор з водою під тиском

PR // Басейновий ядерний реактор

FBR // Ядерний реактор-размножувач на швидких нейтронах

BWR // Киплячий ядерний реактор

HTR // Високотемпературний ядерний реактор

Arg // Ядерний реактор типу аргонавт

AGR // Удосконалений ядерний реактор з газовим охолодженням

GR // Графітовий реактор з повітряним охолодженням

СТАДІЇ ВИВОДУ ІЗ ЕКСПЛУАТАЦІЇ

0 // Вивід із експлуатації оголошено

1 // Виведений із експлуатації до стадії 1

2 // Виведений із експлуатації до стадії 2

3 // Виведений із експлуатації до стадії 3

3* // Виведений із експлуатації до стадії 3 без цивільного будівництва

-x // Вивід із експлуатації просувається до стадії x

ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ

a // Частково перетворений на музей

B // Перетворений на установку з переробки відпрацьованого ядерного палива

C // Устаткування демонтовано, будівля буде використовуватися повторно

Be // багатократно використовуваний для

D // Містить пошкоджені паливні елементи

E // Частково демонтований димохід

F // Використовуваний як сховище радіоактивних відходів

S // Селафілд (Об'єднане Королівство)

C // Капенхерст (Об'єднане Королівство)

ЗАУВАЖЕННЯ ГЕНЕРАЛЬНОГО ДИРЕКТОРАТУ З ЕНЕРГЕТИКИ Й ТРАНСПОРТУ ЩОДО ДИРЕКТИВ 2003/54/ЄС І 2003/55/ЄС ПРО ВНУТРІШНІЙ РИНОК ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ І ПРИРОДНОГО ГАЗУ

ЦЕЙ ДОКУМЕНТ НЕ Є ОБОВ'ЯЗКОВИМ ДЛЯ ВИКОНАННЯ КОМІСІЄЮ ЗАХОДИ, СПРЯМОВАНІ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕЛЕКТРОПОСТАЧАННЯ 16 січня 2004 року

1. Вступ

Процес відкриття ринку в Європейському Союзі почався під час, загалом кажучи, надлишкової резервної потужності в системі. Одним з наслідків відкриття ринку й прагнення до більшої ефективності в секторі є закриття цієї надлишкової потужності. Однак, як показала криза електропостачання в Каліфорнії, витрати суспільства, пов'язані з дефіцитом постачання електрикою, є значно більшими.

На периферійних ринках Ірландії, Скандинавії, Італії, Греції й Піренейського півострова час від часу спостерігається тенденція виникнення нестачі потужності. Якщо адекватні міри не будуть прийняті, то, можливо, що недостатність вироблення енергії буде розвиватися також і на центральному ринку транспорту й енергії ЄС.

Комісія припускає, що внутрішній ринок загалом забезпечить відповідну структуру, щоб гарантувати надійність постачання електрикою. Однак, у виняткових обставинах, можуть бути необхідні додаткові заходи для досягнення правильного соціального результату в забезпеченні постачання за прийнятними цінами (Частина 3 Статті 3). Потрібно уникнути непропорційної передачі добробуту від споживачів до компаній у випадку дефіциту постачання.

Надійність постачання електрикою є суспільним благом, і на основі Частини 3 Статті 3 Директиви держави-члени повинні гарантувати універсальне обслуговування, принаймні, для домашнього господарства споживачів.

Директива щодо електроенергії дає Європейському Союзу й державам-членам досить інструментів, щоб гарантувати, може бути досягнута надійність електропостачання за розумними цінами. Головна ідея даного документа полягає в описі можливостей, якими можуть скористатися держави-члени, якщо виняткові обставини надають право втручання на ринку. Цей документ також дає припущення щодо того, які із цих можливостей будуть найменше спотворювати конкуренцію й внутрішній ринок. Це важливо у світлі того факту, що будь-які вжиті заходи виправдовуються їхнім характером надання суспільних послуг, і тому повинні бути здатні витримати випробування, що відповідає зобов'язанням щодо суспільних послуг.

2. ВІДПОВІДНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИРЕКТИВИ

Положення Директиви, на яких можуть ґрунтуватися держави-члени і Європейський Союз, щоб приймати будь-які необхідні міри, є наступними:

Цитування частин 21-22

(Частина 21) Майже всі держави-члени вибрали прозору процедуру легалізації для того, щоб забезпечити конкуренцію на ринку виробництва електроенергії. Однак, держави-члени повинні забезпечити можливість внести вклад у надійність постачання шляхом запровадження тендерної процедури або еквівалентної процедури на випадок, якщо достатні потужності виробництва електроенергії не будуть побудовані на підставі процедури легалізації.

Держави-члени повинні мати можливість, в інтересах захисту навколишнього середовища й сприяння новим технологіям, що зароджуються, реалізовувати тендерну процедуру на нову потужність на основі опублікованих критеріїв. Нова потужність включає, серед іншого, поновлювану й об'єднану систему тепла й енергії (OTE).

(Частина 22) В інтересах надійності постачання, необхідно здійснювати моніторинг балансу пропозиція/попит в окремих державах-членах, і моніторинг повинен супроводжуватися звітом щодо ситуації на рівні Спільноти, беручи до уваги потужність взаємозв'язку між областями. Такий контроль повинен бути виконаний досить рано, щоб увести в дію належні заходи, які повинні будуть запроваджені, якщо надійність постачання буде поставлена під загрозу. Будівництво й обслуговування необхідної мережної інфраструктури, включаючи потужності взаємозв'язку й децентралізоване виробництво електроенергії, є важливими елементами в забезпеченні стабільного електропостачання.

Стаття (2) – Визначення

(Частина 24) “тендерна процедура” означає процедуру, за допомогою якої додаткові планові вимоги й потужність для заміни покриваються поставками від нової або існуючої виробничої потужності;

(Частина 25) “перспективне планування” означає планування потреб в інвестиціях у виробничі й передавальні потужності, а також потужності розподілу на довгостроковій основі з метою задоволення попиту електроенергетичної системи й забезпечення поставок споживачам;

(Частина 29) “ефективність електроенергії/керування, орієнтоване на попит” означає глобальний або об’єднаний підхід, націлений на вплив на кількість і вибір часу споживання електроенергії для того, щоб зменшувати первинне споживання енергії й пікові навантаження, даючи пріоритет інвестиціям у реалізацію заходів по збільшенню ефективності енергії, або інших мір, таких як неплатежів контрактів, що переривають як у випадку, по поставках, заходів по інвестиціях для збільшення виробничих потужностей, якщо колишні потужності є найефективнішим і економічним вибором з погляду врахування позитивного екологічного впливу скороченого споживання енергії й надійності поставок, а також аспектів розподілу вартості, пов’язаних із цим;

Стаття (3) – Зобов’язання щодо суспільних послуг і захисту споживача

(Частина 2) Повністю з огляду на відповідні положення Договору про ЄС, зокрема його Статтю 86, держави-члени можуть покласти на підприємства, що працюють у секторі електроенергетики, у загальних економічних інтересах, зобов’язання щодо суспільних послуг, які можуть мати відношення до надійності, зокрема надійності постачання, регулярності, якості й ціни поставок і захисту навколишнього середовища, зокрема ефективність електроенергетики й захист клімату. Такі зобов’язання повинні бути ясними, прозорими, справедливими і такими, що перевіряються. Щодо надійності постачання, ефективності електроенергетики/орієнтованого на попит керування, а також для виконання екологічних цілей, як зайдано в цьому параграфі, держави-члени можуть вжити заходів щодо виконання перспективного планування, беручи до уваги можливості третіх осіб, що шукають доступ до системи.

(Частина 3) Держави-члени забезпечують, щоб всі домашні споживачі, і, коли держави вважають це підходящим, малі підприємства, (а саме підприємства, що мають менше 50 зайнятих осіб і річний оборот або баланс, що перевищує 10 мільйонів ЄВРО), користувалися універсальним сервісом, тобто правом одержувати поставки електроенергії зазначеної якості, у межах їхньої території, по розумним, легко і ясно порівнянним і прозорим цінах. [...]

(Частина 8) Держави-члени можуть вирішити не застосовувати умови Статей 6, 7, 20 й 22, у тій мірі, у якій їхнє застосування перешкодило б виконанню, юридично або фактично, зобов’язань, покладених на підприємства електроенергетики в загальних економічних інтересах й у тій мірі, в якій розвиток торгівлі не буде порушенням настільки, щоб суперечити інтересам Спільноти. Інтереси Спільноти включають, серед інших, конкуренцію стосовно правочинних споживачів відповідно до цієї Директиви й Статті 86 Договору.

Стаття (4) – Моніторинг надійності постачання

(Частина 4) Держави-члени забезпечують моніторинг надійності проблем постачання. Коли держави-члени вважають це доцільним, вони можуть делегувати це завдання регульовальним органам, згаданим у частині 1 Статті 23. Цей моніторинг буде, зокрема, охоплювати баланс попиту/пропозиції на національному ринку, рівень очікуваного майбутнього попиту, а також передбачену додаткову потужність, що перебуває у процесі планування або будівництва, і якість і рівень обслуговування мереж, так само як і міри, спрямовані на задоволення пікового попиту й урегулювання недопоставок одного або більше постачальників. Компетентні органи видають кожні два роки, до 31 липня саме пізніше, звіт, що узагальнює результати, що випливають із моніторингу цих проблем, так само як і будь-яких мір, розпочатих або передбачених, щоб їх вирішувати, і негайно відправляють цей звіт Комісії.

Стаття (7) – «Тендер» на нову потужність

(Частина 1) Держави-члени гарантують можливість, в інтересах надійності постачання, забезпечення нової потужності або мір по керуванню ефективністю енергетики, орієнтованих на попит, за допомогою тендерної процедури або будь-якої еквівалентної процедури у розумінні прозорості й недискримінації, на основі опублікованих критеріїв. Однак, ці процедури можуть бути ініційовані, тільки якщо побудована на основі процедури легалізації виробнича потужність або початі заходи щодо керування ефективністю енергетики, орієнтовані на попит, – не до-

статні, щоб гарантувати надійність постачання.

(Частина 3) Деталі тендерної процедури щодо засобів виробничої потужності, а також заходу щодо керування ефективністю електроенергетики, орієнтовані на попит, публікуються в Офіційному віснику Європейських Спільнот, принаймні, за шість місяців до дати закриття тендерів.

Тендерні специфікації робляться доступними будь-якому зацікавленому підприємству, заснованому на території держави-члена так, щоб воно мало достатній час, щоб представити тендерну заявку.

З метою забезпечення прозорості й недискримінації, тендерні специфікації містять детальний опис специфікацій контракту й процедури, що повинна виконуватися оферентами й вичерпним списком критеріїв, керуючих вибором оферентів і винагородами за контрактом, включаючи стимули, такі як субсидії, які покриваються тендером. Ці специфікації можуть також стосуватися областей, згаданих у частині 2 Статті 6.

(Частина 4) У процесі запрошення взяти участь у тендері на необхідну виробничу потужність потрібно також розглянути пропозиції щодо електропостачання з довгостроковими гарантіями від існуючих виробничих одиниць, за умови, що додаткові вимоги можуть бути виконані цим способом.

(Частина 5) держави-члени визначають компетентний державний орган або суспільний орган, або приватний орган, що не залежить від діяльності в сфері виробництва, передачі, розподілу й поставок електроенергії, що може бути регулятивним органом, згаданим у частині 1 Статті 23, бути відповідальним за організацію, моніторинг і контроль тендерної процедури, згаданої в параграфах від 1 до 4. Коли оператор системи передачі повністю незалежний від іншої діяльності, що не має відношення до системи передачі в розумінні власності, оператор системи передачі може бути призначений як орган, відповідальний за організацію, моніторинг і керування тендерною процедурою. Цей компетентний державний орган або інший згаданий орган уживає всі необхідні кроки, щоб гарантувати конфіденційність інформації, що міститься в тендерних пропозиціях.

Стаття 28 – Звітність

(Частина 1) Комісія здійснює моніторинг і робить огляд застосування цієї Директиви, а також представляє повну доповідь про досягнуті результати Європейському Парламенту й Раді перед кінцем першого року після вступу в силу цієї Директиви, а після цього – на щорічній основі. Звіт охоплює, принаймні:

(с) експертизу проблем, що стосуються рівнів виробничих потужностей системи й надійності постачання електроенергії в Спільноті, і, зокрема, що існує, й запланованого балансу між попитом і постачанням, беручи до уваги фізичну потужність для обміну між областями;

(д) особливу увагу буде приділятися мірам, прийнятим у державах-членах, щоб покрити піковий попит і мати справу з недопоставками одного або більше постачальників;

3. ДВІ ГОЛОВНИХ МОЖЛИВОСТІ, ЩОБ ЗАБЕЗПЕЧИТИ НАДІЙНІСТЬ ПОСТАЧАННЯ, ЯКЩО РИНОК БУДЕ НЕАДЕКВАТНИМ

Недолік централізованої інформації щодо надійності положення з постачанням у державах-членах, виправлений Статтею 4, що ставить за обов'язок державам-членам здійснювати моніторинг балансу пропозиція/попит і звітувати щодо цього Комісії кожні два роки. Держави-члени можуть доручити це завдання або урядовому органу, або регулятивному органу, або Операторові Системи Передачі.

Держави-члени вказують Комісії, які міри вони (мають намір) приймають, щоб забезпечити виправлення прогнозованого перекирчування балансу попиту/пропозиції. Для виправлення будь-якої такої ситуації для держав-членів відкриті два головних напрямки дії. Перший набір можливостей пов'язаний із забезпеченням адекватності виробництва шляхом або будівництва нового заводу, що накладає механізм потужності на гравців на ринку, або централізованої підтримки резервної потужності. Другий набір можливостей стосується мір, орієнтованих на попит.

Можливість установлення межі цін, наприклад, на постачання домашніх споживачів, повинна бути ретельно зважена з урахуванням ризиків, які спричиняють обмеження на ціни в тому розумінні, що вони можуть привести до перекирчування будь-якого інвестиційного сигналу, і можуть, тому, приводити до зворотних результатів.

А. Адекватність виробництва – будівництво потужності або заходи щодо потужностей

а) Проведення тендерів – для нової потужності

Частина 1 Статті 7, надає право державам-членам ініціювати тендерну процедуру для будівництва додаткової виробничої потужності, якщо прогнозується нестача постачання електроенергії, яку ринок, ймовірно, не може вирішити адекватним чином на основі процедури легалізації. Шлях, по якому такий тендер повинен бути організований, записаний досить ясно в тексті Статті. Немає ніякої потреби в це входити в цьому документі.

Комісія стверджує, що тендерна процедура має перевагу щодо легкої організації й буде гарантувати, що інвестори будуть фактично будувати запропоновану потужність (на противагу процедурі легалізації, де надання дозволу не є гарантією того, що дозволена потужність буде побудована). Однак, тендерний вибір однаково викликає безліч важливих наслідків, які повинні розглянути держави-члени:

- запуск тендерної процедури представляє втручання в ринок з боку влади;
- така процедура, як це має місце з іншими втручаннями, спотворює інвестиційні сигнали, які існують на ринку, і може привести до підходу «очікування тендера, що почнеться» з боку інвесторів;

Наслідку запуску тендера на периферійних ринках будуть мати тенденцію бути більше обмеженими національними ринками.

Однак, запуск тендера в не периферійній державі-члені не тільки заподіює втручання в ринок розглянутої країни, але може також привести до диспропорцій внутрішнього ринку, що стосується держав-членів, які покладаються на різні міри для забезпечення надійності постачання.

б) Еквівалентні міри в розумінні прозорості й недискримінації – механізми потужності

Із цих причин частина 1 Статті 7 чітко згадує, що держави-члени можуть однаково вживати еквівалентних заходів у розумінні прозорості й недискримінації. Наступні механізми потужності, видимо, є доступними для держав-членів. Вони в сукупності мають характеристику створення вартості для суспільства, наявності достатньої кількості явної резервної потужності. Найбільші розходження повинні бути знайдені в адекватності цінового сигналу, ступеня відповідності заходів й їхній природі, що має більш-менш ринкову орієнтацію.

- Зберігання запасної потужності для резервних цілей. Держави-члени можуть вирішити поставити за обов'язок центральному органу, найбільше доцільно ОСП (оператору системи передачі), взяти на себе потужність для запасних цілей. Цей резерв повинен тільки тоді використовуватися, коли ринок досягає рівня, що представляє вартість загубленого навантаження, для того, щоб дозволити інвестиційному сигналу зробити свою роботу без резерву. Однак, ймовірно, що буде тиск із боку суспільства, щоб використати резерв, протестуючи проти більше високого рівня цін. Це означає, що факт наявності резервної потужності може потенційно спотворити інвестиційний сигнал, тому що резервна потужність може бути використана перш, ніж інвестиційний сигнал приведе до будівництва додаткової потужності. Це може, у свою чергу, привести до постійно зростаючої потреби в централізованій резервній потужності.
- Оплата потужностей. Держави-члени можуть також вирішити винагородити виробників за наявність у їхньому розпорядженні потужності. Головна незручність цієї міри – це те, що вона не гарантує ні те, що будуть фактично побудовані додаткові потужності, ні те, що виробники не будуть зловживати їхньою позицією на ринку під час дефіциту.
- Вимоги до потужностей. Ця можливість ставить за обов'язок постачальникам купувати деякий відсоток від резервної потужності. Ця резервна потужність може бути ходкою, і може також бути складена з контрактів, що переживають при неплатежі. Однак, як і із платежами по потужностях, вони не є ніякою гарантією того, що завжди буде доступна достатня потужність.
- Контракти щодо забезпечення надійності. У цьому випадку, оператор системи передачі зобов'язаний купувати опціон на покупку від виробників. При продажі опціонів виробники повинні заплатити розходження між ринковою ціною й ціною реалізації. Доход виробників дорівнює ціні реалізації. Якщо вони не покривають опціони потужністю, вони гублять кошти на них при покупці опціонів. Протягом періодів дефіциту вони не мають стимулу втримувати потужність від надходження на ринок.

Ця можливість, подібно іншим, описаним вище, покладається на центральне планування. Пропонується орган, що має найкраще положення, щоб управляти цим елементом ринку електроенергії, – це Оператор Системи Передачі.

- Підписка на потужності. Ця можливість видаляє центральний елемент планування. У рамках

цієї можливості кожен споживач повинен купувати електронний плавкий запобіжник, що потенційно обмежує його або її споживання електроенергії. Плавкі запобіжники активізуються Оператором Системи Передачі (ОСП) під час дефіциту. Плавкі запобіжники мають різні розміри, що сигналізує про ціну, по якій споживач усе ще бажає платити за його або її електроенергію. Вони розміщують ціну на надійній поставці для індивідуальних споживачів. Виробники продають плавкі запобіжники й можуть це робити, тільки якщо вони покривають їхню доступною потужністю.

с) Довгострокові контракти

Держави-члени можуть також зобов'язати постачальників брати довгостроковий контракт із виробниками. Вони повинні будуть брати до уваги ймовірну динаміку цін для пікової потужності й будуть завжди мати тенденцію оцінювання вище ціни наявного товару на ринку, що має тенденцію бути у відповідності із граничними витратами виробництва, крім випадків дефіциту постачання й різких стрибків цін. Передбачається, що буде дуже важко для споживачів і подібних компаній планувати свої вимоги в майбутньому досить довго для реалізації промислових циклів, щоб взяти курс на одне або два десятиліття. Дві головних незручності «довгострокового» підходу до контрактів – можливості для прийнятих споживачів перемкнутися на постачальників з менш дорогими контрактами, разом з фактом, що ці контракти не можуть бути досить довгими, щоб зменшити промислові цикли.

В. Належна ефективність електроенергетики – міри керування, орієнтовані на попит

Основна частина Статті 7 стосується здатності держав-членів запропонувати, або вжити еквівалентних заходів в інтересах надійності постачання не тільки для нової виробничої потужності, але й рівною мірою для ефективності енергетики й заходів керування, орієнтованих на попит.

У цьому контексті для держав-членів відкриті різні можливості:

- Поставка, що переривається при неплатежі;
- Орієнтоване на попит керування й заходи щодо ефективності енергетики, вжиті постачальниками, наприклад, тому що вони будуть зобов'язані відповідно до своєї ліцензії одержати "х відсотків" економії енергії в поставках, що вони забезпечують;
- Орієнтовані на попит й ефективність енергетики міри на електростанціях;
- Надання споживачам інформації в режимі реального часу про вартість за допомогою застосування вимірів, які дозволили б споживачам адаптувати їхню модель споживання у випадку більш високих цін.

Комісія стверджує, що держави-члени повинні дуже ретельно вивчити можливості вживання відповідних заходів щодо ефективності електроенергетики – орієнтованого на попит керування. Це не тільки необхідно в структурі екологічних зобов'язань, які набула Спільнота, але також і тому, що це – єдиний шлях, відкритий для Спільноти, щоб поліпшити надійність свого становища щодо постачальників джерел енергії з третіх країн.

Аргументи, що міри ефективності використання енергії можуть викликати додаткові витрати, наприклад, для внеску у відповідні електролічильники, і не є, таким чином, можливістю для короткого строку, – могли б мати деяке виправдання. Однак, цей аргумент може так само використовуватися для здійснення інвестицій у виробничу потужність. Це ризикує змістити короткий строк до більш віддаленого майбутнього. Ці аргументи не повинні ні в якому випадку вести до бездіяльності з боку регулювання попиту й ефективності використання енергії за можливостей, відкритих для держав-членів, щоб запобігати будь-якому відхиленню в балансі попиту/пропозиція.

4. СПРАВЕДЛИВЕ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЦЕДУР ЛЕГАЛІЗАЦІЙ

У більшості держав-членів важко одержати ліцензію для будівництва, через екологічні обмеження, наприклад, охолодження води, і доступності майданчика.

Комісія в процесі моніторингу повинна грати таку роль, щоб застосування процедур легалізації й умов ліцензування не становило непотрібних перешкод для інвестицій, і, таким чином, приводила б до квазіавтоматичної впевненості держав-членів на основі Статті 7, що призначена для аварійних обставин.

5. НАЦІОНАЛЬНИЙ АБО ВНУТРІШНІЙ РИНОК

Стаття 24 Директиви щодо електроенергії дає державам-членам можливість приймати точно не встановлені надзвичайні заходи у випадках кризи:

У випадку раптової кризи на ринку споживання електроенергії, і коли існує загроза фізичній безпеці або особистій недоторканності, пристрою або спорудженням, або надійності системи, держава-член може тимчасово прийняти необхідні захисні міри. Такі міри повинні заподіяти найменш можливу перешкоду у функціонуванні внутрішнього ринку й не повинні мати більш широку сферу дії, чим суворо необхідно, щоб виправити раптові труднощі, які виникли.

Зацікавлена держава-член повинна без затримки повідомити про ці міри інші держави-члени, а також Комісію, що може вирішити, що зацікавлена держава-член повинна виправити або анулювати такі міри, у тій мірі, який вони спотворюють конкуренцію й несприятливо впливають на торгівлю способом, що є в суперечності зі спільними інтересами.

Очевидно, що міри, прийняті державами-членами, повинні задовольняти звичайним критеріям для мір, найменш обмежувачих торгівлю й конкуренцію й необхідних для запобігання кризи.

Якщо держава-член прибігає до відключення поставок, призначених для інших держав-членів, щоб гарантувати, що ніяка катастрофа в її власній електроенергетичній системі не трапиться, то ясно, що Комісія у своїй оцінці всіх конкретних випадків будь-яких таких мір зажадає вагомого доказу факту, що відключення транзиту, імпорту або експорту було єдиним доступним способом протистояти кризі в національному постачанні.

Інтереси Спільноти, тобто створення дійсно внутрішнього ринку й згуртованості Спільноти, у цьому випадку, у розумінні надійності постачання держав-членів, що залежать від імпорту, мали б тенденцію в значній мірі переважувати будь-які такі радикальні міри у випадку виявлення, що замість них, можливо, могли бути прийняті менш енергійні заходи. Будь-який інший підхід означав би, що ціль створення внутрішнього ринку – більше ефективний й економічно здоровий розподіл внеску в потужність серед інших – потерпіла б невдачу. Це означало б, що держави-члени не могли б покластися один на одного в надійності постачання, і що кожна держава-член повинна була б забезпечити покриття свого попиту на електроенергію внутрішніми засобами.

6. ВИСНОВОК

Держави-члени відповідають за забезпечення встановлення надійності електропостачання. Саме вони вирішують, як вони розподіляють права й обов'язки різним акторам, регуляторам, операторів системи передачі, електроенергетичним компаніям, щоб гарантувати, що ця мета буде виконана. Якщо моніторинг продемонструє, що є ймовірність порушення балансу постачання й попиту, то втручання влади на ринку буде виправданим. Однак, з огляду на той факт, що внутрішній ринок створює взаємозалежність, тому що деякі держави-члени імпортують істотну частину їхніх потреб в електроенергії, повинне бути знайдене рішення проблеми в європейському масштабі, або, принаймні, знайдена комбінація сумісних рішень.

Державам-членам будуть рекомендувати відповідно до прогнозів вирішувати, який підхід почати у випадку передвіщеної проблеми недостачі постачання, тому що ринок буде мати потребу у визначеності регулювання для того, щоб ефективно функціонувати. Дійсно, Комісія тепер пропонує, щоб була вимога до держав-членів викласти підхід до цих проблем.¹

Цей документ затверджує, що Стаття 7 повинна інтерпретуватися в тому розумінні, що держави-члени відповідають за забезпечення правильних інвестиційних сигналів ринковим акторам, якщо ринок не зможе забезпечити необхідний баланс між попитом і постачанням. На основі Директиви держави-члени повинні будуть продемонструвати, що можливість, що вони вибрали, щоб гарантувати надійність постачання – це можливість, що найменш обмежує конкуренцію й внутрішній ринок, що є необхідною для досягнення такої мети, як надійність постачання. Комісія хотіла б підкреслити той факт, що можливість заходів відносно ефективності використання енергії й орієнтованих на попит заходів стане ще більш важливою в рамках створення життєздатного ринку електроенергії.

У кожному разі, держава-член повинна бути здатною продемонструвати, що структурний збій ринку викликав нестачу потужності, що не може бути відновлена іншим способом. В інтересах Спільноти держава-член повинна вибрати інструмент, що найменш спотворює конкуренцію й внутрішній ринок.

Так само істотним є те, щоб підходи, прийняті державами-членами, були сумісними й не спотворювали внутрішній ринок неналежним чином.

¹ Пропозиція щодо "Директиви про інфраструктуру й надійність постачання" COM(2003)764, Стаття 5

ЗАУВАЖЕННЯ ГЕНЕРАЛЬНОГО ДИРЕКТОРАТУ З ЕНЕРГЕТИКИ Й ТРАНСПОРТУ ЩОДО ДИРЕКТИВ 2003/54/ЄС І 2003/55/ЄС ПРО ВНУТРІШНІЙ РИНОК ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ І ПРИРОДНОГО ГАЗУ

**ЦЕЙ ДОКУМЕНТ НЕ Є ОБОВ'ЯЗКОВИМ ДЛЯ ВИКОНАННЯ КОМІСІЄЮ
ДОСТУП ТРЕТІХ СТОРІН ДО ВСТАТКУВАННЯ ДЛЯ ЗБЕРІГАННЯ
16 січня 2004 року**

1. ВИЗНАЧЕННЯ Й СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ

Сфера застосування Директиви охоплює загальні правила передачі, розподілу, постачання й зберігання природного газу (частина 1 Статті 1). Хоча формулювання цього параграфу ідентичне відповідній умові 1-ої Директиви ВГР (Директиви по внутрішньому газовому ринку) (див. Статтю 1), відповідні визначення містять більшу сферу застосування.

У відповідності з частиною 9 Статті 2,

“устаткування для зберігання” означає встаткування, що використовується для зберігання природного газу й перебуває у власності й/або управлінні підприємства з природного газу, включаючи частину встаткування для зрідженого природного газу, використовуюваного для зберігання, але крім частини, використовуюваної для операцій по виробленню, і крім устаткування, збереженого винятково для операторів системи передачі для виконання їхніх функцій.

Визначення обмежує сферу застосування положень Директиви щодо доступу на зберігання до тих сховищ, які винятково не зарезервовані для операторів системи передачі (ОСП) для виконання їхніх функцій. Крім того, частина сховищ, використовуваних для виробничих операцій, також повинна бути виключена зі сфери застосування Директиви.

З метою ясного визначення сховищ і частини сховищ, що підпадають під сферу застосування Директиви в розумінні Статті 19, необхідно розмежувати сховища і їхню частину, доступну третім сторонам, від тих, які недоступні для третіх сторін.

Це може підняти питання про те, що потрібно розглядати як функції ОСП у розумінні Директиви й відповідно до даного контексту. Відкладаючи убік частину 1 Статті 8, що перераховує завдання й обов'язки всіх операторів системи, визначення “оператори системи передачі”, у відповідності з частиною 4 Статті 2,

означає фізичну або юридичну особу, що виконує функції передачі й відповідає за роботу, гарантуючи обслуговування, і, якщо необхідно, організовуючи систему передачі в даній області й, де може бути застосовано, її взаємозв'язок з іншими системами, і щоб забезпечити довгострокову здатність системи виконувати розумні вимоги щодо транспортування газу;

у той час як частина 2 Статті 8 передбачає, що

Правила, прийняті операторами системи передачі, щоб збалансувати газову систему передачі, повинні бути об'єктивними, прозорими й справедливими, включаючи правила для того, щоб нараховувати платежі на рахунок системних користувачів їхніх мереж у випадку дисбалансу енергії. Строки й умови, включаючи правила й тарифи, для забезпечення таких послуг операторами системи передачі повинні бути встановлені відповідно до методології, сумісної з частиною 2 Статті 25, справедливим і фінансово-рефлексивним способом, а також повинні бути опубліковані.

і частина 4 Статті 8 вимагає, щоб

Оператори системи передачі одержували електроенергію, що вони використовують, для виконання своїх функцій згідно прозорим, справедливим і ринковим процедурам.

Це має означати, що на додаток до того, що охоплено визначенням функції балансування ОСП, включення механізму одержання необхідної енергії для виконання своїх функцій буде достатнім для опису функцій ОСП¹.

Як наслідок і з метою визначення смностей сховищ, доступних для доступу, ОСП повинні ясно вказати, які сховища або частина сховищ повинні бути ексклюзивно зарезервовані для того, щоб виконувати ці функції. Це повинне бути зроблене настільки точно, наскільки можливо, наприклад, посиланням на історичні дані. Навіть ексклюзивно зарезервована ємність, у той час, поки

¹ Варто вказати, що ці положення є застосовуваними тільки для неринкових режимів балансування. У режимах балансування на основі ринку ОСП, імовірно, купували (продавали) би електроенергію, у якій вони мали (не мали) би потребу з метою балансування – за допомогою конкуруючих пропозицій від учасників ринку. За такого режиму балансування не було б ніякої потреби в ОСП, щоб ексклюзивно резервувати зберігання.

її не використовує ОСП, на думку Комісії, повинна бути доступною на умовах, що перериваються за неплатежів, на ринку.

Крім того, оператори зберігання, що управляють устаткуванням, використовуваним як для вироблення, так і для зберігання газу, повинні вказати й довести, яка частина розглянутого встаткування зберігання буде необхідна для цілей вироблення й тому не буде доступна для доступу.

Якщо ОСП хоче зарезервувати певне встаткування зберігання винятково для того, щоб виконувати свої функції, Комісія встановила, що необхідно ясно довести відповідним національним органам, чому необхідна повна ємність устаткування. Відповідні національні органи тоді мають схвалити рішення ОСП. Однак вони повинні вивчити, чи дозволяють потреби ОСП пропонувати цю ємність сховищ на основі, що переривається за неплатежів, на ринок.

Подібний порядок роботи повинен виконуватися для встаткування “подвійного використання”, тобто встаткування, використовуваного не тільки для газового зберігання, але також і для цілей виробництва.

Підведення підсумків: у випадку режимів балансування, заснованих на неринкових принципах, тобто коли ОСП хочуть ексклюзивно резервувати сховища або частину їх для того, щоб виконувати свої функції, відповідні національні органи влади повинні впевнитися, що є чітке розмежування границь об’ємів на зберігання, доступних для доступу, від тих, які недоступні для доступу – на основі потреб ОСП. Що стосується останніх, то вони повинні бути зроблені доступними ринку на умові, що переривається за неплатежів.

2. ПРИЗНАЧЕННЯ Й ЗАВДАННЯ ОПЕРАТОРІВ СИСТЕМИ

У відповідності з частиною 13 Статті 2,

“система” означає будь-які мережі передачі, розподільні мережі, засоби для зрідженого природного газу й/або сховища, що перебувають у власності й/або експлуатації підприємства з природного газу, включаючи встаткування лінії й засоби, що забезпечують допоміжні послуги й подібні засоби суміжних підприємств, необхідні для того, щоб забезпечити доступ до передачі, розподілу й зрідженого природного газу;

Всупереч 1-ій Директиві ВГР, визначення “системи” в 2-ій Директиві ВГР явно включає “устаткування для зберігання”. Як наслідок, всі положення, що стосуються “системи” однаково застосовуються до встаткування для зберігання й, при нагоді, відповідно до їхніх операторів.

Стаття 7 вимагає, щоб держави-члени призначили операторів системи, включаючи операторів устаткування для зберігання, і передбачає, що призначені оператори системи діють у відповідності зі Статтями від 8 до 10.

Стаття 8 установлює завдання операторів системи, включаючи операторів устаткування для зберігання.

Положення, що містяться в частині 1 Статті 8, є наступними

1. Кожен оператор систем передачі, зберігання й/або зрідженого природного газу здійснює такі дії:

(a) управляє, обслуговує й розвиває в економічних умовах безпечно, надійне й ефективне встаткування для передачі, зберігання й/або зрідженого природного газу – з належною увагою до навколишнього середовища;

(b) утримується від різного підходу до споживачів системи або класів споживачів системи, особливо на користь своїх суміжних підприємств;

(c) забезпечує будь-якого іншого оператора системи передачі, будь-якого іншого оператора системи зберігання, будь-якого іншого оператора системи зрідженого природного газу й/або будь-якого оператора системи розподілу, – достатньою інформацією, щоб гарантувати, що транспортування й зберігання природного газу можуть мати місце способом, сумісним з безпечною й ефективною роботою об’єднаної енергосистеми;

(d) забезпечити споживачів системи інформацією, яку вони потребують, для ефективного доступу до системи.

і виконувати наступні принципи:

- Загальні зобов’язання операторів системи зберігання (ОСЗ) включають роботу, обслуговування й розвиток системи за економічних умов безпечним, надійним й ефективним способом з належною увагою до навколишнього середовища. Комісія стверджує, що ефективна робота систем зберігання виключить зберігання потужності, що забере потужність із ринку й, таким чином, не буде задовольняти те, що можна було б вважати економічним або ефективним з пог-

ляду оператора зберігання.

Надійність вимог щодо поставок повинна бути прийнята до уваги, але вони повинні бути прозорими й справедливими, щоб виконати мету й основні попередні умови Директиви. Повинні бути визначені відповідні механізми з метою забезпечення надійності постачання, не перешкоджаючи розвитку конкурентного ринку для природного газу¹.

- Принцип недискримінації також суворо застосовується до ОСЗ. Як наслідок, кожному споживачеві, що запитує доступ до сховищ, потрібно дати доступ тим же самим способом, яким доступ надають до мереж, тобто із застосуванням відповідного рівня недискримінації й прозорості.

Отже, справедливе відношення до третіх осіб повинно бути забезпечене відповідно до вимог повністю робочого й конкурентноздатного внутрішнього ринку.

- Прозорість стосовно операторів системи – загальний обов'язок заради безпечної й ефективної роботи об'єднаних систем. Вона представляє зобов'язання здійснювати обмін необхідною інформацією, необхідною для технічної роботи системи.
- Нарешті, ОСЗ повинен забезпечити споживачів системи інформацією, яку вони потребують, з метою ефективного доступу до системи. З погляду Комісії, така інформація, принаймні, включає:
 - інформацію щодо доступних пропозицій, твердих і таких, що перериваються за неплатежів, щодо запасів у відповідних сховищах на деякий період часу
 - інформацію щодо умов доступу, зокрема тарифи
 - інформацію щодо доступних послуг

3. КОНФІДЕНЦІЙНІСТЬ

Відповідні положення Директиви

Стаття 10

Конфіденційність операторів системи передачі

1. Без шкоди Статті 16 або будь-якому іншому правовому обов'язку щодо розкриття інформації, кожен оператор системи передачі, зберігання й/або зрідженого природного газу повинен зберігати конфіденційність комерційно чутливої інформації, отриманої в ході виконання своєї справи, і повинен захищати інформацію про свої власні дії, що може бути комерційно вигідною при її розкритті вибірковою способом.

Положення Статті 10 явно згадує зберігання й має на увазі, що оператори зберігання будуть зобов'язані зберігати конфіденційність тим же самим способом, як і будь-яке інше газове підприємство.

Вимога конфіденційності й, як наслідок, система “Поділу функцій, щоб уникнути зловживань” була б особливо важливою, якщо ОСЗ сформує частину вертикально об'єднаної компанії, що містить організації по зберіганню й постачанню. Правові положення й положення щодо поділу функцій, установлені в Статтях 9 (передача), 13 (розподіл) і 15 (об'єднаний оператор), ефективно відокремлюють природні монополії операторів мережі від постачальницького бізнесу й, таким чином, забезпечують необхідну незалежність і стимули для операторів енергосистеми, щоб діяти відповідно до загальних цілей Директиви. При цьому, сховища не обов'язково відокремлюються від постачальницького бізнесу.

Із цієї причини й, щоб досягти виконання загальних цілей Директиви, вимога конфіденційності Статті 10 є фундаментальною для того, щоб уникнути спотворення конкуренції у випадках, коли сховища юридично не відділені від бізнесу по постачанню. З метою забезпечення згоди з вимогою конфіденційності відповідні органи можуть, принаймні, вимагати достатніх свідчень від зацікавлених компаній, щоб довести ефективність установлення “поділу функцій, щоб уникнути зловживань” між ОСЗ і філією-постачальником вертикально об'єднаної компанії.

Що стосується об'єднаних операторів, що мають відношення до ОСЗ, вимога конфіденційності Статті 10 застосовується тим же самим способом. Однак, можна стверджувати, що воно є менш підходящим, тому що важко уявити, що оператор зберігання, як частина об'єднаного оператора, розкриє чутливу в комерційному відношенні інформацію, що недоступна для ОСП, ОСР (Оператора Системи Розподілу) або оператора по зрідженому природному газу. Єдине виключен-

¹ Насправді з цього питання забезпечується запропонованою Директивою в її частині відносно мір, спрямованих на захист надійності постачання природним газом.

ня із цього правила – ОСЗ у вертикально об'єднаній компанії, що також включає встаткування для зрідженого природного газу, і який управляє встаткуванням зберігання, повністю відділеним у розумінні технічного й економічного функціонування від встаткування для зрідженого природного газу. У такому випадку, вимога конфіденційності має ту ж саму важливість, як і для вертикально об'єднаних компаній, що реалізують зберігання й постачання.

4. ДОСТУП ДО ВСТАТКУВАННЯ ПО ЗБЕРІГАННЮ

У Статті 19 містяться основні положення в тій мірі, наскільки розглядається регулятивна структура для експлуатації встаткування по зберіганню в нових умовах конкуренції. Вона являє собою найважливішу реалізацію того, що оголошено в розгляді 20, відповідно до якого

...повинні бути взяті додаткові заходи, щоб роз'яснити положення щодо доступу до послуг зі зберігання й допоміжних послуг.

Отже, частина 1 Статті 19 установлює право доступу до послуг зі зберігання, залишаючи на розсуд держав-членів вирішувати, чи належить здійснити договірний або регульований режим доступу. Незалежно від обраної системи (договірної або регульованої), вона повинна працювати відповідно до об'єктивних, прозорих і справедливих критеріїв.

“Об'єктивні” щодо цього мають на увазі, що критерії повинні мати відношення до фактичних характеристик доступу до встаткування по зберіганню, таким як існуючі технічні характеристики, вимоги до рівня якості й т.д., причому вони повинні бути збагненні для будь-якої третьої особи й повинні бути технічно виправдані.

“Прозорі” мають на увазі, що всі критерії повинні бути опубліковані попередньо, щоб дозволити третій особі оцінити технічні й економічні наслідки доступу до засобів зберігання. Вони також повинні дозволити зрозуміти походження критеріїв, тобто основних технічних й економічних причин їхнього встановлення.

“Справедливі” мають на увазі, що послуги, необхідні від третьої особи, в абсолютному розумінні й при однакових обставинах мають однакові економічні наслідки для всіх третіх осіб, що вимагають однакового обслуговування.

На додаток до цих критеріїв, частина 1 Статті 19 обмежує доступ до зберігання тільки тоді, “коли є технічна й/або економічна необхідність [...] для здійснення постачання споживачам”. Термін “технічна й економічна необхідність” найкраще зрозумілий при розгляді зміни попиту протягом встановленого періоду часу. Він представляє одну із самих характерних рис газового бізнесу й може бути віднесений до ряду причин, таких як:

- структура попиту: частка газу, використовуваного домашніми господарствами з більш структурованим профілем попиту по відношенню, наприклад, до частки газу, використовуваного для вироблення енергії з базовим навантаженням, – має явний вплив на фундаментальну структуру попиту;
 - температура: звичайно, у зимові часи попит вище, оскільки більше газу використовується для цілей обігріву. З іншого боку, як це має місце в США, газ може використовуватися для кондиціонування повітря в гарячі літні дні або в гарячих районах.
- Залежно від частки чутливого до температури попиту, зміна на один або два градуси може значно збільшити/зменшити щоденні профілі попиту, у той час як воно визначає картину попиту за рік (сезонна зміна).
- робочий час: попит може також залежати від робочого часу фабрик (кінець тижня, періоди відпусток) і звичок людей.
 - загальні економічні фактори: широкий діапазон операцій у промислових процесах виробництва, мабуть, впливає на рівень попиту для реалізації індустріальних цілей.

Як наслідок, для газового бізнесу дуже важливий певний рівень гнучкості в поставках газу споживачам. У той час як зберігання – не єдиний інструмент, що пропонує гнучкість користувачам мережі для здійснення постачання їхнім споживача, він є одним з найважливіших інструментів, а якщо розглядати економічну основу, часто єдиним підходящим інструментом. Гнучкість постачання в розумінні виробництва або гнучкості імпорту газу, що зберігається в трубопроводі, а також готового до живиння газу, – може також бути в принципі досяжною, але часто не задовольняє потреб користувача послуг споживача/мережі або через обсяг і попередження в короткий строк при реалізації необхідної гнучкості, або через існуючі в основі цього економічні причини. Наприклад, забезпечення гнучкістю імпорту повної сезонної гнучкості означає, що значна потужність трубопроводу буде невикористаною, таким чином, надмірно збільшуючи

капітальні витрати й роблячи газове постачання більше не економічним і не конкурентноздатним. Гнучкість виробництва звичайно не дозволяє задовольняти короткострокові зміни попиту, незалежно від того, чи прогнозовані вони чи ні. Такий вид вимог по гнучкості звичайно, але не винятково, забезпечується різними видами сховищ, які призначені для різних цілей. У той час, як звичайно розробляються підземні сховища в більших водоносних або виснажених родовищах, щоб погодити сезонні варіації попиту й постачання, – то солові печери, і особливе встаткування з обмеженням максимуму навантаження дозволяють покрити більшу кількість вимог, пов'язаних з короткостроковою гнучкістю, які часто з'являються при більш короткому повідомленні. Такі сховища також дозволяють досягти щорічного коефіцієнта кількості циклів (заповнення й вилучення) вище одиниці.

На конкурентному ринку, з появою повних асортиментів допоміжних транспортних послуг (тверді, що перериваються при неплатежі, короткострокові, довгострокові), доступ до інструментів гнучкості, включаючи сховища, є незамінним для його належного функціонування. Зокрема, різні шкали гнучкості різних видів сховищ дозволяють користувачам мережі забезпечувати або одержувати зроблені за замовленням поставки відповідно до потреб споживачів. Це може включати короткострокові й довгострокові, фірмові й послуги, що перериваються при неплатежі, так само включаючи, якщо ринок того вимагає, розвиток додаткових послуг щодо зберігання, таких як “паркування”.

Комісія дотримується думки, що, якщо доступ на пов'язаний із запланованим або існуючим контрактом по постачанню, то він завжди повинен задовольняти вимогам технічної й економічної потреби. І навпаки, доступ до зберігання у відповідності зі Статтею 19 не поширюється на ситуації, у яких може бути доведено, що мета або намір мати такий доступ не пов'язані з постачанням для споживачів. Це – незважаючи на положення Статті 21 (Відмова в доступі).

Варто відзначити, що сховища, до яких вимагають доступ, і споживач, що забезпечується через ТПА цим устаткуванням зберігання, не обов'язково повинні бути розташовані в одній державі-членові.

Директива дозволяє і договірний, і регульований режим доступу, не ставлячись упереджено до кожного з них. Вищезгадані критерії застосовуються до будь-якого режиму.

У той час, як у випадку договірного доступу оператор системи зберігання повинен опублікувати головні комерційні умови, регульований доступ до складів повинен бути забезпечений на основі опублікованих тарифів й/або інших умов і зобов'язань. Це також означає те, що результати обох режимів повинні бути однаковими, щоб виконати правило недискримінації й конкуренції, закладене в Директиві.

На тлі вищезгаданого, мабуть, що ОСЗ повинен запропонувати обсяг послуг, щоб дозволити доступ до сховищ, що задовольняє критеріям, установленим Директивою, особливо Статтею 19. Основний тариф може орієнтуватися на послуги, які треба запропонувати, щоб дозволити всім користувачам мережі, що запитують доступ до зберігання для постачання споживачів, – економічно вигідно робити свій бізнес.

Розвиток внутрішнього ринку, включаючи традиційні й більш гнучкі форми торгівлі, підкріплені щотижневими й щоденними допоміжними транспортними послугами, закликає до адаптації послуг зберігання до вимог ринку. Крім щорічних контрактів, контракти щодо зберігання з більш короткою тривалістю, що дозволяють повністю експлуатувати комерційний потенціал ринку, становлять логічне доповнення до форми, що перебуває на стадії становлення, єдиного ринку природного газу. Зв'язані й незв'язані послуги з різними масштабами часу, супроводжувані достатнім ступенем інформації й прозорості щодо розташовуваних потужностей, процедур по розподілу потужностей і керуванню перевантаженнями, механізми проти надмірного зберігання, так само як і механізм ринкового регулювання, – можуть утворити мінімальні вимоги щодо цього.

Варто також мати на увазі, що положення Директиви¹ вказують, що доступ до сховищ представляє важливий інструмент досягнення гарного функціонування внутрішнього ринку газу. Формулювання відповідних статей Директиви має на увазі розгляд доступу до зберігання, що, принаймні, стосовно результатів доступу, хоча й не до процедури, є подібним доступу до мереж. Умови доступу третіх осіб і відповідні послуги, пропоновані їм, вимоги прозорості, механізми розподілу потужностей, роль зберігання для (подальшого) розвитку ринкових механізмів ба-

¹ Див. коментарій 20 у зв'язку зі Статтею 19.

лансування й інших механізмів, імовірно, будуть відігравати важливу роль для режиму регулювання доступу до сховищ, сумісного з положеннями Директиви.

5. ВІДМОВА В ДОСТУПІ

Відповідно до Статті 21, у доступі до сховищ можна відмовити на тих же самих підставах, як й у доступі до розподільної мережі, тобто відсутність потужності, зобов'язання щодо суспільних послуг (ЗСП) і проблеми «бери-або-плати» (БаП). Безліч попередніх умов повинна бути виконаною, щоб гарантувати, що доступ відхиляється способом, сумісним із загальними цілями Директиви.

Щоб виправдати відмову в доступі до складів на підставах відсутності потужності, ці попередні умови є, з погляду Комісії, такими: а) об'єктивність і прозорість: оператор зберігання повинен ясно довести, що ніяка потужність не є доступною. Мінімальні вимоги такого доказу включають дані, що регулярно публікуються, щодо доступних потужностей (надходження, вилучення, обсяг) протягом деякого періоду часу, включаючи історичні дані й поділ, якщо може бути такий випадок, між твердим використанням і використанням, що переривається, ємності сховищ.

Дані повинні показати, що повна робоча ємність розглянутого встаткування зберігання замовлена на контрактній основі (відсуття потужностей для твердого постачання) або фізично використана (відсуття потужностей для переривчастого постачання).

б) недискримінація: мається на увазі, що результат запиту про доступ до засобів на зберігання, представленого ОСЗ або об'єднаному операторові, що управляє встаткуванням зберігання, буде таким же самим, є відмова на підставі відсутності ємності, незалежно від того, хто стоїть за третьою особою, що представляє запит (філія системного оператора по маркетингу або компанія, не пов'язана із системним оператором). Це також припускає, що зміни щодо розташовуваних ємностей будуть повідомлятися всім зацікавленим сторонам або таким, що мають відношення, справедливим способом так, щоб всі зацікавлені або зачеплені сторони могли представити свій запит у рамках справедливого механізму розподілу обсягів.

с) залежно від ситуації в кожній державі-члені нестача доступних мір покривається фінансово ефективними заходами, як викладено в частині 2 Статті 21. Відповідно до цього положення, держави-члени можуть вирішити не видавати відмову в доступі до складів на підставах відсутності потужності, якщо дана потужність може бути забезпечена надходженнями, наскільки це економічно вигідно робити, або коли потенційний споживач бажає платити.

Чітке й прозоре визначення “Зобов'язань щодо суспільних послуг”, як установлено частиною 2 Статті 3, щодо ємностей складських приміщень вважається обов'язковою передумовою для відмови в доступі до сховищ на підставах ЗСП. Якщо ЗСП не відповідають вимогам частини 2 Статті 3, то вони не можуть становити підстави для того, щоб відмовити в доступі до зберігання. Щодо цього, це повинне також бути прийняте до уваги, чи можуть відповідні ЗСП (наприклад, для надійності постачання) бути досягнуті, використовуючи інші інструменти, такі як, у випадку надійності постачання, гнучкість постачання, ринки наявного товару, що перериваються за неплатежів, контракти й т.д., за умови, що це може бути економічно виправдано. При визначенні потреб у зберіганні для виконання ЗСП не повинно бути ніякої вибіркової у відношенні до знову прибулих, тобто нових ринкових учасників, що приймають ЗСП, потрібно дати таке ж саме право, і їхньої потреби зберігання для ЗСП повинні враховуватися таким же самим чином, яким і для діючих компаній.

Прозорий доступ до зберігання навряд чи може бути заборонений на підставі зобов'язань “Бери-або-Плати”. Із цієї причини він не розглядається в цьому документі. Комісія, однак, готова обговорити це питання з державами-членами на вимогу.

ЗАУВАЖЕННЯ ГЕНЕРАЛЬНОГО ДИРЕКТОРАТУ З ЕНЕРГЕТИКИ Й ТРАНСПОРТУ ЩОДО ДИРЕКТИВ 2003/54/ЄС І 2003/55/ЄС ПРО ВНУТРІШНІЙ РИНОК ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ І ПРИРОДНОГО ГАЗУ

**ЦЕЙ ДОКУМЕНТ НЕ Є ОБОВ'ЯЗКОВИМ ДЛЯ ВИКОНАННЯ КОМІСІЄЮ
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЩОДО СУСПІЛЬНИХ ПОСЛУГ
16 січня 2004 року**

1. ВСТУП

Стаття 3 нової Директиви щодо електроенергії, а також нової газової Директиви підсилює поточні положення, що діють щодо зобов'язань щодо суспільних послуг і захисту споживачів.

Метою даних зауважень є вказати, які міри повинні бути прийняті в державах-членах, щоб уникнути спотворення конкуренції через ЗСП, а також уповільнення відкриття ринку, як передбачено в Статті 21 виправленої Директиви по електроенергії й Статті 23 газової Директиви.

2. СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЩОДО СУСПІЛЬНИХ ПОСЛУГ (ЗСП) ЗСП ПОВИННІ ЗАДОВОЛЬНЯТИ СПЕЦІАЛЬНІ КРИТЕРІЇ Й ЦІЛІ Й ПОВИННІ БУТИ СУВОРО РЕГУЛЬОВАНИМИ

Частина 2 Статті 3 нової Директиви по електроенергії й Частина 2 Статті 3 нової газової Директиви передбачають що:

“Повністю беручи до уваги відповідні положення Договору про ЄС, зокрема його Статтю 86, держави-члени можуть накласти на підприємства, що працюють у секторі електроенергетики, у загальних економічних інтересах, зобов'язання щодо суспільних послуг, які можуть торкнутися надійності, включаючи надійність постачання, регулярності, якості й ціни поставок і захисту навколишнього середовища, включаючи ефективність енергетики й захист клімату. Такі зобов'язання повинні бути ясно викладеними, прозорими, справедливими й піддаватися перевірці. Щодо надійності постачання, ефективності енергетики/орієнтованого на попит керування, а також для виконання екологічних цілей, як згадано у цьому параграфі, держави-члени можуть увести заходи щодо виконання перспективного планування, беручи до уваги можливості третіх осіб, що шукають доступ до системи.”

У результаті, ЗСП повинні бути ясно певними, прозорими, справедливими й такими, що піддаються перевірці.

2.1. ЗСП повинні бути ясно визначені

2.1.1. Нагадування юридичного визначення ЗСП

Відповідно до закону Спільноти, Стаття 2 Регламенту Ради № 1191/69 від 26 червня 1969 року (ОВ L 156 від 28 червня 1969 року) відносно ЗСП по внутрішньому транспорту передбачає, що ЗСП – це “зобов'язання, які підприємство..., якби воно розглядало свої власні комерційні інтереси, не прийняло б або не прийняло б до такого ж самого ступеню або при тих же самих умовах”.

Частина 2 Статті 86 Договору про заснування ЄС передбачає по цьому питанню, що “підприємства, яким доручене керування послугами, що мають загальний економічний інтерес... будуть підкорятися правилам, що містяться в цьому Договорі, особливо правилам щодо конкуренції, у тій мірі, у якій застосування таких правил не шкодить виконанню, у законі або фактично, конкретних завдань, покладених на них. Розвиток торгівлі не повинен бути порушеним настільки, що суперечило б інтересам Спільноти.”

Ці положення й, особливо, межі дії концепції послуг, що мають загальний економічний інтерес, були ясно виражені прецедентним правом Суду Європейських Спільнот¹.

Комісія застосовує це визначення до енергетичного сектора, що повинен виконувати наступні умови:

- накладені зобов'язання повинні бути пов'язані з постачанням послуг, що мають розглянутий загальний економічний інтерес;
- вони повинні вносити вклад безпосередньо на доказ цього загального економічного інтересу;
- вони повинні бути накладені таким чином, щоб не впливати на розвиток торгівлі настільки, що суперечить інтересам Спільноти.

¹ Висновок Європейського Суду від 27/8/1994, Муніципальна корпорація Алмело й інших, Справа C-393/92

2.1.2. Зобов'язання повинні бути пов'язані з наданням послуг, що мають спільний інтерес

Частина 2 Статті 3 Директиви по електроенергії й Частина 2 Статті 3 газової Директиви визначають області, у яких можуть бути накладені ЗСП, щоб взяти до уваги Статтю 86 й, зокрема, її частину 2.

2.1.2.1. Надійність, включаючи надійність постачання

Надійність постачання досліджена докладно в документах “Заходи щодо забезпечення надійності постачання електроенергією” й “Заходи щодо забезпечення надійності постачання газом”.

2.1.2.2. Регулярність

Цей аспект пов'язаний з питанням надійності систем і може бути включений у концепцію надійності постачання.

2.1.2.3. Якість і вартість послуг, що поставляються

Це стосується бажання держав-членів утримувати деякий ступінь керування рівнем цін і підтримувати справедливості між системами вартості.

Якість – дуже важлива концепція, тому що, нав'язуючи стандарти якості, органи державної влади можуть впливати на роботу ринку.

2.1.2.4. Захист навколишнього середовища

Кілька держав-членів вжили заходів, щоб захищати навколишнє середовище у відповідності зі Статтею 3 Директив щодо електроенергії й газу. Правила Спільноти щодо конкуренції застосовуються до цих мір, зокрема ті, які мають відношення до державної підтримки. Ці механізми, у принципі, є сумісними, за умови, що ефект стримування конкуренції не порушує пропорцію з переслідуваною екологічною метою.

У робочих документах, у додатках до законодавчих пропозицій, представлених у березні 2001 року, Комісія дала початкове зведення головних мір, прийнятих державами-членами у відношенні ЗСП.

(Див. <http://europa.eu.int/comm/energy/library/438.pdf> розділи 5, 6 й 7).

2.1.3. ЗСП повинні бути накладені таким способом, щоб вони не впливали негативно на інтереси Спільноти

Класифікація послуги, що має загальний економічний інтерес, відповідно до правила додатковості, залишена на розсуд держав-членів, але під контролем органа Спільноти, відповідально за забезпечення того, щоб накладення ЗСП для виконання такої послуги не впливало негативно на розвиток торгівлі настільки, що суперечить інтересам Спільноти.

Згідно прецедентному праву Суду ЄС, саме Комісія несе відповідальність, під контролем Суду, за визначення інтересів Спільноти, згідно яким може бути оцінений розвиток торгівлі.

Суд ЄС вважає, що активність підприємства, що повинне “гарантувати, щоб усяди на території, у відношенні якої надана концесія (поступка), всі споживачі, локальні дистриб'ютори або кінцеві користувачі, одержували безперервні поставки електроенергії в достатніх кількостях, щоб задовольнити попит у будь-який даний час, за єдиними тарифними ставками і на умовах, які не можуть змінюватися, крім як відповідно до об'єктивних критеріїв, застосовними до всіх споживачів”, – одержує визначення послуги, що має загальний економічний інтерес.

У випадку Муніципальної корпорації Алмело (висновок від 27 квітня 1994 року, справа C-393/92), Суд ЄС визначив ряд завдань, які, як уважалося, належали до цієї категорії:

- зобов'язання постачати всіх споживачів усяди в межах території (постачальник останньої надії);
- зобов'язання постачати всіх споживачів у зоні дії послуги (це застосовується до газу);
- забезпечення безперервності постачання;
- гарантування рівного поводження зі споживачами;
- забезпечення роботи національної системи електропостачання по найнижчій можливій вартості.

Як зазначено в “недокументі”, представленому Генеральним Директоратом Комісії в грудні 2002 року, “огляд прецедентного права Суду ЄС припускає, що класифікація послуг, що мають загальний економічний інтерес, звичайно застосовується до послуг:

- надання яких взагалі доручається приватним операторам замість того, щоб бути дорученими відповідно до уставу всім підприємствам у секторі;
- які призначені, щоб виконати індивідуальні потреби загального характеру, особливо у випадку універсальної послуги або у випадку деяких послуг мережі, і не приносять користь специфічній

категорії користувачів”.

(http://europa.eu.int/comm/competition/state_aid/others/1759_sieg_en.pdf).

Як повторюється в цьому документі *“Комісія повна рішучості ретельно дотримуватися прецедентного права Суду, і тільки в далеко не всіх справах дійсно заперечує дану класифікацію. Така дія не являє собою втручання Комісії в повноваження держав-членів, але призначена винятково для того, щоб уникнути зловживань. Справа є такою, зокрема, коли дана діяльність не показує ніяких специфічних характеристик щодо інших економічних дій, або де така діяльність уже задовільно виконана підприємствами, що працюють відповідно до правил ринку”*.

Текст нової Директиви не виправив визначення сфери її інтересів стосовно конкуренції.

Текст частини 8 Статті 3, подібно поточному тексту частини 3 Статті 3, обмежує цей інтерес правочинними споживачами, але великою різницею є те, що з 2007 року всі споживачі будуть правочинними. З 1 липня 2007 року інтерес Спільноти буде включати відповідність повній конкуренції.

2.2. Зобов’язання щодо суспільних послуг повинні бути прозорими

Щоб гарантувати виконання критерію прозорості, Комісія вважає, що завдання по наданню суспільної послуги повинне бути покладеним за допомогою офіційного суспільного інструмента, *“який може прийняти форму законодавчого або регулюючого інструмента, або контракту, або інструкції”*.

“Цей офіційний інструмент повинен визначити:

- природу зобов’язань по наданню суспільної послуги;*
- підприємства й охоплювану територію;*
- відповідальність за визначення продажних цін підприємства й умови для того, щоб переглядати такі ціни;*
- природу будь-яких ексклюзивних або спеціальних прав, призначених підприємству;*
- кількість будь-якої винагороди, наданої підприємствам, і положення щодо будь-яких перевірок;*
- період дії цих зобов’язань.”*

Якщо метод реалізації залишений, відповідно до правила додатковості, на розсуд держави-члена (закон, що регулює інструмент, концесія (поступка) і т.д.), приймається, що держави-члени повинні викласти більш докладно в транспозиційних законах завдання щодо спільних інтересів, які будуть поставлені в контексті відкриття електроенергетичних і газових ринків. Але, оскільки вони не визначають у цих інструментах деталі для імплементації ЗСП, є потреба мати офіційний суспільний інструмент.

Дотепер, держави-члени не повідомили на систематичній основі ці міри Комісії.

Зобов’язання щодо публікацій і підтримки зв’язку, передбачені в частині 2 Статті 3, були встановлені (див. Додаток) у документі Комісії, представленому протягом зустрічі групи моніторингу 19 листопада 1998 року з державами-членами.

Ціль публікації ЗСП полягає в тому, щоб гарантувати прозорість стосовно економічних гравців по всьому секторові, і дозволити всім або декільком операторам запропонувати виконання ЗСП. Якщо ЗСП виставляється на тендер, то необхідно надати детальну схему й оцінити витрати.

Нова Стаття 3 у частині 9 не виправляє структуру тексту 1996 року, але розширює *“інформаційне”* зобов’язання щодо всіх заходів, вжитих у процесі застосування нової Статті 3 у частинах 2 і 3, – незалежно від того, чи вимагають такі міри дотримання даної Директиви.

2.3. ЗСП повинні бути справедливими

Держава-член може накласти різні ЗСП на компанії в секторі, але, щоб зробити це, органи державної влади повинні гарантувати, що зобов’язання є справедливими.

Відповідно до Комісії, з даного часу й на майбутнє вводиться проведення конкурентних тендерів між різними операторами в електроенергетичному й газовому секторах, щоб виконати певні зобов’язання, які усе ще занадто часто покладали на суспільну або приватну компанію, які мали монополію.

Цей тендерний процес існує й в інших секторах (зокрема, повітряний транспорт і телекомунікації).

Однак, потрібно розрізнити особливий випадок зобов’язань, які можуть бути накладені тільки на оператора системи передачі. Якщо це є природною монополією, то саме собою зрозуміло, що в цих випадках немає можливості для тендерних процесів.

У всіх інших випадках, і за допомогою придбаного досвіду, Комісія вважає, що єдиний шлях ефективно гарантувати недискримінацію, передбачену в Статті 3, полягає в тому, щоб використовувати тендерний процес, щоб виконати зобов'язання щодо суспільних послуг.

Це вимога продажу з торгів, яка повинна бути опублікована прозорим і недискримінаційним способом, відповідно до належних відповідних процедур держави-члена.

В обох випадках (ЗСП, покладені на оператора системи передачі або ЗСП, надані тендерною пропозицією) повинні вестися спеціальні рахунки, як викладено в підпункті 2 пункту 3, щоб уникнути ризику надлишкової компенсації витрат, що стосується цього зобов'язання.

2.4. ЗСП повинні піддаватися перевірці

У процесі керування, що Комісія здійснює/буде здійснювати стосовно виконання зобов'язань, що повинне їй повідомлятися, застосовуються наступні правила.

Обрана міра повинна, по можливості, найменшим чином стримувати конкуренцію й торгівлю між державами-членами, щоб виконати законні цілі задоволення спільних інтересів.

Тягар надання доказів лежить на органах державної влади, які застосовують міру, або на підприємстві, якщо, у контексті принципу внутрішньої додатковості держави-члена, воно може вибрати міру для виконання мети, покладеної на нього (наприклад у випадку надійності постачання, де є кілька методів).

При здійсненні керування, Комісія оцінить пропорційність цієї міри й, якщо необхідно, стандартизує її з урахуванням практики в інших державах-членах.

Як Комісія вже вказала у своєму зауваженні від 29 квітня 1999 року відносно ЗСП в газовому секторі, вона застосує наступні правила, щоб проаналізувати міри в обох електроенергетичному й газовому секторах: (http://europa.eu.int/comm/energy/en/gas_single_market/finalps29aprilffm.pdf)

- оцінка ЗСП і їхньої сумісності із зонами спільного інтересу, охопленими Директивою (перевірка відповідності зі Статтею 3) і частиною 2 Статті 86 Договору, і, особливо, питання того, чи є виконання цього зобов'язання послугою, що має загальний економічний інтерес чи ні;
- оцінка доречності міри, запропонованої для виконання переслідуваних цілей (щоб не заважати виконанню ЗСП);
- оцінка потреби й сфери застосування запропонованої міри (альтернативних мір).

При виникненні будь-якого сумніву, Комісія зберігає за собою право консультуватися з усіма державами-членами.

3. ПРОБЛЕМА КОМПЕНСАЦІЇ ВИТРАТ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ВИКОНАННЯМ ЗСП

Нова Стаття 3 у частині 4 передбачає, що “коли забезпечується фінансова компенсація, інші форми винагороди й виключних прав, які держава-член надає для виконання зобов'язань, викладених у параграфах 2 й 3, – то це повинно бути зробленим справедливим і прозорим чином.”

3.1. Законодавство Спільноти

Питання компенсації у формі або прямої допомоги, або виключних прав є проблемою, що стосується всіх лібералізованих секторів у Європейському Союзі (пошта, телекомунікації, газ, електроенергія, повітряний транспорт і т.д.).

Отже, необхідно звертатися до існуючого прецедентного права й до рішень Комісії, прийнятих з цього питання. Ця проблема докладно розглядається “недокументи” Комісії (пункти від 83 до 101). (http://europa.eu.int/comm/competition/state_aid/others/1759_sieg_en.pdf).

3.2. Розподіл на рахунках компанії

Відносно проблеми розподілу цих витрат на рахунках компаній повинна бути встановлена недвозначна система, що гарантує, що субсидована частина сектора не дозволить хижі комерційні дії в частині сектора, що повністю лібералізований, і/або не має зобов'язань щодо суспільних послуг.

Це питання було предметом обговорень, наприклад, Висновок № 2000-а-29 Французької Ради з Конкуренції від 30 листопада 2000 року, – по окремому обліку вироблення, передачі й розподілу електричної енергії, причому висновок був зроблений протягом приготувань до прийняття закону щодо електроенергії.

Її позиція на користь лібералізації сектора телекомунікації підтверджується у Висновку № 97-а-07 від 27 травня 1997 року, відповідно до якого: “Коли компанія, що займає домінуюче положення на ринку, виконує і дії в спільних інтересах, і діяльність, відкриту для конкуренції, контроль

відповідності із правилами конкуренції вимагає чіткого поділу, що повинен бути проведеним між цими двома типами діяльності, щоб, таким чином, запобігти отриманню вигоди в діяльності, відкритій для конкуренції, зі специфічних умов діяльності по виконанню завдань, пов'язаних зі спільними інтересами, на шкоду компаніям, що оперують на тих же самих ринках. “

Крім того, приймаючи Директиву Комісії 2000/52/ЄС від 26 липня 2000 року, що вносить зміни й доповнення до Директиви 80/723/ЄЕС з прозорості фінансових відносин між державами-членами й суспільними підприємствами, Комісія сподівалася очистити ці відносини в новому контексті відкриття ринків.

У другій цитаті Комісія повторює що “сектори економіки, які характеризувалися в минулому існуванням монополій, відкриті або відкриваються для конкуренції. Цей процес висунув на перший план значення забезпечення того, щоб правила конкуренції, що втримуються в Договорі, справедливо й ефективно застосовувалися в цих секторах, у відношенні того, що немає ніякого зловживання пануючим положенням у межах розуміння Статті 82 Договору, і ніякої державної підтримки в межах розуміння Статті 87 Договору, якщо тільки це не сумісно із Загальним ринком, без шкоди можливому застосуванню частини 2 Статті 86 Договору”.

Частина 2 Статті 1 цієї Директиви вимагає, щоб держави-члени “забезпечили, щоб фінансова й організаційна структура будь-якого підприємства... була правильно відбита на спеціальних рахунках таким чином, щоб ясно можна було з'ясувати наступне: а) витрати й доходи, пов'язані з різними видами діяльності; б) повний опис методів, за допомогою яких витрати й доходи визначені або розподілені за різними видами діяльності”.

Частина (е) Статті 2 цієї Директиви проясняє поняття “різних видів діяльності”, які включають “з одного боку, всі вироби або послуги, щодо яких надається спеціальне або виключне право підприємству або всі послуги, що мають загальний економічний інтерес, які доручені підприємству й, з іншого боку, всі інші окремі вироби або послуги, щодо яких підприємство є активним”.

Вищезгадане положення цієї Директиви буде слугувати як директива для підприємств у газовому й електроенергетичному секторах, що стосується складання й ведення спеціальних окремих рахунків. Юридичною підставою для цього зобов'язання є частина 2 Статті 3 Директиви щодо електроенергії й відповідної Статті газової Директиви.

Як нагадування, Стаття 19 у частині 3 також вимагає щоб: “До 1 липня 2007 року вони повинні вести спеціальні рахунки по діяльності з постачання для правочинних споживачів і діяльності з постачання для неправочинних споживачів”.

4. ЧАСТКОВЕ СКАСУВАННЯ ДЕЯКИХ ПОЛОЖЕНЬ ДИРЕКТИВ

У застосуванні нової Статті 3 у частині 8 Директиви щодо електроенергії й Статті 3 у частині 5 газової Директиви, державам-членам дозволяється не застосовувати деякі положення Директиви, якщо “їхнє застосування буде перешкоджати виконанню, законним чином або фактично, зобов'язань, покладених на підприємства в загальних економічних інтересах”.

По-перше, треба підкреслити, що держави-члени можуть вибирати, чи дійсно застосовувати ці часткові скасування, але вже прийняті часткові скасування будуть підкорятися загальному зобов'язанню щодо підтримки зв'язку, передбаченої у частині 9 Статті 3 Директиви щодо електроенергії, як зазначено в пункті 3 даних зауважень й у частині 6 Статті 3 газової Директиви.

По-друге, саме собою зрозуміло, що саме на розсуді держав-членів, які ухвалюють рішення щодо часткових скасувань, – забезпечення доказів існування бар'єрів, як це визначено в частині 8. Ці докази будуть передбачені в повідомленнях, які держави-члени посилають Комісії.

5. ПРО ВИКОНАННЯ ЗСП ПОТРІБНО ПОВІДОМЛЯТИ КОМІСІЇ

Частина 9 Статті 3 Директиви щодо електроенергії й частина 6 Статті 3 газової Директиви передбачають, що:

“Держави-члени, у процесі реалізації цієї Директиви, повідомляють Комісію про всі міри, прийняті з метою виконання зобов'язань щодо універсальних послуг і послуг, що мають суспільний інтерес, включаючи захист споживачів і захист навколишнього середовища, і про їхні можливі дії на національну й міжнародну конкуренцію, незалежно від того, чи вимагають такі міри часткового скасування в положень цієї Директиви. Вони повідомляють Комісії згодом кожні два роки про будь-які зміни таких мір, незалежно від того, чи вимагають такі міри часткового скасування положень цієї Директиви.”

“Держави-члени, у процесі реалізації цієї Директиви, повідомляють Комісію про всі міри,

прийняті для виконання зобов'язань щодо суспільних послуг, зокрема захист споживачів і навколишнього середовища, а також про їхню можливу дію на національну й міжнародну конкуренцію, незалежно від того, чи дійсно такі міри вимагають часткового скасування положень цієї Директиви. Вони повідомляють Комісію згодом кожні два роки про будь-які зміни таких мір, незалежно від того, чи вимагають такі міри часткового скасування положень цієї Директиви.”

Ці Статті покладають загальне зобов'язання на держави-члени забезпечувати Комісію інформацією про **всі вжиті заходи** для виконання універсальних послуг (у випадку електроенергії) і цілей надання суспільних послуг, і не тільки тих, які пов'язані з вимогою про часткове скасування, що має місце в поточному тексті.

Для потреб реалізації Директив 1996 й 1998 років не було передбачено ніяких повідомлень, тому що здійснені ЗСП не вимагали ніяких часткових скасувань. На майбутнє нова Директива створює загальне зобов'язання щодо інформування про всі міри, прийняті для виконання зобов'язань щодо універсального обслуговування й суспільних послуг, незалежно від того, чи вимагають такі міри часткового скасування положень цієї Директиви.

Повідомлення Комісії про інструменти (первинне й вторинне законодавство), застосовувані державами-членами (національні, регіональні й місцеві влади) для транспонування Директив, не включає нове спеціальне зобов'язання, передбачене в новій Статті 3.

Як уже зазначено Комісією в 1998 році, той факт, що ЗСП включені в інструменти транспонування, сповіщені при застосуванні нової Статті 30 у частині 1 (колішня частина 1 Стаття 27), є недостатніми, щоб гарантувати прозорість, яку Комісія потребує для перевірки сумісності ЗСП з Договором і Директивою.

Тому, Комісії повинна бути представлена вся наступна інформація:

- копія офіційного інструмента(ів), що накладає ЗСП й що включає всю інформацію, необхідну в пункті 4 частини 2;
- можливий вплив цих ЗСП на застосування Директиви й інформація щодо намірів держав-членів частково скасувати положення Директиви, як передбачено в частині 8 Статті 3;
- посилання на застосовані юридичні положення;
- метод обчислення можливої фінансової компенсації.

6. ВИСНОВОК СУДУ ВІД 24 ЛИПНЯ 2003 РОКУ, АЛТМАРК

Воно пояснює прецедентне право суду ЄС щодо застосування правил державної підтримки для випадків, що стосуються компенсацій за суспільними послугами (Стаття 87 Договору).

Компенсація, що стосується виконання зобов'язання щодо суспільних послуг, не є, у принципі, державною допомогою.

ПОВИННІ БУТИ ВИКОНАНІ ЧОТИРИ КУМУЛЯТИВНИХ УМОВИ:

1. компанія повинна фактично бути відповідальною за реалізацію таких зобов'язань, які повинні бути ясно визначені;
2. параметри для обчислення витрат повинні бути встановлені заздалегідь об'єктивним і прозорим способом;
3. компенсація в жодному разі не може перевищувати того, що необхідно;
4. якщо відбір підприємства для виконання зобов'язань не проведений за допомогою публічної тендерної процедури, то рівень компенсації повинен бути визначений у порівнянні з витратами, які повинна була б понести добре керована компанія з відповідними ресурсами.

ЗАУВАЖЕННЯ ГЕНЕРАЛЬНОГО ДИРЕКТОРАТУ З ЕНЕРГЕТИКИ Й ТРАНСПОРТУ ЩОДО ДИРЕКТИВ 2003/54/ЄС І 2003/55/ЄС ПРО ВНУТРІШНІЙ РИНОК ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ І ПРИРОДНОГО ГАЗУ

ЦЕЙ ДОКУМЕНТ НЕ Є ОБОВ'ЯЗКОВИМ ДЛЯ КОМІСІЇ

Положення щодо маркування в Директиві 2003/54/ЄС

Положення щодо маркування в Директиві 2003/54/ЄС

Відкриття ринку електроенергії в Європейському Союзі поступово надасть всім споживачам вибір постачальника. Цей вибір може базуватися на вартості, на якості й експлуатаційній надійності, але може також торкнутися характеристик виробництва електроенергії, що постачається.

Тому Директива щодо електроенергії встановлює для постачальників зобов'язання визначати структуру (баланс) джерел палива й пов'язаний з ним відповідний екологічний вплив виробництва електроенергії, яку вони продають кінцевим споживачам.

Мета цих технічних вимог є чотириразовою:

- збільшити ринкову прозорість, забезпечуючи відкритий і вільний доступ до відповідної інформації,
- виконувати право споживачів на інформацію щодо куплених продуктів,
- дозволити споживачам робити інформований вибір постачальників, заснований на характеристиках виробництва електроенергії, яку вони поставляють,
- навчати споживачів і стимулювати виробництво електроенергії, що вносить вклад у надійну й життєздатну систему електроенергії.

Ці положення містяться в частині 6 Статті 3 Директиви й викладено в такий спосіб:

Стаття 3

6. Держави-члени забезпечують, щоб постачальники електроенергії вказували в або з рахунками й у рекламних матеріалах, зроблених доступними кінцевим споживачам:

(а) внесок кожного джерела енергії в повну структуру паливного балансу постачальника за попередній рік;

(б) принаймні посилання на існуючі довідкові джерела, такі як веб-сторінки, де привселюдно доступна інформація щодо екологічного впливу у відношенні, принаймні, виділення CO₂ і радіоактивних відходів, що виходять при виробництві електроенергії в рамках всієї структури паливного балансу постачальника за попередній рік.

Щодо електроенергії, отриманої шляхом обміну електроенергією або імпортованої від підприємства, розташованого поза межами Спільноти, можуть використовуватися сукупні дані щодо обміну або розглянутого підприємства за попередній рік.

Держави-члени уживають необхідних заходів, щоб гарантувати вірогідність інформації, що дають постачальники своїм споживачам відповідно до цієї Статті.

З частини 6 Статті 3 випливають два головних зобов'язання для держав-членів:

I) Забезпечення надання постачальниками інформації зі структури джерел палива в або з рахунком, а також екологічну інформацію щодо структури джерел палива, принаймні, у формі інформації щодо довідкових джерел, таких як сайти Інтернету.

II) Забезпечення того, що інформація, надана постачальниками, є достовірною.

Пропозиції щодо реалізації

Положення про визначення структури паливного балансу й пов'язаний з ним екологічний вплив ставить за обов'язок державам-членам одержувати певний результат і залишає за ними вибір форми й методів. У той час, як широка розмаїтість можливостей для того, щоб імплементувати ці положення, є відкритою для держав-членів, може бути бажано взяти до уваги наступні пропозиції, які розроблені, щоб допомогти виконати мету прозорості для споживачів і робити порівняння між різними можливими постачальниками.

Базовий період і частота

- Розкрита інформація (структура паливного балансу й пов'язане з ним екологічний вплив) повинна стосуватися попереднього календарного року.
- Частота, з якої подається інформація, зважається на рівні держав-членів, але повинна надаватися, принаймні, один раз у рік. Однак, держави-члени можуть – на початкових стадіях реалізації – вимагати надання інформації частіше, ніж один раз у рік, якщо це дозволяє процес складання

рахунків, щоб підвищити поінформованість серед споживачів.

Портфель замовлень і продукція

- Інформація щодо структури паливного балансу й екологічного впливу повинна бути забезпечена в портфелі постачальника як мінімум.
- Портфель стосується всієї електроенергії, проданої кінцевим споживачам, і внутрішнім, і не внутрішнім, компанією з постачання, назва якої зазначена на рахунку.
- Постачальники можуть забезпечити інформацію щодо продукції на додаток до розкриття їхнього портфеля, але рекомендується, що держави-члени повинні вимагати, щоб у випадку, якщо постачальник захоче диференціювати більше продуктів, він повинен тоді забезпечити інформацію відносно продукту й портфеля всім споживачам.

Інформація щодо паливних джерел

- Кожна держава-член повинна розробити стандартний список паливних джерел, що відбивають порядок важливості в межах країни (від найбільш високого до найнижчого у відношенні того, що продано в національному масштабі), щоб використовуватися всіма постачальниками в або з рахунками й у рекламних матеріалах.

Держави-члени повинні розглянути обмеження списку категорій джерел палива приблизно до 10-12 (включаючи будь-яке детальне перерахування джерел, що відновлюються). Категорія “інше/невідоме” повинна бути включена наприкінці списку, якщо це необхідно. Ця категорія не повинна в ідеалі перевищувати 5% загального постачання електроенергії.

- Постачальники демонструють свій портфель структури паливного балансу у відповідності зі стандартним національним списком, навіть якщо вони повинні показати деякі джерела з 0% (щоб гарантувати однакове надання даних у межах країни й порівнянність між постачальниками).
- Визначення поновлюваних джерел енергії повинні базуватися на тих, що наведені в Директиві 2001/77/ЄС щодо поновлюваних джерел енергії, щоб гарантувати погодженість по всій Європі.
- Детальний список індивідуальних поновлюваних джерел потрібний тільки в тому випадку, якщо постачальник продає поновлювану електроенергію (інакше постачальник тільки лише показує 0% проти родової категорії поновлюваного джерела енергії). Детальний список поновлюваних джерел повинен відбивати джерела, продані на національному рівні, навіть якщо постачальник не забезпечує їх всі (у цьому випадку вони показують 0%), як й у випадку з головними категоріями джерел палива.

Подання структури паливного балансу

- Вибір формату подання в остаточному підсумку залишений на розсуд окремих держав-членів.
- 3
- Рекомендується, щоб було гармонізоване подання як мінімум на рівні держав-членів для того, щоб по можливості легко робити порівняння між постачальниками в державі-члені.
 - Рекомендується, щоб використовувалася секторна діаграма для пояснення портфеля постачальника, у той час, як таблиця забезпечує більш детальну декомпозицію паливних джерел і більш конкретно – поновлюваних джерел енергії. Національні середні величини для повної структури паливного балансу можуть бути включені в додатковій таблиці, що повинна використовуватися для цілей порівняння.
 - Якщо постачальник вибрав для подання інформацію із продукції й портфеля, повинна використовуватися секторна діаграма, щоб пояснювати портфель (щоб забезпечити порівнянність із презентаціями інших постачальників), тоді як деталі щодо продукції й національні середні величини можуть бути показані в таблиці. Додаткова секторна діаграма може бути використана, щоб пояснювати деталі продукції.
 - Повинні бути представлені цілі числа, якщо тільки категорія не показує величину менше, ніж 1%, тоді потрібно показати 1 десятковий розряд.

Рекомендований формат подання структури паливного балансу:

Місцезнаходження інформації зі структури паливного балансу

держави-члени повинні забезпечити, щоб презентація постачальників розкривала інформацію щодо структури паливного балансу на рахунку або на окремому вкладиші, що відсилається з рахунком.

• Якщо додається вкладиш, то в рахунку повинна бути зазначена ясний зв'язок із вкладишем.

Екологічні показники

На додаток до інформації щодо поділу по категоріях використаних паливних джерел для того, щоб виробляти електроенергію, Директива вимагає, щоб споживачі були інформовані щодо екологічних наслідків, у розумінні забруднення, електроенергії, що вони використовують. Директива вимагає, щоб компанії по постачанню забезпечували інформацію, принаймні, щодо кількості CO2 і радіоактивних відходів, які зроблені електроенергією, що вони використовують. Ці дані можуть стосуватися попереднього року, подібно даним щодо паливних джерел.

- Технічні вимоги щодо виділення CO2 і радіоактивних відходів (з урахуванням відходів високого рівня) є мінімумом, необхідним у Директиві.
- Державам-членам надана можливість включати додаткові екологічні показники.
- Спочатку коефіцієнти виділення CO2 можуть базуватися на середніх величинах країни, із просуванням до питомих коефіцієнтів виділення електростанцій у найближчому майбутньому. Це зазначено спеціально, з огляду на той факт, що з 2005 року в рамках Торговельної програми в частині щодо вихлопних газів будуть доступні норми вихлопу найбільшої частини виробників електроенергії (всі електростанції потужністю більше 20 Мвт).
- Дані по CO2 повинні бути виражені в кілограмах / кВтг, а радіоактивні відходи повинні бути виражені в мікрограмах / кВтг.

Електроенергія, яку постачав Постачальник X, 2002 рік
Електроенергія, що постачалася Постачальником X, була
вироблена з наступних паливних джерел

Газ	5 %
Інші джерела енергії	1 %
Вугілля	61 %
Ядерний	25 %
Поновлювані джерела енергії	8 %

15 % електроенергії, проданої Постачальником X, була імпортована

0,0 % 0,0 % Інші поновлювані джерела енергії

0,0 % 0,0 % Сонячні

0,3 % 0,8 % На біомасі

3% 3% Вітряні

4 % 5 % Гідроелектричні

8% 8% Поновлювані джерела енергії (у підсумку)

4 % 1 % Інші традиційні джерела енергії

7% 5% Газ

31% 25% Ядерні

51% 61% Вугілля

для порівняння

середнє споживання

Країна Z

Постачальник X

Паливне джерело

- держави-члени можуть вибрати можливість зобов'язувати постачальників звертатися до сайту Інтернет, де може бути знайдена ця інформація, або може зобов'язати постачальників включати інформацію в рахунки, або окремий вкладиш до рахунку. У кожному разі, інформація щодо наданого екологічного впливу повинна, принаймні, стосуватися портфеля постачальника. Крім того, можна подавати інформацію щодо екологічного впливу конкретного продукту.
- У випадку, якщо інформацію щодо екологічного впливу потрібно шукати на окремому сайті, то повинне бути зроблене посилання, що кидається в очі, у рахунку або на окремому вкладиші.
- Повинно бути забезпечено, щоб екологічна інформація була легко збагненою для споживачів. Форма її подачі у форматі діаграми, або стовпчикової діаграми, може бути найбільш відповідним форматом.

Інформація на рівні держав-членів

- Рекомендується, щоб орган, такий як регулятивний орган влади або національна асоціація споживачів, випускали інформацію щодо порівняння того, що пропонується всіма постачаль-

никами (принаймні, на базі портфеля) у межах деякої області, що робиться доступною всім споживачам (наприклад, в Інтернеті).

Рекламні матеріали

- Рекламні матеріали – це матеріали, роздані або послані безпосередньо споживачам, але не включають газету, журнал, рекламні щити й телевізійні рекламні оголошення.
- Розкрита інформація, показана в рекламних матеріалах, повинна використовувати той же самий базовий формат, як й інформація, показана в або з рахунком, – постачальниками, що мають можливість, щоб додати подальшу інформацію, якщо вони того бажають.

Відстеження інформації

- Рекомендується, щоб для відстеження технічних характеристик виробництва держави-члени забезпечували використання кращої доступної інформації, таку як: комбінація інформації щодо власного виробництва, що має відношення до постачальника, виробництво по відомому паливному джерелу, посилання на відповідні регіональні/національні пропорції у випадку проданої електроенергії, інформація щодо Гарантій щодо походження, як визначено в Директиві 2001/77/ЄС щодо поновлюваних джерел електроенергії.
- Потрібно уникати використання оцінок.
- Потрібно уникати в максимально можливому ступені використання статистичних середніх чисел.

Держави-члени повинні забезпечити, щоб не було подвійного підрахунку технічних характеристик виробництва, як у випадку виробництва, заснованого на поновлюваних джерелах енергії, оскільки це суперечить надійності, необхідній відповідно до Директиви.

Щоб уникати подвійного підрахунку технічних характеристик виробництва у випадку виробництва, заснованого на поновлюваних джерелах енергії, де ця якість має певну ринкову вартість, наприклад у формі сертифікатів, – тільки компанія по постачанню, що має сертифікати, має дозвіл зазначати це як електроенергію, зроблену з використанням поновлюваних джерел. Компанії, що робить електроенергію від поновлюваних джерел енергії й яка продала вартість, пов'язану із цим, – більше не дозволяється, у випадку також її постачання електроенергії кінцевим споживачам, декларувати в її рахунку, що електроенергія, яку вона постачає, була зроблена з поновлюваних джерел.

Перевірка

Щоб забезпечити надійність системи, необхідно, щоб держави-члени забезпечували, щоб інформація щодо технічних характеристик виробництва й екологічна інформація перевірялася, принаймні, на фактичній основі. Це завдання могло б бути найбільш підходящим чином виконано національним регулювальним органом.

Розвиток

Реалізація цих положень буде регулярно оцінюватися Комісією.

Одним із ключових елементів такої перевірки буде надійність інформації, що надається споживачам. У процесі збору більшого досвіду й проведення сталого тестування різних підходів, Комісія випустить рекомендації, що приймають до уваги будь-які нові розробки й кращі технології, особливо у відстеженні технічних характеристик виробництва.

Довідка: Для додаткової інформації із цього питання, Ви можете одержати консультацію в дослідженні «Інформація Споживачам щодо Електроенергії» за наступною адресою: http://europa.eu.int/comm/energy/electricity/publications/index_en.htm

Промисловий Союз з Електроенергії – "Єврелектрик" – видав звіт щодо положення щодо структури паливного балансу, доступний за адресою: <http://public.eurelectric.org/Content/Default.asp?PageID=35>, клацніть мишею на "Змісті", потім на "Регулюванні ринку".

ЗАУВАЖЕННЯ ГЕНЕРАЛЬНОГО ДИРЕКТОРАТУ З ЕНЕРГЕТИКИ Й ТРАНСПОРТУ ЩОДО ДИРЕКТИВ 2003/54/ЄС І 2003/55/ЄС ПРО ВНУТРІШНІЙ РИНОК ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ І ПРИРОДНОГО ГАЗУ

ЦЕЙ ДОКУМЕНТ НЕ Є ОБОВ'ЯЗКОВИМ ДЛЯ ВИКОНАННЯ КОМІСІЄЮ

РОЛЬ РЕГУЛЯТИВНИХ ОРГАНІВ

14 січня 2004 року

1. Введення

Новий комплекс заходів, що стосуються ринку газу й електроенергії, вимагає від держав-членів, щоб вони поклали відповідальність за ряд рішень на призначені “регулятивні” або “компетентні” органи влади. Найбільш важливий із цих органів – це той, котрий описаний у Статті 23 [25] Директиви по електроенергії [газу], що буде відповідати за контроль над доступом до мережі (“регулятивний орган”). Ці регулятивні органи зобов'язані забезпечувати недискримінацію, ефективну конкуренцію й ефективне функціонування ринку. Це являє собою ключову зміну в порівнянні з попереднім законодавством у тім, що нове законодавство твердо встановлює регульований доступ третіх осіб як основна модель.

2. СТАТУС І ЗАВДАННЯ РЕГУЛЮВАЛЬНОГО ОРГАНА

2.1. Призначення регулятора і його ресурсів

Директива вимагає, щоб при призначенні регулювального органа *держави-члени призначили один або більше компетентних органів з функцією регулювальних органів. Ці органи будуть зовсім незалежні від інтересів електроенергетичної [газової] промисловості.* Тому, вона не обов'язково вимагає, щоб регулятор був окремим від існуючих урядових структур, навіть при тому, що окремий регулятор є самою загальною й бажаною моделлю. Директива дійсно дає можливість того, щоб рішення Регулятора могло бути розглянуте відповідним Міністерством¹.

Вимога також дозволяє місцевим регуляторам мати справу з виконанням деяких обов'язків, тому що вона стверджує, що може існувати більше одного регулятора. Це також можливо для держав-членів використовувати той же самий регулювальний орган, як і інші Держави-члени, наприклад, при наявності регіонального регулятора. Може також бути можливим для одного регулювального органа мати справу з одним питанням, скажімо, мережними тарифами, а інший орган засновується, щоб мати справу з іншими проблемами, наприклад, вимогами щодо роздільного призначення цін. Ці зауваження, однак, припускають, що держави-члени будуть визначати єдиний орган, щоб мати справу з більшою частиною або всіма відповідними завданнями.

Відносно ресурсів, держави-члени мають загальний обов'язок *“забезпечити...на основі організації їхніх установ...,щоб...підприємства по електроенергії [природному газу] експлуатувалися відповідно до правил цієї Директиви з метою досягнення конкурентноздатного й життєздатного ринку електроенергії [природного газу]..* “. Маються на увазі зобов'язання забезпечити регулювальний орган адекватними людськими й фінансовими ресурсами для виконання його обов'язків і для того, щоб мати доступ до всієї інформації, що потрібна від регульованої компанії, – або фінансової, або технічної.

2.2. Основні обов'язки регулювального органа

Обов'язку Регулятора описані у двох місцях у Статті 23 [25]. Вони становлять мінімальний набір для сфери компетенції, хоча держави-члени можуть дати регулювальному органу додаткові повноваження до вже певних.

Як заявлено в параграфі 2, схвалення тарифів й умов доступу до мережі, включаючи передачу, розподіл й устаткування для зрідженого природного газу, буде ключовим завданням спеціального регулювального органа. Регулювальний орган повинен завчасно схвалювати методології встановлення тарифів, як за використання мережі, так і за послуги з балансування. Він буде також мати право вимагати внесення змін у конкретні тарифи на фактичній основі.

Параграфи 1 й 4, узяті разом, визначають відповідальність Регуляторів за наступними пунктами, у рамках якої вони повинні як здійснювати моніторинг поточної практики, так і втручатися при необхідності:

- керування й розподіл потужності об'єднання енергосистем;

¹ Більш виразно Міністерству потрібно дозволити або приймати, або відхиляти рішення; воно не може виправляти рішення регулювального органа.

- механізми, щоб управляти переповерховною потужністю в межах національної системи;
- фактичний час, необхідний підприємствам з передачі й розподілу електроенергії, щоб установити з'єднання й ремонт;
- публікація відповідної інформації;
- ефективний поділ рахунків, щоб уникнути помилкових субсидій і програма забезпечення відповідності поділу рахунків;
- приєднання нових виробників;
- умови доступу до нагродження, зберігання в трубопроводі й інших допоміжних послуг;
- повна відповідність роботи операторів систем передачі й розподілу з Директивою;
- рівень прозорості й конкуренції.

Крім зазначеного, частина 5 Статті 23 також вимагає від Регулятора бути здатним урегулювати скарги проти операторів систем передачі або розподілу, або ж по кожному з перерахованих вище питань.

Крім того, відповідно до Регламенту щодо взаємного обміну електроенергією, регулювальний орган повинен:

- схвалювати експлуатаційні й планові стандарти, включаючи схеми обчислення повної трансферної потужності;
- ухвалювати рішення щодо звільнення від звичайних правил доступу у випадку нових інвестицій;
- забезпечувати відповідність всім керівним принципам, прийнятим у рамках Регламенту.

Ці основні обов'язки вже становлять дуже істотний набір обов'язків для регулювального органу. Навіть елементи, які не охоплені Статтею 2, і у випадку, теоретично, коли регулювальний орган тільки втручається на фактичній основі, незважаючи на це, – повинні бути включені в проект і реалізацію режимів доступу. Ключовим прикладом цього є доступ третіх осіб до сховища газу.

2.3. Інші можливі обов'язки для регулювального органу

На додаток до цих основних завдань, є безліч інших питань, які держави-члени можуть також покласти на орган-регулятор або інший компетентний орган:

- отримання дозволів і ліцензій
- моніторинг надійності постачання;
- організація, моніторинг і керування тендерною процедурою щодо виробництва;
- прийняття рішень по частковому скасуванню положень щодо зобов'язань "бери-чи-плати" щодо газу;
- міри щодо врегулювання спорів щодо доступу до газопроводів вище розташованого б'єфа.

Держави-члени можуть також дати додаткові завдання регулятору, які конкретно не вимагаються Директивою, такі як забезпечення захисту споживача, моніторинг рівня обслуговування або вживання заходів, щоб охоронити уразливих споживачів.

2.4. Санкції

Регулятори повинні забезпечити, щоб його рішення здійснювалися операторами мереж. Якщо компанії будуть мати можливість ігнорувати регулюючі рішення без штрафу, це не буде задовольняти вимозі, щоб "підприємства експлуатувалися відповідно до правил цієї Директиви з метою досягнення конкурентноздатного й життєздатного ринку електроенергії [природного газу]." і що "регулятори здатні виконати свої обов'язки, згадані в параграфах від 1 до 5, ефективним і швидким способом".

Регулятори повинні, тому, бути здатні накладати деякі санкції на компанії, які не виконують їхні інструкції з ряду питань; наприклад, щодо поділу рахунків або прозорості.

Законодавство, що стосується регулювання сектора, повинне ясно покласти зобов'язання на операторів мереж для того, щоб співробітничати з регулювальними органами й здійснювати його рішення.

Штрафи за невиконання цього повинні бути ясно розтлумачені в законодавстві. Будь-яка апеляційна процедура повинна також бути ясно встановлена.

Хоча питання санкцій – це питання додатковості, деякі штрафи, які могли б бути передбачені, є наступними:

- публічний лист виконавчому директорові винної мережної компанії;
- публікація порівняльних звітів, що демонструють недостатню роботу винної мережної ком-

панії;

- фінансовий штраф у формі зменшення тарифів мережного доступу, дозволеного регулятора-ми.

У надзвичайних випадках регулятори, якщо це підходить, можуть розглянути анулювання операційної ліцензії, що в дійсності вимагає від колишнього власника ліцензії поступитися експлуатацію мережі іншій компанії. Однак, умови, за яких це може мати місце, повинні бути завчасно ясно викладені, щоб оператори мережі не піддавалися непотрібним ризикам регулювання.

2.5. Співробітництво між регуляторами

Комісія показала свій намір заснувати Європейську Групу Регуляторів з Електроенергії й Газу, що складе відповідний консультативний механізм для того, щоб заохочувати співробітництво й узгодження національних регулювальних органів, щоб сприяти розвитку внутрішнього ринку електроенергії й газу, і внести вклад у погоджене застосування, у всіх державах-членах, положень, викладених у цій Директиві й Регламенті. Це буде предметом майбутнього Рішення Комісії.

3. ДЕЯКІ ІЗ КЛЮЧОВИХ ЕЛЕМЕНТІВ ОБОВ'ЯЗКІВ РЕГУЛЯТОРА

3.1. Доступ до мережі

Обов'язки регулятора відносно доступу до мережі викладені в Статтях 20 [18], що мають справу із заходами щодо доступу третіх сторін, які констатують, що:

держави-члени забезпечують реалізацію системи доступу третіх сторін до систем передачі й розподілу, заснованої на опублікованих тарифах, застосованих до всіх правочинних споживачів і застосовуваних об'єктивно й без дискримінації між користувачами системи. Держави-члени забезпечують, щоб ці тарифи або методології, що лежать в основі їхнього обчислення, були схвалені до їхнього вступу в силу у відповідності зі Статтею 23 [25] і щоб ці тарифи, і методології – тільки в тій частині, де методології схвалені, – були опубліковані до їхнього вступу в силу.

Правила, прийняті операторами системи передачі, щоб балансувати електроенергетичну систему, повинні бути об'єктивні, прозорі й справедливі, включаючи правила для нарахування платежів на користувачів системи їхніх електричних мереж за дисбаланс споживання енергії.

Строки й умови, включаючи правила й тарифи, для надання таких послуг операторами системи передачі повинні бути встановлені відповідно до методології, сумісної з частиною 2 Статті 23 [25] справедливим і фінансово-рефлексивним способом і повинні бути опубліковані.

Аналогічно, частина 2 Статті 23 [25] повторно відзначає роль регулювального органа, відзначаючи що:

регулювальні органи відповідальні за закріплення або схвалення, до моменту їхнього вступу в силу, прийнятні методології, використовуваних для обчислення або встановлення строків й умов для:

(а) приєднання й доступу до національних електричних мереж, включаючи тарифи на передачу й розподіл;

(б) забезпечення послуг з балансування.

Регулювальні органи мають повноваження жадати від операторів системи передачі й розподілу, при необхідності модифікувати строки й умови, тарифи, правила, механізми й методології, згадані в частинах 1, 2 й 3, для забезпечення того, що вони є пропорційними й застосовуються справедливим способом.

Тому існує необхідність чіткого розмежування, яке необхідно провести між тим, що повинен зробити регулятор перед вступом у силу тарифів, і що може бути залишене для прийняття рішень на фактичній основі.

Ключова очікувана функція стосується схвалення методологій, використовуваних для здійснення нарахувань за доступ до мережі й режимів балансування. Зважаючи на те, що регулятори також повинні здійснювати моніторинг “ефективного поділу рахунків... [й]... забезпечити відсутність перетинання субсидій між виробництвом, передачею, розподілом і постачанням”, будь-яке очікуване рішення щодо використовуваної методології для встановлення тарифів повинне базуватися на всебічному розумінні фінансових рушійних сил регульованих видів комерційної діяльності.

Мається на увазі, що частина ролі регулятора в схваленні методології повинна включати

деякий ступінь попередньої оцінки регулятором головних елементів вартості, щоб уникнути надмірного відшкодування витрат виробництва й потенційних кросів-субсидій; тобто,

- вартість акціонерного капіталу регульованої компанії, на якому повинен бути зароблений прибуток, і будь-який приріст базового капіталу у формі чистих інвестицій протягом розглянутого періоду,
- відповідна норма прибутку на цьому капіталі, беручи до уваги характер регульованого бізнесу, що має низький ступінь ризику,
- відповідна норма амортизації цих активів, які будуть отримані на основі річних доходів,
- експлуатаційні витрати регульованого бізнесу.

Однак, є безліч методів у розпорядженні регуляторів, щоб виконати таку оцінку витрат. Для встановлення тарифів може не завжди бути необхідним або підходящим базуванням безпосередньо на витратах мережного бізнесу.

Наприклад, одна можливість полягає в тому, щоб почати з оцінки, починаючи з першопричин, як “ідеальна” мережа повинна бути розроблена і буде функціонувати при даних місцевих характеристиках, таких як щільність населення й топологія. Альтернативним чином, коли є численні регіональні або локальні мережі, загальний підхід полягає в тому, щоб зрівняти структуру витрат зацікавлених компаній і вимагати від тих, які, як з’ясується, мають найвищі витрати, щоб вони прогресивним чином поліпшували свою роботу. Міжнародне сталонне тестування цього типу є також дозволеною методологією.

Хоча тарифи мережі повинні, у загальному значенні, відбивати вартість, це не обов’язково означає, що повинна бути тверда й автоматична відповідність між витратами регульованого бізнесу й доходами, зібраними від застосування тарифів мережі. Імовірно, що регулятори бажать, наприклад, забезпечити стимули для того, щоб поліпшити ефективність або заохочувати продовження інвестицій або розширення мереж. Необхідно буде провести обговорення інвестиційних потреб у той час, коли регулятором схвалюється загальна методологія встановлення цін. Потрібно уникнути ситуацій, коли компанії мають стимул здійснювати контроль над погіршенням активів, і регулятори повинні бути кваліфікованими, щоб здійснювати моніторинг стану активів на регулярній основі, як частину їхньої роботи. Це згадано в частині 2 Статті 3 Директив, що зауважує, що “... міри можуть включати, зокрема, забезпечення адекватних економічних стимулів... ... для технічного обслуговування й будівництва необхідної інфраструктури мережі, включаючи потужності об’єднання. Регулююча формула повинна також взяти до уваги прогнози збільшення кількості електроенергії, що буде транспортуватися. Комерційні підприємства мережі не повинні просто одержувати додатковий прибуток в процесі росту загального попиту електроенергії. У методології потрібно явно розглянути додаткові витрати на додатковий рух.

Регулятори будуть також повинні розглянути, як частину методології, чи забезпечує обрана структура такі індивідуальні тарифи для користувачів мережі, які відбивають справедливим і розумним образом понесені витрати. Концепція фінансової рефлексивності в цьому випадку також вимагає гнучкого підходу. Наприклад, багато тарифних систем включають певний ступінь вирівнювання тарифів, за допомогою чого споживачі в певному районі мають таку ж ставку, що не залежить від їхнього географічного місцезнаходження. Такий підхід до розподілу витрат є прийнятним із причин простоти, навіть якщо може стверджуватися, що різні користувачі мережі фактично створюють у деякій мірі різні рівні витрат.

Держави – члени також зобов’язані “охороняти споживачів у вилучених зонах” (частина 5 Статті 3). Важливим є те, що тарифи в цілому не сприяють або не включають субсидії, що перетинаються, або дискримінацію між конкуруючими постачальниками.

Нарешті, регулятори зберігають свою функцію врегулювання суперечок на фактичній основі. Вона може включати контроль того, що фактично встановлені тарифи відповідають методології, так само як і рішенням технічних проблем, що стосуються умов доступу до мережі. Вона може цілком включати деякий регулюючий нагляд за дотриманням правил мережі регульованими видами комерційної діяльності.

3.2. Балансування й зберігання

Для здійснення режиму балансування, регулятори повинні схвалити основну методологію для того, щоб визначити ставки нарахування й мати право втручатися на фактичній основі у встановлення рівня зборів, з урахуванням отриманих відповідно до розглянутої методології. Тут необхідно провести розмежування між поставками оператором електроенергії для балансування

роботи системи в режимі реального часу (частина 6 Статті 11) Директиви щодо електроенергії й частина 4 Статті 8 газової Директиви) і зборів, установлених для користувачів системи, які самі є незбалансованими.

Регулятор, безумовно, має юрисдикцію останнього рішення питання, як викладено в частині 2b Статті 23 [25]. При схваленні методології для того, щоб балансувати нарахування, звичайно очікується, що регулятор повинен додержуватися підходу, рефлексивному стосовно методології оператора з постачання.

Альтернативним чином, регулятор може вибрати можливість втручатися більш безпосередньо в процес ціноутворення, особливо якщо ринок для балансування споживання є неліквідним і сконцентрованим.

У рамках Регламенту щодо взаємного обміну електроенергією через кордон, в остаточному підсумку, може утримуватися вимога в керівних принципах для держав-членів погоджувати їхні підходи, щоб забезпечити ефективне керування переважаннями.

Щодо зберігання газу Директива передбачає вибір між регульованим або договірним доступом.

Однак, як уже відзначено, навіть у рамках останнього положення регулятор зберігає за собою завдання моніторингу використовуваних тарифів і методології, і може втручатися щодо цих проблем, як викладено в частині 4 Статті 25.

3.3. Поділ ставок

Відповідно до Директив, регулювальний орган буде також мати інший набір питань у рамках компетенції, що стосується забезпечення ефективного поділу ставок. Як уже відзначено регулювальний орган має обов'язок, принаймні, здійснювати наступний моніторинг:

ефективний поділ рахунків, як зайдано в Статті 19, щоб забезпечити, що не існує перетинання субсидій між сферами виробництва, передачі, розподілу й постачання; і повна відповідність дій операторів системи передачі й розподілу Директиві.

Регулятор гарантує доступ до цих розділених рахунків, “у тій мірі, яка необхідна, щоб виконувати їхні функції”. Регулятор також несе відповідальність, як головний споживач, за звіти щодо відповідності з вимогами по керуванню поділом рахунків, а саме:

оператор системи передачі встановлює програму відповідності, [й] щорічний звіт, що викладає вжиті заходи, надається особою або органом, відповідальним за моніторинг програми відповідності, – регулювальному органу, згаданому в частині 1 Статті 23 [25], і повинен бути опублікованим.

Щоб виконувати ці обов'язки для вертикально об'єднаних компаній, одна можливість полягає в тому, що регулятор може, ґрунтуючись на його праві збирати інформацію від регульованого бізнесу, установлювати керівні принципи на те, як спеціальні рахунки повинні бути складені регульованою компанією, включаючи правила для розподілу витрат, наприклад, що стосуються загальних потреб. Це може також мати на увазі залучення регулятора в складання сфери компетенції будь-якого огляду по відповідності мірам, спрямованим на забезпечення функціонального поділу.

3.4. Робота системи й прозорість

І Директиви, і Регламент дають регулювальному органу, відповідальному за доступ до мережі, ряд завдань, що стосуються роботи мережі передачі, особливо правил стосовно керування переважаннями. Зокрема, Директива дає регулятору загальний обов'язок здійснювати моніторинг і потенційно втручатися відносно:

правил керування й розподілу потужності об'єднання, разом з регулювальним органом або владою тих держав-членів, з якими існує об'єднання;

будь-які механізми, щоб вирішувати проблему переповненої потужності в межах національної системи електроенергії;

вдання відповідної інформації операторами системи передачі й розподілу щодо сполучних ліній;

рівень прозорості й конкуренції.

Ясно, тому, що повноваження регулятора будуть виходити за межі простого моніторингу правил розподілу, тому що на основі його рішень у випадках суперечки і його втручань на ринку на фактичній основі, регулювальний орган установить те, який практика є припустимою в розумінні розподілу потужності, а яка – ні. Крім того, для електроенергетичного сектора, що стосується переповнених сполучних ліній або внутрішніх з'єднань, які негативно впливають на потужність об'єднання, Регламент розширює обов'язки регуляторів, зокрема, установлюючи, що:

регулювальні органи, при виконанні своїх обов'язків, забезпечують відповідність із цим Регламентом і керівними принципами, прийнятими у відповідності зі Статтею 8, причому схема обчислення повної трансферної потужності й маржі надійності передачі, заснована на електричних і фізичних характеристиках мережі... – підлягає схваленню регулювальних органів.

Тому, як тільки будуть прийняті керівні принципи відповідно до процедури, передбаченої в Регламенті, регулювальний орган буде мати обов'язок не тільки здійснювати моніторинг правил, прийнятих оператором, але й забезпечувати, що вони відповідають прийнятим керівним принципам.

Регулятори будуть також зобов'язані забезпечити, щоб доходи, отримані в результаті розподілу об'єднання енергосистем, повинні використовуватися для цілей, викладених у Регламенті, а саме;

(а) гарантування фактичної доступності розподіленої потужності;

(b) інвестицій в мережі, що обслуговують або збільшують потужності об'єднання;

(с) як дохід, що буде прийнятий до уваги регулювальними органами при схваленні методології обчислення тарифів мережі й/або в оцінці того, чи бути змінені належні тарифи.

Це настійно вимагає того, щоб регулятор вів якийсь рахунок, що має перевірятися, доходів, зібраних у рамках будь-яких механізмів розподілу на ринковій основі.

3.5. Надійність постачання

Розглядаючи надійність постачання, Директиви докладно містять розроблені обов'язки для держав-членів, які можуть або не можуть бути призначеними на регулювальні органи. Зокрема, *моніторинг надійності в питаннях постачання*. Крім того, коли при специфічних обставинах активується тендерна можливість, те регулювальний орган може бути відповідальним за організацію, моніторинг і керування тендерною процедурою.

Можуть бути певні переваги в наданні рішення цих завдань регулювальному органу, особливо реалізації тендерної процедури. Регулятор міг би в такий спосіб забезпечити, щоб процес був справедливим і пропорційним надійності або ступеню проблеми з постачанням, перед якою він стоїть.

3.6. Концентрація й домінування на ринку

Як уже відзначено, регулювальний орган повинен схвалити методології для балансування й зберігати право втручатися на ринку. Ринки балансування є потенційно підданими маніпуляціям домінуючих виробників або діючих газових постачальників. Тому роль регуляторів створює якесь перекриття із зобов'язанням держав-членів:

створювати відповідні й ефективні механізми для регулювання, керування й прозорості, щоб уникнути будь-якого зловживання пануючим положенням, особливо на шкоду споживачам, і будь-якого хижого поводження.

До 2010 року відповідні органи влади держав-членів повинні забезпечувати до 31 липня кожного року надання звіту Комісії щодо домінуючої позиції на ринку, хижого й анти-конкурентного поводження.

3.7. Часткове скасування щодо зобов'язань “бери-чи-плати” (щодо газу)

Газова Директива передбачає тимчасове часткове скасування вимоги забезпечення доступу третіх осіб у випадках, коли:

підприємство з природному газу зіштовхується або думає, що зіштовхнеться із серйозними економічними й фінансовими утрудненнями через свої зобов'язання “бери-чи-плати”, прийняті в одному або більше контрактах щодо покупки газу.

Ці положення застосовуються до уряду зацікавленого держави-члена або призначеного компетентного органа. Останній може бути, безумовно, регулювальним органом. Беручи до уваги, що встановлений регулювальний орган несе відповідальність і за строки, і за умови доступу для третіх сторін, а також за усунення розбіжностей, то буде природним, щоб цьому органу також призначити завдання дослідження дії контрактів “бери-чи-плати”. В остаточному підсумку, такі рішення повинні бути розглянуті Комісією, що неминуче в кожному разі вимагає висновку регулювального органа.

3.8. Доступ до вхідних газопроводів

Вхідні (на початку передачі газу) газопроводи є якимсь виключенням із загальних правил щодо доступу третіх сторін. Хоча держави-члени:

застосовують цілі чесного й відкритого доступу, одержуючи конкурентний ринок природно-

го газу й уникаючи будь-якого зловживання пануючим становищем,

вони можуть також взяти до уваги:

необхідність відмовити в доступі, коли існує несумісність технічних специфікацій, що не може бути прийнятним образом переборена;

необхідність уникати труднощів, які не можуть бути прийнятним чином переборені, і можуть завдати шкоди ефективному, поточному й плановому майбутньому виробництву вуглеводнів, включаючи виробництво в областях критичної економічної життєздатності;

потреба поважати належним чином обґрунтовані розумні потреби власника або оператора мережі вхідних трубопроводів для транспортування й обробки газу, а також інтереси всіх інших користувачів мережі вхідних трубопроводів або відповідного встаткування по обробці або вантажно-розвантажувальних операціях, – тих, хто може бути підданий негативному впливу;

і необхідність застосовувати свої закони й адміністративні процедури, відповідно до закону Спільноти, – для надання дозволу на виробництво або розвиток вхідної структури.

Дія цих пунктів полягає в тім, що договірний режим доступу зберігається для вхідних трубопроводів.

Держави-члени повинні забезпечити заходи щодо врегулювання спорів, включаючи “орган, незалежний від сторін, з доступом до всієї відповідної інформації, що дозволяє швидко вирішувати спори, що стосуються доступу до мереж вхідних трубопроводів”. І знову це може бути регулювальний орган.

3.9. Ліцензії й дозволи

Директиви тільки обговорюють ліцензування для виробництва електроенергії або для будівництва або роботи встаткування для природного газу, і ці рішення повинні прийматися призначеним компетентним органом. Однак, у багатьох державах-членах випуском ліцензій і дозволів часто займаються регулювальні органи, а ліцензії також вимагаються операторами мережі й роздрібними постачальниками. Ліцензування забезпечує спосіб для регуляторів здійснювати свої рішення відносно, наприклад, методологій, а також вирішувати такі питання, як стандарти роботи.

4. ВИСНОВКИ

Директиви мають на увазі набір нових мінімальних стандартів для залучення спеціального регулювального органа в процес визначення умов доступу до мережі, які будуть мати на увазі зміну процедури в деяких державах-членах. Для того, щоб повністю задовольняти вимоги Директиви, регулятор повинен нести відповідальність, мати ресурси й повний доступ до інформації, щоб мати можливість:

- схвалювати підходящу методологію для тарифів доступу, що бере до уваги витрати бізнесу й інші параметри, а також забезпечує відповідні стимули;
- схвалювати або структуру ринку балансування, або методологію для встановлення постійних зборів за покупку й продаж електроенергії балансування;
- у деяких випадках визначати правила для розподілу витрат для незв'язаних видів комерційної діяльності й взяти активну участь у викладі вимог ревізії щодо відповідності;
- визначати й здійснювати правила для прозорого й справедливого розподілу переповненої інфраструктури, особливо ті, які впливають на потужність між державами-членами;
- вести перевірений рахунок використання будь-яких доходів від механізмів розподілу потужності;
- мати причетність до прийняття інвестиційних рішень операторів мережі за допомогою процедури встановлення доходу й приймати рішення (з державами-членами, якщо це підходить) про можливе звільнення доступу третіх сторін для нових інвестицій;
- тісно співробітничати з органами, що займаються конкуренцією, або органами, що здійснюють закон по конкуренції.

Є також безліч областей, де рекомендується, щоб Регулятор міг також прийняти на себе відповідальність. Зокрема:

- моніторинг і звітність Комісії з питань надійності постачання,
- прийняття рішень по частковому звільненню від положень щодо доступу, що стосується старих контрактів “бери-чи-плати”,
- діяльність як органу урегулювання спорів для вхідної газової промисловості,
- видача, виправлення й охорона ліцензій виробника, операторів по газу, компаній мережі й роздрібних постачальників.

ЗАУВАЖЕННЯ ГЕНЕРАЛЬНОГО ДИРЕКТОРАТУ З ЕНЕРГЕТИКИ Й ТРАНСПОРТУ ЩОДО ДИРЕКТИВ 2003/54/ЄС І 2003/55/ЄС ПРО ВНУТРІШНІЙ РИНОК ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ І ПРИРОДНОГО ГАЗУ

ЦЕЙ ДОКУМЕНТ НЕ Є ОБОВ'ЯЗКОВИМ ДЛЯ ВИКОНАННЯ КОМІСІЄЮ

РЕЖИМ ПОДІЛУ

16 січня 2004 року

A. ВСТУП

Щоб забезпечити справедливий доступ до мережі й уникнути конфліктів інтересів, необхідно відокремити бізнес мережі (природна монополія) від тих дій вертикально об'єднаних компаній, які конкурують на ринку, а саме вироблення й постачання. Досягнення цього поділу є метою положень щодо поділу в новій електроенергетичній і газовій Директивах, які значно посилені в порівнянні з попередніми Директивами.

Основні елементи нового режиму поділу є наступними:

1. Юридичний поділ оператора системи передачі (ОСП) і оператора системи розподілу (ОСР) від інших дій, не пов'язаних з передачею й, відповідно, розподілом.

2. Функціональний поділ ОСП й ОСР, щоб забезпечити його незалежність у межах вертикально об'єднаного підприємства.

3. Можливість звільнення від вимоги юридичного й функціонального поділу для ОСР.

4. Поділ бухгалтерського обліку: вимога, щоб вести окремі рахунки для діяльності ОСП й ОСР.

Таблиця короткого огляду, що ілюструє застосування вимог поділу до ОСП й ОСР, і можливі випадки звільнення, наведена в додатку.

У цьому документі вимоги, які необхідно задовольнити, щоб здійснити вищезгадані правила, викладені докладно, щоб забезпечити погоджене застосування в державах-членах.

В. ЮРИДИЧНИЙ І ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ПОДІЛ

1. Відповідні положення Директив

Стаття 15 електроенергетичної Директиви й Стаття 13 газової Директиви констатують:

1. Коли оператор системи передачі є частиною вертикально об'єднаного підприємства, він є незалежним, принаймні, у відношенні його юридичної форми, організації й ухвалення рішення – від інших дій, які не стосуються розподілу. Ці правила не створюють зобов'язання відокремити володіння активами оператора системи розподілу від вертикально об'єднаного підприємства.

2. На додаток до вимог частини 1, де оператор системи розподілу є частиною вертикально об'єднаного підприємства, він є незалежним відносно його організації й прийняття рішень від інших видів діяльності, не пов'язаних з розподілом. Для досягнення цього застосовуються наступні мінімальні критерії:

Подібне становище оператора системи передачі зазначене в Статті 10 Директиви щодо електроенергії й Статті 9 газової Директиви.

Що стосується ОСР, Стаття 15, останнє речення Директиви щодо електроенергії, а також Стаття 13, останнє речення газової Директиви встановлюють, що

Держави – члени можуть вирішити не застосовувати частини 1 й 2 до об'єднаних підприємств по електроенергії/газу, що обслуговують менше, ніж 100000 з'єднаних споживачів, або обслуговують малі ізолювані системи.

Частина 2 Статті 30 Директиви щодо електроенергії говорить:

Подібне становище для газових ОСР міститься в частині 2 Статті 33 газової Директиви.

2. Основні принципи застосування

2.1. Застосування до “вертикально об'єднаних компаній”

Відповідно до вищезгаданих Статей, вимоги поділу застосовуються, якщо розглянутий бізнес мережі є частиною “вертикально об'єднаного підприємства”.

Визначення терміна “вертикально об'єднане підприємство” (ВОП) міститься в Статті 2, №21 Директиви по електроенергії (і подібне положення в газовій Директиві):

держави-члени можуть відкласти реалізацію частини 1 Статті 15 до 1 липня 2007 року.

Це не заподіює збитку вимогам, що містяться в частині 2 Статті 15.

1. Коли оператор системи розподілу є частиною вертикально об'єднаного підприємства, він буде незалежним, принаймні, у відношенні його юридичної форми, організації й прийняття рішень від інших видів діяльності, що не стосуються розподілу. Ці правила не створюють зобов'язання відокремити власність на активи оператора системи розподілу від вертикально об'єднаного підприємства

2. На додаток до вимог частини 1, коли оператор системи розподілу є частиною вертикально об'єднаного підприємства, він буде незалежним відносно його організації й прийняття рішень від інших видів діяльності, що не мають відношення до розподілу. Для досягнення цього повинні застосовуватися наступні мінімальні критерії:

(додержуйтеся критеріїв a)-d))

“вертикально об'єднане підприємство” означає підприємство або групу підприємств, взаємини яких визначені в частині 3 Статті 3 Регламенту Ради (ЄС) № 4064/89 від 21 грудня 1989 року щодо керування концентрацією серед підприємств¹, і коли зацікавлене підприємство/група виконує принаймні одну з функцій передачі або розподілу й принаймні одну з функцій виробництва або постачання електроенергії;

Частина 3 Статті 3 Регламенту Ради (ЄС) № 4064/89, до якої відноситься це визначення, говорить:

Для потреб цього Регламенту, керування ґрунтується на правах, контрактах або будь-яких інших засобах, які, або окремо, або в комбінації, а також беручи до уваги розгляд фактів або відповідних законів, – дають можливість надання вирішального впливу на підприємство, зокрема, за допомогою:

(a) власності або права використати все або частину майна підприємства;

(b) прав або контрактів, які надають право на вирішальний вплив на склад, голосування або рішення органів підприємства.

Таким чином, компанія вважається ВОП за наступних умов:

- підприємство в той же самий час залучене у виробництво або постачання електроенергії/газу та
- робота мережі організована в межах однієї й тієї ж самої юридичної структури або
- робота мережі організована в юридично окремій мережній компанії, що перебуває, однак, під “керуванням” компанії по постачанню/виробництву, або холдингової компанії, що “контролює” компанію по постачанню/виробництву в розумінні частини 3 Статті 3 вищезгаданого Регламенту Ради щодо злиття компаній (наприклад, тому, що компанія-засновник володіє контрольним пакетом/більшістю голосів залежної мережної компанії).
- або
- окрема мережна компанія “контролює” компанію по постачанню/виробництву, таким чином, є в той же самий час холдинговою компанією.

Якщо ці умови виконані, застосовується юридичний і функціональний поділ, і наступні кроки повинні бути здійснені ВОП:

- повинна бути заснована окрема мережна компанія (якщо вона ще не існує)
- мережна компанія, якщо вона залишається під “керуванням” зв'язаної компанії по постачанню/виробництву в розумінні частини 3 Статті 3 вищезгаданого Регламенту Ради, повинна бути розділена за функціями у розумінні частини 2 Статті 15 для Директиви щодо електроенергії або частини 2 Статті 13 щодо газу, щоб забезпечити необхідну незалежність від материнської компанії.
- ситуація, коли мережна компанія зберігає “керування” пов'язаною компанією з постачання/виробництва, – є несумісною з функціональним поділом й, тому, неприпустимою відповідно до нової Директиви (більш докладно див. нижче в 4.2.1.)

Якщо, з іншого боку, компанія по постачанню/виробництву, володіючи деякими акціями мережної компанії, не “контролює” – або більше не – “контролює” мережну компанію, то розглянуте підприємство мережі не є частиною вертикально об'єднаного підприємства в розумінні Директиви. Результатом є те, що вимоги щодо поділу в Статті 15 Директиви щодо електроенергії, Статті 13 щодо газу, зокрема, частини 2 Статті 15, [частини 2 Статті 13 газової Директиви] не застосовуються взагалі.

¹ ОВ L 395, 30.12.1989, с. 1. Регламент із останніми змінами, внесеними Регламентом (ЄС) № 1310/97 (ОВ L 180, 9.7.1997, с. 1).

2.2. Елементи визначення “керування” у розумінні Регламенту щодо злиття компаній

Як описано вище, мережна компанія могла б або не могла б бути підлеглою, зокрема, вимогам функціонального поділу, залежно від того, чи дійсно вона залишається під “контролем” компанії, що зайнята постачанням або виробництвом.

Очевидно, що необхідно забезпечити такий ступінь упевненості, наскільки можливо, щодо цього. Мережна компанія повинна знати, чи вважається, у розумінні Директиви, її незалежність від бізнесу по постачанню/виробництву достатньою, або вона повинна почати додаткові заходи щодо функціонального поділу, щоб збільшити цю незалежність. Це могло б, особливо, бути сумнівним у випадках, коли “контроль” пов’язаної компанії по постачанню/виробництву не є очевидним, наприклад якщо остання володіє менше ніж 50% акцій мережної компанії.

На цій підставі Директива звертається до визначення терміну “контроль”, викладеного в частині 3 Статті 3 Регламенту щодо злиття компаній. Відповідно до цієї статті, і повідомленню, виданого Комісією щодо інтерпретації цієї статті¹, компанія має, резюмуючи, “контроль” іншої пов’язаної компанії, якщо:

- вона володіє більшістю акцій/голосів пов’язаної компанії або
- вона володіє більшістю акцій, але управляє *фактично* ексклюзивним чином пов’язаним підприємством, завдяки факту, наприклад, що акції, що залишаються, широко розподілені по великій кількості менших акціонерів, що доведено більшістю голосів, фактично досягнуто на останніх щорічних загальних зборах акціонерів. Крім того, фактично керування акціонерними меншостями може також бути результатом спеціального договору, що забезпечує право фактично визначати ділову політику компанії.

У відношенні ОСР, держави-члени мають можливість, у національному законодавстві, передбачати *звільнення від* вищеописаних правил застосування юридичного й функціонального поділу до ВОП:

- Менші ОСР (що обслуговують менше ніж 100000 споживачів) можуть бути *звільнені* від вимог і юридичного, і функціонального поділу. Ця можливість звільнення не обмежена за часом.
- Що стосується більших ОСР (що обслуговують більш ніж 100000 споживачів), та вимога юридичного поділу може бути *відкладеною* до 1 липня 2007 року, тобто дати повного відкриття ринку.

Дякуючи цим можливим виключенням, є можливість, щоб вимоги функціонального поділу були застосовними без об’єднання з юридичним поділом.

По-перше, поки держави-члени можуть притримати накладення зобов’язання юридичного поділу більших ОСР до 1 липня 2007 року, така можливість не існує стосовно зобов’язання поділу функціональних умов. Таким чином, імовірно, що – до 2007 року – більші ОСР зобов’язані в рамках внутрішньодержавного права розділити діяльність у мережі по функціональних умовах, не будучи зобов’язаними створювати окрему компанію.

По-друге, Держава-член могла б обмежити, у рамках внутрішньодержавного права, застосування звільнення для менших ОСР до юридичного поділу й зберегти зобов’язання функціонального поділу для всіх ОСР (або застосовувати до останніх інший, більш низький поріг).

3. Юридичний поділ

3.1. Основні принципи

Суть послання цих положень – передача й розподіл повинні бути зроблені окремою компанією “мережі”. Однак, мережна компанія повинна не обов’язково володіти майном мережі, але повинна мати “ефективні права на прийняття рішень” відповідно до вимог функціонального поділу (див. нижче).

Зобов’язання створювати окрему компанію тільки стосується бізнесу в мережі, тобто природної монополії. Всі інші дії, а саме, постачання й вироблення, можуть тривати в рамках роботи однієї єдиної компанії.

3.2. Юридична форма мережної компанії

Вертикально об’єднана компанія, у принципі має волю вибирати юридичну форму мережної компанії за умови, що тип обраної компанії забезпечує достатню незалежність керування ОСП/ДСО від материнської компанії, щоб виконувати вимоги функціонального поділу.

Тому, якщо загальний режим контролю, передбачений як стандартний у внутрішньодержавному праві для типу обраної компанії, не задовольняє вимогам функціонального поділу, напри-

¹ Повідомлення Комісії, 2 березня 1998 року, ОВ [1998] С 66/5

клад, тому що це дозволяє власникам компанії щодня віддавати розпорядження щодо ведення бізнесу, необхідно вимагати його зміни за допомогою спеціальної домовленості на контрактній основі в установі мережної компанії для того, щоб дати управлінню компанії достатню незалежність від материнської компанії.

Аналогічно, будь-які договірні міри, які вводять подальші права контролю, на додаток до тих, які передбачені як стандартні в законодавстві, а також обмежують незалежність філії мережі, – повинні бути сумісні з функціональним поділом.

3.3. Оператор сполученої мережі

Питанням, що, імовірно, стає істотним і доречним на практиці – це чи буде оператор сполученої мережі, тобто роботи декількох мереж різної природи в одній єдиній компанії, задовольняти вимогам юридичного поділу. У певних мультисервісних компаніях по розподілу, при відділенні їхнього бізнесу з постачання, можуть захотіти управляти, наприклад, своєю електроенергією, газowymi й водними мережами в одній єдиній компанії, щоб покористуватися зі спільної діяльності.

Що стосується об'єднаного ОСП/ОСР для електроенергії й, відповідно, газу, Директиви передбачають звільнення від юридичного поділу й містять ясно виражене положення, що дозволяє таку об'єднану роботу, за умови, що рахунки є розділеними, і що об'єднаний оператор функціонально відділений від інших дій у секторі¹.

Навпроти, немає ніяких явно виражених положень щодо можливості оператора сполученої мережі залучати інші сектори. Існування такого об'єднаного мультисекторного оператора повинне, однак, бути можливим, у принципі, на тій же самій підставі, як й об'єднаного ОСП/ДСО. Щоб забезпечити справедливий доступ до мережі й уникнути конфліктів інтересів, необхідно відокремити бізнес мережі (природна монополія) від тих дій вертикально об'єднаних компаній, у яких він конкурує на ринку, а саме – вироблення й постачання. Навпроти, робота різних мереж в одній компанії не має той же самий ризик дискримінації й конфлікту інтересів за умови, що ведуться спеціальні рахунки, щоб забезпечити прозорість і запобігти появі перетинання субсидій.

4. Функціональний поділ

4.1. Відповідні положення Директив

Стаття 15, частина 2 Директиви щодо електроенергії й Стаття 13, частина 2 газової Директиви констатують

2. На додаток до вимог частини 1, коли оператор системи розподілу є частиною вертикального об'єднаного підприємства, він буде незалежним відносно його організації й прийняття рішень від інших видів діяльності, не пов'язаних з розподілом. Щоб досягти цього, застосовуються наступні мінімальні критерії:

(а) ті особи, які відповідають за керування оператором системи розподілу, можуть не брати участь у структурах компанії об'єднаного підприємства по електроенергії, відповідального прямо або побічно за безперервну роботу з виробництва, передачі й постачання електроенергії;

(б) належні заходи повинні бути прийняті, щоб забезпечити, що професійні інтереси людей, відповідальних за керування оператором системи розподілу, були прийняті до уваги способом, що забезпечує, що вони здатні діяти незалежно;

(с) Оператор системи розподілу повинен мати ефективні права прийняття рішень, незалежні від об'єднаного підприємства по електроенергії, – щодо майна, необхідного для керування, обслуговування або розвитку мережі.

Це не повинне перешкоджати існуванню відповідних механізмів узгодження для забезпечення того, щоб права материнської компанії на контроль економічної діяльності й керування, що стосується рентабельності активів, регулювалися непрямым чином відповідно до частини 2 Статті 23 [частини 2 Статті 25 газової Директиви], і були захищені в дочірній компанії.

Зокрема це дозволяє материнській компанії схвалювати щорічний фінансовий план або будь-який еквівалентний інструмент оператора системи розподілу й установити загальні межі на рівні заборгованості її філії. Це не дозволяє материнській компанії давати інструкції ні щодо щоденної діяльності, ні щодо індивідуальних рішень щодо будівництва або модернізації ліній розподілу, які не перевищують строки схваленого фінансового плану або будь-якого еквівалентного інструмента.

(д) оператор системи розподілу встановлює програму відповідності, що містить міри,

¹ Стаття 17 Директиви й Стаття 15 газової Директиви

прийняті для забезпечення виключення дискримінаційного керування й забезпечення щодо цього відповідного моніторингу. Програма повинна викласти конкретні зобов'язання службовців для виконання цієї мети.

Щорічний звіт, що викладає вжиті заходи, повинен бути представлений особою або органом, відповідальним за контроль виконання програми відповідності, – регулювальному органу, згаданому в частині 1 Статті 23 [частині 1 Статті 25 по газу], й опублікований.

Подібне положення для оператора системи передачі міститься в Статті 10, частині 2 Директиви по електроенергії й Статті 9, частині 2 Директиви по газу:

4.2. Поділ керування (абзаци а) і b))

4.2.1. Основні принципи

Положення Директиви щодо поділу керування вимагають, по-перше, щоб управлінський персонал мережного бізнесу не працював у той же самий час на компанію по постачанню/виробництву вертикально об'єднаної компанії. Це застосовується й до вищого виконавчого керівництва й до керування експлуатацією (середньої ланки). Таким чином, наприклад, керівник мережної компанії не може в той же самий час бути керівником родинної компанії по постачанню/виробленню, і навпаки. Однак, залишається можливість для керівника холдингової компанії виконувати наглядову функцію в мережній компанії, не будучи залученим у щоденні рішення.

До якого ступеня мережний керівник може працювати одночасно на холдингову компанію, яка у той же самий час прямо не залучена у вироблення й/або постачання, тому що юридично економічні об'єкти є окремими для цих галузей, – повинне вирішуватися в кожному конкретному випадку. У кожному разі, такі подвійні функції можуть тільки бути припустимі, якщо холдинг не приймає ніяких рішень щодо оперативного керування щодо постачання, вироблення або мережної галузі.

Крім того, поділ керування вимагає, щоб “належні заходи” були прийняті для забезпечення незалежності людей, відповідальних за мережне керування.

На розсуд держав-членів покладене подальше визначення таких мір у світлі національних обставин. Однак, щоб виконувати Директиви держави-члени безумовно повинні будуть ужити відповідних заходів, щоб вирішувати наступні питання:

Заробітна плата керівників мережі не повинна базуватися на результатах роботи компанії по холдингу/постачанню й не повинна бути встановленою на основі попередньо встановлених елементів, пов'язаних з роботою мережної компанії. Причини, що виправдують заміну Члена Ради директорів мережної компанії з ініціативи материнської компанії, повинні бути ясно викладені в Уставі компанії.

У той час як переходи керівного персоналу між різними підрозділами вертикально об'єднаної компанії в принципі залишаються можливими, перехід персоналу з мережного бізнесу до іншої діяльності компанії й навпаки повинен бути підпорядкований деяким умовам. У випадку якщо, наприклад, менеджер призначений у раду директорів мережної компанії, її/його наступне призначення холдинговою компанією й/або компанією по постачанню – після закінчення його строку в мережному бізнесі – не повинне бути визначеним із самого початку.

Компанії, залучені в бізнес мережі, не дозволяється володіти акціями родинної компанії по постачанню, виробленню або холдинговій компанії. Якщо мережна компанія володіє такими акціями, то вона має прямий фінансовий інтерес до роботи родинної філії по постачанню й, як наслідок, її керівництво більше не здатне “діяти незалежно”. Це правило виключає ситуацію, де мережна компанія є в той же самий час холдинговою компанією компанії по постачанню/виробленню. Отже, структура, за допомогою якої, наприклад, компанія по розподілу традиційно володіла юридично окремою галуззю постачання, більше не є припустимою. Це, однак, не обов'язково вимагає зміни володіння майном мережі. Буде досить створити нову компанію, що управляє мережею, у той же самий час не володіючи активами мережі.

Так само, питання володіння акціями на особистій основі керівництва мережної компанії повинне вирішуватися способом, що забезпечує незалежність керівництва. Занепокоєння викликає те, що якщо, наприклад, керівники мережної компанії мають багато акцій родинної компанії по постачанню/виробленню, то виникають конфлікти інтересів. Саме із цієї причини в безлічі держав-членів національним регуляторам не дозволяють персонально тримати акції сектора споживання.

4.2.2. Трактування питання суспільних послуг

Важливим питанням у контексті поділу керівництва є розгляд *загальних послуг*, тобто послуг, які були – у нерозділеному світі – часто розподілені між передачею/розподілом, постачанням й, можливо, іншими видами комерційної діяльності. Такі послуги звичайно включають персонал і фінанси, послуги за технологіями, розміщення й транспортування. Можна було б сперечатися, що вимога систематично дублювати такі загальні послуги значно збільшить витрати, не приносячи відповідні додаткові вигоди.

Вважається за належне розглядати це питання на основі “час від часу”. Якщо дозволяються загальні послуги, то потрібно в кожному разі, щоб були виконані деякі умови для зменшення занепокоєння щодо конкуренції й виключення конфліктів інтересів:

- будь-які субсидії, що перетинаються, що даровані або одержувані мережним бізнесом, виключені; для забезпечення цього обслуговування проводиться в ринкових умовах, які повинні бути встановлені в договорі між компанією, що забезпечує загальні послуги, і компанією бенефіціанта.
- загальні послуги повинні звичайно надаватися й управлятися поза бізнесом мережі – тобто родинною компанією по постачанню або, навіть краще, холдинговою компанією – якщо тільки мережа не є домінуючим користувачем.

4.2.3. Застосування до юридично нерозділених ОСР

У випадку, якщо ОСР розділений тільки у функціональному відношенні, але не в юридичному відношенні, основні ідеї, що стоять за вищезгаданими правилами, застосовуються тим же самим способом, приводячи до наступних конкретних правил.

- засновується спеціальний відділ для бізнесу по розподілу в межах вертикально об'єднаного господарського об'єкта, що буде працювати як "центр доходу".
- призначається керівник такого відділу мережі. Вона або він повинні мати спеціальний контракт із компанією, викладаючи, зокрема, винятковий список причин для анулювання її/його призначення. Вона або він не повинні засідати в Правлінні вертикально об'єднаної компанії.
- Коли існують індивідуальні обов'язки членів Правління, то член Правління компанії, відповідальний за філію мережі, не є одночасно відповідальним за постачання й/вироблення, принаймні, не для комерційних цілей останніх. Можуть бути можливі обов'язки, суворо обмежені технологічними аспектами.
- персонал керівництва, що працює в такому відділі мережі, не повинен у той же самий час мати завдання, пов'язані з іншою діяльністю в секторі
- загальні послуги, розподілені між відділом мережі й іншими
- відділи компанії підкоряються певним умовам, відповідно до правил, викладеним вище
- платня персоналу, що працює у відділі мережі, повинна залежати винятково від результатів роботи бізнесу мережі як “центра доходу”, установленого на основі попередньо встановлених елементів
- перехід персоналу від відділу мережі в інші відділи компанії повинен бути обмеженим.
- адміністративно-управлінському апарату відділу мережі не дозволяється володіти акціями компанії.

4.2.4. Поділ між мережами різних секторів

Вищезгадані описані загальні правила по поділу керівництва повинні суворо застосовуватися до відносин між бізнесом мережі й бізнесом постачання того ж самого сектора.

Що стосується відношення мережного бізнесу до бізнесу в інших секторах у мережі (або по постачанню), то можливо застосувати більше гнучкості, наприклад, у випадку підприємства, що розподіляє електроенергію, це його відношення до його діяльності по газових і водних питаннях у рамках однієї й тієї ж самої компанії. Щодо цього, ті ж самі основні міркування, які описані вище, застосовуються стосовно можливості мати одного, мультисекторного оператора мережі. Вимога, викладена в абзаці а) частини 2 Статті 10 і частини 2 Статті 15 Директиви щодо електроенергії, а також частини 2 Статті 9 і частини 2 Статті 13 газової Директиви, наприклад, є так висловленою фразеологічним чином, що вона застосовується винятково щодо іншої діяльності по електроенергії.

Однак, будь-яка гнучкість щодо цього повинна бути сумісна з головною, загальною метою забезпечення того, щоб керівництво мережі було “здатним діяти незалежно”¹. Якою мірою це ви-

1 () Див. абзац б) частини 2 Статей 10 і 15 Директиви щодо електроенергії й відповідних Статей

магає поділу керівництва між видами діяльності, що відносяться до різних секторів, може тільки бути вирішено на основі кожного конкретного випадку. Збалансована оцінка, з одного боку, потреби в незалежності й, з іншого боку, інтересу, наприклад, мультисервісних операторів, щоб знайти, при необхідності, можливі спільні дії.

4.3. Ефективні права щодо прийняття рішень (абзац с)

4.3.1. Основні принципи

Всі комерційні й експлуатаційні рішення щодо роботи, технічного обслуговування й розвитку мережі повинні бути прийняті в межах бізнесу мережі, без причетності родинного бізнесу по постачанню або холдингової компанії об'єднаної компанії. Це має особливе значення стосовно областей, які можуть мати вплив на конкуренцію на ринку постачання, таким як розширення або будівництво комунікацій з іншими системами.

4.3.2. Оператор мережі, що не має активів

Вищезгадані правила також застосовуються у випадку, якщо материнська компанія залишається власником активів. У той час, як й у цьому випадку основні рішення повинні залишатися на розсуд мережної компанії, материнська компанія може, у принципі, бути залучена в процес реалізації цих рішень, при тім, що застосовуються захисні міри, що забезпечують тільки лише виконання материнською компанією рішень, прийнятих мережною компанією. Якщо материнська компанія не виконує ці рішення, мережна компанія повинна мати можливість вмішатися за допомогою втручання в права. Деталі повинні визначитися на підставі кожного конкретного випадку й повинні бути ясно викладені в окремому договорі (Див., як приклад, “Договір щодо інфраструктури”, виданий ірландським Регулятором)

4.3.3. Права контролю материнської компанії

Друга пропозиція абзацу с) пояснює, що вимога відносно права ефективного прийняття рішень не завдає шкоди “правам материнської компанії по економічному контролю й контролю керівництва, – що стосується рентабельності активів філії”.

Щодо сфери застосування цих прав контролю, Директива явно звертається до двох елементів: фінансового плану мережної компанії, або будь-якого еквівалентного інструменту, і повного розміру заборгованості. Щодо меж прав контролю, Директива є однаково ясною: не дозволяється будь-який детальний щоденний нагляд функціонування мережі материнською компанією, особливо інструкції щодо рішень по будівництву або модернізації ліній, які задовольняють фінансовому плану.

У межах сфери застосування схваленого фінансового плану, мережна компанія повинна, таким чином, мати повну незалежність. Крім того, фінансовий план, коли він може бути схвалений материнською компанією, повинен бути сумісним з вимогою забезпечення того, щоб мережна компанія мала достатні фінансові засоби для того, щоб обслуговувати й розширювати доступну інфраструктуру.

Директива звертається до фінансового плану або “будь-якого еквівалентного інструмента”. Цей термін повинен інтерпретуватися обмеженим чином у розумінні того, що тільки інструменти, які є функціонально еквівалентними фінансовому плану, але які в рамках відповідної національної термінології не називаються “фінансовий план”, можуть бути схвалені материнською компанією.

Що стосується складу наглядацької ради мережної компанії, коли він існує, то принаймні два члени, залежно від розміру ради, повинні в ідеалі бути незалежними від інтересів материнської компанії.

4.3.4. Застосування до юридично нерозділених ОСР

У випадку, якщо ОСР є розділеним тільки у функціональному відношенні, абзац с), не може застосовуватися буквально, тому що він розглядає відношення материнської компанії до її філії, що є невідповідним, якщо всі функції реалізуються в межах тієї ж самої юридичної структури. Однак правила, що лежать в основі абзацу с), застосовуються аналогічним чином. Отже, окремий відділ розподілу повинен мати далекосяжні права прийняття рішень відносно роботи, технічного обслуговування й розвитку мережі.

Вищезгадана описана незалежність керівника не завдає шкоди загальній сфері відповідальності головного керування компанії, включаючи розгляд інвестиційних рішень.

4.4. Програма відповідності

Ціль програми відповідності повинна забезпечити *формальну структуру* для того, щоб забезпечити те, щоб бізнес мережі в цілому, так само як і окремі службовці й члени керівництва, виконували правило недискримінації.

Щодо цього важливі наступні три аспекти:

- Зміст програми, особливо спеціальні зобов'язання службовців для виконання мети недискримінації;
- Міри, спрямовані на приведення програми у виконання;
- Ефективний моніторинг і регулярна звітність

4.4.1. Зміст програми відповідності

Програма відповідності повинна містити правила поведінки, які повинні шануватися персоналом, щоб виключити дискримінацію.

Такі правила будуть мати відношення, наприклад, до зобов'язання зберігати конфіденційність комерційно чутливої інформації (Статті 12 й 16 з Директивб щодо електроенергії й Статті 10 й 14 газової Директиви). Програма відповідності, таким чином, докладно встановлює, яку інформацію потрібно вважати конфіденційною в цьому розумінні і як з нею потрібно поводитися. Вона повинна також мати відношення до штрафів, які накладають відповідно до національного законодавства у випадку неповаги до правил конфіденційності, що містяться в Директивах¹

Інший звіт правил, які повинні шануватися, стосується поведінки споживачів мережі стосовно персоналу. Службовці будуть, наприклад, ясно давати зрозуміти, що вони представляють винятково оператора мережі й повинні втриматися від будь-якого посилання на родинний бізнес по постачанню. Взагалі, службовці не повинні давати ніякої рекомендації щодо можливих постачальників, а замість цього повинні посилати споживачів до загальнодоступних інформаційних джерел.

Міри, що мають намір виключити дискримінацію, також охоплюють заборони або обмеження доступу до приміщення оператора мережі або його частин для персоналу, не залученого в бізнес мережі, і – що найбільше важливо – доступу до систем для запису, обробки або нагромадження чутливих даних.

4.4.2. Здійснення програми відповідності

Програма відповідності повинна активно здійснюватися й одержувати сприяння за допомогою особливих процедур і стратегії.

Така стратегія повинна складатися, серед іншого, з наступних елементів:

- Активна, регулярна й видима підтримка програми головним керівництвом, наприклад, за допомогою персонального повідомлення персоналу від вищого керівництва, що формулює його зобов'язання реалізовувати програму;
- Письмове зобов'язання персоналу щодо виконання програми шляхом підписки участі в програмі;
- Ясно виражене формулювання, що на персонал, що порушує правила відповідності, накладаються дисциплінарні санкції;
- Практичні заняття по відповідності на регулярній основі й, особливо, як частина вступної програми для нового персоналу.

4.4.3. Моніторинг і звітність

Для того, щоб програма була успішною, її ефективність повинна регулярно перевірятися.

Це необхідно не тільки як спосіб забезпечення того, щоб програма працювала належним чином, але також і дозволяти ідентифікувати ті області, які представляють найвищі ризики недотримання.

Процес оцінки виконується прозорим способом, показуючи в такий спосіб службовцям, що їхнє поведіння постійно розглядається відносно виконання умов програми.

Особа або орган, відповідальний за моніторинг програми відповідності, є органом головного керування або членом цього органа. Що стосується щорічного звіту, що повинен бути представлений цією людиною або органом, те керівні принципи із приводу його змісту повинні бути видані регулювальним органом.

Щорічний звіт схвалюється незалежними членами наглядацької ради, де це застосовується,

¹ Частина 9 Статті 23 Директиви щодо електроенергії та частина 9 Статті 25 газової Директиви зобов'язують держав-членів вживати належних заходів у випадку неповаги до правил конфіденційності.

перед подачею на розгляд регулювального органа.

4.5. Збереження конфіденційності – “китайська стіна” (Поділ функцій щоб уникнути зловживань)

Правила по функціональному поділу доповнені зобов’язанням операторів передачі й розподілу зберігати конфіденційність комерційно чутливої інформації (див., наприклад, Статті 12 й 16 з Директиви щодо електроенергії).

Це виключає наприклад те, щоб персонал, що працює для бізнесу по постачанню, мав необмежений доступ до баз даних, що містять інформацію, що могла б бути комерційно вигідною, таку як деталі щодо фактичного або потенційного користувача мережі. Тоді як це не обов’язково означає установа окремих систем бази даних, то повинні бути ясно визначені спеціальні права доступу й обмежені, щоб бути у відповідності з правилом конфіденційності.

4.6. Додаткові заходи для посилення функціонального поділу

Повинні бути відзначено, що заходи для функціонального поділу, що містяться в Директивах, – є “мінімальними критеріями”. Держави-члени можуть, таким чином, вирішити далі доповнити мінімальний набір критеріїв подальшими мірами з метою забезпечити граничну ефективність поділу в специфічних національних обставинах, особливо в рамках національного законодавства про компанії.

Такі міри можуть включати, наприклад, *повторне брендуння* бізнесу мережі з метою дозволити споживачам відокремити його явно від бізнесу по постачанню компанії. Окремі торговельні марки також допомогли б підсилювати культуру поділу в розумах персоналу. Інша міра повинна забезпечити, щоб оператор мережі й бізнес по постачанню були розташовані в *окремих будинках*, за умови, що така міра буде діяти пропорційно розміру зацікавленої компанії. Що стосується подання мережної компанії в Інтернеті, то не повинно існувати прямого посилання її домашньої сторінки Інтернет на родинну компанію по постачанню.

4.7. Реалізація правил щодо функціонального розподілу у внутрішньодержавному праві

Положення Директиви по функціональному поділу мають потребу в подальших технічних вимогах на рівні держав-членів, щоб бути на практиці повністю операбельними. Вважаються доцільними кілька шляхів для забезпечення необхідних технічних вимог, з метою забезпечити, щоб оператори знали завчасно, що робити, щоб виконувати правила:

- Специфікація детальних вимог функціонального поділу в національному первинному й/або вторинному законодавстві, що стосується здійснення Директив.
- Завчасне видання “керівних принципів” по функціональному поділу, наприклад регулятором.
- Позначати вимоги по функціональному поділу в ліцензії для мережних операторів.

У той час, як держави-члени можуть вибирати між вищезгаданими – і, можливо, іншими – відповідними підходами, безумовно не підходить просте накладення тексту Директив буквальним чином на внутрішньодержавне право без надання на основі очікуваних результатів подальших специфікацій. Також можна рекомендувати вимагати від ОСП/ДСО надати “очікуване” “формулювання по відповідності” для схвалення регулятором, що викладає, яким чином розглянутий оператор має намір виконувати вимоги по відповідності.

5. Звільнення для ОСР, що обслуговують менше ніж 100000 споживачів

5.1. Основні принципи

“100000 зв’язаних споживачів” повинні інтерпретуватися в розумінні “100000 з’єднань”. Отже, домашнє господарство вважається таким, що становить одне з’єднання в розумінні цього положення, незалежно від кількості людей, що формують частину домашнього господарства. Навпроти, будинок, що включає – скажемо – 8 квартир, розглядається таким, що має 8 зв’язків у розумінні положень. У випадках, де точна кількість “з’єднань” будинку важко встановити, оптимальна оцінка повинна бути зроблена ОСР разом з регулювальним органом. [Альтернатива: кількість “виставлених рахунків” споживачам, тому що тільки якщо Ви “виставляєте рахунок” споживачеві, Ви має з ним відносини].

5.2. Застосування на практиці – Два основних сценарії

5.2.1. Розподіл і постачання/виробництво організовані в єдиній компанії

У такому випадку єдиної юридичної особи застосування цього правила “100000” є прямим: Якщо підприємство має менше, ніж 100000 споживачів, тобто, якщо менше ніж 100000 споживачів пов’язані з розподільною мережею розглянутого підприємства, то звільнення можливо, – у цьому випадку компанія може продовжувати управляти мережею й постачанням/виробництвом

у межах того самого самої юридичної особи. Навпроти, якщо кількість споживачів – більш ніж 100000, повинна бути створена окрема мережна компанія.

При створенні такої окремої компанії, підприємство має два основних вибори:

- Вона може тримати всі або більшість акцій мережної компанії, що дозволяє їй “управляти” мережною компанією в розумінні частини 3 Статті 3 “Регламенти по злиттю компаній”. У цьому випадку, мережна компанія залишається частиною вертикально об’єднаної компанії й, отже, має потребу в незалежності у функціональному відношенні в розумінні частини 2 Статті 15 Директиви щодо електроенергії й частини 2 Статті 13 газової Директиви.
- Вона може закінчити “контроль” компанії, наприклад, продаючи всі або майже всі акції компанії третім особам. Як наслідок, мережна компанія більше не формує частину вертикально об’єднаної компанії й зокрема, частина 2 Статті 15 [13] не застосовується.

5.2.2. Підприємство, залучене в постачання/виробництво, “контролює” одну – або більше – юридичних окремих компаній по розподілу.

При таких обставинах, зважаючи на те, що група компаній у цілому формує єдину вертикально об’єднану компанію, всі з’єднані споживачі всіх компаній розподілу, “контрольованих” підприємством, повинні бути з’єднані. Де можна це застосувати, до цього числа повинні бути додані споживачі, пов’язані з розподільною мережею, що працює в тій же самій структурі компанії, як і розглянутий бізнес по постачанню/виробництву.

Якщо підсумкове число становить більше 100000, то *всі* “контрольовані” мережні компанії повинні бути розділені відповідно до Статті 15, [13], навіть якщо розглянуті компанії, при індивідуальному розгляді, обслуговують менше, ніж 100000 споживачів.

Причини, що лежать в основі цього правила, є подвійними:

- звільнення від Статті 15 [13] виправдовується, щоб взяти до уваги особливу ситуацію менших компаній по розподілі. Однак, компанію, що контролює кілька мережних компаній, які в сукупності обслуговують більше, ніж 100000 споживачів, не можна вважати меншою компанією
- без агрегації споживачів, обман був би легким: об’єднане підприємство може організувати свій розподіл таким способом, що правила по функціональному поділу не будуть застосовуватися, а саме: за допомогою створення ряду компаній по розподілу, які індивідуально обслуговують менше ніж 100000 споживачів.

Нижче наведені три практичних приклади, що ілюструють застосування цього правила 100000 споживачів по сценарію 2:

1. Компанія А, залучена в постачання, купує три мережних компанії, причому кожна обслуговує 40000 споживачів: Всі три компанії повинні бути функціонально розділені (або повинні бути злиті в одну або дві розділених компанії).

2. Компанія А, залучена в постачання, купує п’ять мережних компаній, причому одна обслуговує 120000, з інших чотирьох кожна обслуговує 1000 споживачів: Всі п’ять компаній повинні бути розділені (або повинні бути злиті в одну або кілька розділених компаній).

3. Компанія А, залучена в постачання, керуючи розподільною мережею 80000 споживачів у тій же самій структурі компанії (тобто не розділеної), купує мережну компанію, що обслуговує 30000 споживачів: весь мережний бізнес, включаючи й ці 80000 споживачів, які обслуговувалися дотепер, повинен бути розділений.

5.3. Вільний вибір держав-членів при застосуванні звільнення

Повинно бути підкреслено, що поріг “100000” був обраний, тому що він розглядався як підходяща кількість через ситуацію в Спільноті цілому. Навпроти, при ухваленні рішення щодо можливого часткового скасування держави-члени повинні насамперед розглянути національні обставини й, як наслідок, понизити поріг, коли це слід зробити. Як загальне правило, національний обраний поріг повинен привести до такого результату, де так багато кінцевих споживачів, наскільки можливо, зможуть користуватися з розділеного доступу до мережі.

Крім того, держави-члени повинні звичайно вибирати диференційований підхід і не звільняти систематично всіх менших ОСР як від юридичного, так і від функціонального поділу. Поступовий підхід передбачає для “більших” малих ОСР звільнення від юридичного поділу, у той же час зберігаючи функціональний поділ, або, принаймні, деякі елементи функціонального поділу. Тільки найменші компанії будуть звільнені від обох вимог поділу.

С. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ПОДІЛУ

1. Відповідні положення Директив

Стаття 19, частини від 1 до 4, Директиви щодо електроенергії говорять:

Поділ рахунків

1. Держави-члени повинні ужити необхідних заходів, щоб забезпечити, що рахунки електроенергетичних підприємств ведуться відповідно до пунктів 2 й 3.

2. Підприємства по електроенергії, безвідносно їхньої системи власності або юридичної форми, повинні скласти, надати для аудита й опублікувати свої річну звітність відповідно до правил внутрішньодержавного права щодо річної звітності компаній з обмеженою відповідальністю, прийнятих відповідно до Четвертої Директиви Ради 78/660/ЄС від 25 липня 1978 року, заснованої на частині 2 Статті 44 (по газу) * Договору щодо річної звітності деяких типів компаній¹.

Підприємства, які юридично не зобов'язані публікувати свою річну звітність, повинні зберігати її копію в публічному розпорядженні у своєму головному офісі.

3. Підприємства з електроенергії у своєму внутрішньому бухгалтерському обліку ведуть окремі рахунки для кожного виду діяльності по передачі й розподілу, як вони були б зобов'язані робити, якби розглянуті види діяльності виконувалися окремими підприємствами, – з метою запобігання дискримінації, перетинання субсидій і перекручування конкуренції.

Вони повинні також вести рахунки, які можуть бути об'єднаними, для інших видів діяльності по електроенергії, що не стосуються передачі або розподілу. До 1 липня 2007 року вони повинні вести окремі рахунки для видів діяльності по постачанню для правочинних споживачів і постачальницької діяльності для неправомочних споживачів. Доход від володіння системою передачі/розподілу вказується на рахунках. Коли необхідно, вони повинні вести зведений баланс для інших видів діяльності, не пов'язаних з електрикою/газом. Внутрішні рахунки включають балансовий звіт і рахунок прибутків і збитків для кожного виду діяльності.

4. Ревізія, згадана в частині 2 цієї Статті, повинна, зокрема, підтвердити, що зобов'язання уникати дискримінації й крос-субсидій, згаданих у частині 3 цієї статті, дотримується. '

Подібні положення для газових підприємств містяться в Статті 17, пункти від 1 до 4, Директиви щодо газу.

2. Основні принципи

Положення щодо поділу бухгалтерського обліку залишаються в значній мірі незмінними в порівнянні з первісними Директивами. З огляду на нову вимогу юридичного поділу, що веде обов'язково до поділу бухгалтерського обліку, вони перебувають під дією нового режиму особливого відношення до ОСР, які юридично не розділені.

Необхідно відзначити, що, на відміну від юридичного й функціонального поділу, ніяке часткове скасування не можливе для поділу бухгалтерського обліку для менших ОСР. Поділ бухгалтерського обліку є, таким чином, мінімальною вимогою поділу, що повинна шануватися кожним оператором мережі, без винятку.

Основним принципом є те, що повинні вестися окремі рахунки для різних видів діяльності мережі, що відносяться до газу й електроенергії. Зведений баланс можливий для всіх інших видів діяльності, включаючи види діяльності, що залишаються, пов'язані з газом й електроенергією. Однак, як виключення із цього правила, до повного відкриття ринку, окремі рахунки повинні вестися для продажу правочинним і неправомочним споживачам, щоб уникнути перетинання субсидій перших і других.

3. Важливість точного розподілу витрат

Точне застосування бухгалтерських принципів, принаймні, є однаково важливим, як і правила поділу бухгалтерського обліку. Дуже важливо, щоб елементи вартості були розподілені прозорим і точним способом за розглянутими видами діяльності. Особливо повинне бути виключене будь-яке перебільшення витрат мережного бізнесу. Такий неточний розподіл витрат, імовірно, привів би до перетинання субсидій на користь бізнесу постачання й, таким чином, наніс би шкоду конкуренції на ринку постачання.

Тому що пункт 4 відповідних статей підкреслює, що ревізія, передбачена в пункті 2, розгля-

¹ Назва Директиви 78/660/ЄС була так підібрана, щоб врахувати зміну нумерації Статей Угоди, що встановлює Європейську Економічну Спільноту у відповідності зі Статтею 12 Амстердамського Договору; первісне посилання було на пункт (g) частини 3 Статті 54.

ОВ L 222, 14.8.1978, с. 11. Директиви, останній раз зміненої відповідно до Директиви 2001/65/ЄС Європейського Парламенту й Ради (ОВ L 283, 27.10.2001, с. 28).

дає питання можливого перетинання субсидій, ясно, що ревізія повинна досліджувати спосіб, яким був зроблений розподіл витрат.

Повинне також бути відзначено, що регулювальні органи відіграють ключову роль щодо цього.

Відповідно до частини (1e) Статті 23 Директиви щодо електроенергії (частина (1e) Статті 25 щодо газу) вони, за допомогою контролю ефективного поділу бухгалтерського обліку, повинні забезпечити, щоб не було ніяких крос-субсидій між виробництвом/постачанням і передачею/розподілом.

У цьому контексті повинне бути відзначено, що регулювання на основі стимулювання (верхня межа цін) витрат на доступ до мережі може бути ефективним інструментом, щоб значно зменшити стимули й можливості для об'єднаних компаній зміщувати витрати від бізнесу постачання/вироблення до бізнесу в мережі. Регулювання на основі стимулювання, крім його інших переваг, може, таким чином, бути ефективним інструментом для зменшення ризику перетинання субсидій.

ДОПОВНЕННЯ

ЗАСТОСУВАННЯ ПРАВИЛ ПОДІЛУ ДО ОСП І ДСО

Юридичний поділ

Функціональний поділ

Поділу бухгалтерського обліку

ОСП

+

+

+

ОСР

більш ніж 100000 споживачів

Звільнення можливе до 1.7.2007

+

+

ОСР

менш 100000 споживачів

Звільнення можливе

Звільнення можливе

+

ЗАУВАЖЕННЯ ГЕНЕРАЛЬНОГО ДИРЕКТОРАТУ З ЕНЕРГЕТИКИ Й ТРАНСПОРТУ ЩОДО ДИРЕКТИВ 2003/54/ЄС І 2003/55/ЄС ПРО ВНУТРІШНІЙ РИНОК ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ І ПРИРОДНОГО ГАЗУ

ЦЕЙ ДОКУМЕНТ НЕ Є ОБОВ'ЯЗКОВИМ ДЛЯ ВИКОНАННЯ КОМІСІЄЮ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО НАДІЙНОСТІ ПОСТАЧАННЯ ЩОДО ГАЗУ 16 січня 2004 року

1. ВСТУП

26 червня 2003 року була прийнята 2-а Директива щодо Внутрішнього Газового Ринку (ВГР) (Директива 2003/5/ЄС). Нова Директива, яку держави-члени повинні імплементувати у національне законодавство не пізніше, ніж 1 липня 2004 року, містить безліч положень стосовно надійності газового постачання. Деякі з них уже містилися в першій Директиві, у той час як деякі є новими, а інші були посилені. Ціль цих зауважень полягає в тому, щоб забезпечити деяке керівництво щодо розуміння й інтерпретації заходів 2-ої Директиви ВГР щодо надійності постачання.

У відповідності з частиною 32 Статті 2 (32) Директиви 2003/55/ЄС, “надійність” означає й надійність постачання природним газом і технічну безпеку.

Надійність положень щодо постачання, що містяться в 2-ій Директиві по Внутрішньому Ринку Газу, повинна розглядатися на тлі шести різних аспектів, які будуть розвинені в цих зауваженнях.

1. Зобов'язання по Суспільних Послугах (ЗСП), які могли б охоплювати надійність постачання, тобто зобов'язання по надійності постачання, могли б бути встановлені в структурі Зобов'язань щодо Суспільних Послуг. Крім того, може бути уведене перспективне планування щодо надійності постачання.

2. Обов'язки по моніторингу й звітності Комісії й держав-членів.

3. Надійність постачання стосовно доступу третіх сторін до вхідних трубопроводів.

4. Надійність постачання, що є причиною для того, щоб надавати звільнення від правил доступу до нової головної газової інфраструктури.

5. Надійність постачання, що є причиною для відмови в доступі до мережі, якщо зобов'язання по надійності постачання формують частину або повністю визначені як ЗСП.

6. Нарешті, повинна бути прийнята до уваги потреба забезпечити надійність постачання, при прийнятті рішень по деяких часткових скасуваннях стосовно зобов'язань “бери-чи-плати”.

Кожний із цих аспектів надійності постачання, як він міститься в Директиві, буде обговорений нижче.

2. НАДІЙНІСТЬ ПОСТАЧАННЯ ЯК ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЩОДО СУСПІЛЬНИХ ПОСЛУГ

Окремий документ забезпечує дослідження й інтерпретацію “Зобов'язань щодо суспільних послуг”, включених в 2-у Директиву щодо Внутрішнього Ринка Газу. Специфічні питання, що стосуються надійності постачання газом, досліджені в нижчеподаному.

Відповідно до частини 2 Статті 3

2. *Держави-члени можуть накласти на підприємства по природному газу, у загальних економічних інтересах, зобов'язання по суспільних послугах, які можуть стосуватися надійності, включаючи надійність постачання... Такі зобов'язання є ясно визначеними, прозорими, справедливими й піддаватися перевірці. Що стосується надійності постачання і виконання екологічних цілей, включаючи ефективність використання енергії, держави-члени можуть увести імплементацію перспективного планування, беручи до уваги можливість третіх осіб, що шукають доступ до системи.*

...

4. *Держави-члени здійснюють належні заходи для досягнення цілей соціальної й економічної єдності, захисту навколишнього середовища, які можуть включати засоби боротьби зі зміною клімату й надійність постачання. Такі міри можуть включати, зокрема, забезпечення адекватних економічних стимулів, що використовують, де необхідно, всі існуючі національні інструменти й інструменти Спільноти для технічного обслуговування й будівництва необхідної інфраструктури мережі, включаючи потужності об'єднання.*

При виконанні цього, держави-члени повинні повністю враховувати відповідні положення

Договору й, зокрема, Статті 86, що, між іншим, передбачає, що *“підприємства, яким доручене надання послуг, що мають загальний економічний інтерес ... підкоряються правилам, що містяться в цій Угоді, особливо правилам по конкуренції, оскільки застосування таких правил не впливає негативно на виконання, у законі або фактично, конкретних призначених їм завдань.”*¹

Мається на увазі, що застосування таких правил, особливо правил конкуренції, не повинне фактично заважати зацікавленим підприємствам виконувати відповідні завдання. Поки що виконання послуг, що мають загальний економічний інтерес має пріоритет над правилами конкуренції. Однак, 2-а пропозиція частини 2 Статті 86 Договору про ЄС обмежує звільнення від застосування таких правил у тім, що *“на розвиток торгівлі не можна впливати настільки, що суперечило б інтересам Спільноти.”*

У результаті, звільнення підприємств, що виконують зобов’язання щодо суспільних послуг – від деяких правил, установлених у Договорі, зокрема, правил по конкуренції і щодо розвитку торгівлі, – обмежено настільки, щоб вони не суперечили інтересам Спільноти.

Для того, щоб зрозуміти, що розуміється під поняттям “інтереси Спільноти”, корисно подивитися на частину 5 Статті 3. Вона заявляє, що *“Інтереси Спільноти включають, серед іншого, конкуренцію, що стосується правочинних споживачів, – відповідно до цієї Директиви й Статті 86 Договору”*.

Таким чином, інтереси Спільноти в розумінні Статті 86 Договору про ЄС ясно визначаються конкуренцією стосовно правочинних споживачів.

Крім того, варто відзначити, що згідно широко розповсюдженої інтерпретації Статті 86 й, особливо, частини 2 Статті 86, Комісія на разовій основі й у світлі специфічних обставин визначає поняття “інтереси Спільноти” щодо його сутності й змісту². Вона також висуває на перший план, що на частину 2 Статті 86 можна тільки покластися *“у тій мірі, у якій виконання певного завдання, призначеного підприємству, може бути забезпечено тільки за допомогою надання таких (спеціальних або виняткових) прав”*³.

Загальною метою Директиви щодо ВГР є завершення створення внутрішнього ринку, що вимагає введення й сприяння конкуренції між учасниками ринку. Ця оцінка підтримана цитатами від 1 до 4, які встановлюють створення внутрішнього ринку для газу в контексті Лісабонської стратегії, заснованої Радою Європи, щоб досягти повністю операбельного внутрішнього ринку. Крім того, цитування 30 недвозначно виражає мету Директиви, а саме: “створення повністю операбельного внутрішнього газового ринку, у якому переважає сумлінна конкуренція”.

На цьому тлі важливо, щоб завершенню створення внутрішнього ринку енергії, включаючи конкуренцію й розвиток торгівлі відповідно до Договору, не можна перешкоджати або негативно впливати будь-яким іншим шляхом, зазначеним у цій Директиві. Тому, мабуть, що реалізація зобов’язань з надійності постачання, визначених як ЗСП, повинна негативно впливати на розвиток торгівлі й конкуренції тільки в найменш можливій мірі. Можна припустити, що справа повинна бути такою, поки немає й поки не буде ніякого альтернативного рішення, доступного в розумних й економічних рамках.

На противагу електроенергії, газове постачання не можна розглядати як універсальне обслуговування. Якщо Держава-член, однак, вирішує охопити всіх або деякий сегмент споживачів ЗСП, то такі ЗСП в жодному разі не повинні негативно впливати на торгівлю й, отже, розвиток конкуренції остільки, наскільки ці ЗСП також стосуються споживачів, які, як вважається, покладаються не тільки винятково на газ. Іншими словами: коли газ може опадливо й розумно бути заміненим альтернативним паливом, ЗСП не повинні становити ніяких підстав для обмеження конкуренції.

У принципі ЗСП, що мають відношення до надійності постачання, повинні в кожному разі бути обмеженими навкруги споживачів, які є нездатними перемкнутися на альтернативне паливо або тих, хто не має в наявності свої власні засоби надійності постачання. Важливо відмітити, що навіть у таких випадках конкуренція повинна обмежуватися в найменшому можливому ступені. Як еталонний тест, чи могла б конкретна міра або стандарт під парасолькою ЗСП підходити для надійності постачання, – як довідка можуть служити подібні й відповідні діючі міри в інших державах-членах.

¹ Частина 2 Статті 86 пропозиція 1 ЄС

² Бундія, Сьєрра, Хосе Луїс, “Виключні права й державні монополії відповідно до закону ЄС: стаття 86 (колишня Стаття 90)

Договору про ЄС, переведеного з іспанської Ендрю Рідом, Оксфорд 1999 рік, с. 341ff

³ Офіційний вісник ЄС – TNT Traco, ECR 2001, 4109, запис 52.

3. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЩОДО МОНІТОРИНГУ Й ЗВІТНОСТІ КОМІСІЙ Й ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ

Відповідні положення Директиви

Стаття 5

Моніторинг надійності постачання

Держави-члени забезпечують моніторинг питань по надійності постачання. Коли держави-члени вважають це доречним, вони можуть передати виконання цього завдання регулювальним органам, згаданим у частині 1 Статті 25. Цей моніторинг повинен, зокрема, охопити баланс попиту/пропозиції на національному ринку, рівень очікуваного майбутнього попиту й наявних запасів постачання, передбачену додаткову потужність у процесі планування або будівництва, а також якість і рівень технічного обслуговування мереж, так само як і заходів, щоб покрити піковий попит й упоратися з недостачами в одного або більше постачальників. Компетентні органи опубліковують саме пізніше до 31 липня кожного року звіт, узагальнюючи результати, що випливають із моніторингу цих питань, так само як і будь-яких мір, прийнятих або передбачених, щоб їх вирішувати, а також негайно відправити цей звіт Комісії.

Стаття 31

Звітність

1. Комісія здійснює моніторинг і розглядає застосування цієї Директиви й представляє повний звіт про хід її виконання Європейському Парламенту й Раді перед закінченням першого року, що слідує за вступом у силу цієї Директиви, а після цього на річній основі. Звіт повинен, принаймні, охоплювати:

...

(d) експертизу питань, що стосуються рівнів виробничих потужностей системи й надійності постачання природним газом у Спільноті, і, особливо, що існує, й запланований баланс між попитом і постачанням, беручи до уваги фізичні потужності для обміну між зонами й розвиток нагромадження (включаючи питання щодо пропорційності ринкового регулювання в цій області);

(e) спеціальна увага буде приділятися мірам, прийнятим державами-членами, щоб покрити піковий попит й упоратися з недостачами в одного або більше постачальників.

Більш детальна інформація про відповідну структуру й необхідні дані буде забезпечена пізніше.

4. НАДІЙНІСТЬ ПОСТАЧАННЯ ВІДНОСНО ДОСТУПУ ТРЕТІХ СТОРІН ДО ВХІДНИХ ТРУБОПРОВОДІВ

Відповідні положення Директиви

Стаття 20

Доступ до мереж вхідних трубопроводів

...

2. Доступ, згаданий у частині 1, забезпечується способом, визначеним Державою-членом відповідно до відповідних юридичних інструментів. Держави-члени застосовують цілі справедливого й відкритого доступу, досягаючи створення конкурентного ринку природного газу й уникаючи будь-якого зловживання пануючим становищем, беручи до уваги надійність і регулярність поставок, потужності, які є або можуть бути розумно зроблені доступними, а також захист навколишнього середовища... ..

Відповідно до частини 2 Статті 20, держави-члени, які мають вхідні мережі (початкові ділянки постачання), можуть взяти до уваги надійність постачання при проектуванні режиму доступу до вхідних мереж.

Це могло б мати відношення до деяких вимог по обсягах, які можуть бути накладені на оператора вхідних трубопроводів, тобто зробити необхідні обсяги доступними, щоб задовольнити попит за деяких умов. Однак важливо, щоб такі зобов'язання по надійності постачання не означали постійне відбирання у ринку, пропорційне обсягам вхідних трубопроводів. Навпроти, обсяги потрібно пропонувати на умові переривання із чітко визначеними критеріями для переривання.

5. НАДІЙНІСТЬ ПОСТАЧАННЯ, ЩО МАЄ ПРИЧИНИ ДЛЯ НАДАННЯ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПРАВИЛ ДОСТУПУ ДО НОВОЇ ГОЛОВНОЇ ГАЗОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Відповідні положення Директиви

Стаття 22

Нова інфраструктура

(1) Головні нові газові інфраструктури, тобто сполучні лінії між державами-членами, устаткуванням для зрідженого природного газу й сховищами, на прохання можуть бути звільнені від положень Статей 18, 19, 20, і частинами від (2) до (4) Статті 25 за наступних умов:

(а) інвестиції повинні збільшити конкуренцію в газовому постачанні й збільшити надійність постачання;

...

(2) Пункт 1 застосовується також до істотних збільшень обсягів в існуючих інфраструктурах і до змін таких інфраструктур, які дозволяють розвивати нові джерела газового постачання.

Частина (1а) Статті 22 висвітлює нові можливості звільнення від деяких правил Директиви по ВГР, включаючи доступ третіх сторін до головних нових газових інфраструктур, якщо інвестиції “збільшать надійність постачання”.

Частина (1) Статті 22 визначає головну нову інфраструктуру як

1. сполучні лінії між державами-членами,
2. засоби для зрідженого природного газу й
3. сховища.

Оголошення 1. Поняття “сполучна лінія” визначена в частині 17 Статті 2 як “лінія передачі, що перетинає або охоплює кордон між державами-членами для єдиної мети з’єднання національних систем передачі цих держав-членів. “

Диверсифікованість трас постачання й джерел постачання представляє важливий спосіб збільшення надійності постачання⁴. Отже, сполучна лінія, як визначено в частині 17 Статті 2, може внести вклад у надійність постачання тим, що вона може залучити нові джерела постачання на ринки принаймні одного із зацікавлених держав-членів й/або диверсифікувати траси постачання, принаймні, одного із зацікавлених держав-членів.

За більш детальним дослідженням на разовій основі “час від часу”, нова сполучна лінія перебуває, у принципі, імовірно, у відповідності з критеріями надійності постачання, закладеними в частині (1)а Статті 22.

Однак, важливо відмітити, що збільшення конкуренції (хоча тут не розглянуте) потрібно однаковим образом розглядати в цьому контексті (див. зауваження по “звільненню від деяких положень режиму доступу третіх осіб”).

Оголошення 2. Будівництво нових засобів для зрідженого природного газу звичайно збільшує загальну базу постачання ринку. Вони можуть бути призначені для нових джерел постачання, у такий спосіб розширюючи портфель постачання зацікавленого ринку. Обидва аспекти можуть внести вклад у збільшення надійності постачання⁵. Як наслідок, нові засоби для зрідженого природного газу, у принципі можна вважати такими, що виконують критерій прийнятності надійності постачання, зазначений у частині (1)а Статті 22. Тут також важливо помітити, що збільшення конкуренції також потрібно враховувати.

Оголошення 3. Сховища – дуже важливі інструменти в розумінні надійності постачання.

Є різні типи сховищ, що використовують різні цілі, залежно від їхнього розміру й характеристик потужності (потужність інжекції й вилучення, робочий обсяг і т.п.). Необхідність розглядати аспекти конкуренції також застосовується до сховищ, як і до інших типів нової головної інфраструктури.

Частина 2 Статті 22 також розширює положення про звільнення від пункту 1 у розумінні істотного збільшення потужності в існуючій інфраструктурі – до пункту 4. Це було також визнано Зеленою книгою Комісії “До стратегії надійності енергопостачання”.

- зміни таких інфраструктур, які сприяють розвитку нових джерел газового постачання.

⁴ Однак, завдяки окремим вимогам до рівня якості зрідженого природного газу (ЗПГ), не можна допустити, щоб кожне джерело ЗПГ було встановлене на кожному терміналі ре-газифікації ЗПГ, якщо тільки необхідне технічне встаткування не буде зроблено доступним.

Ці розширення повинні виконувати ті ж самі критерії частини 1 Статті 22, які деталізовані в документі “Застосування звільнення від регульованого доступу для третіх сторін у рамках нової інфраструктури газу й електроенергії”.

6. НАДІЙНІСТЬ ПОСТАЧАННЯ, ЩО МАЄ ПРИЧИНИ ДЛЯ ТОГО, ЩОБ ВІДМОВИТИ В ДОСТУПІ ДО МЕРЕЖІ, ЯКЩО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЩОДО НАДІЙНОСТІ ПОСТАЧАННЯ ФОРМУЮТЬ ЧАСТИНУ АБО ВИЗНАЧЕНІ ЯК ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЩОДО СУСПІЛЬНИХ ПОСЛУГ

Відповідні положення Директиви

Стаття 21

Відмова в доступі

(1) Підприємства по природному газу можуть відмовити в доступі до системи на основі відсутності обсягів або, коли доступ до системи перешкоджає їм виконувати зобов'язання щодо суспільних послуг, згадані в частині 2 Статті 3, які їм призначені, або на основі серйозних економічних і фінансових утруднень із контрактами “бери-або-плати”, що мають відношення до критеріїв і процедур, викладених у Статті 27, і альтернативи, обраної державою-членом відповідно до пункту 1 цієї Статті. Для такої відмови повинні бути надані належним чином обґрунтовані причини.

Частина 1 Статті 21 установлює право відмовити в доступі до системи, коли доступ перешкоджає підприємству по природному газу виконувати накладені на нього зобов'язання щодо суспільних послуг. Оскільки ЗСП стосуються надійності постачання, відмова в доступі не повинна бути уповноваженою за межами того, що необхідно для згоди зі стандартами пропорційної й розумної надійності постачання, загально визначеними у рамках європейської газової промисловості.

Варто знову підкреслити, що ясне й прозоре визначення ЗСП по надійності постачання, як потребує частина 2 Статті 3, вважається обов'язковою передумовою для відмови в доступі до системи на підставі ЗСП. Якщо ЗСП по надійності постачання не відповідають вимогам частини 2 Статті 3, то вони не можуть давати підстави для того, щоб відмовити в доступі до системи.

Поки Комісії не було сповіщено про яке-небудь прохання відмовити в доступі завдяки дії ЗСП, що відноситься до надійності постачання.

Доступ до мережі представляє суть Директив ВГР. *Із цієї причини, критерії відмови в доступі до системи на підставі надійності постачання повинні застосовуватися в стриманій манері.*

Згідно з останньою пропозицією частини 1 Статті 21, “для такої відмови повинні бути надані належним чином обґрунтовані причини”. Будь-які ЗСП по надійності постачання, що вимагають будь-якого часткового скасування, повинні базуватися, принаймні, на наочному свідченні того, що немає ніякої доступної розумної економічно здійсненої альтернативи, тобто що надання доступу до мережі фактично унеможливило виконання ЗСП, накладених на підприємства з природного газу.

Вимоги й зобов'язання щодо надійності поставок не повинні виходити за рамки того, що вважається необхідним і пропорційним, включаючи випадки порівняння з вимогами щодо надійності поставок на інших подібних ринках. Держави-члени, що виходять за рамки таких стандартів, повинні будуть довести причини, тому що інакше вони не зможуть виконати загальні цілі Директиви 2003/55/ЄС.

Крім того, відповідним чином застосовуються міркування, викладені вище в главі 1.

7. ПОВИННА БУТИ ПРИЙНЯТА ДО УВАГИ НЕОБХІДНІСТЬ ЗАБЕЗПЕЧИТИ НАДІЙНІСТЬ ПОСТАЧАННЯ ПРИ ПРИЙНЯТТІ РІШЕНЬ ПО ЧАСТКОВИХ СКАСУВАННЯХ ВІДНОСНО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ “БЕРИ-АБО-ПЛАТИ”

Відповідні положення Директиви

Стаття 27

Часткові скасування щодо зобов'язань “бери-або-плати”

...

3. При прийнятті рішень по часткових скасуваннях, згаданих у пункті 1, держава-член або призначений компетентний орган, а також Комісія повинні взяти до уваги, зокрема, наступні критерії:

...

(b) необхідність виконувати зобов'язання щодо суспільних послуг і забезпечувати надійність

постачання;

При прийнятті рішень по часткових скасуваннях, заснованим на серйозних економічних і фінансових утрудненнях через зобов'язання “бери-або-плати”, прийнятих в одному або більше контрактах з покупки природного газу, з якими підприємство зіштовхнулося або думає, що зіштовхнеться, – частина (3)b Статті 27 вимагає від призначеного компетентного органа й Комісії взяти до уваги, серед іншого, “необхідність виконати зобов'язання щодо суспільних послуг і забезпечити надійність постачання”.

У цьому контексті, варто звернутися також до глави 5 вище. Однак, у той час як розділ 5 може також бути підходящим завдяки ініціативі оператора системи (мережі або нагромадження) з накладеними ЗСП, частина (3)b Статті 27 винятково стосується компанії з контрактом “бери-або-плати” (контракт по постачанню), у результаті якого вона може зіштовхнутися із серйозними економічними й фінансовими утрудненнями. Отже, ця компанія може просити її відповідну холдингову компанію (материнську компанію) проінструктувати відповідного оператора системи відмовити в доступі через “серйозні економічні й фінансові утруднення з контрактами “бери-або-плати”, що стоять перед галуззю постачання холдингової компанії.

ЗАУВАЖЕННЯ ГЕНЕРАЛЬНОГО ДИРЕКТОРАТУ З ЕНЕРГЕТИКИ Й ТРАНСПОРТУ ЩОДО ДИРЕКТИВ 2003/54-55/ЄС ТА РЕГЛАМЕНТУ 1228/03 ПРО ВНУТРІШНІЙ РИНОК ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ І ПРИРОДНОГО ГАЗУ

**ЦЕЙ ДОКУМЕНТ НЕ Є ОБОВ'ЯЗКОВИМ ДЛЯ ВИКОНАННЯ КОМІСІЄЮ
ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ДЕЯКИХ ПОЛОЖЕНЬ РЕЖИМУ ДОСТУПУ ТРЕТІХ СТОРІН
30 січня 2004 року**

Передумови

Новий звід положень і для електроенергії, і для газу, передбачає можливість виключень із загальних правил доступу третіх сторін, що містяться в Директивах¹ і Регламенті². Зокрема, Стаття 7 Регламенту й Стаття 22 нової газової Директиви припускає, що:

Нові прямі поточні між-з'єднувачі... й істотне збільшення потужності в існуючих між-з'єднувачах. [і головних нових газових інфраструктурах, тобто між-з'єднувачах між державами-членами, устаткуванням для зрідженого природного газу й сховищами], на прохання можуть бути звільнені від положень частини 6 Статті 6 Регламенту й Статей 20 й 23 (частини від (2) до (4)) нової Директиви щодо електроенергії [Статті 18, 19, 20, і 25 (частини від (2) до (4))] нової газової Директиви].

Очевидно, що можливістю такого звільнення є виключення із загального правила доступу третіх осіб, що є основою нового конкурентного ринку електроенергії й газу.

Звільнення буде, тому, надаватися тільки винятковим образом і на разовій основі “час від часу”.

Не буде ніякого звільнення із цього зводу правил для окремих типів інфраструктури, і всі випадки будуть оцінюватися по достоїнству. Такий розгляд є особливо підходящим, тому що немає ніякої можливості звільнення в рамках існуючої інфраструктури, і тому будь-яке рішення додати новим частинам інфраструктури інший статус повинне бути ясно виправданим.

Взагалі очікується, що звільнення не може застосовуватися, коли створене або укріплене існуюче домінуюче становище, або коли надання звільнення зменшує сферу застосування, здатну “розчинити” існуюче домінуюче положення. Подібним чином, звільнення не буде звичайно розглядатися, коли є невеликі шанси одержати подібну конкуруючу частину інфраструктури, яка побудована й повинна забезпечити подібну функцію за географічних, технологічних або економічних причин.

Звичайно очікується, що розроблювачі, що шукають можливості звільнення, у максимально можливому ступені дадуть іншим сторонам можливість одержати доступ до нового обладнання на стадії планування й перевірки придатності, наприклад, через процедуру “відкриття сезону”.

Альтернативним чином, розроблювачі повинні створити можливість мінімального рівня доступу для третіх сторін до нової інфраструктури за правилами Директиви – у деякій пропорції до її потужності.

Нарешті, сфера застосування й тривалість звільнення повинні бути пропорційними переслідуваній меті. Надання звільнення регуляторами або державами-членами буде мотивуватися їхнім бажанням захистити споживачів проти необхідності підписувати проекти, де відношення вигід до витрат є невизначеним, і де вартість є особливо високою.

Деталі звільнення, що буде надано, повинні тому бути пропорційними цим параметрам.

Що становить нову головну інфраструктуру “високого ризику”

Для потреб прийняття рішень по звільненню, наступні критерії є відповідними при прийнятті рішення, що становить “нову головну інфраструктуру”.

Нова частина інфраструктури (або істотне збільшення потужності існуючої інфраструктури) є проектом, для якого головне фінансове зобов'язання по будівництву буде прийнято після дати публікації нової газової Директиви й Регламенту по електроенергії; тобто 15 липня 2003 року.

У випадку газу повідомлення про таке звільнення повинне бути негайно посланим до Комісії. У випадку електроенергії, повідомлення про звільнення, надане між 15 липня 2003 року й

¹ Директива 2003/54/ЄС Європейського Парламенту й Ради від 26 червня 2003 року щодо загальних правил для внутрішнього ринку електроенергії й така, що скасовує Директиву 96/92/ЄС (ОВ 2003 L 176/37);

Директива 2003/55/ЄС Європейського Парламенту й Ради від 26 червня 2003 року щодо загальних правил для внутрішнього ринку газу й Директива, що скасовує, 98/30/ЄС (ОВ 2003 L 176/57).

² Регламент (ЄС) № 1228/2003 Європейського Парламенту й Ради за умовами доступу до мережі для міжнародного обміну електроенергією (ОВ 2003 L 176/1).

вступом у силу Регламенту 1 липня 2004 року, повинне бути послане Комісії негайно після такої дати. Для існуючих інвестицій, або у випадку електроенергії, або газу, тобто таких, для яких головне фінансове зобов'язання було прийнято до 15 липня 2003 року, ніяке звільнення не може бути наданим.

“Головна” або “з високою вартістю” частина інфраструктури в розумінні законодавства є проектом, що, включаючи всі його складові частини, повинен, якщо він підкріплений регульованими тарифами, значно збільшити заключні клієнтські рахунки. Прикладом підходящого правила “практичного підходу” може бути приклад, що має визначення “головна інвестиція”: проект повинен мати капітальні витрати більше, ніж €10 на один приєднаного споживача¹

Ризикована інвестиція, для цілей звільнення, є такою, коли, принаймні:

- розглянута інвестиція є безповоротними витратами в тім, що розглянуті активи не можуть бути повернуті й повторно використані для іншої мети, відмінної від первісної, і
- коли плановані вигоди від інвестицій споживачам у цілому важко оцінити через ряд можливих подій, які можуть відбутися після реалізації інвестицій; приклади включають зміни в плануванні споживання, інші альтернативні конкуруючі інвестиції, зміни у світовій ринковій кон'юктурі для первинних видів палива або зміни вищезгаданого середнього періоду амортизації для такого типу інвестицій.

Спеціальне трактування без звільнення

Перед розглядом, коли звільнення виправдане, необхідно вказати, що навіть без звільнення цього типу, регулятор уже має можливість вибрати окремі правила для окремих частин інфраструктури, що існують, або нових. Тому, існує значна сфера застосування для гнучкості, навіть не використовуючи можливе звільнення.

Наприклад, регулятори або держави-члени, без будь-якого звільнення, що є необхідним, можуть вирішити дати стимули для розвитку окремих типів інвестицій. Це може, наприклад, бути досягнуто шляхом встановлення дозволеної норми прибутку вище звичайної суми головної мережі, що дозволена. Регулятори можуть також додати довгострокові зобов'язання деякій тарифній структурі або тарифній методології.

Це дозволяється за умови, що регулююча структура виконала вимогу регулятора “схвалити тарифну методологію авансом”, як викладено в Директивах й, також, якщо відповідна вимога в Регламенті “взяти до уваги” доход, зібраний у результаті процедур розподілу скупчень, – у процесі встановлення нарахувань для загального використання мережі. Подібні зобов'язання могли б також бути зроблені щодо розподілу потужностей.

У цьому випадку, будь-які рішення, що стосуються методології встановлення тарифів або розподілу потужностей, які використовуються для окремих між-з'єднань, або іншої інфраструктури, повинні бути опубліковані й відповідати Директиві й Регламенту.

Різні типи звільнення

Існує ряд можливих звільнень, що можуть застосовуватися. Головні їхні приклади наступні:

- Повне звільнення від Статей 20, 23 (від 2 до 4) Директиви по електроенергії [по газу від 18 до 20 й 25 (від 2 до 4)] з таким результатом, що розглянута інфраструктура не повинна дозволити доступ третьої особи взагалі. Це означало б, наприклад, що розроблювачі проекту можуть зберегти всю або частину корисної потужності для себе на час тривалості звільнення: так зване “власне використання” частини інфраструктури. Вони не мали б ніякого зобов'язання опубліковувати тарифи або сумлінно вести переговори. Не було б також, при відсутності будь-яких явних умов, пов'язаних зі звільненням, яких-небудь процесів урегулювання спорів або реальних можливостей інтервенції. Однак, загальний закон конкуренції продовжив би застосовуватися.
- часткове звільнення від Статей 20, 23 (від 2 до 4) Директиви щодо електроенергії [по газу від 18 до 20 й 25 (від 2 до 4)] може також бути передбаченим з таким результатом, що доступ третім особам буде пропонуватися, але не обов'язково на основі опублікованих тарифів. У цьому випадку потенційні користувачі ринку могли б бути запрошені для одержання деякої кількості потужності авансом перед завершенням будівництва через так назване “відкриття сезону”.
- Альтернативним чином, потужність можна було б запропонувати після будівництва на основі

¹ Тому, якщо витрати на проект переносити на 20 мільйонів домашніх господарств через тарифи передачі, то це становить поріг біля €200 мільйонів, що буде вважатися “головним” проектом.

аукціону або індивідуальних переговорів. Регулятор схвалює метод, використовуваний для пропозиції потужностей, але, при відсутності будь-яких явних умов, пов'язаних зі звільненням, не буде ніяких можливостей для процесів урегулювання спорів або втручання де-факто на основі Директив і Регламенту на час тривалості звільнення. Однак, як й у першому випадку, загальний закон конкуренції повинен продовжувати застосовуватися.

- На закінчення відзначимо, що у випадку електроенергії розглянута інфраструктура могла б просто бути звільнена від частини 6 Статті 6 Регламенту, що розглядає використання доходів керівництва скупченнями. При такому звільненні розглянута інфраструктура була б зобов'язана відповідати керівним принципам керівництва скупченнями, погодженим у рамках Регламенту.

Тому, буде проведене схвалення методології регулятором, і буде застосовуватися частина 2 Статті 23. Однак, розроблювач не буде зобов'язаний використовувати доходи від застосування методології по керівництву скупченнями – для виконання цілей, викладених у частині 6 Статті 6 Регламенту. Тому, право регулятора втручатися де-факто, як викладено в частині 4 Статті 23, повинне бути також обмеженим.

Необхідно згадати, що будь-яке надане звільнення не повинне охоплювати всі можливі пункти, визначені в Директивах і Регламенті. Звільнення можна надати незалежно від кожної зі згаданих Статей. Немає ніякого зобов'язання регуляторів / держав-членів надавати звільнення від всіх пунктів, згаданих у цьому контексті. Аналогічним чином, нові інвестиції можуть бути охоплені частковим звільненням або, мабуть, можуть бути охоплені двома типами звільнення. Наприклад, це могло б бути 30%-е “власне використання” з повним звільненням й 70% звільнення від Статті 23 із заходами щодо обмеження доступу.

Критерії для присудження звільнення

Газова Директива й Регламент ясно говорять, що звільнення будуть розглядатися на основі кожного конкретного випадку. Однак, це ясно при читанні критеріїв, що деякі типи проєктів дуже сумнівно мають право на таке звільнення. Індивідуальні критерії є наступними:

(а) інвестиції повинні збільшити конкуренцію в постачанні електроенергії (газом) і збільшити надійність постачання (тільки газом);

(b) рівень ризику, пов'язаний з інвестиціями є таким, що інвестиції не будуть мати місце, якщо не буде надане звільнення;

(с) інфраструктура повинна належати фізичній або юридичній особі, що є, принаймні, у відношенні її юридичної форми, окремою від операторів системи, у системах яких буде побудований такий між-з'єднувач;

(d) витрати нараховуються на користувачів такої інфраструктури;

(е) [тільки у випадку електроенергії] починаючи з моменту часткового відкриття ринку, згаданого в Статті 19 Директиви 96/92/ЄС, ніяка частина капіталу або експлуатаційних витрат між-з'єднувача не повертається від будь-якого елемента витрат, реалізованого для використання систем передачі або розподілу, зв'язаних між-з'єднувачем;

(f) звільнення не проводиться на шкоду конкуренції або ефективному функціонуванню внутрішнього ринку електроенергії (газу), або ж ефективному функціонуванню регульованої системи, з якої з'єднана інфраструктура.

Нижче наведені деякі приклади дотримання цих критеріїв, зокрема, деякі прості приклади того, коли вважається, що звільнення не повинне бути прийнятним.

Не треба вважати, що звільнення повинне бути автоматично схваленим за відсутності таких обставин.

- Що стосується вимоги (а), що *інвестиції повинні збільшити конкуренцію в постачанні електроенергії (газом)*, то важко уявити випадок, коли звільнення можна було б надати новій частині інфраструктури, що була повністю або частково у власності,
- контролюваної або, імовірно, мала істотну кількість своєї потужності в розпорядженні домінуючого гравця на одному з негативно порушених ринків. Звичайно, якщо проєкт здійснюється посадовою особою з іншої держави-члена, то це заподіє менше занепокоєння.
- Для вимоги (b) знову важко придумати виправдання звільнення для нових інвестицій, для яких витрати можуть компенсуватися через загальні тарифи передачі з мінімальним впливом на споживачів. Це обертає нас назад до питання того, що являє собою "головний" проєкт. Інший фактор, який треба взяти до уваги – це ймовірність того, що розглянутий між-з'єднувач буде

"насолоджуватися" безперечним домінуючим становищем щодо обслуговування, що він пропонує учасникам на ринках, чи буде це передачею через кордон, послугами по зрідженому природному газу або зберіганням.

- Детермінантом цього є можливість конкуруючих проектів по капіталовкладеннях, так само як і ринкової кон'юнктури в з'єднаних державах-членах. Більший ступінь імовірності панування, при всіх інших рівних умовах, знижує ризикованість інвестицій і дає менше шансів на виправдання звільнення. Імовірність того, що може виникнути домінуюче становище, спостерігається, коли вплив на конкуренцію оцінюється в контексті умов (f) нижче. Як правило, проекти по керуванню доступом до наземних між-з'єднувачів підпадають під обидві ці категорії.
- До того ж, для вимоги (b), принцип пропорційності відіграє вирішальну роль, тобто необхідне звільнення повинне відповідати рівню ризику. Необхідно продемонструвати, що без звільнення протягом необхідного часу й необхідної сфери застосування проект інфраструктури вперед не просунеться. Важливі елементи, які будуть оцінені, серед інших, – очікувані витрати проектів так само як і доходи через якийсь час, очікувана прибутковість від інвестицій, передвіщений період амортизації й припущення про вартість капіталу. Проекти інфраструктури, які, принаймні, частково профінансовані наданням грантів зацікавленим(и) Державою(ами)-членом(ами), або Європейською Економічною Спільнотою, – звичайно не одержує звільнення в такій мірі, у якій такий проект привселюдно фінансується.¹
- Умови (c) і (d), що стосуються юридичного поділу зацікавленої інфраструктури й ті, які стосуються витрат, проясняють, що частина між-з'єднувача, що є звільненою від регулювання цін, не повинна мати ні однієї з його витрат, підписаної через регульовані витрати по передачі. Обидва цих критерії прагнуть забезпечувати достатнє всебічне огороження діяльності інфраструктури від дій у мережі головного ОСП. Умова (d) вимагає, щоб користувачі інфраструктури були знову підлеглі явним витратам, заважає придумувати звільнення для між-з'єднувачів з доступом, які є підлеглими некласифікованим "витратам у петлі".
- Умова (e) – тільки для електроенергії – ефективно виключає будь-яке звільнення цього типу, застосовувано до існуючих між-з'єднувачів. Однак, як уже відзначено, такі між-з'єднувачі не мають потреби в тім, щоб обов'язково розглядатися як частина загальної мережі й можуть мати спеціальну методологію регулювання, що застосовується тільки до них.
- Умова (f) має моменти, схожі з першою умовою – з метою захисту конкурентного ринку. Однак, у цьому випадку відзначено, що саме звільнення *не повинне бути на шкоду конкурентноздатному функціонуванню ринку*. Це набагато сутужніше оцінити. Багато чого буде залежати від статусу конкурентноздатності початкового конкурентного положення в зацікавленій державі-члені. Наприклад, на ринку з істотною концентрацією звільнення не повинне матися на увазі, що обмеження на можливість входу будь-якого типу. Цей пункт буде особливо підходящим для звільнення від Статті 20 [від 18 до 20] (доступ для всіх третіх сторін).

Умова (f) також має на увазі, що для будь-якої "звільненої інфраструктури" оператор повинен буде використати інфраструктуру прозорим способом й опублікувати деякі дані щодо роботи між-з'єднувача або іншої зацікавленої інфраструктури. Крім того, може очікуватися, що звільнена частина інфраструктури забезпечить стимули для забезпечення того, щоб невикористана потужність не використовувалася для таємного зберігання, і, де це практично, усе ще очікується застосування механізмів "використай або втрачай".

Точно так само було б легко продемонструвати, що така інфраструктура не створює занепокоєння в розумінні конкуренції, коли розглянутий розроблювач здатний продемонструвати, що він запропонував доступ третім сторонам у проектуванні розглянутої інфраструктури, наприклад через процес "відкриття сезону".

Допоміжна інформація, що повинна забезпечуватися

Деяке обговорення інформації для підтримки такого звільнення міститься в Директиві й Регламенті. Зокрема, регулювальний орган, що присуджує звільнення, повинен забезпечити наступні подробиці:

- детальні причини, на основі яких регулювальний орган або держава-член надали звільнення, включаючи фінансову інформацію, що виправдує потребу у звільненні;*
- проведений аналіз впливу на конкуренцію й ефективне функціонування внутрішнього ринку*

¹ Фінансування попередніх досліджень, у цьому розумінні, не буде вважатися фінансуванням проекту. Тільки фінансування фактичної вартості монтажних робіт буде вважатися таким, що зменшує сферу звільнення.

електроенергії, – як результат надання звільнення;

iii. причини для певного періоду часу й розміру частки повної потужності розглянутого між-з'єднувача, для якого надається звільнення;

iv. результати консультацій з державами-членами або зацікавленими регулювальними органами; і, для газу,

v. внесок інфраструктури в диверсифікованість газового постачання.

Заявник на звільнення несе тягар доказу, щоб показати, що необхідні умови для його одержання виконані. Таким чином, будь-яке рішення надавати звільнення повинне, на загальному рівні, ясно пояснювати, чому регулююча структура, сумісна з Директивою, не дозволяє будівництво розглянутого об'єкта. Зокрема, допоміжна інформація повинна продемонструвати, що специфічні аспекти Директив і Регламенту викликають проблеми для спонсорів проекту, і чому не можуть бути передбачені ніякі інші засоби рішення цього питання в рамках границь звичайної регулюючої структури. У цьому контексті, регулятор, що підтримує звільнення, повинен забезпечити відповідну інформацію щодо причин, чому він думає, що проект не повинен бути підписаний через регульовані тарифи передачі.

Спонсори проекту повинні дати вичерпну демонстрацію різних ризиків, пов'язаних із проектом, і кількісний аналіз профілю повернення ризику для спонсорів проекту при різних режимах звільнення, включаючи можливість забезпечення пропорційності зацікавленої інфраструктури на основі звичайного регулювання доступу.

Відповідна фінансова інформація, згадана в пункті (i) вище, є відповідною для оцінки ризикованості проекту. Інформація, надана владі, повинна бути ідентична інформації, використовуваній для внутрішнього процесу прийняття рішень розроблювачами проекту. Якщо проект профінансований третьою особою (наприклад банком), то вся відповідна інформація щодо оцінки ризику (див. вище), надана цій особі, також повинна бути зроблена доступною компетентному органу. Питання ризику також відповідає періоду часу, на який потрібне звільнення. Як настанова передбачається, що звільнення не повинне бути значно більш тривалим, чим період, протягом якого проект, як очікується, “буде працювати рентабельно”.

Повинне бути забезпечене всебічне пояснення, чому звільнення не буде шкідливим для конкуренції на відповідному зацікавленому ринку, незалежно від того, чи є це передачею, зрідженням природним газом або зберіганням. Зокрема, повинен бути продемонстрований масштаб входу в зацікавлені ринки. Повинні також бути надані результати процесів “відкриття сезону”.

Заявка на звільнення, у випадку газу, повинна включати порівняльний і кількісний аналіз стану постачання з/і без частини розглянутої інфраструктури, а також визначити ймовірний результат, якщо проект не буде працювати, включаючи ймовірні альтернативи інвестиціям.

Взаємодія з політикою відносно конкуренції

Кожна оцінка впливу на конкуренцію інвестицій у головну інфраструктуру звичайно включає аналіз відповідної інфраструктури й ринків постачання енергії. Власники інфраструктури, такі як між-з'єднувачі або термінали зрідженого природного газу, можуть мати домінуюче положення на ринку для окремих пропонованих послуг, або ринку на виході, але не можуть мати подібного ринкового положення на ринку постачання енергії. У кожному разі, це означає, що, навіть коли звільнення буде надано, зацікавлена компанія буде підпорядкована правилам конкуренції ЄС, включаючи Статтю 82 Договору про заснування ЄС, яка карає будь-яке зловживання цим становищем (і будь-який пов'язаний із цим національний закон щодо конкуренції). Звільнення від Директив і Регламенту не дає звільнення якого-небудь виду від закону щодо конкуренції, і буде завжди існувати можливість втручання органів з конкуренції, включаючи Комісію.

Можливість повідомлення про деякі методи Генерального Директорату з конкуренції для попереднього схвалення припиниться із травня 2004 року. Однак, це не завдає шкоди здатності Комісії випустити неофіційні настанови для індивідуальних підприємств або встановити не-застосовність Статті 81 Договору про ЄС на основі Статті 10 Регламенту 1/2003. На практиці Генеральний Директорат з конкуренції буде також близько залученим у прийняття будь-якого рішення Комісії щодо звільнення від правил Директив по електроенергії й газу й Регламенту.

КОМЕНТАР ГЕНЕРАЛЬНОГО ДИРЕКТОРАТУ З ЕНЕРГЕТИКИ Й ТРАНСПОРТУ ЩОДО ДИРЕКТИВ 2003/54/ЄС І 2003/55/ЄС ПРО ВНУТРІШНІЙ РИНОК ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ І ПРИРОДНОГО ГАЗА

ЦЕЙ ДОКУМЕНТ НЕ Є ОБОВ'ЯЗКОВИМ ДЛЯ ВИКОНАННЯ КОМІСІЄЮ

**ПРАКТИЧНІ ЗАХОДИ ЩОДО РОЗПОДІЛУ,
ЯК РЕЗУЛЬТАТ ВІДКРИТОСТІ ДЛЯ КОНКУРЕНЦІЇ**

16 січня 2004 року

А. ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЯ й ГАЗ

Питання, які тут розглядаються, більше мають відношення до електроенергії. Перші розділи, які мають більше загальну природу, стосуються також і газу. Статті, на які йдуть посилання, відносяться до Директиви щодо електроенергії.

1. ВСТУП

Відкриття ринків всім непобутовим споживачам з липня 2004 року й всім споживачам у липні 2007 року вимагає прийняття ряду правильних мір (процедури й методи), щоб дозволити новим операторам, що визначають розвиток конкуренції, увійти в ринок й обслуговувати безліч нових правочинних споживачів. Ми повинні будемо мати справу з повністю різними масштабами речей. У Франції наприклад, будуть майже 3 мільйони нових правочинних споживачів електроенергії в липні 2004 року, тоді як 3200 споживачів були правочинними в 2003 році.

Необхідно встановити експлуатаційні процедури, щоб дозволити невеликим споживачам широ вибрати їхнього постачальника. Внутрішній ринок тільки надасть свої потенційні вигоди, якщо споживачі будуть брати активну участь у внутрішньому ринку. Споживачі повинні бути здатні впливати на постачальників через їхній вибір, просування інновацій, розмаїтості й удосконалення виробів і послуг, – і відносно якості, і в розумінні вартості. Необхідні процедури повинні будуть бути проведені з липня 2004 року, а потім у більшому масштабі для домашніх господарств. Вони включають, між іншим, інформацію для споживачів, вимірювання, прості й прямі процедури для того, щоб змінювати постачальників і взаєморозрахунки між постачальниками.

Директиви по газу й електроенергії явно не охоплюють вимірювань споживання, що, у принципі, є одним із завдань оператора системи розподілу.

Хоча питання практичного здійснення цих мір є питанням додатковості, Комісія ідентифікує в цьому документі безліч мір і дій, які потрібні для справжнього відкриття ринку.

2. ІНФОРМАЦІЯ ДЛЯ СПОЖИВАЧА

Частина 5 Статті 3 установлює, що *“держави-члени забезпечують високі рівні захисту споживачів, зокрема, відносно прозорості, що стосується договірних строків й умов, загальної інформації й механізмів урегулювання спорів.”* Пункт с) Додатка А зазначає, що *“міри, згадані в Статті 3 повинні забезпечувати, щоб споживачі одержували прозору інформацію щодо застосовуваних цін і тарифів й щодо стандартних строків й умов, що стосується доступу й використання послуг з електроенергії [газу]”* “..

Ясна та повна інформація для споживачів є одним із ключів до успішного відкриття ринків. Нові учасники проведуть маркетингові кампанії, але безстороння й належна інформація, представлена незалежним органом, буде необхідною для переконання публіки. Загальна інформація на національному або регіональному рівні повинна інформувати споживачів щодо відкриття ринку для конкуренції, згадуючи явно, що процедура для зміни постачальника є простою і вільною, і що немає ніякого ризику переривання постачання або більш низької якості постачання, і що є, крім того, постачальник “останньої надії” або подібний механізм.

Система для забезпечення більш детальної інформації через телефонну лінію допомоги, щоб забезпечувати інформацією й розглядати прохання, може бути встановлена оператором системи розподілу й/або також при різних постачальниках. Споживач повинен одержувати особисту відповідь на окремий запит.

Створення Інтернет сайту закінчить створення інформаційної системи.

Додаток А пункт а) зазначає: *“споживачі мають право на контракт зі своїм провайдером послуг з електроенергії[газу], що визначає типи пропонованого технічного обслуговування”*

Це застосовується, наприклад, до зв'язаних послуг, таким як “керування попитом на місцях” або послугам з менеджменту й поставкам енергії в глобальному масштабі. Це не стосується вимі-

ру споживання, що виконується органом, незалежним від постачальника.

3. ГНУЧКІСТЬ У МОЖЛИВОСТІ ЗМІНИ ПОСТАЧАЛЬНИКА

“Держави-члени забезпечують, що правочинний споживач фактично здатний перемкнутися на нового постачальника” (частина 5 Статті 3). Процедури для того, щоб переіменити постачальника, повинні бути простими, швидкими й безкоштовними, як визначено в пункті е) Додатку А. *“Міри, зазначені в Статті 3, повинні забезпечити, щоб зі споживачів... не брали плату за зміну постачальника.*

Компетентні органи повинні будувати заходи для “перемикання”, такі як установлення дати, на яку воно набуває чинності, зняття показань вимірювальних приладів, реєстрація зміни постачальника й необхідний обмін інформацією. Через експлуатаційні причини, щоб уникнути постійного повторного обчислення профілів постачальника, – дата, на яку “перемикання” набуває чинності, може бути встановлена як фіксований день, кожен тиждень або максимум кожні два тижні.

Коли контракт споживача минув і не був відновлений, а споживач продовжує де-факто забезпечуватися мережею, це може бути в рамках відповідальності старого постачальника, або “постачальника за замовчуванням”, призначеного владою. Взагалі він є звичайно місцевим постачальником. У такому де-факто призначенні іноді органи відмовляють, щоб уникнути посилення домінуючого становища місцевого оператора. Роль “дистриб’ютора за замовчуванням” може бути привласнена шляхом запрошення взяти участь у тендері й/або через ряд зобов’язань.

Перемикання на іншого постачальника також означає, що постачальники повинні швидко здійснювати обмін необхідною кількістю надійної інформації, – у координації з операторами системи розподілу.

Щоб полегшити відкриття ринку, глобальні витрати, зв’язані зі зміною постачальників, будуть прийняті оператором системи розподілу. Надмірна кількість “перемикань” може нараховуватися окремо на рахунок споживача. Призначення цих витрат на нового учасника зменшує економічні переваги його пропозиції, у такий спосіб обмежуючи відкриття ринку відносно конкуренції.

4. ЯКІСТЬ ПОСТАЧАННЯ

“Держави-члени можуть нав’язати ..., у загальних економічних інтересах, зобов’язання щодо суспільних послуг, які можуть відноситися до надійності, включаючи надійність постачання, регулярності, якості ...” (частина 2 Статті 3).

Держави-члени можуть накласти на операторів системи стандарти якості, виконання яких необхідно поряд з вимірювальними приладами. Необхідно накласти стандарти якості на операторів системи розподілу разом з економічними стимулами (або штрафами).

Оператори системи повинні встановити необхідні вимірювальні прилади й процедури для реєстрації, наступних дій і реєстрації побічних обставин, а також складання статистики.

5. ПОСТАЧАЛЬНИК “ОСТАННЬОЇ НАДІЇ”

... держави-члени можуть призначити постачальника “останньої надії”. (частина 3 Статті 3)

Постачальник “останньої надії” повинен бути призначений справедливим і прозорим способом. Конкретні умови постачання повинні бути попередньо визначеними, справедливими й прозорими.

Держави – члени..., зокрема, забезпечують, щоб існували адекватні захисні міри, щоб захистити уразливих споживачів, включаючи міри, щоб допомогти їм уникнути обриву з’єднання.

... Держави-члени можуть вжити заходів, щоб захистити кінцевих споживачів у вилучених зонах. (частина 5 Статті 3)

Регульовальні органи відповідають за закріплення або схвалення, до їхнього вступу в силу, принаймні методологій, використовуваних для обчислення або встановлення строків й умов для з’єднання й доступу до національних мереж, включаючи тарифи розподілу й передачі. (частина 2(а) Статті 23)

У такий спосіб захищаються головні права кінцевих споживачів. Коментар, що тлумачить “Зобов’язання щодо Суспільних Послуг” аналізує зобов’язання держав-членів щодо інформування Комісії.

Щоб уникати надмірних витрат на підключення до системи розподілу, підключення може

бути умовним у сенсі існування будівельної ліцензії. Регулювальні органи визначають платежі за підключення.

6. ВИМІРЮВАННЯ

Відкриття для конкуренції вимагає більше точного вимірювання споживання, або у квазі-реальному часі, або через оцінку (профілю навантаження). Реалізація вимірів залишена у сфері побічних операцій. Однак, з очевидних причин, пов'язаних з незалежністю, вимірювання споживання повинне виконуватися юридичною особою, що є незалежною від бізнесу по постачанню.

Послуги щодо вимірювання для не внутрішніх споживачів повинні бути встановлені найпізніше до липня 2004 року. Це може бути оператор системи або незалежна компанія, переважно призначувана запрошенням взяти участь у тендері, а не відповідно до приватного контракту. У деяких країнах є конкуренція між безліччю компаній, щоб вимірювати споживання. Це є ринок з істотним потенціалом. Оцінено, що він складе 500 мільйонів J у Великобританії в 2005 році.

Коли декілька компаній по вимірюванню виконують цю діяльність в одній і тій же самій зоні, повинні застосовуватися адекватні процедури, тому що процедури для того, щоб перемика-ти постачальників, стають усе більше складними й набагато важчими для синхронізації. Якщо споживач замінює постачальника електроенергії й компанію, що вимірює, у той саме же самий час змінюються всі залучені сторони, що заважає справлятися з помилками.

Споживачі не можуть бути зобов'язані платити за заміну вимірювальних приладів, коли вони замінюють компанію по вимірах. Новий більш функціональний вимірювальний прилад може бути встановлений безкоштовно новим постачальником, але без занадто довгого з'єднання (два – три роки, наприклад) споживача до цього постачальника.

Із причин економічної ефективності, така компанія може виконувати вимірювання газу й електроенергії, або навіть води.

У всіх випадках, включаючи компанії по розподілу, яким надали звільнення від юридичного поділу, служба вимірювань повинна зберігати конфіденційність даних щодо комерційних послуг (Стаття 16).

“Без шкоди Статті 18 або будь-якому іншому правовому обов'язку щодо розкриття інформації, оператор системи розподілу повинен зберігати конфіденційність комерційно чутливої інформації, отриманої в ході виконання свого бізнесу, а також повинен запобігати розкриттю інформації про свої власні дії, що може бути комерційно вигідним при розкритті дискримінаційним способом”.

Споживачі повинні мати доступ до даних щодо свого споживання або на місці, або по телефону, або по Інтернету. Це особливо необхідно там, де виконуються часті вимірювання, як має місце у випадку більших споживачів.

Обробка особистих даних повинна бути проведена згідно із законом Спільноти, що стосується захисту даних, особливо з Директивою 95/46/ЄС щодо захисту фізичних осіб, що стосується обробки особистих даних, а також вільного руху таких даних).

(дов. <http://europa.eu.int/comm/internalmarket/privacy/index.en.htm>).

Вимірювання охоплюють збір даних (телеметрією або зняттям показань на місці), керування даними й призначення споживання відповідним постачальникам. У випадку, коли є декілька компаній, що вимірюють споживання, необхідно централізувати такі дані по споживанню, щоб мати здатність зробити взаєморозрахунки.

Урегулювання взаєморозрахунків є фінансовим механізмом компенсації між різними постачальниками й оператором системи розподілу, до якого можна звернутися, щоб покрити різницю в електроенергії [або в газу], підведеної й використаної її відповідним споживачем. Витрати, пов'язані з покриттям додаткової різниці між прогнозованим і фактичним споживанням, можуть або бути розділеними між різними постачальниками, або покладені на оператора системи, що компенсує їх у своїх тарифах на передачу. Ми не будемо входити в механізми врегулювання взаєморозрахунків у цьому коментарі.

Витрати на вимірювання повинні залишатися розумними. Вони є квазірегульованою і дуже сталою діяльністю. Навіть якщо вони можуть включатися в окремі рахунки, більш переважно, щоб вони були включені в системні витрати поряд з витратами, зазначеними при виставленні рахунку, витратами на менеджмент споживача (зміни всіх типів...) і витратами на взаєморозрахунки. Ці витрати будуть, таким чином, краще регулюватися, не буде витрат на виставлення рахунків в вимірювання.

7. ЛІЧИЛЬНИКИ

Вимірювальні прилади є інтерфейсом між системою розподілу й приміщенням споживача.

Невеликі споживачі, – домашнє господарство або не домашнє господарство, звичайно не володіють лічильниками. Власність на лічильники повинна переважно бути передана операторові системи розподілу або, можливо, компанії по вимірах, якщо тривалість її діяльності досить велика.

Лічильники повинні бути передані за їх залишкову балансову вартість, особливо електромеханічні лічильники старого зразка. Нові технології, що використовують електронні компоненти, тепер дозволяють установку більш гнучких лічильників, що пропонують набагато більше можливостей. Вартість нових вимірювальних приладів для невеликих споживачів оцінена між €60 й €200. Нерозсудливо продовжувати встановлювати лічильники, що використовують стару технологію, тому що це перешкоджає установці нових більш гнучких лічильників, що полегшують відкриття ринку.

Витрати (запасні частини й праця) на установку нових, більш складних лічильників, що забезпечують базові функції, зазначені компетентними органами, не можуть бути нараховані окремо на рахунок споживача. Їхня вартість, розподілена на ряд років, повинна бути включеною в тариф системи. Витрати на установку додаткових можливостей можна нараховувати індивідуально, але їхні витрати не повинні звичайно перевищувати потенційну економію, яку користувач може одержати через один рік.

Ті ж самі обмеження, що стосуються лічильників, повинні бути накладені на всіх постачальників, включаючи діючого оператора. Не можна звільняти від заміни лічильника тих споживачів, які залишаються з діючим оператором, у той же самий час вимагаючи від тих, хто змінює постачальника, замінити їхній лічильник. Наприклад, не можна дозволяти вимогу встановлення годинного лічильника при зміні постачальника, якщо тільки всі споживачі такого типу не зобов'язані змінювати його в кожному разі.

В. ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЯ

Наступні пункти стосуються більш виразно електроенергії, навіть якщо деякі принципи можуть застосовуватися також і до газу.

8. ЗМІЦНЕННЯ КОНКУРЕНТНОЗДАТНОСТІ СПОЖИВАЧІВ НА РИНКУ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ

Частина 3 Статті 3 установлює також, що *“Ніщо в цій Директиві не перешкоджає державам-членам підсилювати становище на ринку національних невеликих і середнього розміру споживачів шляхом сприяння реалізації можливостей добровільного об'єднання для представництва цього класу споживачів.”*

Ця постанова дає повноваження державам-членам, щоб вживати належних заходів для полегшення представництва домашніх і невеликих споживачів. Це дозволяє кінцевому споживачеві більшою мірою впливати на свого постачальника й, отже, є чудовою можливістю одержати більш конкурентноздатні ціни.

9. ПОХОДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ

Частина 6 Статті 3 установлює: *‘ держави-члени забезпечують, що постачальники електроенергії вказують (а) внесок кожного джерела енергії в загальну структуру паливного балансу постачальника за попередній рік; (б) принаймні посилання на існуючі довідкові джерела, такі як сторінки Інтернет, де зазначена інформація щодо екологічного впливу, у відношенні, принаймні, вихлопу CO₂ і радіоактивних відходів у результаті виробництва електроенергії*

... держави-члени уживають необхідних заходів, щоб забезпечити, що інформація, надавана постачальниками своїм споживачам відповідно до цієї Статті, є надійною. ‘

Докладний коментар, що тлумачить зобов'язання, згадані у частині 6 Статті 3, буде представлений пізніше.

10. ПРАВО УНІВЕРСАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ Й ПІДКЛЮЧЕННЯ ДО ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНОЇ СИСТЕМИ

Держави-члени забезпечують, щоб всі домашні споживачі... одержували універсальне обслуговування, що є правом одержувати електроенергію зазначеної якості в межах їхньої території по розумним, легко і ясно порівнянним і прозорим цінам.

... Держави-члени накладають на компанії по розподілу зобов'язання з'єднувати споживачів

з їхньою енергосистемою на строки, на умовах і тарифах, установлених відповідно до процедури, установлені в частині 2 Статті 23. (частина 3 Статті 3).

Оскільки баланс між виробленням і споживанням повинен бути досягнутим завжди, вартість електроенергії змінюється протягом доби. Споживання електроенергії більших споживачів реєструється більш-менш у режимі реального часу і є набагато складнішим.

Технологічний прогрес і відкриття ринків дають у результаті далекосяжні зміни у виробництві лічильників. Більш складні лічильники, що дозволяють отримати багато додаткових можливостей, будуть відігравати важливу роль. Компанії й постачальники будуть здатні забезпечити лояльність своїх споживачів, не тільки пропонуючи вартість, засновану на миттєвому споживанні, або тарифи пристосовані більше до потреб, але також і пропонуючи нові послуги щодо додаткової вартості, такі як регулювання попиту. Тарифи, які змінюються відповідно до часу споживання, дозволять краще виконувати цілі поставок. Більш точне нарахування платежів на споживання заохотить, головним чином, домашніх споживачів пристосовувати їхні форми споживання, щоб використати у своїх інтересах дешеві ставки. Це може також внести вклад у більш ефективне керування попитом шляхом зсуву частини споживання до не пікових годин. Ці можливості описані докладно в прикладеному документі.

11. ПРОФІЛЬ НАВАНТАЖЕННЯ

Постачальники повинні бути здатні визначати більш-менш миттєво або для кожного інтервалу виміру (10, 15, 30 або 60 хвилин) кількість електроенергії, використаної їхніми споживачами, щоб бути здатними забезпечити необхідну електроенергію, а потім застосувати фінансову компенсацію (взаєморозрахунок). Однак, занадто часте вимірювання споживання невеликих споживачів є в цей час занадто дорогим щодо потенційних заощаджень. До витрат на установку більш складних лічильників потрібно додати витрати на передачу й обробку даних.

Альтернативою такому частому виміру споживання є отримання користі з оцінки моделі споживання протягом доби. Вони являють собою “профілі навантаження”, – діаграми, визначені на основі характеристик споживання різних категорій споживачів. Є взагалі спеціальні профілі навантаження для користувачів двох-розрядних лічильників або трьох-розрядних лічильників.

Отже, профілі споживання використовуються для того, щоб оцінити споживання на основі часу й дня для різних типів споживачів. Тому постачальники можуть оцінити кількість електроенергії, що вони повинні поставити в кожен момент доби, на основі профілів споживання різних категорій їхніх споживачів. Метод профілів навантаження дозволяє новим учасникам входити на ринок діючого дистриб'ютора, і проводити необхідні фінансові операції за допомогою “взаєморозрахунків”. При використанні профілів навантаження, які були правильно визначені, фінансові різниці не будуть перевищувати 2 %.

Ці різниці, певні протягом процедури врегулювання взаєморозрахунків, будуть перенесені або на рахунок всіх постачальників у пропорції до кількостей, які вони поставляють, або оператора системи розподілу, що компенсує їх у своїх тарифах.

Установлення профілів навантаження є необхідним, щоб відкрити ринок невеликим споживачам і полегшити конкуренцію.

Більші обсяги технічної інформації наведені в документі, що додається.

12. ВИСНОВКИ

Відкриття ринків для набагато більшої кількості споживачів вимагає виконання багатьох правил і процедур.

Компетентні органи повинні забезпечити, щоб споживачі мали доступ до ясної й прозорої інформації. Бажаним є проведення інформаційних кампаній.

Компетентні органи повинні скласти керівні принципи, що включають:

- прості й гнучкі процедури, що дозволяють заміну постачальників без оплати;
- вимірювання споживання
- призначення виконавців, так само як й їхніх обов'язків і супутніх витрат,
- будь-яка передача права власності на лічильники відповідної компанії й по якій вартості,
- визначення профілів навантаження і їхніх порогів застосування й, якщо дані недоступні, швидкий початок процесу збору необхідних даних.
- процедури врегулювання взаєморозрахунків (фінансова компенсація);
- визначення стандартів якості послуг, які можуть супроводжуватися фінансовими стимулами й

штрафами.

Компетентні органи можуть також:

- визначати постачальника “останньої надії”,
- визначати нові функції для лічильників,
- заохочувати запровадження нових технологій, що дозволяють проводити більш складні вимірювання споживання, які полегшать відкриття ринку для конкуренції.

ТЕХНІЧНІ ДОДАТКИ

НОВІ ФУНКЦІЇ ЛІЧИЛЬНИКІВ

Існують нові моделі лічильників, що складаються з базового модуля, що виконує вимірювання, на базі якого можна додати різні модулі для того, щоб здійснювати передачу або запис більш детальних даних. Ці можливості дозволяють виконувати спеціальні вимоги й увести мультитарифні структури.

Стандарти повинні бути складені так, щоб забезпечити сумісність мір і процедур, а також сумісність інтерфейсів зв'язку й додавання модулів з програмним забезпеченням, що дозволяє забезпечити необхідні функції. Процедури щодо контролю лічильників також повинні бути прикладені там, де необхідно.

Такі дані можуть бути передані телефонною лінією, мобільним телефоном, через електричну мережу (ВЧ зв'язок по ЛЕП) або по радіо, дозволяючи, наприклад, зчитувати лічильник посадовими особами поза будинками, що дає істотні заощадження в розумінні часу й, тому, грошей. Автоматичне зчитування лічильника (АЗЛ) дає важливі вигоди. Оператор системи розподілу може використати безліч різних технологій одночасно, серед іншого, через історичні причини, характер установки, незалежно від наявності доступу до лічильників, їхнього місця розташування в міських або ізольованих областях і т.д.

Дистанційне й оброблене на комп'ютері вимірювання споживання дозволяє частіше зчитувати лічильники, що дозволяє процесу бути очищеним, зокрема, на погодинній основі, так само як і на щоденній і річній основі.

Першим кроком може бути встановлення щогодинних або мультиперіодичних лічильників, коли споживання буде реєструватися тільки щорічно, що дозволить застосовувати тарифи за двома ставками або мультитарифами.

Ці “Дії щодо Керування Попитом на Місцях” також дозволяють ефективніше використати доступні виробничі потужності й краще використання ресурсів.

ДІАГРАМА НАВАНТАЖЕННЯ

Методи діаграми навантаження повинні бути погоджені в одній країні або, принаймні, в одному регіоні, але самі діаграми навантаження можуть змінюватися залежно від областей. Характеристики споживання на півночі країни можуть, наприклад, відрізнятися від тих, що на півдні.

Діаграми навантаження повинні легко визначатися, і їхня кількість повинне бути обмеженою (від 8 до 10 максимум).

Діаграми навантаження адаптовані, у межах кожної категорії, до періодів року й днів стандартного типу (Великобританія: 5 періодів року, 3 дні стандартного типу). Характеристики кривої визначаються місцевою денною температурою й місцевою щоденною кількістю годин сонячного світла, – для оцінки кривої споживання.

Поріг, нижче якого використовуються діаграми навантаження, змінюється залежно від країни. У Швеції діаграми навантаження застосовуються до споживачів, потужність з'єднання яких – менше ніж 135 кВт (200А) і 100 кВт у Великобританії. У Фінляндії вони застосовуються до споживачів, потужність яких – <3*63А (42 кВт). Споживачі, інсталяційна потужність яких є меншою (але більше чим 3*30А), можуть установити погодинний лічильник за свій власний рахунок. Як орієнтир – господарська електрична установка від 3*30А до 3*40А є вже досить потужною, – електричний кип'ятильник.

Складання діаграм навантаження вимагає, щоб дані були зібрані, принаймні, за рік. Якщо дані відсутні, то вони повинні бути зібрані настільки швидко, наскільки можливо. Діаграма навантаження повинна бути складена в рамках послуг, які є незалежними від діючого постачальника, щоб вони були об'єктивними й справедливими.

Метод діаграм навантаження може викликати деякі ризики для деяких гравців за деяких

умов. Ці ризики пов'язані з методами визначення кривих і методами врегулювання взаєморозрахунків. Один з головних ризиків – включення головних споживачів у метод діаграми навантаження, що приводить до споживання, що відрізняється від розрахованих діаграм навантаження. Оскільки ці головні споживачі звичайно споживають більше електроенергії протягом годин пік, вартість їх дорожчої електроенергії буде перенесена на невеликих споживачів.

Фіксування найнижчих порогів для діаграм навантаження є метою, яку необхідно досягти з одночасним забезпеченням того, щоб більш високі витрати на більш точну й складнішу систему вимірювання відшкодовувались отриманою економією. Технологічний прогрес, об'єднаний зі скороченням витрат шляхом масового виробництва дозволить істотно зменшити пороги витрат на рівні інвестування. Витрати на передачу або збір даних, імовірно, залишаться істотними для невеликих споживачів. Прості й недорогі методи необхідно ще оцінити.

Вибір між погодинним вимірюванням і діаграмами навантаження є фундаментальним питанням розвитку ринку домашнього споживання й невеликих споживачів. Якщо він ясно визначений і належним чином здійснений, то система діаграм навантаження є ефективним і економічним рішенням для надання доступу невеликим споживачам.

77/713/ЄЕС: Рекомендація Ради від 25 жовтня стосовно раціонального використання енергії на промислових підприємствах.
Офіційний Журнал № L 295, 18/11/1977 стор. 0003-0004.
Грецьке спеціальне видання....: Розділ 12, Том 1, стор. 229.
Спеціальне іспанське видання....: Розділ 12, Том 3, стор. 36.
Спеціальне португальське видання....: Розділ 12, Том 3, стор. 36.

Текст:

**РЕКОМЕНДАЦІЯ РАДИ
від 25 жовтня
стосовно раціонального використання енергії
на промислових підприємствах**

РАДА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СПІВТОВАРИСТВА,

Беручи до уваги Угоду, укладену Європейським Економічним Співтовариством та,
Беручи до уваги проект пропозиції Комісії¹,

Оскільки в своїй Резолюції від 17 вересня 1974 року стосовно нової стратегії в енергетичній політиці Співтовариства⁽¹⁾ Рада затвердила цілі щодо зниження коефіцієнту росту вітчизняного споживання за допомогою заходів, націлених на раціональне та економне використання енергії, не наражаючи на безпеку соціального та економічного росту;

Оскільки досягнення в сфері раціонального використання енергії є взагалі корисними для навколишнього середовища;

Оскільки в своїй Резолюції від 17 вересня 1974 року стосовно програми дій Співтовариства щодо раціонального використання енергії² Рада відмітила, що в своїй інформації, наданій Раді під заголовком "Раціональне використання енергії", Комісія склала програму дій Співтовариства в цій сфері;

Оскільки промисловий сектор також зацікавлений в ефективному використанню енергії при збереженні своїх економічних цілей; оскільки ця можливість різнилася відповідно до розміру, місцезнаходження, виробничим процесам та продукції підприємства;

Оскільки, відповідно до Статті 92 та інших статей Угоди, бажано інформувати, поширювати обізнаність та заохочувати підприємства в їх зусиллях, націлених на збереження енергії; оскільки необхідно поширювати ініціативи, що вже були проявлені деякими державами-членами стосовно заснування державних або компетентних органів, відповідальних за ці задачі;

Оскільки необхідно поширювати практику призначення посадової особи, відповідальної за здійснення менеджменту енергоресурсів, що вже була прийнята деякими підприємствами, зокрема, підприємствами з великою енергоемністю;

Оскільки вищезазначені структури повинні контролювати прогрес, досягнутий підприємствами в реалізації їх програм енергозбереження;

Оскільки, одним із найбільш корисних засобів, що вживаються на рівні Співтовариства, є систематичний та регулярний обмін інформацією стосовно процесів енергозбереження між підприємствами Співтовариства а, зокрема, малими і середніми підприємствами, професійні організації повинні зіставляти інформацію, отриману від посадової особи, відповідальної за здійснення менеджменту енергоресурсів, стосовно досвіду та труднощів, що виникають при розповсюдженні цієї інформації; оскільки ці ж самі організації також повинні періодично організовувати зустрічі або семінари для обміну досвідом між їх членами;

ЦИМ РЕКОМЕНДУЄ ДЕРЖАВАМ-ЧЛЕНАМ:

1. вжити необхідних заходів для проведення кампаній з метою поширення інформації та підвищення рівня обізнаності, а також сприяння енергозбереженню, відповідно до Статті 92 Угоди та інших її статей; та з цією ціллю заснувати, якщо вони ще не були створені, на підставі ініціативних напрямків, вже розпочатих державами-членами, один або більше державних чи компетентних органів або департаментів, які б відповідали за ці задачі;

2. запрошувати галузеві та уповноважені професійні організації, а також науково-технічним об'єднання та консалтингові служби до періодичної організації зустрічі і семінарів для детального обміну досвідом на національному рівні та можливо і на рівні Співтовариства з метою забезпе-

¹ ОЖ № С 153, 9.7.1975, стор. 1.

² ОЖ № С 153, 9.7.1975, стор. 5.

чення по можливості широкодіапазонного та найшвидшого поширення інформації;

3. заохочувати промислові підприємства:

- створювати енергетичні відділи в межах своєї організації, якщо вони ще не створені, або запрошувати експерта з іншої організації.

Обов'язки та задачі цих відділів або осіб можуть бути подібними тим, що були запропоновані як керівні в Додатку до цієї Рекомендації;

- якщо від цих підприємств вимагається підготовка річного звіту, один розділ його треба присвятити енергоспоживанню, також включивши заходи з енергозбереження, яких вже було вжито або заплановано, а також отриманим результатам;

4. по можливості ефективно детально звіряти всю корисну інформацію стосовно результатів, досягнутих заходами енергозбереження, вжитими промисловими підприємствами, зазначеними в пункті 3;

5. регулярно інформувати Комісію про заходи, вжиті в сфері, що охоплюється цією Рекомендацією, та про отримані або передбачувані результати їх уживання.

Підготовлено в Люксембурзі, 25 жовтня 1977 року.

Від імені Ради

Президент

В. КЛЕС

ДОДАТОК

Запропоновані обов'язки та задачі посадової особи, відповідальної за здійснення енергетичний менеджмент на промислових підприємствах.

1. Не порушуючи економічних цілей керівної посадової особи, відповідальної за здійснення енергетичного менеджменту, функції енергетичних управлінь чи посадових осіб можуть передбачати такі задачі:

(i) Приймати рішення в межах підприємства стосовно шляхів та засобів здійснення програми енергозбереження, розробленої цим підприємством, і, зокрема,:

- регулярно перевіряти, чи не витрачає підприємство зайву енергію,
- пропонувати методи удосконалення промислових процесів та модифікації обладнання з метою досягнення більш раціонального використання енергії; що стосується цього, то будь-які інвестиції в нове або додаткове обладнання чи процеси повинні підлягати оцінці з точки зору енергоспоживання, а також з фінансового боку,
- встановлювати інформаційний зв'язок між різними відділами і департаментами, а також з персоналом офісу і робітниками та пояснювати їм цілі енергозбереження.

(ii) Підтримувати контакти поза межами підприємства з іншими промисловими галузями з тим, щоб підприємство могло переймати отриманий досвід.

2. Для ефективного виконання цих обов'язків відділ енергетичного менеджменту повинен бути безпосередньо підпорядкованим органами підприємства, що приймають рішення.

Консолідований ТЕКСТ

Вироблений системою CONSLEG Офісу Офіційних Публікацій Європейських Спільнот

CONSLEG: 1960R0511 — 25/07/1975 року

Кількість сторінок: 5

Офіс Офіційних Публікацій Європейських Спільнот

Цей документ розроблений лише як засіб документації, інституції не несуть жодної відповідальності за його зміст

► **В ПРАВИЛА** Агенції з Постачання Європейської Спільноти з Атомної Енергії, що визначають спосіб, у який попит балансується з пропозицією у постачанні руд, корисних копалин та спеціального ядерного палива

(ОJ P 32, 11.5.1960, С. 777)

3 поправками:

Офіційний Вісник

№ стор дата

L193 37 25.07.1975

► **МІ** Регламент Агенції з Постачання Європейської Спільноти з Атомної Енергії

З виправленнями:

► **СІ** Консолідований текст виправлень до документів, опублікованих у Спеціальних Виданнях 1952-72, стор. 3 (511/60)

▼ **В**

ПРАВИЛА

Агенції з Постачання Європейської Спільноти з Атомної Енергії, що визначають спосіб, у який попит балансується з пропозицією у постачанні руд, корисних копалин та спеціального ядерного палива

АГЕНЦІЯ З ПОСТАЧАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ З АТОМНОЇ ЕНЕРГІЇ,

Беручи до уваги положення Договору, та особливо його шостої частини Статті 60;

Після консультації з Консультативним Комітетом Агенції;

Беручи до уваги рішення Комісії “Євроатом” від 5 травня 1960 року, що встановлює дату, з якої Агенція з Постачання починає виконувати свої обов’язки, та що ухвалює ці Правила, та особливо Статті 3 та 4 такого Рішення стосовно процедури набуття чинності цих Правил;

Оскільки з метою виконання своїх обов’язків у відповідності до принципів, викладених у Статті 52 Договору, Агенція повинна стосовно кожного продукту та ґрунтуючись на деклараціях, що вказують орієнтовні вимоги замовників та орієнтовний об’єм наявних запасів у постачальника, мати повне знання ринкової ситуації;

Оскільки процедури щодо балансування попиту та пропозиції повинні бути обов’язково визначені таким чином, щоб задовольнити різноманітні умови;

Оскільки введення у дію цих процедур включає такі перехідні заходи, які полегшать їх практичне застосування;

ВСТАНОВИЛА НАСТУПНІ УМОВИ:

Стаття 1

Користувачі повинні, на вимогу агенції, повідомляти її у період, встановлений Статтею 3, про їх орієнтовну потребу кількості руди, корисних копалин чи спеціального ядерного палива і, на основі підписаних вже контрактів, про програми їх поставок.

Декларації повинні зазначати:

- (1) Назву продукту;
- (2) Походження, хімічний та фізичний склад та інші важливі специфікації;
- (3) Кількість (в метричних одиницях виміру);
- (4) Місце походження;
- (5) Плановане використання;
- (6) Дати поставки;
- (7) Вартість, яка не є остаточною.

Стаття 2

Виробники повинні на вимогу Агенції повідомляти її у період, встановлений Статтею 3, про запаси, якими вони володіють на початок періоду, їх орієнтовне виробництво та, на основі підписаних вже контрактів, про програми їх поставок.

Декларації повинні зазначати:

- (1) Назву продукту;
- (2) Походження, хімічний та фізичний склад та інші важливі специфікації;
- (3) Кількість (в метричних одиницях виміру);
- (4) Місце походження;
- (5) Дати поставки;

▼В

- (6) Вартість, яка не є остаточною.

Стаття 3

Агенція повинна після отримання Висновок Консультативного Комітету, скласти та опублікувати *Офіційний Вісник Європейських Спільнот*, граничний термін та період, у який користувачі та виробники повинні надати Агенції декларації відповідно до Статтей 1 та 2.

Стаття 4

Після отримання всіх декларацій за Статтями 1 та 2 цієї Постанови Агенція повинна шляхом видання циркуляру надати користувачам та виробникам у Спільноті інформацію про загальні дані та ринкові тенденції, а також, коли необхідно, про потенційні запаси та ринки збуту в третіх країнах.

Стаття 5

Якщо, стосовно певного продукту та за певною ініціативою Агенції, Комісія, порадившись з Консультативним Комітетом, з'ясує, що ринкова ситуація вказує на надлишок пропозиції над попитом, вона може шляхом видання відповідної директиви, звернутися до Агенції з проханням застосувати спрощену процедуру, як вка описана нижче:

(а) На основі інформації, отриманої з декларацій за Статтями 1 та 2 цієї Постанови, Агенція повинна, після отримання Висновок Косультативного Комітету, викласти загальні умови щодо виконання контрактів на поставку вказаної продукції;

(б) Ці загальні умови повинні бути відомі зацікавленим сторонам, яким потім надається право проводити прямі переговори та укладати контракти;

(с) Про контракти необхідно повідомляти Агенцію і вважати їх укладеними за 8 днів після отримання контрактів, якщо від Агенції на надійшло заперечень.

Процедура, викладена в цій Статті не може бути застосована до контрактів на поставку спеціального ядерного палива.

▼МІ

Стаття 5-біс

Стосовно руди та корисних копалин,

(а) користувачі повинні мати повноваження організовувати тендери напряму з виробниками за власним вибором, а також вільно проводити переговори з останніми щодо контрактів на поставку;

(б) користувачі повинні повідомляти Агенцію про інформацію, отриману від виробників стосовно:

- (i) кількість отриманих пропозицій,
- (ii) кількість запропонованої продукції,
- (iii) діапазон тендерної вартості;
- (с) контракт на поставку повинен містити щонайменше наступну інформацію:

1. назви сторін за контрактом,
2. кількості матеріалів, що будуть поставлені,
3. річний календар дат поставок,
4. походження матеріалів, що будуть поставлені,

5. місце походження матеріалів, що будуть поставлені. Якщо постачальник не може надати інформацію на час укладання контракту, він повинен дати користувачу та Агенції зобов'язання, що він буде письмово надавати їм інформацію про країну походження кожної окремої партії,

6. ціна та умови оплати,

▼MI

7. термін дії контрактів;

(d) контракти повинні бути надані Агенції на підпис за 10 робочих днів, з метою їх затвердження;

(e) якщо контракт на поставку не містить жодної умови стосовно подальшого використання матеріалів, коистувач повинен одночасно надати Агенції відповідне письмове пояснення;

(f) Агенція висловлює своє рішення, затвердженням чи відмовою затвердити контракт, протягом 10 робочих днів з моменту його отримання;

(g) відмова затвердити контракт доводиться до відома зацікавлених сторін шляхом видання рішення. Це рішення може посилатися на Комісію відповідно до умов Статті VIII (3) of the Статуту Агенції з Постаання “Свроатом” (1);

(h) у випадку скасування контракту, про це потрібно повідомити Агенцію;

(i) будь-які поправки до контрактів на поставку потребують підписання Агенцією, згідно з процедурою стосовно оригінального контракту.

▼B

Стаття 6

►C1 Крім винятків, встановлених Статтею 5, попит повинен бути збалансований із пропозицією згідно з наступною процедурою:

Користувачі повинні повідомляти Агенцію, у відповідні встановлені нею терміни, про їх потребу стосовно руди, корисних копалин та спеціального ядерного палива.

Як тільки такі потреби стають відомими, Агенція, шляхом організації тендерів та вказання всіх важливих специфікацій, встановлює дати та періоди, протягом яких виробники у Спільноті можуть надавати свої пропозиції.

Разом з поданням пропозицій виробники у Спільноті мають забезпечити виконання накладених на них умов за другим підпунктом Статті 57 (2) of Договору. Як тільки такі пропозиції будуть отримані, Агенція вирішує, чи буде вона використовувати своє право вибору, і, якщо так, стосовно яких кількостей.

Агенція повинна повідомити користувачів про пропозиції та кількість отриманих заявок, а також проінформувати сторони про умови, за яких їх заявки можуть бути прийняті та про всі необхідні для цього процедури.

▼MI

Стаття 7

Незалежно від процедур, викладених у Статтях 5, 5-bis and 6 цієї Постанови, користувачі мають право у будь-який час подавати заявку чи замовлення до Агенції. Такі заявки чи замовлення будуть оброблені відповідно до найвигідніших умов щодо продукції, наявної на ринку.

▼B

Стаття 8

Ця постанова набуває чинності з 1 червня 1960 року для контрактів, які стосуються постачання спеціального ядерного палива.

Стосовно контрактів на постачання руди та корисних копалин, впровадження статей 5 та 6 повинно бути затримано на шість місяців від вказаної дати та набути чинності з 1 грудня 1960 року. Протягом цього періоду контракти, що підпадають під умови цього параграфа є чинними.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

АЕС	– атомна електростанція
Держатомрегулювання України	– Державний комітет ядерного регулювання
ДПАУ	– Державна податкова адміністрація України
DTE	– Служба із забезпечення та контролю за постачанням електроенергії
ЕВС	– Економічний і Валютний Союз
ЕТБЕ	– етил - трет - бутиловий ефір
Євратом	– Європейське Співтовариство з ядерної енергії
ЄЕС	– Європейське Економічне Співтовариство
ЄСА	– Єдиний Європейський Акт
ЄОВС	– Європейське об'єднання вугілля і сталі
ЄС	– Європейський Союз
ЄСАЕ	– Європейське Співтовариство з Атомної Енергії
ЄСФ	– Європейський соціальний фонд
ЄФРР	– Європейський фонд регіонального розвитку
INPC	– Ірландська національна нафтова корпорація
КІЄ	– Класифікована Інформація Євратому
КМУ	– Кабінет Міністрів України
ЛЕП	– лінія електропередачі
МАГАТЕ	– Міжнародне агентство з атомної енергії
МЕА	– Міжнародне Енергетичне Агентство
Мінвуглепром України	– Міністерство вугільної промисловості України
Мінекономіки	– Міністерство економіки України
Мінпаливенерго України	– Міністерство палива та енергетики України
Мінфін	– Міністерство фінансів України
NALOO	– Національна Асоціація Ліцензованих Операторів з видобутку вугілля відкритим способом
NEA	– Електроенергетична адміністрація Нідерландів
НКРЕ	– Національна Комісія Регулювання Енергетики
НРБУ	– Норми радіаційної безпеки України
ПДВ	– податок на додану вартість
ПЕК	– паливно - енергетичний комплекс
СЕРРМ	– Європейський центр ресурсів для розвитку і реструктуризації промисловості
COT	– Світова організація торгівлі
УСРТЕ	– Головна Європейська електрична мережа
WDA	– Уельське Агентство Розвитку

Науково-практичний посібник

**В. І. Семчик, Ю. В. Ващенко, В. Г. Дідик, В. П. Нагребельний, Н. М. Пархоменко,
С. В. Голікова, О. С. Жадько, О. Б. Кишко, О. Я. Самборська, О. О. Шах**

**Правове регулювання
сфери енергетики, включаючи ядерну,
в Європейському Союзі та в Україні**

За науковою редакцією *Дідика В. Г.*

Головний редактор *Пономарьов О. М.*

Відповідальний за випуск *Пономарьова Г. І.*

ТОВ „Ніка-Прінт“

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру Суб'єктів видавничої справи
серія ДК №1491 від 10.09.2005 р.

Підписано до друку 7.12.2006. Формат 60×90^{1/16}. Папір офсетний. Гарнітура Таймс. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 52. Наклад 1000 прим. Зам. 228.

Віддруковано в ТОВ „Ніка-Прінт“
04080, м. Київ, вул. Нижньоюрківська, 2